

7601

మీరస్తు.

శ్రీ విశ్వేశ్వరాయనమః.

కాశీమజిల్ కథలు.

మొదటి భాగము.

ఇది ,

కోతాపరీక్షింబగు

రాజమహేంద్రవరంబున నివసించియున్న.

మధిరసు బృన్న దీక్షితకవిచే

రచియింపఁబడి

వారి పుత్రుడు మధిర కొండయ్యశాస్త్రిచే

బ్రదురింపఁబడినది.

అష్టమ ముద్రా 1000 పృథులు.

శ్రీ పోతావగడ సూర్యనారాయణగారిచే

శ్రీ సుజనరంజనీ ముద్రాకాలయమందు

ముద్రింపఁబడియె.

రాజమండ్రి..

1938

మొదటికూర్పు పీఠిక.

ఆర్యులారా! మన యాంధ్రభాషలో సనేకకథలపు స్తకములు వ్రాయఁబడియున్నవి. వానిలోఁ గొన్ని స్వదేశపుకథలు గొన్నివిదేశపుకథలుం గలిగియున్నవి. ఆంధ్రదేశమంతటను, అద్భుతముగాఁ జెప్పికొనుచుండెడి కాళీమజిలీకథలుమాత్ర మెందును వ్రాతమూలముగా లేవు. దానంతేసి పెక్కండు పెక్కువిధములుగాఁ జెప్పచుందురు.

చిన్నతనమునుండియు నాకీకథలు వ్రాయుటకు మిగుల సుత్సాహముఁ గలిగియున్నది. కావున నేను బలుదేశములు తిరిగి యాయా దేశములయందుఁ జెప్పికొనెడి కథాసాంప్రదాయ విశేషముల విశేషముగా సంగ్రహించి తదనుగుణ్యములైన కల్పనల బొందుపరచుచు నెల్లరకుం దెలియునట్లు తేటతెలుఁగు మూటలతో వచనరూపముగా మొదట నీ మొదటిభాగము రచించి ప్రకటించితిని.

ఇందలి రసవిశేషమరయ రసికులగు విద్వాంసులే పాతులు. “కాళీమజిలీ” అను సమాసమసాధువైనను లోకుల వాడుకనుబట్టి యట్లేయించవలసినవచ్చినది. మ॥ సు॥ 1900 సం॥ రం॥

రెవ కూర్పు పీఠిక.

మొదట నీకథలు 3-4 భాగములతో ముగింపవలయునని తలంచితిని కాని చమత్కారములైకథలు పెక్కులు లభించుటచేఁ బదివాల్యములుగా నేర్పరచితిని. ఇప్పటికి మూడువాల్యములు అచ్చు పడినవి నాలుగవ వాల్యము అచ్చుపడుచున్నది. క్రమముగానన్నియుం బ్రకటింతును. శీఘ్రకాలములో వేలకొలది గ్రంథములు ఖర్చుపడుటచే కనీకథలు మనోజ్ఞములుగా నున్నవనియే తలంపఁబడు చున్నవి.

శ్లో॥ ఆపరితోపాద్వి చుపాం । నసాధుమన్యే ప్రయోగ విజ్ఞానం॥
బలవదపిశిక్షితానాం । స్వాత్మన్యప్రత్యయం చేతః॥

6—7—1910

మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవి.

4వ కూర్పు:-కవులు గ్రంథములు రచించుట లోకోపకారమునకుఁగాని కేవలము ద్రవ్యార్జనమునకుఁ గాదు. తదాదాయమువలన జీవించు దలంచుట యనమంజనము. గ్రంథముద్రాదికమునకు ద్రవ్యావశ్యకత గలుగును కావునఁ దావన్మాత్రమునకై మాప్రయత్నమై

యున్నది. పదివాల్కుములతో నీగ్రంథము ముగింతునని యిదివఱకే వ్రాసియుంటిని. ఇవి పెద్దవగుటచే వేవేగముగా ముద్రించుట సాధ్యము కాకున్నది.

80—9—1915

• మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవి.

5వ కూర్పు పీఠిక.

4వ కూర్పు ముద్రితములగు పుస్తకములు వెంటనే వ్యయమైనది. యద్ధోపద్రవమువలన వంచమ ముద్రణమునకుఁ జాలయాలస్యమైనది.

ఈమొదటిభాగమునందలి కథలు లోకులవలన విని సంస్కరించి వ్రాసితిని. ఇవి కల్పితములు గ్రంథస్థములు కావని యిదివరకే తెలిపియుంటిని. కృష్ణదేవరాయలకథలలోఁ గలపాత్రముల పేరులకును జర్మలకును తచ్చరిత్రమునందలి కథాసందర్భమునకును గొంత వినియమము గలిగియున్నది. పెద్దలు చెప్పకొనువాడుక కథలకును గ్రంథస్థవిషయములకును జాలచోట్ల పొనగియుండవు. అట్టివి గ్రంథములందుఁగూడఁ బరస్పర భేదములుగలిగియున్నవి. ఏదినిజమో యేదిసత్యమో నిరూపింప మొదటివారు నచ్చిచెప్పినంగావి నమ్మవీలులేదు. కథాచమత్కారమే విమర్శింపవలసిన విషయము. ఇప్పటికి నెనిమిదిభాగము లచ్చుపడినవి. 9-10 భాగము లొక్కసారియే వెలువడఁగలవు మాకుఁ జందాదాదులుగానున్నవారికి జాలపుస్తకములు తెప్పించుకొనువారికిని వారు కోరకున్నను నేను పోస్టల్ గొంతవహించుచున్నాను. మధిర సుబ్బన్నదీక్షితకవి.

6వ కూర్పు పీఠిక.

ఈముద్రణమం దీభాగమునఁ గొంచెముగా మార్పులు చేయఁబడినవి. ఈగ్రంథము ప్రారంభించి యించుమించుగా నిరువది నాలుగు సంవత్సరములైనది. ఇప్పటికిఁ బదిభాగములు పూర్తిచేయఁగలిగితిని. ఈగ్రంథములు ఎక్కువగా దేశములవ్యాపకంబగుటచే బహుజనహృద్యములై యున్నవని తలంపఁబడుచున్నది. వీనిగుఱించి యిచ్చిన పండితాభిప్రాయములు చాలగలవు. వానినెల్లఁ జిన్నపుస్తకముగా ముద్రించుచుంటిని. మ॥ సు॥ 1924 సం॥ ౧౦॥

7, 8 ముద్రణములకు పీఠిక.

ఈముద్రణములందు సవరణలేమియుఁ జేయలేదు. ఈ ప్రథమ భాగమిదివర కేడు పర్యాయములు అచ్చుపడి ఆంధ్రలోకమున వ్యాపించి నప్తమ ముద్రణమునకై నన్ను ప్రోత్సహించుట చూడ సుపరిసద్ధములగు నీకథలను గురించి పెద్దగ వర్ణింప నవసరములేదు.

ఉ. పండితులైన మెచ్చవలె బామరతోటికినైన నింపుగా
నుండవలె బ్రబంధము నయోక్తుల నిర్వరకుఁ హితంబుగా
కుండినఁ దత్ప్రబంధ మదియొక్క సప్రబంధమే! సాధుపాఠకా
ఖండసుఖవిదంబగుటగా? ఫలమాగవితాపవృత్తికి.

18-3-1938

మ॥కో॥శా॥

M. KRISHNAMACHARIAR, M.A., M.L., PH. D. M. R. A. S;

The collection of stories, *Kasimajili Kathalu*, composed by Sriman Pandit Madhira Subbanna Dikshitulu, are by this time too well-known in the Telugu country to need any commendation. By their very name they inspire a sanctity of feeling and tell us how in spite of hardship of locomotion, our ancestors had piety enough to go by foot to have a glimpse of the sacred city of Kasi. Story-telling has been in India a very ancient mode of regaling congregations. It was a double merit; it instructs the hearers in what is virtuous or heroic and it takes away for the occasion the tediousness of journey or assemblage. In these days when the world is growing sceptic in matters religious or spiritual, the stories, told in the easy language of a common vernacular, will surely tend to resuscitate all that is best and memorable in India's ancient lore, Vedic and Puranic. They have the charm of the Arabian Nights Entertainments, but without a display of the latter's levity of ideas and expressions. The name and mode of the series are elastic and it is possible, if the work is continued, it will form almost an encyclopædia of Indian mythology and literature.

Rajahmundry. }
13-12-1924 }

M. KRISHNAMACHARIAR,

రాజమహేంద్రవరమున డిస్ట్రిక్టు మునిసిఫ్ పదవిలో నుండు బ్రహ్మశ్రీ శ్రీమాన్ యం. కృష్ణమాచార్యులవారు ఎం.ఎ. ఎం.ఎల్., పి. హెచ్. డి. బిరుదాంకితులు క్రింది యభిప్రాయము నాంగ్లేయ భాషలో దయచేసి యొనగిన దానికనువాదము.

శ్రీమత్పండిత మధిర సుబ్బన్నదీక్షితులవారిచే రచింపబడిన “కాశీమజిలీకథ” లనుపేర నొప్పు కథాసమూహ మింతకాంధ్రదేశ మంతయుఁ జక్కగా నెఱింగినదే కావున నేను బ్రశంసింపవలసిన యావశ్యతలేదు. ఆగ్రాధములకిడిన కేవలనామమునహితము మనకుఁ బవిత్రమైన భావమును హృదయమున నుత్పాదించఁజేయుటయేకాక పూర్వకాలమున రాకపోకలగు మనకువలె సౌలభ్యములు లేకుం డియుఁ గ్లేశపడియైన మనపెద్దలు కాలినడకతో పుణ్యపట్టణమైన కాశీని దర్శించిరాగలంత భక్తిశ్రద్ధలు వహించియుండిరను నాశ్చర్యమును గలిగించుచున్నవి. జననమూహముల నాహ్లాదించఁజేయుటకుఁ గథాకథనము మనహిందూదేశములో నతిప్రాచీన విద్యయే. దానికి రెండువిధముల ప్రయోజనముగలదు. ఈకథలు ధర్మపరాక్రమముల తత్త్వప్రభావముల నుపదేశించుటయేకాక అప్పటిదిర్ఘకాల మార్గా యాసమును యాత్రికసంక్లేశమును దొలఁగించుచుండును. మతవిషయమునను ఆధ్యాత్మికవిషయమునను విశ్వాసములేక శంకాకళంకిత మగు నేటికాలమున స్వభాషలో సులభశైలి వ్రాయఁబడిన యీకథలు హిందూదేశమున నాదియగు వేదశాస్త్ర పురాణాది విద్యాప్రపంచమున నేదియేది శ్రేష్ఠమో శాశ్వతస్మరణీయమో దానినెల్ల దప్పక బునరుజ్జీవనముచేయుచున్నవి. ఇవి యవనయామినీ వినోదకథలలోని చమత్కృతిప్రభావము చూపుచున్నను, శబ్దరచనయందును భావములయందును అశ్లీలధర్మసాంఘిక్యాది దోషములులేక భాసిల్లుచున్నవి. కథలకిచ్చిన పేరును సంవిధానధోరణియు సమస్త విషయ సంగ్రహకమగుటచే యిట్లే కొనసాగు చుండినయడల నిది తప్పక హిందూపురాణగాథాకోశమై సర్వవాఙ్మయమున కాదర్శమైయొప్పు ననుట యసాధ్యముగాదు.

సంస్కృతాపాకృతాది బహుభాషా విశేషజ్ఞులును శ్రీమాన్
యమ్. ఎ. మానవల్లి రామకృష్ణకవిగారిచ్చిన యభిప్రాయము. విద్యా
గంధములేని శ్రీబాల పామరజనసామాన్యమును నిరంతర రాజ్యభార
ఁనులగు ప్రభువులను వ్యవహార క్షేత్ర సాగరతరంగితాంతరంగులగు
శ్రీమంతులను ఉపదేశ పఠనచింతనాది శ్రమములేకయే కేవలము
హృదయైకవేద్యమై రసభావబంధురముగా క్షణకాల మాహ్లాద సము
ద్రమునఁ దేలించి ధర్మానుష్ఠానమున నెలకొల్పి యాత్మవిద్యాపారం
గతులఁగాఁ జేయుఁజాలినకథావినోదమేయని మహర్షులు దానిఁజతు
వష్టివిద్యలలోఁ బరిగణించి యనుశాసించి యభివృద్ధి పఱచిరి. ఇట్టి
కథావినోదము వినోదమాత్రఫలజనకముగాక ధర్మాదిసాధనోపాయ
మహత్తమంబగుట సర్వజనవేద్యమే. కేవలము రాజనీతిఁ బ్రతిభోదిం
చు పంచతంత్రాదికథలును విప్రలంభసంభోగ శృంగారనామద్విధా
భూతరసరాజ రహస్యపరమార్థ విచారమనోభిరామంబగు బృహత్స.
థానిబంధనంబును ధర్మలోకలవసాధిత బృహద్ధర్మసంస్థానాది ధర్మ
సూక్ష్మపరి బోధన చమత్కారంబగు దశకుమారకథా విస్తరంబును
ఏకకథారసపరిపూర్ణంబై సాహిత్యవిద్యాధిదేవతావిలసితంబగు కాదం
బరియుఁ గేవలము ధర్మప్రధానంబగు పురాణజాతముచు ఏకదేశ
రమ్యప్రస్థానములే నగుచున్నవి. మఱియుఁగాల కౌటిల్యమున భిన్న
దేశభిన్నాచారసంక్రమణంబునంజేసి చిరకాలావధిం బహుపురుషాం
తరంబులం గాని తెలిసికొనరాని సదాచార ధర్మానుష్ఠాన తారత
మ్యంబు నెఱుంగలేక యవిశ్వాసచూఢమగు చిత్తంబు కుక్షింభరక్రి
యాసాధనోపాయమగ్నంబగుచుఁ బురాణగాథావిచారక్షణావధానం
బులేక తత్తరించుచుండఁదీర్ఘోపాయంబులలోనులభ్యమైపటిష్ఠమైబహు
ధర్మప్రతిపాదకంబయి నానారసభావసమగ్రభాజనంబయి సమస్తపు
రాణగాదాకథాసారవిరాజితంబై కథాసంవిధానచాతురీనిరంత రోత్త

రోత్తరకథాస్యాదనోత్తేక సంభావికంబయివిలసిల్లు కాశీమజలీ కథా నిబంధనము సర్వజనచిత్తాకర్షకంబనుటకును సందియములేదు. దీనిలో రసిభావపుష్టియుఁ గథాసంఘానకౌశలమట్లుండఁ జతుర్విధ పురుషార్థ కంబులగు మహాకవి నాజ్ఞయములోని భోవరత్నములు సాధారణ కథాకథనధోరణిలో వెదఁజల్లఁ బడి యుండుటచే నివి పండితులకును గావ్యకర్తలకును గూడఁ బ్రతిభోన్మేషణక్షమంబులని నిస్సంశయము గాఁ జెప్పవచ్చును ఇందు పారమార్థికులకుఁ దప్ప సామాన్యులకు రుచింపని శంకరాద్యాచార్యచరిత్రము లతిరసవంతముగాఁబరమార్థ బోధకంబగు కథాధోరణిగా గూర్చఁబడినవి.

విశ్రాంతచింతావినోదులకు జన్మజీవనతరణో పాయంబగు తీయని యాషధంబువలె నుండు నీగంధరాజమొలత పెద్దదియై పెరుగు నున్నను విసుగులేక యుత్తరోత్తర సంపుటప్రకటనమున కెల్లరును వేచియుందురని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును. ఇందుఁ గాదంబరీ కథాసంపుటము ప్రోథసాహిత్యరచనాబంధురంబై రసభావవిస్తృతంబై యిండుక కవినమయ్యను సాహిత్యజ్ఞాన సోపానాధిరోహణమునకై నిర్మింపఁబడిన యీకథా సంపుటములలో సిప్పటికిది యున్నతస్థాన మలంకరించుచున్నది. చతుర్థాష్టమ సంపుటకథా విన్యాసము లీగ్రంథకర్తకుఁ గథానిర్మాణ చతుర్మూఖత్వమును దప్పక యొసంగుచున్నది. బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్నదీక్షితులవారి గ్రంథ రచనామూలంబున గుణాధ్యాది మహాకథక కీర్తిప్రతినిధియగు శాశ్వతఖ్యాతి సంపాదించిరని మాయభిప్రాయము. వీని యభ్యుదయ పరంపర సర్వేశ్వరుం డొనఁగూర్చుగాక యని మాప్రార్థనము.

ఇట్లు

మానవల్లి రామకృష్ణకవి.

కవిరాజ శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారి యభిప్రాయము:

నాసహధ్యాయి మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి సర్వవిధముల ధన్యుడని వ్రాయుటకు మిగుల సంతసించుచున్నాను. అతఁడునాతో మునుమున్న కొన్నిగంధములు గౌతమీ మహాత్మ్యము లోనగునవి వ్రాసియుండియు నిపుడు కాలానుసారముగాఁ గథలు వ్రాయుటకుఁ బ్రారంభించినాఁడు. చిన్నతనములో నుబుసుపోకకుఁ జెప్పకొను కథలను బుచ్చుకొని “కాశీమజిలీలు” అనుపేరుతోఁ జమత్కరించికథా సంవిధానముంజతనుబఱచి మొదటిభాగ ముచ్చొత్తించి ప్రకటించినాఁడు. అదివ్రజల మదులనాకర్షించినది. ద్వితీయ తృతీయాది భాగములు వ్రాయుటకుఁ బోత్సాహముగలిగించినది. ఇప్పటికిఁ దొమ్మిదిభాగములైనవి. నేనేకథలను పూర్ణముగఁజదువ లేదుగానియేభాగము లోనో యొకటిరెండుకథలుమాత్రము చదివితిని. అవిచదువునప్పుడు నాలోనాకే పరమాశ్చర్యము గలిగినది. నాసహధ్యాయి విషయము నేనుజెప్పట కొంతవఱకు దగదేమోకాని పింగళసూరనార్యుని కళా పూర్ణోదయకథకుంబోలె మనోహరత్వముం గలిగించినది. ఇట్లునాబోట్లు వ్రాయుటకుంబూని కృతకృత్యులుగాలేరనియే నా నిశ్చయాభిప్రాయము. ఒక్కొక్కపురుషునకొక్కొక్కదానిలోఁ బ్రావీణ్యము గలుగుననుటనిశ్చయము. వానికథలుపకథలతోడంగూడి యొకపెద్ద గొలుసువలె మనోహరములై యుండును. ఆకథలలో ననేక నీతులు, ధర్మములు, ఆచారములు, శృంగారాదిరసములు, అధ్యాత్మికవబోధకప్రదర్శనము లెన్నోయుండును. ఇవిసర్వజనాదరపాత్రములగుటయే నాచెప్పినమాటలు సత్యములనుటకుఁ దార్కాణమగుచున్నది. గద్య శైలియు సుబోధకమై పండిత పామర హృద్యంబగుచున్న యది. ఈకథలు బృహత్కథాదులవలె జగద్విఖ్యాతి గాంచుగాకయని కోరుచున్నాను.

శ్రీపాద కృష్ణమూర్తి శాస్త్రి.

విషయ సూచిక.

— 0 : —

పుటసంఖ్య	పుటసంఖ్య
మణిసిద్ధునికథ	విక్రమసింహుని కథ 190
కాశీమహిమ దెబ్బకథ 18	కౌగిల చ ద్వీపము కథ 199
శివశర్మయను బ్రాహ్మణునికథ 24	పురుష ద్వేషిణి కథ 211
— మొదటిమజిలీ —	రత్నాంగి కథ 214
శూర సేన మహారాజు కథ 31	— ఎనిమిదవమజిలీ —
కృష్ణ దేవరాయల జననకథ 34	కృష్ణ దేవరాయల కథ 229
మామిడిపండుకథ 41	— తొమ్మిదవమజిలీ —
వరప్రసాదుల కథ 56	సింహదమనుని కథ 268
కానీనుని కథ 67	మణిమంజరి కథ 284
దేవతావస్త్రములు కథ 70	మోహిని కథ 297
— రెండవమజిలీ —	— పదియవమజిలీ —
వసంతునికథ 89	సోమశర్మ కథ 319
— మూడవమజిలీ —	మంగలమంత్రికథ 332
రామునికథ 117	— పదునొకండవమజిలీ —
— నాల్గవమజిలీ —	బుద్ధిసాగర కామపాలురకథ 336
ప్రహరునికథ 133	శరభ సాశ్వము కథ 361
— అయిదవ మజిలీ —	చిత్ర సేనకథ 368
దండునికథ 166	— పదిరెండవ మజిలీ —
— ఆటవమజిలీకథ — 179	చేపనప్పిన కథ 407
— ఏడవమజిలీ —	

కాశీ మజిలీ కథలు.

—:0:—

బ్రహ్మశ్రీ మధిర సుబ్బన్న దీక్షిత కవిగారిచే నీగ్రంథ రాజము పండ్రిండుభాగములుగాఁ బండిత పామరహృద్యముకు శైలితో వచనమున రచియింపఁబడి యున్నది. ఈకథలు ఆంధ్రదేశ మందంతటను వ్యాపించియుండుటనుబట్టి వీనిగుఱించి విస్తరించి వ్రాయఁ బనిలేదు.

ఇందుఁబ్రతివ్రతలప్రభావము దుష్టస్త్రీలకుచ్చితచేష్టలు, సత్పురుషసాంగత్యమువలనఁ గలుగు లాభములు, దుష్టసహవాసంబునఁ గలుగు ననర్థములు, దేశాటనము పండితసంపర్కమున గలుగు జ్ఞానము, రాజనీతి, వ్యసహారవివేకము, న దాన్యలక్షణము, లోభిప్రస్ఫుత్తి లోనగు విశేషములనేకములు వర్ణింపఁబడియున్నవి. మితయుఁ గృష్ణదేవరాయ భోజరాజ శంకరగురు నికమూర్తి. నారద పుండరీక ప్రహ్లాదాది మహాపురుషుల చరిత్రములు విచిత్రముగా వ్రాయఁబడి యున్నవి. ప్రతికథయందును మంచి నీతియుండక మానదు.

ఈకథలు విరక్తులకు వేదాంతవార్తికములు, జ్ఞానుల కుపనిషత్తులు, కర్మిష్ఠిలకు స్మృతులు వైదికులకు ధర్మశాస్త్రములు యువకులకు గావ్యములునై యొప్పననుటకు సందేహములేదు. ఏకథయైనను ప్రారంభించిన తరువాత దుదమ్మవలనకు చదివినంగాని విడువ బుద్ధి పుట్టకపోవుటయే యీకథలయందలి చమత్కారము. పెక్కేల యీ కథలు సర్వజనాహ్లాదకరములై యున్నవని నొక్కి వక్కాణింపుచున్నాము. ఇందులకు లోక మే ప్రమాణము.

ఇప్పటికి 12 భాగములు పుచ్చుబడి సిగ్గముగానున్నవి.

అనుబంధము సహితము పన్నిభాగములు ఒకేసారికొను వారికి వెలలో కొంతతగ్గించి పంపబడున. పోష్టఖర్చులు కొనువారే వహించుకొనవలెను. వలయునాకు యింకనువ అడ్రస్సున వ్రాయవలెను.

మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి పండు ప్రెస్
ఉల్లితోటవీధి — రాజమండ్రి.

కా శ్రీ మ జి లీ క థ లు .

రు. అ. పై .

1—8—0	1 భాగము. వరప్రసాదుల కథగలది.
1—8—0	2 భాగము. అదృష్టదీపుని కథగలది.
1—12—0	3 భాగము. మందారవల్లి కథగలది.
1—12—0	4 భాగము. విజయభాస్కరుని కథగలది.
1—8—0	5 భాగము. శంకరుని కథగలది.
1—12—0	6 భాగము భోజుని కథగలది.
1—12—0	7 భాగము. విభీషణుని కథగలది.
1—12—0	8 భాగము. దత్తేశ్వరకాదుల కథగలది.
1—12—0	9 భాగము విక్రమార్కుని కథగలది.
1—12—0	10 భాగము. నారదుని కథగలది.
1—12—0	11 భాగము. ప్రహ్లాదుని కథగలది.
1—12—0	12 భాగము. పుండరీకుని కథగలది.
1—12—0	అనుబంధము. కాదంబరీ
	మహా శ్వేతలకథ.
0—4—0	భద్రాచల మహాత్మ్యము పద్యకావ్యము.
0—8—0	సప్తసాగర సంగమహాత్మ్యము డిటా.
0—2—0	కన్యాశుల్కనిరసనము వచనము.
0—12—0	సావిత్రీనాటకము.

ఒక్కొక్క పుస్తకముగాఁ దెప్పించుకొనుటకంటె 2, 3, కలిపి తెప్పించుకొనినచో పోష్టచార్జీ తగ్గును. మేము అట్టివారికి కొంత సదుపాయము చేయుచుందుము.

నలయువారు—మధిర సుబ్బన్న దీక్షితకవి అందు నా.

ఉల్లితోటపీఠి రాజమండ్రి అని వ్రాయవలెను.

శ్రీ ర స్తు.

అ వ తా రి క.

శ్లో॥ వాగర్థా వివసంపుక్తౌ వాగర్థప్రతిపత్తయో
జగతఃపితరౌవందే పార్వతీ పరమేశ్వరౌ॥

శా. శ్రీమూర్తిత్రయంబునన్భవనస్సృష్టితాణ్ణాశక్రియా
సామర్థ్యంబు గుణత్రయంబునను ని | చ్ఛామాత్రతంజూపుచున్
నామాకారగుణక్రియా రహితుడై | నం గల్గి నట్టావృజ్జే
డామోదంబున సామినేని సరసింఁ | హారాయునిన్ బోవుతన్.

చ. సురుచిర నీలసేద వి | శోభితమైన మెఱుంగు భంగి సుం
దరు నెడఁబొల్చి భక్తులను | దత్పరతం గరుణావిలోకనాం
కురములఁబ్రొచు పాల్కుడలి | కూన సుదర్శనపాణిరాణి యా
సిరి కృప సామినేని సర | సింహునియింట వసించు నిచ్చలున్.

సీ. ఏమానిసీరత్న | మైన లేని నిష్ఠమై
మెప్పించి మగని సా | మేన నిలిచె
నేకభావతి శర్వ | రీకాంతరేఖావ
తంసంబు గై సేయు | ధవునిరీతి
నేవధూమణిఁ గాంచె | బావనస్థితిఁదుషా
రోర్వీధరాన్వయ | సార్వభాముఁ
జేపాటలాధరి | మైపూతపసపున
వేదండవదనుఁ డా | విర్భవించె

గీ. నమ్మహాదేవి భక్తలో | కైక నిరత
గారి శర్వాణి జగదంబ | కలుషదమన
సర్వమంగళ రక్షించు | సంతతంబు
సామినేని నృసింహు వి | శ్వాసమెసఁగ.

గీ. కవులపాలింటి మరుదనో | కహము మగని
మొగము నందున నెలకొన్న | ముద్దుగుమ్మ

వద్మభవురాణి వల్లకీ । పాణి వాణి
సామినేని నృసింహుని । సాకుఁగాత.

శా. జోహారంచు భజింతునాత్మ విలస । చ్చుభ్రాంశు భూషుండుమా
రాహార్యేంద్ర సుతాతనూభవు మదే । భాస్వన్సురస్తుత్యుఁ బ్ర
త్యూహధ్వాంతసభోమణి స్థణసనా । ధున్విఘ్న నాధున్మహా
త్సహం బాప్సఁగసామినేనికులజం । సాకన్నసింహాహ్వయఁ.

ఉ. చిత్రములైన మోములు న । శేషవిభాతిశయప్రభా లన
ద్దాత్రము జారు బాహువులు । గల్గి తలఁ శశిరేఖ వెల్ల లో
కత్రయపూజ్య భక్తజన । కల్పక వల్లియునై తనర్చు గా
యతిప్రదంబులం దలఁతు । నాత్మఁ గృతీశు మహేశుఁజేయఁగఁ.

ఉ. ఆదినొకండు గావెలయు । నాగమముల్విభజించి యంత న
ప్రదశ సత్పురాణములు । స్కాందముఖంబులు జేసి లోక ర
క్షాదరణంబు తోడ వన । జాక్షుఁడన నృభగాంచినట్టి వి
ద్యాదయితు నృరాశరమ । హాముని నాధ సుతున్భజించెదఁ.

గీ. మొక్కి వల్మీకభవుపదం । బులకు భక్తి
గాళిదాసుకవిత్వవి । క్రమముఁ బొగడి
నన్నపార్యాదికవి కీర్తి । నన్నుతించి
వరుససేవింతు నాంధ్రగీ । వ్యాణకవుల.

క. నతిజేయుదు ననుఁ గొమరుని
గతిఁ జూచుచు నెనరుమీర । గా నురువిద్యా
న్వితుఁ జేసినట్టి సుగుణ క
లితమతి కివటూరి నాగ । లింగార్చనకుఁ.

వ. అని కృతిముఖోచిత వర్ణంబుగావించి మదన్వయ క్రమం
బించుక వర్ణించెద.

సీ. ఆత్రేయగోత్ర విఖ్యాతమా మధిరవం
శాబ్ధి జన్మించె సుబ్బయ్యసూరి
అతనికి సుతులు సుబ్బయ్య గోవిందయ్య
యనఁగ నిద్దరుపుట్టి రమలక్ష్మ

లందగ్గజుండు బుచ్చమ్మనాడగు సాధ్వీఁ
 బరిణయంబగుచు నాపడఁతి. యందు
 సుబ్బయాహ్వాయపుత్తు సూరిజనస్తుత్తుఁ
 గనియె నాతఁడును వెంకమ్మయందుఁ

గీ. గాంచె బుచ్చన్ననాము బంగారయాఖ్యు
 సుతుల నిరువుర నందగ్గజునకు రామ
 యాహ్వాయండు వరజునకు జగ్గయ్యయును జ
 నించి రం దిలజగ్గయ్య నీతిశాలి.

మ. ఆజగ్గయ్య యెనరైభక్తి బహుసప్తాహంబులన్ విపులం
 బూజించె నిష్ఠమలాన్నదానముల సంపూర్ణంబుగాఁ దీర్థయా
 త్రాజాతవ్రతదీక్ష వేలుపుల నారాధించె దాతృత్వ వి
 భ్రాజతేజుడటంచు నథ్థలు నుతింపంబొల్పె సత్కీర్తితోన్.

గీ. విశ్వనాథమనఁగ వెలయుమత్సుతుఁ బెంచు
 కొనఁగనిచ్చినాడఁ గులమువెలయఁ
 దాత తండ్రిలన్నదమ్ములై కూటస్థు
 డరయఁ దాత తాతయగుట మాకు.

మఱియు

క. మావంశము కూటస్థుం
 డై వెలసిన సుబ్బయార్యున వరజసుతుఁడా
 గోవిందయ్య వివాహం
 బై వెంకమయనెడు కన్యనభిమత మాన్యన్.

క. ఆనాతియందుఁగ నె ల
 క్ష్మీనారాయణుఁ డనంగఁ జెన్నొందు సుతున్
 జ్ఞానదయామతి కలితు న
 నూనకళాలలితు నజ్జనోత్తమవినుతున్.

గీ. అతఁడు వెంకమ్మయను సాధ్వీయందుఁ గనియెఁ
 దనయు ననుజాతకరుణా వితరణవిసయు

నయకళాభూషుఁ గొండయాహ్వాయవిశేషు
ననవగత దోషు నన్నదానాభిలాషు.

క. ఆకొండయార్యవర్యుఁడు
జేకొనియె- రేకపల్లి సీతారామా
ఖ్యాకలితయజ్ఞ సుత సీ
తాకల్ప సోమిదేవి ధర్మయువతిగా.

సీ. శ్రీకాంతు నేకాదశీవ్రతాంతరముల
నారాధనముజేసె నతులనిష్ఠ
సేవించె భూసుర శ్రేష్ఠులనన్న సం
తర్పణంబులను ద్వాదశులయందు
వెలిగించె వేల్పుకోవెలలందు దీపమా
లిక లర్చనలను గార్తికములందు
గావించె బహుళోపకారముల్ ద్రవ్యప్ర
దానంబున సుధీవతంసములకు

గీ. హితుల మన్నించె బంధుసంతతులఁ బ్రోచె
రిపుల నిజించె గడియించె విపులధనము
వర్తకంబున గొండయాహ్వాయఘనుండు
ధృతి సమార్జితమర్ధిసాత్కృతముజేసె.

గీ. ఆతఁడు సోమిదేవియందు మమ్మిరువుర
సుతులఁగాంచె నందు సుబ్బారాయఁ
డగ్రజండు నేను ననుజండ సుబ్బన
దీక్షితాహ్వాయుండ ధీరనుతుండ.

చ. శుభకరవారిజాస వసుక్షితిభృచ్చకోల్ల స
ద్విభవ సమాసుమార్గసిత దీపితమా విదియన్ జనించితిన్
ప్రిభువనవంద్య వేదజననీకరుణావిలసద్విలోకన
ప్రభవకవిత్వవైభవుండ భవ్యకపీంద్ర వచోవిధేయుండన్.

చ. చదివెతి నాగలింగగురుసన్నిధిఁ గాట వరంబునందు శ్రీ
పదకలకృష్ణమూర్తి కవివర్యునితో నల కావ్యనాటకా

ద్యుదితరసప్రబంధము లనూనగతిం గృతిలక్షణంబు గౌ
ముది విదితార్థయుక్తిఁ బరిపూర్ణ వివేక గురుప్రసక్తితో.

గీ. మొదట రఘువంశకావ్యంబు | జదువునపుడె
కవితజెప్పంగ వేడుక | గలిగె నంతఁ
బూని కావించి యష్టావధానములను
గృతులఁబడసితి మున్ను సత్కృతులఁ గొన్ని

గీ. ఊర్మిగోదావరీ మహా | త్రోవైత్తరప్ర
భాగమును భద్రగిరి రామ | భద్రచరిత
సప్తసాగర మహిమ పు | స్కరమహత్వ
మాదిగాఁగల పద్య కా | వ్యముల జేసి.

చ. పదముల గుంభనల్ వెలయఁ | ప్రాధికరించిన పద్యకావ్యము
ల్లాదవరిపండితోత్తముల | కుంబతె నయ్యవి పామరాళికి
న్మృదమొనరింప వెల్లరకు | మోదముగూర్చెడు గద్యకావ్యము
ల్విదితముగా రచింపనని వేడుకఁజెందుచు వానియం దిలక.

చ. కథలన నెల్లవారలకుఁ గౌతుకమాఁగద యందుఁ బల్కనో
రధమునఁ గాళికావనథ | రమ్యకథల్ రసయుక్తముల్ జగ
త్ప్రథితములంచు నేనవి ప్ర | బంధముఖంబునఁ గాక లోకవా
క్యధముననుండుట స్వచన | పద్ధతిగా రచియింపనెంచుచుక.

మ. అరయం బిట్టకథ ల్ప్రబంధముగ జేయక సార్థకంబేమి శం
కరునింగాని రమేషుఁగాని పొగడంగా నొప్పునంచు న్నను
న్నిరసింపందగదార్యులార! ఇదియుక నీతిస్ఫురత్కాళికా
పురయాత్రాంతరవాస జల్పిత కథాపూతంబు శోతవ్యమా.

గీ. కాళికేగద నటనుందుఁ గాపురంబ
టన్నఁ నవ్వరవాస పుణ్యంబుగలుగఁ
దత్ప్రభావము మున్నుగాఁ దనరుకథల
నొప్పుటను బూతమిదియని చెప్పనేల ?

అని తలంచి యేతత్ప్రబంధరచనా యత్తచిత్తుండనై

సీ. ఏవిభుఁ డస్మదష్టావధానక్రియా
వ్యస్తాక్షరీచిత్రవైఖరులకు

నళమెచ్చి తోలుదొల్ల సంతసంబున భర్త
 వలయోర్మికాది భూషలనొసంగ
 నల్లంతదవ్వున నరసి నన్ననదు న
 వ్యసంగ మన్నించు దానే ప్రభుండు
 జరులెల్ల మెచ్చ నేసాధువు నద్వై
 యమరంగ నధికార మాచరించె

గీ. గృతియనం గడు కతుకమే పటికి నట్టి
 సామినేని కులాంబోధి చంద్రుడైన
 నారసింహున కీప్రబంధంబు కృతినొ
 సంగఁ దలచితి మతిఁగృతజతదలిర్ప.

అంబుజనాభు పద్మనరు । హంబునఁ బుట్టిన వంగడంబులో
 నం బరమప్రభావమున । నల్లువహించిన సామినేని వం
 శాంబుధి నుద్భవించిరి గు । కాకరు లాశ్రితజాత పారిజా
 తంబులు వంశచంద్రులు వ । దాన్యమణు ల్పురుషాగ్రణ్యహిణ్.

క. గోపాలరావు తత్కుల

శీఘ్రుడై యుదయమందె దీనవ్రజ ర
 ఊపరతంతుండగుచు బ్ర
 తాపకృపాశీల సంస్తుతవ్రతుండగుచున్.

మ. గురుతేజో మహిమంబునం దనరు నా । గోపాలరా వచ్చితా
 మర సీమంతవతీ కదంబయగు న । మ్యాణమృయందున్మనో
 హరచేతో గుణశీల శాలి నరసిం । హాఘ్యాప్రవిఘ్నాతు శ్రీ
 కరనారాయణ పాదపద్మనిరతుం । గాంచెన్పుతున్నద్రవుణ్.

శ. ఘనమతియైన తల్లి పసి । కారున నుగ్గున రంగరించి యా
 తని నునుబొజ్జలో సుగుణ । తా రజమొయ్యనఁ బోయఁబోలునే
 ర్వునమఱికానిచోఁ గొరత । బూనక బాల్యమునుండియుం దిరం
 బున నరసింహునందు గుణ । పుంజము లాగతి నుండనేటికిన్.

సీ. అధికారగర్వ మిం । తైనఁ జెండఁడుకదా

బాబురతోనైనఁ । బలుకుచుండు

భవభూతియయ్య ద | ర్పమును నేయఁడుకదా
 యాహారశయ్యావి | హారగతుల
 నొవ్వనాడఁడుగదా | నోరెత్తి పరిచార
 కుల నైన నపరాధ | ములగణించి
 పరిజ్ఞానమునకైన | బలుక నేరఁడుగదా
 పరుషతీవ్రానత్య | భాషణముల

గీ. సదయు డనురాగ గుణవర్తి | శాంతమూర్తి
 నిత్య సత్యవ్రతుండతి | నిర్మలాత్ముఁ
 డతని కాతండ్రి సాటి యశా | రాయటంచుఁ
 బొగడుచుందురు నరసింహు | భూమిప్రజలు.

గీ. సాత్వికంబచ్చముగఁదీసి | శాంతరసము
 పదునుపడఁబోసి నెనరుతో | మెదిపిదాన
 వానిమతిజేసి భారతీ | జాని, కాని
 నాఁడునిల్చునె యన్ని గు | ణంబులచట.

మ. నరులెల్లందన శాంతభావమును నా | నాభంగి గీరి యెఁగా
 నురుకీర్తి ప్రభుతాసురక్తిగల యు | ద్యోగంబుతో ధర్మత
 త్పరుడై యొప్పెడువానికిం బొడమునం | తం దల్లిదండ్రుల్ భా
 నరసింహంబని పేరుపెట్టుటబుధా | నందంబుగాజే తుదికా.

క. ఆతని యర్ధశరీరము
 పాతివ్రత్యప్రభావ | పరిహసితసతీ
 వ్రాత వినిర్మలమతి వి
 భ్రాత సుగుణ సుందరమృ | యనబొల్పుఁదగ్గ.

సీ. పరుల నెన్నఁచునోటఁబరుషంబుఁ లాడదు
 ఆలుగదు దాదుల యందునైన
 పెద్దలఁబొడఁగన్నఁ | దద్దయు భయభక్తి
 వినయవిశ్వాసము | ల్భైనఁగొనంగ
 నమ్రయై మొక్కి చొ | తకుఁజేరితద్విశే
 షములెల్ల నల్లన | నంగ్రహించు

నెప్పుడు సద్గోష్ఠి | యే కల్గివర్తించు
వేదాంతవార్తల | వినఁగ దివరు.

గీ. అర్థిజనులనుఁ గడుబ్రీతి | నాదరించు
బంధుసత్కారములువింశ | పగిదిఁజేయు
నొరులుగుచిడినఁజాలు దా | నొందుదృష్టి
తరమెపొగడ నృసింహుసుం | దరమగుణము.

సీ. ధర్మక్రియాఘ్యయే తరుణీలలామంబు
కరుణాల వాలయే | కంబుకంఠి
సజ్జనమిత్రయే | సారసాయతనేత్ర
విజ్ఞానహృదయయే | విద్రుఘోష్ఠి
ఘనసతీ నీతివే | దిని యేభ్రమరవేణి
సద్గుణ సదనయే | చందవదన
దీనలోకావనా | ధీనయే కనకాంగి
భగవత్కథాప్తయే | పద్మగంధి

గీ. యట్టసుందరమే కొని | యాడఁదగిన
దన్యలను జెప్పవచ్చునే | యన్నిగతుల
పతిపదాయత్త చిత్తసం | భావ్యధైర్య
మందిరమ్మల నరసింహు | సుందరమ్మ.

క. అనురూపకుల వయోగుణ
ఘనమతియై యొప్పనట్టి | కాంతామణి భ
క్తిని సతతము సేవింపఁగ
ననితరసామాన్యవిభవ | హర్షితుండయ్యెన్.

క. నరసింహున కమిత ఘభా
కరసంహునకుఁ గదర్చ | కరిసింహునకున్
నిరసిత ఘోరాంహునకున్
నరసన్నత సామినేని నరసింహునకున్.

కాశీమజిలీకథలు.

మొదటి భాగము.

కథా ప్రారంభము.

మణిసింహనికథ.

—०००—

క. శ్రీకర శశిశేఖర కరుణాకర వారాణసీపురాకర గౌరీ
శాకరధృత మృగ గంగా-శీకరవిలసజ్జటా విశేష సువేషా !

వ॥ దేవా ! యవధరింపుము. అభ్యుదయ పరంపరాభివృద్ధిగా
నా యొనర్పంబూనిన కాశీమూతా చరిత్రంబునకుఁ గథాక్రమం
బెట్టెదనినః తొల్లి కొల్లాపురంబున యజ్ఞశర్మయను విప్రుండుగలఁడు.
అతండు వేదవేదాంగంబుల సాంతముగాఁ బఠింపించి తదుక్తధర్మం
బుల ననుష్ఠింపుచు సాధుసూర్యంబునఁ బెక్కుధనంబు సంపాదించి
సగపూర్ణదక్షిణలతో విధ్యుక్తయూగంబులఁ బెక్కుగావించి శ్రోత్రియ
విద్వాంసులలో నుత్తముఁడని వాడుకవడసి కాపురము సేయుచుండఁ
జిరకాలమునకు వీతిహోతుని యారాధనావిశేషంబున నతనికొక
పుత్రుండుడయించెను.

యజ్ఞశర్మ మిగుల సంతసించుచు దానధర్మములచేఁ బేదలఁ
కృత్తిపరచి జాతికర్మానంతర మాశిశువునకు గుణనిధి యని పేరు
పెట్టెను. అగ్నిప్రసాదసంజనితుండగు నబ్బాయిండు శుక్లవక్షుషా
కరుండుమ్రాలె ననుదిన ప్రవర్థమానుండగుచు నధిక తేజస్వమున్నతం

బగు నాకారంబు నాకారంబునకెనయగు ప్రజ్ఞముఁ బ్రజ్ఞానదృక్షంబు
లగు గుణంబులుం గలిగి తనపేరు సార్థకముగావించి తలదంకుల
కానందము గలుగఁజేయుచుండెను.

అగ్గణనిధి యుక్తికాలంబున నుపసీతుండై యథావిధి బ్రహ్మ
చర్యవ్రతం బాచరించుచు విద్యాభ్యాసంబు గావించుచుండఁ
బూర్వజన్మ పరిచితంబులగు విద్యలు చదువునిఁ జంపి కలువ్రాలె
గ్రమంబున నతని నాశ్రయించినవి. అతని పాండిత్యము అన్యజన
దుర్లభంబగు జ్ఞానప్రబోధమునకు హేతువై యొప్పుచుండెను. అతఁడు
సంతతము తత్వవేత్తత్వమును గురించి పరిశ్రమఁ జేయుచుండుచు ఒక
నాఁడు తండ్రి కుమారుని వివాహము జేసికొమ్మని బోధించిన వా
రిరువురకు నిట్టి సంవాదము జరిగినది

యజ్ఞశర్మ—వత్సా! నీకిప్పుడు వివాహమునేయ నిశ్చయించు
చుండ మీయమ్మతోఁ బెండ్లియాడనని చెప్పుచుంటివట. ఏమిటికి?

గుణనిధి—తండ్రి! పెండ్లి యేమిటికాడవలయును?

యజ్ఞ—సుఖించుటకు. ఆనందించుటకు.

గుణ—ఏమిసుఖము? ఏమి యానందము?

యజ్ఞ—లోకమంతయు నేసుఖము నేయానందము బొందు
చున్నదో నీవు నదియే!

గుణ—తండ్రి! నేను గొన్ని శ్రుతిసాంప్రదాయముల నడి
గడఁ గోపగింపక తెల్పెదరా?

యజ్ఞ—కోపమేల? అడుగుము.

గుణ—నా కుపనయనము చేయునప్పుడు నామెడలో మూడు
పోగులుగల యాయజ్ఞోపవీతము నేమిటికివైచితిరి? దీని సాంప్ర
దాయ మేమి?

యజ్ఞ—దేహతత్వమిందుఁ దెలుపఁబడుచున్నది. తంత్రత్ర
యము నత్వరజస్తమోగుణములు. వానిలోనితంత్రులు సత్వాదిభేద

ములనియుఁ దొంబదియారుబైత్రలు తత్వముల సాంకేతికమనియు దానిముడి యల్ల నగ్రంధియనియు నుపనిషత్తులలో వ్రాయఁబడి యున్నది. నీవు చూడలేదా?

గుణ—చూచిన వివరము తెలిసినదికాదు. వివాహమందు రెండవ యజ్ఞోపవీతము వైతురదియేమి?

యజ్ఞ—అట్టి తత్వములుగల మరియొక్క దేహము భారము వానిమీదఁ బడుచున్నదని తెలుపుటకు.

గుణ—తండ్రి! వివాహమన శబ్దార్థమేమి?

యజ్ఞ—ఎడ తెగని బరువును మోయుట, అని.

గుణ—స్వామీ! ఈ యజ్ఞోపవీతముల నిట్లు పురుషులకు మెడలో వేయుట కేమిప్రయోజనము?

యజ్ఞ—విద్వాంసుఁ డాచూటయే శంకించుకొని వానివలనఁ బంధములఁ దెలిసికొని తత్వమెఱిగి జ్ఞానవంతుఁడగుటకు. అందులకే యాపర్యము తెలిసిన వారగుట సన్యాసులు జన్మిదములఁదీసివైతురు. దానంజేసియే “జగ మెఱిగిన పాటునకు జందెమేల”యను సామెత వచ్చినది.

గుణ—తండ్రి! సర్వజ్ఞుండవు నీయెఱుంగనిదిలేదు. అన్నియుం దెలిసి నన్నిట్లు పెండ్లియాడుమని బోధింతువేల?

యజ్ఞ—వత్సా! వానిసాంప్రదాయములఁ దెలిసికొనసమయ మిదికాదు. బ్రహ్మచారి గృహస్థుండై పుత్రప్రాతామలవలన గలిగిన యానందమనుభవించి పిమ్మటఁ దురీయాశ్రమము స్వీకరించునప్పుడు దీనిం దెలిసికొనవలయును. ఇదియే లోకాచారము.

గుణ—ఏకర్తనైన బ్రాంభమునందే హేతువుందెలిసికొని చేయుట లెప్పుకాదా? తన శరీర భారమును వదలించుకొనుటకు గురు తుగా వేయఁబడిన యజ్ఞోపవీత మొండు బరువైయుండ రెండవదానిం గూడ భరింపుమని చెప్పుచుంటివా? తండ్రి! యెఱింగియుండియు మంచిదారింజూపక కంటకభూయిష్టమగు తెరవుజూపెదవేల?

యజ్ఞ—అయ్యో! పట్టి! నీవిప్పట్టున నిట్టి మాటలం బలుక రాదు. గృహస్థాశ్రమ మన్నిటికి ముఖ్యమైనది. వినుము .

ఉ. స్నానముజేసి యగ్నిపరిఁ చర్య నొనర్చుచు వేళలందుఁ గౌ
 పీసముదాల్చి వేదము జఁ పించుచు దండము చేతఁబూని వి
 ద్యానిధిబ్రహ్మచారి జతఁ రాగ్ని జ్వలంపఁగ భిక్షగోరి యె
 వ్వానిగృహంబు జేరుదలఁ పన్నతీయట్టి గృహస్థుఁ డల్పుఁడే!
 గీ. ఉర్వి గృహపతి చల్లఁగాఁ నుంటఁగాదె

సాగుచున్నది తాపనఁ జనతపంబు

యతుల నియమంబు వడుగులఁ వ్రతము బిక్షు

కులప్రవాసంబు మహిఁదైర్ఘ్యి కులప్రసేన.

గీ. కాన గృహపతి యందఱి కన్న నధికుఁ

“ఉన్న మన్నమటంచు గృహంబు” జేరు

సతిధిఁ బూజింపుమెప్పుడు నఁ త్యముగ దానఁ

గలుగు సుకృతము కోటియూఁ గమలరాదు.

తండ్రీ! సర్వదా దుఃఖభూయిష్టమై వాగురానమానమగు సంసారమున నేను బ్రవేశింపఁజాలను. అందుఁబ్రవేశించిన వారికి ధనార్జనానంత్రీ యుండకతప్పదు ఎట్లో యొక్క కడుపు పూరించుకొన వచ్చును కాని భార్యపుత్రాది కుటుంబముపెరిగినప్పుడు వారింబోషించుటకై గృహస్థుడెట్టికష్టముల బడవలయునో తలంచుకొనిన భీతిపుట్టుచున్నది. నిత్యము భార్య జలగవలె రక్తమునుబీచ్ఛచుండఁ దద్భావచేష్టితములచే మోహితుండై మూర్ఖుండు తెలిసికొనఁజాలక సుఖమని యానందించుచున్నాడు భార్య భోగములచే వీర్యమును, ధనమును, కుటిలభాషణములచే మనమును సర్వస్వమును హరింపుచుండును. మూర్ఖుండు నిద్రాసుఖవినాశనమునకై దారసంగ్రహముచేసికొనును. పెక్కిల! బ్రహ్మ పురుషులవంచించుటకే పెండ్లికల్పించె. ఇందురవ్వంత

యైన సుఖములేదు. జనకా ! జనకాదులవలె గృహస్థుడై జ్ఞానము సంపాదించుట దుర్వృత్తము. మహాత్మా ! కుమారుండు ప్రాజ్ఞుడని యెఱింగియు సన్మార్గముపదేశింపక నరకప్రాయంబగు సంసారకూపంబునఁ బడుమనియెగవేల ? నాకుఁ బెండ్లియక్కరలేదు. అనుగ్రహించి విడువుమని పలికిన విని యజ్ఞశర్మ శరీరమునఁ గంపము జనింపఁ దుఃఖముచేఁ గన్నులనుండి యశ్రువులు ధారగావిడుచుచుండెను.

తండ్రి పరితాపముజూచి గుణనిధి యోహా ! మాయామోహబలమిట్టిదేగదా ! ప్రాజ్ఞులంగూడ వశపరచుకొనుచున్నది.

శ్లో. ఆదిత్యస్యగతాగతై రహరహ స్సంక్షీయతే చాయుషం
వ్యాపారైర్బహుకార్యభార గురుభిః కాలోన విజ్ఞాయతే
దృష్ట్యాజన్మజరావిపత్తిమరణా త్రాసశ్చనోత్పద్యతే
సీత్యామోహమయీంప్రమాదమదిరామున్మత్తభూతంజగత్.

అహా ! నిత్యము సూర్యుని యదయాస్తమయములచేఁ దమ యాయువు క్షీణమగుచుండ వ్యాపారపారవశ్యంబునండేసి యాలోచము దెలిసికొనలేకున్నారు. తమకన్నలయెదుటనే యనేకులు బుట్టుచుండుటయుఁ జచ్చుచుండుటయు నాపదలునొందుచుండుటయుఁ జూచియు భయమైనఁ బొందకున్నారు. జగంబంతయు నిట్లే యుండుటచే మోహమయంబగు మద్యమును దాగి లోకమునకే వెట్టియెత్తినదని తలంచుచున్నాను. ఇది మాయాబలము. దీనినతిక్రమించుట కడుంగడు కష్టము తండ్రి ! యూరడిల్లుము. నాకనుజ్ఞయిమ్మని పలికి గుణనిధి యవ్వలికిఁబోయెను.

యజ్ఞశర్మ పుత్రుని మనస్సన్యాసిత్వమునకు వగచుచు నప్పుడప్పుడు కుమారున కామాటయేచెప్పుచు హితులచేఁ జెప్పించుచు నిమ్నాభిముఖంబగు జలంబునుంబోలె వానిమనస్సు త్రిప్పనేరక కులాభివృద్ధిజెందమికి విచారించుచుఁ గొండ్లోకకాలంబున కతండు నాకం

బలంకరించెను. తత్పత్నియు నహగమనముజేసి భర్తంగలిసికొని దివ్యలోకభోగముల ననుభవించుచుండెను.

తలిదండ్రులు స్వర్గస్తులై సంత గుణనిధి యాచిత స్నాంత మ్మున సంఠసీయక బంధములు తెగినవని సంతసించుచు నత్యంత విరాగము గలిగి తత్వజ్ఞాన విశేషములం దెలిసికొను నభిలాషతో గురునన్వేషించుచుండె. సంత,

గీ. భసిత రుద్రాక్షమాలికా లసితగాత్రుఁ
 డురుజటాధారి వ్యాఘ్రచర్మోత్తరీయుఁ
 డవరశివుఁ డనందనరు సన్యాసి యొకఁడు
 వచ్చి నివసించె నూరిదేవళమునందు.

గుణనిధి దేవతాదర్శనము నిమిత్తము నాటిసాయంకాలమున నాకోవెలకుఁబోయి యందు రెండవశంకరునివలె నొప్పుచున్న యాసి ధుంగాంచి నమస్కరించి యొరగాఁగూర్చుండి తత్తపోవిశేషముల నరసి స్త్రాత్రీపాతములువిని సంతసించుచు నిటికిఁజనియారాత్రియెల్లఁ దన్మహత్వమును వితర్కింపుచు మహాఁజునయమున లేచి కాల్య కరణీయంబులం దీర్చుకొని యాసిద్ధునొద్దకేగి సాయంకాలమువరకు సందే కూర్చుండి వానివిశేషంబులంబూచుచు రాత్రికింకికింబోయెను

ఈరీతిఁ బదిదినములు గడిచినంత నాయతీదుగ్గఁకు వానిచిత్త వైరమల్య మరసి యొకనాఁడు సుమతీ! నీవెవ్వఁడనుమానుఁడవు? నాక డకు నిత్యము నేమిటికి వచ్చుచుంటివి? నీయభిలాషయేమి? ఏమియు మాటాడక పోవుచుందువే! నీయుదంత మెఱింగింపునుని యడిగిన గుణనిధి విషయవివరముతో త్తమాంగుండై యిట్లనియె:

స్వామీ! నేను యజ్ఞశర్మయను బ్రాహ్మణుని కుమారుండ నాపేరు గుణనిధియందు. తలిదండ్రులు స్వర్గస్తులైరి. నాకెవ్వరును లేకు. మీవంటి సాధువులే నాకుబంధువులు, మీయట్టిమహానుభావులు పామరుల నుద్ధరించుటకే లోకయాత్ర చేయుచుందురు. నాకేకోరిక

యును లేడు. ఇహవరములయందు రోతపుట్టినది. కైవల్యమునకు సులభమగు మార్గమేదియో తెలిసికొన నభిలాష కలుగుచున్నది. మత్స్యరాకృత సుకృతవిశేషంబునంజేసి నాకోరికఁ దీరువ నట్టి మహా నీయులు మీరే యిటకు దయజేసితిరి. నేను గృతార్థుండనగుదునని ముఱియుచుంటి ముక్తిచూర్ణ ముపదేశింపుఁ డిదియే మదభీష్ట మిందు లకే మీకడకు వచ్చుచుంటి. కృపాపాత్రుఁగి జేయుఁడని పాదంబులం బడి వేడుకొనియెను.

అప్పు డాసిద్ధుండు వానిలేవనెత్తి నత్సా ! నీబుద్ధిపారిశుధ్య ముఱిసితిని. పూర్వజన్మవాస గావశంబున నీకు విజ్ఞానం బయత్తోపల బ్ధంబై యున్నయది. నీవు కారణజన్మఁడవు నీకు మాయుపదేశముతోఁ బనిలేదు. ఇదివరకే నీవు మనసుచే సన్యాసివైతివి. ఇప్పుడు కాయము నఁగూడ సన్యాసము స్వీకరింపుము. నీవలనఁగొన్ని పురాతనగాఢలు భూలోకమున వెలయవలసియున్నవి. కావున నొక సహాయునిం గూర్చికొని ధారుణీక్షలాసంబగు కాశీపురంబున కరుగుము. అందలి పరమహంసలతో నీకు సహవాసము గలిగెడిని. దానముక్తుండవయ్యె డవిడియే మేముపదేశించునది. అని పలుకుచుఁ దనమాటనుండి కాంతులువిరజిమ్ము రత్న మొకండుదీసి యతనిచేతంబెట్టి యిట్లనియె.

సుయత్సా ! నీవీరత్నమును ముందిడుకొని పూజించి కన్నులు మూసికొని ధ్యానించినంత భూతభవిష్యద్వర్తమానకాలాబులం జరిగిన కథావృత్తాంతములన్నియుఁ గరతలామలకముగా నీకుఁదెలియఁబ డఁగలవు. దీనిని సాలగ్రామమువలెఁ బూజించుచుండుము, ఈమణి సిద్ధించుటచే నీవు మణిసిద్ధుండ వనఁబరగుదువు. పొమ్మంటికిఁ బొమ్మని పలికి వాని శిరంబునఁ గరంబిడి దీవించి యంపివేసి తానెం దేనిం బోయెను.

అమృణిసిద్ధుండు గురూపదిష్టమును మంత్రోపదేశముగా న్మరించుకొనుచుఁడదు క్షత్రకారము వెంట నేగోవిందతీర్థలయతీందు)

నొద్దకుఁబోయి సన్యాసము స్వీకరించి మణిసిద్ధ యతీంద్రుఁడను పేరుతోఁ బిలువంబడుచుఁ గాశీపురంబున కరుగ నిశ్చయించి, యొక నాఁడు లౌల్యమతియను మిత్రుని నొద్దకుఁబోయి యిట్లనియె.

మిత్రమా ! నాకుఁ జిన్నతనమునుండియుఁ గాశీపురంబున కరుగవలయునని యభిలాష గలిగియున్నది. నేఁడు గురూపదేశము గూడ నాయభీష్టమునే బలపరచినది. నేనిప్పు డయ్యూత్రకుఁ బోవుచుంటి నొంటిగాఁ దెచ్చునడువఁగూడదని పెద్దలు సెప్పుదురు. నీకు నాయోపిన యుపకారముగావించెద నప్పుయనంబునకుఁ దోడువత్తువేయని యడిగిన వాఁడు నవ్వుచు నిట్లనియె.

అయ్యా ! తమవేదాంతమంతయు నెక్కడికిఁ బోయినది ? తండ్రి యెన్నివిధములఁ బ్రతిమాలినను పెండ్లిచేసికొనక యావగతో నాయనను సమయజేసితివికదా ! ఇప్పుడు కాశీకిఁబయనమా ? దారిలో మాబోంట్లను దోడుతీసుకొనిపోయి చంపుదువుగాఁబోలు. చాలుఁ జాలు ! అయ్యా ! వేదాంతులకును దీర్థయాత్రలు కావలయునా ? నేను రాజులనని హరిహాసమాడినవిని యాదుష్టునితో మరుమాటాడక యాయోగి వేరొక యాత్మనికడకరిగి యభీష్టంబు తెలిపిన నతండును నాండుబ్రెడ్డలను విడనాడి యిట్టినడికాలములోఁ బ్రయాసములకోర్చి కాశీకి వచ్చుటకు వీలులేదని కచ్చితముగా నుత్తరము చెప్పెను.

పెండియు నొకసఖునికడకరిగి యతనితోనిట్లనియె. ఆర్యవర్యా ! ధాత్రీతలంబునఁ బ్రసిద్ధపట్టణంబు గాశీయన విందువుగదా ! అందు ముక్తిదాయనియగు గంగాభవానియు మోక్షలక్ష్మీఘటనాసమర్థుండగు విశ్వనాథుండును ముఖ్యదేవతలని యాబాలగోపాలవిదితమే ! తత్పురంబుఁజూడ నీకు వేడుక లేదా ? అప్పరవిశేషంబు లెన్నియేనింగలవు. వాని నెల్లమార్గంబునవక్కాణింతు. జన్మముసాధ్యమయ్యెఁడుతో డురమ్ము. పుత్రమిత్రకళ తాదులయెడమమత్వమోహంబువిడువము.

వారుపరలోక సౌఖ్యమునకు శత్రువులు. మేను శాశ్వతంబుగాదు. కాశీపురంబు దర్శనమాత్రమున సంసారతాపత్రయముల యాత్రంబుడిగించునని నుడివిన దడయక మరల నాపుడమివేల్పు మణి సిద్ధున కిట్లనియె.

అయ్యా! కాశీపురంబట్టి ప్రభావసంపన్నంబేకాని మార్గంబు మిత్రక్షేత్రజనకంబని చెప్పదురు. కాశికేబోవుటకంటె గాటికేబోవుటయే సుఖమనవిందును. ఇదియునుంగాక దివ్యజ్ఞానసంపన్నులగు మీవంటి వారలకు దీర్ఘయాత్రనలన బ్రయోజనంబేమి? అజ్ఞానులకు మార్గక్షేత్రంబువలనజ్ఞానంబుగలుగునని తీర్థయాత్రవిధించిరి. మానసతీర్థంబాడని వారికి నాఁడు వారికినిగూడఁ తీర్థయాత్రనలన లాభములేదందురు. సామరులకునై కల్పితంబగు యాత్రలకై తమవంటియతు లతిప్రయత్న మొనరించుట నీతిగాదు. నామాటలంబాటించి యప్పని యుడుగుఁడనిన నతనితో మారువలుకక యయ్యతిలిలకుండు నింకొక చెలికానింజేరి

గీ. విశ్వనాథుండు దేవతావృక్ష మమర

గంగ దుర్వారపాప ప్రభంగ యన్న

పూర్ణ గీర్వాణ సురభి యపూర్వపుణ్య

ఫలదములు తీర్థములు శుభాస్పదము కాశి.

అవ్వరమునకుంబోవుచుంటిఁ దోడురమ్మని జీరుటయు నతండ్రిట్లనియె.

స్వామీ! నామీఁదఁ గోప మానకుఁడు. కాశీమార్గంబున రోగబాధయుఁ జోరబాధయు మెండఁట. పరలోకతుల్యమగు కాశి కరిగి యొక్కండేని యొక్కడకుఁ జేరినవాఁడు గలఁడే! యట్టి ప్రమాదాస్పదంబగు యాత్రకిట్టి ప్రాయంబుననున్న నేనెట్లుతోడువత్తునని యుత్తరంబిచ్చిన తత్తరమందిన డెందముతో నతండు వెండియుఁ గొండొక కొండికం జీరి యిట్లనియె.

వత్సా! తీర్థయాత్రనలనగలుగు పుణ్యమెద్దానం గలుగదు.

అందుఁ గాశీ కలుషపిశిత రాకాశి. గంగసంసారతాపభంగ-
మణికర్ణికమోక్షలక్ష్మీపుత్రిమణికర్ణిక. అన్నపూర్ణ. యన్నపూర్ణ.
భైరవుండఘభైరవుండు. అట్టిదానిం జూడబోవుదు. నేడు తోడు
వత్తువేయని యడిగిన నతండిట్లనియె

స్వామీ! తమరు వాక్కుచ్చిన వాక్యంబుల కర్థంబేమియో
యెరుంగను. తుదినుచ్చరించిన రాకాశి భైరవ, పదంబుల కాస్పదం
బయ్యవసధంబు. దీని నేనెట్లెరుంగుదుననిన వినుండు. మత్స్యతా
మహుం డతి వృద్ధుండు. అతండొకప్పుడు తాననుభవించిన కాశీ
ప్రయాణక్షేత్రంబు నాతోచెప్పెను. అక్కఱవిన నప్పయనంబెవ్వ
రును జేయయత్నింపరు. తానెవ్వరి ప్రోత్సాహముననో మత్స్యతా
మహుం డొకప్పుడు నెలవున సుఖముగా నిలువలేక రాకాశీయగు
కాశి కరుగ నుత్సహించి కొంతమంది సహకారులతో బయలుదేరి
నట. బయలుదేరునప్పుడు పాథేయమునకై మోయునంత పిండియుఁ
బెసరపప్పు సుప్పును గారంబునుం గలిపిన చింతపండును గొన్ని బట్ట
లును గొంత సొమ్మునుమూట గట్టికొని యమ్మాటశిరంబునంబూని
పూటకు రెండుయోజనంబులు వడువున నడువఁదొడంగిరి.

మాతాతగారతి నియమస్థులగుట సత్రంబుల భుజింపఁడు.
కుతపకాలంబునకుఁ జేరినయూర నన్నంబు వండికొనుచుండును. అతి
నియమస్థుడగుటచే నెక్కుడుగా నాకలియెనప్పుడు రాత్రిలఁబిండి
చేసికొని భుజించును.

అటు నడువనడువ నాయాస మెక్కుడైనకొలదిఁ దినమునకు
యోజనత్రయమే నడువసాగిరి. మరి పదిదినములకు పూటకు యోజ
నము మాత్రము నడువ నాత్రముగా నుండెనట. ఇట్లునడుచుచుండ
నొక్కనాటి మజిలీ దవ్వుగానుంట విని జామురాత్రియుండగనే
లేచి తోడివారలతోఁగూడ నడవిమార్గంబునంబడి నడచుచుండెను.

అన్నిశాంతంబున ననంతవేగ వాతోద్ధాతంబులై జేమూత సంఘాతంబు లొక్కపెట్టున పుడమియిట్టుట్టుగదల గర్జిలుచు నాకసంబంధము నావరించి తళుక్కురను మెరుపులు చూపులకు వెరపుగరుపఁ దెరువెరుంగని యిరులుగ్రమ్మఁ బెనుజడి గుమ్మరింప నొడలుతడిసి గడగడవడంక నగ్గాలివాననిలువ నెందుఁదాపుగానక యత్యంత దుఃఖాకాంత స్వాంతఃకృష్ట మత్పితామహుండు మేనిపై నాసబూనక చిత్తంబు తలపడ నెత్తిపై నెత్తుకొన్న తడిసినమూటను మాటిచూటికి భుజమున మాచ్చుకొనుచు నతిక్లేశముతో నడచుచుండెను. అట్టితరి నెట్టసుమతి కైన విసుగు రాకమానునా ?

తడిగుడ్డలఁ బిండుకొని గాలివానయొక్కింత యడగినదని సంతసించుచు నడువయత్నించుచుండ నొకదండనుండి ప్రచండకోప మేపార దండధరకింకరులఁ దిరస్కరించు తస్కరు లెదురై బెదరు గదుర నార్పుచు దండంబుల మోది యబ్బటసారుల దోచికొని కట్టుగుడ్డలతోఁ బ్రాణంబుల మిగిలిచి సాగనంపిరి.

నడుచునప్పు డతిభారమైన మూటలు లేకపోవుటచే నాటి పయన మెంతేనిఁ దేలికయైనది. తెల్లవారిన వెనుక మాతాతగారును సహవాసులును జేతఁగొన్ననను లేకపోవుటచే మేనులు గాసిజెందుటచేఁ గాశిపైఁ గొంతవిసుగుఁ దోప నడుచుచు మిక్కిలి దవ్వగు నాటియవసధంబు పయనంబున కంతరంబున నంత రాయము వాటిల్లుటచే మునిమాపునకుఁ జేరుట కడుప్రయాసమైనది.

అట్లు సాయంకాలమునకు శరీరంబులు జేర్చనైచి వంటజేసి కొనుటకుఁ జెంతసామాగ్రి లేమింతేసి చింతించుచుఁ దమబడిన బన్నముల నప్పారుల కెఱింగించి సాత్వాదికముల సంగ్రహించి యర్థరాత్రంబున కెట్లో భుజించిరి.

వారిలోఁ గొందరికి నతిసారరోగమంకురించుటచే నమ్మరు

నాఁడు పయనముసాగించుటకు పీలుపడినదికాదు. అవ్వీటఁగలసత్రంబున రోగావిష్టుల నిలువనీయరు. వారి యామయ మెఱింగి తావలి వారలు వారి నందు వెడలఁగొట్టిరి.

అప్పుడారోగులఁ దీసికొనిపోయి తోడివారూరిబయల నున్న మళ్ళీదుపైఁ బరుండఁబెట్టిరి. తురకలతైరగరసి యతిరయంబున నరు దెంచి పరుసంబులాడుచు రోగుల నడివీధికినీడ్చి తోడివారలఁ జావ మోదిరి. తన్మలమిళితవసనంబులఁ దటాకంబున నుదుకుటచే వారిలో గొందరధికారి నికటంబునకుఁ దీసికొనిపోఁబడి శిక్షితులైరి. అక్కటా! అయ్యిక్కట్ట రోగులకన్న తోడివారికే యెక్కుడు బాధకలుగఁ జేసినది. పదిదినములయ్యూర వసించిరి. వారు పడినయిదుములకు మేర లేదుగదా? రోగులకుఁ గొంచెముఁ జవసత్వములు గలిగినతోడనే క్రమ్మరఁ గాసికీ బయనముసాగింతమని కోరిన సహవాసులకు మత్తి తామహుం డిట్లనియె.

సీ! కాశీ రాకాశీయని యెఱిగియే బుద్ధిమాలి పయనమైతిమి. యీసిగ్గుచాలదా? జ్ఞానముగలవారి కింటికడ మోక్షమురాదా? జ్ఞానములేనివారలు నీటికాకులవలె మునింగినను బ్రయోజనమేమి? ఇంటికి బోవుదమురండు. ఈపాటిశిక్ష చాలును. అపరాధులవలె జెర సాలఁబడితిమి. యవనులచే దెబ్బలందింటిమి. బ్రాహ్మణులయ్యుఁ గడజాతివారిచే నీడ్పింపఁబడితిమి. అయ్యో! ఆవెతలు తలంచికొనిన గుండె పగిలిపోవుచున్నది. దేవతార్చన జేసికొనుచు నింటికివచ్చిన యభ్యాగతుల నర్పించుచు సత్కాలక్షేపము జేయుగృహస్తునికిఁ దీర్థ యాత్రతోఁ బ్రయోజనమేమి? బ్రతికియుండినఁ బెక్కుమార్గములఁ బుణ్యము సంపాదించుకొనవచ్చును. మరలి యింటికింబోవుదము రండని బోధించినఁ గొందఱు సమ్మతించిరి. మఱికొందఱతనిమాట బాటించక వారిని విడిచి యవిముక్తక్షేత్రంబున కఱిగిరి.

మత్స్యతామహాప్రభృతు లారుమానములకిట్లు నేరి మఱిమూఁడు నెలలకుఁ బూర్వజవనత్వములు గలిగి తిరుగఁజొచ్చిరి. కాళికింబోయిన పదుగురిలో నెనమండు) దారిలోనేకడ తేరిరి. ఇరువురప్పరవరంబు జేరిరట. కొంతకాలమందుండి వారింటికివచ్చుచుండ మార్గమధ్యం బున కాలధర్మంబునొందినట్లు చిరకాలమునకుఁ దెలిసినదని యీకథ యొకప్పుడు మాతాతగారు నాకుఁజెప్పిరి. కాళికింబోయినవాఁడు తిరుగ నింటికిరాఁడని యాబాలగోపాలవిదితమే. మీకింత జెప్పవలయునా ? నామనవి మన్నించి మీరును నప్పయనపు వేడుక మరలించుకొనుఁడు. మిత్తుండనగుట నింతజెప్పచుంటిని. ప్రణవాక్షరజపము జేసికొనుచు స్వదేశంబున వసింపుఁడు. అని యెంతయోయుపన్యాసముగాఁజెప్పెను.

మణిసిద్ధుండద్దిరా ! బుద్ధిమంతుడవౌదు వెంతగాధజెప్పితివి. చాలుఁ జాలుననిపలుకుచు వానినివిడిచి వేరొకనఱునింజేరి యాత్మీ యాభిలాష నెఱింగించుటయు నతండును గాశీప్రయాణం బతి ప్రయాసజనకంబని నుడివి యనంగీకారము సూచించెను.

ఇట్లడిగినవారెల్లఁ గాశీపురంబును నిందించుచుఁ బోవలదని తన్ను మందలించుచుండ మిక్కిలి పరితపించుచుజాత్యంతరులఁ బెక్కండ్ర) నడిగియు విగతమనోరథుండై యొక్కనాఁడిట్లు తలంచె.

అయ్యో ! కైవమా ! నేనేమిసాపమాచరించితిని. కాశీనివాస యోగము నాకులేదుగాఁజోలు ? విశ్వనాథనందరృచంబును, గంగా నదీస్నానంబును, నన్నపూర్ణచేతిభిక్షయుఁ, బూర్వపుణ్యఫలంబునం గాక యూరక లభింపవండు). ఈశ్వరానుగ్రహం బెట్లున్నదోగదా యని యనేకప్రకారంబులఁ జింతించుచు గనఁబడినవారి నెల్లఁ గాళికి వత్తురేయని యడుగుచు వెఱివానివలెఁ దిరుగఁ జొచ్చెను. ఇట్లనేక పురంబులు కాశీయూతా సహాయునికయి యయ్యతీశ్వరుండు గ్రుమ్మరుచుఁ గాశీపురాయ త్తచిత్తుండయి విశ్వనాథుని ధ్యానించుచు నన్న

పూర్ణం గొనియాడుచు గంగాభవానిం బొగడుచు నొక్కనాడతం
డొక గ్రామాంతరమునఁ జిట్టడివి దారినడుచుచుండ ముందట—

సీ. వాసనల్ వెదజల్లు వనసుమావళి శిఖా

శ్రీవణభూషలుగాఁగ నంతరించి

పెనుగోచి బిగియఁగట్టిన తోలుమొలతాగ్రట

వరుసఁ గత్తియుఁ గొడవలియుఁజొనిపి

పసిమేత తమి నాల్గు దెసలకోయ్యనఁబారు

పసులఁ గ్రమ్మరఁ బ్రోగుపరచికొనుచు

పొగరెక్కినట్టియాఁ బోతునెక్కి విచిత్ర

గతులఁ దోలుచుఁ దురగమునుబోలె

గీ. పొదలఁ దూరినపసులు దాపునకురాగ

మోవిదగిలించి పిల్లన గోషిపాడి

కొనుచు మూపునఁ బెనుదండమును ధరించి

పసులఁ గాచెడు నొక గోప బాలుఁగనియె.

కనుంగొని వానితోనిట్టి సంవాదము గావించెను.

మణిసిద్ధ—ఓరీ ! యెవ్వఁడవురానీవు. ఇటురారా (అని పెద్ద
కేకపెట్టెను.)

గొల్లవాడు—(దాపునకువచ్చి) ప్రారీప్రారీయని పిలిచెదవు నీ
నోరేమైన కొన్నినదా ? మాల మాదిగ ననుకుంటివా ? నాకు పేరు
లేదా ? మాపెద్దకాపుసైతము పేరుపెట్టి పిలుచునుగదా ? అమాత్ర
ము బుద్ధిసీకులేదా ?

మ—ఓరీయన్న మాత్రముననే నీకు కోపమురావలెనురా ?

గొ—అదిగో ! రా అంటేగాని నీనోటిపీట తీరదుగాఁబోలు.

మ—పోసీ నీయిష్టమువచ్చినట్లు పిలుతునుగాని నీపేరేమి
అబ్బాయీ ! యేమికులమువాడప్రా చెప్పము.

గొ—అలాగున మొదటనే మనవిజేసుకంటే బాగుండునే ?
బొరా ! గొల్లొళ్లు లోకువా బాబూ ! నాపుట్టువూర్వోత్తము సెప్పతా
గాని నీపేరు వూరు కులము ముందుగా సెప్పమరి.

మ—నాపేరు మణిసిద్ధుడు నేను బ్రాహ్మణుడను. మా
కాపురము కొల్లాపురము.

గొ—నీవు భేమ్మడవై తే బోడిగుండేమి, మాభేమ్మడులాగున
లేవేమి ?

మ—మీ బ్రాహ్మణుడు యేలాగున్నాడు చెప్పుము.

గొ—మాభేమ్మని గురువులోడికి యీతరుప్పలాగుజుట్టు.
పాలిమేర రాతిమీద వేసిన కొంగరెట్టలాటిబొట్టు. మెడమీద చేప
మీసాలవంటి ధారాలువేసుకొని ప్రొక్కరబూరాలతో యేటికొక
మాటువచ్చి యెవరినో యొకరిని తెగకాల్చి మరీవెడతాడు. వాడి
లాగున నీవు లేవేమి ?

మ—ఓహో! వారా! వారు వైష్ణవులు. మేమువైదికులము.

గొ—అయిదుకులకు బుజముమీద దారాలు వుండవా ?

మ—అవి దారములుకావు యజ్ఞోపవీతములు. వారిలో నేను
సన్యాసినిగనుక ఉండవు.

గొ—సన్యాసి అంటే తప్పమాట కాదండి ?

మ—తప్పని నీవెల్లెఱుంగుదువు ?

గొ—నేనేదైనాతప్పచేసినప్పుడుమాపెడకావు నన్నుసన్యాసి
వెధవసన్యాసివెధవ అని తిట్టేవాడుఅందుకోసరము తప్పనుకున్నాను.

మ—తప్పుకాదు. సన్యాసియనగా భార్యాపుత్రాదులు లేక
యొంటరిగా తిరుగుచు నన్నిసంగములు విడిచినవాడని యర్థము.

గొ—అయ్యో ! సన్యాసిగారు ! అన్ని సంగములూ అంటు
న్నారు. స్త్రీసంగం లేదండీ ?

మ—మేము పెండ్లియే యాడలేదు.

గొ—అయితే భోగంవాళ్ళని యుంచుకున్నారాయేమిటి ?

మ—వాళ్ళను మేము చూడనేచూడము. కామమును జయించినారమురా !

గొ—అదిగో “నీ” “రా” మాత్రము విడువవు.

మ—పొరబాటున వచ్చినది పోనిమ్ము. ఈమాటలతోనే సరి పోయినది నీపేరు కులము చెప్పితివికావుగదా.

గొ—నేనుగొల్లొరిచిన్నవాణ్ణినాపేరు కోటప్పమాదీవూరేను.

మ—ఈయారనగా నేయూరో పేరుచెప్పుము ?

గొ—ఇది శ్రీరంగపురము.

మ—నీకుఁ దలిదండు లున్నారా ?

గొ—లేరు, చిన్నప్పడే చచ్చినారట.

మ—మరి యెవరిదగ్గిరనున్నావు ?

గొ—ఈవూరి పెద్దకాపుగారిదగ్గర నున్నాను.

మ—ఏమిచ్చుచున్నాడు ?

గొ—అన్నంబట్ట యిచ్చుచున్నాడు వారిపశువులను కాచెదను. ఇదంతా వారిపొలమే. వారిది గొప్పకమతము. వాళ్ళింటికి వెళ్ళండి స్వయంపాకం యిస్తారు.

మ—నాకు స్వయంపాకము అక్కరలేదు గాని నీకు వివాహమైనదా?

గొ—యిహాహం అంటే యేమిటి ?

మ—పెళ్ళి.

గొ—(నవ్వి) యింకా కాలేదు.

మ—కోటప్పా! నిన్నొక యువకారముకోరెదనుచేయుదువా?

గొ—నేనుచేసే యువకారమేమిటండో ?

మ—నేను కాశీకిఁ బోవుచున్నాను ఒంటరిగాఁ బోగూడదు తోడువచ్చిన నన్నవస్త్రములిచ్చి యేమడిగి తే అదియిచ్చి చిత్రమైన కథలుకూడా చెప్పెదను.

గొ—నీవు కాశీవి యెవరివశువులు ?

మ—వశువులు కాయడముకాదు కాశీయన నొకపట్టణము.

గొ—కాశీఅంటె యొక్కడనున్నది ?

మ—అది మహాస్మశానము గంగయొడ్డుననున్నది.

గొ—బాబో! నన్ను గంగయొడ్డుననున్న స్మశానములోనికి రమ్మంటివా ?

మ—దానిపేరేకాని స్మశానముకాదు పెద్దపట్టణము.

గొ—అక్కడకు వెళ్ళడమెందుకు ?

మ—అది మహాపుణ్యభూమి ! అక్కడకు బోయి గంగలో స్నానమాచరించి విశ్వనాథుని దర్శించి యొకరాత్రి వసించినను మరుసటిజన్మమునకు మహారాజై పుట్టుదురు.

గొ—ఎవ్వరు వెళ్ళినానా ?

మ—మనుష్యులు పక్షులు పురుగులు మృగములు మొదలై నవి కూడ గంగలోమునిగినంత ముక్తినొందును.

గొ—అక్కడనుంచేనా కాశీకావిడి తీసుకొనివచ్చి ముప్పైతొంకొనేవాళ్ళు డబ్బిస్తై కాశీపట్టణముఁజూపించెదరు ?

మ—ఔను వారలు యాత్రచేసినవారే.

గొ—అలాగైతే దానిపుట్టుపూర్వోత్తరమంతా చెప్పుము విన్నపిమ్మట నాకు బాగున్నదనితోచిన వచ్చెదనని చెప్పుతాను లేకపోతే రానని చెప్పుతాను.

మ—(అమాటను వినినంత సంతోషించి వానిదరికిఁజేరి అక్కడ నున్న మఱిచెట్టునీడంగూర్చుండఁబెట్టి) దాని పూర్వోత్త

రమును సంక్షేపముగాఁ జెప్పెదనుగాని నీవిదివరకేమైనా కథలు విని యున్నావా ?

గొ— ఏమిటో పాండవకథంటే పండికథంటే మరి కామమ్మ కథంటే యీలాటివేకాని మరివివనలేదు.

మ— నేను చెప్పినది నీవుజ్ఞాపకము వుంచుకోగలవా ?

గొ— నాకుకథలంటే మహాయుద్ధము తెలిసేలాగున చెప్పితే జ్ఞాపకముంచుకోగలనుగాని గొడవగాను పెద్దమాటలుగాను చెప్పకుము.

మ— ఆలాగునేయని యతని శిరము మీదఁ దనహస్తమిడి వానికి గ్రహణశక్తి పూర్ణముగాఁ గలిగించి యక్కథనిట్లని చెప్పం దొడంగెను.

కా శీ మ హి మ దె లు పు క థ.

— ❖ ❖ ❖ ❖ —

గోపా! వినుము. తొల్లి త్రిలోకసంచారియగు నారదుండు తీర్థయాత్రకు వెడలి యనేక పుణ్యస్థలంబుల కఱిగియఱిగి యందలి తరంగిణుల నవగాహంబుసేయుచు నొక్కనాఁడు వింధ్యాచలోపాంత కాంతారంబుదరియంజొచ్చె. అదియ నుద్యానవనంబువ్రాలెఁ గను నీయభూరుహలతావృతంబై యొప్పుటంజేసి యమ్మునిస్వాంతంబునకు విశ్రాంతింగలుగఁజేసినది.

పదంపడి యమ్మునియు సర్వదానదిం గృతావగాహుండై మధురఫల రసాస్వాదనమత్తశుకపికస్వానగానంబులకుఁ దానంబు లగు మరందబిందుపానాలోలరోలంబనాదంబులు చెవులకింపు జనింప జేయ నడచు నజ్జడదారి రాకయెరింగి వింధ్యాచలేందుగిందు జంగమ రూపంబున నెదురేగి యర్ఘ్యపాద్యాది విధుల నమ్మహానుభావు

నర్పించి విశ్రమించియున్న కొండొడవడి కిట్లనియె. స్వామీ మున్నీంద్రా! నాకొక్క సందియంబు గలదు వక్కాణింపుడు. లోకంబున లెక్కకురాని మెట్టలెన్నియేనింగలవు వానింబాటింప నేటికి? మేటియని పేర్కొనువానిలో హాటకాచలంబును నేనుంగదా మేటులమైయుంటిమి. పక్షపాతంబు మాని మాయిద్దరకుంగల తార తమ్యంబు వక్కాణింప మీరలు సమర్థులని యడిగిన నజ్జడదారి యొక్కంత సేపూరకుండి శిరఃకంపంబుతో నున్న రని యిట్లనియె.

గిరింద్రా! పాపము నీవు లోకంబుపాటి మాటల నాడు చుంటివి. మొన్న నేనమ్మేరుధారుణీ ధరంబు కడకరిగితి. అదియు నీవెట్టు లవంధ్య గర్వంబునంబల్కుచు నిన్నుచిన్న మెట్టలతోటి పాటిగా బేర్కొని తనకెందును సాటియగునగుంబులేదని ముమ్మా రొత్తిపలికినది. మాయిద్దర తారతమ్యంబును నొరులకు నరయ శక్యమే! నీకు మేలయ్యెడుంగాక పోయివచ్చెదనని యక్కలహాభోజ నుండెదేనింజనియె.

పిమ్మట వింధ్యమృమ్మనితలకుని పలుకులదలంచి కలకజెందిన డెండంబుతో నౌరా! మేరుగిరికింత పొగలే? దానిమదం బుడి గింతునని యాక్షణంబు యవకవిక్రమంబునఁ ద్రివిక్రముండువ్రాలె బ్రహ్మాండకరండంబునిండ దన మేనుజెంది నిక్కిచూచుటయు సూర్యాదిగ్రహగమనంబులకంతరాయంబైన కతంబునం గొన్ని లోకంబు లంధకారంబును గొన్ని దేశంబు లెడయుఁ గొన్నివిప్లవంబు లివకయుఁ గొన్ని దేశంబులు హిమంబును బీడింపఁ దొడంగినది. అయ్యకాండవ్రళయోత్పాతం బెఱింగి యింద్రాదిబృంహరకనందో హము శతానందునిదరిగరిగి యవ్వెరపు తెరం గెఱింగించిన నవ్వి రించియు నయ్యపద్రవంబు లోపాముద్రామనోహరుని వలనంగాని చక్కఁబడదు. అమ్మహానుభావుం డిప్పుడు కాశీపురంబునం గావు

రంబు సేయుచున్నవాడతనిం బ్రార్థింపబొందని యానతిచ్చిన గీర్వాణులు వాణీధవునానతి కాశీపురంబున కరిగిరి.

గోపాలా! యింతవట్టు కథస్వప్నంబుగాఁ దెలిసినదయా! యనిన వాడయ్యా! మీదయచే సంతయుం దెలియుచున్నదిగాని యిందొక్కసందియంబుదయించె వినుండు. వింధ్యంబన మనము చూచు మెట్టలకన్న నున్నతము గలిగియుండవచ్చునుగాని మనుష్యునివలె మాట్లాడుటయు నెదుగుటయు నెల్లుగలిగియున్నదో నాకు విడిపోవకున్నది దాని నిక్కంబు తెరం గెఱింగింపుడనిన నతండు వాని శంకకు సంతసంబంకురింప వెండియు నిట్లనియె.

భూతలంబున మహానుభావ సంపన్నంబులగు కొన్ని గిరులకును మనుష్యులవలె జంగమరూపంబులు గలిగియున్నవి. అవియు భార్యాపుత్రాదులఁ గూడి కాపురంబు సేయుచున్నటుల గ్రంథంబుల వ్రాయబడియున్నది.

హిమాచల పుత్రియగు పార్వతీమహాదేవిని శివుండు పెండ్లియాడినకథను నీవు వినలేదుగాబోలు. వింధ్యాద్రియు నట్టిగిరికోటిలోని దగుట నట్లాచరించె. తర్వాతి వృత్తాంత మాలకింపుము. ఇంద్రాదులట్లు కాశీపురంబున కరిగి యప్పుర మహానుభావత్వ ముగించి యాహా! వింధ్యాద్రి మూలంబునఁగదా మనకేతన్నగరాలొకన కాతుకంబు సంపాదించె ధన్యులమైతిమని తలంచి గంగానదిం దీర్ధంబులాడివిశ్వ ధు నభిషేకముఖార్చనా విశేషంబుల నారాధించి యన్నపూర్ణును భజించి ధుండిభైరవాదుల పాదంబుల కెరగి మరియుంగల శివలింగమూర్తుల నర్చించి యందందు నగస్త్రుని జూడంగనిపెట్టుచు నెట్లకే నొకరీతి నాతపస్వియున్న యిక్కయెఱింగి యొక్క గుహాముఖంబుగా నయ్యాశ్రమంబుసేరిరి.

అక్కంభసంభవుండఁను జంభారి ప్రముఖ బహిర్యులు

రాక యెఱింగి పొంగిన డెందంబుతో వారి కర్ఫుచాద్యాద్యర్చనా విధులం దీర్చి దర్భాసనంబుల నాసీనులంజేసి పదంపడి స్వాగత పూర్వకముగా నాగమ కారణం బడుగుటయు నాదేవతలు బృహస్పతి ముఖంబుగా లోకంబులకు వింధ్యాద్రి మూలంబునం గలిగిన యువద్రవప్రకారం బెరింగించి యాబాధ వాపుమచి యత్తపోధన సత్తమునిం బ్రార్థించిన నంగీకరించి యతండును వారి నిజనివాసం బులకనిపె. సురలరిగిన వెనుక సమ్మనివరుండు కాశీనివాస సౌఖ్యంబు నకుం గలిగిన యంతరాయమును దలంచి కలఁగిన మతితో లోపాముద్ర నీక్షించి యిట్లనియె.

కాంతామణీ! నిరంతర మివ్వరంబున ననంతసుఖంబుచు భవించుచు నేకాంతముగా వసించియున్న నన్నెట్లెఱింగిరో? నిలింపులు తత్సృఖంబున కంతరాయంబు గలుగజేసిరిగదా? నాగొప్పతనంబే నాకింతముప్పు దెచ్చినది. కటకటా! నాకు సురతటిసీజలావగాహన యోగంబు లేదు గాబోలు పర్వతసంఘంబుల నెల్ల గడగడవడకించు బల్లిదుఁడొక గిరికి వెరచి నేడు నామఱుగు చొరవలెనా! ఇదియు మదీయకర్మఫలంబేగదా! అప్పుడప్పని కెద్దియేని ప్రతిరోధము సెప్పక దెప్పన నొప్పుకొంటి. నీవైనను సెప్పవైతివిగదా? యతివా! యని యనేక ప్రకారంబులఁ జింతించుచుఁ బ్రయాణోన్ముఖుండై యవ్వరంబు ముమ్మారువలఁగొని కొంతవడినడిచి యవ్వరాభిముఖుండై యిట్లనియె హా! తల్లి గంగాధవానీ! నీచల్లదనంబు విడిచి పరమ నిర్భాగ్యుండవై యన్యదేశం బరుగుచుంటి. కరుణించి యనుజ్ఞ యిమ్ము. అన్నపూర్ణ! నీచేతి భిక్షాశనంబు విడిచి వేరొక యెడకఱుగు జనునియెడ గృవ విడువకుము. హా! విశ్వనాథ! నిన్ను విడిచిపోవఁ గాల్పొడకున్నవి. బిందుమాధవా! నాయం దక్కటికముంచుము. పోయివచ్చెదను. ఓదుంతీ! శుండా దండసీతార్మరమారుతమ్ముల

నన్ను తాపమార్చుకొందునో? భైరవా! భక్తచకోరకైరవాప్తుండవగు నీపొందువాసి యేగుటకన్న వ్యసనమున్నదే? మణిక్కరికా! నీప్రభావం బెఱింగియుఁ బెరచోటి కరుగు దురితాత్ముండు గలడే! అని పెద్దయెలుంగునఁ దద్దయుంబ్రొద్దు గాశిఁదలంచి కన్నీరుగార గోలుగోలుమనియేడ్పుచుం బలికి యందువెడలి కతివయ ప్రయాణంబుల వింధ్యాద్రికఱిగెను. అని చెప్పిన గోపాలుండయ్యా! ఆయూరు బాయుట కాయనయంతయడలనేటికి! కార్యంబైన వెనుక మరలనరుగరాదే! యనిన నయ్యతియు వినుము. నీప్రశ్నంబున కుత్తరంబు ముందరి కథయేచెప్పఁగలను.

అట్లు లోపాముద్రా సహాయుండై యగస్త్యుండు తన చెంత కఱుదెంచుటయు వింధ్యుండు గర్వంబువిడిచి గురుభక్తితో మిన్నంటి యున్న తనశిఖరంబులుపుడమియంట మునియడుగులంబడియె. అప్పుడుమార్గావరోధంబువాసిన భాస్కరాదిగ్రహంబులు యథా మార్గంబులసంచరించుటచే లోకోపద్రవంబడంగె. పిమ్మట నమ్ముని పతియు నతనిశిరంబున గరంబిడి వత్సా! మేము దక్షిణయాత్ర కరుగుచున్న వారము. వచ్చునందాక నీవీతీరుననుండుము. అట్లుండ కున్న మదీయప్రభావంబెఱుంగఁ జేసెదనని యతనినొడంబరచి దక్షిణాభిముఖుండై యగస్త్యుండు చనియె. అదియేసుమీ! మరల నుత్తరంబున కగస్త్యుండు రాకునికి గారణంబు. వినుమట్ల య్యగస్త్యుండు వింధ్యాద్రి నేలంబడనేసి క్రమంబున భద్రాచల పట్ట సాచల పుష్పాచల ధవళాచలాదిపుణ్యక్షేత్రంబులు నేవించుకొనుచు శ్రీశైలంబున కరిగెను.

ఆశ్రీశైల శిఖర మీక్షించినంత మేనుంబులకింపఁ దదీయ మహిమ దిలకించి యగస్త్యుండు లోపాముద్రితోనిట్లనియె.

పూజోడి! చూడుమిది శ్రీశైల మిందు మల్లికార్జున

దేవుండేకాంతముగా భ్రమరాంబా సహాయుండై విహరించుచున్న వాడు. ఇన్నగాంతరమునుండి కృష్ణవేణి పాతాళగంగయను పేరఁ బ్రవహించుచున్న యది ముప్పది యోజనంబుల వైశాల్యంబును నాలుగుద్వారంబులును, సంచీవిసీ ప్రభృతి దివ్యోషధులును, సంచార వృక్షంబులును, కదలీచందన బిల్వాద్యనేక వనంబులును వరాహ నాగసింహాది బిలంబులును, రత్నాకరంబులగు నిధులును, ముక్తి ప్రదంబులగు పెక్కు తీర్థంబులును, ననేకకోటి మహాలింగంబులును, గలిగియున్నవి.

ఇందుండు సామాణంబులెల్ల శివలింగంబులసియుఁ జెంచులు మహాఘోరనియుం జెప్పమగు పెక్కేల నిస్సీలకంఠరు నాలయంపు శిఖరము జూచినంత మోక్షంబు జేకూరునని తదీయప్రభావంబు పలుదెరంగుల నభివర్ణించుచుండ నాలకించి లోపాముద్ర మౌన ముద్రదిగ నాడి మనోహరు వదనంబులపై చూడ్కినిలిపి యెద్దియో యడుగంబోయి యూరకున్న నానన్న యెఱింగి యమ్మునివరుం డంగనామణీ! నీనేల మాటాడఁబోయి యూరకుంటి వెద్దియేని నందియంబున్న నడుగుమని సాదరంబుగా బలికిన నామెయు నతి వినయముతో ప్రాణవల్లభునకు నమస్కరించి యిట్లనియె. నాథా! శిఖరదర్శన మాత్రమున ముక్తిప్రదంబయి యీక్షేత్రంబింత ప్రాంతంబుననుండ జచ్చినంగాని మోక్షం బీజాలని కాశికఱిగి గాశిజెందనేటికి? మీరును కాశీవియోగసంతాపము పాతాళగంగా ప్రవాహశీకరంబుల నార్చుకొనుచు సుఖంబున నిందుండ రాజే? యని యడిగిన పడఁతి సంప్రశ్నమున కగస్త్యుఁడు మెచ్చుకొని యామె నందియంబువాయ నిట్లని చెప్పందొడంగె. అంగనామణీ! శ్రీశైలాది పుణ్యక్షేత్రంబులు కాశినలె బునరావృత్తి ముక్తిసాఖ్యం బొనగూర్చజాల వీయర్థంబు తేటబడ నొకయితిహాసంబు సెప్పెదను నాకర్ణింపుము.

శివశర్మయను బ్రాహ్మణుని కథ.

మధుర యనుపట్టణంబున శివశర్మయను బ్రాహ్మణుడు గలండు. అతండు సమస్త విద్యలయందు బ్రవీణుడై పండితరాజను బిరుదువహించి పెక్కురొక్కంబు సంపాదించి గృహస్థధర్మముల యోగ్యవర్తనములచే నాచరించుచు బుత్రిల బెక్కండ్రంగని తత్సంతోషంబు గొన్నిదినము లనుభవించినవెనుక నొక్కనాడంతరంగమున యశావనంబుపోకను ముదిమిరాకను దలంచి యిట్లు చింతించెను. కటకటా! నాదగు పూర్వప్రాయమంతయు నైహిక సుఖంబులకై వృథావ్యయ పుచ్చితి నాముష్మికంబింతయైనను సంపాదించుకొననైతి సిరు లశాశ్వతములు. మేనుచంచలము, బంధులు మాయాసంబంధులని యెఱింగియు అనాదియగు నవిద్యచే నవియన్నియు దీరములై యుండనట్లుగానే వ్యాపారములు జరిపింపఁ బడుచున్నవి. నేనును అట్టిజానంబు గలుగజేయు గ్రంథములు పెక్కు జదివియు ననుభవంబు లేమింజేసి యింతవట్టును వట్టిబూట కపుదానికై దొరలుచుంటిని. నేటికెద్దియో పూర్వపుణ్యఫలంబునఁ దెలిసికొంటి. ఇప్పుడు తీర్థయాత్రారూపంబునఁ బుణ్యం బుపార్జిం చెదనని నిశ్చయించి యప్పుడ కొడుకులకు సొత్తంతయుంబంచి యిచ్చి యొక్క శుభముహూర్తంబున నిల్లు వెడలి కతిపయప్రయాణంబుల గాశీపురంబున కఱిగెను.

కాశీమహిమ సంతయు సంతకుమున్న చదివినవాడగుట నొరుల సహాయము లేకయే యుండలి తీర్థవిశేషంబుల నరయుచు దీర్ఘవనాసపూర్వకముగా గంగానదిం గృతావగాహుండై యంగం బుప్పొంగవిశ్వనాథుని దర్శించి యానంద బాష్పములతోడ నద్దేవుని కభిషేకంబుగావించి సంపూర్ణ మనోరథంబుతో నన్నపూర్ణనారాధిం చివటుకభైరవాదుల యాత్రావిధిం భజించి మఱియు గాశీ

ఖండంబున జెప్పబడిన శివమూర్తులను తీర్థవిశేషములను వెదకి వెదకి వానినామంబులనచ్చటివారి కెఱుంగదెల్పుచు నధిక నిమిషంబు మీర నారుమానంబు లాపురంబున నుండి యమృతహాదేవు నర్పించెను. పిమ్మట దక్కుంగల తీర్థముఖ్యముల నేవింపందలంచి యందు వెడలి ప్రయాగకరిగె అదియు నొక ధన్యాత్మునైనను రెండు మూడు వానరంబులకన్న నెక్కువ నుండనీ మదు. కావున మూడు దినంబులందలి తీర్థదేవతల యథావిధి నారాధించి మరియు, గయము, గాంచీపురంబు, నుజ్జయనియు, మధురయు, ద్వారవతియు, నయోధ్యయు మొదలగు క్షేత్రముల కఱిగి యందలి హరిహరుల సమబుద్ధి నారాధించి మాయాపురంబున కఱిగెను.

అదియు హరిద్వారం బనియు, ముక్తిద్వారంబనియుఁ జేర్చిన బడుచుండు. అట్లఱిగి శివశర్మ నిర్మలబుద్ధిఁ దీర్థోపవాసంబుచేసి యథోక్తరీతి నాతీర్థదేవతల దృష్టిపరచి యందుఁగల చంద్రశేఖరుని పంచాక్షరీ మంత్రపారాయణవరుండై మూడువానరంబులర్పించెను.

అట్లుండ నంతనొకనాడు హరిద్వారప్రాంత గంగా తీరంబున మాథ్యాహ్నమందన్నము వచించి పాత్రలో వడ్డించుకొనఁదలచు నంతలో నితాంతమరణావేదన యావిర్భవించి జీవితమాయతముల కెడయయ్యెను.

అట్లు శివశర్మ గంగాతీరంబున జీర్ణదేహంబువిడిచివంతలోఁదన కన్నులారంగనిన సంగతులన్నియు బహువినోదములుగాను నద్భుతములుగా నుండుటంజేసి యదితనకు భూలోక నివాసంబున కంతరా యంబైన మరణంబుగా నెఱుంగక తానొక చక్కనిదేశంబున కేగుచున్నట్లు తలంచెను.

ముందు నద్భుతంబగు తేజఃపటల మొందు తనచెంతకు వచ్చుచున్నట్లు కాన్పించె. అదియు గొంతనిదానించి చూచినకొలది నవ

రత్నఖచితమైన బంగారపు తళ్ళు గానేర్పడియె, అదియు సమీపించిన కొలది నొకవిమానంబుగాఁదోచె. అట్టి విమానరత్నంబు దనచేత నిలిచినంగని యదియొక భాగ్యవంతుని యానసాధనమనుకొని దాని సధిరోహించువేడుక మనంబున నంకురించునంతలో నందుండి యిరువురు పరిచారకలు దిగివచ్చిరి.

వారింజూచి యతండు వీరెవ్వనికై వచ్చిరో యెవ్వనివారలో కదాయని వెరగందుచుండ నక్కింకరులును దివ్యభూషాంబరములగైకొని తిన్నగా నతనిదగ్గరకువచ్చి శివశర్మా ! వీనిధరింపుమనుటయు నాతండదివరకు దనజీవితకాలములో నంతవిలువగల నగలను బట్టలను జూచి యెఱుంగమి మరియు నద్భుతమందియోహోయిప్పుణ్యాత్ములెవ్వరోకదా నన్నుమిగుల గౌరవపరచుచున్నవారు. వీరి కులగోత్రంబులఁ దెలియుట లెస్సయని వారి నుపలక్షించి యిట్లనియె.

అయ్యలారా ! మీరెవ్వరు ? దీనినెవ్వరికై గొనితెచ్చితిరి ? మీవృత్తాంతమెట్టిదో యెఱంగింపుడనిన వారును జిఱునగవు మొగమునకు నగయైమెరియ నోశివశర్మా ! మేము విష్ణుకింకరులము. నీచేసిన సుకృతమునకై వీని నీనిమిత్తమే తీసికొనివచ్చితిమి. ఇవ్వీమా నరత్నమధిష్టింపుము. విష్ణులోకంబున కేగుదమనుటయు నతం డొక్కింతపరిశీలించి తాను జదివిన గ్రంథంబుల నవలోకనంబుజేసికొని యోహో ఇది నాకు మరణావస్థయని తెలిసికొంటి. తీర్థసేవం గావించిన పుణ్యంబేకదా నన్నింత గౌరవపరచుచున్నది. పురాణంబుల జదివినరీతిని మరణాంతమునఁ బుణ్యాత్ములఁబుణ్యలోకంబు నకుంగొనిపోవువిమానమా ? యిది. మేలుమేలు ! నాపుణ్యమిట్టిదే యని సంతసించి వారిచ్చిన భూషాంబరములఁదాల్చి యక్కింకరు లిరుగెలంకుల వింజామరలు వీవ నవ్వీమానరత్నం బధిష్టించి యూర్ధ్వ లోకాభిముఖుండై చనియెను. అట్లు కొంతదూరం బజిగి సంత

మహిషవాహనారూఢుండై దివ్యపురుషుండొకడైతెంచి యతనికి నమస్కరించి చనుటయు శివశర్మ విష్ణుకింకరుల నీదివ్యపురుషుండైవ్వడని యడిగిన వారితడైకాడా భూతసంఘాతంబుల సమయించు యముండనియు నిది యమలోకపు పొలిమేరయనియుఁజెప్పిరి. దాని కతండు వెరంగంది యయ్యా! పురాణంబుల యమునిరూపము భయంకరముగా వర్ణింపఁబడియున్నదే? ఇంత సౌమ్యుఁడుగా నుండుటకుఁ గతంబేమి యతిన వారిట్లనిరి.

పుణ్యాత్మా! పాపాత్ముల కట్టిరూపున గాన్పించునుగాని మీ వంటి పుణ్యాత్ములకు మాత్ర మిట్టిరూపముతోవచ్చి చూపట్టు వాడని యెఱింగించుచుండ నవ్వినూనరత్నచూలోక మతిక్రమించి మఱియుం బెక్కుభవనంబులవాటి బ్రహ్మలోకంబునకుఁజనినది. ఆలోకంబులో కోత్రేకంబగుట శివశర్మ కాలోకింప నభూతకౌతూహలం బొదవించె. అంత నక్కింకరు లతని బ్రహ్మసభకుం గొనిపోయి తదీయవృత్తాంతం బెఱింగించిన నవ్వరించియు నింతయేనాయని పెదవి విరచె పిమ్మట నావిమానంబును విష్ణులోకంబునకుం గదలుటయు శివశర్మచతురాననుండు తన్ను గుఱించి యీనడించిన నంగతి విష్ణుకింకరులనడిగిన వారిట్లనిరి.

అయ్యా! నీవత్యంత పుణ్యాత్ముండవని మేము నిన్ను విను తించిన నవ్వరించియుఁ గాశిలో మేమవిమచని కొరంతనుగురించి యీనడించె. వారణాసి గాత్రంబువాయని నరులెట్టిపుణ్యాత్ములైనను పునరావృత్తిరహితమగుముక్తిం బడయనేరరని యెఱింగించుచుండ నవ్వినూనంబు విష్ణులోకంబునకుం గొనిపోయె. పిమ్మట శివశర్మ విష్ణులోకంబునఁ బెద్దకాలంబు సుఖించి మరల ధరణీపతియై జనియించి కొంతకాలంబు రాజ్యమేలి కాశిలో నివసించి యందు మేనువాసి పునరావృత్తిరహితమగు శివలోక సాయుజ్యమండె.

వల్లంటి వింటివిగదా! ఇతరక్షేత్రంబులకుం గాశీకింగల వానియని యెఱింగించి యగస్త్యుఁడు లోపాముద్రతో శ్రీశైలాది పుణ్య క్షేత్రంబుల నేమించుకొని నేటికిఁగూడ దక్షిణదిశను గాపురంబుండెను.

గోపా! కాశీమహిమంబు వింటివా? పంచకోశనైశాచ్యంబు గల యాక్షేత్రం బు త్తిరవాహినియగు గంగాతీరమందున్నది. అందు విశ్వనాథుండు ముఖ్యదేవత, బిందుమాధవస్వామి క్షేత్రపాలకుండు, భైరవుఁడు పురరక్షకుండు, అన్నపూర్ణ, విశాలాక్షియను పేరులం బరగియున్న దేవతయే ముఖ్యశక్తి. ఘండి మొదలగువారావరణ దేవతలు, మణిక్రిక తీర్థముఖ్యము, మరియు ననేకకోటిలింగంబు లును ననేకకోటిపహాశక్తులుం గలిగియున్నయవి. అప్పరమహిమంబు సంక్షేపంబునం జెప్పితి. పణ్డుఁబుండైన నిక్కంబు వక్కాణింప నోపండదిముక్తిసానంబు. పెక్కల నేవించినంగాని తద్విశేషంబు లెరుంగఁబడవు. ప్రార్థన చాల యెక్కినది. తత్సహాయమునకై యేమియు త్రరమిత్తుపూ చెప్పమనిన నాగొల్లచిన్నవాఁడకథను విన్నంత గోపభావంబువిడిచి మిక్కిలి గ్రహణశక్తి గలిగి కాశీ ప్రయాణోత్సాహంబుదీపింప నయ్యతించందునకు వందనంబాచరించి యిట్లనియె. అయ్యవారూ! తమరునాకిప్పుడు చెప్పిన కథావిశేష ములు కాశీప్రయాణమున కుత్సాహంబు గలిగించుచున్నవి కాని యొండు వినుండు. మొదటినుండియు నాకుఁగథలయందు తాత్పర్యము ఎక్కవగానున్నది. నేను మీతోవచ్చునపుడు నడుమఁ దోసిన నెద్దియేని నొకవంత గనంబడిన దానిగురించి నాచేయు ప్రశ్నంబునకుఁ గథామూలముగా నుత్తరంచిచ్చుటకు నొడంబడుదు రేని యిప్పుడు మీఁమూటంబూని వచ్చువాఁడ నట్లియ్యని యాక్షణంబ యింటికి మడిగిబోవు వాఁడ నిదియ మదీయవాంఛితంబు. దీనిం జెల్లింప నొడంబడుడని వేడుకొనుటయు నయ్యతిపతిమిగుల సంత

సింది గోపా ! నీకోరిక యిదియేకద. అట్టిప్రశ్నములకు నూటికి విచిత్రములగు కథలమూలముగా నుత్తరము జెప్పవలెనని సంశయింపకుము. లేలేమ్ము. పురమ్మునకరిగి నీయజమానుని కెఱింగించిరమ్ము. పొమ్మనపుడు వాడందులకు వందనపూర్వకముగా నియ్యకొనియాక్షణంబ పురంబున కఱిగి యక్కాపునకుంజెప్పి యొప్పించుకొని కావలసిన సామగ్రి కొంతకై కొని కావడిగాగట్టి యక్కావడి మూపునంబూని తోడరా నొకశుభముహూర్తంబున నామణిసిద్ధ యతీంద్రుడు కాశీయాత్రకుఁ బ్రయాణము సాగించెను.

అయ్యతించుచుండ నియమముగాఁ గాశీయాత్రఁ జేయఁదలంచు కొనుటంజేసి దారి నడుచునపుడు మానమునహించి ప్రాణవాక్షరజపము జేసికొనుచు నడుమ గొల్లవాఁడెద్దియేని నడుగుచుండఁజేయి వీచి మాట్లాడఁగూడదని సూచించుచుఁ గాశీనగర దర్శనవ్యగ్రచిత్తుడై మనంబునంగల తొందరనడకయందుఁ గాన్పింప మొదటిమజలి చేరెను.

అట్లుచేరి యొకసత్రంబున బసజేసి మానంబువిడిచి గొల్లవానింజీరి నేనిందు పాకంబుసేసెద సామగ్రియంతయు నుండెంగాని ఆకులును కట్టెలును గొరంతగానున్నవి. ఇది యరణ్యప్రాంతము. ఈయూరిబైటనే యవి లభ్యమగును. సరగ నఱిగి సంగ్రహించి రమ్మని చెప్పవలెననివాసి యగుట వెరువక యొక్కరుడ చని కొన్నికట్టెలం గొట్టి యాకులంగోసి మోపుగట్టి యెత్తుకొనునంతలోఁ బైకిదలయెత్తి చూడఁగా భూమికి నేత్రగోచరమైనయంతదూరములో నొక కీలురథమరుగుచుండుటఁజూచి వెరఁగంది యోహో ! యిదియేమినిత ! ఈబండి భూమినంటకయే యరుగుచున్నయది. దీనిచందమెట్టిదోమనయయ్యవారినినడిగి తెలిసికొనియెదం గాకయని వేగిరముగా నామోపు శిరమునఁ బూని యింటికరిగి యామోపుదింప

కయే అయ్యగారూ ! అయ్యగారూ ! అని యరచెను. ఆస్వాముల వారు మడిగట్టుకొని యితరజాతులతో మాట్లాడరు. వాఁడెంత బిగ్గరగా నరచినను ప్రతివచన మియ్యకపోవుటచే వానికి మిగుల కోపము వచ్చినది. మోపుదింపి యీకేకకు మాట్లాడకున్న నిప్పుడే యింటికిఁ బోవుచున్న వాఁడనని మరలఁ బెద్దయెలుంగున బిలిచిన నాతపస్వి యదరిపడి వాకిటకువచ్చి హస్తసంజ్ఞతో నిప్పుడుమాట్లాడను భోజనమైన వెనుక మాట్లాడెదనని సూచించుచు వాఁడు తెచ్చినకట్టెలును ఆకులునుందీసికొని వేగముగా వంటఁజేసి భుజించిన వెనుక నీవలకు వచ్చి గోపాలుని నన్నమునకుఁ బిలిచెను. వాఁడు నేనొక విచిత్రమైన విషయము జూచితని. దానిపూర్వోత్తర మెట్టిదో చెప్పినంగాని భుజింప ననిన నాయతియు వత్సా ! భుజింపుము. పిమ్మట స్థిరముగాఁ గూర్చుండి సీయడిగినదానికింగల కారణములు చెప్పెదనని యెట్టకేలకు వానినొడంబరచి యన్నముబెట్టి భుజించిన వెనుక యొకరమ్యమైన ప్రదేశమున వసించి వానిం బిలిచి గోపా ! నీవు చూచినవిశేష మెద్దియో చెప్పుమనుటయు వాఁడిట్లనియె.

అయ్యా ! నే నాకులకై పాలమున కరిగినప్పు డొకబండి యాకాశమార్గమునఁ బోవుచున్నది. అందుఁ గొందఱు పురుషులు స్త్రీలతో వినోదముగా మాట్లాడుచున్నట్లుగూడ వినిపించినది. ఇది కడుచిత్రము దానివృత్తాంత మెట్టిదో యెరిగింపుఁడనిన నయ్యతియు దనకు నన్యాసియిచ్చిన మాణిక్యమును ముందిడికొని పూజించినంత నమ్మణిప్రభావంబున నావృత్తాంతమంతయుఁ గరతలామలకముగాఁ బొడకట్టుటయు నద్భుతపడి యతఁడు వానితో నిట్లనియె.

గోపా ! నీవు శౌనకమహర్షి ప్రాలె బహుకథాశ్రవణకుతూహలండువు కావున నీకావేరు తగియున్నది. నిన్నిప్పటినుండి శౌనకం డని పిలుచుచుండు. నీవు చూచినది యొక కీలురథము. దానివృత్తాం

తమెంతయు విచిత్రమైనది. కథారూపముగాఁ జెప్పినంగాని తెలియదు. సావధానముగా నాలకింపుమనుటయు వాఁడుచాలవేడుకపడి అయ్యా! మీరక్కడ నాకుఁ జెప్పనప్పుడు గూఢార్థములుగల గీర్వాణపదములగూర్చినచో గ్రహించుట కష్టముగానుండును. తేటమాటలతో నెఱింగింపుఁడని వేడుకొనిన మెచ్చుచు నయ్యతివతి వానికిట్లని చెప్ప దొడంగెను.

మొదటిచుజిలీ.

శూరసేనమహారాజుకథ.

కాశ్యపదేశంబున మధుర యనుపట్టణంబున శూరసేనుండను రాజుగలం డతండు ధార్మికండును నీతిమంతుడును వినయశీలుండును బుద్ధికుశలుండు నగుటచేఁ దన రాజ్యమందలి జనులనెల్ల బిడ్డలవలెఁ జూచుకొనుచు వారివారికిఁ దగినరీతిఁ గొలఁదికప్పంబులం గట్టుచు బేదలైనవారి కటుంబమునకుఁ దగినవృత్తులేర్పరచుచు దేవబ్రాహ్మణ భక్తిగలిగి నిర్జలప్రదేశంబుల వాపీకూపతటాకాదులఁ ద్రవ్వించుచు రామరాజ్యంబువ్రాలెఁ బాలించుచుండెను. అతనియెడఁ బ్రజలు నధిక తాత్పర్యముతో మెలంగుచుండిరి. మఱియు నతనికి వినయనిధి యను మంత్రీగలం డతండును గంటికి రెప్పరితి రాజునకు మువ్వరాకుండఁ గాపాడుచు నీతిశాస్త్రసారంగతుండై సంధివిగ్రహయానందైవదీభావ సమాశ్రయములయందును సామదానభేదదండముల యందును మిత్రమిత్రులయందును యథాయుక్తముగా మెలంగుచు అరులవలన రాజ్యంబున కేకొఱంతయు లేకుండునట్లు ఇందునిచెంత బృహస్పతియుంబోలె నకలరాజ్యభారవాహుండై యుండెను.

ఆరాజేందుని పురోహితుడు కళానిధియనువాఁ డఖిలశాస్త్రములఁబరిపూర్ణముగాఁ జదివినవాఁడగుట నతని సహాయమువలన గతాగత కాలముల హించిచెడ్డలఁ దెలిసికొనుచుఁ గాలవైపరీత్యాది దోషంబులకుఁ దగినశాంతులఁగావించుచు నాతఁ డతని మంత్రంబు సైతమాలోచన సభలో ముఖ్యమైనదానిఁగా నెన్నుచుండెను.

మఱియుం బ్రాజ్యవాణిజ్యపూజ్యమతియగు నొకవర్తకుండును సకల యంత్రోచనా నిపుణుడగు నొక కళాదుండును నాపుత్రయుండ నాభూనాథుం డామంత్రిపురోహిత వర్తకకళాదులు నలుపుర నెల్లప్పుడు నెడబాయక వారి యాలోచనానుసారముగా రాజ్యంబేలుచుండెను. వారేగురు రాజ్యదేహంబునకుఁ బ్రాణంబులై యేకొరంతయులేక నడుపుచుండిరి. ఇట్లుండనంత సద్ధరాకాంతుఁడొక వసంతకాలమున సాయంసమయమున సంతఃపుర సౌధోపరి భాగంబున నిష్కుట విటపికుసుమ వాసనలు నాసాపుట పర్వంబు గావింప నలుదెసలఁ గట్టిన వట్టివేశ్యచాపలఁజల్లించు జలసీకరంబుల నెగరజిమ్ము కమ్మని మలయచూరుతమ్ములు మేనికిహాయిగా సోక నేకాంతపుకొలుపుదీర్చి యక్కొలుపుకూటంబునకు నల్వరమంత్రుల రావించి యంతకుమున్ను తనకుఁగలిగిన విచారంబువాపుకొనురీతిఁ బ్రసంగింపుచుండ నవ్విధంబెఱింగి వినయనిధి వినయాబున నిట్లనియె.

దేవా ! దేవర వారి ముఖవిలాసంబరయ నేఁడెద్దియో విచార గ్రస్తమానసులై యున్నట్లుతోచుచున్నది. తద్దయుంబ్రొద్దుచింతింప నట్టి కారణం బెద్దియునుగానరాదు. ఎద్దియేనిం గలిగెనేని సమదుఃఖ సుఖులమైన మాకుఁజెప్పవలదె? చెప్పితేరేని ప్రాణంబులచేనగుకార్యంబైనను సమర్థింపఁగల మవ్విధంబరయ మానసంబు లాశ్రయమగుచున్నవని యడిగిన నతనిమాటలాలకించి యొక్కంత సేపూరకుండి యున్నరని దీర్ఘనిశ్వాసపూర్వకంబుగా నారాజు వాఁకిట్లనియె.

మిత్రులారా! నాకు గౌరంతయేమియును లేదు. నేడు మన యాస్థానమునకు వచ్చిన వార్తాపత్రికం జూడ నామనంబున నోక్క విచార ముంకురించినది. మన రాజ్యంబునఁ గోటిశ్వరుండొకఁ డకాల మృత్యువుచే గబళింపబడెనట! అతని కీవిధమైన సంతానమును నమిషజ్ఞాతులును లేకపోవుటయేగాక మరణశాసన మేమియును వ్రాయకుండుటంజేసి వాని యాస్తి యంతయును నయధీనమైనదని తద్దామీమాధికారులు పంపిన పత్రిక యందాక మీరు చూచినదేకదా!

సంతానంబు గౌరంతయైన వానిగతియెట్టిదోగంటిరే! మనకు సైతమిట్టి చందంబగునేమో యనుచింత యూవిగ్భవించినది. మనకు పూర్వప్రాయంబు కడచినది. దేహంబుతోడ నేగదా మృత్యువావిగ్భ వించుచున్నది. బ్రతుకునిక్క మెవ్వరెఱుంగుదురు. మనలోనొక్కనికి నొక్కపుత్రుఁడును లేకపోయెనే! మనయనంతరం చింతరాజ్యంబెవ్వని యధీనమగునోయని చింతించుచుంటి. ఇంతియకాని వేరొండుకాదు దీనికి మీయుత్తరంబేమని యడిగిన బుద్ధిమంతుడగు నమ్మంత్రి యా రాజుతో వినయపూర్వకముగా నిట్లనియె.

దేవా! దీనికిఁ జింతింపకుఁడు. పుత్రోత్పత్తివిషయమై యనేక సాధనంబులు గలిగియున్నవి. తొల్లి దశరథాది ధరణీపతులు పెక్కుం ద్రువృద్ధులయ్యు పుత్రకామేష్టి మొదలైన నసత్క్రియలవలన సంతానంబు వడయలేదా? అట్టివిధింబెలుప మనపురోహితుండునమర్థుండని యతని మొగముపైఁ జూడ్చి నిలిపిన నాబ్రాహ్మణుఁడు లేచి యల్లన నమ్మహారాజుతో నిట్లనియె.

రాజా! సంతానము జనించుటకై పెక్కువిధులుగ్రంథంబులఁ జెప్పఁబడియున్నవి హామంబులు దానంబులు తీర్ధనేవలు లోనగు నత్క్రియలవలనఁ బుత్రులు జనింతురు. వానిలో సులభమగు మార్గంబు చింతించి సంతానంబుగలుగుటకు పూట కావయ్యెదను.

బ్రాహ్మణ ప్రసాదంబునగా దే! తొల్లివృద్ధుడైన నరసింహ దేవ
మహారాజుగారు కృష్ణదేవరాయలం గనిరనిన నద్దారాకాంతుడా
వృత్తాంత మెఱింగింపుడనుటయు బ్రాహ్మణుండిట్లని చెప్పఁదొడంగె.

కృష్ణదేవరాయల జననకథ.

పరిసింధుండైన నరసింహదేవ మహారాజుగా రాంధ్రదేశంబున
నధికధర్మిష్ఠుండైన పాలించుచు గవీంద్రులవలన ననేకకృత్యమువడిసి
దిగంతవిశ్రాంత యశోమహితుండై యొప్పుచుండెను. ఇట్లుండియు
సంతానంబు గొరంతయైన జన్మించుచున్న యావృద్ధభూపతి మఱికి
ధృతిగరపి యతని యమాత్యుం డారాజ్యంబున నూరక యనేకా
గ్రహారంబుల ననుభవించుచు నవత్సరంబున కొకసారియైన దర్శనం
బియ్యని సిద్ధాంతంబు బెక్కండ్ర పట్టాలతోడ రప్పించి సాదర
పూర్వకముగా నిట్లనియె

దైవజ్వలారా ! మీదైవజ్ఞత్వంబు సార్థకమునొంద నేడుమీ
వలన మనరాజుగారి కొకప్రయోజనంబు దీర్పవలసి వచ్చినది. దైవజ్ఞు
లన దైవమును గుర్తెఱింగిన వారుగదా. గతాగతకాలముల జరుగు
విషయములు మీకు గరతలమలకములై యుండును. మీగ్రంథము
లకుఁ గోచరములు కానినంగతులుండవు. కావునఁబురాతన గ్రంథ
ములఁ బరిశీలించి రాజుగారి జాతికథలమున కనుగుణ్యముగాఁ గాలరీతిఁ
గనిపెట్టి సంతానంబు గలుగుమార్గంబొండు వక్కాణింపుడు. చెప్పలే
మంటిరేని తక్షణమే మీమీయగ్రహారములకుఁగల పట్టాలతో,
గూడ నాస్త్రలనువిడిచి యన్యదేశముల కరుగఁపలసివచ్చును. మీ
గ్రంథంబుల నట్టి సాంప్రదాయకమైన యర్థముదొరకక మానదిదియ
మమమాటికి నాజ్ఞయని బుద్ధిమంతుడైన యామంత్రి సెప్పిన మాట

లాలకించి యాసిద్ధాంతులు చింతాకులస్వాంతులై కొండొకవడికి నుదుట్టు గదుర నప్పని కారుమాసములు మితిగోరిరి. మంత్రియు నట్టి మితినిచ్చి వారి నిజనివాసంబుల కనిపెను. పిమ్మట నాజ్యోతిష్కులిండ్ల కఱిగినవెనుక నందరు సేకముఖముగా నిద్రాహారంబులుమాని తమరదివర కెన్నడును విప్పిచూడని పురాతనపు జ్యోతిషగ్రంథంబు లన్నియు నొక్క యక్షరంబేనియు విడవకుండఁ బరిశీలింప దొడంగిరి.

ఇట్లారుమాసములు రాత్రింబగళ్ళు తదేకదృష్టిగాఁ బరిశీలించుచుండ నొక్కనాడొక్క గ్రంథంబున రాజుగారి పూర్వపుణ్యముననో సిద్ధాంతుల యదృష్టంబుననో సంతానజననసూచకమైన విషయమందుఁ జూడనయ్యె. తత్సంవత్సర మాఘమహళ చతుర్దశీ భానువారమునాటిరాత్రి తులాలన్నమున రెండుఘడియలు భుక్తియైన తరువాత నాగ్రామమున కుత్తరదిశను క్రోశద్యయ పరిమాణముగల దూరములో నల్పప్రమాణమెత్తుగల యంతరిక్షమున నక్షత్రమొండు పడుననిసిద్ధాంతమూలముగాఁ దేలినది. దాని బుద్ధిమంతులైన సిద్ధాంతులు పురోత్పత్తికిఁ గారణమగునట్లు మార్చిరి. చిరకాలము స్వర్గంబున బుణ్యసుఖంబు బహుభవించిన జనులు పుణ్యంబు క్షీణమైనవెనుక మర్యాదలోకంబున నక్షత్రరూపముగాఁ బడి పుడమి కధికులై జనింతురను శాస్త్రప్రసిద్ధిం బట్టి యానక్షత్ర మొక కలశోదకంబునం బట్టి యజ్జలంబులం గోలిరేని పురోత్పత్తియగునని నిశ్చయించిరి.

గణితాగతమైన యావిషయము బలుమారు శోధించి చూచి స్థిరపరచిన వెనుక వారత్యంత సంతోషంబుతో రాజు నగరి కరిగి మంత్రికావృత్తాంత మెఱింగించిన నయ్యసూత్యశేఖరుడును వారి బుద్ధికుశలతకు మెచ్చుకొని తస్వధానము దప్పక సంతానము గలుగునని నిశ్చయించి యంతయెత్తున నొక మంచెగట్టించి దాని నెక్కుటకు వీలగురీతిని సోపానంబు లేర్పరచి సిద్ధాంతులు చెప్పిన

మహాశివరాత్రి నాటిరేయి యందఱు నక్కడకటిగి యొక వృద్ధ బ్రాహ్మణు నుపసాసంబుతో దాని నెక్కించి పవిత్రోదకంబులచే నిండింపబడిన బంగారుకలశ మొకటి యతనిచేతి కిచ్చి రాజును మంత్రియు సామంతులు జారులు మఱియు ననేక గ్రామములనుండి యవ్వంతజూడవచ్చిన ప్రజలును నారాత్రి నక్షత్రపతన దర్శన లాల సులై కనురెప్పనేయక చూచుచుండిరి.

ఇట్లుండునంత సిద్ధాంతులు చెప్పిన మితియొక్కింతేనియు నతి క్రమింపకయే యమ్ముహూర్తంబునఁ దళక్కురనుకాంతిశో దృష్టులకు మిఱిమిట్లు గొలుపుచు నక్షత్రమొగడు చంద్రోదయమైన తేరంగున దెసల నెల్ల తేజఃపుంజంబుల వెదజమ్ముచు విప్రహస్తకలశోదకంబునం ప్రజ్వలించుటయు, నవ్వంతకత్యద్భుతస్వాంతులై లోకులెల్ల హల్లకల్లోలముగా రొదజేయుచు గొందఱు సిద్ధాంతులను మరిగొందరు తద్గ్రంథంబును నభినుతించిరి. ఆనరనాధుండు మంత్రియనుమతి నాక్షితిసురుల కనేకాగ్రహారము లిచ్చుటయేగాక వారితమనూశ్రిత పండితమండలములో ముఖ్యులుగా నెన్నుకొనుచుండెను.

పిమ్మట నక్కలశోదకంబు శుభముహూర్తంబున మంత్రిబోధ చే నారాజుగొలి తనకుఁగల యిద్దరిభార్యలలో చిన్నభార్యయందు ప్రీతి పెద్దగావున నాటిరాత్రి నాపడతిం బడకకు రమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అత్తరుణియుఁ బ్రసూతివలన యశావనంబునకులోపంబగు నని రతిక్రీడాసుఖము బరిపూర్ణముగా ననుభవింపని దగుటచే నారాత్రి దాను బోక త కత్యంతాప్తురాలగు దాదినొకదానిఁ దన నగలచే నలంకరింప శయ్యాగృహంబున కనిపినది. స్త్రీలకుఁ గామమును మించిన యభిలాష లేదు.

ఆదియు రాజభార్యవలె నభినయించుచు మంచముకడనిలువంబడుటయు నారాజేంద్రుండు తజ్జలంబులఁ గోరినది మొదలు మేనె

ఊంగక కై పెక్కి మదోన్మత్తుండై యున్న కతంబున దానిం దనభార్య యే యనుకొని రతికీడలం దేర్చెను. పిమ్మట గొండాకవడికి నొడలు దెలిసికొని నిదానించి చూచి నీచకాంతగా నెఱింగి కోపంబును శోకంబును సంభ్రమంబును మనంబున నొక్కసారి యంకురింప దానివలనఁ దద్వృత్తాంతం బంతయు నెఱింగి కరవాలంబున దాని శిరంబు దెగవేయఁబోయి యంతలో విమర్శించి యప్పుడ మంత్రిం దీసికొని రమ్మని నాపునొకని నంపెను. “బుద్ధికర్మాను సారణి” యను వాక్యంబు దప్పదుగదా ?

విను మారీతి దానీకేశంబు లొకచేతను గత్తినొకచేతను బట్టి కొని యల్ల నీలువంబడియుండ బుద్ధిమంతుండగు నమ్మంత్రియు నట్టి వార్తవిని యెట్టియుపద్రవమైన పనిజరిగెనోయని వెరపుజెందుచు పతి రయంబు నర్ధరాత్రంబున నొంటిగా రాజు నగరికరిగి యం దేకాంత గృహంబు సొచ్చి రాజును దాదియు నున్నరీతికి భీతి జెందిన డెందంబుతో నిట్లనియె.

ఓహోదేవా! యాడుగు ముడుగుము. ఇంతసాహసం బాచ రింపఁ బూనితివేమి ? ఈనాతి నీయతివగాదా ? యేమితప్ప సేసినది యెఱింగింపుమని యతని కరముననున్న కరవాలము లాగికొనుటయు నారాజు మంత్రీ కావృత్తాంత మామూలచూడంబుగా వక్కాణించి దీనింజంపెద నీయభిప్రాయ మేమని యడిగిన నాప్రధాని యిట్లనియె.

అయ్యా! దీనిం జంపిన లాభమేమి? ఈనేరంబిది యాచరించినదికాదు. తన యేలికసాని చెప్పినట్లు నడుచుకొనుట దాదుల కుచిత ధర్మముగదా ! రాణియు బాల్యచాపల్యంబున నట్లు నడిపించినది గానిండు. గతమునకు వగవంబనిలేదు. మనమధికప్రయత్నమునఁబడసిన ప్రయోజనంబూరక చెడఁగొట్టుకొనుట లెన్నగాదు. దైవనంకల్ప మిరీతినుండ దాని మార్ప నెవ్వరితరంబు. పుత్రులలో నొరసుఁడును

క్షేత్రజ్ఞుడును ముఖ్యులు. దీనికి జనించినవాడు నీకారసుండసంబరగు
వాడందరకన్న సుతముడని శాస్త్రములు ఘోషించుచున్నవి.
దీనికితప్పక మంచితమాకుండునయించును. ఈరహస్యం బెవ్వరికి
నెరింగింపరాదు. దీనింగళత్రముగా నంగీకరించి యంతఃపురంబున
నుండ నియమింపుడని మంత్రి యనేక నీతివాక్యంబులు సెప్పి యెట్ట
కేలకు నాపట్టపురాజు నొడంబరచెను. పిమ్మట నారాజును దానింభార్య
గా గ్రహించి యంతఃపురంబున గోప్యంబుగా నుండ నియమించెను.

మంత్రియు స్వయంబై ని సమాధానపరచి మఱల నింటికరుగు
నప్పటికిఁ దెల్లవాగుచుండెను. వీధుల నక్కడక్కడ గుంపులుగా నిలిచి
జనులు మంత్రింజూచి యెద్దియో గుజగుజలాడికొనిరి మంత్రియు
వ్యాకులచిత్తుడై యున్న కతంబునఁ బరిశీలించకయే యింటికటిగెను.

అట్టింటికేగినంత నమ్మంత్రభార్యయు నెదురువచ్చి ప్రాణేశా!
నగరివిశేషములేమి ? ఇంత యర్థరాత్రంబున రాజేల మీకు వర్త
మానముసేసె నెరింగింపుడనిన నతండది యొక రాజకార్యపు
తోందరయని మరపించి చెప్పుటయు దాని కామెనవ్వి నాథా!మీరు
నాకుఁ జెప్పక దాచినను గొంచెము దెలిసినది లెండి యని పరిహాస
మాడుటయు నతండు తోందరపడి నీవువిన్నవిషయమెయ్యది వివరింపు
మనుటయు నాకాంత యిట్లనియె.

మనరాజుగారు నక్షత్రయుక్తమగు కలశోదకంబు గ్రోలిమదో
స్మత్తులై యున్న కతంబున పడకకు నియమింపఁబడిన రెండవభార్య
ప్రసూతివలన యౌవనమునకు భంగము కలుగునని తనదాది నలంక
రించి పంచెననియు నతం డెఱుంగక రమించిన పిమ్మట నిజంబుదెలిసి
దానిఁ జంపబోయి యంతలో మీయనుమతిబడసి చేయుటకు మీకు
వర్తమానము పంచెననియు మీరుదానిం జంపవలదు దానికి జనిం
చిన పుత్రుడే రాజ్యంబున కర్హుండగునని రాజును సమాధానపరచి

దాని సంతఃపురంబున కనిపిరనియు వీధుల జనులనుకొనగా విని వచ్చి మనదాది నాకు చెప్పినది. ఇదియే నేను వినిన వాతఁ నిజమో యసత్యమో మీమనంబునకే తెలియఁగలదు. అనుటయు నాప్రగ్గడ తెల్లబోయి యారా? లోకంబీపాటిది గాఁబోలు. నాకన్న ముందరనే యీవార్త యారంబడినది. ఇంకేటి రహస్యంబు చాలుచాలునని వశ్చాత్తాప చిత్తుండయ్య నారహస్యమురాజున కెఱింగింపఁడయ్యెను. ఇట్లుండు సంత నన్నెలంతయునంతర్వత్తివై పదియనమాసంబున మన్మథునిం బోలు చక్క నిముద్దులబాలుం గనినది. భూపా! యతండే యప్పదిగ్గజమాలకు బిరుదులు నడసిన సుహృత్తులచే ననేక కృతులందిన కృష్ణదేవరాయ భూపాలుండు. అని యెఱింగించిన సంతసిండు నాతేనితో మఱియు నాబ్రాహ్మణుండును దేవా! తమకు నట్లే బ్రాహ్మణ ప్రసాదంబున బుత్తుండుడయించునని చెప్పెను.

పిమ్మట నర్యసర్వుండును (వరాలును) బ్రాహ్మణుండు చెప్పిన చొప్పున పుత్రోత్పత్తికి హేతువులు వ్రతదాన హోమతర్పణాదులే యగునని తత్ప్రయత్న మాచరించుటకు మిగుల సతనితొందర పెట్టెను.

ఇట్లు వారుముప్పురు తమకందోచిన విషయంబులు సెప్పి యూరకున్నంత కళాదుండు లేచి అయ్యా! రాజేంద్రా! పుత్రోత్పత్తికి వీరుచెప్పిన వన్నియు దైవికములు. కలిగినం గలుగవచ్చును. మానినను మానవచ్చును. దీనికి నేనొందుపాయము మానుపంబైన దానిని వక్కాణింతు వినుడు నైద్యగ్రంథంబుల నెన్నియేని బరిశీలించినాఁడ వానిలో శారీరశాస్త్రమును గ్రంథంబున దీనివివరము వాయించియున్నది. అది చూచినవాగు సంతానము దైవికమని యెంతమాత్రము నమ్మఁజాలను అపుత్రత దంపతులరోగమువలన గలుగుచున్నది. దానినోషధి నేరచే నొనర్పవచ్చును. అట్టిగ్రంథంబు పరిశీలించి తచ్చికిత్సం జేసినచో దప్పక సంతానము గలుగునని పలికిన సతనిమాటలునాలోకికమునకనుకూలముగానున్నవనిపాటించిరి.

అట్లువారైదుగురు నుప్పరిగెయందు వెన్నెలలో బల్లచుట్టుకీరములువైచుకొని వలయాకారముగాఁ గూర్చుండి సంతాన విషయమైన మాటలాడుకొనుచుండ గోపా ! వారిపూర్వపుణ్య మెట్టిదో అంత రిక్షమునుండి యొక మామిడిపం డాబల్లమీదఁ బడినది. విభ్రాంతులై వారెల్ల లేచి యాకసంబుడైన జూచిరి. అందు ననతి దూరమున నొక గరుడపక్షి వలయముగాఁ దిరుగుచున్నట్లు కాన్పించినది. అప్పుడు చర్మమునందప్పకీ ముక్కుఁ కొనగీటులు నాటియుండుటఁ దిలకించి వారాపక్షియాపండెక్కడనుండియో తీసికొని పోవుచుండ ముక్కుజారి పడినదని నిశ్చయించిరి.

అప్పుడు బుద్ధిమంతుడగు మంత్రిలేచి పురోహితునితో నీఫలవృత్తాంత మెట్టిదో ప్రశ్నరూపముగా వక్కాణింపు మనుటయు నా సిద్ధాంతి యప్పటిలగ్నమునుబట్టి చూడ నది సంతానజనన హేతుభూతమగు ఫలమని తెలియఁబడినది. దానికి వారాశ్చర్యపడి దై వానుకూలమునకు మెచ్చుకొనుచు నప్పలం బప్పుడ విడదీసి రాజు తెంకను, మంత్రి చర్మమును, బ్రాహ్మణుడు వర్తకుడు కంసాలియు రనభండమిళితములైన ముక్కలను దీసికొనిపోయి భార్యలకిచ్చి యారాతి, కళత్రములతో రతిక్రీడావిశేషముల నానందించిరి.

పిమ్మట నుదయమున వారి హృదయములకు గొమరు లుదయించు శుభసూచకములు పెక్కులుదోచిన సంతసించుచుండ వారిభార్యలును గర్భచిహ్నంబులం దాలించి పదియవమాసంబున నొక శుభలగ్నంబున నైదుగురు పుత్రులం గాంచెరని వచియించిన మణిసిద్ధునితో గోపాలుం డిట్లనియె. అయ్యా ! ఆమామిడిపండు దిని నంతనే వారిభార్యలు గర్భవతులై పుత్రులఁగాంచుటచే దానియం దెద్దియో విశేషముండకపోదు. దానివృత్తాంతమరయ నామన మత్యాతుర పడుచున్నయది. వివరింపుడని వేడుకొనుటయు సంతసించుచు వానికాయతి శ్రేష్ఠుం డిట్లని చెప్పఁబోడంగె.

మా మిడిపండుకధ .

కర్ణాటదేశంబున శుద్ధమతియను బ్రాహ్మణుడు గలఁ దలనికి బాల్యంబుననే తల్లిదండ్రులు వరలోకగతులగుటచే దేశంబున రక్షించువారు లేమింకేసి స్వదేశమువిడిచి కాశీనగరంబున కరిగెను.

అట్లు కాశీనిజేరి తనకువిద్యయం దభిలాష లేకున్నను విద్యార్థులకుమాత్రమందు భోజనసదుపాయ మెక్కుడుగాఁ జేయఁబడుచున్నది గావున మొదట నతఁడు భుక్తికొరకు విద్యార్థిబోటిలోఁ జేరెను. వాని పూర్వపుణ్యమెట్టిదోక్రమంబుననతనిక్రందరకన్నవిద్యయునులభముగా రాఁదొడఁగినది. సాధారణముగా విద్యార్థులు పెండియైనతోడనే కాశీకి బోవుటయు భార్యయెదుగువరకు నేదోయొకశాస్త్రమందు పాండిత్యము కుదుర్చుకొని దాననేసంతుష్టిపడసియుంటికివచ్చుచుందురు. శుద్ధమతి కింటియొద్ద నట్టియావులుగాని భార్యగానిలేకపోవుటచే స్వదేశమున కరుగుట కవసరములేమింకేసి నలువదియేండ్లు వచ్చువరకుఁ జదివెను. కావున నతఁ డనేకవిద్యలయందుఁ బ్రవీణుడయ్యెను. అతనికి మొదటనుండి ఛాందసము మెండుగానున్నది. విద్యాగ్రహణమందు మాత్రమెట్టిది గాన్పించకున్నది. నలువదియేండ్లు కాశీలో విద్యాభ్యాసము నేసినవాఁ రరుదు గావునఁ గాశీలోనెట్టిపండితునికి విద్యార్థియను నామమేకాని యుపాధ్యాయ నామమువచ్చుటలేదు. శుద్ధమతికిమాత్ర మచ్చటఁగూడనట్టిప్రఖ్యాతివచ్చినది. కాశీలోనున్న పండితులలో ముఖ్యుడని పేరువచ్చినవెనుక నతనికి స్వదేశగమనమునం దభిలాష జనించినది. స్వర్గమందున్నను జన్మభూమిసౌఖ్యము రాదుగదా! అట్టి యుత్సాహము గలిగినతోడనే యాపండితుడుగొందఱు విద్యార్థుల వెంటఁజెట్టుకొని స్వదేశమునకరిగి యందు దానుజనించిన గ్రామమునకు వెళ్ళెను. అందుఁ డన్ను గుర్తెఱిగిన వారు లేకు

న్నను తనఖ్యాతిని వినుచున్నవారు పేరుజెప్పినతోడనే మిక్కిలిగౌరవముజేసి యొకయింటంబ్రవేశపెట్టి కొన్నాళ్ళదనుక భోజనభాజనములకుఁ దగిన సదుపాయము చేయుచుండిరి. మఱియుం గాళినుండిగొప్ప పండితుండు వచ్చెనను వార్తవిని యనేకగ్రామములనుండి వెళ్లొడ్డు విద్యార్థులు ఆయనకడకువచ్చి శాస్త్రములఁ జదువఁదొడంగిరి. ఆతనికి ఛాందసము చాలఁగలిగియున్నను బోధనశక్తియు శాంతతయుఁ గూడ నధికముగా నుండుటంబట్టి యక్కడకువచ్చిన విద్యార్థి మఱి యొక చోటికరుగుటకు సమ్మతించడు. అతనికిఁ గలిగియున్న ఛాందస మంతయు లోకికవిషయమే కాని విద్యానిషయముఁ గాన్పించదు.

ఇట్లు శుద్ధమతి యధికవిఖ్యాతి నొప్పుచున్నవార్తవిని సమీప గ్రామవాసియగు శ్రోత్రియబ్రాహ్మణుం డొకండాయనతో బంధుత్వముగలిసినఁ జాలుననుకొని పెద్దవాడని యెంచక పనియేఁడులు పోయముగల చక్కనితనకూఁతు నాయనకిచ్చి వివాహము గావించెను. వివాహమైన నాలుగేండ్ల కత్తరుణి కాపురమునకు వచ్చినది. అత్తవారింట విద్యార్థులేగాని యాఁడుతోడులేమింజేసి యాయంతి కొన్నాళ్ళదనుక లజ్జావతిగనుండి పిదపఁ బ్రాథమిక సంచరింపఁ దొడంగినది. మిక్కిలి గుణవంతురాలగు నాచిన్నది విద్యార్థులనెల్ల పుత్రులుగా భావించుకొనుచు వారితోఁ గడుచనువుగా మాట్లాడుచుండును. అట్టి స్థితినిజూచి యావృద్ధబ్రాహ్మణుఁ డామెవిషయమై యనుమానముజేంది యొకనాఁడిట్లని తలంచె. ఓహో! స్త్రీలుదుష్టమతులని యెరింగియుండియు దీనిని విద్యార్థులతో నింతచనువుగా మాట్లాడనిచ్చిన నాకంటె మూఁఢుఁడుగలఁడే. “బలవానింద్రియగ్రామో విద్వాంసమపికర్షతి” యను శాస్త్రబోధ నెన్నటికేనియు మకువఁబోలునే ఎంతదృఢమైన స్త్రీలమనస్సులును పురుషులు సమీపించినతోడనే చలింపక మానవు. అట్టి స్త్రీలచరిత్రల పెక్కుజ్ఞాపకము

దెచ్చికొని విద్యార్థులకును భార్యకును సంబంధము గలిగియున్నదని ద్రువపరచి యామె నవ్వినను మాట్లాడినను చూచినను విద్యార్థుల నిమిత్తమేయనియు నదియు నొకవిధమైన సాంకేతిక మేయనియుఁ దలంచుచు విద్యార్థులకుఁ బాఠము జెప్పటమాని సర్వకాల సర్వా వస్థలయందు నామెను విడువక తిరుగుచుండును.

వీధుల నెవ్వరేని మాట్లాడుకొనినను నవ్వుకొనినను నేకాంతముఁ జెప్పకొన్నను తనభార్య జారత్వవిషయమేయనియుఁ దనకు మిగుల నపకీర్తి వచ్చినదనియు భావించి యధిక చింతాకులస్వాంతఃకై యొకనాడయ్యో దైవమా! నే ననేక విద్యలంజదివి మిగుల ఖ్యాతి జేంది కాశీనుండక యిచ్చటికేలవచ్చితిని? వచ్చియు విచ్చలవిడి సంచరింపక గుడిబండందగులు చూకొన్న ట్లేలఁ బెండ్లియాడితిని. పెండ్లియాడినను నిట్టిదుర్మార్గురాలు దొరకవలెనా కటకటా! నాఖ్యాతియంతయు నొక కాంతమూలముగా నశించుచున్నది. నేనేమిచేయుదును. స్త్రీమూలముగా నెంతవానికి నాఖ్యాతి రాకమానదు. బృహస్పతి యంతవానికి గళంకము దెచ్చిపెట్టిన స్త్రీజాతినినమ్మినఁ జెడకుండురా? ఛీ! ఛీ! ఇట్టి యపకీర్తి మోచికొనియుండుటకంటె మరణమే మేలుగదా. అయ్యో! యెన్నినాళ్ళో శ్రమపడి చదివిన చదువంతయు గంగపాలుగాఁగ నూరక చావనలసి వచ్చెనేయని పలుదెరంగుల విచారించి భార్యజారిణియైనతఁడె యెదగిన కృత్యములు వ్రాసి యున్ననీతిశాస్త్ర మొకండువిప్పిచూచిననందిల్లువ్రాయుబడియున్నది.

“శ్లో. కిలటా యది జాయచేన్మానమేవ ప్రజేత్సుధీః

దేశాంతరంవా గంతవ్యం మరణం చాపి రోచ తే

ఏతత్ప్రీతిః ప్రకారైస్తు నాపఖ్యాతిభయం భవేత్॥”

అనఁగా దనభార్య జారిణియైనచో నెరిగియు నెరుగనట్లూరకండుటయే మొదటిపక్షమనియు, నట్లూరకుండలేనివాఁడు దేశాం

తర మరుగవలయు నది రెండవపక్షమనియు, దానికి సమ్మతించని వానికి మరణమే మేలనియు నీమూఁడు ప్రకారములచేతను అవఖ్యాతి భయము వైందనేరఁడనియు సర్థము. అట్టిశ్లోకము వలుమారు శోధించి యాద్యంతములకు సమ్మతించక దేశాంతరమరుగుటయే నీతి యనియు “దేశాంతరంవా గంతవ్యం” అనుచోట భార్యతోడనా యెంటరిగానా యనువిషయముఁ గొంతచర్చించి భార్యతో నతీగినిచో నచ్చటపైత మీదుర్తార్థరాండ్రములముగా నవఖ్యాతి వ్యాపింపగలదు. కావున నొంటరిగానేయని నిశ్చయించి యొక్క నాఁడర్థరాత్రుంబున నొరు తెరుంగఁకుండ దర్భాననమును గొన్ని పుస్తకములు దేవతార్చన సం చియు మూటగట్టుకొని గట్టుగా నిల్లు వెడలి యడవిమార్గంబున, బడి పోవుచుండెను.

మఱియు గురుని మత మదివరకే తెలిసికొనిన విద్యార్థులు నలువురునూత్రమాఁచునతోఁ బ్రయాణమై పోవలయుననియెంచి మూటలు గట్టికొని కాచియుండిరి. నిద్రావశంపదులగుటచే నెఱుంగక యా యనఁబడ నరుగ లేకపోయిరి యామావధిలో మెలకవ వచ్చు టచే యానఁబడఁజిల్లి యిల్లువెడలి యాయనపోయిన మార్గముననే వీరిని నడివసాగి విద్యార్థులును నించుమించుగా ఛాందసంబున గురునితో నమానులే. శిష్యులు మిగుల బలముగలపారగుట వడివడి నడి తెల్లనగుంతలో గురువుగారిం గలసికొనిరి. ఆయన తనవెంట వచ్చు విద్యార్థులంగంచి వారు తన్నింటికిఁ బిలిచికొనిపోవుటకునై వచ్చుచున్నారనియెంచి చారికగబడనట్లు మిగుల వేగముగా నడువ సాగెను కాని యంతలో వారు గలిసికొనుటచే నతనిప్రయత్నము గొనసాగినదికాదు పిమ్మట శిష్యులనుజూచి యతఁడు మీరేల నా వెంట వచ్చుచుండిరని యడిగిన వారు అయ్యా! మాకింకను విద్య పూర్తికాలేదు తమవంటి యుపాధ్యాయులు దొరకుట దుర్లభము.

విద్యాగ్రహణలాలసులమై తమవెంట వచ్చుచుంటి మిదియ మా యభిలాషయని చెప్పిన నతండు బౌనాను! మీరు నాతో వచ్చెడు కారణము నేనెఱుంగుదు. నాభార్య జారిణియని ప్రకటించి నాయప ఖ్యాతివెల్లడిఁ జేయబూనితిరిగాబోలు? మీరు నాతో రావలదు. మీయిష్టమువచ్చినచోటున కరుగఁడు. నేనిక్కడనుండి కదలనని నేలం జఱికిలఁబడియెను. వారామాటకాశ్చర్యపడి చెవులుమూసికొని శివ శివా! మేమానంగతియే యెఱుఁగ మే? మాకు విద్యాసక్తియేగాని వేరుగొడవ లేదు. మీరేమిటికి దేశాంతర మరుగుచుంటిరో మాకుఁ దెలియదు. మాకామె తల్లిగాదా? యామెవిషయమై మే మేమనఁ గలము. మీపాదములాన మేము చదువుటకుఁదప్ప మఱియొక పనికి మీతో వచ్చుట లేదు. మమ్ముఁగొనిపొండని యాతనిపాదములంబడి లేవకుండుటయు దాని కతఁడెన్ని విధములనో ప్రతికూలవాక్యములను జెప్పెనుగాని వారిప్రార్థనలచే నమ్మతింపక తీరినదికాదు. గురువు గారు అనుమతించినపిమ్మట శిష్యులు వారిదర్శనమును దేవతార్చననందియుఁ దోవతులమూటయుఁ దారుగై కొని యాయన వెనుక నడువసాగిరి. అట్లాఛాండసు లేగురునడిచినడిచి జాముప్రొద్దెక్కుతరి కొకపట్టణముఁ జేరిరి ఆపురిలో నొకబ్రాహ్మణవీధిం బోవుచు గమ నాయానమువాయ విశ్రమింపఁదలంచి యిరుగెలంకుల నరుగులున్నచు వానిమీఁద వసింపక వీధిలోనే మూటలుదింపి కూర్చుండి మార్గా యానము వాయ దోవతిఁజెరఁగుల వినరికొనుచుండిరి.

అట్టిసమయమున నాప్రాంతమందలి యొక గృహస్థునిభార్య మందిసీరు దెచ్చుటకై బావికరుగుచు మార్గమునఁ గూర్చుండియున్న యాఛాండసులంగాంచి అయ్యా! మీరెవ్వరని యడిగినది. ఆమాట విని వారు అమ్మా! మేము పర దేశుల మనిరి. ఆమెయు మీరు పర దేశులు కారని నుడివి కలశముగొని బావికరిగినది. ఆమె మఱల

వచ్చునప్పటికి వారొండొరు లాలోచించుకొని అమ్మా! మేము పర
దేశులము కానిచో మార్గస్థులమైనగామా యనిరి. అప్పుడు ఆమె
మీరు మార్గస్థులును గారని నుడివి యింటికేగినది. అమె క్రమ్రుర
వచ్చులోపల వీరాలోచించుకొని తల్లీ! మేము మార్గస్థులమును
గానిచో బాటసారులమని చెప్పుచున్నారమనిరి. అప్పుడును కారని
చెప్పి యాచిన్నది బావికరిగినది. వారపు డోహో యిదిచిత్రము.
ఈగ్రామంబున నాడువాండ్రకుసైతము పాండిత్యము కలదుగాఁబో
లు. మన మన్నపదముల కర్థము వేరుకలదాయేమి? అనేకశాస్త్ర
ములు చదివితమిగాని మనమెవ్వరమో తెలియకున్నదే! ఈసారి
యేమనిచెప్పదము. ఎట్టివేరు నుడివినను నీకాంత సమ్మతింపదే యని
యాందోళితమానసులై చింతించుచుండ నయ్యండజయానయుఁ దన
కలశమెత్తుకొని యాదండ నిలువంబడిన వారేమియుం బలుక నేరక
అమ్మా! మేము శుద్ధవెట్టిమూఢులమనిరి. ఆమాట కామె లోన
నవ్వుకొని వెర్రిమూఢులును గారని పలికి యింటికరిగెను. పిమ్మట
వారత్యంతవిషాదదోదాయమానమానసులై యోహో మనమన్య
దేశ మరుగుచుంటిమి. పెక్కండు పండితులతో సంభాషింపవలసి
వచ్చును. మనమెవ్వరమో తెలిసికొని యేగుట మంచిది. అని నిశ్చ
యించి యామె మరల వచ్చునేమోయని యట్టై కూర్చుండిరి. ఆమె
యు నీళ్ళుతెచ్చుట చాలించి చేద దీసికొనివచ్చుటకు మరల వీధికి
రాగానే యీబ్రాహ్మణులు తటాలునలేచి యామెకు వందనము
చేయఁబోయి యామెచే వారింపంబడి అమ్మా! నీవు మహావిద్వాంసు
రాలవుగాఁ దోచుచున్నావు. మేమనేక శాస్త్రములు చదివితమిగాని
మేమెవ్వరమో మాకుఁ దెలిసినదికాదు.

నాలుగువిధముల వేరులు సెప్పినను కాదంటివి. మాయందను
గ్రహముంచి మే మెవ్వరమో? యేమనవలయునో? యెఱింగించిన

విని సంతసించి యరుగుచున్నవారమని మిగులఁ బ్రతిమాలుకొనుటయు నవ్వనిత తనలో మఱియు మిగుల నవ్వుకొని అయ్యూ! ఇప్పుడు చాల పొద్దెక్కినది మాయంటికివచ్చి వంటఁజేసికొని భుజింపుడు. భోజనమైన పిమ్మట సంతయుం జెప్పిననుటయు నామెమాటకు వారు మిగుల నాకలిగొనియున్నవారు గావున సంతసించి యామెతో గూడ వారియింటి కరిగిరి. ఆసతీమణియు వారికొకగది చూపి యందు వంటసామగ్గినంతయు నమర్చి పెరటియందున్న నూతియందు స్నానముజేసి వేగిరముగా వంటఁజేసికొని భోజనము సేయుఁడు. నానుగఁడు మిగుల ననుమానముగలవాఁడును ధూర్జునునగుటచే నాయన వచ్చినచో మిమ్మును నన్నునుగూడ దఁకించును ఆయన నిత్యమును రెండుయామములదనుక రాజుగారియొద్ద పురాణముచెప్పి పండ్రెండుగంటలు కొట్టినతోడనే యింటికి వచ్చుచుండును. ఇప్పుడు వదిగంటల పొద్దెక్కినది. త్వరగా వంటజేసికొనుఁడని తొందర జెప్పుటయు వారు నామెచెప్పినచొప్పున నూతియొద్ద స్నానముచేసి యాగదిలో వంటఁజేసికొనుచు స్తోత్రపాఠములఁ బఠించుచు భగవద్గీతలఁ బారాయణము చేయుచు నతివేగముగా ముగింపవలయునని తలంచిరి కాని దేవతార్చన చేయుచుండగనే పండ్రెండుగంటలు కొట్టిరి. అంతలో యజమానుడు వచ్చి తనవాడుకప్రకారము నాలుగుగదులు వెదకిచూడఁగా నొకగదిలో నీబ్రాహ్మణు లుండుటఁజూచి తలకంపించుచు వేగముగా నాయింటికిఁ దాళమువైచి భార్యయున్నయింటికిని బీగముబిగించి వాకిళ్ళన్నియు మూసి వీధితలుపునకు లక్కశీలుతో ముద్రవైచి యతిజనంబున రాజనగరికిఁ బోయెను.

గోపా! వినుము. ఆబ్రాహ్మణునికి భార్యవిషయమై మిగుల ననుమానముగలిగి యొకప్పుడు రాజుగారితో అయ్యూ! తమరు పెక్కు నేరములకు శిక్షలు విధించుచుంటిరి గాని జారత్వదోషమునకుఁగూడఁ

నేలవిధింపరని యడిగిన నతం డట్టిదోష మెక్కడనున్నదో వక్కా
ణించిన దండింతుననియె. దాని కాబ్రాహ్మణుడు సిగ్గువిడిచి యెక్క
డనో యని చెప్పనేల నీదుర్మార్గపుకృత్యము మాయంటనే జరుగు
చున్నది. నేను తమయొద్దకుఁ బురాణము సెప్పటకు వచ్చినపిమ్మట
నిత్యమును నాభార్య విటులతో నింటికడ స్వేచ్ఛగా సంచరించు
చున్నదని చెప్పెను. అవ్వినయము రాజు పెక్కండ్రనడిగి యామె
మహాపతివ్రతగాఁ దెలిసికొని పురోహితునితో నార్యా ! మీరు
అసత్యమాడితిరి, మీభార్య కడునిల్లాలట మీరిట్లుంటి రేమని యడి
గిన నతం డయ్యో ! తమ రడిగినవారలు దానివిటులే. ఈసంగతి
తమకు బాగుగాఁ దెలిసినచో నమ్మకపోవరే ! యనుటయు నాన్ప
పతి యటులేని మీభార్యవిటులతోఁ గూడియున్నప్పుడు వచ్చి నాకుఁ
జెప్పుడు. నేనువచ్చి యట్టికృత్యము జరిగించుచున్నదని తోచినచో
వారిన్లెల్ల దప్పక దండింతునని ప్రతిజ్ఞ చేసియుండెను. కావున నట్టి
విటులు నేటికిఁ జిక్కిరనియు వారినందఱు రాజుగారికిఁ జూపించు
తలంపుతో నాపౌరాణికుండు మహావేగముగాఁ జెమ్మటలుగ్రమ్మఁ
బరుగెత్తుకొని పోయెను.

ఆజనపతియుఁ బరిషేచనము చేయఁబోయి యంతలోఁ బౌరా
ణికుండు వచ్చెననువార్త విని వాకిటకువచ్చి యతని యాయానముఁ
జూచి యచ్చెరువందుచు నార్యవర్యా ! భుజింపక యే యింతలోవచ్చితి
రేల? తొందరపని యేమిగలదని యడిగిన నతండు నిట్టూర్పులు నిగు
డించుచు నిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారు వెనుక ప్రతిజ్ఞచేసినసంగతి జ్ఞాపకముచేసి
కొనవలసిన యవసరము వచ్చినది. నేనింటికె వెళ్ళునప్పటికి నాభార్య
యేగురువిటులతో నింటికడ స్వేచ్ఛగా విహరించుచున్నది. కన్ను
లారఁ జూచితిని. వెంటనే వచ్చినచో దేవరవారికి విశదము కాఁ

గలదు. ఇంతకుమున్ను నామాటలు దబ్బరగా ద్రోసి వేసితిరి. తాళము వేసి వచ్చితిని. అలస్యమైనచో దానికి సహకారులు పెక్కండు) గలరు. వారికిఁ దెలిసెనేని ముద్రలు విడఁగొట్టి యింటనున్నవారి సాగనంపఁగలరు. కావున వేగముగవచ్చి చూడవలయునని మిగుల దీనత్వమునఁజూర్చించుటయు నానరపతికిఁ బురోహితునియందు మిగుల ననుగ్రహముగలదు కావున నావిషయము పరీక్షించుటకు భోజనము చేయకయే కొంతమంది పెద్దమనుష్యుల వెంటఁబెట్టుకొని యుక్కుతపకాలంబున వారింటి కరిగెను. అంతట పురోహితుఁడు బీగముల విడఁదీసెను. అందఱు లోపలకుఁ బోయిరి భూపతి యా విటులెక్కడనున్నారని యడిగిన నతం డిది యిటురండు. ఈమూల గదిలో నున్నవారని యాగదియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి బీగమును గొల్పెముదీసి తలుపులు తెరచినంత నాగదిలో నేవురు శ్రోత్రియులు శంకరావతారములనలఁ దెల్లనిఁభూతియు రుద్రాక్షులు నొడల మెరయ దేవతార్చనలు సేయుచు దిలుపు మూసినది మొదలు దగులుపడి దైవమును ధ్యానించుచున్నవారిం గాంచిరి. అస్పృశాయొడయందు మనంబున నద్భుతపడి పురోహితునితో నార్యా! విటులు ఏరేకాదాయని పరిహాసముగా నడిగిన నతండు దేవా! ఏరే నేనింట లేనప్పుడు నాయింటిలోఁ బ్రవేశించి పెద్దమనుష్యులనలె నటించు జారపురుషులనుటయు రాజు వారినందఱు డరికిఁజేరి, అయ్యా? తమరెవ్వరు? ఎక్కడికరుగుచున్నవాఁ రీయింటికేల వచ్చితిరి. నిజముఁజెప్పుడు ? చెప్పుకున్న దండింతునని యడిగిన నాబ్రాహ్మణులు గడగడ వడఁకఁ దొడఁగిరి. శుద్ధమతి యెట్లకేలకుఁ గొంచెము ధైర్యముదెచ్చికొని రాజుగారితో నయ్యా! మీరెవ్వరని యడిగినందులకు నుత్తరము జెప్పలేము. మేమెవ్వరమో తెలిసికొనుటకై కాదా మేమీయింటి కరుగుదెంచితిమి మావృత్తాంతము వినుగడు యధార్థముకా వక్కాణింతుము.

నాకుఁ జిన్నతనమందే తల్లిదండ్రులు గతించుటచేఁ గాళికరిగి నలువదియేండ్లు పెక్కువిద్యలం జదివెతిని. అందుసాధ్యాయ వదము వచ్చినతోడనే యట నిలువ లేక దేశమునకు వచ్చెతిని. వచ్చినతోడనే నాకోకబ్రాహ్మణుఁడు గ న్నెనిచ్చెదనని చెప్పిన పూర్వకర్మదోషము వలన సమ్మతించి యక్కన్యం బెండ్లియాడితి. పెండ్లియైన నాలుగై దేండ్లకే యది కాపురమునకు వచ్చినది. కాని నాకెంతమాత్రము సౌఖ్యము లేకపోయినది. దేవరవారితో నసత్యముఁ జెప్పరాదుగదా ! మిగులయశావసముగల విద్యార్థులు నాయొద్దఁబదువుచుండిరి. అది తరుచువారితో మాటాడుటయు నవ్వటయుఁ బరిహాసముచేయుటయుఁ జూచుటయు మొదలగు శృంగారచేష్టలు నామనంబునకుఁ బరితాపము గలుగఁజేసినవి. లోకులు నన్నుఁజూచి నవ్వసాగిరి. మొదట నాకెంత ఖ్యాతివచ్చినదో భార్యమూలముగా నంత యపఖ్యాతివచ్చినది. అప్పుడు సహింపలేక యొక నీతిశాస్త్రమునందుఁ జెప్పినచొప్పున నెవ్వరికిఁ దెలియకుండ నిల్లు వెడలి దేశాంతర మరుగుటకై నడుచుచుంటిని. ఇంతలో నీనలువురు నన్నుఁగలసికొని నేనెన్నివిధముల వలదని చెప్పి నను వినక నాతోఁ గూడవచ్చిరి. మే మేగురము నీదినమున బాము పొక్కినవేళ కీయూరుజేరి యావీధిలో విశ్రమించియుంటి మింత లో నీయింటివాల్గంటి నీటికరుగుచు మీరెవ్వరని యడిగిన మేము పర దేశులమంటిమి. గారనియె. మఱిల మార్గస్థులమనినను కారనియత్తరం బిచ్చిన బాటసారులమని చెప్పితిమి. దాని కామె తలఁద్రొప్పిన నేమియుం దోచక వెట్టిమూఢులమంటిమి. అప్పుడుగూడ కారని యామె యింటికరిగినది. అమాటలకు మిగులఁ జింతించి యనేక గ్రంథములఁ జదివెతిమి గాని మేమెట్టివారమని చెప్పవలెనో మాకుఁ దెలిసినదికాదు. మాసంగతి నీవే చెప్పవలయునని యామెను మిగుల బ్రతిమాలితిమి. ఆమెయు భోజనమైనవెనుకఁ జెప్పెదనని మమ్ము

నిక్కడకుఁ దీసికొనివచ్చి మాతో మీరు త్వరగా వంటజేసికొని
భోజనముచేసి పొండు. నామగఁడు వచ్చేనేని మిమ్మును నన్ను
గూడ దండించునని యామె మొదటనే చెప్పినదిగాని మాఛాంద
సమువలన వేగిరము తేలినదికాదు. ఇంతలో నాయనయే కాబోలు
వచ్చి తలుపుమూసి వెళ్ళినవాడిదియె మదీయవృత్తాంత మిందింత
యైన నసత్యమున్న యెడల దేవరవారు మమ్ము శిక్షింపుడని వేడు
కొనియెను.

ఓహో! పురోహితునికిఁ బట్టిన పిచ్చి యీతనికిం బట్టినదే!
ఇట్టి ఛాందసుల నందఱ నొక్కచోటికిఁ దెచ్చిన దైవమును మెచ్చు
కొననలెను. మేలుమేలు; వీరిభార్యలయందు లేకమైన దోసమున్నట్లు
కాన్పింపదు “వృద్ధస్య తురుణీ విషం” అనురీతిని వీరికిఁదోచిన యను
మానమేకాని యొందుగాదు. వీరిబుద్ధుల జక్కఁబరచెదనని తలంచి
దేరోహితుని మొగముఁజూచెను. అప్పుడు పురోహితుం డిట్లనియె.
పువరా! నాభార్యయొక్క గుణము తెలిసినదా? ఎన్నఁడును తానె
ఱుగనివారు వీధిలోఁ గూర్చుండియుండఁగా వారిశోఁ బరిహాసపు
మాటలాడి యింటి కేమిటికిఁ దోడ్కొనిరావలయును. ఇంతకన్నఁ
దప్పేమున్నది? తప్పక దీనిం దండింపుడని పలికిన నవ్విపునాక్షే
పించుచు ఛాందసుఁడా! నీభార్య యెక్కడనున్నదో చెప్పుమని యడు
గుటయుఁ బురోహితుం డామె యున్న యింటియొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి
తాళముతీసి యిందులో నున్నదని చెప్పెను.

అప్పుడా తేఁ డొక్కరుఁడ లోనికిరిగి యధిక చింతాకుల
స్వాంతయైయున్న యక్కాంత పాదంబులకెరగి యమ్మా! నేను నీకుఁ
బుత్తుండ నన్ను వేరుగా భావింపకుము. నీసుగుణంబు లిదివరకే విని
యుంటిని. ఇప్పుడు బాగుగా వెల్లడియైనది. నీపెనిమిటి దుర్బుద్ధిపిమ్మట
విమర్శింతు. ఇప్పుడు నీవలన నొక్కవిషయముఁ దెలిసికొనఁగోరియే

యిచ్చటికి వచ్చితిని. కరుణించి వచింపుము. ఈ బ్రాహ్మణులు పర దేశులమనియు, మార్గస్థుల మనియు, బాటసారుల మనియు, జెడ్డి మూఁథులమనియుం జెప్పినను సమ్మతింపక యేడ్చియో యొక నామము గలవారిగా భావించినట్లును తమ్మెవ్వరో తెలిసికొను తాత్పర్యము తోనే వారిచ్చటికి వచ్చినట్లును వారే చెప్పియున్నారు. ఆనంవాదము విన నాకును నుత్సాహమధికముగా నున్నది. ఈమాట దెలిసికొనుటకే నేను మీయొద్దకు వచ్చితిని. వారెవ్వరో వచింపుమని మిగుల వేడుకొనగా నామె కొంత నేపేమియుం బలుకలేదు. పలుమారు తన్నావిషయము చెప్పమని వినయముతో ప్రార్థించుటచే మాటాడక తీరనదికాదు. ఆయిల్లాలు తల నించుక వాల్చి దేవరా! నేను దుష్టురాలనుగాకున్నను దుష్టురాలనైనట్లు నలుగురిలో వాడు వచ్చినప్పుడు దానికిఁ దగిన దండనయెద్దియో యట్టిది విధించుట మీకు న్యాయమైయున్నది.

వాణియు నేనా బ్రాహ్మణులను భోజనమునకు వత్తురను తాత్పర్యముతో నల్లఁటికిఁ గాని వేరుగాదు తమకు వచ్చినచని యెద్దియో చూచుచునుండి పక్షివల్లనై యచన ముగాదని పలికిన నక్కలికి యిది విడిచి వచ్చి యప్పుడమి యెడయడమ్మా! నాకట్టి తాత్పర్య మేమి యిది నీకిప్పుడనితెలిసె. నీయ దింతయేని దోస బులేకన్ని శ్చెల్ల బయ్యె నేను వచ్చిందలఁ జ్చిమింపుము నీచె మిది పలు మాను నా పిమ్మనకు పిమ్మనకునా యట్టినిటు టియ్యిచ్చని చెప్పినది. మీరు చూచి నన్ను చూడొని చెప్పు అట్టిది మిమ్మయటకే వచ్చితిమి యెదుగా దీర్చి నెరించి నదివ రిమానమె యిదిగింపుము మిగుల గుతూహలముగా నున్నదని బ్రతీచు లేన నెట్లకల యెల్లంగ యిట్లనియె.

రాజా! వినుము. నేను నిటికై బావికిఁబోవుచుండఁ బ్రాహ్మణు లిరుఁగెలంకుల నరుగులుండగ విడిచి వీధిలో నెండలో దర్భా

ననముల దింపి కూర్చునియుండిరి. అట్టివారింజూచి వీరు చదువుకున్న పాఠశాలని ఛాందసులనియు గూడ స్ఫురించుటచే నట్టిదాని గ్రహించుటకై సుమీ మీరెవ్వరని యడిగిన వారుచెప్పిన పేరులన్నియు గాదంటి. పర దేశులనఁగా భాషాభేదము గలవారికిఁ జెల్లునుగాని యేక భాషగా నున్నవారికిఁ జెల్లదు. మార్గస్తులమన గా మనకన్న ముందు మార్గమందుండుటంబట్టి యన్నోదకములకఁ చెల్లును. బాట సారులనఁగా సంతతము నడుచువారు సూర్యచంద్రులకుఁ జెల్లును. ఇంక వెఱ్ఱిమూఢులను పదములు చదువుకొని పెద్దవిద్వాంసులను బిరుదులు బూనినవారికిఁ జెల్లువు గాని యని సగముచెప్పి యూరకున్న యన్నాతితో రాజు భయపడకుము. వారెవ్వరో యెఱింగింపుమని పలికిన నక్కలికి యిట్లనియె.

అయ్యా! వెరపేల వినుఁడు. అందు మొదటివాఁడు నాపెనిమిటియు, రెండవవారు మీరును గావచ్చును. మధ్యాహ్న కాలమందైదుగురు విటులతోఁ గ్రీడించుచున్నదని వివేకములేక చెప్పిన నాపెనిమిటియు, నాయన చెప్పినతోడనే జారత్వమునకైదుగు రేలనత్తురను నందియములేక నిజమనినమ్మి పదుగురు పెద్దమనుష్యుల వెంట బెట్టుకొని వచ్చిన మీరును గాక యాబ్రాహ్మణులుగారని నిర్భయముగఁ బలికినది. అన్నాతి నీతివాక్యంబుల కెంతయు సంతసించి యాభూకాంతుండు తనపురోహితుని పెద్దమనుష్యుల యెదుట మిగుల నిందించి కటకటా! యింత యుత్తమురాలగు నీభార్యను నిష్కారణముగ బాధించుచున్న నిన్నుదండించినను దోషములేదు. ఆమెంజూచి నిన్ను మన్నించితి నింకొకసారి యిట్టిసంసార ద్రోహపుమాట పలికితివేని క్షమింపక తగిన దండన విధింతునని భయంకరముగాఁ బలికిన నతండేమియుం బలుకక యూరకుండె. పిమ్మట నాశుద్ధమతింజూచి యుతనిభార్య సుగుణములు తచ్చిష్యులవలన నెఱింగినవాఁడు గావున

నిట్లనియె. ఓహో! యెంతయోగ్యుడవు! త్రిలోకపూజ్యురాలగు భార్యనువిడిచి వెట్టియనుమానముఁ బూని వర దేశ మరుగుచుంటివి. నీవంటి నిర్భాగ్యుండుండునే? నీచదువేల? ఇరసులకేగదా వృద్ధులకు గన్య నియ్యోగూడదని చెప్పుదురు. వెట్టిఛాందసుఁడా! యిప్పటికైన బుద్ధిరాలేదా? చెప్పము, లేకున్న నిన్నును దండింతునని పలికిన నతని కావిషయము చూచినది మొదలు తన భార్య విషయమై తనకుఁగలిగిన యనుమానము కూడ నిట్టిదేయనియు నామె నిర్దోషురాలేయనియు నిశ్చయించియున్నకలంబునఁబచ్చాత్తాపముఁజెందుచునృపతి కిట్లనియె.

దేవా! నాకు బుద్ధివచ్చినది. నేనిదివరకు పడిన యనుమాన మెంతయుఁగల్గెయని యిచ్చట జరిగినముచ్చటవలనఁ దెలియవచ్చినది. నేను భార్యతో నిష్ఠముగాఁ గాపురము నేయుదునని యొడంబడియెను. వదలవడి యప్పడమియొడయుఁడు శుద్ధమతి మిగులఁబండితుడనియుఁ దన యాస్థానములో నుండఁదగినవాఁడనియును దలంచి తనయభీష్ట మొఱింగించి యతండు సమ్మతిపడిన మీదట నతనిభార్యను సబహు మానముగా రప్పించి యొకయిల్లుకట్టించి యిచ్చి తగిన శౌరవముగా వారిం బోషింపుచుండెను. శుద్ధమతియుఁ బురోహితుండును వది మొదలు తమ భార్యలయందు మిగుల సనురాగముగలిగి యేయను మానములేక వర్తింపుచుండిరి. అయ్యిరువురు ఛాందసులతో నారాజు వినోదముగాఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు తనకు సంతానము లేదని సంతాపించు భార్య నోదార్చుచు శుద్ధమతి యతివా! దీనికై నీవు చింతింపకుము. చక్రవర్తివంటి నందనుంబడయు నుపాయ మేనెఱుంగుదు. శ్రీకైలమునంకలి వింతలందెల్పుగల్ప మొందునాదండనున్నది. తదుక్రవ్రాకారము తపం బొచరించి యుట్టివట్టిం గాంచెదనని చెప్పి భార్య యనుమతి వడసి యిట్లునెడలి క్రమంబున శ్రీకైలంబున కరిగెను.

అందుఁ బాతాళగంగాతీరంబున నరసింహలిలంబున వసించి
కందమూలాశనుండై కల్పవృక్షప్రకారంబు సాశువతవ్రత మాచరిం
చును నారుమాసములు కాళీధవు నారాధించుటయు నవ్వేల్పు న్వ
హ్నంతరంబున వానికి బాడనూపి: పాటుఁడా! నీవు నగము భక్తితో
వన్నారాధించితివి. అయినను గల్పవృక్షనియమము జరిపితివికావున
నీకోరిక తీరువకతప్పదు. నీవు రేవున్నానముచేసి వచ్చుచుండఁచారి
లోఁ జాతఫలంబొందు గాన్పించెడిని. దానింగైకొని నియమముగా
వెందును నేలంబెట్టకుండ నింటికిం దీసికొనిపోయి నీభార్యకిమ్ము.
ఉత్తమనంతానము గలుగఁగలదు. అంతరంబున నేయంతరాయము
గలిగినను నాఫలము నీకుదక్కదునుమీ. అనిచెప్పి యాదేవత యంత
ర్ధానము నొందెను.

పిమ్మట శుద్ధమతి తద్దయుఁజెలఁగి పరిశుద్ధచి త్రముతో నాఫలం
బుగైకొని క్రింద నిడకుండ నియమముగా నింటికివచ్చుచుండ నొక
నాఁడు జాముపొద్దువేళ తెలగరాయని చెఱువులో నడుచుచు ఫల
మొక చెట్టుకొమ్మలనందున నిరికించి పాత్రమందలి జావిలో న్నా
నము చేయుచుండెను. ఇంతలో నావృక్షముమీఁదనున్న గరుడవక్షి
యీఫల మీక్షించి తక్షణంబ ముక్కుతోను గాళ్ళగోళ్ళతోనుజక్కం
బట్టి యట్లె యెగిరిపోయినది. ఆబ్రాహ్మణుఁ డదిచూచి మిగుల వగ
వుతో నతిజవంబునఁ బరుగిడివచ్చెనుగాని యదిదూరముగా నెగిరి
పోవుటచేత నేమియుం బ్రయోజనము లేకపోయినది. దాననత్యంత
చింతాకులస్వాంతుండై యతండు నిశాంతముజేరి తనపాల్లన్నియు
నావులతోఁ జెప్పకొని తనదురదృష్టమును గురించి జీవితాంతము
వరకు చింతింపుచుండెను. భవితవ్యమట్లుండ వానికాఫల మెట్లు
దక్కును.

ఆవక్షి యట్లుగకొని యెగిరిపోవుచుండ దైవయోగమున
ముక్కుజారి కాశ్మీర దేశపురాజు గూర్పుసియున్న బల్లమీఁదఁబడి

నది. ఆఫలమాహాత్మ్యముననేకదా యాయేవురకుఁ బుత్రులుజనించిరి. తర్వాతివృత్తాంతము వినుము. ఇందాక నిలిపిన కథావృత్తాంతము జ్ఞాపకమున్నదియో. రాజుగారికిని మంత్రికిని పురోహితునికిని కోమటికిని కలాచునకును బుత్రులు గలిగినప్పటి యానంద మెప్పుడును గలిగినదికాదు.

వ ర ప్ర సా దు ల క థ .

అట్టి సంకోషముతో వారు పుత్రోత్సవము పంచిపెట్టియుఁ జేదలకుఁ బెక్కుదానములు సేసియు మిత్రులకు బంధువులకు మెండు విందులు గావించియు మహోత్సవముల నెన్నియేని నాచరించిరి. పిమ్మట నాపుత్రులకు జాతక రామిదివిధుల యథావిధినాచరించి రాచ పట్టికి వసంతుండనియుఁ మంత్రిసూనునకు రాముండనియు, బ్రాహ్మణ పుత్రులకుఁ బ్రవరుండనియు, వైశ్యనందనునికి సాంబుండనియు, కళాదకుమారునికి దండుండనియు, నామాద్యక్షరంబు లేకముగాఁ జదివిచూడ వరప్రసాదులని వచ్చునట్లు పేరులుపెట్టిరి. వరప్రసాదు లేవురు రూపంబునను దేజంబునను గుణంబుల నొక్కపోలిక గలిగి మన్మథునిం దిరస్కరించు చక్కఁదనముతో నభివృద్ధిజెందుచుండఁ దల్లిదండ్రులకు మిగుల ననురాగ మభివృద్ధి యగుచుండెను.

పిమ్మట నై దేండ్లు వచ్చినతోడనే యబ్బాయిర నొక యువా ధ్యాయునికడఁ జనువ వేసిరి. ఆగురువునకు వచ్చినచదువంతయు వారి కారుమాసములు చదువుటకుఁ జాలినదికాదు. తరువాత నొకసాహిత్యధురీణుని గురువుగా నేర్పరచిరి. ఆతనికడ వత్సరములో నాటకాలంకారములయం దసమానపాండిత్యముఁ గుదురుచుకొనిరి. పిమ్మట

నొక వైయ్యకరుణుని నాచార్యులగాఁజేసిన నతనికడ మూడేండ్లభ్యసించి పదవ నతనికిసైతము తప్పల దిద్దఁదొడఁగిరి. అట్లు వ్యాకరణపాండిత్యము కుదిరినతోడనే తార్కికునికడ నొప్పించిన నారుమాసములకే యతని శిష్యునిగాఁ జేసికొనిరి. పదవ నొకస్థాని తిని మూడుమాసములును, వైణికుని రెండుమాసములును, వైద్యుని నాలుమాసములు, వేదాంతిని మాసము, వైదుకుని వత్సరము, తాంత్రికుని మాసము, మాంత్రికుని మాసము, గురువుగ నేర్పరచుకొని యవ్విద్యలన్నియు సాంగముగా గ్రహించిరి. తక్కినవిద్యలన్నియుఁ బుస్తకములే గురువుగానుండ సంగ్రహించిరి. మఱియు శస్త్రవిద్యయు ధనుర్విద్యయు నశ్వవిద్యయు మొదలగు రాజార్హములగు విద్యలుగూడ శీఘ్రకాలములోనే సంగ్రహించిరి. ఇట్లుకొలది ప్రాయమండే యరువది నాలుగువిద్యలయం దనమానపాండిత్యముగల యవ్వరప్రసాదుల సుగుణములు నిత్యమును బొగడనివారులేరు. వారివిద్యలు, గుణములు, శీలములు, రూపములు, ప్రజ్ఞలు, తల్లిదండ్రుల కేగాక శత్రువులకుసైతము స్తోత్రప్రార్థనములై యున్నవి వరప్రసాదులు ఆహారవిహార శయ్యాసన రహస్యవ్యాపకములయందును విడువక యేక ప్రాణముగా వర్తించుచుండిరి. వారియెడ రాజమొదలగు వారికిఁ బుత్రప్రేమ సమానముగానే యున్నయది.

వారు నిత్యము ప్రాతఃకాలమునందును సాయంకాలమునందును మంచిగుఱ్ఱముల నెక్కి పెక్కుదూరమువిహరించినచుచుందురు. అశ్వారోహణమందు వారికి మిక్కిలి పాటవముగలదని జగత్ప్రసిద్ధమైనది. వారికి బదియారేడుల ప్రాయము వచ్చినంత వారికిఁ బెండ్లిండ్లు జేయతలంపుతల్లిదండ్రుల హృదయంబులనంకురించినది. అట్లుమారులైదుగురు నొక వసంతకాలమునఁ దురగారూఢులై యుద్వాహనమునకుఁబోయి యందు విహరించుచు నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రాముడు—మిత్రులారా ! మనమనేకవిద్యలం జదివితమి. పాఠ్యమునకు మించిన పాండిత్యము సంపాదించితమి. దేశాటనంబునం గాని మన విద్యాపాటవంబునకుఁ దేటరాదని నాయభిప్రాయము. అక్కార్యంబున కిదియ సమయము. ఇందులకు మీరేమందురు?

వనంతుడు—నీకు మంచియూహ తోచినది. మనకిప్పుడు వివాహములు చేయవలయునని మనతండ్రిలు ప్రయత్నించుచున్నారు. మెడకు లంకెలు దగిలికొనిన తరువాతఁ గదల శక్యమా ? దేశములన్నియుంజూచి రావలయుననినాకు మొదటచుండియు నుత్సాహము.

ప్రవరుడు—మీయభిప్రాయములు మేము కాదను వారమా? కూపస్థకూర్మమువలె స్వదేశమున నే యెల్ల కాలముకాలక్షేపముచేయు వారు పండితులైనను మూఢులని నీతిజ్ఞులు చెప్పుదురు. తప్పకయిప్పుడే బయలుదేరివలసిన సమయము.

సాంబుడు—అన్నన్నా! మీయాశావనమద మెన్నివికారములఁ బుట్టింపుచున్నది. దేశాటనము మాటలతో నున్నదనుకొంటిరా ? వేళకు నాహారము దొరకదు, పండుకొనుటకుఁ దగిన సెజ్జలుండవు సత్రభోజనము మతనిద్రయుఁ గావింపవలయును. మిక్కిలి సుకుమారుడగు నీరాజనందనుం డాయెడుమలఁ బడఁగలఁడా ? పరదేశులంజూచి ప్రజలు కడుఁజుల్కునగా మాటలాడుదురు. నిద్రాహారములు తిన్నగ లేక రోగములు రాకమానవు. ఈవెట్టియాలోచనలుమానియింటికడ సుఖముగా నుండనీయుడు. యశావరాజ్యపట్టాభిషిక్తుండై యితండు మహేంద్రవైభవ మనుభవించుచుండ మన మనుచరులమై చూచి యానందింతము. స్వదేశములో న్వగ్రామములోఁ న్వగృహములోఁ బూజ్యత లేని దరిద్రునికిఁ బరదేశమేగుట గొప్పయని చెప్పఁబడియున్నది. ప్రాయికముగా విద్వాంసులు దరిద్రులగుట వారికి దేశాటనము కీర్తికరముకావచ్చును. అదియునుంగాక మన తలిదండ్రులు

మనలంజూడక యొకదివసము గడుపనేరరు. అట్టివారు మనపోకకు నమ్మతింతురా? చెప్పకపోయితిమేని దుఃఖనముద్రమున మునిగిపోవుదురు. అన్నిగతులకి త్తటి దేశాటనము సమంజసముగా లేదని నాయభిప్రాయము.

దండుడు— మనసాంబుడు కులజమైన పిరికితనము విడువక దేశాటనమునకు జడియుచున్నాడు. ఆతండు, నుడివిన కష్టములన్నియుఁ బర దేశములో ధనహీనులకుఁ గలుగుచుండును. వలసినంతధనము దీసికొనిపోయిన మనకుఁ బర దేశము స్వదేశమువలెనే యుండును. రాజపుత్రులు యశావరాజ్యపట్టభద్రులై దిగ్విజయయాత్ర చేసివత్తురు. అట్టియాత్రవలనఁ గొన్నికొన్ని విశేషములు తెలియఁబడవు. మన మెట్టివారమో తెలియనీయక సామాన్యులవలె సరిగినచో నెన్నేని విశేషములు తెలియఁబడక మానవు. ఆహా! భూమండలపటమంతయు నొక్కసారి విమర్శించి చూడుడు. ఎన్ని దేశములు, ఎన్నిపట్టణములు, ఎంతలేసి విద్వాంసులు, ఎంతలేసిభాగ్యవంతులు. ఎంతలేసిసౌందర్యవంతులుందురోకదా? ఒక్కొక్కదేశమునంగల స్త్రీలచాతుర్యంబులు వర్ణింపనలవియూ? మహారణ్యంబులు మహానగంబులు దిరిగిన దివ్యౌషధీవిశేషంబు లెన్ని సంపాదింపవచ్చును. తల్లిదండ్రులు మన గమనమునకు నమ్మతింపరు. వారెఱుంగకుండఁగనే పోవలయును, సంవత్సరములోనంతయుం దిటిగి రావచ్చును. విద్యాభ్యాసమునకై తల్లిదండ్రుల విడిచి విదేశమునఁ బెక్కుసంవత్సరములు వసించిన వారెందరో యున్నారు. మనము పోయితిమేని వారికది సరిపడియుండును: వేగమేవత్తుమని వ్రాసిపెట్టి యేగుదము. మృత్యువునలన భయము లేకుండ మనయూపులు గుప్తముగా దాచు పాటవము నాకుఁ గలదుగదా! అట్లుచేసిన మనము యమపురి కఱిగినను భయములేదు. అన్నివిధములచే నొకసారి దేశములు తిరిగివచ్చుటయే శ్రేయమని నాయుద్దేశము.

సాంబుడు—నేను బిరికితనమునఁ జెప్పినమాటగాదు. మీ యందఱికిన్న ముందడుగు వేయఁగలను. అనంతములైన దేశములు గ్రమ్మరుచుండ నొకయబ్బకాలము సరిపోవునా? మనసంకల్ప ప్రకారము జరుగదు. కానిండు. మీనలుపురయభిమతములకు నేను వ్యతిరేకము చెప్పవాడనా? తప్పక భూమియంతయుఁజూచి రావలసినదే.

వసంతుఁడు—మిత్రమా! సాంబ! నీవు చెప్పినదంతయు నమంజనమైనదే. కావలసినంతధనము దీసికొనిపోవుదము. మీరు నలువురు నావెంటనుండ నాకేకొదువయు రానేరదు. సుఖముగానే తిరిగివత్తము.

రాముఁడు—వానికిమాత్రమిష్టము లేదాయేమి, మంచిపిల్లను బెండ్లి చేయుటకు వానితండ్రిని శ్చయించెనట. అందులకడ్డు చెప్పచున్నాడు.

ప్రవరుడు—ఆమాత్రపు కన్య లాదేశములో దొరకకపోరు న్వయముగా మనము చూచి పెండ్లిజేసికొనుట లెస్స

దండుడు—పదుఁడు పదుఁడు మీయభిలాషలన్నియుఁ దీరఁగలవు. దేవతాస్త్రీలనే పెండ్లియాడివత్తము.

వసంతుఁడు—అందఱును సమ్మతించిరిగదా. పోవుటకుఁ గాల నిరూపణము చేయుడు.

ప్రవరుడు—ఏవ్వడో యననేల రేపురాత్రి బండ్లెండుగంటలు గొట్టినతోడనే గుఱ్ఱములెక్కి యూరిబయలునున్న చూతవనము లోనికి రావలయు నింతయేని జాగునేయరాదు. అందఱుము గలిసి కొనినతరువాతఁ బశ్చిమమార్గంబునఁ బోవుదము.

దండుడు—మిక్కిలి నెలగల రత్నములును బంగారమును దగిన యాహారపదార్థములు మూటగట్టుకొని యందఱు రావలయు నిదియే ప్రమాణవచనము.

అందఱు—ముమ్మాటికినిఁ బ్రమాణవచనము. ఇప్పుడనుకొనిన సమయమున కాలోటలోనికి రావలయును.

అని యాలోచించికొని యందఱు గుఱ్ఱములెక్కి సత్వరముగా నిడ్లగుంజనిరి. ఆరాత్రియు మఱునాఁడు పగలును బ్రయాణసన్నాహమేకాని యొండు కార్యమేమియు వారెఱుఁగరు. వారట్టి యుత్సాహముతో నుండిరని యొక్కరును గ్రహింపఁరైరి. ప్రవరునితల్లి మాత్రము నత్సా! నేడిదియేమి? మిత్రులయొద్ద కఱుగక యింటి యొద్దనే యుంటివేమి? పుస్తకములన్నియు సవరించుచుంటి వేమిటికి? యెక్కడికైనఁ బ్రయాణము చేయవలసి యన్నదా యేమి? అని యడిగినది. అతండామె కేదియో సమాధానముజెప్పి మరపించెను.

నాటిరేయి నియమించుకొనిన సమయమైనతోడనే యందఱును గుఱ్ఱములెక్కి యెవ్వరికిం దెలియకుండ సాంకేతితమైన యారామమున కరుదెంచిరి.

అందఱును జేరినవైనము పేరుపేరునం దెలిసికొని కలసికొని మాట్లాడికొని మంగళశ్లోకములం జనువుచుఁ బశ్చిమ దిగభిముఖులై మనుష్యసంచారము లేని యొకమహారణ్యమునంబడి నడువసాగిరి. వారి వారువములు తెక్కలుగలవియుంబోలె గంచెలందాటుచు గుట్టల నత్రిమించుఁ బొదల దూరుచు నత్యంతపాటనంబున నేగఁ దొడంగినవి.

మఱియు వసంతుండు ఖడ్గపాణియై యడ్డమైన తరులతాగుల్పాకుల ఖండించుచు ముందుఁ దనఘోటకమును విన్నాణముగా నడిపించుచుండ రాముఁడును దానియడుగుల నడుగులిడునట్లు తన తత్తడిని సమవేగంబునఁ బోనిచ్చుచు వసంతుండు నఱుకగా మిగిలిన కంటకలతావితానంబుల భంజింపుచుండును. అతనిపజ్జ ప్రవరుండును వాని వెనుక సాంబుఁడును వానిపిరుందన దండుండు నట్లే తురగంబులఁ దోలుచుండిరి.

అయ్యరణ్యంబు ముందుఁజూడ దుర్గమంబుగను వారి వెనుకఁ జూడ రాజమార్గంబు గలదిగను గనంబడుచుండుటంజేసి

యక్కంతార మక్కుమార శేఖరులకు దారి యిచ్చుచున్నదో యనునట్లు చూడనయ్యెను. అందఱకన్నను వెనుకవచ్చుచున్న దందుఁడు వైద్యశాస్త్రప్రవీణుండును మహాయంత్ర నిర్మాణ దక్షుం డునగుట నయ్యడవి నందందుఁ గాన్పించుచున్న మూలికావిశేషము లను యంత్రోపకరణ దారుఖండంబునను సంగ్రహించుచుండెను.

తమ్ముఁగానక మరునాఁడు తమచారేమి చేయుదురో యని తత్కృత్యంబుల గుఱించి సంభాషించుకొనుచు వారట్లు మహావేగం బునఁ బోవుచుండఁ గొంతసేపటికి వారి నాశ్వాసించుటకుంబోలె నంబుజనీకాంతుం డనూరు పురస్కరముగాఁ బూర్వగిరి శిఖర మధి స్థించి యరుణకర ప్రసారముల వారిపై వ్యాపింపజేసెను.

అప్పుడొక తటాకనికటంబునఁ దమహయంబులనిలిపి యవ్వీరు లందుఁ బ్రోతఃకాలకృత్యంబుల నిర్వర్తించుకొని తత్కాలోచితా హారంబున నాకలి యడంచుకొనిరి. వసంతుం డిట్లనియె. మిత్రు లారా ! మన మీరాత్రి ననేకయోజనముల దూరము వచ్చితిమి. ఇమ్మిహారణ్యమున కంతము గానఁబడకున్నది. మనవీటికిఁ బడమర దెన జలధిదనుక జనసంచారశూన్యమగు మహారణ్యమున్నదని మనము భూగోళశాస్త్రమునఁ జదివియుంటిమి. మనవారు మనలం బట్టుకొని తీసికొనిపోవుదురని తలంచికదా ? యీదెన కరుదెంచితిమి. ఇంక నందులకు వెరవవలసిన పనిలేదు. ఇటనుండి దక్షిణముగా నేగిన గొన్నినగరములు గనంబడును. అవియు నిక్కడికిఁ బెక్కు దూరములో నుండవచ్చును. మన గుఱ్ఱములు జాల బడలినవి. కొంత విశ్రమించి యరుగుదముగాక. మఱియొకరేయి నిట్లు శ్రమ పడితిమేని జనపదంబులం జేరుదుము. ఈపాటి యలనట పైరింపఁ గోరుచున్నవాఁడనని యోదార్చిన వారెల్లరు సంతసించుచు నతని దయాకు సుతిజేయు దొడంగిరి.

వారి వాహంబులు వారివాహంబులువ్రాలె సంసక్తాంబరంబులు సముపగత జీవనంబులునై గంభీర హేషాఘోషంబుల గమనోత్సాహంబు శూచింప నక్కుమారులు వెండియు నధిష్టించి దక్షిణాభి ముఖులై పోయిపోయి రాత్రిపడినంత నొక చోట విశ్రమించి మరునాడు వేకువజామున గ్రమ్మరం గదలిపోదలంచినముదముతో నటవీవి శేషంబులం జూచుచు మట్టమధ్యాహ్నము దనుక నేకరీతిఁ బయనంబు గావించిరి.

అల్లంతదూరములోఁ గాంచన శిఖర భాసుర మైన గోపుర మొండుగాంచి సాంబుఁడు అదిగో పురము పురము అని అని కేకలు వైచెను. రాముఁడు అవును పట్టణమే కావచ్చును. ఇచ్చట భూములు సస్య సంపూర్ణములై యొప్పుచున్నవి. అడవి పలచపడినది. జనమిందుఁ దిఱుగుచున్నట్లు చిహ్నములు గనంబడుచున్నవి. అని పలుకుటయుఁ బ్రవరుండిట్లనియె.

పట్టణ ప్రాంతభూమి జనాకీర్ణమై యుండవలయు నిందొక్కరుండును గనంబడఁడు. కారణమేమియో యనుటయు వసంతుండు గుఱ్ఱముల నాపుడని నియమించి నలుమూలలు పరికించి యిదిగో మనము నగరమునకు దాపుగా వచ్చితిమి. ఇందక్కడక్కడ గృహములు గనంబడుచున్నవి. మనుష్యుండొక్కఁడును గనఁబడఁడు. ఇది తర్కింపఁదగిన దేయని పలికెను.

అప్పుడు ప్రవరుఁడు సాధప్రాకార విశేషంబులం జూడ నీవీడు రాజధానివలె బొడకట్టుచున్నది. ఇట్టి నగరము వెలుపల జనసంచార శూన్యంబగుట నాలోచించి మఱియుం బోవలయుననిన నవ్వుచు దండుండిట్లనియె.

మిత్రులారా ! అది యేదియైన మనకేమిభయము ? మనయూ యువ్రలు గుప్తముగా దాచినమాట మరచితిరా ? మట్టమధ్యాహ్నము

మున నర్ధరాత్రమునఁబోలే నిశ్శబ్దంబైయున్న యిన్నగరములోఁ బ్రవేశించి యదార్థమరయుదము గాక పదుఁడుపదుఁడు అనియుదుటు గరపుటయు సంతసించుచు వసంతుండు తత్తడిని మడమలతో నడచిన నది చిత్తానుగుణ్యముగాఁ బరుగిడఁ దొడంగినది. దాని ననుసరించి తక్కినవారును నారువంబుల నడిపించిరి. ఇంతలోఁ బట్టణము సమీపించినది.

వారు మిక్కిలి సాహసముతో జనశూన్యమైన యానగరిలో నొకవీధిని గుఱ్ఱముల నడిపించుచుండిరి. గృహక వాటములన్నియు మూయఁబడియున్నవి. అంగశృన్నియుఁ గట్టివేయఁబడినవి. అక్కడక్కడ వేదికలపై జనులు నిద్రించుచుండిరి. అవ్వంత జూచి వెరగు పడుచు వసంతుండు సఖులారా యీవీడు రేఁద్రీమృగీడులది కాదు గద. లేక దీని నెవ్వరైన నిట్లుండ శపించిరా? యిట్టి పట్టపవలున నిశీధంబునం బోలే జనులు నిద్రించుట శంకాస్పదమైయున్నది. వేగమ దీనిదాటి పోవుటయే శ్రేయమని పలికిన దండుండిట్లనియె.

రాజపుత్రా! అందందు నిద్రించు వారింజూచితివా? వారు మనవలెనేయుండిరి, రాక్షసనగరము భూతములపురము నైనచో నిట్టి మనుష్యులేల యుండెదరు. దీని కెద్దియో కారణముండకపోదు. దాటి పోవనేల? దీనిని విమర్శించి మఱియుం బోవలయు నిట్టి వింతలను జూచుటకేకదా? మనమిల్లు వెడలితిమని యతండు పలుకుచుండఁగనే యొకమూల ధం ధం అను డిండమధ్వని వినంబడినది.

ఆచప్పుడు విని వరప్రసాదులు ఓహో! యెద్దియో చాటింపు కాఁబోలు. ఆకర్ణింతుముగాక యని యాధ్వనిజాడ ఘోటకముల నడిపింపందొడంగిరి. ఖడ్గహస్తై యిరువురు రక్షకభటులొకడిండి మహాస్తునితోఁగూడ వీధుల సంచరించుచుఁ బొరులారా! భద్రముగా నిద్రింపుడు. భద్రముగా నిద్రింపుడు. వివాసాత్తుల మేము గానాడు

చుంటిమని కేకలు వైచుచుండిరి. వరప్రసాదులు వారిదాపునకుఁ బోవుటయు వారికిని వీరికిని నిట్టి సంవాదము జరిగినది.

రాజభటులు—మీరెవ్వరు ?

వరప్రసాదులు—మేము కాశ్మీర దేశస్థులము.

రాజ—ఇట్టి యథా-రాత్రుంబున నిర్భయముగా సంచరించు చుంటిరేల ?

వర—ఓహో ! యిది యథా-రాత్రుమా ! పట్టపగలుగానా ! మీమాట లింత విపరీతములుగా చుండుటకుఁ గారణమేమియో తెలియకన్నది

రాజ—ఇది పట్టపగలున్న వారిని శిక్షించుట మారాజుగారి శాసనము మీరెరుంగరు కాబోలు. మొనటితప్పు మన్నించితిమి. మీరింకొక్కసారి యిట్లు మాట్లాడినచో శిక్షాపాత్రులగుదురునుమీ?

వర—ఇది యేమివ్యాయము. నిజముబల్కినను దండించు రాజులుగలరా ? పోనిండు. మేము భుజింపవలయునట్టి సదుపాయ మెక్కడ జరుగును. ఎందైన సత్రిమున్నదియూ ?

రాజ—(అత్యాగ్రహముతో) మేము పురరక్షకులముగాని పరదేశులకు భోజనసదుపాయము జేయువారమును సత్రిముల నెఱింగించువారమును గాము. రాత్రిల వీధుల నితరులుసంచరించుటకు రాజుగారియాజ్ఞలేదు. ఎక్కడనైనను సత్వరముగాఁ బండుకొనుఁడు. లేనిచో శిక్షింతుము.

వర—ఊరక యాగ్రహపడియెదరేమి ? పరదేశస్థులకు బస జూపినంత నూత్రిముననే యధికారమునకు లోపమువచ్చునా !

రాజ—లోపమువచ్చును. అది మావనికాదు. వేగిరము పండుకొనుఁడు.

నిలుఁడు. నిలుఁడని గుఱ్ఱంబుల కడ్డునిల్పుటయు వారు గొప్ప వారగుట నేమియుం బలుక నేరక గుఱ్ఱంబులడిగి వారిశాసనమునకు

లోనై పాత్రముననున్న యొక యరుగుమీదఁ బరుండిరి. ఊరక కన్నులుమూసికొనిరిగాని నిద్రపట్టినదికాదు. ఇంతలో సాయంకాల మగుటయు ననఁగా నాగ్రామస్థులకు నది యుదయమే గనుక పాత్రక కాలమున లేచునట్లు సాయంకాలమున లేచి జనులెల్లరు క్రమంబున వారివారి వ్యాపారములయందు బ్రవర్తించఁ దొడంగిరి. వరప్రసాదులు పరుండియున్న యింటియజమానుఁడు తలుపు తెరచి వారిం జూచి గొప్పకుటుంబములోని వారింగాఁదలంచి మిక్కిలి గౌరవముగా అయ్యలారా మీరెవ్వరు ? ఈగ్రామమెందులకై వచ్చితిరి ? మీ వృత్తాంత మెఱింగింపుఁడని యడిగిన ప్రవరుం డిట్లనియె.

అయ్యా! మేము కాశ్మీర దేశస్థులము. గొప్పవంశము వారము విదేశములయందుఁగల వింతలఁజూచుటకై దేశాటనము జేయుచుంటిమి. ఈపురము నేటిమధ్యాహ్నము జేరితిమి. అట్టివేళ నిద్రించుచున్న జనులఁజూడ మాకు మిగుల వింతయైనది. కారణమడుగ నిది మధ్యాహ్నమనువారిని దండింతుమని రాజభటులు మమ్మునరికట్టిరి. మిగుల నాకలితో వారియాజ్ఞకు బద్ధులమై మీయరుగుమీదఁబండుకొంటిమి. ఇంతలో సాయంకాలమగుటయుఁ దెల్లవారినట్లు జనులు వారవారి పనులందు బ్రవర్తించఁదొడంగిరి. ఇందలి వారలు నిశాచరులగుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది. ఈవిశేష మెట్టిదో యెఱింగింప వేడుచున్నారము. అని సానునయముగా నడిగినఁబుణ్యమతియైన యాగృహపతి వారిని లోనికిఁ గొనిపోయి యుచితప్రదేశమునఁ గూర్చుండ బెట్టిత్పటిలో రుచిగలపదార్థములతోవంటఁజేయించి భోజనముబెట్టి పిమ్మట రహస్యస్థలంబునకుఁ దీసికొనిపోయి సాదరముగా నానగరవృత్తాంత మిల్లు చెప్పందొడంగెను.

కా నీ ను ని క థ .

ఆర్యులారా! ఇదిలాట దేశము. ఈ దేశాధికారి పేరు కానీనుడు. వీనికి దుష్టబుద్ధి సుబుద్ధియను నిద్రలు మంతులుగలరు. వారియాలోచనానుసారము నతండ్రిరాజ్యంబేలుచుఁ బదివత్సరముల కిందట నొక నాఁడొకసభజేసి యందు పౌరహిత పురోహితసామంత ప్రముఖులు వెక్కండుగ్రహించుచుండ నాయొకయందు చుంతులతో నిట్లనియె.

అమాత్యులారా! నాచిత్తమున నిష్పక్షాక క్రొత్తనంకల్ప మంకురించినది, దాని మీరిరువురు విచారించి గుణదోషంబులవక్కాణింపుఁడు భూమి పుట్టినది మొదలు పాలించిన రాజుల చర్యలుజూడ నేకరీతిగానే యున్నవి. “గతానుగతికోలోక” అనునట్లు ముందువాఁడెట్టి చెడుతోవ నడచినను నది పెద్దలునడిచిన మార్గమనియు దాని నతిక్రమింపరాదనియుఁ వెనుక వారు నట్లే నడుచుచుండురు. “శతాంధాఃకూపంప్రవిశంతి” అనునట్లు వారును వీరునుగూడగ్రుడ్డివారలే. మొదటివారు తర్వాతవారికి పెద్దలగుదురుగదా! కావున నారాజ్య మందొక క్రొత్తపద్ధతిఁ జేయందలంచికొంటి. ఇది మొదలు నీరాజ్యము వారందరునట్లే నడచుచుండురు. దానిమూలమున నాకు మిగుల ఖ్యాతిరాఁగలదు వినుండు. రాత్రియనియు, బగలనియు, నిద్రాహారములం బట్టి మనవారు దినమునకు రెండుసామములు పెట్టిరిగదా, అందు నిద్రించునది రాత్రియనియు విహరించునది పగలనియుఁ జెప్పదురు. దానికిఁ బదులుగా నిప్పుడు రాత్రి పగలు, పగలు రాత్రి నిజేయువాఁడనై యుంటిని. నడతలం బట్టిగదా వానికట్టిసామములు వచ్చినవి? కావున రాత్రిపనులు పగటియందును పగటిపనులు రాత్రియందును ప్రజలు చేయుదొడంగిరేని యట్టిసామములు వానికే రూఢమగుచున్నవి. ఇదియే మదీయనంకల్పము. దీనికి మీయభి

ప్రాయమేమని యడిగిన దుర్బుద్ధియను మంత్రి యిదిమిగుల యుక్తముగా నున్నదని రాజుగారిని స్తుతించెను. సుబుద్ధియు దానికొడంబడక రాజుతో నిట్లనియె దేవా ! వినుండు.

శ్లో. “సులభాః పురుషాలోకే సతతం ప్రియచాదినః

అప్రియస్య చ పథ్యస్య వక్తాశ్చోతాచ దుర్లభః”

అనునట్లు ఇష్టముగా మాట్లాడువారు పెక్కుండుగలరు. అప్రియముగాహితమైన దానింజెప్పవారును వినువారునులేరు. నేజెప్పబోవునది తమకుఁ బ్రతికూలముగానే యుండును. ఐనను హితమైన మార్గము చెప్పకమానను, వినుం డిప్పుడు దేవరవారికిఁ దోచినయీ లోచన లోకమునకు విరుద్ధమైనదియేగాక లోకలకు మిగుల పీడాకరమైయున్నది. నిద్రాహారంబులంబట్టి రాత్రింబగళ్ళకు నామములు పెట్టలేదు. అందుఁగల చీకటియు వెల్లురునుంబట్టి యట్టిపేరులువచ్చినవి. తేజస్తమంబులంగూడ మూర్ఖునోపుదురేని యట్టి నామంబులు వానికిఁ బెట్టనగు దానిమూలముగా స్వర్గమునకుఁ బ్రతిస్వర్గము సృష్టించిన విశ్వమిత్రునికుంబోలె తమకును గొప్పఖ్యాతిరాఁగలదు. కాని వ్యాపారముల మార్చినంత మాత్రముననే యట్టిఖ్యాతి రానేరదు. రాత్రిసంచారము కూర్మగములకు రాక్షసులకుగాక మనుష్యుల కెట్లుపొసంగును. వెలుతురులేక యేవనిచేయుటకు వీలులేదుగదా ? అట్టి చీకటిలో వగటివనులెట్లు చేయుదురో విచారింపవలదా ? అట్టి నియమము భగవంతునిచేఁ జేయఁబడినది. దాని మనుష్యులు మార్పఁగలరా ?

మనుష్యకృత్యముల మార్చినను మార్పఁచుచుగాని దైవకృత్యములమార్ప నెవరితరంబు? మఱియొక రాజు పాదములతో నడుచుట లెస్సకాదని చేతులలో నడువ నునును. ఇంకొకఁడు కన్నులతో విని చెవులతోఁ జూడమనును, ఇట్లు విపరీతకృత్యములు ప్రజలెట్లు

చేయగలరు? చేయశక్యముకాని పనులవిషయము శాసనముల నియమింపరాదు. దైవికముల మార్పుట శక్యముకాదు. అప్పుని యపఖ్యాతికి మూలమగును. ప్రజావిరోధము సంభవించునని నిర్భయముగా నానుబుద్ధి యుపన్యసించినంత నాభూపతి యత్యంతకోపముతోఁ దనయాజ్ఞకు నాటంకము చెప్పినందుల కిప్పుడే యామంత్రీ సుద్యోగమునుండి తప్పించి మర్బుద్ధి బాగడుచు నమ్మరునాటి నుండియుఁ గొత్తశాసనము వడువున జనులు నడుచుకొనునట్లు దేశమంతయుఁ బ్రకటింపఁజేసెను. రాజశాసన సుతిక్రమించిన వారిని గతినముగా శిక్షింతుమని చాటింపించిరి, అట్లు చేయుటకు రాజభటులఁ బెక్కండ్రనియమించిరి.

అట్టియుగ్రశిక్షకు వెఱచి యందలిప్రజలు దీపంబులకుఁ జమురు దెచ్చుకొనలేకను చీకటి నడువలేకను నిద్దురకాగ లేకను బెక్కుతెఱంగుల నిశుమలఁ బడుచుండినను విషనాభిలో పురుగులవలె జన్మభూమి విడువలేక నయిదాటువత్సరము లధికక్షేత్రము లనుభవించిరి. తుదకదియును నలవాటేమైనది. ఇంత మొండిజను లెందైనగలరా?

మారాజుచరిత్ర ఖిట్టిది. మీరు వరదేశస్థు లెరుగమినైన నిఁకనిది రాత్రియనఁబోకుడీ! అట్టి మాటలచేఁ బెక్కండు శిక్షితులైరి. శీఘ్రముగా నీగ్రామము దాటిపోవుడని యయ్యజమానుడ య్యారి వర్తమానమంతయు నెఱింగించిన వరప్రసాదులు నందలి ప్రజల యిడుమలకుఁ జాలిపడి యోహా! యిట్టి నీతిమాలిన నృపాలుడందునే యని యతని నాక్షేపించి యతని దుష్కృత్యము నెద్దియో యొక యుపాయమున గూన్పింపఁదలంచి యందుఁ గొన్ని దినంబులుండినంగాని యట్టి పనిచేయుటకుఁ బాసంగదని యొక గొప్ప భవనమద్దెకుదీసికొని యందు నివసించి యచ్చటి వారివలెనే కొన్ని దినములు రాత్రింబగళ్ళ చర్యలు నడుపుచుండిరి.

దేవతావస్తుములకథ.

బుద్ధిశాలులగు వరప్రసాదు లొక్కయుపాయమున నాన్వప
తిని వంచింపదలంచి యొకనాఁడు పెందలకడ భోజనములుజేసి
శౌరవమైన వేషములువేసికొని రాజుగారి హజారముకడ నిలువంబడి
యొక చీటిలోఁ గొన్నివిషయములువాగ్ని ద్వారపాలురచేతికిచ్చి
రాజున కంపుటయు నాచీటిచూచుకొనిన తక్షణము రాజుగారు
వారిఁ దోడితెచ్చుట కొకయుద్యోగస్థుని పంపిన నతఁడత్యంతశౌర
వముగా వారిదోడ్తెచ్చి రాజుగారి సింహాసనప్రాంతమందు విడిచెను.

రాజును వారికెదురేగి శౌరవముగా మన్నించి యుచితకీతి
కలఁ గూర్చుండఁజెట్టి స్వాగతపూర్వకముగా నిట్లనియె, పురుషవర్యు
లారా! మీర లెదేశమునా రెచ్చటనుండి యెచ్చటి కరుగుచు నిచ్చటి
కెప్పుడువచ్చితిరి? కులగోత్రముంబు లెట్టివ్రా యెఱింగింపుఁడు.
మఱియు మీరు చీటిలో వ్రాసిన వింతపనులేమిచేయగలరనియత్యంత
తాతురముగా నడుగుటయు, వాక్పాటవముగల మంత్రీసూనుండు
లేచి సభాసదులకు మొక్కి రాజుదిక్కు మొగంబై యిట్లనియె.

రాజేంద్రా! మాది కాశ్మీరదేశము. పట్టుసాలి కులమువారము
విచిత్రములగు బట్టు సేయగలము. అట్టిపనితో మిగుల శౌరవ
ముగా మాదేశపు రాజుగారియొద్ద నుండువార మతని కిప్పు షాక
యాపద సంభవించుటచే నటనుండక మమ్ము రక్షించువా రెవ్వరని
యరయుచుండ యపూర్వచర్యాభిలాషులును నూతనమార్గ నిర్మాణ
దక్షులునగు మీకీర్తి దిగంతవిశ్రాంతమై మాకర్ణ గోచరమగుటయు
వింతకార్యముల నొనరించుటయందు వేడుకగల మీరుగాక మా
యపూర్వవిద్య పరీక్షసేయు దక్షు లన్యులు లేరని నిశ్చయించి
యుష్మద్దర్శనార్థమై యీదేశమరుగుదెంచితిమి.

మాపుణ్యవశమున మిమ్ము బొడగంటిమి. సెలవైనయెడ మానేతచమత్కృతి వక్కాణింతుమనుటయు నట్టిమాటలకు నా రాజు మిగుల నానందించి మంత్రిదిక్కు మొగంబై దుర్బుద్ధి! మన నూతనచర్యస్థాపనవలన నెట్టిఖ్యాతిగలిగినదో వింటివా? మనకుఁ గడుదూరముగానున్న కాశ్మీర దేశములో సైతము మనపేరు వాడుక పడియున్నదట. మేలుమేలని సంతసించు రాజుతో మంత్రియిట్లనియె.

దేవా! కాశ్మీర దేశ మొకటన నేల? భూమండలమంతయు మన పేరుప్రతిష్ఠలు వ్యాపకమైయున్నవి. ఆయాదేశములనుండి వచ్చుచున్న వార్తాపత్రికలవలన నవ్విభమెల్లఁ దెల్లమగుచున్నది. తమకుఁ గల బుద్ధి కుశలత మఱియొక రాజునకుఁగలదా? ఎప్పుడును గ్రోత్త మార్గములే విమన్సింపుచుందురుగదా? దీనిమూలమునఁ దమకు శిబి, కర్ణ, బలి ప్రముఖులకు దాతృత్వమున వచ్చినదానికన్న నధిక మగు యశంబు రాఁగలదని పెక్కుస్తోత్రప్రథములు పఠించిన మంత్రి మాటలను రాజు విని షరమానందభరితుండయ్యెను. వరప్రసాదులు నవ్వుకొనుచు నామాటల ననువదించిరి. అప్పుడు రాజు వారితోఁ గోవిదులారా! మీవిద్యాపాటవంబెట్టిదో యెఱింగింపుడు. అపూర్వ మని తోచినచో మిమ్ము తప్పక భరింతునని పలుకుటయు మంత్రి పుత్తుండగు రాముండిట్లనియె.

అయ్యా! మేమాణుమానముల కొక్క చోవతులచాపు చీరయుఁ దలరుమాలును నేయుదుము. ఆపుట్టములకు నేబదివేల మాడలు వ్యయమగును. అందు ముందుగా సగము సామీయవలయును. బట్టలనేత ముగిసినతోడనే మేమెవ్వరికి నేయుదుమో యాయజమానుఁడు భార్యతోఁ దనకుఁగల ప్రభవమున నొకసాయంకాలమందూరేగి మాబనలోనికివచ్చి మాకియ్యవలసిన సొమ్ముతో నోపినంత బహుమతిం గూడ నియ్యదగినది. పిమ్మట నాపుట్టముల మేమే

వారికిఁ గట్టుదుము. ఆపుట్టంబులం గట్టికొని యారంతయునూరేఁగి యారాత్రి భార్యాభర్తలు కాముకేళిఁజేలినచోఁ దత్ప్రభావంబున వారి కధిక తేజస్సమన్వితుండగు నందనుం డుదయించును. మఱియు నొక్కవిశేషమాకర్ణింపుఁడు. మేము నేయుబట్టలుగాని నూలుగాని జారత్వదోషమువలన జనించినవారికి మాత్రము గాన్పింపవు. అవి దేవతావస్త్రములు ఇట్టిచాపుల నేటికొకసారి నేసి మారాజుగారివలన మిగుల గౌరవమందుచుందుము. దైవప్రతికూలమున నతండు చిక్కులంబడియుండుటంబట్టి యితదూరము రావలసివచ్చినది. ఆపుట్టంబులఁ గట్టినప్పుడుగాని యయ్యానందము నెప్పినందీరదు. ఇందుల కొడంబడును రేని నిందుం డేదము లేనిచో నెలవీయుఁడు. వేతొక యాస్థానమున కరిగెదమచుటయు నపుత్రకుండును నూతనమార్గస్థాపకుండు నగుటచే దానఁ దనకు గొప్పఖ్యాతి రాఁగలదనియు నట్టి ప్రభావము లేకున్న నొకచాపునకు చీరకు నంత వెలయేల యడుగు దురనియు మనంబునఁ జింతించి వారట్టి ప్రభావసంపన్ను లగుదురని నిశ్చయించి వారితో నిట్లనియె.

ఓతంతువాయకులారా! మీకావిషయమై వితర్కమేమిటికి ! మాసంస్థానమునకు వచ్చినవిద్వాంసు లూరకచనుటగలదా! రాత్రిం బవళ్ళుచూర్చి మిగుల విఖ్యాతిఁజెందుచున్న నాకుఁ గ్రొత్తపరులకునై యెంతసామ్రై నను లక్ష్యమా? మీయిష్టమువచ్చినంతసామ్మ వ్యయ పెట్టి యట్టి యున్నతపువస్త్రాలు నేసియిండని యానతిచ్చి వారు కోరినంత ద్రవ్యంబిచ్చి సబహుమానముగా నెలవున కనిపెను.

వంతబట్టలేమఁగల పట్టుసాలీలు వచ్చినారని గ్రామమంతయు వదంతియగుటచే నట్టివనసంబులు చూచుటకు పౌరులకుఁ గూడ మిగుల నాతురముగానున్నది. వరప్రసాదులును సేతసాధనములగు వేమాదండములు రాట్టములు మగ్గములు కండెగుల్లులు

లోనగునవి మాత్రము సంగ్రహించిరి. వాకిట తమ యాజ్ఞలేక
యన్యుల రానీయకుండునటుల కావలివానింబెట్టి లోపల నిష్క్రమింప
వినోదములతోఁ బొగ్గ పుచ్చుచుండిరి.

ఇట్లుండునంత రెండు మానములయిన పిమ్మట కాసీనన్యపా
లుఁడొక్కఁడైనాఁడా పుట్టముల పని యెంతయైనదో యని తెలిసికొన
వేడుకపడుచు నవ్విశేషములఁ జూచిరండని గ్రామాధికారుల వారి
యొద్ద కనిపెను. అట్టిపుట్టంబులం జూడ వారికిని మిగుల వేడుకగా
నుండుటచే సత్వరముగా వరప్రసాదుల నెలపునకఱిగి కావలివానిచే
దమరాక వారికెఱింగించిరి.

వరప్రసాదులును ముహూర్తమాత్రము నిలిపి తీసికొనిరమ్మని
కావలివానికాజ్ఞ యిచ్చి యింతలో రాట్టములు దోడుబద్దలు నద్దు
కొని వట్టిరాట్టముల నూలొడుకువారివలెఁ దిప్పుచు నూలుచుట్టు
వారివలెనే తోడుబద్దలకుఁ జుట్టుచుండిరి. అంతలో గ్రామాధికారులు
లోనికివచ్చిరి. అప్పుడు రాముఁడెదురుపైయి నముచితసత్కార
ముల వారిం గౌరవించి తగుపీఠములఁ గూర్చుండంబెట్టి కొండొక
వడికి నావట్టిచుట్టు బద్దలు వారికి జూపించుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! నూలెంతసన్నమో చూచితిరా? మృదువు పరీక్షిం
పుఁడు. ఎంతసాపుగానున్నదో చిత్తగించితిరా! చేతంబట్టిచూడుఁడని
దాపుగా నాకంఠెలంగొనిపోయి చూపించుచు రెండుమానములకు
నూలు తయారగుటయే దుర్ఘటమగుచున్నది. ఇట్టి నూలిదివఱకు
మీరెన్నఁడైనఁ జూచితిరేమో నిజముచెప్పఁడని యడిగెను. ఆగ్రా
మాధికారులు వెఱుగుపడి తమకేమియుఁ గాన్పింపకున్నతఱిఁ తమ
తల్లిం దూరుచుఁ దద్దోషంబుననే యుద్వింతనూలదృశ్యమైనదని నిశ్చ
యించి దానిమహత్వమగ్గించుచుఁ గాన్పింపలేదంటిమేని తమమాతృ
దోషము వెల్లడియగునని తలంచి యదినిజముగాఁ దమకుఁగనిపించుచు

న్నట్లభినయించుచు దానిమార్దవము సాపు సన్నమును విన్నాణమును రామునికన్నఁ బెద్దగాఁ గొనియాడ దొడఁగిరి.

గ్రామాధికారు లిరువురిలోఁ గరణమునకుఁ గాన్పించెనని కాపును కాపునకుఁ గాన్పించెనని కరణమునుదలఁచి యాగుట్టు తెలియ నీయక మాట్లాడుచుండిరి. ఇట్లొకొంత సేపు నూలును గుఱించియు నూలొడుకు వారిగుఱించియు స్తోత్రపాఠములు పఠించి యా గ్రామాధికారు లరుగునప్పడు రాముఁడు వారికి నిట్లనియె.

పురుష శ్రేష్ఠులారా ! మీరాజుగారితో రెండుమూఁడు దినములలో నూలుతీయుట పూర్తయగునని చెప్పఁడు. దానిమార్దవాది గుణంబులు మీరుచూచిన వేకదా? అదియుఁగూడఁ దేటవరుపుడని మిగుల గౌరవముగా వారిని సాగనంపి వరప్రసాదులు వారి మూఢత్వమునకై యొండొరులు నవ్వుకొనుచు నారాట్టంబులు చుట్టు బద్దలు నొకమూల పారవైచి యథాప్రకారము సంగీతాది వినోదములతోఁ గాలక్షేపముఁ జేయుచుండిరి.

అచ్చట నగరిలో గ్రామాధికారు లరిగినది మొదలు వారి రాకకెగురు చూచుచు వారుగనంబడినంత నుత్సుకతతో మీరు పుట్టములఁ జూచితిరా? ఎట్లున్నవి? ఎన్నినాళ్ళకుఁ బూర్తయగుననిరి? తంతువుల తీతెట్టిది? ఎఱింగింపుడనుటయు వారు రాజనకు నమస్కరించి యిట్లనిరి. ఏలికా ! తమయాజ్ఞానుసార మరిగితిమి. మేమరుగు నప్పటికిఁ గొండఱు రాట్టంబుల నూలుతీయుచుండిరి. మఱికొండఱు చుట్టుబద్దలకుఁ జుట్టుచుండిరి.

అయ్యారే ! ఆనూలువంటి నూలు భూలోకములో నింతకు మున్ను చూచినవారము కాము. దానిమార్దవముఁ జూడ మనుష్యకృతమని యెవ్వరును నమ్మరు. సన్నమును బరీక్షింతుమన్నఁ గాన్పించియుఁ గాన్పింపకుండు. సాపుచూడఁ బోతపోసినట్లున్నది.

అట్టి తంతువులతో నిర్మితమైన పుట్టంబు లెట్లుండునో గదా ? అపూర్వ చర్యాభిలాషులగు దేవరవారికిట్టి వింతపుట్టంబు నేయు నేత గాండ్రంగూర్చినవాఁడు భగవంతుండని మేము నమ్ముచుంటి మని మఱియు మఱియు నానూలునుగుఱించి స్తోత్రములు చేయుచు రాజు వలన ననుజ్ఞవడసి వారు నిజవాసంబుల కరిగిరి.

అప్పుడు పెక్కురు వారింజుట్టికొని యాపుట్టముల వృత్తాంత మడుగఁజూచ్చిరి. వారు వారియపూర్వ పటనిర్మాణమునుగుఱించి స్తుతిపూర్వకముగానే వక్కాణించుచుండిరి.

కానీనుఁ డాగ్రామాధికారులవలన విచిత్రవస్త్ర గుణము వినినది మొదలు మఱియు నాతురతఁజెంది యాటుమాసము లెప్పుడు వచ్చును. ఎప్పుడా వలువలఁ దాలుతునని మిగుల వేడుకపడుచు మఱి రెండు నెలలరిగినపిదప దండనాధునింజీరి సేనానీ ! వింతపుట్టములు నేయువారుండు తావు నీవెఱుంగుదువుగదా? అచ్చటికరిగి యావస సంబులనేత యెంతయైనదో తెలిసికొనిరమ్ము. గ్రామాధికారులు చూచి యద్భుతముగా నున్నవని చెప్పిరి. వరీక్షింపుము అని యంపు టయు మహాప్రసాదమని యాదండనాధుఁడు వానింజూడఁ దనకును వేడుక కలుగుటచే నంతోషముతో నప్పుడ యప్పట్టుసాలీలున్న నెలవునకరిగి కావలివానిచేఁ దమరాక వారికెఱింగించెను. వరప్రసా దులు పరిచారకునితో సేనాధిపతిందీసికొని రమ్మని జెప్పి వట్టి మగ్గంబులసాచి నూలు సవరించువారివలెనే సద్దుచు దండముల ధట్టించుచు యవాగూరసమునఁ దడుపుచుఁ బెక్కు తెరంగుల నభిన యింపంపొడంగిరి.

ఇంతలో దండనాధుఁడు లోనికిరాగా మంత్రినందనుండెదు రేగి తోడ్కొచ్చి యుచితపీఠికంగూర్చుండఁబెట్టి స్వాగతపూర్వకముగా నాగమన కారణముల దెలిసికొని ముందఱని చేయింబట్టికొని యా

మగ్గముల డగ్గరకుఁ దీసికొనిపోయి అయ్యా! మగ్గమదిగో చూడుడు. రెండుమూడు దినములలో బద్దలం దగిలిచి నేతప్రారంభము చేయుదుము.

ఈవింతనూలు చూచితిరా ? యిదికట్టుచావునకును యిది తలరుమాలునకును యిదిచీరకునుగా నేర్పరచితిమి. నిదానించి పరీక్షించుడు. మార్దవాది గుణంబులు గ్రామాధికారులు చూచినప్పటి కన్న సొంపుగానున్నవి. అప్పుడు సిద్ధమగుచుండుటంబట్టి యిట్టియం దము తేలలేదు. చేతంబట్టిచూడుఁ డెంతమృదువైనా యని వట్టి మగ్గముమీఁద జేయినంటించిన నాసేనాని తన కేమియుఁ గాన్పించమి మనంబున దిగులుపడి అయ్యో ! నాతల్లి గ్రామాధికారుల జనని వంటి గుణనంపత్తికలది కాకపోయెనే ? కటకటా ! యట్టికులటకు జనించిన నాపరువేపాటియది. సాటివారిలో మేటియనుకుంటిగాని దీనిమూలముగాఁ దేటయైనది.

ఈగుట్టుబయలు పెట్టినచో చుట్టములునైతము మొట్ట మొదట చూచినంత గౌరవముగాఁ జూడరు. ఊరక యట్టి యప కీర్తి వెల్లడిచేసికొననేల? చాలునని తలంచి యామగ్గములోఁ గూర్చిన నూలు ముట్టినట్లభినయించుచు నోహో ! యీనూలుమార్దవము మిగుల విన్నాణముగానున్నది! గ్రామాధికారులు దీనిగుణమంతయుఁ జెప్పలేకపోయిరి. ఈనూలు మనుజులు చేతితోఁ జేసినదే ? ఔరా ! యంత్రముననైన నింత వింతగాఁదీయుట దుర్ఘటము. ఇట్టి నూలున నేసిన పుట్టంబులఁ గట్ట మారాజుగా రెంతపుణ్యముఁజేసిరో ? యిట్టి విద్యాపాలవ మధ్యసించిన మీకు భగవంతుఁడు చిరాయువునం గెడుగాత మని యావలువల శ్లాఘించుచుఁ బ్రయాణోన్ముఖుండై యున్న సేనానితో రాముఁడిట్లనియె.

అయ్యా ? మీయేలికతోఁ జేలంబులనేత యెల్లుండి ప్రారంభింతుమని చెప్పెడు, తక్కినగుణంబులు మీరు చూచినవేగదా.

మీకుఁ దోచినట్లు వక్కాణింపుడని యతని వీధిద్వారముదనుక
సాగనంపి క్రమ్యర లోనికిరిగి యామగ్గంబు లొకమూలఁ బాఱవైచి
యథాప్రకారము వినోదములతోఁ బ్రోద్దుపుచ్చుచుండిరి.

లోన రవులుచున్న మాతృదోషవిచారపరితాపము మొగము
నందోషనీయక దండనాథుఁడు సంతసించువానివలెనే రాజునగరి కరిగి
తనరాక కెదురుచూచు స్తవపతికి మొక్కి యావనసంబులగురించి
గ్రామాధికారులకన్న సధికముగా స్తుతిజేయుచుఁజెప్పి తదనుమతి
నింటికరిగి యాచింత స్వాంతమునఁ దగిలి చివుకుచుండెను.

ఆభూపతి సేనాపతిమాటలు వినినదిమొదలు రెట్టించిన వేడు
కతో నెట్లో యొక నెలగడిపి యొకనాఁడు మంత్రింజీరి దుర్బుధ్ధి!
యీపాటికి మనపుట్టములనేత పూర్తియగునుఁ నేతరీతి యెటులున్నదో
నీవే వెళ్ళి స్వయముగా చూచినచ్చి నాతోఁ జెప్పుము. ఇతరులు
చెప్పినచో నాకు నమ్మకముండదు. పూర్తిగానేత కాకున్నను
వస్త్రముల నిగ్గుతేలును. వేగఁబోయిరమ్మని చెప్పటయు రాజనాజ్ఞ
శిరంబునంబూని మంత్రియు 'నుచితపరివారములతో వరప్రసాదు
లున్న గృహములకడ కరిగెను. ద్వారపాలకునిచే నతనిరాకవిని
యాకుమారులు నేయు సామగ్రి దూలమునకు వేలొడఁగట్టి
గోతిలోఁగూర్చుండి యిటునటు వట్టికండెల వినరుచు వేచూదండంబున
ధట్టించుచు బట్టలు నేయువారివలె నభినయించుచుండిరి.

ఇంతలోఁ బ్రధాని లోపలకువచ్చినంత రాముఁడెదుర్కొని
వినయమభినయించి గద్దియం గూరుచుండఁబెట్టి యాగమనకారణం
బడగి తెలిసికొని నేతగాండ్రున్న తావునకుఁ దీసికొనిపోయి యార్యా!
నగమునేతయైనది. చూడుఁడు! ఇంక నొక్కమాసములోఁ బూర్తి
యగును. దండనాథుఁడు నూలుచూచినవాఁడుకాని నేతచూడలేదు.
తమరు నేత చిత్తగింపుఁడు. తంతువుల మార్దవాదిగుణంబు లిదివరకే

వినియుందురుగదా ? దానియధార్థము తమరుగూడఁ బరీక్షింపుఁడు. అంచుమేల్కట్టు విమర్శింపుఁడు. అని చుట్టినదండ మూరకవిప్పినట్టు విప్పి చూపించుటయు దానఁగాని ముగ్గుముసల గాని తనకేమియు గాన్పింపకున్న తెరంగునకు నంతరంగమున వ్యాకులపడి వానిమాట లేమియుఁ బాటింపక అతండ్రిట్లు చింతించెను. అక్కటా ! గ్రామాధికారులకు సేనానాయకునకుఁ గాన్పించిన నూలు నాకేమిటికీ గాన్పించదు. నాతల్లి జారిణియై సతీతిలకమని వాడుక చెందినది యెటో తెలియదు. ఆడువాండ్రు సుగుణములన్నియు నిల్లే కపటభూయిష్టములై యుండును. స్త్రీలలో పతివ్రతలు లేరని రూఢిగాఁ జెప్పఁగలను. పైకి మహాగుణమణులుగాఁ గాన్పించుచుఁ జాటున ననేక దుష్కృత్యములు చేయుచుందురు. స్త్రీ|| “స్త్రీణాంచచిత్తం పురుషస్యభాగం దేవ్రానజానాతి కుతోమనుష్యః” అనునట్లు స్త్రీలచిత్తము భగవంతుఁడే యెఱుంగఁడట. మనుష్యున కెట్లు గోచరమగును. మంత్రినని పెద్దపేరు పెట్టుకొని గౌరవముగా సంచరించు నాగుట్టు బయలైనచో నన్నెవ్వరు మన్నింతురు ? రాజసైతము నాపుట్టుక గురించి పరిహాసము సేయకమానునా ? ఈరహస్యము గోప్యముగా నేయుంచి కాన్పించినట్లభినయించినచో నేకొరంతయుఁ గలుగకుండునని నిశ్చయించి చింతవిడిచి యల్లన రామునితో నిట్లనియె.

కువిందాగ్రేనరా! నేననేకవస్త్రంబులు చూచితినిగాని యింత వింతయైన నూలును మృదువైన పుట్టములును నెచ్చటను జూచియుండలేదు. గ్రామాధికారులు సేనానాయకుఁడు నుడివినదానికన్న సొగసుగా నున్నవి. మాతేఁడు చాలవేడుక పడుచున్నాఁడు. వేగఁ బూర్తిచేయుఁడు. మీకు బహుమతి నిప్పింతునని పలికి యతఁడు పెడలుతరి రాముండార్యా ! అన్నిటికిని తమదేసుఁడి బాధ్యత. మాకేమి పారితోషిక మిప్పింతురో ! కటాక్షముంచుడని మిగుల

నేడుకొనువానివలె నభినయించుచు మంత్రిని సాగనంపి యతని యవిశేకమునకు నవ్వుకొనుచు నట్టిపనులుమాని తమకుత్సాహమైన వ్యాపారములతోఁ గాలక్షేపముచేయు దొడంగిరి.

పిమ్మట మంత్రియు రాజసముఖమున కరిగి రేనికిమొక్కి దేవతావస్త్రంబుల మహిమనంతయు గ్రామాధికారులును దండ నాధుఁడును జేసినవర్ణనకన్న నూరుమడుంగు లధికముగావర్ణించెను. అప్పుడుకానీనుఁ డావస్త్రంబులుధరించు భాగ్యమెప్పుడబ్బునని గడి యలు లెక్కపెట్టుచు నిమిషము యుగమువలె నానెల వెళ్ళించెను.

ఇంతలో వారుచెప్పిన యీరుమాసములు బూర్తిమైనవి. ఒక నాఁడు రాముఁడు ఉచిత వేషముతో రాజసభకుఁబోయి సన్మానము లంది రాజునకు మొక్కునట్లు సభాసదులకు నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

దేవా ! దేవతావస్త్రములు సిద్ధమైనవి. వానిగుణంబు లిది వరకే మీరు వినియుందురుగదా. మరియు వానిధరించు పద్ధతి మొనటనే మేము వక్కాణించితిమి. నేఁడు మంగళదివసము. ఊరేగి వచ్చి వుట్టంబులు దాల్చుడని చెప్పెను.

అప్పుడారేఁడు అపరమితసంతోషము జెందుచు కువించా ! మీరిట్టివిద్యాపాటవ మెచ్చట నేర్చుకొంటిరి ? ప్రభావప్రముఖులు మీరు నేయుచున్న వస్త్రంబులు కడువిస్మయము గొలుపుచున్నవని స్తుతిజేసిరి. అందులకే వీనిదేవతావస్త్రములని చెప్పటకుఁ గారణ మైనది. మీదేశపురేఁడు వీనిని ధరించునాఁడు ఏమిచేయువాఁడో యెఱింగింపుఁడు. మేమునల్లవచ్చి యవ్వలువల ధరింతుమని యున్మత్తుండు వ్రాలె నడిగిన మాటయే యడుగుచుఁ జెప్పినమాటయే చెప్పుచు హృదయంబునఁగల సంతోషము వెల్లడింపుచుండెను.

అప్పుడు రాముఁడు దేవా ! దేవతావస్త్రములనేర మేము బహువర్షంబులు తపముజేసి నేర్చుకొంటిమి. దివ్యప్రభావ సంపన్న

ములగు నీవస్త్రంబులు ధరించునాఁడు మారేఁడు దివ్యోత్సవములతో భద్రగజముపై భార్యతో నెక్కి యూరేగివచ్చి బ్రాహ్మణులకు షోడశమహాదానములు గావింపుచు మాబసకువచ్చి మావలన నాపుట్టములందు కొని మాకుగానుకలిచ్చి యాపుట్టంబులఁదాల్చి వెండియు వేదండమెక్కి యూరేగి యింటికిరుగుదురు. ఇవి దేవతావస్త్రంబులు గావున స్త్రీలకు నాఁడు పురుషదర్శనము దూష్యము గాదు. మాయేలికకన్న దేవరవారు నూతనమార్గనిర్ణేతలు గావున నీవిభవమధికముగాఁ గావింపఁదగునని చెప్పి యతండామెకిమిని యనుమతివడసి యింటికింబోయెను.

ఆ సరనాథుండును రాముని మాటలకునుబ్బియప్పుడ గ్రామమంతయు నలంకరింపుచుని చాటంబంచి పట్టణప్రజలెల్లరు నూరేగు నప్పుడు తనతో నుండునట్లు నియమించి మంత్రీసామంతహిత పురోహితాదివర్గము సేవింప శుభమూహూర్తమున భద్రగజముపై నెక్కి తూర్వనాదములు భూనభోంతరాశమునిండ మెండువైభవముతో నూరేగి యాకపటకువిందులున్న మందిరద్వారము జేరెను.

అప్పుడు వరప్రసాదులువచ్చి ప్రధానవర్గముతో రాజదంపతుల లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి యుచితాసనములఁ గూర్చుండఁజేసి పెక్కుస్తోత్రములు గావింపుచు నెదురు నిలువంబడిరి. అప్పుడా యొడయఁడు తాను తెచ్చిన మణిభూషాంబరములతో వారికీయవలసిన విత్తమంతయు బంగారుపశ్యేరముతో నారికందిచ్చి యత్యుత్సాహముతో దేవతావస్త్రము లెందున్నవని యడిగెను.

అప్పుడు రాముఁడు సంజ్ఞజేసినంత వసంతుఁ డొకపశ్యేరము ప్రవరుఁడొకపశ్యేరము దండుఁడొకపశ్యేరముదెచ్చి రాజుముందిడియివిగో దేవతావస్త్రములు చూడఁడని పలికిరి.

అపశ్చరములఁ దనకేమియుఁ గనంబడమి డెందం బాందోళన మంద నేమియుందోచక మేనంజమ్మటలుగ్రమ్మ దుఃఖావేశముతో నిట్లు తలంచెను.

అయ్యో! యిట్టి వింతపుట్టంబులఁ జూచుభాగ్యము నాకుఁ బట్టి నదికాదు. మొదటనే నేనిట్టికాలటేయుడని తెలిసినచో నిట్టిపనికి బూనికొనక పోవుదునుగదా? మోసపోయితిని; పదుగురిలో నవమా నితుండఁగాకుందునా? ఛీ! ఛీ! నాయుట్టిమండలాధిపతింగనినయాడుది నైర్వణియయ్యెనా? ఏడంతఃపురములలో దాచిపెట్టినను రాజస్త్రీలు చెడుకార్యము లాచరింతురని వాడుకయున్నది. ఆమాటయేల తప్పె డిని. అన్నన్నా! గ్రామాధికారులు దండనాధుడు ప్రధానియు నీ చిత్రపటంబులఁ గన్నులారఁ జూచితిమని చెప్పిరి. వారితల్లులకుఁగల నియమము నాతల్లికి లేకపోయినది. అక్కటా! యిప్పు డక్కపటాత్మ రాలు బ్రతికియుండినఁ బొట్టచీల్చి చంపకపోవుదునా? యిప్పు డీయ దృశ్యవస్త్రంబులఁ గట్టుటెట్లాకోయని చింతాకుల స్వాంతఃకైయున్న యన్నరనాథునకుఁ రాముం డిట్లనియె.

దేవా! యేమియుంబలుక కూరకంటిరేల? పుట్టంబులుగాన్పిం పలేదా? లేక సొంపుగానున్నవికావా? గుణదోషనిరూపణము చేయుడు. తమరు ధరించువలువ లీవియే ఎంతమృదువుగా నున్న వియో ముట్టిచూడుడు. అనుటయు రాజు తొందరపడి కాన్పింప లేదనఁజూయి యంతలో నవరించికొని యట్టులన్నచోఁ దనగుట్టు బయలగుటయేగాక ఫలమేమియు లేదని నిశ్చయించి నేనూరక యున్నందులకుఁ గారణము మతేమియు లేదు బట్టలు గనంబడు చున్నవి. వీనిం జూచినతోడనే నాకొక్కవిచారము గలిగినది. వినుం డు. ఇట్టివింతవస్త్రంబులు దాల్చి మాతల్లికి మ్రొక్కు భాగ్యము లేకపోయెగదా యని యామె గుఱించి చింతించుచుంటినని యుత్త రము చెప్పిన రాముఁ డిట్లనియె.

దేవా ! దేవరయిట్టి యత్సాహసమయంబున నమ్మగారి గుఱించి చింతింపంబనిలేదు. ఆమె కడునిల్లాలని తమ కీదేవతావస్త్రములు గనంబడుచుండుటంజేసి తెల్లమగుచున్నది. వస్త్రములవిషయమేమైన సంకోచమున్నచో వక్కాణింపుడు. మేము చెప్పినంత యొప్పుగా నున్నవియో లేదో పరిశీలింపుడుని వట్టిపల్కెరములోఁ జేయిబెట్టి యిటునటుతిరుగవేయుచు మీదునకెత్తి చూపించుటయు నాపుడమిరేడు వచ్చియు రాని స్వరముతో నోహో నాయదృష్టమేమి? యిట్టి యపురూపపు పుట్టంబులఁ గట్టుభాగ్యముఁగలిగినది. అమాత్యకేళిరా! యిచ్చిత్రపుటంబులయంచు లెంతవితగా నున్నవియో చూచితివా? ఇట్టి మృదువు భూలోకములో లేదుసుమీ ! నడుమనడుమ జరిపూవులు మెరయుచున్నవి. అయ్యారే! దుర్బుద్ధి? ఇవి నీకెట్లు కనబడుచున్నవో చెప్పుము. నీవు మొదటఁ జూచినప్పుడు వీనికి సుందరసాంద్రత్వములేదని దలంచెదను. ఇప్పటికినప్పటికి భేదమేమైననున్నదియా? యని సందియంబుదీర వెండియునడిగిన నామంత్రియు వచ్చియురాని స్వరముతో నిల్చియె.

దేవా! దేనికైనను మెఱుంగుబెట్టినప్పుడుగల తఱుగు రచించునప్పుడు గలుగునా! నేను మొదటఁ జూచినప్పటికన్న నిప్పుడీవస్త్రంబులు మిక్కిలి మనోహరములుగా నున్నయవి. ఈసాంద్రత్వము, ఈధావశ్యము అప్పుడెంతవిన్నానముగా లేదు. దేవరయనిన ట్లియంచు మిక్కిలిచక్కగా నున్నయది. కాబట్టియే వీనికి దేవతావస్త్రములనిపేరు వచ్చినది. వీని నమానుషములనుట కేమియు సందేహములేదు. అపూర్వక్రియాకరణదక్షులై యున్న దేవరకివి తగియున్నవని యతండు మిక్కిలి స్తోత్రములు గావించెను. తరువాత నానృపతి సభ్యులఁ జూచి యివియెట్లున్నవని యడిగినవారును దమకందేమియుఁ గనంబడకున్నను నదిమూర్ఖత్వదోషముగాఁ దలంచి కనంబడినట్లే యభినయించుచు వానినెక్కుడుగా వినుతించిరి.

పిమ్మటరాజు భార్యతో, బోటీ! నీవు వీనింజూచితివా? యెల్లుకనంబడుచున్నవో చెప్పుము. వీండు మొదట మనతోఁ జెప్పినంత సొగసుగానున్నవియా యనియడిగిన నచ్చేడియ పరిశీలించు నట్లభినయించుచు నాత్మగతంబున, అయ్యో! నాతల్లి యెంత దుష్టురాలొకదా! వీండ్రందఱికిఁ గనంబడిన వస్త్రములునాకేమిటికిఁ గనంబడవు? ఆమె కట్టి చెడువాడుక యున్నట్లెప్పుడు వినియుండ లేదే! అయినను నాఁడు వాండ్లకూర్చులుగదా! అన్నన్నా! యింద రిలో నేనొక్కరితనే జారిణీపుతికనైతిని. అందఱు కనంబడుచున్న వనియే చెప్పుచున్నారు. ఇప్పుడు నేనమాత్రము నిజముచెప్పి నాతల్లిందిట్టింపనేల? కనంబడుచున్నవనియే బొంకెదను. అని తలంచుచు నారాజపక్షి ధాతీశా! రాత్రింబగలుగా మార్చిన వివాప్రభావమేతాదృశంబే! యిట్టిపుట్టంబులంగట్టమీకుకాక యెరు లకు శక్యమా? వీనిని దేవతావస్త్రములని చెప్పవచ్చునని పలికి యూరకున్నది.

ఇట్లుకొంతసేపు వాండ్రందఱు వస్త్రప్రభావంబు నంగించిన పిమ్మట రాముఁడు మొదట నియమించినప్రకారము వానిగైకొని కుచ్చిళ్ళుపెట్టు నట్లభినయించుచు రాజుగారిని నిలువఁబెట్టి కట్టుకొని యున్న వసనము విడదీసి యామాయావస్త్రము కట్టువానివలె చుట్టఁ బెట్టుటయు దిగంబరుడై యుండ నెల్లరుచూచుచుండియు మాతృదోష మునంజేసి తనకొకనికే యట్లగుపడుచున్నదని ప్రతిచుచుజూడు నను కొనెనుగాని యారహస్య మొక్కనితోనైననుఁ జెప్పినవాఁడులేడు.

భూపతియుఁ దనదిగంబరత్వము మాతృదోషమునంబట్టి తన కొక్కనికే కాన్పించుచున్న దనుకొనెనుగాని యెల్లరకు వెల్లడియగు చున్నదని తెలిసికొనినచో మిగుల సిగ్గుపడవలసివచ్చును. అట్లు తలంచియుఁ గొంతలజ్జ మనంబునఁ బెనుగొనుటయుఁ బూర్ణముగాఁ

దలయై తల్లేక యిటు నటు చూడఁదొడఁగెను. పిమ్మట సంతకుమున్న నిరూపించియున్న యొక కాంతను రాజభార్యకుఁజేరఁగట్ట నియమించుటయు నాబోఁటియు రాజవధూటిం జాటునకుఁ గొనిపోయి మాయా పాటవంబు దేటపడ మున్నుధరించియున్న కోకవిడలాగి వరప్రసాదులు నేసినదానిం గట్టుదానివలె నాలుగైదు సాగులు పైకినిఁ గ్రిందికిని ద్విప్పి దిగంబరగానే సభకు దోడ్కొని వచ్చినం జూచినవారెల్ల మునుగల్గిన యనుచూసముతో నే విరక్తులై యుండిరి.

స్వపతియుఁ దనభార్యదిగంబరత్వము తనకొక్కనికే తేటయగుచున్నదని సమాధానపడి యూరకుండెను.

ఆమెయు నట్టేయెంచి తలవంచి పలువిధముల జింతించుచుండెను. పిమ్మట నూరేగింపునకై యాదంపతు లలంకరించిన పట్టపు దంతినెక్కి చుట్టును సకలపరివారములు నేనింపఁ దూర్యనాదంబులు రోధోంతరాళంబునిండ మెండువై భవంబున నూరేగునుండఁ జౌర కాంతలావంతఁజూచుటకై యత్యాతురముతో సౌధోపరిభాగంబుల గవాక్షంబుల దలపు దెరచిచూచుటయు దిగంబరులైయున్న యాదంపతుల తెరంగున కంతరంగంబుల వేతెరంగులఁ బరితపించి సిగ్గున గవాటంబులు మూసుకొనిరి.

ఇట్లవిధి లేక యారాజు గొంతసేపూరేగి యంతటితో చాలించి యెల్లవారిని వారివారి నివాసంబులకనిపి భార్యతో సంతఃపురంబున కరిగి కేళీతల్పంబునఁ గూర్చుండి మెల్లన నిట్లనియె.

కాంతామణీ ! నేనెంతదనుక గుట్టుబట్టితినిగాని యికనాపనోప వినుము నాకన్నులకు నీవు గట్టుకొనిన చీరగాని నేధరించిన వలువగాని గాన్పింపలేదు. నాయపకీర్తి వెల్లడియగునని యట్లంటిగాని యనియథార్థముగాదు. నీవును చీరసాగసుగానున్నదని పొగడితివిగాదా! నీకు యధార్థముగా నది గనిపించినదా? మనయిరువురనడుమ మరుగులేదు గదా యని యడుగుటయు నప్పడతియుగుట్టువిడచి మగనితోనిట్లనియె.

నాథా! మీరును, మంత్రియు మయుతనున్నవారును నేసిన వసనంబులంజూచి మిగుల స్తుతిచేయఁదొడంగిరి. నాకాపశ్చేరమం దేమియు గాన్పించకున్నను మీకుఁగోచరమైన తెరంగుతిలకించి నా మాతయందుఁ బాతకం బాఠోపించి యాగుట్టు వెల్లడిజేయక యట్లుంటి గాని మీరును నేనును దిగంబరులమై యున్నట్టైనాకుఁ గాన్పించినది. ఇదియ యథార్థము. అని యామె పలికినతోడ నేయాతేనికిలజ్జాకోధ మ్ములు మనంబుననొక్కసారి యావిర్భవింప నప్పుడే వేరొక వలువం ధరించి యమాత్యుని రప్పించి యతనితో నిట్లనియె.

మంత్రి! యాపట్టుసాలీలు పన్నినతంత్రంబు జూడఁగడుఁగ పటముగాఁదోచుచున్నయది. నీవురెండు తేఫలావలువలఁ బరీక్షించి తివిగదా? నిజముగా నీకవిగాన్పించినవేమోచెప్పుము! భయపడ కుము. మాకేమియు నందుగాన్పింపలేదని తమస్థితిని చెప్పినతోడనే మంత్రియు నయ్యా! తమరిట్లడిగినపుడు నిక్కముదాచ రాదు. గ్రామాధికారులు సేనాపతియుఁ దమకుగాన్పించెనని చెప్పినవిషయముల మనంబునఁదిలకించి యందేమియు నాకుఁగాన్పించకున్నను దత్త భావంబున నట్లయ్యెనని మాతృదోషము స్థిరపరచి మొదట నట్లంటిని తరువాత దేవరవారే కనఁబడినవనిబాగడిస నేనునుబాగడితి. నాకంటి కేమియుఁ గానబడ లేదిదియ యథార్థము. పరువులోపమగునని బాంకిన తప్పపైఁదిపుడని వేడికొనియెను. అప్పుడారాజు తలఁ గంపించుచు నప్పుడు సేనాపతిని గ్రామాధికారులను మరియుం దనతోఁబట్టుసాలీల లోగిలిలోనికివచ్చిన పెద్దమనుష్యులనుఁ బెక్కండ్రఁబిలిపించి యా బట్టలవిషయమై మంత్రినడిగినట్లు వారి నడుగుటయు వారును నట్లె యుత్తరముజెప్పిరి. అప్పుడప్పతి ముప్పిరిగొను కోపంబున నాకడటపు పట్టుసాలీలఁ బట్టితెండని యమదూతలంబోని కింకరులం బనిచి తానును భార్యయు వస్త్రహీనులై యూరేగిన తెరంగంతరంగంబునఁ దిలకించియగ్గలమగుసిగ్గునఁదల వాల్చి పెక్కుగతులఁజింతించుచుండెను.

రాజభటు లతిజవంబున నాకపట కువిందులున్న మందిరంబున కరిగి యందునందడియేమియు లేమింజేసి సందియమందుచు లోనికిఁ జోయి చూడ నెవ్వరునుగాన్పించ లేదు. మఱియు నాశూన్యగృహము నలుమూలలు వెదుకగా నొకచో నొకపత్రిక దొరకినది. దానిం గైకొని వాండువెండియు నన్నరపతియొద్దకుంజని యతనిలోనిట్లనిరి.

దేవా! సంతతము నపూర్వవస్త్రదర్శనోత్సుకులగు పౌరుల కోలాహలముచే నాకాక్రంతమైయుండు నాభవనమిప్పుడుశూన్యమై యున్నది. అందెవ్వరునులేరు. వారిసామానుసైతమేమియుఁగాన్పింప లేదు. ఆమాయాపు లెచ్చటికో పారిపోయిరని తలంతుము. వెతక వెదక నొక మూల నీపత్రిక గనంబడినది. ఇదివాండువాగ్రసినట్లే యున్నది. చూడుండని పలుకుటయు విస్మయమందుచు మంత్రిదానిం గైకొని యెల్లరు విన నిట్లుచదివెను.

“మహారాజశ్రీ యపూర్వదుర్మార్గ చర్యాభిలాషులైన
కాసీన మహారాజుగారికి

కపటపు పట్టసాలీలు వ్రాసిన యాజ్ఞయేమనగా—

నీవు లోకవిరుద్ధమగు మార్పులఁజేసి ప్రిజలఁబెక్కు తెరంగుల బాధించుచుంటివిగాన నిన్నువంచించియదిమాన్పించుటకై యిగ్రదు నిచేఁ బంపఁబడినదూతలమైన మేము నీకిట్టి యవమానముగలుగఁజేసి యదృశ్యులమైతిమి. ఇటమీఁదనైన బుద్ధిగలిగి యట్టివిపరీతపుశాసనము మాగుప్పజేసికొని సుబుద్ధికిమరల మంత్రిత్వమిచ్చి న్యాయంబుగ రాజ్యమేలుము. లేకున్నమాయాజ్ఞ తిరస్కరించినట్లు భావించినిన్నుఁ బెక్కు చిక్కులంబెట్టి రాజ్యభ్రష్టునింజేయుదు మిదియముమ్మాటికిని యాజ్ఞ.”

దేవదూతల చేవాల్సి.

అనిచదివిన రాజు మిగుల భయపడి యోహా! మనమార్పు ఇంకొనికి సైతము విరోధముగా నున్నది కాఁబోలు ! త్రిలోకాధి

పతియగు సురపతితో ద్వేషము బూని యెవ్వఁడు రాజ్యము చేయగలఁడు? ఇఁకఁజాలు నతనియాజ్ఞ శిరంబునం బూనఁదగినదే. కనుక యిప్పుడరాత్రిరాత్రిగాఁ బగలు పగలుగానెంచి వ్యాపారములు జేయఁబ్రజల కాజ్ఞాపత్రికలు వ్రాయుఁడని మంత్రికాజ్ఞాపించి యిప్పుడ సుబుద్ధిని బిలువనంపి యతని యిస్తానుసారముగా మునుపై రాజ్యం బేలుచు సుఖంబుండెచు.

అనియెఱిగించి మణిసిద్ధుఁడు గోపాలా! యిప్పుడు చల్లబడినది. నడువవలసిన సమయ మయినది. కనుక కావడి యెత్తుము. తదనంతర కథావృత్తాంతము పెద్దదిగ నున్నది. ఇప్పుడుతేలడు రాత్రి మజిలీలోఁ బూర్తిగాఁ జెప్పెద ననుటయు నక్కఱా శేషము వినుటకు మిగులఁ దొందరగలవాడై వాఁడ లేచి కావడి యెత్తుకొని నడువసాగెను. యతీందుర్నిండును మానంబవలంబించి ప్రణవాక్షర జపముజేసికొనుచు విశ్వేశ్వరాయ త్తచిత్తుండై నడువఁ దొడంగెను. అట్లు వారతిజవంబున నడుచుచు సాయంకాలపు మజిలీచేరిరి. అందొకసత్రంబున బసజేసి భోజనాది సాయంకాల కృత్యములు నిర్వర్తించిన పిమ్మట నమ్మణిసిద్ధుఁడొక పరిశుద్ధ ప్రదేశంబునం గూర్చుండి శ్రద్ధాభుండై యున్న శిష్యునకుఁ దరువాయి కథ చెప్పందొడంగెను.

రెండవమజిలీకథ.

వినుమట్లు మాయావస్త్రములు ధరించి రాజుగారూఠేగింపున కఠిగిన వెనుక వరప్రసాదులట్టి చీటినివ్రాసి గోడకంటించి తమ సామగ్రి గుఱ్ఱంబులపై నద్దకొని యయ్యుత్తమాశ్వములెక్కి యిరులెరుగకుండ సుత్తరమార్గంబునంబడి మునుపై నతిజవంబునం

బోయిరి. అమూర్తంబునఁ గడునడవి బలసియుండుటచే నరుగనకట మైయున్నను వెరువక వారు వారువముల నేకరీతి నడిపించుచు నడ్డమువచ్చిన కృరసత్వంబులఁ బరిమార్చుచు ఫలాహారములచే నాకలి యడంచుకొని మూఁడుదినము లేకరీతి నడిచిరి కాని తెరపి కాన్పించినదికాదు.

మూఁడవనాఁడు మధ్యాహ్నంబున వారు పిపాసావివశులై యరుగుచుండ దైవవశంబున నొకచో మధుర సలిలవిలసితమగు సరోవరము తీరంబున శాఖాంతకర్షిత దిగంతమగు వటవృక్ష మొండు నేత్రపర్యముగావించినది.

దానింజూచి మిగులసంతసించుచు నాపురుషశ్రేష్టులందొకచో గుట్టములదిగి మార్గాయాసంబు వాయ నత్తటాకంబున జలకేళిం దేలి యందు వంటజేసికొని భుజించిన వెనుక శీతలసాంద్రచ్ఛాయాభి రామంబగు తత్రప్రదేశంబునఁ దత్సరోవర కమలముకుళ సౌరభచోర కంబులగు మలయానిలకిశోరంబులు మార్గశ్రమంబపనయింపహాయిగ నిద్రించి కొండొక నడికి మేల్కొని యల్లన నాపాదప్రోఛాయంబుదిల కించుచు నాలుగుదిశలను వ్యాపించియున్న శాఖలు నాల్గింటికి నవసానము గాన్పింపమి మిగుల వెరఁగండుచు ఆహా! యీవటవృక్షమెంత వింతగా నున్నదో చూచితిరా? ఇందు మనమెన్నఁడునుజూడని విచిత్రపుష్పక్షులెన్నియో కులాయంబుల నిర్మించుకొని హాయిగా విహరించుచున్నవి. మఱియు నుక్కుకంబముల వంటి యూడలచే భరింపబడి నలుదిక్కుల కొసలారయుతలంపునబోలె వ్యాపించియున్న యిన్నగశాఖలంబడి శృంగాటకంబునఁబలె నిరాటంకంబుగా శకటంబులు సైతము బోవచ్చునుగదా! అని పెక్కుతెరఁగుల నామ్రాసు సోయగము వర్ణించుచుండ రాముఁడొక యుత్సాహంబు మవంబునం దీపింపవారితో నిట్లనియె.

తమ్ములారా ! ఈకొమ్మల పొడవెంతయున్నదో చూతమే !
 యనుటయు వారు నల్లెయైన పిమ్మట వెండియు నలండట్లయిన
 నెల్లర మొక్కొక్క శాఖం బరిక్షించినచో బెక్కుదినములు పట్టును.
 నాంబుడు తక్కిన దక్కిన నలువురము నాలుగుకొమ్మల
 వెంబడిపోయి యాదెననున్న విశేషంబులం దెలిసికొనివత్తము, అప్ప
 యనంబున కారుచూసములు గడు వేర్వరచుకొనియెడము ఏపాటి
 వింతలు గాన్పించినను నమ్మితి నాటింపక మరల తగువు మొదలు
 చేరవలయు. అందరును జేరుదనుకఁ దక్కిన వారిప్రదేశముననుండఁ
 దగినది. ఇదియ ముహూటికిని ప్రమాణమని యొకరిచేతిలోనొకరు
 చేయివైచుకొని తురగములను వస్తువులనుఁగాచుటకై నాంబుని
 నాతరు మూలంబున నుండ నియమించి తూర్పుదెసకు వసంతుడును
 దక్షిణమునకు రాముడును బళ్ళెచుచు నగు బ్రవరుండును చుత్తర
 దిశకు దండుడును నాకొమ్మలెక్కిపోయిరి.

వ స ం తు ని క థ .

అందు రాజకుమారుండు తూర్పుదెస కఱిగిన కొమ్మమీఁద
 భూమి మీఁదవ్రాలె రెండహారాత్రంబులు నడిచెను. పిమ్మట నిలువం
 బడి నడుచుటకు వీలు లేక చేతులంగూడమోపుచు నాలుగుదినములు
 నడిచెను. పిమ్మట రెండునాళ్లు లంతకన్న సన్నమగుట మఱియు
 బ్రాకినడువవలసివచ్చినది. ఇట్లు ఎనిమిది దినములు నడచునంత
 నాకొమ్మయవసానము గాన్పించినది. ఆచివర నిలువంబడి చూచిన
 నొకవింత గనంబడెను. మొదటఁ బ్రశయకాల వాతూలసమాలోల
 కాల జీమూతమాలికవలె నలుదెసలం గ్రమ్ముధూమమ్మును అంతలో
 నాధూమస్తోమం బదృశ్యమై తదంతరమునుండి ప్రచండమగ్ధ్యందిన

మార్తాండ కిరణప్రకాండ సముద్దీప్తత వీతిహోత్ర ప్రజ్వలజ్వాలా
మాలికల పోలికను నాలుకలఁదెరచికొని దెసలావరించు పెనుతేజస్వి
బును అదియుఁ జూడఁజూడ నగోచరంబై విద్యుత్ప్రభావిభాసురా
భ్రంలిహోగ్రంబులగు కార్తవ్యరమయ సాధచయంబులునుఁ
గాన్నించినవి.

అప్పుడు వెరఁగువడి యతనితోహో ! ఇదియొక పట్టణమువలె
నన్నది. మొదట గనిపించిన వికారములన్నియు నేతన్నగర ప్రభావ
టలంబులే ! మేలు మేలు ! నాకింకను మొదలు చేరుటకు జాల
గడువుగలదు కావున నింతలో నీపురవిశేషంబు లరసివచ్చెదఁగాక
యని నిశ్చయించి చుల్లననాశాఖాగ్రంబునుండి పుడమికిదిగి ధైర్య
సాహసంబులే తనకు దోడ్పలై యుండ నాపట్టణమున కరిగెను.

అందొక మానవుఁడుగాని జంతువుగాని పక్షిగాని కనంబడ
లేదు సాహసముతోఁ బరము ప్రవేశించి యాసాధంబుల తలుపు
లన్నియు ముద్రానిగళఘటితములై యుండుటంజూచి యెన్నఁడును
జనసంచారము లేనట్లు తోచినతోడనే యతండు ఔరా ! ఇది
మునుపుచూచిన కాసీనుని నగరముకన్న చిత్రముగా నున్నదే.
అతనికన్న బుద్ధిమంతుఁ డీపురమేలుచున్నవాఁడు గాఁబోలు నిదియుం
జూచెదంగాక యని యప్పురవీధులంబడి నడువసాగెను. అందలి
గృహములన్నియు నేకరీతిగా నుండుటం బట్టి తిరిగినవీధినే తిరుగుచుఁ
జూచినగృహమే చూచుచు ననేకవిధంబులఁ బరిభ్రమించి పెక్కు
తడవా వీటి మేటి వీధులన్నియుఁ దిరిగెను. వచ్చిన వీధియుం బోయిన
వీధియుఁ దెలిసినదికాదు.

అట్లు తిరుగుచుండఁ గొండొకవడికి కొత్తవీధి యొకటి కనం
బడినది. దీని వెంబడిబోయి యెవ్వరునుఁ గనఁబడకపోయినచో మగిడి
చనియెదంగాక యని నిశ్చయించి యావీధింబడిపోవుటయు నందుగూడఁ

మునుపై నెవ్వరును గణబడలేదు. అంతకుమున్నుచూడని గొప్ప కోట యొకటి గాన్పించినది.

దానింజూచినతోడనే యతని కెడద నొకవిధమగు వేడుకబాడ ముటయు నిందుఁడప్పుక జనులుందురని తలంచి యక్కోటగుమ్మ మరయు తలంపునముమ్మారు దానిచుట్టు దిరిగెను. ఎందును ద్వారము గాన్పించినది కాదు.

దానికతం డొక్కింత చింతించి యిట్టి కోటలోపలకు మార్గ ముండక పోవునా? యెద్దియేని గుప్తముగా నుండవచ్చు నమ్మఱుగు తెరవర సెదంగాక యని మఱియు మఱియున క్కోటచుట్టును దిరుగుచు నేల నెరియలంబరిశీలించుచుండ నొకదండ నొకగొణ్ణెము గనంబడుటయు దానింబట్టుకొని పైకిలాగినతోడనే యొకగుమ్మము తెరవఁబడినది. అది గుహలాగుననున్నను నదియే కోటలోనికి మార్గముకావచ్చునని నిశ్చయించి ధైర్యంబున నందుఁజొచ్చెను. చీకటిచే కొంత దనుక నతని కేమియుఁ గాన్పించినదికాదు. నడువనడువ మఱల వెల్తురు గానంబడ దొడంగిన సంతసించి యతండు చివర కామార్గముననే కోటలోఁ బ్రవేశించెను.

అయోమయం బగు నక్కవాటం బతండు గోటలోఁ బ్రవేశించిన వెంటనే యెప్పటియట్ల మూసికొనిపోయినది. కోటలోఁ బ్రవేశించిన యతనికి ఘోరమైన నెవ్వరును గాన్పించలేదు. ఒక యుద్వానవనము గానంబడినది.

అదియు మధురఫలరసాస్వాదన రతమదశుకపిక ప్రముఖ శకుంతసంతాన స్వానగాన లసమానంబులగు పాదపకాయమానంబుల నల్లిబిల్లిగ నల్లకొనువల్లరీ సల్లలిత లతా వితానంబులకుఁ బోదులగు వేడులఁ జలయంత్రీవర్ధిత ద్రుమ కమనీయదళకిసలయ ప్రసూన రసపానలోల కోలంబకదంబ ఝంకార ముఖరితంబై

యుంటఁదిలకించి జనసంచారంబు లేక యిట్టిమనోహరోద్భావనవనంబుండనేరదని నిశ్చయించి యందువిసరు శీతలమందమారుతముల మార్గాయాసమువాయ నల్లన నత్తోటందాటి మఱియుం గొన్ని వాకిళ్ళుగడిచి విచిత్రవస్తు నిస్తులాలంకృతంబులగు ననేక భవనంబులఁగాంచియు మును ప్రాలెసందెవ్వరింగానక విభ్రాంతస్వాంతుండై అయ్యో! ఇట్టి దేవతాభవనంబుల జనులు లేకుండుట కెద్దియో కారణంబని మఱియు మఱియుం దిరుగుటయు దేవసభం దిరస్కరించు నభయొకటి నేత్రపర్యముగావించిన నచ్చటికరిగి దానియంకారమున కచ్చేరువందుచు నలుదిక్కులం బరికింప నొక దెస సోపానంబులు గానంబడినవి.

అమ్మెల్లెక్కి పోయిన మునుజూచినసభకన్న వింతయైన రవిరహితమగు మందిర మొండు గానంబడియెను. దానిందిలకించి మూలనున్న యున్నతసోపానంబులంబడి యరుగుటయు సంతకన్న వింతయగు నిశాంతమొండు చూడంబడినది. ఈరీతి నాటుమేడలంగాంచి యందద్భుతమైన యలంకారముగాక మరియెవ్వరిం గానక దైర్యంబున వెడియుం జూచెదంగాక యని యందున్న నారోహణశ్రేణి మీదుగా నెక్కుటయు వేరొక్క చక్కని యంతఃపురము జూడనయ్యె. అదియు నదనరకు జూచిన నికాయములకన్న రమణీయమగు సలంకారమున శోభిల్లుచుండుటం జూచి యిందుఁదప్పక జనులుందరిని నిశ్చయించి లోని కరుగుటయు నాభవనాంతరంబున హంసతూలికా తల్పమున నిద్రించుచు ననన్యసామాన్యలావణ్య మాన్యయగు కన్య యొకరిత యతనికి నేత్రపర్యము గావించినది.

అక్కాంచనగాత్రిం గాంచి మేనుపులకింప నట్టి నిలుచుండి యతండాహా! యివ్వరారోహను గేహాలంకారమునకై చిత్రకారుండు బంగారునంగావించి యిట్లుంచెఁగాఁబోలు. నిజముగా నిట్టికాంతలు

లోకాంతరములయందై నంగలిగి యుందురా ! కలిగియున్నచో నట్టి యన్ను మిన్నలఁ గాంచువానిదిగదా భాగ్యమని మఱియుందిలకించి యప్పుంకేరుహాననపై నిజాలోకన జాలంబులు నెరయజిమ్మి యాహా ! యిప్పుడ నాకట్టి భాగ్యము సమకూరినట్లు తోచుచున్నదే ! ఇది చిత్రంపువార్లంటియనుకుంటిఁగాని కానియట్లు నిట్టూర్పులం గదలు తదీయపయోధరంబులే నయనబంధువులయి చెప్పచున్నవి. కాదు కాదు, అదియుం జిత్రకారకుని రచనా చమత్కృతియే కావచ్చు. భ్రమసితిని లేనిచో నిట్టి విజన నికేతమున నేకతమున నేకతమయిట్టి మనోహరగాత్రినివసించెడిని ? అని యాసందియము వాయ డాయం బోయి యప్పుఁబోఁడిమేనిపైఁ గేలిడి యక్కుసుమగాత్రి గాత్ర స్పర్శసుఖంబభినయించుచు నౌరా ? యేమి నాభాగ్యము ఇప్పొన్ని కొమ్మ బంగారుబొమ్మ యనుకొంటిని కాదు. నిజమైన వార్లంటియే మేలుమేలు. నాకుఁగన్నులు గలిగి నందులకు నేటికిఁగదా సాఫల్య మైనది.

ఇక్కన్నియ పన్నగ పన్నగవేణియో, యచ్చరమచ్చకం టియో విద్యాధరవిద్రుమాధరియో, గంధర్వపర్వేందువదనయో, కిన్నరకిన్నరకంఠియో, శక్రచక్రవాకస్తనియో, సాధ్యహరిమధ్యజ్ఞా సిద్ధపల్లవపాణియో, రంభారంభోరుపూ, యక్షగజగామినియో, భాస్వరకాతకాస్వరగాత్రియో, రతియువతియో కావలయుఁ గానిచో మానిసిపోయాండ్రకి సోయగము గలదే.

అని పెక్కుగతులనాచక్కిరబొమ్మమేని సొంపు నాపాద మస్తకము వణించుచు నట్టియయ్యెలనాగచెక్కిలి గ్రక్కున దద్దయుంబ్రీతి ముద్దు పెట్టుకొని యనాఘ్రాత కుసుమమగు నక్కి సలయపాణి మేని పొత్తునాకత్రైనేనిజత్తభవుంబరిచరుంగా జేసికొననే యని మదనవేదనా దోదూయమానమానసుండై యప్పల్లవపాణి

నల్లన లేపబోయియు నిద్రాభంగంబు సేయినోపక తడబడుచుండ నింతలో నత్తలోదరియదరిపడి లేచినది.

అట్లులేచి యెదుర మదనసుకుమారుండగు నారాజకుమారుం గాంచి యాయించుబోడి మేచుబులకింప విభ్రాంతస్వాంతయై యొక్కింతసేపేమియుం బలుక నేరక, ఏమీ? యిది నాకు స్వప్నమా? కాదు. జాగ్రదవస్థగానేయున్నది ఈగృహంబున నున్న వస్తుజాలంబు లన్నియుఁ బ్రత్యక్షముగాఁ జూచుచుంటినే? ఇదిగో నాకన్నులు తెరవబడియే యున్నవి. ఈయేకాంతప్రదేశమునకు వసంతుంబోలిన యీపురుషరత్నం బెట్టువచ్చెనో! మదీయభాగ్యదేవత యిట్లుపుత్తైచె నేమో యరసెదంగాక యని యెట్టకేలకుఁచికన్వరంబున నతనితో నిటనియె.

ఓ మదవతీ మదనా ! నీవదనంబు జూడ మిగుల సుకుమార వంతుఁడవుగాఁ గాన్పించుచుంటివి. నీవిక్కాంతారంబున నేకాంత ముగా నున్న యీరాక్షస శుద్ధాంతమున కెట్లువచ్చితివి? నివాస దేశంబెద్ది? భవదీయ నామాలంకృతంబులైన వర్ణంబుల వివరించి కర్ణానందం బాపాదింపుము. మద్దత్తంబగు నాతిధ్యంబంగీకరించి నన్నుఁగృతార్థురాలింగావింపుమని వినయంబునఁ బ్రార్థించినం దదీయమృదుమధుర మనోహర పికన్వర వికన్వర వచన స్రవణకుఁ బరవశుండై యారాజనందనుం డొక్కింత తడవునకొడలెఱింగి యయ్యంగనామణికిఁ దనవృత్తాంతబంతయు నెఱింగించి మఱియు నిటనియె.

యవతీ ! భవదీయకులశీలనామంబులెఱింగినపిమ్మటగాని యేత చాతిధ్యం బంగీకరింపరాదు. ఇయ్యడవినడుమ నీయంతిపురంబునకు వన్నెయిడుచు నొంటిగా నీవుండుటకుఁ గతంబేమి? నిన్నుఁగన్న తల్లిదండ్రులెవ్వరు? నిన్ను భార్యగాఁబడసిన ధన్యుని యభిదానమెద్ది?

ఇది రాక్షసశుద్ధాంతమంటివి. ఆరాక్షసుండెవ్వడు ? ఇవ్వజననగర మెవ్వరిది ? నీవు వనదేవతవని తోచుచున్నది. యథార్థము వక్కాణింపుమని యడిగిన సంతసించి యప్పడతి యిట్లనియె.

ఓమహారాజకుమారా ! మదీయవృత్తాంతం బాకర్ణింపుము. నాపేరు కళావతి. ఇవ్వజననగర మొకబ్రహ్మరాక్షసిచేబాలింపఁబడు చున్నది. ఆరాకాసియనేక దేశంబులనుండి దోచికొనివచ్చిన సామ్రాం తయు నీనిశాంతములనునిచి బీగములువై చుచుండును. మరియువారం బునకొకసారి వచ్చి యిచ్చట మేడనొకటి గట్టి తెచ్చిన విత్తం బం దుంచి ముద్రిల్లువైచి యేగుచుండును. ఈసౌధంబులన్నియు నట్లు కట్టినవే. అదియొకనాఁడు దేశాటనంబునకై వెడలి నాజన్మభూమి యైనయవంతి దేశంబునంబడి మహా మారియుంబోలె యందలి ప్రజలఁగసిమెనంగి తదీయ దేశపాలకులగు మదీయ జననీ జనకుల కృపలేక నాకలోకంబున కనిచి రెండేడ్ల ప్రాయంబు గలిగి బంగరు తొట్టె నిట్టలు కొట్టుకొనుచున్న నన్ను మాత్రమాత్రము నొందిం పక తద్దయుంబ్రీతి ముద్దిడుకొని యత్తోట్టెతోడ నన్నిక్కడకుఁదీసి కొనివచ్చి కన్నకూతురుంబలె బెనుచుచుండఁ దల్లిదండ్రులమరచి నేనింతదాననైతిని. దానినేతల్లియని నమ్మియుంటిని. మాయమ్మయు వారంబున కొకసారి వచ్చి రాత్రుల నాకుఁబెక్కువిద్యలం గరపుచు విదేశంబులం జరుగు వింతలగువృత్తాంతముల నెఱింగించుచు నిట్టి యరణ్యంబున నున్నను లోక పరిపాటి యంతయు నాకుఁ జూచిన దానికన్న నెక్కుడుగాఁ తెలియజేసినది.

దానంజేసియేసుమీ ! నేనింతకుమున్ను పురుషుల నెఱుంగకు న్నను మిమ్ముగన్నతోడనే మర్యాదగల పురుష రత్నమని యూహిం చితి. ఈరక్కసి లోకంబువ నెక్క డేవింతయగు వస్తువున్నను నాకుఁ దెచ్చియిచ్చుచుండును. మాకోటలోనున్న విచిత్రవస్తువులు

నాకలోకంబులో సైతము లేవని చెప్పగలను. మాయమ్మయు నిన్ననే దేశాటనమునకై యరిగినది. మరియు నేడుదినములదనుక రాదిది య మదీయవృత్తాంతము నేడు మద్యాగ్యవశంబున మిమ్ములఁ బాడగంటినని పల్కుచు విభ్రమవిలోకనంబు లతని వదనపద్మంబునం బరగించిన నిండు విల్కాడు పూముల్కులఁ జూకుచు చురుకున నెడద నాటనేయుటయు నాపురుషసింహుఁడు మోహమాపనేరక యమ్మగు వనుఁ బిగియారఁ గొంగలించుకొని చెక్కిలిముద్దిడుకొనిన నవ్వనితయుఁ దత్తదనుగుణ్య వృత్తుల మెలంగుచుఁ జిత్తంబిచ్చినది.

పిమ్మట నక్కనకాంగి యప్పరుషపుంగవు నభ్యంగనమార్చి తనసూదవిద్యాపాటవంబు తేటపడ నతివిచిత్రములై నపిండివంటలతో రుచిసంపన్నంబై నయన్నంబుఁ బెట్టినది. భోజనంబైనపిదప నయ్యరు పురునొకవిహారమందిరంబునం గూర్చుండి కప్పురపు వీడియము వైచు కొనుచుఁ గొంతదనుక నిష్ఠగోష్ఠిం బొద్దుపుచ్చిరి. మఱియు నత్తరు ణియు వివంచి ధరియించి పాణికంకణ యుగత్కారంబు లెనంగ సప్తస్వరంబులను రాగంబు బెరుగఁ బెక్కురాగంబులను జంత్ర స్వరములతో గంఠనాదంబుమేలగించి రాల్గగున్బుగాంధర్వంబు వెలయించిన నగ్గానంబున మానసంబు నీరుగాఁగ నన్నరనాథసూనుఁ డోహోయని యచ్చెరువందుచు నాపల్లవపాణిని మఱియు మరియుఁ గొంగలించుకొనిముద్దుబెట్టుకొనుచుఁ బెక్కు తెరంగులనన్నాతి మాన సము గలుగఁజేసెను. ఇట్లయ్యరువురకు మదనుండు సమాచుండ్లై యున్నకతంబునవారు బెద్దయుంబొద్దు నొడలెఱుంగని కామా వృత్తులందగిలి విచిత్రబంధంబుల రతికేళిం చేలిరి.

చ. పొడమిన నాటనుండియునుఁ ♦ బూరుషు పోలికయే యెఱుంగక
య్యడవి వసించి లోకవిష ♦ యంబుల నేమియుఁ జూడనట్టి య
ప్పడతి వసంతుని స్సకల ♦ బంధములన్ననుకేళిఁ దన్నె నే
ర్పడ నహంబుగాదె రతి ♦ పాటవ మారయ నాడువారికొ.

మఱియు ననేకవిచిత్రములైన సాధములను, నవరత్న శోభావిభ్రాజమానంబగు సభాభవనంబులను బహువిధ ఫలతరుమంశ మండితములయిన యుద్యానవనములను, జలయంత్రోవర్ధిత కుసుమకి నలయదళవిలసితములయి తావుల వెదఁజల్లు పూవుందోటలను విహరింపుచు స్వర్గసౌఖ్యంబుల మాటుపరచు కోటలో నమ్మేటి బోటితో నంగజ విద్యాపాటవంబు దేటపడ నేడుదివసంబు లొక్కగడియగా గడిపిన నయ్యతివయు నతని చతురతకు మెచ్చుకొనుచు నారక్కసి వచ్చు సమయం బాసన్నంబగుటయు నతనితో నిట్లనియె.

నాథా ! నేడు దిననాథుం డవరగిరి శిఖరంబు నధిరోహించిన తోడనే వేడుకతో నిక్కడ కద్దానవి యే తెంచెడిని ? నీయునికి వినినచో నొడల నసువులు నడలఁజేయక మానదు.

దానఁ బెక్కుగతులఁ గొనలు సాగుమనయుత్సాహం బంతయు నుత్సన్నంబయ్యెడుంగదా. కావున నారక్కసి యిక్కడనుండి యరుగుదనుక నిన్నొక గృహగోధికంజేసి భిత్తిన త్తించెదను. అప్పాట వంబు అన్ని శాటినివలనం దెలిసికొనినదే యంతదనుక సైరింపుమని పలికి యక్కలికి యట్లు కావించినది. ఇంతలో బ్రహ్మాండకరండంబు పగులనార్చుచు నారాకాసి యాకాశమార్గంబున నేతెంచిన నమ్మద వతి యెదురేగి పదములంబడిన నదియు నప్పడతి జడుపుడిపి లేవ నెత్తి ముద్దిడుకొని పెక్కుగతుల గారవించెను. మఱియు భోజనంబైన వెనుక తన కవ్వనిత చరణంబు లొత్తుచుండ పెనుపాన్నునఁ బండుకొని తాను జూచివచ్చిన వింతలన్నియు నక్కన్నె కెఱింగింపుచు నలుదెసలం బరికించి యల్లన నిట్లనియె.

బోటి ! నేడు మనలోగిటిలో మానిసివాసన వైచుచున్న దేమి ? లాతివార లెవ్వరేని రాలేదుగదా ! వచ్చిన వాక్రువ్వ మాక్రూరుల కొవ్వడిగింతు ననుటయుఁ గవటంబున నమ్మటి లాలక యిట్లనియె.

అమ్మా ! యీనట్టడవిలోని కెట్లు మానవులు వత్తురనుకొంటివి. వచ్చినను గుట్టుతెలిసి కోటలోనికి రాగలరా ? నేను మాత్రము మానిసినిగానా ? నాకంపు నీకు బెట్టగింపుగాదా ? నన్ను బరిమార్చినం బరిమార్చు మింతకన్న మింతవారు లేరనుటయు నామాటల సయిరింపక పశ్చాత్తాపచిత్తయై కూతు నోదార్చి రాత్రిశేషం బెద్దియో గొడవతో గడిపి తెల్లవారినతోడనే యాపువ్వుబోడిం దీవించి యారక్కసి యెక్కడికేనిం బోయినది.

పిమ్మట నాకొమ్మయు సంతనముతో జలకమాడీ సింగారించుకొని మరల వసంతునిఁ బురుషుంగాఁ జేసి పన్నెట జలకమార్చి మధుర పదార్థంబుల నాఁకలిదీర్చిన నప్పురుషుండు రాత్రియుం బగలను వివక్షలేక నేకరీతి శంబరాఁరాతి కేళుల నానాతిని సంతోషపరచెను. వారికవ్వార మొకనిమిషమైనంగాలేదు. ఆహా ! కామ ప్రభావంబు యుగాంతరంబులు గడచినను నట్లేయుండునుగదా ! విను మట్లయ్యిరువు రాకాసి వచ్చుదినంబు దక్క తక్కిన దివసంబుల నెల్ల నసమశరక్రీడల నీడులేని వేడుకతోఁ గడుపుచుండిరి. ఒక్కనాఁడవ్వేడుక కాఁడాచేడియతో నిట్లనియె.

అంగనామణీ ! మనమీ తెఱంగున మఱుంగువడి యియ్యడవి నడుమ పాముపడగ నీడనున్న భేకంబులవలె నీరేద్రీమృగి రాయడి కడలుచు నెంతకాల ముండవలయును ? ఎప్పుడోయిది యాకలి గొని యున్నప్పుడు తెప్పన నిన్నుఁగూడ భక్షింపక మానదు. కూర్మిల నమ్మవచ్చునా ? మన మిన్నికాచారిణి బారందప్పించుకొని జనపదంబుల కఱిగి స్వేచ్ఛావిహారంబుల సుఖంపరాజే యనుటయుం గటకటంబడి యక్కుటిలాలక మగనితో నిట్లనియె.

అయ్యో ! మీరయ్యసురాంగన పరాక్రమం బెఱిగివచ్చో నిట్లనక పోదురుగదా ! వినుఁడది మనమొందేగినను దెలిసికొని యొక

యడుగునవచ్చి యిరువురఁ గబళములుగాఁ జేసికొనకమానదు. వారంబున కొక్కఁరేయిగదా వసకు హాయితప్పియున్నది. ఊరక యిట్టిసుఖంజేల నేలపాలు గావింపవలయును ? ఇంతకన్న జనపదంబులనేమి వింతలున్నవి ? కావున నిట్టి యాలోచన మాని తద్దయుం బ్రీతినెల్ల పొద్దుల నాతోనిందుఁ గ్రీడింపుడని పలికిన ముద్దరాలిం బెద్దతడవుబిగియఁగొనిలింఁచుకొని యద్దూరదర్శి తదిష్టానుసారముగా మెలఁగుచు మఱికొన్నిదినము లరిగినవెనుక నొకనాడా చేడియతో నిట్లనియె.

కాంతా ! నేఁడొక యేకాంతంబుగలదది యిట్లున్న శంక సేయక నాచెప్పినట్లు చేయుదునని నాచేతఁ జేయిడునువేని నీకు వాక్కుచ్చెద ననిన నవ్వనితయు నవ్వుచు నాథా ! యల్లకావించుఁ జెప్పుడని యత్యాతురముతో బ్రతిమాలిన నతండును తానాలోచించిన రీతియంతయు నాతలోదరికి బోధించి యీరేయి నట్టడుగు మని ప్రేరేపించిన నయ్యించుఁబోడియు దానికారణ మెఱుంగ నేరక యడుగవలదని మున్ను చెప్పియున్నవాడు గావున మరుమాట పలుకక వల్లెయని మునుపైలె వల్లభుని బల్లింగావించి గోడనత్తించి యానక్తంచరివచ్చుడెన బరికించుచుండ నింతలో దానియూర్పులు చెవింబడుటయు నెదురేగి యుపచారపూర్వకముగాఁ దోడ్తెచ్చి భోజనంబు గావించిన వెనుక దానిచరణంబు లొత్తుమఁ దలవంచుకొని యెద్దియో తలంచుకొని పయ్యెట దడువఁ గన్నీరుగార్పుమఁ జింతింప దొడంగినఁ జూచి యోర్వజాలక యాపూర్వ జేవాంగన యిట్లనియె.

బాల్లంటీ ! నేనింటలేనప్పుడు నిక్కొంటిగా నుంటజూచి బంటు తనంబున నెవ్వరేని యవమానంబు గావించిరేమో చెప్పుము. ఇప్పుడయప్పాపాత్ముల యొడ లడవిమ్మగములపాలు గావించెద. లేక నీకెద్దియేనిం గావలసియున్న వస్తువెఱిగింపు మది తిల్లోకంబుల నెందున్నను దృటిలో నీముందు దెచ్చిపెట్టెద. వేరెద్దియేని కారణమున్నచో నుడువు మూరక నాడెందం బాందోళనమునొంద నిట్లు

కుండెద వేమిటికి ? ఎప్పుడును నామానసం బలరఁ బెక్కులు పలుకుచుండు నీవు నేడిట్లు కన్నీరు విడుచుచుండుటకు నాచిత్తము తత్తరపడుచున్నది. వేగ నెఱింగింపుమని యారక్కసి పెక్కు తెరంగుల బ్రతిమాలిన నెట్లకేల కయ్యెలనాగ యిట్లనియె.

అమ్మా ! నేజింతించుటకు నీవడిగిన దానిలో నొకటియుఁ గారణముగాదు. వినుము నీవు పెక్కుదేశంబు లరిగి ఘోరకృత్యములఁ గావింపుచుండ, మాంత్రీకులుగాని, తాంత్రీకులుగాని, పరాక్రమ వంతులుగాని నీకెద్దియేని కీడు గావించినచో నేనేమిసేయుదును ? నాదేహ మీయడవిమృగములకు బలియియ్య వలసివచ్చునుగదా. నీవరిగినది మొదలు వచ్చుదనుక నాదేసం బరికించుచు నొంటిగా నెన్ని నాల్గీయడవిలో వసింపుదును ? నీవు రానినాడు నాప్రాంబులు నిలుచునా ! నన్నుఁగాపాడు వారెవరు ? ఇదివరకుఁ జేసిన హింసయు సంపాదించిన విత్తంబును చాలదా ? ఊరకేల గుమ్మరియెద వెల్లదినముల నాకడనుండిన నుండుము. కానిచో నన్నుఁగూడ భక్షించియేగు మిదియమదీయచింతా ప్రకారమని పలికినవిని నవ్వి యవ్వికటముఁ యవ్వనజముఁబో నిట్లనియె.

ఓహో ! “నలఁతా ! యిదియూ నీచింత” చాలు చాలు ఈపాటి కూరకుండుము. నన్నుఁ జంపువాడీ మూఁడు లోకంబులను లేడు. నేనెక్కడి కరిగినను నాయూర్ధాయము గోప్యముగా నిక్కడనే యన్నది. ఆమర్త్యమెఱిగిన వాడుగాని నన్నుఁ జంపలేడు. దానిం దెలిసికొన బ్రహ్మవశముగాదు. నేను బ్రతికియుండఁగా నీకొక యాపద రాసిత్తునే ? దీనికయి చింతించకుము. నిశాటుల కెల్ల కాల మొకచోట నుండుట కులపరిపాటి గాదని పలికినవిని మరల నబ్బోటి యిట్లనియె.

అమ్మా ! నీయూర్ధాయము గోప్యముగా నున్నదని యన్నంతమాత్రముననే నాకు సమ్మోదంబుగాలేదు. అమ్మరుంగు

తెరంగజింగిన పిమ్మట సరిపడెనని తోచినచో మురిపెమండెనని తనకు మగఁడు బోధించినరీతిగాఁ బలికిన నారక్కసి యక్క పటం జెఱుంగక చెక్కిలి ముద్దిడుకొని కన్నీరు దుడుచుచు నప్పడుచుతో నిట్లనియె.

తస్మి ! అట్లైన, విను మివ్విజననగరమున కుత్తరంబున నవ రత్నసోపాన మండితంబున, కనత్కనక వనజ కుముదకైరవకల్వార కమనీయ పరిమళమిళితామృతోపమానజల కలితంబునై యొప్పు తటాకంబుగలదు. అక్కమలాకరంబున స్నానంబుజేసి దాని ముమ్మారు వలగొని పడమరదెసఁజూడ నపూర్వమైన కదళీవనం బొండుగాన్పించును. అందొక్కొక్క బాదికి నూరేసి కప్పరపు టన టులు మనోహర ఫలదళ విలసితములయి పెక్కు దినుసులుగాఁ బొడ నూపును. దానినడుమ వింతలగు నాకులును ఫలములఁ గ్రీక్కిరిసి యున్న గెలలును గలిగిన బాదియొకటి కొమరు మిగిలియున్నది. అబ్బా దినున్న యనటులన్నియుఁ జెలఁగినచో నడుమనొక యినుపకవా టంబుజూపట్టు. దానిబీగము నీవు పరుండు పర్యంక పేటికయందున్నది. దాన నత్తలుపు దెరచినచో బ్రశస్తభిత్తికా ఘటిత నవరత్న వ్రభా నిరస్త తమస్సమూహంబగు పాతాళ కేహంబొకటి పటికంబురాల సోపానములతోఁ గాననగు. అందు సుందరమణిస్థంభ సంభావితం బగు మంటపంబున వ్రేలంగట్టియున్న పసిడిపంజరములోఁ బంచవర్ణ మిల చిలుక యొకటి గలదు. నాయాయుదాయము దానిలో నున్నది. దానికేమైనఁ బ్రమాదము సంభవించినచో నాకుఁ బ్రాణ హానియగుంగాని వేరొండు మార్గంబున మృత్యువు రానేరదు. ఈ రహస్యంబు చతురాస్యుండైన నెఱుంగఁడు, నాకుఁ బుత్రికపు గాన నెఱింగించితిని.

ఇప్పుడైన నాకు వేరొండుచోట మరణంబులేదని నమ్మకము కలిగినదా యని తనజీవిత రహస్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించిన,

సంతసించి యాయించుబోడి యిట్లనియె. అమ్మా ! నేటికి నామనంబున మోదంబందినది. మున్ను గలిగిన యదటుడిగె. నీవింక జముని కడ కరిగినను భయములేదని యానందమందుచున్న కూతు బెక్కు తెరంగుల గారవించె. నింతలో దెల్ల వారుటయు నానిశాటినికోట దాటి యెక్కడకేనిం బోయినది.

అంత నన్నెలంతయు సంతసముతోఁ దన కాంతుని గోధిత్వంబు వాయబోధించి యభ్యంగనా భ్యవహారాలంకారాది వ్యాపారముల దీర్చిన వెనుక నొక కనకమణిగణపభావిభాసితంబగు సభాంతరమునఁ గూర్పుండియున్న యవసరంబున నయ్యంబుజాక్షి తనకారక్కసి చెప్పిన వృత్తాంతమంతయు నింతయేనిఁ గొరంతపుచ్చక పూస గుచ్చినరీతి వాక్రుచ్చిన నచ్చెరువందుచు మందహాసంబున వదనం జలంకరింప వసంతుం డంతరంగంబునఁ బెక్కు తెరంగుల నాలోచించుచుఁ దనకపటంబా బోటికిఁ దేటపడసక మఱునాఁడుదయంబున లేచి భార్యకెద్దియో మిషజెప్పి మాటుక వాటంబుదారి నక్కోటదాటి యుత్తరంబుగా సరిగిన గనక పద్మమనోహరంబగు సరోవరంబు గాన్పించినది.

అందుఁగుంకి ముమ్మారు వలగొనిన పిదప గనంబడిన కదలీ వసంబుజొచ్చి యెట్టకేలకు వెదకి యప్పెచుబాదింగనుంగొని కటారి ధార నేక వారంబున దాని నిర్మూలంబుగావించి యయ్యినుప కవాట మును జూచెను. దానిబీగము దెచ్చుట మరచివచ్చెను గాన నత్యంత చింతాకాంతస్వాంతుడై యోహో ! యిప్పుడేమి మోసము రాబోవునోగదా ! తాళము మరచివచ్చితిని. మరలనింటి కరిగినచో నాలస్యమగును. అరక్కసికీపాటి కొంతపొడకట్టక మానదు. అది వచ్చినచో నన్నుఁ బరిమార్చును.

ఏమిసేయుదునని పెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు సలవాటు చొప్పున దనచొక్కాయితేబులోఁ జేయినఁ దాళముచెవి యొకటి

చేతికిఁ దగిలినది. అది పైకితీసిచూచి యోహా ! ఇది నాజేబులోని కెట్లువచ్చినది. దీనికిసరిపడు నేమో చూతమని యదియందుఁదగిలించిన యమరుటయు సంతసించి యటునిటు తీర్చిన బీగమువచ్చినది, దాని కచ్చెరువందుచు దైవమే తనకీసహాయము జేసెనని పెక్కువందన ములు గావించుచు నమ్మార్గంబునఁ బాతాళగృహంబు సొచ్చెను.

గోపాలా ! వినుమత్తాళముచెవి యారక్కసి తనకావృత్తాంత మెఱింగించి యరిగినపిదపఁ గళావతి పరీక్షార్థమై దాని నప్పటికలో నుండి పైకిదీసి చూచి మరల దానినందుంచ నశ్రద్ధగలిగి మంచము మీదనున్న మగని చొక్కాజేబులోవైచి నాయంగీ నతఁడుదయ మువ వచ్చునప్పుడు దొడిగికొనెను. గానఁదాన నది తీయఁగలిగె లేనిచో నిష్కారణ మతండే మడియనలసినచ్చును.

వసంతుడఁట్లు పాతాళగృహము ప్రవేశించి మణికాంతులచేఁ బట్టపగలువలె నొప్పచున్న యచ్చోట నలుదిక్కుల వెదకి మంట పములో వ్రేలంగట్టియున్న పంజరము జేరంజని తలుపుదెరచి చిలు కంబట్టనంతలోఁ దెలిసికొని యప్పలలాశిని దిశిలదువనార్చుచు నొక్కపరుగున వచ్చెను. గాని మొదట నతఁడు చిలుక కాళ్ళులు రెండును విరచెను. గాననది చెఱువుగట్టున కాళ్ళువిరిగి పడియెను.

పదంపడి దానిరొక్కలు గంతమును నులిమి పారవైచి నదియు నయ్యవయవములు విరుగనార్చుచు గిలగిల దన్నుకొనుచుఁ బ్రాణంబులంబాసెను. ఆహా ! పెద్దకాలమునుండి గాలుండువ్రాలె జీవజాలంబుల సమయించుచు నస్తోకగర్వోద్రేకమ్మున గుమ్మరు నారేద్రిమ్మరి కతనిచేతిలో చావు విధియించెఁగాబోలు. అట్టి దుష్టు రాలింగొట్టిన యతని సుకృతము సురలుసైతము గొనియాడిరి. అట్లా ఘోరదానవిందునిమి యతండ త్తటాకంబున నొడలు గడుగుకొని యత్తైరంగాయంగన కరింగింప నతిత్పరితగతిఁ జనుడెంచెను.

అంతకుమున్ను యన్నెలంతయు మానవాంతకురాలియార్పులు విని యోహో ! ఇదియేమి నాతల్లి యకాలమునవచ్చుచున్నది. విపరీతంబెద్దియేని బుట్టుదుగదా ! నామనోహరుడొంటిగా నటవి కరిగెనే యతనియునికి వినివచ్చెనా ? యేమి మోసము గావించునోగదా యనుచు మరికొంతతరి కయ్యడలు వినరామికి నెడదడడబడ దాను మున్ను దీసిన తాళపుచెవిని వెదకి కాన కయ్యో ! నానెయ్యంపు జనని బ్రతుకేమయ్యెనోకదా ! అకటా ! నన్ను బుత్రికయని నమ్మినాకుఁ దనమనువు మరుగుతెరం గెఱింగించెనే ! నేను నామగని కపటంబెరుంగక స్త్రీచాపల్యంబున దాచలేమి నాగుట్టు చెప్పితిని. దానికేమి మోసము గావించెనోగదా యని కన్నీరుమున్నీరుగారఁగా పెక్కుగతుల జింతింపుచుండెను.

ఇంతలో నావసంతతుండయ్యింతి యంతికమునకుఁ వచ్చిన సంతసముతో నెదురేగి, పదముల కెరగి యుచితోప చారంబులు దీర్చిన వెనుక సామీ ! యేమియింత యాలస్యము చేసితిరి ? అకాలమున మాతల్లి ముఖిఘోషము వినఁబడియు, నణఁగినది. దానిని మీరు చూడలేదుగదా యని యడిగిన నవ్వచు నతండు ప్రేయసీ ! ఇప్పుడు నీజనని తటాకతీరమునఁ బెద్దనిద్దురఁ జెందియున్నది. చూచి వత్తువు గాని రమ్మనిన నవ్వనిత యదేమి యట్లనుచుంటిరి. నిజము చెప్పుడు నాగుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవని యత్యాతురముతో నడగిన జరిగిన కథయంతయు నెఱింగించి మిగుల పలవించు నయ్యించుఁబోడి నోదార్పువాఁడై యతం డిట్లనియె.

మోహనాంగీ ! అట్టిరాకాసి తల్లికై తల్లడించు నీవంటి పెంగలి యెందైనంగలదా ? ప్రజలతోఁ దల్లిదండ్రులఁ బరిమార్చి తన్నెల్ల కాలము బందీగృహంబునం బడవైచిన రక్కసియెడ మక్కువగల నీబుద్ధిలోలతఁ పెక్కుగతుల నెన్నదగి యున్నదే. చాలుచాలు

నీపాటికి నూరకుండుము కాటుక మోముతమ్మిఁ గ్రమ్మఁగన్నీరు
వెదజిమ్ముచుఁ నేటికి పరితపించెదవు ? తాటకివలెఁ దటాకాంచల
మునఁ బడియున్న దానియాకారము జూచినంత నాకును భీతిపైడమి
నది. నీవెట్లు దాని మాత్రగా నెంచి భయపడక సంచరించితివ్రా
యెఱుంగ. దీనిమరణంబు మనకుఁగాక త్రిలోకంబులకును సుఖకర
మని నమ్ముము. అనుదిన మనేక జంతువులఁ గృతాంతు సంతి
కమ్మన కనుచు దనుజకాంత సంతంబుఁజేసిన నాకుఁ బుణ్యమేకాని
విశ్వాసఘాతుక పాతకంబు రానేరదు.

దైవకృపచే మనచిక్కలు వాసినవి. ఆనంద మండుమని
యూరడించిన మగనిన చనంబుల శోకంబవనయించుకొని యక్కాంత
యొక్కసారి దానిక శేబరము జూపింపుమనివేడిన సంగీకరించి యితం
డయ్యంగనను జయ్యన నయ్యెడకుఁ గొనిపోయి తటాకాంచలమున
ఘోరముగాఁ బడియున్నదాని మేనుజూపించినఁ జెందిన మోహం
బునఁ గొంతదనుక చింతించి దానిందహింప మనోహరునడిగికొనిన
సతండశిదంబునఁ దదంగకంబులు ఖండించి పాత్ర త శుష్కతరు
శాఖలఁజితిఁజేర్చి యందగ్నింజొనిపి బూతిగావించెను.

పిమ్మట నాదంపతులు శుచిస్నానమునకై పాత్రముననున్న
సముద్రమునకరిగి యందఘమర్షణసూక్తములతో శుచిస్నానముచేసిరి.
అప్పు డప్పారావార తరంగములు పెంపుగబొంగుచున్న కతంబున
నారాయణి నచ్చేడియ కుడిచేతనున్న సవరత్నస్థాపితమగు కంకణ
మొండు చీలవదలి సముద్రోదకంబులం బడియెను.

దానసత్యంత వ్యధనొంది యందెంతేని ప్రయత్నముతో
వెదకుచున్న యాకన్నీయతో నావన్నె కాఁడు అబలా ! జలంబుల
మిగుల శ్రద్ధాపూర్వకముగా నెమరుకుంటివిఁ వెలగలవస్తువెద్దియేని
బడెనే యని యడిగిన సవృణఁతి మగనికిట్లనియె.

నాథా ! మునోక్తసారి యద్దానవి దేవలోకంబున కరిగి యందాకాశగంగలో నగలును బుట్టంబులును గట్టునఁబెట్టి రంభాది దేవకాంతలు జలకేళిం దేలుచుండ న్నాదండనుండి రంభదియో యూర్వశిదియో మేనకదియో కాని యనర్ఘ్య రత్నరుచులు వెలుగు చున్న కంకణములజత యొకటి దొంగిలించి తెచ్చి నాకిచ్చినది. అదియు నాచేతులవలె గొల్పువల్లు సరిపడి యపూర్వతేజం బొన గూర్చినది నాకున్న నస్తువులన్నిటికన్న దానియం దెక్కువ మక్కువ గల్గుటచే నొకప్పుడైనను విడువక దాల్చియుండును.

నేడు మున్నీటి తరగలరాయికి నందొక్కకడియము జలం బులంబడి మునిగిపోయినది. దానికై వెదకుచుంటిని. ఇది యగాధ ప్రాంతమగుట దొరకునను నానవదలినది. దానితోడి కడియమిదిగో యెంతచక్కగా నున్నదో చూడఁడు. అని తనచేతనున్న రెండవ కడియము విడదీసిచూపించినఁ జూచి వెరఁగుపడి యతండ్రోహో ! ఇది దేవతాభూషణముగాన నిట్లున్నది. మానవుల యలంకారముల కింత వింత సౌబగుండదు. దేవతల నగలన్నియు నీరీతినే యుండును గాఁబోలు. అహహా ! వారి భోగభాగ్యములు ! దానికై నీవీక యూరక శ్రమపడకుము. నేర్పరియగు కంసాలి నాకు మిత్రుఁ డొకఁడు గలఁడు. వానిచే నీది పోలికయిచ్చి రెండవది చేయించెద నని తత్కాలోచితవాక్యములచే నామెకు దానియందుఁగల కోరిక యుడిగించి యత్తరుణిమణి కేలునట్టి మరల కోటలోనికిం దీసికొని పోయెను.

అంతలోఁ దనమిత్రుల వృత్తాంతము జ్ఞాపకమువచ్చుటయు నటకరుగు సంకల్ప మంకురించినదికాని యక్కోటలోని భగవంతుల వింత సౌబగెంతయు నతని స్వాంతమున కడ్డుపడి సాగనిచ్చినదిగాదు. దాన నమ్మానవనాధసూసుం డమ్మానవతీ శిరోమణితో నందు గొన్ని దినంబులు స్వేచ్ఛావిహారంబులఁ గ్రిడింపుచుండెను.

గోపా ! అట్లు సముద్రంబునంబడిన యప్పుంకజాక్షి కంకణం బొకమత్స్యంబు జాతిస్వభావంబున మింగి కుమ్మరుచుండ దాని నొకజాలరి జాలంబునంబట్టి పైకితీసి యందపూర్వతేజంబున వెలుంగు పెనుమీనుంగాంచి దానిమేని యందంబునకు వెరగందుచు దాను దినినచో నొకటి రెండు పూటల యాహారమున కెక్కుడు చాల దనియు నొక రేనికిఁ గానుకగానిచ్చిన నచ్చెడువంది యెద్దియేని బహు మాన మిచ్చుననియు నిశ్చయించి కోయక యబ్బోయ పాత్రమున నున్న వంగదేశాధీశుడగు కందర్పకేతుం డనురాజునొద్ద కరిగి తనకడనున్న యవ్వింతచేప నర్పించెను.

ఆచేపంజూచి యతండును మిగుల నాశ్చర్యపడుచు నప్పల్లె వానికిఁ దగిన పారితోషికంబిచ్చియంపి యప్పుడది బానిసకత్తిచే దగ్గరయుండి కోయించి చుందువెలుంగు నపూర్వమణివలయుము జూచి చేతంబూని యిటునటు తిప్పించు నాహా ! యంతవంతయగు కంకణము ధరించు నించుబోడి యెంతవన్నెలాడియోగదా ! యే దేశంబలంకరించెడినో ? దానిభార్యగాఁబడసిన మగవాడు పూర్వ జన్మమున నెంత తపముగావించెనో యది పెక్కుగతుల దానిమూల ముగాఁ దద్వస్తుధారిణియగు నారీమణిం బొగడి విరాళింమూలి యట్టి కంకణము ధరియించిన కోకస్తని యీలోకములోనిదేగదా. దాని దీసికొనివచ్చి నాకిచ్చిన వారికి నాయర్థరాజ్యం బిచ్చెదనని యప్పుడ ప్రచురపత్రికల వ్రాయించి దేశదేశంబుల వ్యాపింపజేసెను వానిం జూచినవారెల్ల రాజ్యకాంక్షం గొ తజింపించిరి గాని యస్వయదేశ గోత్రనామంబులు వివరింపమింజేసి యట్టిమూసల మరలించుకొనిరి.

ఒక్కనాఁ డయ్యారనున్న పృథ్వీభూసురకాంత యావృత్తాంతము విని సంతసముతో నాభూకాంతుని యంతికమున కరిగి యతని వలన జాలరివాడు వలవైచిన ప్రదేశపుగురుతును కంకణము పోలి కయు దెలిసికొని యతనితో నిటనియె.

జేవా! నేను దేవరవారు గోరిన నారీమణిం దీసికొనివచ్చెదను : దీనికై చింతింపకుడు. అక్కఱిత మీప్రక్క నున్నదిగా భావింపుడు. నకలసాధన సమన్వితంబును విచిత్రవస్తు భూయిష్టంబునునగు నొక యోడ నాకిప్పింపు డిప్పుడ యరిగెదనని యడిగిన నతండు సంతసించి యది గోరిన వన్నియు నిచ్చి యంపెను. పిమ్మట నాబడుగు పడఁతియు నాయోడకు నేలికయై యెక్కి. మంచివేళ లంగరులు తీయించి చాపలెత్తించి పల్లవానికిఁ జేపదొరకిన దిక్కుననుసరించి యోడ నడిపింపసాగెను.

ఓడ నడుచునప్పుడు సముద్రతీర ధారుణి యంతయుఁ బరీక్షింపుచు నావృద్ధ పదియేనుదినములు పయనము సాగించెను. పదియారవదినమున సూర్యోదయము కాగ నే యొడ్డున గొప్పపొగయు, దానిలోనుండి మంటయు, నవియన్నియు నడంగిన వెనుక నున్నతములైన మేడలుం గాన్పించినవి.

వానింజూచి యమ్మునలిది మిగుల సంతసించి యోడనర దారులతో నోడలంగరు వేయుండనియు మరల దానువచ్చుదనుకఁ గని పెట్టుకొని యక్కడనే యుండవలయుననియు నాజ్ఞాపించి చింపిరి గుడ్డలఁ గట్టుకొని చిన్నదోనె యొకటి యెక్కి చిరుకోలం ద్రోసికొని యప్పట్టణపురేవు చేరినది.

మొదట నుదేవ్యరింగానక చింతాకలమాననయై గట్టుపై కెక్కి నలుదెసలం బరికింపుచుండ నొకదండనుండి యిరువురువచ్చుట గానంబడియె. వారు దాని పుణ్యవశమున నాటియుదయమున విహారాధకము వెడలిన వసంతుడును కళావళియే. అట్టివారిం జూచినతోడనే వేడుకతో నాప్రోడ మరల సముద్రతీరమునఁ గూర్చుండి తల విరియఁబోసికొని గోలుగోలున నేడ్వసాగెను.

ఇంతలో నాదంపతులు సమీపించి జనరహితమగు నాప్రదేశమున మానిసి గానంబడిన, సజాతీయవస్తుదర్శన సంతోషంబు మనంబున వెల్లివిరియ నల్లన దానితో నిట్లనిరి.

అమ్మా ! నీవ్వెరవు ? ఇందేలవచ్చితివి ? నీయభిధానమెద్ది ? ఇట్లుకుండఁ గారణమేమి ? నిన్నెవ్వరిట్లు భంగపరచిరి ? నీవెతల తెరంగెరించిన మామోషినంత యుపకారము సేయుదుము. నిక్కము వక్కాణింపుమని సాంత్యనపూర్వకముగానడిగిన నామధురాలొక్కింత తలయెత్తివారల చక్కఁదనమునకు మిక్కిలి వెరగుపడి మరియు నానెలతం దిలకించి, ఔరా ! యీమోహనాంగి నిర్జరాంగనగాని మానవకాంతగాదు. మానిసులకిట్టి యగదముగలుగునా వంగ దేశాధీశుని మరులుకొలిపిన మదవతియు నిదియే. అతని యొద్దనున్న కంకణమునకు జోడైనది దీని దాపలకేల నున్నది. ఔనా, నతండ్రిట్టి రమణీమణికై విరహమొందుట యుచితమే. నాభాగ్యవశంబున నేటికెన్నుకొన్న యన్నవ కన్నులంబడినది. దీనినెట్లోమాయచేసి కొనిపోయెద. అర్థరాజ్యంబు నాకుఁదక్కినదని సంతసించుచు నమ్మరిపెము మొగమునఁ దోపనీయక వారిపాదంబులంబడి యిట్లనియె.

అయ్యో! నాకుయ్యేమని వక్కాణింతు. అయ్యయు నమ్మయు వలె మీరాదరంబున నడుగ నుడువకునికి సాధు పరిపాటిగాదు. నాకు లేక లేక యొకకొడుకు గలిగెను. వాఁడు పుట్టినవేళ యెట్టిదో కాని జాతకర్మాదిక్రియలు నిర్వర్తింపకమున్న తండ్రి నాకలోకంబలంకరించెను. అఁడుదాననైనను నేను దైర్యము గలదాననుగాన భయపడక యెద్దడికోర్చి పిల్లవాని సత్యంతమోహంబునం బెనిచి పెద్దవానిఁజేసి తద్దయుశ్రీమపడి పెక్కురొక్కంబు వ్యయపుచ్చి యొకపడుచుం గట్టిపెట్టితిని. ఆదుర్మార్గుడది కాపురమునకు వచ్చినది

మొదలు నాయందుగలభయభక్తులు నానాటికి నీటంగలుపుచుండెను వానిభార్యయు సనార్యకుల సంజాతయగుట నాపై మిగుల నీసుగలిగి మగనికి ననుదినము రోసమెక్కించుచుండును. కొడుకు చెడుగై న గోడలు మంచిదగునా ?

ఇట్లుండ నొక్కనాడొకొడలురా కాసి యేమిబోధించెనో యానిర్భాగ్యుడూరక నాపై బడి చానమోది తలబట్టి యీడ్చి చావుమని సముద్రంబునం బడదొర్చిన మునింగితినిగాని పాపపు పరమేష్ఠి నా కాయు వెక్కడఁ బెట్టెనో చావక యలలం దారువువ్రాతే దేలి యీరేవునకుఁ గొట్టుకొనివచ్చి గట్టెక్కితి. “పాపీచిరాయు” వనుమాట తప్పనా ? మరియు నన్నింక నెన్ని చిక్కులఁ బెట్టదలఁ చియో దైవము సముద్రంబునం బడినను చావనీయక తేలవైచె. కటకటా ! నావంటి పాపాత్మురా లీ మూఁడులోకంబుల లేదునుఁడీ యని యేడ్చుచున్న యన్నాతిం జూచి జాలిపడి వనంతుండిట్లనియె.

అవ్వా ! మేమివ్వీటి కేలికలమై యుందుము. నీవు మాయరు వురనడుమనుఁ దల్లిగా మెలంగుము. ఎల్లపనులును నీమీఁదుగా నడి పించుకొనియెడము నీకేకొరంతయు రానీయము. చింతవిడుపుము. వేయేల మేము నీయాజ్ఞకులోనై మెలంగువారము. లేలెమ్మ రమ్మని బ్రతిమాలు నాభూపాలనూనుని యనునయవాక్యంబులఁ దేరినదాని వలె నభినయించుచు నతని గుణగౌరవము పెక్కుగతులఁ గొనియాడి యల్లనలేచిన సతండు తన యుత్తరీయము దానికిఁగట్టనిచ్చెను. అప్పు ట్టంబు గట్టుకొనిన యాదుష్టురాలిని వెంటబెట్టుకొని యాఁడుతోడు దొరకెనను సంతసముతో నారాజకుమారుం డంగనతో ముచ్చటించుచుఁ గోటలోనికిరిగెను.

పిమ్మట నావృద్ధయు వారిద్దరినడుమ మిగుల నమ్మకమైన వర్త నముల మెలంగుచు నాహారమిచ్చునప్పుడును అలంకరించుచున్నప్పు

దును నభ్యంగనాది సంస్కారములు జరుపునప్పుడును వారి చిత్త వృత్తుల కనుగుణ్యమగురీతి నెరపుచు దుదకు వారి దాఁజెప్పినట్లు నడచుకొను వారిగాఁ జేసికొనియెను.

అతఁడును దనభార్యకుఁ దోడుగలదుగావున వేటకై యడవి కరిగి రెండుమూఁడు దినములవరకు యధేచ్ఛముగాఁ గ్రమ్మరివచ్చుచుండును. ఇట్లు కొన్నిదినము లరిగినవెనుక నొకనాఁడతఁడడవి కరిగిన యప్పుడప్పడఁతి మెత్తఁదనము గనిపెట్టి యల్లన యావృద్ధ యిట్లనియె.

వాల్లంటీ ! యెంటిగా మనమిక్కటలో నుంటిమి. కోటదాటి నచో బెడిదంపుటడవియుఁ గ్రమ్మగములేకాని మానిసి యెవ్వండును గానంబడఁడు. నీమగఁడు మిగుల బలశాలియగుట నిట్టిచోట మనకేకొరంతయు లేకున్నది. నోట ననినం దప్పుగాని మానవ శరీరములు శాశ్వతములు గావుగదా. ఆతఁడు ముందో మనము ముందో యెవ్వరుచూచినారు. మనకన్న నతనికి ముందర మోసము సంభవించినచో మనబ్రతు కేమికావలయు ? నేనిట్లంటినని మరియొకలాగున భావింపకుమీ ! ఎన్నఁడో రాఁబోవు ననర్థమునకిప్పుడే ప్రళీకారము జింతింపవలయునని శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పదురు. నాజీవితము మీయాధీనము జేసితి. నాకు మీకన్న యాపులు లేరుగదా ! మీరు క్షేమముగా నుండుట కంటె నాకుఁ గావలసిన దేమున్నది? ఎల్లకాలమిట్లుంక భగవంతుని బ్రార్థించుచుంటిని. కాని మనయిష్టానుసారముగాఁ గాలము నడవదు. “కాలోయం దురతికృమః” యను వాక్యమునుంబట్టి నేనిట్లు చింతించుచుంటిని.

కావున మగువా నీమగని యాయుర్విషయమై కాలమితి యెరుగునేమో యడుగుము. మన వారికి జాతకముల వలనగాని సాముద్రీకమువలనగాని యాయుర్మితి దెలిసియుండును. అమృతము

మనకుఁ దెలిసినచో నిర్భయమైన యానంద మందుదముగాక—నే నడుగమని నట్లడగకుమీ ! యతని మానసమున కేమితోచునో అట్లడిగిన నాయానసుమీయని పెక్కునీతులు దెలిసినదానివలె బోధించుటయు నాలించి యాయందుముఖి యందుగొన్ని వాక్యంబులు తనకుఁగర్హకఠోరములుగా నున్నను సైరించి యిదియేమో తనక్షేమము గోరియే యట్లనుచున్నదను నమ్మకముచే మరుమాట పలుకక యట్లడిగెద ననుమాట శిరఃకంపమున సూచించిన సంతతితో నాప్రస్తావము కట్టిపెట్టి వేరొక్కగోష్ఠిచేఁ బ్రార్థింపుచుకొనిరి.

ఇంతలో దినాంతమగుటయు వసంతఁ డింటికరుదెంచిన సంతసించి వారెన్నేని సుపచారంబులం దీర్చిరి. అతండు నిష్టాహార సంతమండై యీప్సితకామంబులఁ దీర్చుకొనియె. ఇట్లు నాలుగైదు వాసరము లరిగినను కళావతి కాప్రస్తావము తెచ్చుటకు వీటుదొరకి నదిగాదు. ఒకనాఁడతఁ డుదయమున వేటకై తొందరగా నటవి కరుగుచుండ నాదండకరిగి యతని కైదండబట్టికొని యయ్యండ జయాన యిట్లనియె.

నాథా ! మీరు సారెసారెకు ఘోరమృగయాసక్తి నడవి కరుగుచుంటిరి. ఒంటిగా మేమిచ్చోట నుండఁజాలము. మీకందే మైనఁ బ్రమాదము సంభవించినచో మాకేది దిక్కు. ఈసారి మమ్ముఁ గూడఁ దోడ్కొని పోయినంబొండు లేకున్న మీయాయుఃప్రమాణ నిశ్చయం బెరుంగుదురేని వక్కాణింపుఁడని కేల్వదలక నిర్బంధించిన సంతసించి యాచంచలాక్షిని గొఁగిటఁ జేర్చుకొని యతండాహస్యం బదివరకెవ్వరికిఁ జెప్పనని నిశ్చయించుకొనియుఁ బ్రయాణపు తొందరచే మరచి యతైరవతో నిట్లనియె.

బోటీ ! నాకు భయమేమిటికి ? వినుము మదీయమిత్రుఁ డగు శౌకకళాదునిచే నాయాయుషిక త్తివఱలో నుంచబడినది. ఇది

నీయొద్దనునిచికొనుము. దీనికిఁ బ్రమాదము వచ్చిననాఁడుగాని నాకుఁ బ్రాణభయము రానేరదు. దీనిగాపాడుకొనుచుని నిదానించక యది యమ్మదవతి చేతికిచ్చి తాను వేటకై యటవికరిగెను. ఎట్టినేర్పరియైనను విధి గతికి బద్ధుడై ప్రమాదమునొందక చూసఁడు.

ఆతండాకింత నిదానించినచో నాకపటమునుఁ దెలిసికొనఁ దగిన వాఁడే “బుద్ధిః కర్మానుసాఁహీ” యను వచనంబునుంబట్టి యతని కట్టియూహ పుట్టినదికాదు.

పిమ్మట నవ్వరవర్ణిని యన్యర వృత్తాంతమంతయు నమ్మునలి దానికెరిగించిన సంతసించుచు నప్పడతి కిట్లనియె. అమ్మా ! మనము వఱయరలు ప్రాణపదముగాఁ గాపాడుకొనవలయునుజూపి ఎక్కడ దాచెదవ్రాకాని మనబ్రదుకంతయు దీనితోనున్నది యనిన నదియు నమ్మా ! యెక్కడదాచినను భయమేమి మనముగాక యన్యు లెవ్వరేనిం గలరా ? నిత్యమును జూచుచుండవచ్చు నీమంచము తలకడనునిచెదననిన నొను భయమేమి యట్లై యుంచుమని చెప్పినది.

అక్కపటం బెఱుంగక యక్కలికి యక్కడనే దాచెను. మఱి వసంతుఁడును రెండు మూఁడు దినములలో నిట్లుజేరి యధేష్ట కామంబుల సంతృప్తి నొందుచుండెను.

ఇట్లుండి యొక్కనాఁడురేయి నాదంపతులు బెద్దయుం బొగ్గింపుఁ గంతుకేళులం దేలియలసిసాలసిగాఢనిద్రాప్రవశులై యున్న వేళఁ జూచి యానీచురాలు మెల్లన నవ్వఱసంగ్రహించి యొకరాయిమీద దాని యర లరుగదీయఁ దొడంగిన నారాజకుమారునికి మరణావేదన యావర్భవించి నిట్టూర్పులతో నిట్లట్లు గొట్టుకొన దొడంగిన నారా యడి కచ్చేడియ మేల్కని పతినిలేపియు లేవకన్నఁ దొందరపడుచుఁ దలయంపినున్న వఱను వెదకి గానక తటాలున ముసలిదియుండు గదిలోని కేగుటయు నదివేగిరించి వఱయర లరగదీయుచుండ నీక్షించి

యేమే నిర్భాగ్యపుముండా ! యిట్టిదోహకృత్యమున కొడిగట్టితివి ? ఆయన నీకేమి యపకారము గావించెనే. కటకటా ! నిన్ను జనని యని నమ్మినందులకు మంచి యుపకారము గావించుచుంటివి. అయ్యో ! నేనేమిచేయుదు నెవ్వరు దిక్కని పెద్దయెలుంగున నేడ్చుచు నవ్వఱయూడ బెరికికొనిన నక్కలికితో నది యిట్లనియె.

వట్టి ! యూరక నన్నేల దిట్టదవు ? నీమగఁడు చెప్పినగుట్టు వట్టిదో నిజమోయని పరీక్షార్థమై యిటు గావించితినిగాని దోహ బుద్ధిగాదు. ఇంతమాత్రమున నతనికి నిజముగా నాయానముసంభ వించినదే చూతము రమ్మని యాగదిలోనికిరిగి యతనిం జూడ వఱ యరలు నిశ్శేషముగా నరుగదీయలేదు గాన నించుక ప్రాణము గలిగి యున్న వాఁడు గాని యూరహస్యమది గ్రహింపలేక చచ్చెనని మిగుల నానందమందుచుఁ బైకిఁ గళావతికన్న నెక్కుడు చింతించుచు నామెతో నిట్లనియె.

అబలా ! ప్రమాదవశంబునం జేసితిని. కానిమ్ము నేనొక సిద్ధాక్షధమువలన వీనిం బ్రీతికిం చెద నీవు చింతింపకుము. చింతించి నచో బ్రతుక నేరఁడు. దానికి ముందు నీవు సముద్రోదకంబులఁ దలయంటుకొనవలయు ఆలస్యముచేయక యందుఁబోదమురమ్ము. అతని వియోగము నీకన్ననాకు వ్యాకులముగానున్నది. అని పలికినఁ బాపమక్కలికియదియు నిజమని నమ్మి చింతించుటమాని యమ్మా యలాడితో సముద్రతీరమున కరిగినది.

అప్పుడది పట్టి ! వట్టి నేలం గూర్చుండి తల యంటుకొనరాదు అల్లదిగో ప్రాంతమున నెద్దియో చిన్నదోని గాన్పించు చున్నది. దానిమీద గూర్చుందువు గాని రమ్మని యచ్చటికిం దోడ్కొనిపోయి యానావ కొనబల్లమీఁదఁ గూర్చుండబెట్టి యొడలు నలుగిడి కన్నులు చూసికొమ్మని తలమీఁద పులుసుపోసి యొక చేతరుద్దుచు రెండవ

చేత జరుకోలతో నద్దోని తోసికొని యొకనిమిషములోఁ బెద్ద యోడయొద్ద కరిగినది.

అప్పుడు తల రుద్దుటమాని కన్నులం గడిగినం జూచి యాచకో రాక్షి నలుదెసలంబరికించి యెందును భూమింగానక పెద్దయోడ గాంచి యాముసలిదాని కవటం బెఱింగి యిట్లనియె. ఓసీ పాపాత్ము రాలా ! నామగఁడచ్చట గతచేతనుడై పడియుండ నన్నిక్కడికేల తోడ్కొని వచ్చితివి. నీయభిలాష యెద్దియో చెప్పమూరక యేల శ్రమపెట్టెదవు. నన్నుఁగూడ జంపినం జంపుము. నీకవటమెఱుంగక బంగారమువంటి కాపురము నీటఁగలుపుకొంటినే !

అయ్యో ! యెంతకవటము బన్నితివి. కటకటా మన్మథునిఁ బోలు నామగని నిరపరాధిం జంప నీకు జేతులెట్లాడెనో. ఛీ ! కఠినచిత్తురాలా నీమొగము జూచినం బాతకమువచ్చునే. ఇదిగో నీవు జంపకున్నను ప్రాణేశ్వరుంబాసి నిముషమైనను దాళజాల. ఈసముద్రోదకంబులంబడి లోకాంతరమున నతనిం గలిసికొనియెద నని లేవఁబోవుటయు నట్టెపట్టుకొని లేవనీయక యదియోడవాండ్రం జరి దీనిలోనికి గొంపొందు డని యాజ్ఞాపించిన వారు బలాత్కార ముగా నా నారీమణిసనోడలోనికిఁ దీసికొనిపోయి రమ్యమైన యొక గదిలోఁబెట్టి తలుపుబిగించిరి.

పిమ్మట నాముసలిదియు నోడయెక్కి సరదాచులకుఁ బడవ నడుపుడని యాజ్ఞాపించి తానుగూడ నాయువతియున్న గదిలోని కరిగిమగనిందలఁచి నొగిలిన చిత్తముతో నుత్తలపడుచున్న యప్పు డుచుతో నిట్లనియె.

కాంతా ! నీకాంతుఁడు లోకాంతరమున కరిగెను. చింతించిన మరల వచ్చునా ? విను మతనికన్న భాగ్యంబునను రూపంబునను యౌవనంబునను సధికుడైన వాని నీకుఁబఠింగావించు. ఇదిదినములు

సైరింపుమని యెన్నియో ప్రియోక్తులు చెప్పినదిగాని యవియన్నియు బెడచెవులంబెట్టి పట్టరాని యలుకదానిఁ బెక్కుగతులఁ దీర్చుచు దైవంబును దూరుచుఁ దనకుఁబాస నిండ్రించుకొనుచుఁ బెక్కుగతుల వగచుచుండెను.

అనావయు మంచిగాలి వీచుటచే నాచుదినములకే వంగ దేశపు రేవుచేరినది. తోడనే ముసలిది ఫిరంగియొకటి నేయించిన నాధ్వని వలననే కార్యసూచనముఁ దెలిసికొని యాభూషాలుండుచితపరివారముతో నాయోడఁజేరి ముసలిదానివలన నన్నెలంత వృత్తాంతమంతయు విని సంతసించి యాచెల్వంజూచి మూర్ఛిల్లి యొక్కెంత వడికిఁ దెలిసి మోహమాపలేక యప్పుడ యప్పడంతిఁ గూడఁ దలంచెను. అమ్ముసలిది యొప్పుకొనక కొన్ని దినములు మచ్చిక జేసినంగాని యిచ్చగింపదని యడ్డుపెట్టిన నతండు సమ్మతించి యొకయూదోళికమున నబ్బాలికామణిం గూర్చుండబెట్టి తలుపులు బిగించి యపూర్వమగు నొక యంతఃపురముఁ జేర్చెను.

అందుఁదగిన పరిచారికలఁ బెక్కండ్రు నునిచి యవ్వనిత మనసువచ్చిన యుపచారములఁ జేయించుచు నొక్క నాడంగజ తాప తప్తండుయి యతండచ్చేడియ గవయంబోయిన నామెయు నప్పటికిఁ దనకేమియుం దోచమిం జేసి యెద్దియో వ్రతమిషచే సంవత్సరము మితిఁ గోలినది.

ఆ భూపతియు బలవిద్రుతి కభిమతములేక యట్టి మితి నిచ్చి దిన మొక్క యుగముగా గడుపుచుండెను. అని యెఱిగించి యంతలోఁ బ్రయాణ సమయ మగుటయుఁ గథజెప్పటచాలించి యయ్యతి గోపా !, వైకథసుందరిమజిలీలో జెప్పెది. నేడు నడువ వేళయైనది. తమ్మనపుడు వాడు తర్వాయికథవిన వేగిరపడుచుఁ గావడియెత్తుకొని యాసన్యాసితో నడుచుచుండెను. అయ్యతియు మానం

బవలంబించి ప్రాణవాక్షర జపంబు గావించుచు నడుచుచుండ వాడు వినినకథయంతయు జ్ఞాపకమునకుఁ దెచ్చుకొనుచు నడుమనొకసారి యయ్యా! యాపసంతాఁడు మరల బత్తుకునా యనియు వేరొకసారి యారాజకుమారె మరల జేరునా యనియు నతఁడు మరల మిత్తులతోఁ గలిసికొనునా యనియు వారందరు నింకి కరుగుదురా యనియుఁ బల్కరించుచుండ హస్తసంజ్ఞచే వారించుచు నయ్యతి క్రమంబున మధ్యాహ్నపు మజిలీచేరెను.

అయ్యతి మునుపైలె నట ననుష్ఠాన మంతయు దీరిన వెనుక వంటజేసికొని భుజించి యలసటదీరిన కొండాకవడికి నొక చల్లని ప్రదేశమునఁ గూర్చుండి భోజనమైనది మొదలు కథచెప్పుమని పేపుచున్న యాగొల్లవాని కిట్లని చెప్పదొడంగెను.

మూఁడవ మజిలీ.

రామునికథ.

గోపా! వినుమట్లు దక్షిణపు దెసకు మట్టికొమ్మమీదుఁగా నరిగిన మంత్రిసూనుఁడైన రాముఁడు నాల్గదినములు సులభముగా నడిచి మఱిరెండునాళ్లు ప్రయాసముగా వంగి నడుచునంత నంతము గాన్పించినది. కాని యదియొక పర్వత ప్రాంతభూమిగా నున్నందున నందలి విశేషములరయఁ దలఁచి యాశాఖిది నడువ నొక గొప్ప పర్వతము గానఁబడినది. దాని యాన్నత్య మరసెదంగాక యని యతండది యెక్క నారంభించెను. సాయంకాలమైనను శిఖరము గాన్పించినదికాదు. ఆరేయి నట ఫలాహారమున నాకలి యడంచుకొని మరలఁ దెల్లవారినతోడనే యెక్కనారంభించెను. సాయంకాల

మయినను దుద యగుపడలేదు. మునుపైలె నట వసించెను. మరునాటి రాత్రికిని శిఖరము మిగిలియేయున్నది. ఈరీతి నారుదినములు నడచినను శృంగము గనంబడ నండులకు వెరగందుచు నతం డౌరా ! యిదిచూడ నెంతయో లేనట్లుండు యెక్కినకొలఁది మిగిలియే యుండెను. ఈకొండయాన్నత్యము మిగుల వింతగా నున్నది. దీని రేపుమాత్రము పరీక్షించి కొనగనంబడనివో మగిడెదెంగాక యని నిశ్చయించి యారేయి గడిపి మరునాఁడు చీకటి పడుదనుక నెక్కి చివర జూడలేక విసిగి మగుడఁ దలంచు నంతలో నందొక గుహ గాన్పించినది. దానింజూచి ప్రవేశింపం దలంచి రాత్రివేళ యగుట కొంచెము భయముజెంది యారాత్రి యాగుహముఖంబున నివసించి మరునాఁడుదయంబున దానింబడి ధైర్యసాహసంబులే తనకుఁ దోడురా నరిగెను.

సాధారణమైన వెలుఁగుగల యాగుహలోఁబడి పోవంబోవఁ గ్రమంబున నది యల్పమగుచుండుట నిలిచి నడచుటకు వీలు లేక గొంచెము వంగియే నడువఁదొడంగెను. మఱియుం బోయినకొలఁది గుహ చిన్నదియు జీకటి యెక్కుడగుచుండ నడువశక్యముగాక మగిడి పోవుదమని యాలోచించి వెనుకకుఁదిరిగి దారియే కాన్పించి నది కాదు అప్పుడతనికి వచ్చినదారియుఁ బోవలసిన దారియుం డెలియక దట్టమగు చీకటిలోఁ జేతులఁ దుడిమికొనుచుఁ గొంత దనుకఁ బ్రాకియే యరిగెను. పైన నెట్లును శరీరము పట్టునంత యవకాశము లేనందున నప్పుడతనికి ధైర్యమూగినదికాదు. మరణభీతి జనించి యకటా ! దైవము నన్నిచ్చుటికిఁ జావఁదోడ్కొని వచ్చెనే ? నా సాహసమే నన్నింత జేసెనుగదా ! మఱికొమ్మతుద గానంబడిన తోడనే మగుడకయీపర్వత మేటికెక్కితిని ? ఎక్కియుఁ బయలు నరుగక గుహఁజొరనేల ? సొచ్చియు చీకటి బలియుచుండ మగుడక

యింత దవ్వరానేల? ఇదియంతయు దైవికమేగదాయని యూహించి ధైర్యముతో నిట్లు తలంచెను.

మ. ఎట నెవ్వారికి నెన్ని 'రేల్సుఖముగా * నీ దుఃఖముగాని వి
స్ఫుటపూర్వా చరితాత్మకర్మవశతః * భోక్తవ్యమై యుండునో
ఘటనాచాతురిః ద్రాశ్యగట్టుచు బలా * త్కారంబుగా వాని న
చ్చోటికిందోడ్కొనివచ్చిదానిగుడిపిం * చుకదైవమన్నాల్భోగి.

అని బాల్యంబున నాచార్యుండు సెప్పినపద్యము జ్ఞప్తికి
తెచ్చుకొని నాకు మరణమయ్యెడుగాని మరియేమి కాగలదు. అది
యెల్లరకు జన్మము తోడనే వచ్చుగదా? దానికై చింతయేటికి?
అనుచు భగవదాయత్త చిత్తుండై మఱిరెండు బారలు ప్రాకిన
తోడనే కొంచెము వెల్తురు గనుపించినది. దానియాధారమున మఱి
రెండు గజములు నడిచిన నందొక కెలనఁ గవాట మొకటి చేతు
లకుఁ దగిలినది. అది పట్టిలాగిన మణిప్రభలచే బట్టపగలుగానున్న
యొకగదియందు దపంబానరించుచున్న మహర్షిగాంచి హర్షంబున
మేనుపులకింప మరణభీతి విడిచి యమ్మహానుభావు పాదంబుల మ్రోల
సాష్టాంగ మెరగి యట్టె లేవవకున్న యొక్కింతవడి కయ్యోగిం
దుగ్రేడు గన్నులం దెరచి పాదంబులం బడియున్నవానిఁ గృపగదుర
లేననెత్తి యోరీ! నీవెవ్వండ వివ్వపిన గుహంతరాళమున కెట్లు
ప్రాణములతో వచ్చితివి? చెప్పమని యడిగిన నతఁడు నమస్కరించి
తన కథ యంతయుఁ జెప్పి రక్షింపుమని వేడుకొనియెను.

అయ్యోగియు నతని సాహసమునకు మెచ్చుకొనుచు యీనో!
పండ్రొండెడ్లకు నొకసారి బాహ్య ప్రచారము గలిగిన నాకీదినముననే
యట్టిమితి యగుటచేఁ గనులఁ దెరచి నీతో మాటాడఁగలిగితిని.
లేనిచో నీవు వృధాగాఁ జావవలసివచ్చును. ఈగుహయందు
వచ్చుటకేగాని మరలఁబోవుటకు దారి గనఁబడదు నీమనోధైర్యము

గొనియాడఁ దగియున్నది. నీకేమి కావలయునో కోరుమనుటయు నతం డంధకారబంధురంబగు గుహాంతరాళమున నుండి తెరపిగల ప్రదేశము జేరుటకంటె వేరొండు వదమని తోచమింజేసి తన్ను బాహ్య ప్రదేశంబున జేర్చుమని వేడిన నమ్ముచియు వానిఁ గన్నుల మూసికొమ్మని యెద్దియో జపించినంత రాముండు తక్షణం బక్కొండ యవ్వలి భాగంబునేరెను.

అట్టివిశేషము గన్నులు దెరచి చూచి మునిప్రభావమునకు వెరగంగుమఁ దన్ను మరల జనించిన వానిగా భావించి యావట వృక్షముజూడ నేమూలను గానక యోహా మోసము వచ్చెనే, నామని భ్రమసినది. అమ్మని వరమిచ్చినప్పుడ గూమట్టి మొదలు జేర్చుమనక మరియొక లాగున గోరితినే యిప్పుడది యేదెన నున్నదో తెలియదు. ఎట్లు మొదలు చేరుమనని పశ్చాత్తప్త చిత్తుండై నడువ సాగెను.

అట్లుసాయంకాలము దనుక నడిచినను గ్రామమేదియుఁ గానంబడలేదు. విశాలమగు నొకచూతవృక్షము గనంబడినది అదియు నివాస యోగ్యముగానుండ నారాత్రి దానిమూలమునఁ బరుండి తన పయనపు విశేషమును గుఱించి చింతించు చుండ నిద్దర పట్టక రెండుయోమములదాక మేుకొని యుండెను. అట్టి యెడ నాచెట్టుమీఁద గూటిలోనికి రెండు గరుడపక్షులు చేరి యిష్టములైన మాటలం జెప్పకొనఁ దొడంగెను. అందఁడుపక్షి మగపక్షి కిట్లనియె.

నాథా ! మీరు అనేకభూములు తిరిగి నచ్చితిరిగదా. ఎందేని వింతలు చూచితేరేని నుడువుఁ డని యడిగిన దానికా పతంగపుంగవం బిట్లనియె.

కాంతా ! నేడెందును నేవింతయుఁ జూడలేదు. వచ్చుచుండ నిచ్చటికి రెండుయోజనముల దూరములో నొకపట్టణముగలదు.

అపట్టణపురాజనకు లేక లేక యొక కూతురు గలిగినది. దాని చక్కదన మీఁమాఁడు లోకములంగల యంగనలకు లేదు. పాప మామూఁబోడికిఁ గొలదికాలమైన దెచ్చియో రోగమునఁ గన్నులు గాన్పించుట లేదట. అట్టిసాగుగల మగువకుఁ గన్నులు పోగొట్టిన నలువంద ట్టుచుఁ దల్లిదండ్రులేగాక పౌరులు గూడ పూర్తిగా భుజించుట మానివేసిరి.

ఆరాజు లక్షలకొలది రొక్కము కరుచుపెట్టి పెక్కుచికిత్సలు చేయించెనుగాని దానికన్నులు చక్కఁబడినవి కావు.

మ. ద్విజవంశోద్భవుడైన భూపుండ్రున ♦ న్విడ్వర్షుడైన జఘ
న్యజుడైన స్థనుడైన నీచకులుడైన ♦ నన్మత్తనూహత నే
త్రజగుద్దోషము వాయ నెవ్వఁడు చికి ♦ త్సంజేయునో వానికిం
ద్రుజగింబులైన నిత్తు నత్తుణి ధా ♦ తీర్రాజ్యము క్తంబుగా.

అని చాటింపించు చున్నవాడు.

నేఁడాపట్టణము మీఁదుఁగా వచ్చుచున్న నాకీవీరిత మాత్రము గనంబడినది. ఇంతకన్న నెద్దియఁజూడలేదనియె. ఆమాట వినిన తోడనే యప్పతంగంగన జ్ఞానివడి అయ్యయ్యా! పాపమంత సంపదయు సౌందర్యమును గలిగిన చెలువ గుడ్డిదిగా నున్నదని వినిన నాకునుగూడ విచారమగుచున్నది. అట్టియంభత్వంబు వాయజేయ వైద్యుండ్లొక్కండుసప్పడమి లేదాయని యడిగిన మరల విహగపతి యిట్లనియె.

బోటీ! మన గూటియందున్న యీషసికాష్ట మరగఁదీసి యాగంధ మాపద్యగంధి కన్నులం బట్టించిన జక్కంబడునుగాని వేరొక్కయోషధి నేవైద్యుండును బాగుసేయలేదని చెప్పి యాపక్షి పతి యాసతితో రాత్రిశేషము గడిపి యుదయమున నెందనిఁ జనియెను.

పక్షిభాషకు గుఱెఱింగిన రాముఁడు చెట్టుక్రిందఁ బరుండి యాపలుకులన్నియు వినియున్నకలంబున నుదయకాలమున నాచెట్టెక్కి యక్కలాయమందున్న పసికాష్టము సంగ్రహించి యత్యంత సంతోషముతో దిగి సాయంకాలమునకే యాపట్టణముఁ జేరెను.

అందొక బ్రాహ్మణ గృహమందు భుజించి వీధివేదికమీఁదఁ బండుకొనియుండఁ జారులా నారీమణి చక్కదనముం గుఱించియే చింతింపసాగిరి అట్టిమాటల నాలింపుచు నతం డారాత్రి యొక యుగముగా గడిపి తెల్లవారినయంత నెంతేని సంతసముతో నారాజ నిశాంత పాత్రమునకరిగి “రాజనందన కన్ను లేను జక్కబరతునని” వక్కాణించినంత బదుగురు చుట్టుకొని యతని రాజనగరికిఁ దీసికొని పోయిరి.

ఆధాత్మీపతి యావార్తవిని యశ్రద్ధజేసి చాలుచాలు! నిట్టి వైద్యులనేకులయిరి ఏటికి నీశ్రమయని మొదట నీనడించెను పదం పడి యతనిమాటల పాటవమునుబట్టి యెట్టకేలకొడంబడి యుక్కన్యం జూపించుటకై తగిన పరిచారికల నియమించెను.

వారితోఁగూడ గన్యాంతఃపురమున కరిగి రాముండందర దూరముగాఁబొమ్మని తానొక్కరుండ యయ్యండజయానదండకరిగి తదీయతారుణ్య రామణీయమున కచ్చేరువందుచు నల్లన నయ్యోషధి కాష్టం బరుగఁదీసి యాగంధంబు గన్నులకుఁ బట్టించిన వెంటనే యవి యపూర్వతేజంబునం బ్రకాశిల్లుటయుఁ జూచి యాచకోరాక్షి సంభ్రమాశ్చర్యసంతోషకలిత మానసయై యెదుర నాశ్వినేయ స్వరూపంబున నిలిచియున్న యామంత్రీ నంతనుం దిలకించి మేను పులకింప నమస్కరించుచు “నీవ నాభర్తపు. నాపుణ్యంబు ఫలించె” నని యనురాగ సూచకములగుచూపు లభిస్తేఁ బరగించుటయు నతండును గ్రుచ్చియెత్తి గారవించుచుఁ దనసంతోషము వెల్లడించెను.

అట్లాండొరుల మనంబులు గలిసికొనిన పిమ్మట నావృత్తాంత మంతయు నాధరాకాంతుండు విని యత్యంతప్రహర్షంబున నతని కులశీలనామంబులం దెలిసికొని చుటియుం జెలంగుచు దైవమును వేదెరంగులం గొనియాడి శుభముహూర్తంబున నతని కారాజ్యముతోఁ గూఁతునిచ్చి వివాహ మాచరించెను.

అట్లు రాజ్యముతో మిగులరూపవతియగు నామగువను స్వీకరించి యతండయ్యంగనతోఁ గొన్ని దినంబు లీడు లేనివేడుక లనుభవించుచు నొక్క నాఁడాత్తులవృత్తాంత మంతఃకరణగోచరమగుటయు నేకాంతముగాఁ గాంతతో నిట్లనియెను.

ప్రేయసీ! మేమేగురము మిత్రుల మొక్కసారి యిట్లువెడలి దేశాటనముఁజేయుచు నొక వటవృక్షముమూలగా విడిపోతిమి. వారి జాడయేమైనదో తెలియదు. మేమచుకున్న మితయుఁ గడచినది. కావుననట్టిమిత్రుల వెదకివచ్చెద సెలవిమ్మని యడిగిననమ్మగువయు విడువ లేక యెన్నియో ప్రతికూల వాక్యముల జెప్పి యెట్టకేల కతని యనునయవచనంబులచే నొప్పకొనినది. అట్లు భార్యతోఁజెప్పి యెరులెరుం గకుండ నతంజొక నాఁడర్థరాత్రంబున మిక్కిలి జవముగల తురగ మొక్కి యొక్కరుఁడయ్యారువెడలి యడవిమార్గంబునంబడిపోయెను. సాహర్ద్ర చిత్తులు భోగములం గణింతురా? అట్లెవఁతెగని యకవిలో ముఱునాఁడు లెండుయామముల పొద్దెక్కినదాక నేకరీతి ప్రయాణము చేయుటచే మిక్కిలి నలనటఁజెంది గుఱ్ఱము నడువఁజాలక యొకచెట్టు కడ నిలుచుటయు నతండదియెఱింగి దానిందిగి ప్రాంతమందున్న జలాకరంబున వారువముతోఁగూడ నీరుద్రావి ఫలాహారమున నాఁక లిఁదీర్చుకొని మిగుల నెండగానుండుటచేఁ దరినున్న తరువునీడ గుఱ్ఱమును గట్టివైచి యొక్కింతవడి విశ్రమించెను.

అయ్యవసరంబున దిక్కుడ్యంబులు బీటలు వారజేయు నొక్క యద్భుతభవని వినంబడెను నిరాయుధుండగు నతండాభయంకర స్వరమునకు వెరచి మిక్కిలి పొడవగు నయ్యగమాగ్రింబున కెగ బ్రాకునంతలో ననంతవేగమ్మున వాలమ్ము విదల్చుచు సింహంబొకం డార్పులడర నయ్యెడ కరుదెంచి చెట్టుమోలగట్టియున్న మేలి గుఱ్ఱమును బిట్ట కొట్టకొనుచుండ మెడబట్టి యీడ్చుకొని పోయినది.

పిమ్మట నాపురుషసింహునా, సింహము దవ్వుగా నరిగెనని యెఱిగిన వెనుక యల్లన నత్తరువుదిగి యల్లము తల్లడిల్లి మెల్లన నడువజొచ్చెను. ఇంతలో నతస్సాంతయున నున్నదురంత చింతా ధ్యాంతమునకు దోడుగా రేడపొగిరి శిఖర పరిసరమున కలుగఁదెసల జీకటులుగాటుక బూసినరీతి నావరింపం దొడ్దాగెను. భయంకర మృగాక్రాంతమగు నక్కాంతారంబునఁ చీకటిని ద్రోవగానక నడుచు నప్పుడతండాభయమాత్రసహాయంబైన లేమింజేసి జీవితేచ్ఛనదలి దైవమునే ధ్యానింపుచు నరుగ నరుగ మఱియు నంబరతలమ్మున మేఘమ్ములుగ్రమ్మి యటుముల నొకసంబరులఁ దళుక్కురని మెఱయు మెఱుపుజూపులకు మిరిమిట్లుగొలువఁ బ్రభూతవాతంబుతోఁ బెనువా నగురియజొచ్చెను. ఆఱడి కతఁడు గడగడ వడంకుచు నడుచు నెడ నొకపెడ మెరుపుల వెల్తురున నమ్మవారిగుడి యొకటి గనంబడిన దాని మంచిచెడ్డల విచారింపక శీతభీతిఁదలుపులఁ ద్రోచికొని యందుఁ జొరబడి గుమ్మమునఁ దడిగడ్డలఁ బిండుకొనుచుండెను. ఇంతలో నొక నెలంత యాకర్షదన ధ్వనితోఁ గొందఱు పురుషుల తర్జనధ్వనులు వినంబడిన భుపడి యతఁడు గర్భాలయమున కరిగియుందు మిక్కిలి గొప్పదియగు చండికావిగ్రహము మాటున దాగియుండెను.

అంత నొకకాంతందొడ్దొని భయంకరాకారులగు తస్కరు లిరువురు విచ్చుకత్తులతో నగుడిలోఁ బ్రవేశించిరి. ప్రవేశించునప్పు

డమ్మవారి మాటుననుండి రాముండు మెరుంగు వెలుగున మెరపు తీగ ఘంటాని యమ్మానిని బిక్కలదనుక శ్రీలాడు నల్లని సోగ వెండ్రికలం బట్టితిగుచు కాటుక కొండలవంటి దొంగల నిరువురం జూచి యప్పడంతియెడఁ గనికరము పైడమినను నప్పటికేమియుఁ జేయరామిఁ దఱి నరయుచుండెను.

ఆవోరులు నడిదంబుల నొక మూలనిడి యాహ్రియాలు గోలుమని యేడ్పుచు శోకావేశంబున మూర్ఛ మునింగియుండ వార లొండురు లిట్లు సంభాషించు కొనిరి.

చార్వాకుఁడు—ఓరీ! భుజంగా! మనకిదివరకీ యమ్మవారికిఁ దొంబదితొమ్మండ్ర చక్కని రాజకన్యకల బలియిచ్చితిమిగదా? దీని తో వ్రతము పూర్తియగును. ఇంక మనకీచండిక రేపు వాంఛితము నియ్యఁగలదు.

భుజంగుఁడు—చార్వాకా! మనముగావుననింత యసాధ్యమైన వ్రతమును బూర్తిజేసితిమి. మఱియెవ్వరైన నూఱుగురు చక్కని రాజకన్యకలందెచ్చి బలియియ్యఁగలరా? ఇంతపని జేసినవారి కమ్మ వారు వరమియ్యక యేచెరువు నీరుత్రాగఁగలదు?

చా—మనమిదివరకు బలియిచ్చిన మచ్చెకంటులలో నింత చక్కనగు నెలంత లేదుసుమీ.

భు—లేదని సందియముగాఁ బలుకుచున్నావు; దీనికతనెరుగ వుకాఁబోలు. ఆరుమాసములక్రిందట దీనితండ్రి స్వయంవరమునకై పెక్కండ్ర రాజకుమారుల రప్పించెనుగాని వారిలో నొక్కరినిఁ దన చక్కదనమున కీడుకాదని వరించినదికాదు. నేనప్పుడుచూచియే దీనిగుఱించి చింతించుచు నేటికి పనివట్టినిని.

చా—ఇట్టియోగము దీనికుండగా నెట్లువారిని వరించును!

భు—బేనుగాని. చార్వకా (నాకీకామిని సోయగముజూచిన నొక్కసారి భోగించి పిమ్మట నమ్మవారికి బలినియ్య నూహాపుట్టుచు న్నది. దీనికి నీవేమనియెదవు?

చా—ఛీ! ఛీ! అట్లుచేసిన అమ్మవారికిఁ గోపమువచ్చి వర మీయదునుమీ!

భు—అమ్మవారివరముదీనినంభోగ సౌఖ్యమునకన్న నెక్కువా?

చా—అయ్యయో! యెక్కువదికాదా? నిజముగా నామెకుఁ గోపమువచ్చిన మనము భస్మముకామా?

భు—అలాగైనచో నీపడఁతి నమ్మవారికి బలియే యియ్య వలదు నేనేపెండ్లియాడెదను. బలికై వేరొక రాజకన్యం దెత్తుముగాక.

చా—ఓహో! గడుసువాడవే. నీవేనా మగవాడవు. నాకు మాత్రము చక్కనిభార్యదొరకిననీప్తము లేదనుకుంటివా యేమి? అట్లయిన నేనేపెండ్లియాడెదను.

భు—చార్వాకా? ముందరనీనంగతినివు తెచ్చితివా, నేను తెచ్చితిని, నిజము సెప్పము.

చా—ఎవరు తెచ్చిన నేమి దీనిహక్కు యిరువురకు నమానమే

భు—ఇంతమాత్రమునకై హక్కులుస్థిరపరచవలెనా? జగడము సేయకు పోనీ, అమ్మవారికే బలి యిత్తములే.

చా—అట్లయిన నాకునమ్మతమే.

అని యిట్లాండొరులు మాట్లాడుకొనుచు గొంచెము నేపటికి నీద్దరపోయిరి. ఆనమయములో మేలుకొని వారిమాటలన్నియువినివ రాముడు వారినప్పుడు చంపనుంకించుచు నిద్రాకులం జంపఁగూడదను నీతిపాటించి వారికత్తులను సంగ్రహించి ధైర్యముతో నిడుకబోక యే యారాత్రివేగించెను.

అంతనాతస్కరులు వేకువజామున మేలుకొని కత్తులు పెదకి కానక గుడిబయటికివచ్చి నలుదెసలం బరికించుచు నెవ్వరినిగానక యిది యమ్మవారిమాయ యేమోయని వితర్కింపుచుండ గుడిలోనుండి రెండుచేతుల రెండుకత్తులు నమచ్చుకొని యొక్కగంతున రాముడు బైటకురికి తస్కరులు బెదర నోరీదుర్మార్గులారా! రండు. దుర్లకు మొక్కుడు మీశిరంబుల ఖండింతు. చండికకు బలినియ్యఁ దెచ్చిన వనితను జెరువఁదలంచిన మీపాప మూరకపోవునే? శక్తికి భృత్యుండ. ననుజాడుఁడని యడిదములఁ బెదరించుచుండ వారు కొయ్యలవలె కదలకనిలిచి యేమియుంబలుకనేరక పారిపోవఁదలంచు నంతలో సతఁడయ్యడిదముల వారితలల నొక్కొక్క వ్రేటున నరికి యమ్మవారికి బలియిచ్చెను.

పిమ్మట నతండాలయములోనికిరిగి దేవికి మొక్కి మొగులు మఱుంగున మెరయు మెరపుతీగవలె విడిన సోగ పెండ్రికల నడుమం దఘక్కుమని మెఱయు నత్తరుణిమైదీగ కన్నులకు విందొనరింపఁజేరి నారీమణి! లెమ్ములెమ్ము నీచింతవాసినది. దొంగలు హతులైరి. తెల్ల వారినదనుటయు నప్పలుకులు రోగార్తునకొషభముపూలె నన్నాతికిఁ జేతనంబిచ్చిన నల్లన కన్నులందెఱచి యెదురఁ కాముఁడోయనఁబ్రకాశించు రామునిగాంచి హర్ష పులకిత గాత్రీయై యక్కాంచనగాత్రీ చిన్న యెలుంగున నిట్లనియె.

మహాత్మా! నీవెవ్వరవు? నిన్నుజూడ నావదంబుధిమగ్నయై యున్న నన్నుద్ధరింప నేతెంచిన భగవంతుఁడవని తోచుచున్నది. మీవృత్తాంత మెఱింగింపుడు. ప్రాణదానంబొనరించిన మీకుఁబ్రతి చేయనో పనిదే కృతజ్ఞతాసూచకముగా వందనంబొనరించెదవని యతని పాదంబులంబడిన రాముండును లేవనెత్తి యత్తరుణి నోదార్పుచుఁ దన యుదంత మెఱింగించి మరల నత్తరుణి వృత్తాంత మడిగిన నదియిట్లని చెప్పందొడంగెను.

అర్యా! నేను కుంతల దేశాధీశ్వరుడగు శ్రుతకీర్తి యనురాజు కూతురను. నాపేరు కనకప్రభ. నాకుఁబ్రాయమువచ్చినది మొదలు నన్ను వరించుటకుఁ బెక్కండు రాజపుత్రులువచ్చిరికాని నానమ్మతిలేక నాతండ్రి నన్నెవరికి నియ్యక స్వయంవరముజాటించిన నందు వచ్చిన నృపనందులను సుందరము నాకు సరిపడఁబుని నెవ్వరి వరింపక యూరక మరల సంతఃపురమున కేగితిని. అయ్యిష్టమనమున నిడుకొని యేరాజకుమారుడు ప్రోత్సాహపరచెనోకాని మొన్నటి రాత్రి మాయింట సంతఃపురమున నిద్రావరవశనైయున్న నన్ను గన్నమువైచి యీదొంగలు దీసికొనివచ్చిరి నాకు నడవిలో మెలకువ వచ్చినది. చేయునదిలేక యూరక యెప్పుచుండ నిన్నటిరాత్రి కాతస్కరులీగుడి లోనికిఁ దీసికొనివచ్చిరి. వైన నేమిజరిగెనో దుఃఖమున నొడలెరుంగమి నాకుఁ దెలిసినదికాదు.

అట్టి దుర్మార్గులఁజంపి నాకుఁప్రాణదానముజేసితిరి. దైవమీ యాపన్నాలమున మీదర్శనము నాకుఁగలుగజేసెను. నేనిదివరకింత చక్కని పూరుషునెప్పుడును జూడలేదు. ఈశరీరము మీయధీనమైనది. నన్నుఁబెండ్లియాడి కృతార్థురాలిం గావింపుడు. నాపినతల్లి కూతురు పద్మగంధియనునది మిక్కిలి చక్కనిది. దానికి నడును నెద్దియో రోగమునఁ గన్నులుపోవుటయు దానితండ్రి యవి చక్క పరచినవానికి రాజ్యముతో నక్కనన్యనిచ్చెదనని ప్రకటించి తుద కట్లు జేసెను. ప్రాణదానంబుజేసిన నిన్ను నేను పెండ్లియాడుట కేమియాశ్చర్యమని పలికిన నామాటలాలించి సంతోషముతో రాముండా రామం గౌగలించుకొని యోహో! మరదలా! నీవా తెలిసినది. నీయప్పయగు పద్మగంధిని గన్నులిచ్చి పెండ్లియాడిన వాడను నేనే. నీచక్కదనమును గుఱించి నీయాప్తత్వమును గుఱించి పెక్కు సారులు పద్మగంధి నాతోఁ జెప్పినది. మేలుమేలు.

దైవగతి యెంతచిత్రముగా సంయోగ వియోగములఁ గావించుచుండును. అని యాశ్చర్యపడుచుండ నప్పడుచు నతని బాంధవ్యమును గుర్తెరిగిన మీఁదట మించిన యనురాగముతోఁ పద్మగంధి యద్భుష్టమును నేతెరంగుల నభినుతింపుచుండఁ నతఁడు దానినప్పడు గాంధర్వవిధి వివాహంబాడి యక్క-త్తుల రెంటిని జేతనమర్చుకొని నిర్భయముగా నయ్యడవిలో నామెతోఁ బ్రయాణము జేయుచు సాయంకాలమునకొక కోయవల్లజేరెను.

అపల్లెతో నిశ్శన్నియుఁ జిన్నపిగా నేమున్నవి. కోయదొర యిల్లుమాత్రము కొంచెము పెద్దది. వానియింటి కరిగి యోదొరా ! యీరాత్రి నివసించుటకుఁ గొంచెము చోటిచ్చెదవా ? యని యడిగిన నతండయ్యంగన యుదమునకు వలచి నవ్వుచు నిచ్చెద నీలాగున రండిఁ అని వారికొకగది చూపించి దానిలో బ్రవేశపెట్టెను. అడవి మృగమువంటి కోయదొరను మరులుకొలిపిన నత్తరుగిసోయగము వేరెవర్ణింపవలయునా ?

మఱియు నాఁడారాత్రి యామెయందుఁగల మోహంబునం జేసి వారికిఁ దినుటకై మంచి గృహస్థునివలెనే పాలును తేనెయు మధురఫలములు లోనగునవి యందిచ్చుచు నభిప్రాయసూచకము లగు నాలోకముల నాచకోరాక్షి నీక్షించుచుండెను. వారట్టి పదార్థములచే నాకలిదీర్చుకొని మిగుల నొగిలియున్న వారుగావునఁ బెండలకడ గాఢముగా నిద్రఁబోయిరి.

తరుచుగాఁగోయవాండ్రకు ముత్రములుతంత్రములుదెలియు నను విషయము లోకవిదితమే. అక్కోయదొర యట్టిమంత్రములఁ బెక్కునేర్చినవాడగుటమంజ్రించిన యక్షతలుకొన్ని నిద్రించుచున్న యారామునిపైఁ జల్లిన నతండొక కుక్కయై లేచి మొఱుగఁజూచ్చెను.

అయ్యెలుంగున నయ్యంగన మేలుకొని ప్రక్కలో మగనిం గానక తొట్టువడుచు నలుదెసలం బరికింపుచుండ నాదండకాకోయ దొర యరుదెంచి సానీ! వెరవకుము. నేను నిన్ను వలచితి. నీకే కొదవయు లేదు. నన్ను బెండ్లియాడి యీకోయరాజ్యం బేలుకొమ్ము ఇదిగో నామంత్రప్రభావము జూడు. నీమగనిం గుక్కంజేసితి నరచు చున్నాడనిన విని యవ్వనిత గుండెలు ఝల్లుమన మూర్ఛిల్లి యంత లోఁ దెలిసి అయ్యో! దైవనూ దొంగలనుండి చావు దప్పించుట నన్నీసీచున కొప్పగించుటకా? మంచిమగఁడు దొరికెనని సంతసించు నన్ను బైకెత్తి నేలవై చినట్లు జేసివీ. ఇంతకన్న మరణమే మేలు గదాయని పెక్కతెఱంగుల లోలోపలఁ బలవించుచు; మూఁకునికడ సీతివాక్యములు చెల్లవని యూహించి మాయచే వానివందింపఁ దలంచి యాచతుర కోయదొరకిట్లనియె

దొరా! నాపూర్వపుణ్యము మంచిది గనుక నీవునాకు దొర కితివి. కాని యొక్కటియూలోచించుచుంటిని. నీకిదివరకున్న పెట్టకును నాకును బడుటకష్టముగదా! మనమిందున్నచో నదిచూచి నహించునా! దేశాంతర మరిగినచో నేబాధయులేక సుఖంపవచ్చును. అక్కడ మంచిముహూర్తమున నిన్ను బెండ్లియాడెదననిన వాఁడందు లకు సమ్మతించి కామపరవశుండై యున్నవాఁడు గావుననారాత్రి భార్యాపుత్రుల గణింపక యీ కనకప్రభమాట నమ్మి యూరువెడల పోయెను.

అక్కలికియుఁ గుక్కమెడత్రాడు నొక్కచేతం బట్టుకొని రెం డవచేత నాకత్తులలో నొకటిదీసికొని వానివెంట నరిగెను. అట్ల య్యిరువురు మరునాఁడు జాముప్రోద్దెక్కుదనుక నడవిత్రోవంబడి నడిచిరి. అప్పుడెండ వేడిమియు మనోవ్యధయుఁ దన్ను బాధింప నయ్యబల బలముచెడి నడువలేక నేలం జతికిలఁబడిన వాఁడామె కుప

చారంబులు సేయుచు మంచిఫలంబులందెచ్చి యిచ్చి యలనటఁబోఁ గొట్టెను.

మఱియు నడుచునప్పుడక్కోయ యబ్బొటితో మాటిమాటి కి “బెండ్లిమాటయేమిసెప్పితి” వని యడుగుచుండ మంచిముహూర్త మునఁగాని కూడదని యాప్రోడ యుత్తరము జెప్పుచుండెను.

వెండియు రెండుదినములయినవెనుక నొకనాడొచ్చేడియ వాని తో నోరీదొరా? ఈమాన్గ మెక్కడికిఁబోవునో యెఱుఁగుదువా యని యడిగిన వాఁడిట్లనియె.

* పెట్టా! ఈదారి పంగ దేశరాజధానియగు హేలాపురంబున కరుగును. తరుచు నేనా దేశమునకుఁ గస్తురి జామరములు పునుఁగు జవ్వాజి తేనెమొదలగు వస్తువులు పంపుచుందును. దారి నాకు బాగుగాఁ దెలియుననిన నవ్వనితయు దియ్యనిమాటలు వాని మాన సము లాగుకొని మరికొంత దవ్వరిగిన వెనుక నోరీ నీమంత్రశక్తి మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది. మచుష్యుని నిమషములోఁ గుక్క నుఁజేసితివి మేలు మేలు. బాపురేయని పొగడుచు నీసామర్థ్యము చూతము. ఈకుక్కనుమరల మచుష్యునిఁజేయఁగలవా యనియడిగిన వాడు సాసి! నేనట్టి మంత్రము జెప్పకొనలేదు. దానిప్రక్రియ గుర్తెఱింగినవాడు హేలానగరములో సత్రప్రాంతమందున్న మత ములోనున్న బైరాగి యొక్కఁడే. నేనొకనాడు వర్తకమునకై యాయూరరిగినప్పు డతనితోఁ గొంతముచ్చటించి కొన్నిక్రియలు దెలిసి కొంటిని. కాని యీరహస్య మెఱింగించినవాడు కాఁడు. ఇప్పుడట్టి యవసర మేమియున్నది. నా వెండ్లిమాట యేమి చెప్పితివని యడిగిన వానికానాతియిట్లనియె.

---

* కోయవాండ్రలో మగవాని దొరయనియు, అడుదాని పెట్టయనియు, పిలుచుట వాడుకగలదు.

ఈదినమునఁ బెండ్లిచూడుటకు బాగుగానున్నది. మాకులాచారముచొప్పున ముందుఁ జెట్టునకు మొక్కి పిమ్మటఁ బెండ్లియాడవలయుఁ గావునఁ గొన్నిపూవులఁ దెమ్మని నుడివినంత వాడెంతేని సంతసముతో నడిగి మోపెను పూవులఁ దెచ్చియిచ్చెను.

అలతాంగియు నొకవృక్షమూలమున కరిగి యాకుక్కనందుఁ గట్టి విచ్చుక త్తియచ్చటనే నిలఁ బెట్టియాకుసుములన్నియు నాపాదపమునకుఁ బూజించి దాని మొదటసాష్టాంగమెరగి కొండ్లొకసేపుభగవంతుని ధ్యానముచేసి లేచి దొరా! నీవుకూడ నిల్లుకన్నులు చూసికొని యీమ్రాసునకు మొక్కుము నీకుఁబెండ్లియగుననియె. వాడును బెండ్లి సంతోషముతోఁ గన్నులుచూసికొని యాపాదపము మోలఁ జేతులు జోడించి నేలంబందుకొనియెను. వెంటనే బంటు తనముతో నారాచబిడ్డ యక్కత్తి చేతనమర్చుకొని యొక్కవేళిటున వానితల సరికి మేనితో వేరుచేసెను.

ఊరక యొకనికపకారముఁ జేసినవాడు పుడమిఁ బెద్దకాలము మన్ననా? అయ్యంగన వానింగడతేర్చి నారూపమేగదా నన్నిన్ని పాట్లు పెట్టినది. దీనింగప్పిపుచ్చినచో నన్నెనరు జూడరనినిశ్చయించి యొడల మసిఁబూసికొని యక్కోయగుడ్డలతో వికారమగు మగ వేషమువేసికొని యాకుక్క మెడత్రాడు గత్తియుఁజేతఁబూని నంగ దేశరాజమార్గంబునంబడి కతిపయ ప్రయాణంబున నాహేలానగరముం జేరెను. అని చెప్పనంతలో. బ్రయాణసమయమగుటయు స్వాముల వారంతటితోఁ గథఁజెప్పట చాలించి గొల్లవానిఁ గావడి యెత్తునుని చెప్పి వానితోఁగూడ క్రమంబున నాల్గవమజిలీజేరి యందు భోజనమైన తరువాత సుఖాసీనుడై యగ్గోపాలునకుఁ దరువాతకథ నిట్లు చెప్ప దొడంగెను.

నాల్గవ మజలీ.

ప్రవరుని కథ.

గోపా! అడవిలో మట్టిమ్రాని పడమటికొమ్మయొక్క యరి
గిన విప్రకుమారుడు ప్రవరుడు మూడదినములు దానిమీద
నడిచినంత నాశాఖాంతము గాన్పించినది. అతండంతటితో మగుడక
మితయున్నందున నిందేవేని వింతలుండకపోవు. కొంతదూరమరిగి
చూచెదంగాకయని శాఖదిగి యడవిగానున్న యచ్చోట నన్నని
దారి యొకటి గానంబడుటయు దానింబడి నడువసాగెను. కొంత
దూరమతిగిన నచ్చట కొందరు విచ్చుకత్తులతో ముచ్చులెదురై
యతనియొద్దనున్న మణికనక వస్తుసమితిసంతయు దోచుకొనుటయే
గాక విలువగల కట్టుబట్టులుకూడ నూడదీసికొని తమ మురికిగుడ్డ
లతనికీ గట్టనిచ్చి యథేచ్ఛంజనిరి.

దొంగలు తన్ను దోచికొనినందుల కించుకయేని చింతింపక
యతండు సంతోషముతో నరుగుచు సాయంకాలమున కొక పట్ట
ణము జేరెను. ఆదిన మమవాస్యయగుట రాత్రి మిగుల జీకటిగా
నున్నది. అందుభోజనసదుపాయముజేయు బ్రాహ్మణగృహమెందు
న్నదో తెలిసికొనలేక నాలుగువీధులు తిరుగఁగ నాపట్టణపు రాజు
గారి కోటకుఁ బడమర దెసనున్న గుట్టములసాలయొకటి గానంబడినది
ప్రవరుం డందొక వేదికింజూచి పయికినడువ లేక యాదినమునఁ జాల
బడలియున్న కతంబున దానిమీదఁబండుకొని గాఢముగా నిద్ర
పోయెను.

నిద్రాసక్తులు శయ్యాసుఖంబుల గణింతురా? అట్టినిద్రయు
నొకజాము పట్టినది. ఆకలిగానుండుటచే బిమ్మట మెలకువ వచ్చి

నది అప్పుడతండ్రియో ధ్యానించుచు నూరకయే వండుకొని యుండెను.

ఇట్లుండగా నాకోటమీదగా గలగలయనుధ్వని యొకటి వినంబడినది. దానికతండుబెదరి యది యేమోయని యాదేశఁ బరిశీలింపుచుండనాగోడపైనుండి యొకయినుపగొలుసు క్రిందికి వేలవేయఁ బడినది మిగులనద్భుతపడుచుఁ దత్కారణ మరయుచుండ నందుండి తొలకరి మెరుపువలెనక్కటికి చీకటిలోఁదళుక్కురనిమెయిదీగ మెరయఁ బదియారేడుల ప్రాయముగల యొకముద్దుగుమ్మ చరచరందిగివచ్చుట కానంబడిన నతండచ్చెరువంచుచు నోహో! యింతసోయగము గలయబల యెవ్వనివలచి యిట్లుదిగివచ్చుచున్నదో చూచెదంగాక యని కన్నులుమూయక నిద్రబోవువానివలె గుఱువెట్టుచుండెను.

ఇంతలో నన్నెలంతయు గొలుసుదిగివచ్చి యాసాలనలుదెసలం బరికించి యొకమూలగుఱువెట్టుచున్న యాప్రవరు నొద్దకరిగి మెల్లన వీపుమీఁదఁ జేయివయిచి తడుముచు లెమ్మని పిలిచిన నతండు వెరగు పడుచు మారుమాటాడక కన్నులు నులిమికొనుచు లేచి కూర్చుండెను. అప్పుడానాతి యాతని హస్తసంజ్ఞచే నందున్న నొకగుఱుమునుఁజూపి యెక్కుమనపు డతండిట్టటనక యట్లు చేసెను.

అక్కలికియు నొక్కవారువర మెక్కి ముందునడువ వెనుక పవ్రరుండును సమముగాఁ దన హయమును నడిపించెను. అట్లయ్యి రువురు పురమువెడలి పడమరదెసనున్న యడనిచూర్గంబునంబడి వడి వడిఁదత్తడుల నడిపింపసాగిరి. అని యెఱింగించుమణిసిద్ధుని సుద్దులకడ్డమువచ్చి పతంగుడిట్లనియె.

అయ్యా! అయ్యబల యెవ్వతె? అట్లుకోటగోడ దిగివచ్చి యెన్నడును నెఱుంగని యతనితోనరుగఁ గారణమేమో యెఱింగింపుమన వానిప్రశ్నకు సంతసించి యయ్యోగిపుంగవుం డిట్లనియె.

గోపా! యాపాటలగంధి వృత్తాంతమాకర్ణింపుము కాంచన వల్లియను పేరంబరగు నాతరుణి జయసేనుం డనందగు నానగరాధీశ్వరునికూతురు. ఆరాజుతనకు లేక లేక కలిగిన యక్క న్నెమిన్నను మిగుల గారాబముగాఁ బెనుచుచు నైదేఱులు ప్రియము వచ్చినతోడనే నకలశాస్త్రము లామూలచూడముగాఁ బెలిసికొనిన యొక గురువునొద్ద సవయస్కుండగు జయంతుండను మంత్రిసూనుని జతపరచి చదువ నేసెను.

అక్కన్యయు నక్కుమారుండును రూపంబునను గుణంబులను శీలంబునను సుకుమారంబునను బుద్ధికాశల్యంబున నొండొరులను మించుచు నయ్యాచార్యునొద్దఁ గ్రమింబున నకలశాస్త్రములు గ్రహించి సంగీతమునందును గవిత్వమునందును మిగుల నేర్పరులై యశ్వశిక్షయందు సైతము నెన్నఁదగిన పాటవము నేర్చుకొనిరి.

వారిరువురు విద్యాగ్రహణసమయమందుగాక ఆహార విహార నిద్రాది వ్యాపారముల యందును నొక గడియయేని విడిచియుండక యేక దేహమెట్లట్ల యత్నిమైత్రిహో మెలంగుచుండిరి. ఇట్లు పదియా రేడుల వ్రాయును వచ్చుపర్యంతము విద్యలు గలుచుచు నొక నాఁడు సాయంకాలమునఁ జల్లనిగాలి వినరుచుండ నయ్యురువురు గుట్టపుబండిమీఁద విహారార్థమై పూవుదోటకరిగి యందుఁ గ్రీడింపుచుండ నయ్యుండజూను మంత్రిసూనున కిట్లనియె.

వయస్యా! నిన్నటిరేయి మాయంటజరిగిన నాన్త నీవువింటివా? నాకీవక్రంపు జవ్వన మేటికిఁ బూజసూపిననో కాని నీకును నాకు నెడ బావుటకు మూలమగుచున్నది. నన్నింక బడికినిఁ బైటికిని బోనియ్య వలదనియు గురుదక్షిణ నిప్పించి యంతఃపురమునఁ బ్రవేశపెట్టమనియు మాయమ్మ మజ్జనకునితో నుడివినది. అతండట్టివనికి రేవు విదియయు క్తముగా నున్నదని యేర్పరచెను. నేటితోడనాకు నిన్నుఁ

జూచుభాగ్యము దప్పిపోవుచున్నది. పెండ్లివిషయమై గొంత ముచ్చటించిరి. కాని నాకు స్పష్టముగాఁ దెలిసినదికాదు. ఎవ్వరికో నిశ్చయించినట్లు నాకొకదాది చెప్పినది. ఈ రెండువిషయములు నా మనోభీష్టమునకు వ్యతిరేకముగానే యున్నవి. నిన్నుఁజూడ నొక నిమిషమైనను జూగెనచోఁ బ్రాణములు పోవునంతవంతబూను నేను నీచిరకాలవియోగ మెట్లునెఱును. దేహములు మాత్రము భేదములు గలిగి విద్యాగుణరూపశీలధీవృత్తుల నొక్కటిగా సంచరించు మన యిరువురకుఁ బెండ్లి సేయక యశాశ్వతపుసిరికై యాసపడి నన్నెవ్వరికో యియ్యఁదలఁచిన మాతండ్రికన్న మూఢుండును? అయ్యయ్యో! కామినులకు సంపదగలిగినను దగనిమగనితోఁ గాపురము సేయుటకన్న విద్యారూపచతురుండగు మగనితో ముప్పియెత్తుకొని నను సంతృప్తిగా నుండునుగదా.

సీ! ఈయాఁడుజాతి యస్వతంత్రీపు బ్రతుకేమని గహింతు. తల్లితండ్రిలే తుచ్చునికిఁ గట్టిపెట్టినను నానిని దైవముగాఁ జూచుకొనుచు శుశ్రూష చేయుచుండవలయునట. నాకు జ్ఞానమువచ్చినది మొదలు నిన్నుఁ బెండ్లియాడవలయునని యభిలాష గలిగి యున్నను నెన్నఁడును లజ్జాదోషంబున నట్టికోరిక బయలుపెట్టనైతిని. వసంతా! నిన్నుఁగాక వేరొక్కనిఁ బెండ్లియాడవలయునని నాకు లేదు. దీనికెద్దియేని యుపాయమున్న నుడువున ని యడిగిన నప్పడఁతి కతండ్లినియె.

తరుణీ! అట్టికోరిక నాకునుఁ బెక్కుదినంబులనుండి గల్గి యున్నను నేను ముందు బయలుపరచినచో నీచిత్తవృత్తి యెట్లుండునో యని మనంబున నణఁచుకొనియుంటిని. మన యిరువురకున్నను నేమి లాభము? కులమున సమానుండనైనను సంపదచే హీనుండనగుట నాకు మాతండ్రి నిన్నియ్య నొడంబడఁడు. దీనికేమి సేయుదము. అందరానిపండ్లకుఁ జేతులు సాచనేల? సాహసకృత్యంబుల కొడం

బడుమని నుడువుట నాయది కాదు. అదియు సీమాటలనే తేటపడ
వలయునని భావగర్భితముగాఁ బలికిన నక్కలికి వసంతా! యని
మేను గరుపారఁ బిలిచి యింకను సందియమందెదేల? నాడెంద
మిదివరకే నీయధీనమైనది. నీయిష్టమువచ్చునట్లు నడుచుదానఁ
గర్తవ్యమువదేశింపుమని పలికిన సతండ్రుల నేనొకయుపాయము
వక్కాణింతువనుము. నీకు ముఖ్యముగా నన్నుఁ బెండ్లియాడువలయు
నను తలంపు గలిగియున్నచో విదేశమరుగవలయును. అంతఃపురంబుల
నత్యంత సుకుమారవంతురాలవై సుఖపడుచున్న నిన్నిట్లు పెడలు
మని చెప్పటకు నోరాడకున్నది, పైన నీచిత్తమనవుడు నవ్వుచు
నవ్వనిత యిట్లనియె.

మనోహరా! నేను నీదాననవి చెప్పినను వేరొక్కరీతిఁ
బలికెదవే? నీతోడ విదేశమున కరుగ సిద్ధపడియుంటి. సరిపడని
వరునితోగూడి రాజ్యము సేయుటకంటె నిష్టమగుమగనితో ముష్టి
యెత్తుకొనినను దృష్టిగా నుండునని యిదివరకే చెప్పితినిగదా.
పెక్కెల! యెల్లుండి అమావాస్యనాటి రాత్రి మాకోటకు పడమర
ప్రక్కనున్న గుఱ్ఱముల సాలలోనికి వచ్చియుండుము. గొలుసువెంబడి
గోటదిగివత్తును. గుఱ్ఱములెక్కి యెక్కడికేనిం బోవుద మిదియె
ముమ్మాటికిని నమ్మకమయిన ప్రయాణమనిన జయంతుండు నొడం
బడియె. అట్లయ్యిరువురు బాసఁజేసికొని బండియెక్కి యిండ్లకరిగిరి.

పిమ్మట ప్రయాణదినంబున విలువగల వస్తువులు నిమిడికగల
పుట్టములు నాహారపదార్థములు సాయంకాలము దనుక సంగ్ర
హించుచు నమ్మంత్రీసూనుఁడు చీకటిపడినతోడనే భోజనముసేయఁ
బ్రయత్నించెను గాని నాడు దండియు రాజునగరినుండి యింటికి
బెందలకడవచ్చెను. భోజనముకై మడిగట్టుకొనిన తండివంక్రినే
కుమారునికిఁ గూడవడ్డించిరి. కుడుచునప్పుడు కొడుకుతోఁ దండి
యిట్లనియె.

వత్సా ! విదేశమునుండి సంగీత విద్యాపారంగతురాలగు వారాంగన యోర్తువచ్చినది. ఈరాత్రి నగరిలో సంగీతసభ జరుగును. దానిం బరీక్షించుటకునై నీకు మిగుల పాటవముగలదని మీగురువు రాజుతోఁ జెప్పియున్నాఁడు. నేనింటికి వచ్చునప్పు డతఁడు నాతో నిన్నుగూడ నీరేయిసభకుఁ దోడ్పొనిరమ్మని నుడి వెనుగానఁ బరుండక మంచిదుస్తులను గట్టుకొని సిద్ధముగా నుండుము పోదమనుటయు నాపలుకు లతనిచెవులకు ములుకులవలె నాటినఁ గొండొకవడి నేమియుం బలుక నేరక నిశ్చేష్టుండై యూరకున్న నతండేమిరా మాటాడవు. గాన ప్రావీణ్యము నీకులేదా యేమి యనుటయు నతండయ్యా ! నాకీదినమునఁ దలరొప్పిగా నున్నదిగాన నట్టిదాని పూర్తిగాఁ బరీక్షించలేనని తోచుచున్నది. అందులకై యూరకుంటిననిన మంత్రి యెట్లయినను నగరి కరుగకతీరదు. ఓపిక లేనిచో రాజుగారితో నీసంగతిచెప్పి యతని చిత్తవృత్తిప్రకారము నడువవలయుననిన జయంతుండనేక ప్రతికూలవాక్యములు జెప్పి ప్రాల్మలఁదలఁచెను గాని తండ్రి యొప్పుకొనకపోవుటచేఁ తుదకత నితో రాజసభ కరుగక తీరినదికాదు.

తండ్రితో రాజసభ కరుగునప్పుడా జయంతునికి మనంబుగల చింత యిట్టిదని చెప్ప మనోగమ్యముగాదనినచో వాక్కులకు శక్యమా ? ఆవృత్తాంతమారాజపుత్రిక యెఱుంగక యనుకొన్న రీతిని గొలుసుదిగి గుఱ్ఱపుసాలఁజేరి యందు నిద్రించుచున్న ప్రసరుని నాజయంతుండే యనుకొని యతనితోఁ దురగ మెక్కి యేగినది.

శౌనకా ! పూర్వోత్తరసందర్భ మెఱింగితివిగద. తానొకటి దలఁచిన దైవమొకటి దలఁచునను లోకోక్తి యేలతప్పను ?

అట్లయ్యిరువురు నరుగుచున్నతిరి నత్తరుణి ప్రసరుని గుఱ్ఱము దరికిఁదన వారువము పోనిచ్చి నాథా ! నేటికి మన మనోరథ

మీ జీవితమునదిగదా. మొన్నటినుండియు నేనీ పయనంబున కంత ప్రయాణపడితినుకొంటిరి. రాత్రియు నొక యవాంతరము వచ్చి నదికాని దైవకృపచే దాటించితిని.

గానకాళానిపుణిక యగు గణిక యొకతె రాత్రి సంగీతము బాడుననియు దానిం బరీక్షించుటకై రమ్మని నాకు మాతండ్రి వార్త నంపెను. తలనొప్పి వచ్చెనని బాంకి యంకిలి జెప్పితి నింత వట్లు దైవానుకూలముగానే యున్నది. మీకు నట్టి విఘ్నము లేమియు రాలేదుగదా యని యనేక రీతులఁ దన మనంబునంగల కోరికలన్నియు బయలుపరచుచున్న యన్నాతిమాటల నూకొట్టుచు నతండు గొన్నిటికి నప్పటికిఁ దగినట్లు ప్రత్యుత్తరము జెప్పుచు నడువ జొచ్చెను.

అంత నక్కారత మొమ్ము తెలతెల్లపోవునని తెలుపురీతి దిక్కులధావశ్యము బిక్కటిల్ల తెల్లవారఁజొచ్చినఁ గ్రమంబున భానుండు పూర్వగిరిశిఖరం బలంకరించుటయునమ్మించుబోడి యవ్వెలుంగున వానింబరీక్షించి తనమనోహరుడైన జయంతుండు కావని యెఱింగి యంతరంగము తత్తరమండఁ దత్తడిమండి నేలంబడి మూర్ఛిల్లి కొండొకవడికి దెలిసి మరల నతనిఁదిలకించి ధరించిన మలినవననంబులంబట్టి యతిని నల్పునిగా దలంచి తలయెత్తక పొల్లు పొల్లుగాఁ గన్నులనుండి నీరు స్రవించుచుండ నేప్పుచు నిట్లని తలపోసెను.

అయ్యోదైవమా ! ఇల్లిదండ్రుల ముక్కున లెక్కనేయక చుట్టముల ప్రేముడి విషగాడి వయస్యలప్రీతిఁ బూతిగలిపి కులశీల సుగుణపరిపాటివీటబుచ్చి ప్రజానిదకొర్చి ప్రాణత్యాగమునకు నహించి యొక్క చక్కని పురుషునిగూడఁ దలంచినఁ దక్కింపక యీ నిర్భాగ్యుని నాకెక్కడదెచ్చి పెట్టితివి ? కటకటా ! నాచక్కఁదన

మిక్కిడి యడవిపాలు నేయుదే ? ఇప్పుడేమి నేయుదాన ? మరల పురికరిగివచ్చా నురిదీయ నియమింతురుగాని వెనుకటి మక్కువ నుంతురా ? అహా దైవఘటనము.

“శ్లో॥ అఘటిత ఘటితాని ఘటయతి ఘటితఘటితాని దుష్టుఃకురుతే విధి రేవతాః ఘటయతి యాని పుమాన్నైవ చింతయతి”

అనుశ్లోకమును పలుమారుపఠించుచు నురియు ధైర్యముదెచ్చుకొని “శ్లో॥ ఉపస్థితే విప్లవ ఏవపునాం సమస్తభావః పరిమియతేయతః ఆవాతి వాయానహితులరాశేర్గిరేశ్వ కశ్చిత్ప్రతిభాతిభేదః”

అనగా ఆపదలు వచ్చినప్పుడే ధైర్యమును నిలుపుకొనఁ దగినది. గాలి విసమనన్నడేగనా, దూదిరాశికిని పర్వతమునకుగల భేదము దెలియబడుచున్నది. కావున బుద్ధిమంతు లాపత్సమయమందే తమ తెలివిని గనపరచుమరని విచారమువిడిచి యుదుట నహించి నది. అట్టి యవసరంబున నాప్రవచుండుచు నచ్చటనే గుట్టముదిగి యమ్మగువ నేమియుఁ బలుకరింపక రెండు దంతకాష్టములు విరచి తెచ్చి యొకటి యారమణిముందర నైచి తాను పల్లతోముకొనియె. అవ్వనితయ దానిం దీసికొని ముఖమార్జనంబు జేసినది.

అట్లయ్యుచువురు ప్రాతఃకృత్యంబుల నిర్వర్తించి యొకరినొకరు పలుకరింపకయే గుట్టముల నెక్కి జాముప్రొద్దెక్కు పర్యంతము నడిచి నంత నొకనది యడ్డమైనది.

అచ్చట గుట్టముల విడిచి అంతకుమున్ను కొందరీ జనుల నెక్కించుకొని విసుచుటకు సిద్ధముగానున్న చిన్నయోడ నొకదానిం గాంచి వడివడి నరిగి వారుగూడ నాయోడ నెక్కిరి.

పిమ్మట నోడద్రోయించి కర్ణధారుండు అవ్వలి రేవుచేరు నంతలో నందుఁగల జనులవలన దాటించుటకు నియామకమగు సొమ్మడిగిపుచ్చుకొనుచు నందొక బ్రాహ్మణవిశ్వస్థయుండ నామెను సొమ్మిమ్మని యడిగెను.

ఆయవ్వయు దీనస్వరముతో నాయనా! నేను మిక్కిలిదరిదురాలను. నాయొద్ద నేమియులేదు. ఎవ్వరియొద్దనైనఁ బనిచేసి యుదరపోషణజేసికొనవలయునని యఱుగుచున్నదాన ఇట్టిదీనురాలిం గనికరించి యూరక దాటించిన నీకుమిగులపుణ్యము రాగలదని యెన్ని విధములనో బ్రతిమాలినది. కాని వానికి దయవచ్చినదికాదు.

అమ్మా! దీనికి మేమెక్కుడుగాఁబన్నిచ్చుకొనవలయును. ప్రతిదినము మీవంటివారు వెక్కండు ప్రవచ్చుచుందురు. అందరిని నూరక రేవుదాటించినచో మేమిట్లును వాకలి నమ్ముకొనవలసినదే. సామ్మియ్యకతీరదు. లేనిచో నవ్వలనే దించివేయుదుమని యా నావికుండు త్తరముచెప్పెను.

అట్లామె నానరదారుఁడు సామ్మిదెచ్చుని నిర్బంధించుచునాదరించిగూర్చున్న ప్రవరుంజూచి—అయ్యా! తమరుగూడ సామ్మిత్తురాయనియడిగిన నాప్రవరుండు చింతాకాంతుండై యోహో వీనికిచ్చుటకు నాచేత నేమియునులేదు. వీనిధోరణింజూడ నూరక దాటించునట్లు కనంబడదు. పేదరాలి నీయవ్వనే నిర్బంధించుచున్నాఁడు. వీనిచే నవమానముపడుట కష్టము. ఎట్లాకొని తలంచుచు నా ప్రాంతమందే యథోముఖయై కూర్చుండియున్న యాచిన్నదానిని సంజ్ఞాపూర్వకముగా జూచెను.

అప్పుడా నన్నగ్రహించి యాయించుబోడి తాదెచ్చిననాణెములలో నొకటివిప్పి యతనిముందరవిడిచినది. దానింకైకొని ప్రవరుండు సంతోషముతో నావికుఁడా! యీనాణెము నీవడిగెడు సామ్మినకుఁ బదిరెట్లు వెలగలిగియున్నది. దీని నీకుఁ గానుకగా నిచ్చుచున్నాము. ఈయవ్వను నిక నిర్బంధింపకుమని పలికి యది వానికిచ్చెను.

వాఁడది సంతోషముతోఁగైకొని యతని మిక్కిలి స్తుతియించుచు నెమ్మదిగా నోడనడిపెను.

అంతకొంతరి క త్తరి యవ్వలిదరి జేరినంతఁ బ్రవరుడును రాజపుత్రయు నోడదిగినడువజొచ్చిరి. అవృద్ధబ్రాహ్మణియువారిని దంపతులనుకొని వారుతనకుజేసిన యుపకారమునకుఁగృతజ్ఞతఁజూపుచు వారివెంట నడుచుచు నాప్రవరునితో నిట్లనియె. అయ్యా! నేను దిక్కుమాలినదానను. నాకింతయన్నము పెట్టనోపుదురేని మీయింట వంటజేయుచుందును తోడగొనిపోదురేయని యడిగిన సతండు లోన నవ్వుకొనుచు నవ్వా! ఆలాగున నేరమ్ము పోషింతునని యామెఁగూడ వెంటబెట్టుకొని నడువసాగెను.

ఆచిన్నదియు నేమియుంబలుకక వానిమొగమైనంజూడక దైవమునుందూరుచు హా! జయంతా! జయంతా! యని నడుమ నడుమఁ బలవరింపుచు నేమిసేయఁదలఁచియోగదా? దైవము నన్నితని కప్పగించెను. వీనివిడిచినచోఁ బ్రమాదమగును. వీనితోడంబోయెద నేమైన నగుంకాక యని యతనివెంట నడువజొచ్చినది.

ఆమువ్వరు మధ్యాహ్నమునకు నాసాగ్రంతమందున్న హేలానగరముజేరి సత్రమున బసఁజేసిరి. ప్రవరుడును, సత్ప్రాధికారియొద్ద కరిగి నాటికి సరిపడిన సామగ్రియడిగి తెచ్చి యాయవ్వకిచ్చిన నాపోడ జక్కగాఁ బాకముచేయుటయు మువ్వరును భుజించిరి.

మరునాఁడరుణోదయంబున లేచి యా బ్రాహ్మణుడు స్నాన సంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి మేన విభూతినలఁది బ్రహ్మతేజంబు మెరయఁ బంచాంగ మొకటి తీసికొని విషణివీధి కరిగి యందు గొప్పవర్తకులందరు నెద్దియోబేరమునకై నొకచోట గుంపుగా జేరి యుండ నచ్చటికేగెను. వారు సతనికి సమస్కరించి యాగమనకారణంబడిగిన నాశీర్వదించి యతం డిట్లనియె.

అయ్యా! నేనుబ్రాహ్మణుడను. పరదేశస్థుండ. కుటుంబముతో నిన్ననీయూరు జేరితిని. సత్రముమూలముగా నిన్నటికి భోజనముగడిచి

నది. ఈదినమున కేమియును లేదు. నాకు జ్యోతిశ్శాస్త్రమందు మిగుల పాటనముగలదు. మీమీ నక్షత్రములు చెప్పినచో దినచర్యవ్రాసి యిచ్చెదను. దృష్టాంతరముగానుండిన నన్ను మన్నింపుడు. లేనిచో రేపు నన్ను గౌరవము సేయవలదని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా నుడివిన నతనిమాటలకు సంతసించి తమనక్షత్రములు వ్రాసియిచ్చి యానాటికిఁ బండివంటలతోఁగూడ సరిపడు సామగ్రియిచ్చిరి. ప్రవరుడును వారి వారికిఁ దగినఫలములు వ్రాసియిచ్చి యాసామగ్రి గొనిపోయి వృద్ధబ్రాహ్మణిచేతికిచ్చిన నామెయు రుచిగా వండిపెట్టిన సంతృప్తిగా భుజించిరి.

మరునాఁడుదయమునఁ బూర్వమువలె నతండు బాజారునకరిగిన నావర్తకులందరు నొక చోటున నేకూర్చుండి తమకు వాసియిచ్చిన ఫలములన్నియు దృష్టాంతరముగానుండుటకు మిగుల సంతసించుచు నతని వినుతించి మరిల నాదినమున ఫలములు వ్రాయించుకొని పూర్వమువలెనే సామగ్రియిచ్చిరి. దానిచేత వారుమువ్వరే గాక మరికొందఱుగూడఁ దృప్తిగా భుజించిరి.

ఇట్లు ప్రతిదినము ప్రవరుఁ డుదయమున బాజారునకరిగి వర్తకులచే గౌరవముబొందుచుండఁ గొద్దిదినములలోనే యతనిఖ్యాతి యాయూర నలుమూలలు వ్యాపించినది.

ఆవార్త పెక్కండు వర్తకులు విని యతనిచే ఫలములు వ్రాయించుకొనుచు మిగులనత్కారములచేయఁదొడంగిరి. మరియొక్క నాఁడొక రత్నవర్తకునికి దినచర్యవ్రాసియిచ్చుచుఁ బ్రస్తావముమీదఁ దనకుగూడ రత్నపరీక్షయందు మిగులనైపుణ్యముగలదని నుడివిన విని యావర్తకుఁడు వానిని తనరత్నముల యంగడికిఁగొనిపోయి తన యొద్దనున్నరత్నముల నాణెముసేయుమనిన నతండన్నియుఁ బరిశీలించి యందు వారు రత్నములని కొనియించిన పెక్కుగాజురాళ్ళ నేరీసి

పరీక్షచూపెను. దానికావర్తకుఁ డాశ్చర్యపడుచు నయ్యా ! తమకీ బ్రాహ్మణవృత్తియగు దైన్యజీవనమేటికి. నెలకరువదిరూపికగువేతనం బిచ్చెద. నాయొద్ద రత్నపరీక్షకై యుందురే ? యనుటయు నతండు వల్లెయని మొదట నట్టియుచోగమందుఁ బ్రవేశించెను.

అన్యప్రపంచుల కెందేగినను గొరంతయుండునా ? అప్పుడా నత్రమున బసదీసి యొక చిన్న యిల్లదైకుదీసికొని యందుప్రవేశించిరి కాని యప్పుడు సైతమారాజపుత్రిక యతనిమొగముజూడక మానం బవలంబించియు మర్యాదగా నడుచుచున్నందులకుఁ గొంతసంతసిం చుచుఁ బనిపాటలయందుఁ గొంచెమాయవ్యకుఁ దోడుపడుచు నొక రీతి విరాగబుద్ధిఁగోఁ గాలక్షేపము సేయుచుండెను.

ఆబ్రాహ్మణియు వారిని దంపతులేయఁచుకొని పరస్పర సంభాషణములు లేకపోవుటకు శంకించుకొనుచు నవ్యవసాయము విమర్శింపక నియమితమైనపనులఁగావింపుచుండెను. ప్రవరుఁడును భోజనముసేయు నప్పుడుదప్ప తక్కినసమయముల వేరొకచోటఁ గాలక్షేపము సేయు చుండును. ప్రవరుఁడుగాని రాజపుత్రికగాని ముసలియూమెగాని యెం డొరుల వృత్తాంతమరయకయే కాపురములుసేయుచుండిరి. ఆహా ! వారి బుద్ధిపటిమ మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నదిగదా ?

ఆరత్నవర్తకుఁడు నతని తెలివికి సంతసించుచు నెలనెలకువేతన మభివృద్ధిజేయుచుండెను. ఇట్లుండనంత నొక్కనాఁడు దక్షిణదేశము నుండి యొకవర్తకుఁ డద్భుతమైన రత్న మొకటితీసికొనివచ్చి కందర్ప కేతుని దర్శనమున కరిగిన నారత్నముసోయగమున కచ్చేరువందుచు నట్టిదానిం దనజీవితకాలములో నెన్నఁడుచుజూడమి నారాజు దానిఁ గొనుటకు మిగుల సుత్సహమందుచు దానివెలయెంతయని యావ రకు నడిగెను.

అవర్తకుండును రాజుగారియద్దేశము గ్రహించి దీనివెల కోటిరూపాయలనియు గవ్వయేనియుఁ దక్కువైన నీయననియుఁ గచ్చితముగా నుత్తరమిచ్చెను.

కందర్పకేతుండును తనయొద్దనున్న రత్నఫరీక్షకుల చేతికేచ్చి యామాణిక్యమునకు వెలగట్టుమనిన వారును బరీక్షించి కొందరు నలువదిలక్షలు, కొందరు డెబ్బదిలక్షలు, గొందరు తొంబదిలక్షలు చేయునని వెలగట్టిరి. అంతటితోఁ దృప్తిబొందక యానృపతి యా మణిని వెలగట్టింప కింకరులకిచ్చి విఫణివీధినున్న పెద్దవర్తకులయొద్ద కనిపెను.

అప్పురిలోని వర్తకులందఱు దానిరాజముచేసిరి. యేబది లక్షలకుఁ దక్కువవెలకట్టినవాఁడు లేడు. కొందఱు కోటిరూపికలు చేయుననిరి. ఈరీతినంగడులు దిగిప్పుచుఁ గ్రమింబునఁ ప్రవరుండున్న రత్నవర్తకునియొద్ద కామణినిదెచ్చి వెలగట్టుమని రాజభటు లడిగిన దానినతఁడు పుచ్చుకొని తత్తేజమునకు వెరగందుచుఁ జెంతనున్న ప్రవరునచేతఁ బెట్టి వెలగట్టుమని యడిగెను. అతండదిపుచ్చుకొని ముమ్మారిటునటు తిగిప్పి పెదవివిరచినంజూచి, యార్తకుఁడు పెదవి విరచితివి లోపమేమి? వెలయెంతజేయు? నని యడిగిన నతండు నవ్వుచు నిట్లనియె. “అయ్యా యిదియొక కృత్రిమరత్నము. దీనివెల గవ్వయైనంజేయు” దని యెకనక్కముగాఁ జెప్పెను.

అమాటవిని రత్నవత్కలందఱు దెల్లబోయి యతని నందు లకు దృష్టాంతమేమని యడిగినఁ బ్రవరుఁడు కావలసినచోఁ బరీక్ష జూపింతునని ప్రతిజ్ఞాపూర్వకముగా జెప్పెను.

రాజకింకరులంత నారత్నమును గొనిపోయి రేనితో వర్తకుల మాటయు బ్రాహ్మణుని వచనంబులు జెప్పినవిని వెరఁగువడి యాయొడ యడవ్వుడ యాబ్రాహ్మణుని దీసికొనిరమ్మని పరిచారికుల నంపెను. వారును వడివడిచని యనేక రత్నవర్తకులతోగూడ నావిప్రవరుని రాజపథకుఁ దోడ్కొనివచ్చిరి.

కందర్పకేతుండును ప్రవరుని మిగుల గౌరవపరచి కొలువు దీర్చి యాయదృశ్యతత్వమును దెచ్చిన వర్తకునెనుర నిలువఁజెట్టి యా విపునితో నయ్యా! తమరీరత్నమునకు వెలయొత్తగట్టితిరని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

దేవా ! ఇది యథార్థపురత్నమైనచో రెండుకోట్ల రూపికలు వెల జేయునుగాని గాజురాయి యగుటచే నొకరూప్యమైనఁజేయదు. దానియందమునుబట్టి యిచ్చినచో నొక రూపిక నియ్యవచ్చునని నిర్భయముగాఁజెప్పెను. ఆమాటవిని యారత్నవర్తకుఁడు లోన దిగు లొందియు నాదైన్యము మొగమునందోపనీయక, యోహో ! మంచి నాణెగాఁడవౌదువు. ఈలాటివారు పదుగురున్నచో మా వర్తకము బాగుగ నేసాగును. చాలు, చాలు. కొందఱు వస్తువులకు వెల గట్టమనియిచ్చినప్పుడు తమ్ముమిగుల నాణెగాండ్రినొందురని తెలియకున్నను దానికిఁ దక్కువ వెలగట్టచుందురు. అంతియకాని దానినాణెమెఱిగికాదు. ఇది నిజముగా గాజురాయియని యెట్లు చెప్పఁగలవు తార్కాణముజూపింతువా ? యని పెద్దయెలుంగున గద్దించివలికిన నతండు వెనుదీయక పెక్కేలచూడు మిదిగో యని యొక యినుప పలకమీద నారత్నము నెత్తికొట్టుటయు నది తిలలంత లేసి శకలములై రూపరినది.

దానితోడన యావర్తకుని హృదయము సైతముభిన్నమైనది. వర్తకులందఱు వెరగందిరి. నృపతి యతనింకొంగలించుకొనిసుముఖా! నీమూలమున నాకు మిగుల లాభముగలిగినది. నీవంటి నాణెగాఁడెందును లేడు. నీకు నెలకు నూరురూపికల వేతనమిచ్చెద. నాయొద్ద రత్నపరీక్షై యుండుమని యతనికప్పుడు తదుద్యోగమునకు ముదిరిక నిచ్చెను. ఆదాక్షిణ్యాత్మనియొద్దనున్న ధనమంతయు దోచికొనుటయే గాక యతని బద్ధునింగావించియు నానృపప్రవరుఁడు ప్రవరుని యనునయ వాక్యములచే నతని విడిచిపెట్టెను.

అది మొదలు ప్రవరునికి రాజనగరిలో సుద్యోగములమగు గౌరవమొంతేని ప్రబలముగుఱుండెను. ఇట్లుండినఁ గొలది దినములకే రాజగారి ముఖ్యప్రధానిమరణము నొందెను. అప్పుడారేఁడాయుద్యోగము ప్రవరునికే యిచ్చివేసెను. మంత్రితృప్తపదవి వచ్చినతోడనే ప్రవరుఁడా చిన్నయిల్లు విడిచి యొకమేడ బాడిగకుఁ దీసికొని యందప్పటికేదగిన మర్యాదగా నడుపుచుండెను. అప్పుడైనను రాజపుత్రిక ప్రవరునిగాని, ప్రవరుఁడు రాజపుత్రికనుగాని బల్కరించుట లేదు. వారి మనోదార్థ్య మెట్టిదో చింతింపుము.

ప్రవరుఁడు మంత్రియైనది మొదలు రాజ్యమందు ధర్మ ప్రవర్తనలు మెండుగ జరుగునట్లును, అధర్మప్రవర్తకుల శిక్షించు నట్లును పెక్కుప్రకటనపత్రికల దేశమందు వ్యాపింపఁజేయుటచే నతని బ్రజలందరు ధర్మప్రభువని కీర్తింపం దొడంగిరి.

ఇట్లుండునంత నద్ధరాకాంతు డొకనాఁ డేకాంతముగా నతని కిట్లనియె. సుమతీ! మతికాశల్యంబున నీవు బృహస్పతియంత వాడవు. నీప్రాపునంజేసి లోపములేకుండ రాజ్యము గాపాడుకొనఁ గలవని మిగుల సంతసించుచుంటి. ఇక నీకును మాకును దెలుపు కొనని రహస్యములుండవుగదా? విను మేను ద్విభువనాశ్చర్యకర రూపంబునం బాలుపొందు నిందుముఖ నొకదాని ద్వీపాంతమునుండి రప్పించితిని. ఎన్నిజెప్పినను నప్పడఁది నాకు వశవర్తినిగాక సర్వదా దుఃఖించుచున్నది. అత్తలోదరి నిమిత్తముగాఁ జిత్తభవుఁడు నా చిత్తము దుత్తునియలు గావింపుచున్నవాఁడు. ధర్మాధర్మవివేచనము విడిచి రేయింబవలు నే నాకనకాంగి నవకంబు దలంచుకొనుచుఁ జివుకుచుంటిని మఱియు—

ఉ. “ఒక్కొక్కవేళఁ బద్యములు | లొల్లమిసేయుదు రొక్కవేళఁ బె
నృక్కువ నాదరింతురు క్ష | ఇక్షణముల్ జవరాండ్రచిత్తముల్

పక్కన వేసరంజన దు | పాయములం దగునిచ్చకంబులం
జక్కగఁజేసిడాసి సతి | చిత్తమబట్టి సుఖంపగాఁదగున్.”

అని వాగ్దాసిన కవిచాక్రము ననుసరించి కాలయాపన సేయుచుంటిని. బలనంతము సేయుటకు నుల్ల మొల్లకున్నది. అక్కంతా రత్నము తనంతవచ్చి నల్లలసికొనునట్లు చేయుదువేని నీకోసవరం చిచ్చువాడ నీయుపకారముచేయుము. నీబుద్ధిబలంబునకు సాధ్యము కానిది లేదని స్తోత్రపూర్వకముగా నాచిన్నదాని వృత్తాంతము చెప్పిన విని యయ్యధర్మమునకు మిగులఁ బరితపించుచు సమయజ్ఞుండగు యతండప్పటి కేమియననక యొక నాడచ్చేడియ మేడకరిగి యథోముఖయై ధ్యానించుచున్న యమ్మించుబోడి నోదార్చి యల్లన నిట్లనియె.

సాధ్వీ! నేను గొత్తగావచ్చిన మంత్రిని “నీవృత్తాంతమంతయును విని జాలిపడియు నిప్పుడేమియుఁ జేయునది లేక యూరకుంటిని సమయము వచ్చినప్పుడు నాయోషినంత యుపకారము సేసెద. దుర్మార్గుడైన రాజునన్నిప్పుడు నీచిత్తవృత్తి యరసిరమ్మని పంపెను. నాబుద్ధి యధర్మమునందుఁ బ్రవేశించునదికాదు. నీమగని కులశీల నామంబులఁ జెప్పుము. వానింబట్టి తేర నియోగింతునని పలికిన యతని చల్లని మాటల హృదయసంతాపంబు కొంతవాయ మొగ మొకయింత యెత్తియమ్మత్తకాశిని యిట్లనియె.

అన్నా! నీమతి వివేకము వచనగౌరవమే చెప్పుచున్నది. నీవంటి పరోపకార పాఠీకులు గొందరుండఁబట్టిగదా వసుంధరతిరంబై యున్నది! నాపేరు కళావతి. నామగండు కాశ్మీర దేశ రాజకుమారుడు. వసంతుండను సార్థకాహ్వయముగల యాపురుషరత్నము నలుగురుమిత్రులతో విదేశదర్శనార్థమై దేశమువదలి యందంద సంచరించుచు నొకపల్లవృక్షమూలమునఁ దనచెలికాండ్రితో వియోగము నొంది రాక్షసనగరమందేకాంతముగానున్న నన్నుగాంధర్వ

విధిం బెండ్లియాడి యందు స్వర్గసౌఖ్యంబు లనఁ భవింపుచుండ నొకనాఁ డొకమునలిది వచ్చి కొన్నిదిసములు మిగుల సమ్మకముగా మానడు మనుండి నామగని యాయువుమర్మము నాచేత నడిగించి తెలిసికొని మేము గాఢనిద్రాపరవశులమైయుండ నాప్రియుని స్మృతితప్పించి నన్నొడమిఁద నీనగరముజేర్చి యీరాజున కప్పగించినది.

ఇతఁడును, కందర్పజ్వరపీడితుండై చూతురంబున నన్నుముట్ట వచ్చిన వ్రతకైతవంబున నొకవత్సరంబు మితిఁగొరితిని. అదియు సమీపించుచున్నది. వైవము నన్నేమిసేయఁదలంచెనో యెఱుఁగను. బంధుదర్శనంబునంబోలె, మిమ్ముఁజూడ నాకానంద ముదయించు చున్నది. మీయట్టి ధర్మాత్ములకు దీనులయెడ నక్కటికము గలుగుట సహజముగదా! నిర్హేతుకంబుగ నాయెడ మీయెడఁబొడమిన కరుణఁబెంపుచేయ భగవంతుని మిక్కిలి ప్రార్థించెద. నావృత్తాంతం బిదియ నామనోహరు నరసి తెప్పించెద నంటిరి. అట్టిమాట పాటికఁ దెచ్చి నాయాపదలఁ దొలంగింపుఁడని మిక్కిలి వేడుకొనియెను.

ఆమెవృత్తాంత మంతయునువిని యతఁడు మేచుర్పుల్లువన హావసంతా! హారానూ! హాసాంబా! హాదండుఁడా! మీమాట మరచి పోయి యిం దితరవ్యాపారాసక్తుండనై యుంటి. మిత్రఘ్నుండన నేను కానా? అయ్యో! మిమ్ముఁజూచి యెంతకాలమయినది. తరుమూలముచేరి నాకొఱకు నిరీక్షించి విసిగి యెందేనింబోయితిరా? కటకటా! వసంతునివృత్తాంత మీయింతిమాటలు దెలిసినది. నావలెనే యతఁడును సుఖసక్తుండై మిత్రులమాటమరచి వృక్షమూలము చేరలేదు. మఱియు నావృద్ధాంగనవలన మోసపోయెనే యని యనేకప్రకారముల విచారించుచుఁ దనవృత్తాంతమంతయు నానాతి కెఱింగించిన నయ్యించుఁబోడి మోమింతయెత్తి సంతోషముతో నతని కిట్లనియె.

ఆర్యా! మీయన్న వసంతుండు నాతోఁ బలుమారు మీచరిత్రుగ్గడించి చెప్పెను. నీవు మిగులసాధుబుద్ధివి, నాపురాకృతసుకృత

మెద్దియో యించుక బయల్పడినది. లేకున్న నిట్టి యాపత్సమయంబున బంధుదర్శనంబగునా యింక నీయన్నజాడ నరయుచు నన్నీ యిడుములనుండి తొలంగించుటకు నీదేభారము. నీకుఁ బెక్కులఁ దెప్పనక్కర లేదు. అని తత్సమయోచితములగు మాటలచే నతనికి సంతోషమును విచారమును గలుగఁజేసినది.

ఆమె పలుకులకు వెరఁగుపడుచు బ్రవరుండు సాధ్వీ! నీవు చింతింపకుము. నే నిన్నుఁగాపాడుచు నిందుండియే మిత్రుల వెదకించి యిందు రప్పించెదను. మానవులకుఁగోరక దుఃఖము లెల్లవచ్చునో కాలక్రమంబున సౌఖ్యంబులుగూడ నల్లసంప్రాప్తించును. రెండును దైవాధీనములేయని యనేక నీతివాక్యములచే నామె నోదార్చి వీడ్కొని యతండు రాజనొద్దకరిగి యతనితో నయ్యా! యయ్యతివ యింకను వ్రతపరాధీనమై యున్నదిగాన మానంబుగానున్నది. ముందాలోచింతముగాక యని యతని నప్పటికి సమాధానపరచి యింటి కరిగి వారిజాడనరయ నలుదిక్కులకుఁ బెక్కుండదూతలం బుచ్చెను. పిమ్మట నొకసత్రీకుడ్యమృత దనరూపు చిత్తరువును వ్రాయించి వ్రేలంగట్టి దానిని సాధిప్రాయముగాఁ జూచినవారిఁ దనయొద్దకుఁ బట్టెండని తగిన కింకరుల నియోగించెను.

ఇట్లుండ నంత నొక్కనాడు మంత్రిగారియింటికిఁ బిశునమతి యను చాకలిదివచ్చి యుదుకుటకునై బట్టలు వేయుడని యడిగిన రాజపుత్రీకయుం బరాయ త్తచిత్తయై యున్నకతంబునం బరిశీలంపక కొన్నిబట్టలతో దొడిగిన రైక యప్పుడవీప్పివైచిన నవియన్నియు మూటగట్టికొని యది యామెసోయగమున కచ్చెరువందుచు నామూటమోసికొని రాజుగారియింటికరిగి యాచాకలిది మాసినపుట్టములు వేయుడని యడిగినది. రాజపత్ని యంతకుముందుఁ దెచ్చినబట్టలెవ్వరివనియడిగిన అమ్మా! ఇవి మంత్రిగారిబట్టలు. వారియింటివనిగూడ

మేము చేయుచున్నవారము. అని చెప్పటము రాజపత్ని ఓసీ ! మంత్రీభార్య యేపాటిచక్కనిది ? పిల్లలెందఱు ? ప్రాయమెంత ? గుణమెట్టిదిని యడిగిన నారజకాంగన నవ్వుచు నిట్లనియె.

దేవీ ! మంత్రీగారి భార్యవంటి యందకత్తె నింతకుముందు నేనెందునుఁ జూచియుండలేదు. నిజముచెప్పిన మీకుఁ గోపమువచ్చునేమో ? మీరుగూడ నామెకుఁజాలరు. ఆమె యెప్పుడును విచారింపుచు నొకచోటఁ గూర్చుండుచు. వారియింట నొక ముసలామెయున్నది. మంత్రీగారిభార్య వయసుబింక మెట్లున్నదియో యీరైకయే చెప్పుచున్నది. చూడుఁడు విప్పివైచినరు దొడిగినట్లెయున్నది. మేనిపొంకము బింకమంతయు నిల్లేయున్నది. అనియారక పొగడుటయు నారాజభార్యయు నాచిహ్నములు జూచి వెరగుపడుచు నిట్లనియె.

ఓసీ ! మాప్రధాని మొదట యాచకుఁడుగాఁ గుటుంబముతో నీయూరువచ్చి తనవిద్యామహిమచేఁ బ్రధానపదవి సంపాదించుకొని యెనని వింటిని. సామాన్యస్థితియం దింతచక్కనిభార్య యెట్లు లభించినది. ఇది కడు వింతయేయని యారైకగైకొని విమర్శించుచుండ నింతలో నొడయం డెద్దియోపనిమీఁద నక్కడికివచ్చి భార్యచేతనున్న రైకజూచి యిది యెవ్వరిది ? దీని నిట్లు పరీక్షించుచుంటివేమి ? అని యడిగిన భర్తఁజూచి నవ్వుచు నాపువ్వుఁబోడి యిట్లనియె.

ప్రాణేశ్వరా ! ఈకంచుళి యెవ్వరిదో చెప్పికొనుఁడు. దీనిం దొడుగువడఁతి యెంతవయసు గలదియో యూహింపుఁడని పరిహాసముగా నడిగిన నాన్యపతి పరీక్షించి వెరగుపాటుతో నిట్లనియె. ఆహా ! దీనింధరించు మించుఁబోడిబింక మంతయు నిది చాటించుచున్నది. ఎన్నిమడతలుబెట్టి నలిపి విడిచినను గుబ్బవడువున నిలఁబడుచున్నది. దీనిం ధరించుమించుఁబోడి వయసును సొగసును విస్మయజనకములని తోచుచున్నవి. ఇది యెవ్వతెదో యెఱింగింపుమని యుత్సుకుఁడై యడిగిన నావధూటి యిట్లనియె.

మనోహరా! యీరైక మీప్రధానిగారి భార్యదని యీచాకత చెప్పినది. ఆమెచక్కదనముగుఱించి యారజకాంగన యూరక పొగడుచున్నది. ఇట్టి మూఢురాలినే వెరఁగుపరచిన యాతరుణీమణి సోయగము దర్శనీయమని తెల్లమగుచున్నది. అనియెఱింగించుటయు నాభూపతి యాశ్చర్యరసావేశితమతియై యేమీ! ప్రవరునిభార్యయింతచక్కనిదియా! అతండు ప్రధానియైనపిమ్మట వివాహమాడియుండలేదు. అంతకుముందు సామాన్యస్థితి కలవాడని వింటిమి. అప్పుడిట్టి యెలనాగ యెట్లుదొరకును. బ్రాహ్మణులలో రూపవంతులుండుట యరుదందురు. ఈనందేహము దీర్చుకొనవలసినదే యనిపలికెను.

అప్పుడారాజవత్త్తి నవ్వుచు చేపకడుపున రత్నవలయము దొరకినతోడనే దానిం ధరించు మించుబోడిని సముద్రాంతరమునుండి రప్పించితిరి. ఇప్పు డీరైకధరించు కోక స్తనిని జూడక విడుతురా! యని పరిహాసమాడినది ఆనృపతియు కాంతా! వింతవస్తువులంజూడ నెవ్వనికి వేడుకయుండదు? చూచినంతనే తప్పుచచ్చునా? ప్రవరుని భార్యంజూచు నుపాయమొకండుహిించితిని. రేపు నీవుస్వయముగా వంటజేయుము. మనయింటి కతని విందునకుఁ బిలిచెదనని చేయఁదగినకృత్యములన్నియు బోధించి యతండప్పడ యాస్థానమునకరిగెను.

అంతఁబూర్వమే కొల్వుకూట మలంకరించిన ప్రవరునితోఁ గూడికొని రాజకార్యముల విమర్శించి యనంతర మాన్మపాలుండతని తోనిట్లనియె. సుమతిప్రసరా! మనమిరువుర మొకచోట భుజింపవలయునని యెన్నియోదినములనుండి వేడుకగలిగయున్నది. రేపు మాయింట భుజించి నాయభిలాషదీర్చుము. మిత్రయుక్తముగాఁ భుజించు దివసమే వండుగయని చెప్పుమరు. నీవు మాకన్నిగతులఁ బూజ్యుడవని సాదరముగానుడినిన విని ప్రవరుండు సంతోష మభినయించుచు దేవా! మేము నిత్యము మీయన్నమే భుజించుచున్నారము. అది

యట్లుండె, మీసహపంజ్ఞిని భుజించుటకన్న గౌరవమున్నదియూ ? మీరు నన్నింత పెద్దజేసి మన్నించితిరి. రేపు నాకు సుదినమని ప్రవరుడు స్తోత్రముజేయుచు నావిందున కనుమోదించెను.

కందర్పకేతుడుచు నమ్మరునాడు ప్రవరునిఁ దనయింటికిఁ దోడుకొనివచ్చి యంతిపురముతో భార్యవడ్డింప నామంత్రితో నిష్ఠ గొప్పివినోదాలాపములతో భుజించుచుండెను.

దీర్ఘ దర్శియగు నా ప్రవరుఁడును భుజించునప్పుడెద్దియో విచారము మనంబున నంకురింపఁ దలవాల్పుకొనియే చింతించు చుండెను. అప్పుడయ్యెడయందు ఆర్యా ! ఈఫలమెంత రసవంతముగా నున్నదియో చూచితివా ? ఈశాకము రుచిగాఁ జేయబడినది సుమీ ! ఈపాయసంబునవైచిన మిరియపుహడి కారము, ప్రియుని మునిపంటిపోటిగంటుమంట వాల్లంటికిబలె రహస్యమైయున్నదిగదా ! యని యనేకగతుల చమత్కృతివచనంబు లాడుచు భార్యతో బోటీ ! ఘృతాపూపంబుల నిటుతీసికొనిరా. ఇతనికి వడ్డింపుమనిన నతండు వలదని చేయుద్రిప్పిన నిర్బంధించుచు తస్వీ ! నాకంత పూర్తిగా వడ్డింపకుము. రేపు నాకు మంత్రిగారియింట్లో విందు జరుగఁబోవును. మామంత్రిభార్య పదార్థములు నీకంటె రుచిగాఁ జేయఁగలదంట బ్రాహ్మణులకు రుచి తెలిసినట్లు భోజనమందితరులకు తెలియదు. లోకంబున మైత్రీయు బాంధవ్యంబును భోజనంబునం గాని తెస్సగాఁ గలియవు. అని యభిప్రాయసూచకముగా సంభాషించు రాజమూలంబున్నియు విని ప్రవరుడు గుండెపగుల దిగులువడి వేతెరంగుల నంతరంగమునఁ జింతించుచుండెను.

భోజనమైన వెనుక సభామండపమున వారాంగనా స్మృత్యగాన వినోదంబులఁ గొంతగడిపి యారేడు ప్రగ్గడకుఁ గర్పూర వీటీ ప్రముఖములగు పెక్కుసత్కారంబు లాచరించిన నవియన్నియు నాదరపూర్వకముగా స్వీకరించి లేవఁబోవునప్పుడు మంత్రి రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా ! మేము దినునదియంతయు దేవరసొమ్మ. ఐనను మా భక్తి విశ్వాసముల్లు బ్రేరేపించుచున్నవి. తమరిందాక నాడిన మాట యథార్థము సేయ వేడెదను. ఆర్యులు పరిహాసంబుల నయిత మనత్యము దొలుకనీయరు గదా ? దేవరగూడ రేపుమాయంటికి విందునకు దయచేసి గృహపావనముసేయ ప్రార్థించుచున్న వాడ ననిన నవ్వుచు నతండ్రిట్లనియె.

మిత్రమా ! దీనికై నన్నింత ప్రార్థింపవలయునా ? విందు లనిన నాకు మిగుల సంతసమును విషయము నీవెరుంగవు కాబోలు. ఆలాగుననే వచ్చెద. వంటమాత్రము పెండలకడఁ జేయింపుమని యాదరపూర్వకముగా సాగనంపిన నతండును రాని సంతోషము మొగమునకుఁ దెచ్చుకొనుచు నతని వీడ్కొని యింటికిరిగెను. అట్లరిగి పర్యంకముమీఁద బరుండి యిట్లు ధ్యానించెను.

అయ్యో ! నాకప్పటికి రాజును విందునకుఁ బిలువకతీరినది కాదు. వంటజేయ నాకు భార్యలేదుగదా ? రాజు భార్యచే వంట జేయించి వడ్డింపించి నప్పుడు నేనొరులచే వంటజేయించుట యుచి తముగాదు. అదియుంగాక రమణీప్రియుండగు రాజుచేసిన కపటము బాడకట్టినది. నాయంటనున్న యీవాల్గంటివృత్తాంత మెవ్వరివలననో విని యిది నాభార్యయే యనుకొని దీనింజూచుటకే యిట్టిప్రయత్న మును జేసెను.

ఈకాంత యెవ్వతయో నాకును తెలియదు. తానెవ్వరినో వలచి సాంకేతిక మేర్పరచికొని నన్నే యతండనికొని మోసపోయి నది పాపము సంతతము వానికొరకే చింతించుచుండును. ఇన్ని దినయులైనది. నీ వెవ్వడవు. నీవృత్తాంత మేమని నన్నకుగలేదు ముసలామెయు మాకన్న మనసుగిట్టముది. మా కాపురము గుట్టిన్ని నాల్గొరులెఱుంగకుండ నిలుపుకొని వచ్చితిమి. ఇప్పుడేమి చేయుదును. నాకు భార్య లేదంటినా మిగుల హాస్యాస్పదముగా నుండును. వినినవారును నమ్మరు ఎల్లరు నిప్పల్లవపాణి సాభార్యయనియే తలంచు

చున్నారు. దాని యునికిచేతనే కదా నేముట్టినది బంగారమగు చున్నది. నాకితండు భార్యచే వండించి వడ్డింపజేసెను. నేనీ యవ్వచే వడ్డింపజేసితినేని మర్యాదహీనముగా నుండును. అదియునుంగాక యీమంజూచుట కొరకేగదా యతం డీవిందులు గల్పించుట. హా! దైవమా! ఈ యాపద యెట్లు దాటునోగదా యని ధ్యానించుచు నట్లేపండుకొనియుండెను.

వృద్ధబ్రాహ్మణియు యథాప్రకారము ప్రవరుడు భోజనము నకు రాకపోవుటచే నతనియొద్దకుఁబోయి భోజనమునకులెమ్మని పిలిచినది. అతం డవ్వా! నాకీదినమున నాఁకలిలేదు. భోజనము చేయను. మీరు భుజంపుఁడనుటయు నామెయు బహువిధముల నిర్బంధించెను గాని యామె ప్రయత్నమేమియుఁ గొనసాగినదికాదు.

అట్లు లేవకయే పరుండి యుత్తరము చెప్పుచున్న ప్రవరుని మాట లన్నియు వినుచున్న రాజపుత్రిక తనబుద్ధి సూక్ష్మతచే నతని విచారకారణము గ్రహించి యతనియందు బత్థానురాగయైయున్నది గావున నతఁడు వినుచుండ నాబ్రాహ్మణిశో నిట్లనియె.

అవ్వా! బుద్ధిమంతు లల్పకార్యవిషయమై చింతించుచు నజ్ఞులువ్రాలె భుజింపమానుట తగునా? తమపోషకత్వములోనున్న వారిచేఁ దీరవలసిన కార్యము లెవ్వయేని గలిగినచో నుడివినందప్పా? ఒకవేళఁ బలకరించినచోఁ దగులమెక్కుఁడగునని వెరపు గలిగియున్నదేమో? హృదయంబున నట్టిభీతిగొన నవసరములేదు. దైవప్రతికూల దినములలో మిత్రులుమాత్రముపచరింతురా? మేమిట్లు చెప్పఁదగిన వారముకామా. అయినను పోషకవిశ్వాస మూరకుండనీయకున్నది. భుజించినవెనుక కార్యమెఱింగించి నియోగింపవచ్చునని పలికిన నాఁపూర్వోఁడే వాక్యంబులకు నంతసించి యతం డప్పుడలేచి భుజించిన వెనుక యాయవ్వతోఁ జెప్పినట్లు

కార్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించుటయు నమ్మించుబోణియు నిప్పని కింత చింతయక్కర లేదు. నంటజేయుదు. విందునకుఁ బ్రియవ వచ్చునని యతండు వినుచుండ నవ్వకే చెప్పినది.

అంతమరునాఁడా రాజపుత్రుక గొత్తరుచు లుప్పతిల్లఁ బెక్కు విధములఁ బిండివంటలతోఁ బాకంబుచేసి సిద్ధపరచినఁ బ్రవ రుఁడును రాజు నుచితసత్కారంబులం బోడ్కొనివచ్చి భోజనగా రంబునం గనకసుమ విరాజమానంబగు పీఠంబునఁ గూర్చుండ బెట్టి వడ్డింపుమని యమ్మాననతి కానబిచ్చిన నాచతురయు నృపతిమతి యెఱింగి మొదటనొక దినసు చీనాంబరముగట్టి కెంపులుచెక్కిన నగలఁబూని తళుక్కురని నిజతనుద్యోనులు మెఱయ హోయలు గులుకు నడల జనుదెంచి వారిముంగలఁ బైడిపాత్రల నమర్చి యందు పెక్కు పిండివంటకములతో మొదటివడ్డన నడ్డించి పిమ్మట నయ్య లంకారములు తీసి మరియొక దినసుపుట్టంబును భూషణంబులు దాల్చి వారు భుజించుచుండఁ గావలసినపదార్థముల నభిప్రాయ మెఱింగి వడ్డింప దొడంగినది.

అప్పుడు రాజు రెండువిధములుగాఁ గాన్పించిన యప్పాటల గంధిని నిరువురుగా భావించి వారిసోయగ మోరగంటం జూచుచు నోహో ! యీతనికి నొక్కరితయే భార్యయని వింటి ఏకరీతి సొగసు గల ముగుద లిరువురుండిరే ! ఇంతయందకత్తె లెక్కడదొరకిరో గదా ? వీనియదృష్టమేమి ? మేలుమేలని యప్పుడుచుల గుఱించి యాశ్చర్యపడుచు భుజించిన వెనుక యతనిచే నత్కారములనంది యింటి కరిగి భార్యతో నిట్లనియె.

ప్రేయాసీ ! మనప్రగ్గడ కొక్కరితయే చక్కనిభార్య గలదని వింటిమిగాని నిజంబరయ నిద్దఱునుమీ. అన్నన్నా ! యాయన్నుమిన్న లసొంపు మనము విన్నదానికన్న విన్నయై యున్నదిగదా. తెరగంటి వాల్గంటులు వారియింట దాన్యంబునకై నం జాలరని యూహించె దను. చక్కదనం బొక్కటియేకాక దానికి వన్నెవెట్టు ధీకౌశల్యము

గూడ యున్నదినుమీ. అదియెల్ల నడలయెయ్యారంబునను వడ్డన చుక్కొత్తిచేతను వెల్లడియైనది. అదియట్లుండనిమ్ము. తత్కృతమ్మగు పాకమునఁ బదార్థభేదమ్ముల కనిపెట్ట నెవ్వరితరంబు ? రుచి పన చెప్పనేల ?

ఒక్కటియే పెక్కువిధముల రుచిగలుగునట్లు వండినది భుజించితినిగాని యేది యెట్టిదియో భేదమే తెలిసినదికాదు. బావురే! అని యత్యాశ్చర్యముగా నామెను వర్ణించుచున్న నాథునిమాట లాలించి యాప్రాయాలు దానుగూడ నాచేడియలంజూడ వేడుక పడుటయు రేడు అందులకోక యుపాయ మూహించి మరునాడు సచివుని రప్పించి యిట్లనియె.

ప్రగ్గడా ! మనమెల్లుండి వచ్చుచున్న యథోదయంబునకు సకుటుంబముగా సముద్రస్నానమున కరుగుదము. మహాపర్వంబులఁ దీర్థంబులయందు భార్యలతో వలువ చెరంగులు ముడ్డివైచికొని కృంకినచో నెక్కుడుపుణ్యము గలుగునని విద్వాంసులు చెప్పుదురు. అట్టి ప్రయత్నము గావించుమని యభిలాషపూర్వకముగఁ జెప్పిన విని యెడఁద దిగులు వడియు సంతసము మొగమునం దభినయించుచు వలెయని యింటికరిగి మునుపూలె విచార గృహంబునం బంగుకొని యిట్లు ధ్యానించెను.

పాప మీచిన్నదాని యనుగ్రహమున నొకయావదగడపితిని. పరకాంతను వంటచేయుమనినఁ గొంత యుక్తముగానున్నదిగాని సరిగంగాస్నానమాడరమ్మని యెట్లుపలుకుదును ? మొదటనే యా సుందరి నాభార్య కాదనియు నాకుఁ బెండ్లియే లేదనియుఁ జెప్పినచో నీముప్పురాకపోవుగదా. వట్టిదంభము బెట్టికొనిన నెవ్వరికిని గీడురాకమానదు. ఇప్పుడు నాకు భార్యలేదనిచెప్పిన బరిహాసా స్పదుఁడనగుదును. ఏమిసేయుదును. ఉపాయమేమి? అని ధ్యానించుచుండ వెండియు ముసిలియామె భోజనమునకు రమ్మనిపిలిచిన సతండు

మెనుకటివలెనే రాసని చెప్పిన నాసన్న యెరింగి యాకురంగనయిన
యతండు వినుచుండ నవ్వతో నిట్లనియె.

అమ్మా ! సారెసారెకట్లు కార్యాతురత్వంబునఁ జెందిన
నేటికి ? ఒకమాటు నియోగించిన భృత్యుల వేరొకమాటు నియో
గించు విషయమాలోచింపవలయునా సతతము దన్నుఁబోషించు
వారి కవసరమువచ్చినప్పుడు కార్యములుదీర్చుట భృత్యకృత్యమే
కదా ! కావున గార్యమెరింగించి నియోగింపవచ్చునని పలికిన విని
సంతసించి ప్రవరుండు సంఖోషముతో లేచి భుజించి రాజుచెప్పిన
కార్యవృత్తాంతమంతయు నెఱింగించిన నాయించుఁబోడి యిట్లనియె.

ఈమాత్రపుపనికే యింత చింతింపవలయునా ! అక్కార్య
మేను నవరించి కృతజ్ఞులఁ జూపించుకొనియెదంగాక. ఏడందలములు
నేడు రకముల నగలు పుట్టములు దెప్పింపవలయును. స్నానఘట్ట
మున నేడు గుడారములు నేడు గుమ్మములు గలుగునట్లు కట్ట
నియోగింపవలయునని కర్తవ్యములన్నియు నవ్వతోఁజెప్ప నట్లువదే
శించిటయు నామంత్రియు నవి యన్నియు నాతీరున సిద్ధపరచి
ప్రయాణసమయ మారమణి కెరింగించెను.

అప్పుడబ్బోటి నీటులుగులుకు మేటిసోయగంపురూపు దీపింప
సింగారించుకొని తానొక యాందోళికమునఁ గూర్చుండి తక్కిన
చతురంతయానములలో వింతలగు నగలను బుట్టములను బెట్టి తలు
పులు మూయించి నడువ నియోగించినది.

మంత్రియు మిగుల నానందముతో నొక్క పల్లకీయెక్కి
యాందోళికా సప్తకంబు దనవెంటరా బోయెల యెలుంగుల నింగి
పగుల సముద్రస్నానంబున కరుగుచుండెను.

రాజును భార్యతో సంతకుమున్న వెడలి మంత్రిం గలసికొ
నెను. తదీయాందోళికా సందోహవాహక రజకకంఠస్వోపార్థులకు

వెరగంనుచు నాచక్రివర్తి యాచతురంతయానము లన్నియు నెవ్వరివని ప్రాంతగుల నడుగ వార లవియన్నియు మంత్రిగారి భార్యలవి యని యుత్తరము చెప్పిరి.

ఆనుడువుల నాయొడయని యెడద సంశయాశ్చర్యపారావారంబున మునింగి వేదెరంగుల జింతించుచుండఁ గ్రమంబున వారందఱు స్నానఘట్టము జేరిరి.

అందు మంత్రియెక్కిన యాంధోళికముదక్క తక్కినవి యా పటకుటీరములలోఁ బ్రవేశపెట్టిరి. అప్పుడు రాజును భార్యయుఁజూచుచుండ నయ్యండజయూన మొదటిగుడారమునుండివచ్చి ప్రవరునితో స్నానముజేసి పోయి యాడేరాలోనుండి రెండవదానిలోనికివచ్చి యందున్ననగలను వలువను ధరించి యప్పటియట్ల యరిగి యుత్తరుణి ప్రవరునితో స్నానముజేసెను. ఈరీతిని నగలును జీరలునుమార్పుచు నచ్చేడియ నేడు గుడారములలోనుండి వచ్చివచ్చి ప్రవరునితో సరిగంగాస్నానములు చేసినది.

ఆవంతయంతయుఁజూచి కందర్పకేతుండునుం భార్యయు మనంబున మిగుల వెరగుపడి యోహా! మొదట మనప్రధానికి నొకతయే భార్యయని వింటిమి. విమర్శింప నిద్దరుగాఁదోచిరి. ఇప్పుడుజూడ నేడ్గురుగా గాన్పించిరి. వీరి చక్కఁదన మొక్కరీతిగానున్నది. ఈతని కిందఱునుందరులున్నసంగతియే తెలియదు. వీరి యైకమత్యమే యీ గుట్టునకు మూలమని యనేకరీతుల నాదాంపత్యమునుగుఱించి చెప్పుకొనుచు మరల నాంధోళికములెక్కి యింటికరిగిరి. ప్రవరుఁడును రాజపుత్రికయు నెప్పటియట్ల గొప్పవైభవముతో బసజేరిరి. జాణలగు మానినులువన్ను కార్యములకుఁ బ్రతిహతముగలదా?

ఆమరునాఁడు రాజు తెలివిగల యొకపరిచారికం జరి యేడు జల్లారుచీరలతో మఱికొన్ని కానుకలుంచి వీనిఁ దీసికొనిపోయి మం

త్రిగారిభార్యల కిచ్చి వారిహరిపేరుల వ్రాసికొనిరమ్మ. వారేమివిద్యలగ జదివిరో తెలిసికొని రమ్మని మఱికొన్నిమాటలం బోధించి యంపెను.

ఆపనికత్తెయు నాకానుకలఁ బట్టించుకొని మంత్రిగారి ద్వారమునొద్దకుఁబోయి తన రాకయు రాజుగారి సందేశప్రకారముఁ దెలియఁజేయుటయుఁ బ్రవరుడు గుండె ర్పులుమన నయ్యో! ఈ రాజు నాగుట్టు తెలిసికొనువఱకు విడుచునట్లులేదు. ఆచిన్నదియు నతనికిఁ బై యెత్తునైచుచు భ్రమపెట్టుచున్నది. ఇప్పు డేమిచేయఁగలదు. ఏడ్వరుభార్యలకు నేడు జల్తారుమేల్కట్టుచీరలు పంపించి యున్నాడు. ఏడ్వరు గనంబడి కానుక లందికొని పేరులు చెప్పవలయునట. ఏమిచేయుదును దైవమా! అని ధ్యానించుచు నాముద్దియ నాకన్న బుద్ధిచుంతురాలు. దీని కేమివ్యూహము బన్నునో చూచెదంగాక మని తలంచి యప్పుడే యావృత్తాంతము అవ్వతో చెప్పి యాయొప్పలకుప్పకుఁ దెలియఁజేసెను.

అప్పు డాప్రజ్ఞావతి అవ్వా! ఇందులకు వెరవఁబనిలేదు. ఆదా దిని గానుకలతో రమ్మనవచ్చును. సరిగంగాన్నానములుజేసినవారు జీరలందుకొనరా? సందియ మవసరములేదనిచెప్పి తరువాత మునలమ్మకు గొన్నిమాటలు బోధించి చేయవలసినయుపాయ మెఱిగించి తాను లోపలకుఁబోయినది.

ప్రవరుడు తనపరిచారిక వెంట రాజదాసిని దన యంతఃపురమున కనిపెను. అవ్వ యందుఁగూర్చుండి యాదాదికిఁదగిన మర్యాద గావించినది. అప్పుడాదాది అమ్మా! మంత్రిగారిభార్య లేరీ! వారి కీ కానుక లీయవలయు నెందఱు? వారిపేరులేమో మీ రెఱుంగుదురా వ్రాసికొనవలయునని యడిగిన నాయవ్వ మంత్రిగారికి నెనమండు భార్యలున్నారు. వారిభార్యలుపేరులు శ్రీకృష్ణనిభార్యలపేరులే. వారందఱుకలిసి యేకముగారారు. ఒకరితో నొకరు మాటాడరు.

సావత్తీధర్మము లోకవిదితమేకదా? ఎవ్వని పిలువమన్న వారిని నేను దీసికొనివచ్చెదఁ జెప్పుమనుటయు నావాది మొన్నసముద్ర స్నానమునకు వచ్చినవా రేఁడ్డరేకదాయని యేడుచీరలే తెచ్చితిని. కానిండు మఱియొకటి నింతలోఁ దెప్పించెద మునుగాఁ బెద్దభార్యం బిలువుఁడని పలికిన విని యాయవ్వ మొన్న కడపటియామెకు దేహములో స్వస్థలేక సముద్రస్నానమునకురా లేదు. మంత్రీగారి కెనమండుగురుభార్యలు అని చెప్పుచు నాయవ్వ లోపలకుఁ బోయి దివ్యాలంకారభూషితయై యొకదినసునగలును నలువలును ధరించి మెఱయుచున్న యాయన్న మిన్నను వెంటఁబెట్టుకొనివచ్చి యీమె యే పెద్దభార్య. ఈమెపేరు రుక్మిణి. ఈమె సంగీతమునో నిధి అని యామెగుణంబును నర్చించి చెప్పినది.

దాది యామెకు నమస్కరించి కొంత ప్రసంగముగావించి యామె పలుకుల కలరుచు దానుతెచ్చిన కానుకలిచ్చి రెండవ యామెఁ దీసికొని రమ్మని ముసలమ్మకు సంజ్ఞఁజేసినది. అప్పుడాయవ్వ యవ్వనితను లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి ముహూర్తకాలములో మఱియొక దినసునగలు నలువలుదాల్చి మఱియొక తెవలె దోచుచున్న యాచిన్నదాని కైదండపట్టుకొని తీసికొనివచ్చి దానికిఁ జూపుచు నీమె రెండవభార్య. ఈమెపేరు సత్యభామ. ఈమెకుఁ దర్క.వ్యాకరణములు రెండును గూలంకషముగాఁ దెలియునని చెప్పినది.

ఆదాది యామెతోఁ గొంతముచ్చటించి సంతసించుచుఁ గానుక లిచ్చి మూడవయామెం దీసికొనిరమ్మని సంజ్ఞఁచేయుటయు వృద్ధ యమ్మద్దియను లోపలకుఁ దీసికొనిపోయి మఱియొక వేషముతోఁ దీసికొనివచ్చి చూపినది. ఈరీతిగా నానాటి యెనమండుప్రవరాం ద్రుగా తోచునట్లు వేషములు మార్చి నలువలు తొడవులు చాయలు గూడ నెనిమిది దినసులుగా ధరించి దానితో సంభాషించునప్పుడు స్వరభేదములు గలుగునట్లు చేసి దానిని మోహింపఁజేసినది.

అదాదియు నెనమండుభార్యలకుఁ గానుకలిచ్చి వారివారి నామవిద్యారూపవిశేషములు వ్రాసికొని వారివలన నామంత్రము వడసి రాజునొద్దకుఁబోయి తచ్చాతుర్యాదివిశేషంబుల నద్భుతముగా స్తుతిజేయఁదొడంగినది.

రాజు ఆవిశేషము భార్యతోఁజెప్పి మనమంత్రపుంగవుఁడు శ్రీకృష్ణునికన్న విలాసపురుషుఁడంట. ఎనమండుభార్యలు దేవ కాంతలుగాని మనుష్యకాంతలు కారంట. అతని కీయదృష్టమెట్లు వట్టినదో యని వెరగుపడుచుఁ బరితపించుచుండెను.

ప్రవరుఁడు రాజనందనచేసిన చమత్కారమునకు మిగుల మెచ్చుకొనుచు నయ్యుపకారమునకు బ్రతియెద్దియుఁ దాను జేయ లేనని యవ్వనిత వినుచుండ నవ్వతోఁ గృతజ్ఞతాసూచకములగు స్తుతులు పెక్కుచేసెను. అక్కన్యయు మనంబున నిట్లు వితర్కించెను.

అక్కటా ! నాజవ్వనమంతయు నడవిఁగాసెడు వెన్నెలవలె వ్యర్థమగుచున్నది ! మంత్రీకుమారుఁడగు జయంతుని విడదీసి ప్రతి కూలుఁడైన దైవమిప్పుడు నాకనుకూలుఁడగుచున్నట్లు తోచు చున్నది. మొదట నీతని మొగము నిదానించి చూడమిన్నాళ్ళు పేక్షించి యూరక కుంసుచుంటిని. పరిశీలించినచో నితండతనికన్నఁ జక్కనివాఁడును విద్వాంసుఁడు నగుటచే నాకింత చింతింపవలసిన యవసరమే లేకపోయెను. చక్కఁదనమేకాక యీపురుషశ్రేష్ఠుని జితేంద్రియత్వము మిగుల శ్లాఘాపాత్రమై యున్నది. ఇంత సొగసు గల నెలంత యూరక తన యాధీనమందుండ మఱియొకండవఁడైన నిట్లుపేక్షజేసినా ? ఆసుగుణసంపత్తియే వీని యదృష్టమునకుఁ గారణమని యూహించెద. నేనిక నితని వివాహమాడనిచో నాచక్కదనమునకు దిక్కేది ? నేడు నాకు శుభసూచకముగా నెడమ భుజ మదురుచున్నది. ఈరేయి వీనితోఁగలసి కొంతముచ్చటించెదం

గాకయని నిశ్చయించి యారాత్రి ప్రవరునికి వడ్డించు నప్పకవ్వతోఁ బూర్వముకన్న నెక్కుడుగా పదార్థములు వడ్డించుమని రహస్యముగా బోధించినది.

వృద్ధయు నమ్ముద్దులగుమ్మ చెప్పినచోప్పున నెక్కుడుగావడ్డించి నంజూచి ప్రవరు డవా! నాకీదినంబున నిట్లువడ్డించితివేమి? నాభోజనపుతీరు మరచితివా? నాకడుపు పెద్దదియైనదనుకొంటివా? యని యడిగినఁ దలుపుచాటుననున్న యన్నాతి యతఁడు వినుచుండ నిట్లనియె.

అవా! పదార్థము లెక్కుడైనచో దిగఁబెట్టవచ్చును. వంట జేయుటకును సరిగంగాన్నానములాడుటకును నొడంబడినవారు పదార్థకేషములు దినుటకుమాత్ర మర్హులుగారా? అవసరంబున్న యప్పుడేగాని యాశితజనంబుల మన్నింపరుగాఁబోలునని యుత్తరముచెప్పిన నతండామాట కేమియుఁ బలుకక వలయునంత భుజించి యప్పటి యట్ల తన శయ్యాగృహంబునకరిగి పండుకొనియెను.

పిమ్మట నాకోమ్మయు నాఁడు కాంతునిపాత్రయందు భుజియించి యంతఃపురంబంతయు వింతగా సింగారించి మించుతల్పులఁ దిరస్కరించు మేనికాంతుల మెఱయు రతనంపు. పైడితోడవులఁ బెక్కుదాల్చి యొడలనలఁదిన పరిమళద్రవ్యంబుల వాసనలు దెసలావరింపఁ బెంపగునింపుగులుకు వేషంబునఁ బుడమి బక్కదనంబునం బ్రసిద్ధికెక్కిన చక్కెరబొండ్లనెల్లఁ దిరస్కరించుచు నామేడ మీద గద్దియంగూర్చుని నిలుపుటద్దంబునఁ దన మేనిసోయగంబెల్ల నుల్లంబలర నీక్షించుకొనుచు నావృద్ధంజేరి యిట్లనియె.

అవా! నేనొక్కసారి జీరుచుంటిననిచెప్పి యప్పువరు నిచ్చు టికిం దోడ్కొనిరమ్మని పనిచిన నామెయు జని యతినితో నామాట జెప్పినది. అతండు శంకాన్వితస్వాంతుడై కారణం బడిగిరమ్మని

మరల నామెననిచిన నాయువ్యయు నాజవ్వనివలన బోధింపబడి
మరల నరిగి యతని కిట్లనియె.

ఆర్యా! మొన్న నముద్రస్నానముచేయునప్పుడు కాలిలోఁజేవ
ముల్లు గ్రుచ్చుకొనెనుట. అది తీయజాలిన వారెవ్వరును లేకపోయిరి.
నీకు శక్యమగునని యూహించియే పిలువమన్నదనిపలికిన నులికిపడి
యతం డయ్యో! పాప ముపకారమునకై నచ్చినయచ్చేడియ ముల్లు
విరిగి బాధపడుచున్నదియూ ! యింతదాక నేమిటికి జెప్పినదికాదు.
అని పలుకుచు ముల్లతీయు సాధనమొకటి చేతంబూని యతిజవంబున
నావృద్ధవెంట నావల్లంఠియున్న మందిరిమునకరిగి యొక్కింత తల
వాల్చి యోసాధ్య! నీకాలిలో ముల్లకొండ విరిగినదియో చెప్పుము.
దీసెద ననుటయు నల్లన నవ్వచు నాశుకపాణి యిట్లనియె.

ఆర్యా! ముల్లుదీయవచ్చి యింత తొందరపడియెనరేమిటికి ?
అది నిద నింపక తీసినచో నొప్పియగుంగదా? యీశీతమునందొకింత
విశ్రమించి ముంటిజాడఁ దెలిసికొనుఁడు. అనిన నతండల్ల యని
యామెచే నియ్యబడిన బీరమునం గూర్చుండెను. పిమ్మట నాచతుర
చితునగవుమొగము నలంకరింప దట్టంపుచూపులతన్నిఁ బరిగించుచు
నిట్లనియె.

మహాత్మా! ఆపత్సముద్రంబునఁబడవోసిన భగవంతుఁడే నాకు
మీరను తెప్పంజూపించెను. హస్తగతంబగు మణిని గాజపూసయని
యుపేక్షించితిని. అల్లనాఁడు గుట్టముమీఁదజూచినప్పుడు కట్టుకొనిన
పుట్టములంబట్టి మిమ్ము సామాన్యులనుకొనియే యింతదనుక నుపేక్ష
చేసితిని. మీరూపమేకా విద్యాగుణశీలంబులుననన్యసామాన్యములై
యొప్పుచున్నవి. ఇట్టి మీప్రాపుదోరికినను ననాధనల నేనీపరువమం
తయుఁగాలము పాలు సేయుచున్నదాన. సంతకన్న నవివేకమున్నదియో?

దీనురాలనై నేడువేడుకొనియెడ. నన్నుగాంధర్వ వివాహంబున స్వీకరించి కలంబుద్ధరించుకొనుడు. ఒకవేళ నన్ను దుష్టురాలినిగాఁ దలంచెదరేమో వినుండు. నేను రాజకుమార్తెను నాపేరు కాంచన వల్లి. నేను సవయస్కుండును సహాధ్యాయుఁడునగు మామంత్రి కుమారుఁడు జయంతుఁడను వానిఁ జిన్ననాటనుండియు వలచియుండ నాతండ్రి వివాహసమయమున నతనికియమిసూదించిన నాజయంతుం డును నేనును విదేశగమనమునకై సాంకేతిక మేర్పరుచుకొంటిమి.

ఇంతకన్న నేదోషము నెఱుంగను. అతఁడెట్టి కారణముననో యనుకొనినట్లు రాకపోవుట యెఱుంగక మిమ్ము నతఁడేయనుకొని వెంటఁబడితిని. ఇంతవట్టు నిక్కము దైవముతోడుగా వక్కాణింపఁ గలను. పైన మీరెరిగినదియే గదా యని దైవ్యంబున బెక్కు గతులఁదన్న ప్రార్థించుచుండ దయాళుండగు ప్రవరుండామోదించి యాపైదలిం గొఁగిటంజేర్చి యనునయపూర్వకముగా నిట్లనియె.

కాంతా! నీస్వాంత మన్యథా యున్నదనియే నేనింతకాలము నుపేక్షచేసితిని. మొన్ననవమానము రాకుండఁ గాపాడిన నీవు చెప్పినట్లు చేయుట నాకుచితమే గదా! నీమతి చమత్కృతియేగాక సౌందర్యముగూడ త్రిలోక మోహజనకమైయున్నది. అస్వీకృత దారుఁడనగు నాకు నీయట్టి చేడియంపెండ్లియాడుటకంటె భాగ్య మున్నదియూ? దీనికై నన్నింత బ్రతిమాలవలయునా? ఇప్పుడు మంచి ముహూర్తము నిన్నిదిగో గాంధర్వవివాహంబున స్వీకరించుచున్న వాడనని యమ్మానవతి మెడలో నొక పూలదండ వైచెను. ఆమెయు నతనిపై బూవులుజల్లినది. అప్పురుషపుంగవుండంగజకళా నైపుణ్యము దేటంబడ నాబోటి నారేయి బహువిధరతుల నల యించెను. అయ్యతివయు నాచతురుని రతివిశేషములకు మతి గఱిగి నానంద పారావార వీచికలం దేలెనని యెఱింగించునంతలోఁ బయ

నంపుతరియగుటయు నానన్యాసి కథ చెప్పట చాలించి యాగొల్ల పిల్లవాని కావిడియెత్తుమని క్రమంబున బైమజలీచేరి యందునుఁ కాలకృత్యములు దీర్చుకొనినపిమ్మట నతఁడొక రమ్యప్రదేశమునఁ గూర్చుండి శిష్యునకుఁ దదనంతరోదంత మిట్లు చెప్పందొడంగెను.

అ యి ద న మ జి లీ.

దండునికథ.

గోపా ! యుత్తరదిశకు వటవిటపిమీఁదుగా నరిగిన కంసాలి కుమారుడగు దండునకు నాలుగుదినములరిగినంతనే యాకాఖాంత మగుపడినది. మగుడఁడలంచీయు మితి చాల యున్నదిగానఁ గారడవి గానున్న యాప్రదేశములో వింతలేమైన నుండునేమోచూచి పోయెదంగాక యని నిశ్చయించి యాకొమ్మదిగి యటునిటు దిరుగు చుండ నొక దండ నందనవనంబునుంబోని యుద్యానవనం బొండు గనంబడినది.

అతండండులకు వెరఁగందుచు నందు నలుదెసలం బరికింప నొక వంక నభోమణిమణిసోపానములును గాంచనపద్మంబులును సౌవణ్య కవలయంబులును నింద్రానీల రోలంబంబులును గలిగి యమ్మణిపమానంబులగు జలంబులచే నిండింపఁబడిన సరోవరం బొండు నేత్రపర్యము గావించినది. దానిపొంత కరిగి యందలి జలంబులు గోలి దప్పి దీర్చుకొని తత్రాంతమున నున్న లతావితా నచ్ఛాయం గొండొకవడి బహువిధకుసుమవాసనల హరించి ప్రస రించుమంద మారుతములఁ గలి శ్రమము వాయ విశ్రమించి తదు ద్యాన వైభవం బరయుచుఁ దాను గూర్చున్న కుంజంబున నొక వింతయగు లతాంతము గానంబడుటయు సంతనముతో నాఘ్రావుఁ ద్రొంటి ముక్కుదరి నిడి తాపి సాక్షాఁగించునంతలో నతఁడొక చిలుక యయ్యెను.

అట్లు చిలుకరూపు వచ్చినను దొల్లింటి తెలివిగలిగి యుండుటచే నతండు తనలోఁ బలుతెరంగులఁ జింతించుచు నయ్యో! తైవము నన్నిందులకే కాఁబోలు వృక్షశాఖాపదేశంబున గెంటుకొనివచ్చెను. నేనెట్లు పక్షిరూపముతో వసించు. దీనికవసానమెద్ది? నన్ను రక్షించువారెవ్వరని యరచుచు నందలి ఫలవృక్షము లెక్కితత్ఫలరసంబులచే నాకలి యడంచు కొనుచుఁ గొన్నిదినములందుఁ గాలక్షేపము గావించెను.

ఇట్లుండునంత నొకనాఁడాయుద్యాన వనమునకు సోమప్రభయను విద్యాధరి కూతురు విద్యుత్ప్రభయనునది విహారార్థము నఖిలతో వచ్చి యిచ్చవచ్చిన ట్లందంద విహరించుచుండ నయ్యండజయాన నీక్రించి దండుఁడు మెండు వేడుకతో నెగిరి యమ్మగువ మోల మృదుమధురములగు పలుకులు వెలయించిన సంతసించి యయ్యించుఁ బోడియు దానిం బట్ట గమకించి పయ్యెవ పుట్టంబు నడుమునకుఁ జుట్టుకొని మెల్లన యడుగులిడుచు హస్తసంజ్ఞచే నఖిల రొద సేయవలదని వారించుచు నల్లనల్లన దరి కరిగినను బెదరక పక్షాంచలంబు లార్చుచు నిలువంబడియున్న యప్పిట్ట నట్టెపట్టుకొని మచ్చిక సేయుటయు నదియుఁ బెంపుడిదివ్రాలె నమ్మచ్చెకంటి చేయి విడువక పలువేడుకతో నిలువంబడి సరసము లగు పలుకులచే నచ్చిలుకులకొలికిని రంజింపఁజేసినది.

అది మొదలమదవతి యాచిలుకయందు బద్ధానురాగమై తన వలకేలు దానికిఁ బంజరంబయియుండ నిముసమేనియు విడువక గారాబముగాఁ బెంచుచుండెను. మఱియు దానిఁదన కేలెక్కించుకొని వాణియుఁబోలె నాశుక వాణి తనలోకంబున కరిగి యాదాపులతో నాచిలుక పలుకులు మచ్చికయుఁ దేటపడ నెరింగించుచు నది యడవి చిలుకవలెఁ బారిపోవునదిగాదుగాన దానిస్వేచ్ఛగాఁ దిరుగ విడిచి పెట్టుచుండును.

విద్యాధర లోకములోఁ దరుచు విమానములు జేయు పని విద్యాధరులకుఁ బాతకాలలో నేర్పుచుందురు. చిలుక గానున్నదండఁడు తన్ను విడిచిపెట్టినప్పుడాపాతకాలల కరిగి ప్రచ్ఛన్నముగా నుండి నూత్నబుద్ధి గాన నచిర కాలములోనే యాపనిని గ్రహించెను.

ఒకనాఁ డావిద్యుత్ప్రభ తన మాతామహుండైన మయునిఁ జూచుటకు నాచిలుకతో నచ్చటి కరిగి యతనిచే మన్ననలు వడసి కూర్చుండి చిలుకపయినున్న పీఠి దేటపడ నతనితో నిట్లనియె.

తాతా ! యీచిలుకం జూచితే ? ఇది నీవు నాకు విహరింపఁ గొత్తగా నిర్మించి యిచ్చిన యుద్యానవనములో దొరకినది. నాకు దీనియందు మక్కువ మిక్కుటము సుమీ ! దీనికిని నాయందట్టి ప్రేముడి గలిగి యున్నది. దీనికిఁ బంజరమక్కరలేదు. విడిచివైచి నను దాని యిష్టమునచ్చినట్లు తిరిగి పిలిచినంతనే చేరుచుండునని గాతాముగాఁ బలికిన మచుమరాలి పలుకుల కలరి యతండ్రిట్లనియె.

అమ్మాణీ ! చిలుకయనిన జ్ఞాపకమువచ్చినది. నీయుద్యాన వనములోనున్న తటాకంబుదరిఁ దూర్పుడైన నొక పొదరిల్లు గలదు. దాని కుసుమ మెన్నఁడును నాఘాగ్రాణింపకుమీ ! యట్లాఘాగ్రాణించిన వారు చిలుక యగుదురు ఎప్పుడేనిఁ బ్రమాదమున నట్టిపని తటస్థించినచో నాపొదరింటిలోనే వెనుకటిభాగమున వచ్చరంగుగల యొక కుసుమగుచ్ఛము గలదు. దాని నాఘాగ్రాణించిన నట్టిరూపుపోయి తొంటిరూపము వచ్చునని యెరింగించెను. ఆచిన్నదియు కొన్నిదినంబు లందుండి వెండియుఁ దనలోకముఁ జేరెను.

దండుఁ డామయునిమాటల నాలించి సంతసించుచు దైవకృపకు మెచ్చుకొనుచుఁ దనరూపు మార్పుకొన తెరవుదొరకెనని మురియుచు విద్యాధర కన్యక యావనమున కెప్పుడుపోవునని సమయము నిరీక్షించుచుండెను మరియు నొక వసంతమున నాయంకాలమున దం

డం డప్పురోద్యానవనమునం దగు సహకారతరుళాఖ సద్ధిష్ఠించి పాత్రహాటక తటాకంబున జలకేళిం దేలుచున్న విద్యాధర పల్లవా ధనుల సోయగం బరయుచుఁ దదంతికంబున మెలఁగుచుండ నయ్యం డజయాన లొండొరులతో సంభాషించుకొనుమాట లిట్లు విన నయ్యెను.

చెలిక తైలు—రాగమంజరి! మనమందరము నిన్నను భూలోకం బున వటసరంబున జలకేళిం దేలితిమిగదా! నీవు మాతోరాకయందు జాగుజేసితివేల? అటఁ గ్రొత్తవింత లేమైనం గనంబడినవాయేమి?

రాగమంజరి—అక్క. లారా! అక్కడ నన్నొక్కదాననువిడిచి నాచిక్కులరయక వచ్చితిరిగదా! వినుం డొకమానవుఁ డాచెట్టు చాటున డాగియుండుట మనమెఱుంగక వలువలు విడిచి జలకేళిఁ దేలితిమి. అప్పుడు చప్పుడు గాకుండవచ్చి యచ్చవలుఁడు నావలు వను గొని యరిగెను.

చెలి—ఏమేమీ? మానవుఁడువచ్చి నీపుట్టము గొనిపో యెనే. పిమ్మట నేమైనది?

రాగ—మీరందరు పుట్టంబులఁ గట్టుకొని పయనంపు తొం దర నరిగితిరి. నాచీర గనంబడక విభ్రాంతినొంది నలుడెసలుం బరి కింపుచు నేనామఱ్ఱికోమ్మలనందున డాగియున్న యొక చిన్నవానిం జూచి మదీయమాయాపాటవంబంతయుఁ దేటపడ వానిఁ జెట్టు దిం పించి యాకోక స్వీకరించి వాని రాయిగా శపించి వచ్చితిని.

చె—మేలు. మేలు. వానికి మంచిప్రాయశ్చిత్తముఁ జేసితివి.

రా—దైవకృప నాయందుఁ గలుగఁబట్టి వాఁడాపుట్టము నా కిచ్చెను. లేనిచో నేను వానికి భార్యగానుండవలసి వచ్చుంజుడి! దానంజేసియే యాలస్యమైనది.

కుసుమగంధి—హండీ. నీగుండె యెంతకఠినమే. పాప మతని నెంతకాల మట్లుండ శపించితివి.

రాగ—బౌనాను. కఠినముగాదా. నీపుట్ట మతఁడు పట్టుకొని వెళ్ళినఁ దెలియును. మరియొకరికి నీతులు చెప్పట సులభమే !

కనుమ—శాపమిచ్చి శాపాంతము చెప్పకపోవుటలేవ్వుగాదా.

రాగ—నీకంత వానియందు మక్కువగలిగినచో నామట్టి చెట్టు మొదటనున్న తీగెయాకు జలంబులంగలిపి యారాతివయి జల్లినచో సతండు మరల పురుషుండగును. అట్లుచేసి యతనినివరింపుము.

కను—నాకట్టి యవసర మేటికి. ధర్మము చెప్పితినిగాని వలచి కాదు. నిన్నతఁడు వలచినచో నీవలువను గొనెనుగాన నీవే యట్టిపని చేసి యతనిం బెండ్లియాడుము. అనుటయు వారిమాటల కందరు పక పక నగి చేతులు తట్టిరి. అట్లు కొంతసేపు జలకేళిందేలి యారమణులెల్ల నుల్లంబులలరఁ దమతమ నివాసంబుల కరిగిరి.

ఆమాటలన్నియు విని దండుఁ డోహో ! యామానవుఁడు నా చెలికాఁడగు సాంబుఁడు గావలయు. వానికిఁ బాపాణత్వము ప్రాప్తిం చెనే. కానిమ్ము దైవానుగ్రహము మాయందుఁ బరిపూర్ణముగానున్నది. లేనిచో నాకీపలుకులు వినఁబడునా ! సాంబుడు తొంటిరూపు దాల్చుతెర వెఱుంగఁబడినది. మాకు మంచికాలమువచ్చినది. అని సంతసించుచు నందుండి మరలవిద్యుత్ప్రభాభవనమునకరిగి నిజవియోగమునకై కందు నాసుందరి డెందమున కానందము గలుగఁజేసెను.

విద్యుత్ప్రభ యొక్కనాఁడు మరల భూలోకోద్ధానవనమున విహరింపఁ జిలుకతోవచ్చి యిచ్చవచ్చిన తావులఁ గ్రుమ్మరుచు మయనిమాట జ్ఞాపకమువచ్చినతోడనే యాపొద దరికరిగి తత్కుసుమముల నానవాలుపట్టుచుండ శుకరూపముననున్న దండుఁ డిదియే వేళయని రివ్వున నెగసి యాపువ్వుఁబోడి చూచుచుండ నాపచ్చని పువ్వాఘ్రాణించునంతఁ దొల్లటియాకార మొప్పు ధాత్రి నిలువంబడుటయుఁ గనుంగొని యయ్యంగన వెరగంది యతనితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! మీరెవ్వరు? శుకరూప మేమికి బూనితిరి? మీ వృత్తాంతమాలింప నేడుకయగుచున్నయని. ఎఱింగింతురే యనుటయు నాయించుబోడి కతండ్రిట్లనియె.

నాతీ! నేను మీతాత మయునివంశములోనివాడనే. నాపేరు దండుడు. ఒకానొక కారణమున నీయద్వానవనమున కరుదెంచి యాపొదరింటి పూవాఘ్రాణించి యట్టి రూపుగాంచితిని. నాపూర్వ పుణ్యవశమున నీప్రాపుదొరకినది. మొన్న మీతాతనుడివినపలుకులు నాకు వినబడినవికావున నిప్పడిపుష్ప మాఘ్రాణించి పూర్వపురూప మందితిని. భవదీయదయావిశేషంబున నీలోకవిశేషములు చూచుటయేకాక, విమానములు చేయుపనిగూడ గ్రహించినాడ. నాయందు బరిపూర్ణానుగ్రహముంచి సెలవిచ్చిన బోయి వచ్చెదనని వేడిన నాచేడియ యతని యాకారమునకు, మాటలకు, శీలంబునకు మిగుల మెచ్చుకొనుచు నభిప్రాయసూచకములగు లోచనప్రసారము లతని మొగంబున బరగించుచు గామశరపీడితహృదయై యుట్లనియె.

ఆర్యపుత్రా! నన్నింత చుతింపనేల? నీవు విద్యచేతనేగాక రూపంబునను నసాధారణుండవే నాపూర్వపుణ్యవశమున నిన్ను బాడగంటి నీయట్టిసుందరుడు మావిద్యాధరకోటిలో వెదకినచు దొరకెడు. నామనంబు నీయందు లగ్నమైనది. నన్ను భార్యగా స్వీకరింపుము. మరియు మాతాతయగు మయుండొకప్పుడు నన్నుజూచి నీకు మానవుడు మగడగునని చెప్పియున్నాడు. ఆసర్వజ్ఞునిమాట దప్పు నే? ఇదియునుంగాక నీవును మాకులములోనివాడవే యగుట నంబంధమునకు దగియుంటివని చతురోక్తుల దన్నాయతిన మిగుల బ్రతిమాలిన సంతసించి యతడప్పుడు యప్పడంకిని గాంధర్వవివాహంబునంగై కొని పైకొనిన మోహముతో నక్కలికి నొక్క పూబాదరింటు దుంటవిల్కొని కీడ్ల నలయించెను.

అదృష్టవంతుల కెందేగినను లాభమేకలుగునుకదా! అట్లు కొన్నిదినము లాయుద్యానవనములో విద్యాధరపల్లవాధరిం గుండి యావేడుక కాఁడు కామక్రీడలం దేలుచు నొక్కనాఁడు చెలికాండ్ర) యుదంత మంతకరణచరమగుటయు సంతాపాయ త్తచిత్తుండై యత్తలోదరితో నిట్లనియె.

కాంతా! నావృత్తాంతమంతయు నీవు వినియున్నదియేగదా. నాచెలికాండ్ర) వటవృక్షమూలమున నాకై వేచియుందురు. మే మేర్పరచుకొనిన మితి దాటినది. పోయినచ్చెద సెలవిమ్మని యడిగిన నతని నుడువుల కెడద నడలుదోప నాపడఁతి యిట్లనియె.

అయ్యో! వేడుకచవిచూసి పోయెదననుట యుచితమా? నా కన్న మిత్తులెక్కుడువారలా? ఎన్నియో కొత్తతలంపులు మనం బునఁబెట్టికొని సిగ్గుచే బయలుపరుపక కాలము గడుపుచుంటి. సోవల దని నిర్బంధించిన నతం డిట్లనియె. దేవీ! నీవు కామరూపిణివిగదా! నే నెక్కడనుండి తలంచిన నక్కడకువచ్చి నీయభీష్టముఁ దీర్చుకొ నుము. దీనికింతవలవంతఁ గాంతువేమిటికనిన నబ్బోటియు సమ్మతించినది. పిమ్మట దండుఁడా రెండువిధముల కుసుమములను వేరువేర కోసి మూటగట్టికొని వచ్చినదారింబట్టి నాలుగుదినముల కావట విటపి మూలముఁ జేరెను.

అందెవ్వరిం గానక చింతాకులస్వాంతుండై యోహో! నిరూ పించుకొనిన మితియుఁగడచినది. మిత్తులలో నొక్కరుండై ననిక్కడ జేర లేదు. కారణముదెలియదు. సాంబునిచరిత్రము నేను వినినదియే కదా? తొలుత వానిశాపవిమోచనముగావించి వానింగూడి మీదటి కార్యం బాలోచించెదంగాక యని యావిద్యాధరకన్యక చెప్పినయాకు గురుతువట్టి యదిత్తుంచి జలంబులంగలిపి యందున్న రాలపై నెల్ల జల్లుచున్నతరి నజ్జలస్పర్శము దగిలినంత సాంబుఁ డారూపము విడిచి

తొంటియాక్కత్తిగైకొని యెదుటనున్న దండునిం గాగిలించుకొని యిట్లనియె.

అన్నా నీవువచ్చి యెంతసేపైనది. ఇంకను దక్కిన చెలికాండ్లరా లేదా? ఇందొకసుందరి యుండవలె నెందేగెనో యెఱుగుదువా? అప్పుడతి, యిప్పుడు నాయొద్ద మాట్లాడుచున్నదే. ఇంతలో నాకు నిద్దరపట్టినదికాబోలు. అయ్యయో! పాపపునిద్దర నాకిప్పుడేల రావలయు. అయ్యబల, నీక్షించినంగాని, మేనఁ బ్రాణంబులు నిలువకున్నవి. పయస్యా! అమృతవతిని వెదకితెచ్చి నాకన్నులముందరఁజెట్టి, ప్రాణదానఫలంబు గట్టికొనుము. అని పెక్కుతేరగుల విరహవేదనబలియుఁ నన్ను బ్రతిమాలించున్న సాంబునకు నవ్వుచు దండు డిట్లనియె.

అయ్యో, సోదరుడా! నీకతయే నీవెఱుంగక యూరక వెఠలఁబడుచుంటివే! అయ్యతివనీకు మంచియుపకార మే చేసిపోయినది. వినుమది విద్యాధరకన్యక. దానిపేరు రాగమంజరి. దానిచీర నీవు తెచ్చితివని యెఱిగి నిన్ను మాయావచనంబుల మరులుగొలిపి రాయిగా శపించి, తనలోకంబున కేగినది. నీవాయవస్థ నిద్దరనుకొంటివి. దైవకృపచే నాకుఁ గారణాంతరంబున నీశాపాంతసూచకములగు పలుకులు వినంబడినవి. దానంబట్టి నిన్ను దక్కించుకొంటినని తానుప్రమానుపదలి వెల్లినది మొదలు మరల నతనితో మాట్లాడుదనుక జరిగిన కథయంతయు నుడివిన వెఱఁగుపడి యతం డొక్కంతసేపు విభ్రాంతస్వాతుడై యూరకండి వెండియు నిట్లనియె.

అన్నా! నీయదృష్టము కొనియాడఁదగియున్నది. దేవతావనితం బెండ్లియాడుటయేగాక నన్ను నీమాపదనుండి దొలఁగించితివి. మఱియు దైవకృప యెట్లున్నదియోకాని నే నెన్నిగతుల మరలింపఁదలఁచుకొన్నను నమ్మిగువయందు నాడెందంబు తగులము విడిరాకున్నయది. నన్నుగూడనీతోటివానిం గావించినఁ గావింపుము. లేనిచో

నేనింద సన్యాసిని క్రుమ్మరియెద. ఇంతకంటె నామదియొందు గతికి సమ్మతించకున్నయది. ఈపాటికార్యము సాధింపుమని వేడకొనుటయు దండుఁ డిట్లనియె.

సోదరుడా! నీవు దీనికింతవంతఁబడకుము. ఇక్కార్యము సమర్థించురీతి యాచేడియ లాడుకొనిన మాటలఁ దేటంబడినది. వినుము ప్రతిభానువారమునాఁడు విద్యాధరకన్యక లిందుజలకేళిఁ దేలవచ్చుచుందురు. రేపటి దివసంబట్టిదియే కాన వారువచ్చి వలువలువిడిచి గట్టునంబెట్టి వనకేళిఁ దేలునప్పుడు ముచువ్రాలె నీవురాగమంజరిచీర తెలియకుండ సంగ్రహించి యీమానిని కొమ్మలనందున డాగియుండుము. తెలిసికొని యాకుసుమగాత్రి వచ్చి యెన్నిగతుల బ్రతిమాలి నను జేరనియ్యకుము. పై కార్యము నేను సమర్థించెదననుటయు సతండునంతసించి మరుఁనాడు తదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నయ్యండ జయాన లాకసంబుననుండి మొఱపుతీగెలోనా దళుక్కురని మెరయు మేనికాంతులు దెలసగ్రమ్మఁ బుడమికిదిగి యొండొరులు వేడుకఁ మాటలాడుకొనుచుఁ బుట్టంబులుగట్టుపయింబెట్టిజలకేళిం దేలుచున్న సమయంబున సాంబుఁడు మెల్లననరిగి రాగమంజరి కోక నందిట నిరికించుకొని యరిగి యెప్పటిగతి చెట్టునందు డాగియుండెను.

అక్కొమ్మలట్లు కొంతసేపు కీడించి యత్తటాకంబు వెడలి తమ తమ చీరలం గట్టుకొని వియద్గతి విద్యాధరలోకంబున కరిగిరి. రాగమంజరి మాత్రము తనచీర గనంబడమి నాత్రవడుచు నందందు వస్త్రావహారకుని వెదకుచు నెట్టకేలకు నాచెట్టునడుమనున్న సాంబుని గాంచి యచ్చీరసంగ్రహింప ననేకమాయోపాయములఁబన్నెనుగాని యతండు దానిమాట లేమియుఁ బాటింపక చీరనియ్యకయే యాత్మరము చెప్పుచుండెను. ఇంతలో దండుఁడాదండకరిగి తన్నుఁజూచిసిగ్గుపడుచున్న యక్కన్నియకు నొకపుట్టంబు గట్టనిచ్చి యబలా! యేమి

యిది. ఈతనిలో జగడము చేయుచున్న దానవని యడిగిన నదియిట్లు నియె

పుణ్యాత్మా! మాకు మధ్యవర్తివై యీతగవుదీర్పుము. నేను పుట్టంబు విడిచి గట్టుపై బెట్టి జలకేళిఁ దేలుచుండ నీతండు నావలువ సంగ్రహించుకొనివచ్చె. తేచ్చెబో నాయది నాకిచ్చి యిచ్చవచ్చి నచో నన్నుఁ బెండ్లియాడు మనుచున్నదాన. నే నెన్ని చెప్పినను నా లోక నాకీకున్న వాఁడు న్యాయమరసి యది నాకిప్పింపుమనుటయు నతండు నవ్వుచుఁ బుచ్చుబోడీ! ఈతగవు నేను తీర్చునదికాదు. మీ యేలికకూతురు విద్యుత్ప్రభ తీర్చగలదు. దానినిందు రావించెదం జూడుమని యయ్యంగనను దలంచుకొనినంత నయ్యంతయు నంతికం బున నిలువంబడినం జూచి రాగమంజరి వెరంగంచుచుండ నయ్యండ జమానకు దండుఁ డిట్లనియె.

మగువా! ఈతగవు విని న్యాయము చెప్పము. ఈతండుసాం బుఁడని పేరొందిన నాచెలికాఁడు. విద్యాగుణశీలంబుల నాకుజోడగు వాఁడు. ఇక్కన్యకవిద్యాధరకన్యకయట. ఇత్తరుణీయిత్తటాకంబున వనకేళిం దేలుచున్నతఱిసీతండినాతిచీర దొంగలించుకొని పోయెను. అదియిమ్మని యడిగినను నీయక వేడుకమాటలఁ జెప్పచున్నవాఁడట వీని యభిప్రాయమేమియో యెఱుగను. నీవును నూత్మబుద్ధివి గాన వీని చిత్తంబరసి న్యాయము చెప్పమని పలికిన నచ్చతురుని పలుకు లకు నవ్వుచు నవ్వనిత యిట్లనియె.

ఆర్యా! ఈతండు వస్తుచోరుఁడని మీమాటలనే తేటయగు చున్నదిగదా! తరుచుదొంగలకుఁ బూనరాని బరువెత్తి మోయించు టయే తగినశిక్షయైయున్నది. కాన నీతనికీనాతి భారమెడలెగక మోయునట్లు శిక్షవిధించితినినిన నతంఁడోహో? మేటిచతురవు. నీ మాటలు వివాహశబ్దమున కర్థమగుచున్నవి. ఈనాతి నితనివివాహ మాడమంటివా? ఔనాను. మగవారికింతకన్న నెక్కుడు శిక్షగలదా!

యథార్థము చెప్పితివి. నీ తీరువునూటి యబ్బోటి కెఱింగించి యొప్పింపుమనుటయు నావిద్యుత్ప్రభతన్నజూచినది మొదలు వెరచియున్న రాగమంజరిని నాదరపూర్వకముగా దరికిజీరి మానిసి! వీరుమానవసామాన్యులుగారు. విద్యాగుణశీలంబుల డేవతలగూడఁ దిరస్కరింపనోపుదురు. నేనింతకుమున్నీ దండునిం బెండ్లి యాడితిని. తదీయసహకారుండు సాంబుఁడు నంతవాఁడతని నీవు బెండ్లి చేసికొని నీసాందర్యము సార్థకము గావించుకొనుము. వీరుతలంచి నప్పుడపోయి మనమిరువురము నభీష్టములఁ దీర్చుకొనియెదముగాకయని తత్కాలోచితములగు మాటల నప్పాటలగంధి నొప్పించి యప్పుడ యప్పడితికిని సాంబునకును తానును మగండును బెండ్లి పెద్దలై పాణిగ్రహణము చేయించి దీవించిరి.

సాంబుఁడయ్యంబుజనేత్ర నల్లు స్వీకరించి రెండుమూడుదినంబులందుండు నికుంజగృహంబులఁ గందర్పకేళినిదేర్చి యమ్మానినిఁ దానుఁ దలంచినప్పుడ వచ్చుదానిగా నొడంబరచి యంపిపుచ్చెను. దండుడును విద్యుత్ప్రభకును గొంతసంతసము గలుగఁజేసి పైఁగల కార్యాతురత్వంబున సాంతన పూర్వకముగానిజనిచాసంబునకంపెను.

పిమ్మట సాంబుఁడును దండుఁడును మిత్రులజాడఁ దెలియగోరి తొలుతవసంతుఁ డరిగినయతిద్దీర్ఘంబగు శాఖామూర్గంబునంబడి కొన్ని దినంబులు చనినంత శాఖాంతమున వసంతునికిఁ గనంబడిన వింతలన్నియు వారికిని బొడసూపినవి వానింబాటించుచుఁ గ్రమంబున నా నిర్జనపురంబును, బురాంతరమున నొప్పుకోటయు నతిగూఢంబగు కోటగుమ్మమునుఁ దెలిసికొని యమ్మూర్గమున లోనికరిగి యనేకకఘ్నాంతరములు గడచి తుదకు వసంతుండు బరుండియున్న గదిలోని కరిగి యతనిఁజూచిరి. అర్ధనిశ్వాస మారుతములతో నగము బ్రతికియున్న వసంతునింజూచిన తోడనే దండుఁడు గుండె ర్పుల్లుమనఁ బేరెలంగున వసంతా ! వసంతా ! అన్నా ! వసంతా ! ఇట్లుంటివేమియని

చీరియుఁ బ్రతివచనము వడయక తడబడుచుఁ బర్యంకమున నాలుగుమూలలు వెనకిన నందొకచోఁ దాను మున్నతని ప్రాణంబు లిమిడ్చిన కత్తివర గనబడినఁ గొంత ధైర్యముతోఁ గైకొని యది సగమరగఁ దీయబడియుండుటఁ జూచి గుండెపై జేయిడుకొని సాంబు నితో నిట్లనియె.

సఖా ! ఇటుచూడుము. నే నతినిగూఢముగా నితని ప్రాణంబు లీవరలో నిమిడ్చితిని. ఆరహస్యమెవరికెఱింగించెనోకాని వారితని మోసముజేసిపోయిరి. దైవానుగ్రహమున నట్టివని కొనసాగినది గాదు. పాప మీవర మొదలంట నరగదీయలేదు. వీనిఁ బ్రతికించెదఁ జూడుమని యూవరయరలన్నియు మరలఁదన యంత్రీచనా పాట వంబు దేటపడునట్లు చక్కఁబరచినతోడనే యావసంతుఁడు నిద్ర లేచినట్లు లేచి కన్నులు నులిమికొనుచుఁ గళావతీ ! కళావతీ ! యని పిలుచుచుఁ గన్నులందెరచి యతైరవంగానక నెదురఁ దనయిరువుర నెయ్యరంగని యంతరంగంబుబొంగ వారిం గొఁగలించుకొని యోహా ! మిత్రులారా ! నన్ను వనితాలోలుండని యెఱింగియా యిటకరుదెంచితిరి. మీరాకనాకు సీరాకరంబునకు రాకయంబోలె ముదంబుగూర్చుచున్న యది. రాముండును ప్రవరుండును పచ్చిన వారు కారేమి ? వారు కుశలముగా నున్నారా ? ఇందిరువురు రాఁడ వాండుగ్రండవలయు నెందేగిరో యెఱింగితిరా యని యత్యాతుర ముగా నడుగుటయు దండుడిట్లనియె.

మిత్రమా ! నీవు నీవృత్తాంత మెఱుంగకుంటివి. అత్తరుణు లిరువురెవ్వరోకాని నిన్ను మోసముజేసిపోయిరి. దైవకృపచే వారి ప్రయత్నము కొనసాగినదికాదు. మేము వచ్చునప్పటికి నీవు మృత ప్రాయుఁడవై పడియుంటివి. మేమట్టి కారణంబెఱుంగక చింత నొందుచు నరగదీసిన వరమాత్రముదొరకిన మరల దాని యరలం బక్కవరచి నిన్ను బ్రతికించుకొంటిమి. ఇంతియకాని మేమాయం తుల వృత్తాంతమేమియు నెఱుంగమనిన నతండు దీర్ఘనిశ్వాసపూర్వ కముగా నయ్యయ్యా ! కళావతి ! పోయితివా ! ఎందుఁ బరితపించు

చుంటివే ! అన్నన్నా ! మూయమునలిదానిమాట నమ్మితిగదా ? మోసముజేసి నిన్నుఁ దీసికొనిపోయేనే ! హా ! పాణనాయకీ ! నీమక్కవ మరపురాదుగదా ! పనిహాసమున కెందైన దాగియుంటివా ! కాదు, కాదిదియంతయు ముసలిదాని కపటమే తెలిసికొంటి. కట కటా ! మిత్రులారా ! నన్నేల బ్రతుకఁజేసితిరి. ఈ వియోగశోక మెట్లుభరింతునని గుండెలు బాదుకొనుచుఁ బేరెలుఁగున నేడ్చుచున్న వసంతుని నూరడించుచు దండుఁడిట్లనియె.

అన్నా ! చిన్నవానివలె నల్లేడువవచ్చునా ? ఆపువ్వుబోడి యెవ్వతె యాముసలిది యెక్కడవచ్చినది. వారి వృత్తాంతము కొంచెమెరింగింపుము. పై కార్యంపు శైరవరసెడఁగాక యని యడిగిన నతండు దీనస్వరముతో దాను మఱిచెట్లు విడచినది మొదలు కళా వతితో రాత్రి గదిలోఁ బరుండువరకును జరిగినకథయంతయు నుడివి యడలుచున్న యతనితో దండుఁడిట్లనియె.

ఆర్యా ! నీవు ధైర్యముగానుండిన కార్యమంతయు నేనే చక్క పరచెదను. పాణ్డాలాపదలయందు ధైర్యమును విడుతురా ? శోకించు వానికి సంపదలు నశించునను నారోగ్యక్తి మరచితివా ! ఊరజిల్లుము దైన్యము విడుపుము. నిన్నుఁ బాణసఖతో శీఘ్రకాలంబునం గూర్తు. నేను గ్రోత్తగా విమాసము జేయుశక్తి సంపాదించితిని. తదీయగమనంబున భూలోకంబంతయుఁ దిరిగి యత్తరుణిసరయవచ్చు నని తన వృత్తాంతమును సాంబుని వృత్తాంతము నంతయు నతని కెరింగించి యప్పుడ యయ్యడవి దారువులఁగొన్ని సరికితెచ్చి శీఘ్ర కాలములో నొక కీలురథము నిర్మించి దానిపెక్కి తిరుగుచు నమ్మ వుర్వు భూలోకంబునం బ్రసిద్ధంబులైన పట్టణంబు లన్నిటను గళా వతిని వెదకుచుండిరి.

అని యెఱిగించునంతఁ బ్రయాణసమయమగుటయు నయ్య తీందుఁడంతటితో కథఁజాలించి పై మజిలీయందు నాగోపాలునకుఁ దదనంతర వృత్తాంతమిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

ఆరవ మజిలీ.

.. వత్సా ! నినుమమ్మవ్వురు నట్లుతిరుగుచు నొకనాడు సాయం కాలమున హేలాపురోపరిభాగమున గారభంబరుగఁ దత్పరగృహ దీపికాశ్రేణి నేత్రంబులకు విందొనరింప దండుడు అన్నలారా ! ఇది యొక పట్టణమువలె సగపడుచున్నది. ఈరేయి నిందువసించి కళావతి వృత్తాంత మగయుదమే యనుటయు వారియ్యకొనిరి. ఆరథంబు తదీయమనోరథంబు వడువునఁ బుడమికిదిగి యప్పటి నడివీధి నిలుచుటయు దానినొకచో దాచి వారు పౌరులవలనఁ బరదేశులకు నివాస యోగ్యంబగు నమాత్యుని సత్రము వృత్తాంతమును విని యందుఁ జేరిరి. సత్రాధికారులు వారి కారాత్రి దగురీతి భోజనసదుపాయములు జేసిరి. వారు మరునాడుదయంబున సత్రపువీధి వేదికపై గూర్చుండి యందు వ్రేలఁగట్టియున్న చిత్రఫలక మీక్షించి యెండురులిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

సాంబుడు—అన్నా ! వసంతా ! ఇటురా ! ఈపటముచూచి తివా ? ఈప్రతిమ మన ప్రవరుని పోలిక గాచున్నదేమి ?

వసంతుడు—(చూచి) ఔనొనల్లయున్నది. మనదండుని బిలువుము. (వీలిచి) తమ్ముడా ! ఈచిత్రఫలకమును జూచుము. ఇందున్న రూపమెవ్వరిదియో చెప్పికొనుము.

దండుడు—ఓహోసోదరులారా ! ఆచూకము గురుతుపట్ట జాలననుకొంటిరా ? ఇది మన ప్రవరునివలెనున్నది.

సాం—అచ్చుగా నతని మొగమువలెనే యున్నది. అతని రూపమిందుండుటకుఁ గారణమేమో ?

దం—ఒకవేళ నీచిత్రఫలకము వానిపోలికఁగల మఱియొక పురుషునిదేమో ?

సాంబు—కాదు. కాదు. తప్పక మన ప్రవరునిదే.

వసం—తమ్ములారా! నాకుఁగళావతీవియోగ శోకమునకన్న మిత్రవియోగసంతాప మెక్కుడుగానున్నది. వారిజాడయు నెందునుఁ దెలియరాకున్నది. హాప్రసరా! హారామా! మిమ్ముఁగన్నులార నెన్నఁడు చూచెదనోకదా! అని కన్నీరు విడుచుచు నొండ్లారులు మాట్లాడుకొనుచుండ నాదండనున్న కింకరులు వారినాటంకపరిచి యిట్లనిరి.

అయ్యలారా! తమరెవ్వరు? ఈచిత్రఫలకమును సాధిస్తా యముగా నీక్షింతిరిగాన మిమ్ము నొండ్లొకచోటునకుఁ బోసీయము. మంత్రిగారియొద్దకు రంకు. పోదమని కరంబులు పట్టుకొనుటయు వారు జడియక యోహో! మీమంత్రి మంచి శాసనకర్తయే! చిత్రఫలకము జూచుటయే నేరమా? అట్టిది యిందేల వ్రేలగట్ట వలయును. పరదేశుల వంచింపుటకేనా యేమి యీసత్రము నిలుపుట? పదుఁడాయన నే యడిగెదమని దైర్యముగా వారివెంట నడువ సాగిరి.

ఆమువ్వరను దోడ్కొని రాజకింకరులు ద్వారపాలకునిచే నావార్తఁ బ్రవరునికేఁ దెలియఁజేసిన నతండప్పడు తనభార్యతో మిత్రులగుఱిచియే సంభాషించుచుండి యావార్త వినఁబడినతోడనే వేడుకతో వారిని లోపలఁ బ్రవేశపెట్టుడని యాజ్ఞాపించెను.

అప్పుడు కింకరు లోహో! వీరి నంతిపురికిఁ గొనిరండని మంత్రిగారాజ్ఞయిచ్చినారు. భూషించుటకో దూషించుటకో తెలియదని పెక్కుగతులఁ దలపోయుచు వారిని మంత్రియెదుటఁ బెట్టియాభటులు మరల సత్రముదరికరిగిరి.

వారింజూచి ప్రవరుండు ప్రహర్షసాగరమున మునుగుచుఁ దన్నుఁ దెలిసికొనెదరో లేదోయని యేమియుంబలుకక యూరకున్నంత వసంతుండు అయ్యా! ఇందుఁబ్రధాన ప్రవరులుమీరేనా? పరోపకారబుద్ధితో నన్నసత్రమువై చితిరిగదా? అందుఁజూచుటయే యపరాధముగా గణింపఁబడు చిత్రఫలక మేమిటికి వ్రేలం గట్టించితిరి?

దాని మేము జూచితమని మీకింకరులు మమ్మపరాధులబోలే మీ యొద్దకు దీసికొని వచ్చిరి. ఇదియేమి పాలన మని యడిగిన నతండు కంఠంబు డగ్గుత్తి కపడ మీరా విగ్రహము నేమిటికి నిరూపణపూర్వకముగా జూచితరని యడిగెను. అది మామిత్రుడు ప్రవరుని పోలి కగానున్నది. దానంజేసి నిరీక్షించితి మనవుడు మీమిత్రుడు డేమి య్యెను ? మిమ్ము మరచి విగ్రహమయ్యె ననుకొంటిరా ? యని పలుకుచుండగ నే దండుడు గ్రహించి యీతఁడే మన ప్రవరుడని యరచెను.

అప్పుడతండును సంభ్రమముతో వారి నెల్లఁ గొంగిలించుకొని అన్నలారా ! నన్ను గురుతుపట్టలేక పోయితిరిగదా ! మీనిమిత్తమే నేనాచిత్రపట మందుఁగట్టించితిని నేటికి మన పుణ్యపు ఫలించినదని తాను మట్టికొమ్మయెక్కి బయలుదేరినది మొదలంతదనుక జరిగిన కథయంతయుం జెప్పి కాంచనవల్లిం జూపెను.

వారును దమతమ వృత్తాంతముల వేరువేర యెఱింగించిరి. అప్పుడు వారందఱు సంతోష పారావార వీచికలం దేలియాడుచుఁ బీతంబులం గూర్చుండి రాముఁడొక్కరుఁడే చేరవలసినవాడని యత నిగుఱించి సంభాషించుకొనుచున్న సమయంబున ద్వారపాలుఁడు వచ్చి దేవా ! జయపరాక్. సత్రమందలి చిత్రఫలకమును సాధిప్రాయముగాఁ జూచెనని యొక మిథునమును దీసికొనివచ్చి కావలివారలు ద్వార మందున్నవారు. ప్రవేశమునకు సెల వేయని యడిగిన నతండు రాముఁడేయను సంతోషమున వడిగా దీసికొనిరమ్మని యాజ్ఞాపించెను. అతండుప్పుడుపోయి యమ్మిథునముదొడ్కినివచ్చి వసంతాదుల మోల విడిచిపెట్టి పోయెను. వారతని దూరంబునం జూచి రాముఁడు రాముఁడను కంఠధ్వనులు సభాభవనమునం బ్రతిధ్వనులీయ నందఱునులేచి యెదురేగి యతనిం గొంగిలించుకొని యూలంకలతోడనే తోడ్కొని వచ్చి యుచితపీతంబునం గూర్చుండఁజెట్టిరి.

కనకప్రభ యుఁగాంచనవల్లచే నుచిత సత్కారములందితదీయ సంభాషణము లాలించుచుఁ బ్రాంతమున నిలువంబడెను. అప్పుడు వసంతుడు రామునితో మిత్రమా! నిన్నుజూచి యెంతకాలమైనది. మాకన్నులు వాచినట్లే యున్నవి. ఈచిన్నది ఎవ్వతె? ఎందెందు సంచరించితివేమేని వింతలం జూచితివి? యని యడిగిన నతండుతాను మట్టివృక్షము విడిచినది మొదలు నాటివరకు జరిగిన వృత్తాంత మంతయుఁ జెప్పి నిన్ననే నన్నీచిన్నది సత్ప్రప్రాంతమందున్న సన్యాసిం బ్రార్థించి పురుషుని గావించెను. ఇమ్ముదిత దయావిశేషంబుననే నేను మిమ్ములం బాడఁగంటి. ఎన్నిగతులనైన దీనిఋణంబు దీర్చికొన లేనని యాపూఁబోఁగిం జూపించిన వారందఱు నందుల కాసుందరిం బ్రశంసించిరి.

పిమ్మట వారొండొరు లభిముఖముగాఁ గూర్చుండి తనివిదీరని పీఠితో నొకరిమొగము నొకరు జూచుకొనుచుండ నత్తరి వసంతుం డిట్లనియె. తమ్ములారా! ఈదినంబెంత సుదినమో చూచితిరా? అయితోపసిద్ధముగా మనమందఱ మొకతావుచేరితిమి. ఆహా! దైవ నియోగ మెట్టిదో చూడుడు.

మ. ఎట నెవ్వారికి నెన్ని రేల్పుఖముగా * నీ, దుఃఖముల్లాని, వి
స్ఫుట పూర్వాచరితాత్మకర్మవశత * నోభక్తవ్యమై యుండునో
ఘటనాచాతురి ద్రాశ్య గట్టుచు బలా * త్కారంబుగా వానిన
చోటికిం దోడ్కొనివచ్చి దానిగుడిపిం * చుకదైవమన్నాల్పొగి.

పురుషకార మెందులకును బనికిరాదునుఁడీ ? మనమెంతకాల మెట్టయిడుమలఁ బడితిమో చూచితిరా ? దైవకారంబునఁ దుదక య్యిడుములే మనకుఁ దలంప శుభంబు లొనఁగూర్చినవి.

ఉ. కోరక దుఃఖముల్ మనుజు * కోటికి నేగతివచ్చు నాగతి
ధారుణి సౌఖ్యముల్లుగు * దానికి వీరిప్రయత్న మేమియ్య

గారణమై తలిర్ప దది ♦ కాలవిశేషముపట్టి వచ్చు లో
నోరిమి దక్కి కుందుటయు ♦ నుబ్బుటయుంజుమి వీరిధర్మముల్.

సోదరులారా ! మన కింతటి యామోదంబానఁగూర్చిన భగ
వంతున కనేకవందనము లొఁగాక యని బహుప్రకారంబుల దైవ
కారంబునుం గూర్చి ప్రశంసించుచు మఱియు రామునితో నిట్లనియె.

రామా ! కళావతీ వృత్తాంతమంతయు మన ప్రవరునిచే
వింటిమిగదా ! యిప్పుడక్కంత నేకాంతముగా రప్పింతమా, లేక
సంగరంబున దర్పంబుజూపి నాకందర్పకేతు నోడించి పిమ్మటఁ
గొనివత్తమా ? ఇప్పుడు చేయఁదగిన కృత్యమెద్దియో విచారింపు
మనుటయు రాముం డిట్లనియె. సానూదిచతురోపాయంబులు వైరుల
యెడ గ్రమంబున నడిపింపఁదగినవిగదా ? తొలుత నతనియెడ
సామంబుప్రయోగించి యెడంబడనినాఁడు దండంబ కర్తవ్యము.
ఇంతకును మన ప్రవరుని యనుమతి యెట్లున్నదో విచారింపుమను
టయుఁ బ్రవరుండిట్లనియె.

అన్నలారా ! యీరాజు పరాక్రమునను బుద్ధికౌశల్యమునను
మనలను మించినవాఁడుకాడు. సర్వసేనలు నాయధీనములోనే
యున్నవి. తృటిలో నీకోట స్వాధీనము చేసికొనఁగలము. కాని
కృతఘ్నుతాభీతి నన్ను బాధింపుచున్నది. కావున మన రాముఁడు
చెప్పినట్లు సామంబుననే సర్వకార్యములు చక్కఁ బరుచుకొన
వచ్చును. సామంబెవ్వరికినిమేలు. దైవప్రతికూలదినములలో నితండు
మనలనింతజేసెంగాని యిప్పుడేమిసేయఁగలఁడు. ఒండు వినుం డిప్పుడ
యప్పుడమియెడయనినడ కరిగి యీవిషయము వినిపింతమనుటయు
నందులకందఱు నియ్యకొనిరి.

పిమ్మట వారేగురు నడుములఁ గాసికోకలు బిగియించి జెట్టి
లాగులు నీలికంచుకులు నరుణోష్ణీషంబులుఁ దాల్చి భయంకర
వేషములతోఁ గరంబులఁ గరవాలంబులం బూని భూమికంపించునట్లు
చటులగతినడుచుచుఁ జూచినవారెల్ల భీతిల్లి యొరస్లి నల్లన నమ్ము

హీవల్లభు నాస్థానంబుజేరి రాజసింహాసనముమీద వసంతుడును ప్రాంతపీఠంబులం దక్కినవారును గూర్చుండి తత్సభారక్షకునిచే రాజునకు వార్తనంపిరి.

వాఁడతిజవంబునంబోయి యంతఃపురంబున భార్యతో వినోదంబుననున్న యన్నరపతింజూచి స్వామీ! అయినది. అయినది. తమ సింహాసనము శాత్రువు లాక్రమించుకొనిరి. ఏమిటికో దేవరను దీసికొనిరమ్మనిరి. మీఁదటికార్య మాలోచించుకొనుఁడని యా వృత్తాంతమంతయుం జెప్పెను.

రాజు—ఓరీ! ప్రవరుని శీఘ్రముగాఁ దీసికొనిరమ్ము.

సభారక్షకుఁడు—ఎక్కడిప్రవరుఁడు! వారితోనవచ్చి పీఠ మాక్రమించుకొని మనలను బెడతంపుచున్నాఁడు. ఆయనమూలము ననే యీముప్ప వచ్చినదని తలంచెదను.

రాజు—మనమంత్రి యందేయున్నాఁడా? నీవు చూచితివా?

సభా—నేను జూచితిని, అందేయున్నవాఁడు, మునుపటి వేషముకాదు. వారివలెనే భయంకరవేషము వైచికొని హస్తంబునఁ గరవాలంబుఁ బూని కూర్చున్నవాఁడు.

రాజు—ఒహో! అతనికి మనమేమి యపకారముచేసితిమి? ఇట్టి క్రూర్యమేమిటికీ బూనవలయును? వారు శత్రువులు కారేమో?

సభా—వారు మైత్రిసేయ నరుదెంచినచో సింహాసనము నాక్రమింతురా? యుద్ధనన్నద్ధులై రానేల? వారియాకారములు తేరిచూడ శక్యము కాకున్నవిగదా.

రాజు—అలాగునా! అలాగునా! (అని వడంకుచు భార్యతో) కాంతా! యీయుదంతము వింటివా? యిప్పుడేమి చేయఁదగినది.

రాజవత్ని—క్షత్రియవంశంబునఁ బుట్టి యిట్టిపిరికితనం బేటికీ బూనదరు. కత్తి గట్టి పరాక్రమముతో సంగరంబున శత్రులఁబరిభవించును.

రాజు—సంగరమని సులభముగా బలికితివి. నేను జిన్నతనముతో నెంతగారాముగాఁ బెంపఁబడితి నో యెఱుంగుదువా? యిచుక దెబ్బయైనఁ బడియెఱుంగను. అట్టి నేను అసిధాగాపాతంబుల నెట్లు సైరింతును?

పత్ని—అయ్యో! సంగరవీరులగు క్షత్రియకుమారు లెల్లఁ జిన్నతనమునందు దెబ్బలు పడిన వారేనా? శ్రీరామునికన్నను అర్జునుని కన్నను మీరు సుకుమారులా? వారెట్టిసంగ్రామంబులం గావించిరి.

రాజు—నీ! నీయాడుబుద్ధి పోనిచ్చుకొంటివికావు చెప్పినం దెలియదేమి. వారివలె నేనడవులఁ గ్రమ్మరికాదుకూరలం దింటినా? నాసుకుమారత నీకేమియెఱుక.

పత్ని—మీరట్టివారే కానిండు ఇప్పుడేమి చేయుదురు?

రాజు—రెండవదారిం బారిపోయి ప్రాణములు దక్కించు కొంట లెస్సయని తోచుచున్నది. అట్లు చేయుట నీకభిమతమేనా?

పత్ని—పారిపోయి మనమెన్నిదినములు బ్రతుకుదుము. ఈ యపఖ్యాతి వసుంధరఁ దిరంబై యుండదా.

రాజు—ఉన్నను సరియేకాని నేను పోరునేయనోప (అని బలుకుచున్న నమయంబున నెవ్వరోవచ్చుచున్న యలుకుఁడు వినం బడునంత వడంకుచుఁ బారిపోవఁ బ్రయత్నించుటయు నడ్డపడి బిగ్గరగాఁ బట్టుకొని)

పత్ని—అయ్యయ్యో! శత్రువుల బలాబలములఁ దెలిసి కొనక యెద్దిమో యలుకుడైన నడలుచు నూరక పారిపోవ బ్రయత్నింపనేల? నిలువుఁ డేనుబోయి సంధిచేసికొని వత్తును.

రాజు—విడువిడు. అదిగో వారిక్కడకే వచ్చుచున్నట్లు తోచుచున్నది. నిలిచితినేనిఁ బ్రాణహానికాఁగలదు. నీవు వారితో

మాట్లాడి సంధి కుదిరినచో నాకు వార్త సంపుము, వెండియు రాక కట్టడికీ బోవుదును.

పత్ని—వారు శత్రువులుకారు. అదిగో మనపరిచారకులే వచ్చుచున్నారు. భయమువిడిచి నిలువుడు.

రాజు—నాకు లోపలినుండి చలివచ్చుచున్నది. నిలువలే కున్నాను. బిగ్గగా బట్టుకొనుము. (అని ముసింగిడుకొని మంచము పయి పండుకొనుచున్నాడు)

ఇంతలో పరిచారకులునచ్చి అమ్మా! రాజుగా రెచ్చట నున్నారు. వారెవ్వరో సభాభవనంబంతయుఁ బ్రతిధ్వనులీయ సింహ నాదములు సేయుచు వెరపుగలుగ రాజుగారినిఁ దీసికొనిరండని మాకు నీ యోగిందిరి. ఇట్లు పేక్ష చేయుచున్నారేమి? ముందటివార్త తెలియలేదాయేమి యని చెప్పినవినియామె తెలిసినది. దానికే యాలోచించుచున్నాము. మీరు గ్రమ్మరజని రాజుగారస్వస్థులై యున్నవారని చెప్పి మనమంత్రీ నొకసారి నేనురమ్మంటినని చెప్పి తీసికొనిరండు యొండని పంపెను.

వాండుప్రేయి కొండొకవడి మరలనరుదెంచి అమ్మా! తమ వార్త మంత్రీగారితోఁ జెప్పితిమి. మామాటలువిని వారు సవ్యు కొనిరి. అదియేమి సాంకేతికమో తెలియదు. మంత్రీయొక్కడేల మేమందరము వచ్చుచున్నారము. రాజుగారి రోగకారణ మరసెద మని చెప్పి బయలుదేరిరి.

అని చెప్పనంత రాజుతటాలునలేచి వస్త్రమాల్యాను లేప నాద్యలం కారములఁ దీసివైచి మలినవస్త్రంబులఁదాల్చి పారిపోవఁ బ్రయత్నించుచుండ రాజపత్ని పోవలదని నిర్బంధించి పట్టుకొనినది. ఇంతలో వరప్రసాదు లచ్చోటికి వచ్చిరి. రాజును మంచముపై ముసింగిడికొని యెన్నఁడో చచ్చినవానివలె బగుండియుండెను.

అప్పుడు రాజపత్ని చాటుననిలిచి ప్రవరునితో అన్నా! అమాత్య ప్రవర! నీవిట్లకృతఘ్నుండవై వీరినేటికీదీసికొనివచ్చితివి. వీరెవ్వరు? విధికి

మేమేమి యపకారము గావించితిమి? రాజుగారితో వీరికేమి పని యున్న దని యడిగినట్లువరుండు సాధ్య! వీరివృత్తాంతంబు చాల కలదు. పిమ్మటం జెప్పెదంగాని యీతంకి ట్లచేతనుండుపూలె బడి యుండుటకుఁ గారణమేమని యడిగిన నచ్చేడియ యేమియుంబలుకక యూరకున్నది.

అప్పుడు ప్రవరుండు రాజునొద్దకరిగి ముసుంగుదీసి చూచెను. కన్నులు తేలవైచి పళ్ళుబిగియబట్టి యూసిరిరానీయక గతాసుం డట్లున్న యన్నరనాథుంజూచి వరప్రసాదులు పకపక నవ్వదొడంగిరి. అప్పుడు ప్రవరుండు పెద్దయెలుంగున రాజా! రాజా! యనిపిలిచి పలుకకున్నంత స్వాంతమున విస్మయముకొంచుచు అయ్యో! యీనృ పాలుం డకారణముగాఁ జేతనముబాసిన వానినలె నొప్పుచున్నాఁడు. వీనికిఁదగిన చికిత్సఁ జేయింపవలయు. వీనితత్వ మెఱింగినది బ్రాహ్మణ విస్వస్తయొక తె యుండవలయును. ఆమెదీసికొని రండని కొందఱు కింకరుల బంపెను.

ఆజరతయు నంతయున్న యన్నరపతికిఁ బ్రాణోత్క్రమణ సమయమైనదను చూటవిని వడివడి నచ్చుచున్నది కావున వారికె దురు పడినది అప్పుడు కింకరులొకఁడు కాతెరంగెఱింగించి యచ్చటికిఁ దీసి కొనివచ్చిరి. నిశ్చేష్టితుండై పడియున్న రాజుంజూచి అయ్యో! అయ్యో! యని గుండెలు బాదుకొనుచు నిరీక్షనము మన్నించు వారె వ్వరు. నాపారితోషిక మియ్యలేదే. యేమిచేయుచును పెక్కుచిక్కులుపడి యప్పుడుచుం దీసికొనివచ్చితి నే, యేమియు లేకపోయినది. హా! దైవమా! యని యేడ్చుచున్న యన్నీచురాలిం జూచి రాముండిట్ల నియె. అవ్వా! నీవీ రాజునకేమి యపకారము జేసితివి. అతండు నీకేమికానుక నిత్తునని చెప్పెను. చెప్పుచునుటయునావృద్ధయిట్లనియె.

అయ్యలారా! నేనీతండు కోరినచిన్నదానిని ద్వీపాంతరము నుండి తీసికొనివచ్చితిని. అర్థరాజ్యమిచ్చెదనని వాగ్దత్తముచేసి

యన్నాడు. వెంటనే యడుగుటకు నాచిన్నది వీనివరింప సంవత్సరము వ్రతము నెపంబున మితిగోరినది. అందుమూలమున వీలుపడినదికాదు. ఇంతకును నేను దురదృష్టవంతురాలను. అని యాకథ యంతయుం జెప్పినది. అప్పుడు ప్రవరుడు వనంతునిజూపుచు అవ్వా! యీతని నీవెప్పుడైన జూచితివాయని యడిగిన నామెయత నింజూచి గురుతుపట్టి గుండెర్పులుమనఁ దెల తెలపోవుచు నెచ్చటనో చూచినట్లే జ్ఞాపకమున్నదని పలికినది. అప్పుడు వనంతుండు కోప మాపనేరక యట్టేలేచి దానింజంప గమకించిన నడ్డమువచ్చి ప్రవరుండు స్త్రీవధ మహాపాతకము దీని వేరొకరీతి శిక్షింతమని దాని నప్పుడు పెడకేలుకట్టించెను.

ఆచర్యునియుంజూచి రాజపత్ని వెరచుచు వారిపాదంబులంబడి పతిబిడ్డ పెట్టుడని వేడుకొనినది. అప్పుడు ప్రవరుండు సాధ్వీ! వీరునామిత్రులు. ఈరాజుచెరఁగొని తెప్పించినచిన్నది యీవనంతుని భార్య. ఈతండు సార్వభౌముని కుమారుడు. మేమందరము తల్లిదండ్రు లెఱుంగకుండ నిల్లు పెడలి దేశాటనముచేయుచు జిక్కులంబడితిమి. దైవకృపచే నందఱును చేరుకొంటిమని తమవృత్తాంతమంతయుంజెప్పెను.

ఆకథవిని యీమెవెరగుపడుచుండ నారాజుతటాలునలేచి వారి పాదంబులంబడి మహాత్ములారా! మీరులోకాతీతులు. ఏమి చేసినను చేయగలరు. మీపాద సేవకుండనై బ్రదికెద. రక్షింపుడు, నాయపరాధంబుల మరువుడు. కళావతిని నేనుముట్టలేదు. ఆచిన్నది సాధ్వీతిలకమని చెప్పఁదగినది. నన్నుగన్నెత్తియెనఁ జూచియెఱుంగదు. గడ్డిగరచితినిని యనేకప్రకారములఁ బ్రార్థించెను. దయార్ద్ర హృదయులైన వరప్రసాదు లారాజుంగరుణించి విడిచిపెట్టి యా వృద్ధ బ్రాహ్మణిని మాత్రము విడువక గెంటుకొనుచు కళావతియున్న యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

అందయ్యింతింజూచినతోడనే వసంతునకు శోకంబును నక్కటి కంబును నానందంబును మనంబునజనింప నాగలేక పెద్దయెలుంగున “హా ! కళావతీ ! యిట్లున్నదానవేయని పయింబడి కౌగలించుకొనిన నులికిపడి యప్పడఁతియు నట్టెచూచి యతని తనమనోహరుఁడు వసంతునిగానెఱింగి యోహా ! నాయదృష్టమేమి? ప్రాణనాధుఁడేవచ్చెనా? యిది కలగాదుగద? కాదునిజమే తొలిబామున నెప్పుడో కొంచెము సుకృతము గావించితిని. లేకున్న నాకింతటిభాగ్యము మరల లభించు నా? యని యనేకప్రకారంబులఁ దనభాగ భేయమును గుఱించి మెచ్చు కొనుచు నార్యపుత్రా! మీజీవితాంతముగావించిన దుష్టురాలిం జూచుటకై యెట్లువచ్చితిరి. ఏపుణ్యాత్ముఁడు మిమ్ము బ్రతికించెను. పాపపుముసలిముండ యెంతచేసినదో చూచితిరా! అని తన్నాముసలిది పెట్టినచిక్కులన్నియుఁజెప్పి తనివి, ప్రాణిచూడ్కు లతని మొగంబునం బరగించుచున్న యయ్యంగనకుఁ దనవృత్తాంతమును మిత్రుల వృత్తాంతము నింతేనిందాచక యెరింగించి వారింజూపించిన సంతసించి యమ్మించుఁబోడి వారి మైత్రిని గుఱించి వేతెరంగులఁ బ్రశంసించెను. పిమ్మట ముసలిదానింజూచి యది మొట్టపెట్టుచుండ జాలిపడి వారిని బ్రార్థించి దానినిఁగూడ విడిపించినది. దయాళులు లపకారులనైనను శరణువేడిన రక్షింపకమానరు.

కళావతీలాభసంతుష్టి నొంది వసంతుఁడు మిత్రులఁజూచియిట్లు నియె. తమ్ములారా ! మనమువచ్చి పెక్కుదినంబులైనది. మొదట శీఘ్రకాలములోనే మగుడ దలంచుకొంటిమిగాని దైవగతిచే నట్లు సాగినదికాదు. ఈక్షణమందరము కుశలముగా నొకతావునకుఁ జేరితిమి. మనకై మనతలిదండ్రులెంత చింతించుచున్నారో వారింజూడ వేగబోవలయుఁ గావున మీయద్దేశ మేమనిన నందులకందఱు నియ్యకొనిరి.

పదపడి సాంబుడు దండుడును రాగమంజరిని విద్యుత్ప్రభను దలంచుకొనునంతలో నయ్యింతులు పాణులవీణలంబూని గాంధర్వంబు వెలయుచుచు నచ్చోటికరుదెంచిరి. ఇట్లు సవత్సీకులై వారేగురు నొక్కతావుంజేరి దండునిచే రచియింపబడిన కీలురథమెక్కి యచ్చటి వారెల్ల సత్యద్భుతస్వాంతులై చూచుచుండనాకాశమార్గంబుననరిగిరి.

మొదటమంత్రీకుమారుడగు రాముడు కన్నులిచ్చి పెండ్లియాడిన పద్మగంధియున్న పట్టణమరిగి యాతగుణిగూడ రథంబెక్కించుకొని క్రమంబున ననేక దేశములుగడిచి పుష్పకారూఢుండగు శ్రీరామచంద్రుండువలె భార్యలతో నిష్పగోష్ఠీవిశేషంబుల సంభాషించుకొనుచు నక్కాంతలకుంగల చక్కదనంబుల తారతమ్యములఁ దెలిసికొనుచుఁ దాముపడిన యిడుమల నొండొరుల కెరింగించుకొనుచు స్వదేశాభిముఖులై యగుచుచున్నారు. గోపాలా! నీవుచూచినది వారి కీలురథమునుమీ! యని యెఱింగించిన సంతసించు గొల్లవానికి వింటివా! కథ స్పష్టముగ దెలిసినదికద. వారట్లరిగి తమకై కుందుచున్న తల్లిదండ్రుల కానందము గలుగఁజేసిరి.

అని యెఱింగించిన యాకథావృత్తాంతమంతయు నాగొల్లవాడు ప్రయాణంబు సేయునప్పుడు జ్ఞాపకమునకు దెచ్చుకొనుచు నవ్వరప్రసాదుల యదృష్టమునకు మెచ్చుకొనుచుఁ గ్రమంబున నాయతీం దుగిని వెంటఁ గావడి మోసికొని ముందరమజిలీ జేరెను.

యే డ వ మ జి లీ.

వి క్ర మ సిం హు ని క థ.

అదియొక పట్టణముగాన నందొకసత్రమున బసజేసిరి. ఆసత్రము చిరకాలముక్రిందట నొకమహారాజుచే స్థాపింపబడినది. అందభ్యాగతుల కహారాత్రంబులు నిరభ్యంతరముగా నన్నదానముచేయఁబడుచుండును. ఆసత్రముందిర సింహద్వారోపరిభాగంబున ప్రేలఁగట్టఁబడి

యున్న చిత్రఫలకములలోని స్త్రీరూపముజూచి తదీయ సౌందర్యా తిశయమునకు వెరగుపడుచు నాజవ్వని యెవ్వతె? అందేల వేలగట్ట బడినది? తద్వృత్తాంతం బెఱింగింపుడని యడిగిన గోపకుమారునకు మణిసిద్ధుండు తదుదంతం బారత్న ప్రభావమునం దెలిసికొని యక్కఢ జెప్పందొడంగెను.

చోళ దేశంబునం బ్రజావతియను పట్టణంబునఁ జిత్రసేనుం డను రాజు గలఁడు. అనపత్యుండగు నారాజు శుక్రతీర్తియను మంత్రితో న్యాయమార్గంబునఁ బ్రజాపాలనంబు నేయుచుండఁ బెద్దకాలమున కతనికి నొకపుత్రిం దుదయించెను. జననలగ్నమును బట్టి వానికి విక్రమ సింహుడని పేరుపెట్టిరి. ఆవిక్రమసింహుఁ డుద యించిన మూడవదినముననే యారాజు మంత్రియగు శుక్రతీర్తికిని నధిక తేజస్సమంచితుండగు సూనుండుదయించెను. వానికిని దైవ జ్ఞులు బహుశ్రుతుడను నామధేయ ముంచిరి.

ఆబాలుర కై దేఁడులు వచ్చినతోడనే సకలవిద్యాపరిపూర్ణు డగు నొక యువాధ్యాయునొద్ద జదువ నేసిరి. నారాయాచార్యునివ లన బదియారేఁడుల ప్రాయములోపలనే సకలవిద్యలు గ్రహించుట యేగాక ధనుర్విద్యయందనమానప్రజ్ఞ గలవారైరి. మరియు సంగీత మునందును గవిత్వమునందును వారింజెప్పియే మరియొకరిం జెప్ప వలయును.

చిన్నప్రాయములోనే యెక్కుడుపాండిత్యము సంపాదించిన యాకుమారుల బుద్ధికౌశల్యమునకు మిక్కిలి సంతసించుచు నొక్క నాఁడు చిత్రసేనుఁడు హితపురోహిత బంధుసామంత మంత్రిపార సూరివారంబు నేవింపఁ పేరోలగంబుండి యందులకు బహుశ్రుతిని తోఁగూడఁ గుమారుని రప్పించి మిగుల గారవించి యెల్లరు విను నిట్లనియె.

చిరంజీవీ! నీవును బహుశ్రుతుండును సకలవిద్యలయందు మిగులఁ బ్రవీణులైరని విని నాడెందఁ జెంతయు నానందమందుచున్నా యది. “పుత్రాదిచ్ఛేత్సరాజయమ్” అను రీతిని దనకంటెఁ గుమారుఁ డధికుఁడగుట తండ్రికే యశముగదా!

మరియు నేను మంత్రియుఁగూడ బెద్దలమైతిమి మాకీరాజ్య భారంబువహింప దుస్తరమగుచున్నది. ఇదియునుంగాక నవన ప్రాప్తే వంబుగల మిమ్ముఁ బ్రభువులుగా మేడిని గోరుచున్నది బహుశ్రుతు నితో క్షితిభారంబు వహింపుము. నేనును బూర్వాచార ప్రకారము నిన్నుఁ బట్టభద్రునింజేసి, తపోవనంబునకరిగెద. నీవును రాజ్యభారం బంతయుఁ బూని దండనీతి ప్రకారము ప్రజలం బాలింపుము. దండ నీతి రీతినెఱుంగని రాజునకు రాజ్యంబు దక్కనేరదు. సప్తవ్యసన ముల దారింబోక యాయముంబట్టి వ్యయము చేయుచు సమర్థులును విద్వాంసులును దయాసత్యనిరతులగువారి ప్రధానులుగాఁ జేసికొని యల్పులఁ దరికఁజేరఁనీయని రాజు శుభమ్ములందును మరియు తేని కెట్టి యనుగ్రహమున్నను జాలినంత ధనమియ్యవలయునుగాని యెవ్వరికిని జనువుమాత్రమియ్యరాదు సంధివిగ్రహయానద్వైధీభావ సమాశ్రయ సామదాన భేదదండములు మొదలగునవి యాయా వేళకుఁదగినట్లు నడుపవలయును. తరుచు చారులచే, రాష్ట్రవర్తమా నములు నిత్యమును దెలిసికొనుచుండవలయును. దేవతాభక్తియు బ్రాహ్మణభక్తియుఁగలిగి యుండవలయును. బ్రాహ్మణులంగనిన తోడనే యభిమాన మూనక చేతులెత్తి మొక్కివలయు, బ్రాహ్మ ణాశీర్వాదంబుల సకల కామంబులు వడయవచ్చును. విప్రులకు నమస్కరించని వాడు యమలోకంబునఁ బీడింపఁబడునని యనేక నీతివాక్యములుపదేశించి పుత్రునకుఁ బట్టాభిషేకంబు నిశ్చయించి తన యభిప్రాయం బెఱింగించెను. విక్రమసింహుఁడును బహుశ్రుతుం డును, సామాజికులు నట్టి మాట లాలించి మిగుల నానందించిరి. ఆరాజు సంతటితో సభ చాలించి వారిన్ల స్వస్థానముల కనిపెను.

మఱునాఁడు పూర్వమువలె నాకుమారు లిరువురు సాయంకాల మున విహారార్థమై యుద్వానవనమునకరిగి యందుఁ గ్రీడించుచున్న నమయంబున మంత్రినందనునకు రాజనందనుఁ డిట్లనియె.

వయస్యా ! నిన్న మాతండ్రి సభలోనాడిన మాటలు వింటివిగాదా ! నాఁటనుండియు నామనంబున నొక వింతయగుచింత బొడమినది. నాకు మొఱిసినుంగియు దేశసంచారము చేయవలయు ననుఁ నభిలాష గలిగియుండుట నీ వెఱింగినదియేకదా? రాజ్యభారము మీఁద బడినచో నట్టిదాని కవకాశముండదు ఇంతదనుక విద్యా గ్రహణమూలముగాఁ గాలము వెళ్ళబుచ్చితిమి.

ఇప్పుడు కాళ్ళకు సంకిలి దగులుకొనుచున్నది. ఈ భారము మీఁద బడకమున్న రహస్యముగాఁబోయి యొక సారి దేశసంచారము చేసివత్తమాయనుటయు నతనికిఁగూడ నట్టివేడుకయే యుండుటచే నందునకు నమ్మతించెను.

ఆదినముననె వారిరువురు మిగుల విలువగల రత్నములు బంగారమును సంగ్రహించి యర్ధరాత్రింబున నొరులెఱుంగకుండ వాయువేగంబుగల తురంగములెక్కి పురంబు వెడలి యడవిమార్గంబునం బడి పోయిరి. ఆహా! వారు రాజ్యముకన్నను విదేశ విశేషములరయుటయే యెక్కువగా నూహించిరి. ఆరేయంతయు నాగక గుఱ్ఱములఁ దోలుకొనిపోయి తెల్లవారు నప్పటికొక గ్రామము జేరిరి. ఆదినమున నందుఁగల విశేషములరసి యటనుండి వేరొక పట్టణమున కరిగి యందలి వింతల నరయుచుఁ గ్రమంబున ననేక పురంబులు దిరుగుచు నొకనాఁడు మధ్యాహ్నమున కివీడుచేరిరి. వారు నీనత్రంబుననే బసచేసి భోజనంబైన వెనుక వీధియరుగునం గూర్చుండి పురవిశేషములరయుచు రాజనందనుఁ డెమిటికో సింహ ద్వారము దెనకుఁ దలదిగిబ్బి యిప్పుడు నీవు చూచినచిత్రఫలక మీక్షించెను.

అట్టిదానిం జూచినతోడనే యారాజకుమారుఁ డది నిజమైన వనితయే యనుకొని మూర్ఛవడి కొండొకవడికిఁ దెలిసి దాని మరలఁ దిలకించి యోహో? యిది నిజమైన మోహనాంగి యను కంటినిగాని కాదు కాదు. చిత్తగువా! నామది భ్రమయలేదుగద ! లేదు; నిజమే బహుశ్రుతా ! యీద్వారముపై వేలంగట్టిన చిత్ర ఫలకంబున గొప్పచున్న యొప్పలకుప్పలు చూడు. చూడు. మొదట ధాళధశ్యముచేత దీనిం జేతనమే యనుకొంటినిగాని తుద కది భ్రమయని తెలిసికొంటిని.

అహో! కలకల నవ్వుచున్న దీని మొగ మెంత వింతగా నున్నదియో పరీక్షింపుము. దీనిం జిత్రకారుఁడు చేతితో వ్రాయ లేదుసుమీ! చేతితో వ్రాసినచో దీనియంగములు కందక యింత లావణ్యమయములుగా నుండునా? లిపికారుం డెందైన నొక సుంద రింగని దానిమాదిరిగా నిది వ్రాసెనో? లేక స్వమనీషా విశేషకల్పన నిట్టిదాని వ్రాసెనో? యెరుంగరాదు? లోకములో నింత చక్కఁదన ముగల కలకంఠు లుందురా? ఉండినచో నట్టిదానిం కౌగిటఁ జేర్చు కొనువానిదే గదా భాగ్యము. మిత్రమా! నీబహుశ్రుతత్వము సార్థ కమునొంద దీని వృత్తాంతమరయుము. దీనివంటి వాల్గంటిందెచ్చి నాకుఁ బెండ్లి జేయనిచో నిప్పుడ పాణింబులఁ బోగొట్టుకొనియెద నని యత్యంత విరహతాపంబునఁ గొట్టుకొనుచున్న యీ రాజపట్టికి మంత్రిపట్టి యిట్లనియె.

విక్రమసింహా! రంగులతో వ్రాసిన విగ్రహమును జూచియే యింత విరహతాప ముండుచున్నావేమి? అయ్యో! మంచి ధైర్య శాలివే. ఇది నిజముగా రమణియైనచో నెంత విరాళిందూలెదవ్రా గదా? చాలు చాలు. ఊరకుండుము. ఎవ్వరైనం జూచిన నవ్వు దురు. దీని నిజం బరసి నిజముగా నిట్టికాంత యీభూమియెం దెక్క డనున్నను గన్యకయైనచో నీకుఁ పెండ్లి జేసెద. నీవ్రూపుగలిగి యుండవలయుననుటయుఁ దదీయవచనంబుల కెంతేని సంతసించి ప్రియవయస్యా! వయస్యనకీయుపకారము వేగముగాఁ జేయు.

బ్రయత్నింపుమని దైన్యముగాఁ బ్రార్థించుటయు నతండు వల్లెయని యప్పుడు క్రమంబున నయ్యారనున్న వృద్ధులనెల్ల నాచిత్రఫలక వృత్తాంత మడుగుటయు నందొక వృద్ధ బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె.

అయ్యా! మూఁడేండ్లక్రిందట మళయాళ దేశ రాజధానియగు ననంతపురమునుండి నిపుణికుండను చిత్రకారుఁడువచ్చి యిచ్చటదీనిం గట్టిపోయెను. కట్టుటకుఁ గారణము నాకుఁ దెలియదు. ఇంతియ మే మెఱింగిన వృత్తాంతమనిన విని మంత్రినందనుఁడు కొంత సంతసించి వాని నామంబును, గ్రామంబును వ్రాసికొని విక్రమసింహునితో నప్పుడ యప్పురంబు వెడలి కతిపయప్రయాణంబుల నయ్యనంత పురంబు నేరి తత్పురజనులవలనం దెలిసికొని వానియింటి కరిగెను.

నిపుణికుండును వారి సుచితసత్కారంబుల నాదరించికూర్పున్న పిమ్మటఁ గొంత సేపునకు వినయంబున నాగమనకారణం బడుగుటయు సంతసించి బహుశ్రుతుం డిట్లనియె.

నిపుణికా! యీతండు చోళ దేశపురాజకుమారుండు. నేను దదీ య మంత్రినందనుండ. మేమిరువురము దేశసంచారమునకై వెడలి తిరుగుచు నీచేఁ గ్రాంచపుగంబుననున్న సత్రమందిరపు సింహద్వారమున వేలంగట్టఁబడిన చిత్రఫలకముఁ జూచితిమి. అందు వ్రాయఁబడిన పడతుకంజూచి మారాజనందనుండు విరాళిందూలుచున్న వాఁడు.

అచ్చటివారిచే నది నీచేహ్రయఁబడినదని విని మేము నీచెంత కరుణించితిమి. అది నీవు బుద్ధిసూక్ష్మతచే వ్రాసితివా? అట్టిసుందరి యందైనఁ గలదా? దాని యుదంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నతండు మొగంబునం జరునగ వంకురింప వారి కిట్లనియె.

అయ్యా! నేనొకప్పుడు కాశీపురి కరిగితిని. ఎచ్చటనుండియో కాని యప్పుడే యచ్చటకీ బురుష ద్వేషిణియను రాజపుత్రికవచ్చినది. సార్థకనామముగల యాకలకంఠి పురుషులమొగ మెన్నఁడునుచూడక టోపుటయేగాక యాందోళిక మెక్కి వీధినరుగునప్పు డా పల్లకినిగూడ

పురుషులు చూడఁగూడ దంట. ఆచిన్నది మణికర్ణి కాఘట్టమునకు స్నానమున కరుగునప్పు డట్లుచాటించుచుండ నేనాలించియమ్మించుఁ బోణి యెంతచక్కనిదోయని దానింజూచువేడుక నాకెడదఁబాడమిన బెక్కుతెరంగులఁ జింతించి తుదకొక్క యాసాయ మూహించితిని.

నేను జలస్థంభనముఁ జేయఁగలను. ఆమెకన్నముందర నే యరిగి మణికర్ణి కాఘట్టంబున జలంబుల మునింగియుంటి. పిమ్మట నావల్లం టియుఁ బెక్కురుచెలిక త్తియలు బెత్తంబులంబూసి చుట్టునుముట్టి రా నాఘట్టంబున కరిగి మాటుగట్టిన పుట్టంబులెంకి బల్లకి దిగి గంగలో మోకాలిబంటిజలంబున నిలిచి చెలిక త్తియలు కనకకలశంబులై త్తి జలంబులు పైనిడఁ దీర్థమాడెను. జూచరభీతిచే నవగాహస్నాన మాచరించినదికాదు. దానంజేసి జలంబులమునిగియున్ననాకు నీటిలో గుండనపుకమ్మలవలె దళుక్కురని మెరయుచుఁ దదీయ పదాంగు స్థంబులుమాత్రము గనంబడినవి. ఇతరా కార మేమియుఁ గనంబడ లేదు.

స్నానముఁజేసి యాసరోజముఖి యేగిన వెనుక నేనును జలంబు వెడలివచ్చి సాముద్రిక శాస్త్రమంతయుఁ బూర్ణంబుగాఁజదివినవాడఁ నగుట నాయంగుస్థంబు పోలికంబట్టి రూపమంతయు వ్రాసితిని. ఆ సుందరి యట్లుండట కేమియు సందియంబులేదు.

దాని నట్లు వ్రాసి నేను దేశంబునకువచ్చుచు దారిలో మీరు చూచిన సత్రమున నొకనాఁడుబసచేసి యది పదుగురు వచ్చిపోవుసత్ర మని యూహించి యది యందువ్రేలఁగట్టి యేగితిని. ఇదియ దాని వృ త్తాంత మింతకన్న నాచిన్నదాని దేశ, కుల, శీల, నామంబులు నాకుఁ దెలియవని యెఱింగించిన నామంత్రిసందనుడు తలకంపించుచు నో హో! యిక్కార్యము సమర్థింప మిగులనసాధ్యముగనున్నది. ఆచిన్న దియున్న నెలపు వీనినూటలచేఁ దేటవడలేదు. విక్రమసింహునివిరహ తాపమగ్గలమగుచున్నది. దైవానుగ్రహమెట్లున్నదోగదాయని పరిపరి గతులఁ దలబోయుచుండ బహుశ్రతునకు విక్రమసింహుం డిట్టినియె.

అన్నా! యీచిత్రకారుని మాటలు వింటివిగదా? పురుష ద్వేషిణి యను పేరంబరగు నానారీమణి పటములో నున్నట్లుండుట కేమియు సందియములేదు. తనకుసరిపడిన పురుషులు లేమింజేసి సామాన్యులఁ జూడనొల్లకయే యప్పల్లవపాణి పురుషద్వేషిణియను పేరు పట్టుకొనినది. ఎఱ్ఱనను వెదకి యమ్మదనతిని నాకుఁ గూర్తు నంటివేని మేనఁ బ్రాణంబులఁ బూనియుండును. లేనిచో నిప్పుడ యొడలువిడుచువాఁడ నాయుల్లంబెల్ల నప్పల్లవాధరిదరిఁ జేరియున్నది దీనికేమనియెదవని యడిగిన సతండు శ్రీఘ్రకాలములో నీధరిత్రీనక్క డనున్నను నాచిన్నదానిందెచ్చి నీకుఁ బెండ్లిచేసెదనని ప్రతిజ్ఞచేసెను.

పిమ్మట నాచిత్రకారునిచే ననిపించుకొని వారికుపురు నవ్వరం బు వెడలి యప్పడతి సరయుచుఁ బెక్కు దేశంబులు దిరిగిరి.

ఒక్కనాఁడుదయంబున లేచి వారొక యడవిమార్గంబునం బడి నడుచుచుండ నెండతాకునకు మేనువాడ విక్రమసింహుడు నడువలేక యొక మ్రోకునీడం జదికిలఁబడి అన్నా! బహుశ్రుతా! నాకీయెండలో నడువ మిగుల శ్రమముగానున్నది. నాలుకయెండి మాటరాకయున్నది. దాహమగుచున్నది గాన నేనిక్కడనే పండు కొనియుండెద. ప్రాంతమున జలప్రదేశమున్నదేమో యరసి జలము దెత్తువేని డప్పితీర్చుకొని నడిచెదంగాని యిప్పుడొక యడుగైన నడువనోప! అయ్యయో యిదిమరు ప్రదేశములాగున్నది. నీరుచేర నాలస్యమైనచోఁ బ్రాణంబులు నిలువపు త్వరగా లెమ్మని దీనుండై యడిగిన చెలికాని దైన్యంబునకు వగచి యప్పడాదిట్ట యొకచెట్టు కొననెక్కి నలుదెసలంబరికింప నొకవంక జల విహంగము లెగురు చుండుటఁ దిలకించి మేనుబులకింప సంతసముతోఁ జెట్టుదిగి వయస్యా! యొకనిమిషము తాళుము. ప్రాంతమున నే జలమున్నది. వేగమున బోయి కొనివచ్చెదనని యతని నూరడంబలికి వడివడి జలంబులు చేర నాబహుశ్రుతుఁ డరిగెను. అప్రాంతముననే మానన సరోవరంబు నుంబోని యొకతటాకం బతనికి నేత్రపర్వము గావించెను.

అదియు రత్నసోపానంబులును కాంచన పద్మంబులునుబం గారు కలువలఁ గనకమణిరజతజలచరంబు నిండ్రసీలబంధరంబులు గారు తృతజలవతంగంబులుం గలిగి కుసుమతరు లతావితానంబుతీర ధారుణి నలంకరింప నమృతప్రాయంబగు తోయంబులచే నిండింపఁ బడి యలఁతయలలచే వెలయు నక్కలనుఁ గనుంగొని మిగులఁ జెలఁగుచు నతండు ప్రాంతమ్ముఁ జేరునంతలో నందున్న శిలాఫల కంబున నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

ఇది పురుష ద్వేషిణియను రాజపుత్రిక క్షీడించు కేళీనగోవర ము. దీనిపొంతకుఁ బురుషులెవ్వరును రారాదు. వచ్చినవారిని క్షమింపక నురీదీయుదురు. అనియున్నలిపి ముహూర్తచదివి సంతోష భయంబులు మనంబునం బెనఁగొన నతఁడౌరా! నాకీసీటి నెవంబున నాబోఁటి కత దేటపడినది. దైవానుగ్రహమిట్లుండవలయు. వేగ బోయి యీవృత్తాంత మెఱింగించి నామిత్రునిఁడందమున కానం దము పొందువరచెదనని నాలుగుమూలలు పరికించి వడివడి నత్తటా కంబులోనికీడిగి కడుపునిండ నీరుద్రాగి విశాలవర్ణపుటంబున జలంబు లంబటి యత్యంత జవంబున మిత్రునికడకు వచ్చుచుండెను.

ఇంతలో నచ్చటఁ జెట్టుక్రిందఁ బండుకొనియున్న విక్రమసిం హుఁడు ప్రాంతంమందొక భయంకరమగుధ్వని వినంబడిన నిరాయధుఁడైయున్న కతంబున వెరచి తటాలున నికటంబుననున్న సాలవృక్ష మెక్కిను.

పిమ్మట నొకసింగమృతిరయంబునం బరతెంచి వీకమై తోకఁబ్రదిక్పచు సటలు నిక్కబట్టి యాచెట్టుక్రింద గద్దియంబెట్టుకొని కూర్చుండెను. అంతకు మున్నుచెట్టుమీదఁ గ్రాంచంబనుపక్షి వరుం డియున్నది. సింహభీతిచే విక్రమసింహుఁడు నిదానింపక దాని రెక్కలనుగూడ చెట్టుకాఖలే యనుకొని దట్టముగానున్న తత్పక్షంబుల మధ్య దాగియుండెను.

ద్వీపాంతరమున వసించునదియు మిక్కిలి గొప్పదియు నగునాపక్షి యప్పుడు కొంచెములుకుడు తగిలినందున చెట్టుకొమ్మలు విరుగ రివ్వున నెగసిగగన మార్గమునఁ గ్రొంచద్వీపాభిముఖముగాఁ బోవజొచ్చెను.

అప్పుడాపక్షి రెక్కలమధ్యను జిక్కుపడిన విక్రమసింహుఁడు భయపడి దానిరెక్కలపట్టు విడువక అయ్యో! మే మొక్కటిదలంచిన దైవమొక్కటిదలంచెనే? అక్కటా! నన్నీపక్షి యొక్కడికెత్తు కొనిపోవునో కదా! నాదినములు మంచివికావు. ఇంటియొద్దనుండి నుఖముగా రాజ్యముసేయక విదేశ గమనముద్ధి యేలపుట్టవలయును. మిత్రుఁడు ననుఁగానక యెంతచింతించునో యేమిసేయుదు? వాని కీవార్త యెట్లుతెలియునో యని యనేక ప్రకారంబుల విలపించుచు నొకచీటి వాసి యది నేలంబడవై చెను.

క్రొంచద్వీపముకథ.

అపక్షియు నక్షీణజవంబున ననేక దేశంబులును ద్వీపంబులు దాటి క్రొంచద్వీపమున నొకచెట్టుమీద వాల్చెను తరుచుగ నాపక్షు లాద్వీపమున వసించి యెప్పుడైన జంబూద్వీపమునకు మేతలై వచ్చుచుండును. దానంబట్టియే యాద్వీపమునకుఁ గ్రొంచద్వీపమని పేరు వచ్చినది.

అట్లు వాలినతోడనే విక్రమసింహుఁడు మెల్లన దానిరెక్కల నందునుండి తప్పించుకొని యామ్రాచుకొమ్మ లాధారముగా భూమికి దిగెను. అపక్షి యతఁడు తనరెక్కలలోఁ జిక్కుటయు దిగుటయు నూఁడ నెఱుంగదు. దానిబలమెట్టిదో చింతించుము.

అట్లుదిగి ధైర్యమే తనకు నహాయమైయుండఁ గొండొక దెనగా నడువజొచ్చెను. నడువనడువఁ గొంతసేపున కొకవట్టణ ప్రాంతముజేరునంత నొకనెలఁత యెదురైనది.

దానింజూచినంత నతండు నివ్వెరపడి పలుడెరంగులఁ జింతిం
చుచుండ నయ్యండజయానయు నంతికమున కరుదెంచి యత్యంత
సుకుమారుండగు నారాజకుమారునింజూచి మోహించి తనభాషతో
నీవెవ్వఁడవని యడిగెను. ఆమాట వానికిఁదెలియక నతండు మరల
దానితో నీవుచెప్పినది నాకు దెలియలేదు. నీవెవ్వఁడవని యడిగెను.

అతనిమాటయు దానికిఁదెలిసినదికాదు. ఇట్లాండొరుల యభి
ప్రాయములు మాటలచేఁ దేటపడమి వెరగంది చూచుచుండ
నమ్మత్తకాశిని హస్తసంజ్ఞచే నతనిఁ దనయింటికిరమ్మని నూదించినది.

అతండప్పు డేమియుఁ జేయునదితోచక వెంటపచ్చెదనను
భావము మరల సంజ్ఞమూలముగానే తేటపరచెను. అది క్రొంచ
ద్వీపమునకు రాజధానియైన యేకశిలానగరము. దానిం గ్రొంచవతి
యను రాణి పాలించుచున్నది. అందున్న స్త్రీలకు మిగుల చక్కఁ
దనము గలదుగాని వాఁకృత్యములు రాక్షసకృత్యములు. పురుషు
లందఱు నల్లని కోతిముఖములవంటి ముఖములు గలవారును బొట్టి
వారునగుట వికారముగ నుండురు.

పూర్వము రామరావణయుద్ధంబున మూర్ఛంబడియున్న
లక్ష్మణునిం బ్రతికింప హనుమంతుఁడు దోణగిరిఁదెచ్చి వెండియు
నగ్గిరిఁ దీసికొనిపోవుచు నాక్రొంచద్వీపమున నొక నిమిషము విశ్రా
మించెను. మిక్కిలి చక్కనివారగు నచ్చటిపురుషు లతనిం గని
పరిహసించిరి. వానం గోపించి యప్పవననందనుఁ డందున్న పురుషు
లును వారికిఁబొడము పుత్రులును వానరముఖములును వామనులై
యుందురనియు స్త్రీలు రాక్షసకృత్యములు గలవారై యొప్పుదు
రనియు శపించియేగెను. సాధులంగని పరిహసించిన పాతక మూరక
పోవునా ?

అట్టి దీవియందు మిక్కిలి చక్కనివాడగు విక్రమసింహునిఁ
జూచి యాచిన్నది సంతసించుట యేమియాశ్చర్యము? పట్టరాని యా

నందముతో నారాచపట్టిని వెంటఁబెట్టుకొనిపోవుచు నాబాలిక
దమ యేలికసానియైన కౌంచవతి కావృత్తాంతము దెలిసినచో
వానిఁదనకు దక్కనీయదను భయమున నతని రహస్యముగాఁ దన
యింటికిఁగొనిపోవఁ దలంచెను. తాననుకొనినయట్లుచేయసాగినదికాదు.

దారిలో మరియొక తె దారసిల్లి పుష్పవతియును పేరంబరగు
మొదటిదానింజూచి యక్కా! ఇంతచక్కని పురుషుం డెక్కడ
నుండి వచ్చెనే? పురుషులలోఁగూడ నింతవింతగలవారుండురా
బోలు. వీనికథ యెట్టిదని యడిగినది. నాతీ! యీతఁడెందుండి
వచ్చెనో యెవ్వండ్లో నాకుఁదెలియదు. ఇప్పుడే చూచితిని. వీని
యందు మనభాష తెలియని లోప మొక్కటియే యగుపడుచున్నది.
మనమిరువురము వీనిరహస్యముగా నింటికిం దీసికొనిపోయి పెండ్లి
యాడుదము. మనరాణికిఁ దెలిసినచోఁ గామాతురురాలగు నామె
వీనిమనకు దక్కనీయదునుమీ! యనుటయు నప్పొలఁతియు నంతన
ముతో నందులకియ్యకొని చయ్యన వారివెంట నడువఁజొచ్చెను.

ఇంతలో నింకొక నెలంతి యంతికమున కరుదెంచి యాదేశ
మునకు వింతగానున్న విక్రమసింహునిఁ జూచి మోహముతో
నోహో! ఇంతెలారా! యింతసొగసుకాని నెక్కడ సంపాదించి
తిరి? నాకుఁగూడ భాగమియవలయును. అనుటయు వారొడంబ
డనినాడు తమగుట్టు బయలుగననియే యట్టివని కియ్యకొనిరి.

ఆముగురుమగువలు వానిందోడ్కొని వేగముగాఁ బోవు
చుండుటయు మరియిరువురు తరుణులుగనంబడి వానిసోయగంబున
కచ్చెరువందుచుఁ దమకుగూడ వానిం బతిజేయుఁడని మొదటివారిం
బ్రతిమాలిరి.

అప్పనికొప్పకొని యప్పుడఁతులెల్ల నడచుచుండ నింతలోఁ
బురంబంతయు వింతపురుషుఁడువచ్చెనని ప్రతీతిమోయ నాయూ
రంగల కలకంఠులెల్ల నుల్లము లలర వానింజూచుటకై గుంపుగుంపు

లుగా రాదొడగిరి. అచ్చట స్త్రీలకేగాని పురుషులకేవిధమగు స్వాతంత్ర్యములేదు. దానంజనేయే యాదేశంబున స్త్రీలకుజారత్వము నింద్యములేదు.

వచ్చినవారెల్ల వానింజూచి విస్మయమందుచు దమకుఁ బతి జేసికొనవలయునని నుద్దేశముతోఁ దమయిల్లకు రమ్మని సూచించిరి. కాని విక్రమసింహుఁ డానెలంతలరాక యంతయుఁజూచి స్వాంతమున బెక్కుతెరంగులఁ జింతించుచు నెవ్వరివెంటబోక మొదటఁ దన్నుఁజూచిన పుష్పవతి యింటికే యరిగెను.

అదియు నతని బహుప్రకారముల సత్కరించెను. దాని సత్కారములేమియు వానిహృదయమునకు సంతోషము గలుగజేసినవి కావు వారి యాహారవిహారములుగూడ వానికి మిగుల వివరీతములుగాఁ గనంబడినవి. వారు వచ్చిమాంసమునే భుజింతురు. కోపము వచ్చినపుడు మగవారింజంపి తినుచుందురు. విక్రమసింహుడందుఁ బాలచేతను ఫలములచేతను నాకలి దీర్చుకొనుచుండెను. ఏవిధమైన మాంసమును దినుటలేదు.

పురుష ద్వేషిణీవిరహానందాప మూలకమగు మిత్రవియోగ శోకమతని హృదయమునం దత్పరవాసక్లేశము బలపరుచు చుండెను.

బుద్ధిమంతుఁడగు నతండు పది దినములలోనే వారి భాషామర్మమంతయు గ్రహించి వారుచేయు దారుణకృత్యములకు భయపడుచుమాట్లాడినచోఁ దగుల మెక్కడగునని భాష రానివానివలెనే యభినయించుచుఁ దరుచు మానముగానే యుండెను.

ఇట్లుండునంత నన్నెలంత యొక్కనాడు తన్నుఁగామక్రీడల దేల్చుమని బ్రతిమాలిన నతండు పెక్కగతుల నట్టిపని మానివేయుట యేయుత్తమమని తలఁచెనుగాని దానిదైనోక్తు లతినితలంపు నిలువనిచ్చినవికావు.

అతండుచిత్తురతంబున నయ్యతివమతి కుతుకపరచుచుఁగొన్ని దినంబులు గడిసినపిమ్మట నొక్కనాఁడా పుష్పవతిపయింగల యీశు

నంజేసి కొందఱు సుందరులు క్రౌంచవతియను రాణియొద్దకరిగి వాని వృత్తాంతమంతయుం జెప్పిరి. చపలస్వభావముగ నున్న యట్టి మాట లాలించినయంత మేనెల్లం బులకరింప నెదుటచున్న యొక చేటి కంజీరి నీవతిరయంబుననరిగి యావన్నె కానిశోఁగూడ పుష్పవతిం దోడ్కొనిరమ్మని పంపిన నమ్మించుఁబోడియు రాణినానతి నయ్యతివ శ్రుతింగించిన సంచలించిన డెందముతో నమ్మందయాన యాసుంద రుం దోడ్కొని యప్పుడయ్యేలికసానియొద్ద కరుదెంచినది.

దానిపజ్జవచ్చుచున్న యారాచచిన్నవానింజూచి యాకాంత యత్యంతకంతుసంతాపవేధితస్వాంత మై యెరు రేగి యమ్మదవతీ మద నునికంతంబు భుజమ్మణాళంబుల బిగయంబట్టి తోడ్కొనివచ్చి యర్థ సింహాసనమునఁ గూర్చుండఁజెట్టి మిగులకౌరవించి పుష్పవతికిట్లనియె.

పుష్పవతీ! యంధకారకూపంబునకు భాస్కరుండువ్రాలె విప రీతజననివేశనంబగు మనదేశంబునకు నీదివ్యపురుషుం డరుగుదేర నాకాతెరంగెరుఁగవరచక నీయింటం దాచుకొంటివేల “రత్నహరీతు పార్థివః” అనునట్లు వింతవస్తువులు దొరకినప్పు డేలికలకుఁ దెచ్చి యిచ్చున్బాయ మెఱుంగవా? చాలుచాలు పోపొమ్మని దాని మంద లించి విక్రమసింహునిం దోడ్కొని యంతఃపురమున కరిగినది.

విక్రమసింహుఁ డారాణివైభవమంతయుఁ జూచియు నామెకుఁ దనపైఁగల మోహమెఱింగియు నించుకయేని సంతసము నహింపఁ డయ్యెను. “దుఃఖతేమనసి సర్వమనన్యం” అనుమాట దప్పుచా? పిమ్మట రాణియు వానింజూచి యార్యా! మా పూర్వపుణ్యంబున మిమ్ముఁ బొడగంటిమి. మాదురవ్ధాశాపుటకై వచ్చిన భగవంతుఁడ వని తోచుచున్నది. సుందరపురుష సంయోగంబు లేమింజేసి యీ దేశశ్రీలకుఁ బొడము పురుషసంతానమంతయు వికృతిరూపముగా మెలయుచున్నది. నేనును గొత్తగా సింహాసనమెక్కితిని. నాకును

విక్రమరూపుడగు నొకపురుషుడు గలఁడుగాని నానిమొగ మిదివరకు నేను జూడలేదు. నన్ను నీవు భార్యగా స్వీకరించి నాకొక పుత్రుం దయచేయుఁడని పార్థివిన దానిమాట లంగీకరించి యతం డనురాగముదోష దదభీష్టముల నెరవేర్చెను.

అట్లుకొన్నిదినంబు లారాణితో విక్రమసింహుఁడు వేడుకగాఁ గ్రీడలఁదేలునంత నాకాంత గర్భవతియయ్యెను.

ఆదేశమందు గర్భిణీస్త్రీలు పురుషసాంగత్యముచేయరు. అట్టి చిహ్నములు దేటవడినచో నాబోటి యతనితో నాథా ! నీకరుణా విశేషంబునఁ బుత్రుండుదయించు లక్షణములు గనఁబడుచున్నవి. కొన్ని నెలలవఱకు నాకు బురుషసాంగత్యము కూడదు. నాకు కసుమ గంధియను చెల్లెలుగలదు. అదిరూపంబునను శీలంబునను నన్నుమించి యున్నది. అంతదనుక దానిడెందంబున కానందము సంఘటింపుమని యవ్వనితను రప్పించి యతనికిఁ జూపించిన సంతసించి నాటంగోలె యావిక్రమసింహుఁ డాతలిరుబోణితోఁ గ్రీడించుచు దానికిఁ గూడ నెలతప్పినచొప్పు తెల్లమెనతోడనే యానాల్గంటి నంట మానివేసెను.

అప్పుడాయూరఁగల నారీమణు లావిధం బెరింగి యారాణి ననుమతిం బ్రతిదినమును వంతుప్రకారమరిగి యతనివలన నభీష్టకా మంబులఁ దీర్చుకొనుచుండిరి.

విక్రమసింహుఁ డాభాష సాంగముగా నెరింగియున్నకతంబున నప్పుడప్పుడు సభలుచేయుచు వారి దురాచారములగుఱించి యుపన్యాసములు వ్రాసి చదువుచుఁ గ్రమంబున వారిక్రొవ్యములఁదగ్గింప దొడఁగెను.

మఱియు నొ శుభలగ్నంబున నారాణికొక పుత్రుం డుదయించెను. ఆబాలకుడు నాదేశపుశిశువులవలెఁ గాక సర్వావయవ సుందరుండై యుండుటంజూచి రాణియు బంధువులు నానందమందచుఁ గ్రొంచదీప్తచక్రవర్తి యుదయించెనని ప్రకటింపవదొడంగిరి.

కాలక్రమంబున విక్రమసింహునితోఁ గ్రీడించిన చేడియలం దఱు నందముగల నందనులంగనిరి. అప్పుడందఱు నావిక్రమసిం హుని క్రౌంచద్వీపపురుషులకుఁగల మర్దశలఁబాపుటకై వచ్చిన పర మేశ్వరుఁడని వినుతించుచు నతఁడు చెప్పినపనులెల్లఁ జేయ సిద్ధముగ నుండిరి.

అట్టి గౌరవమువచ్చినప్పుడు గూడ విక్రమసింహునకు మిత్ర వియోగసంతాపంబు ద్వీపాంతరవాస క్లేశంబును సంతోషమును గలుగ నిచ్చినవికావు. అతఁడు పెక్కుతెరంగులఁ దన దేశమునకుఁ బోవఁ బ్రయత్నించెనుగాని అచ్చటివారికి జంబూద్వీపనామమే తెలియమి నట్టి యుద్యోగము కొనసాగినదికాదు.

ఆదేశస్త్రిలకుఁ బూర్వమే పురుషులయెడ గౌరవమలఁగియై యున్నది. విక్రమసింహుఁడు వచ్చినది మొదలమ్మదవతులు పతుల మరియుం జుల్మనగాఁ జూడఁదొడంగిరి.

ఒకనాఁడాదేశపురుషులందఱు నొక్కొచోటఁజేరి యిట్లుతల పోసిరి. అయ్యో! మనగతి యేమైనదియో చూచితిరా. మనభార్య లందఱు మనలంజూడక యెచ్చటనుండేయో వచ్చినవానియెడ మక్కువగలిగి వానితోఁ గ్రీడించుచు సంతానమును గనుచుండిరి. కొలఁదికాలములో నీదీవియంతయు వానిసంతానమే వ్యాపించును. మనమును మనసంతానమును మృగములవలె నిఁక నడవిపాలు గావలసి వచ్చును తననతి యుపవతితోఁ గ్రీడించుచుండ నెట్టినిచున కైనను మనంబున నీర్వ్య జనింపకుండునా? వీఁడుమనకు శత్రువు వీనినెట్లెననుఁ బరిభవింపఁవలయును. మనలోఁ గొందఱికి రాణి యంతఃపురమున కరుఁగ జనువు గలిగియున్నదిగదా? రాత్రివాఁడు నిద్రించునప్పుడు మంచముతోఁగూడ మోచికొనిపోయి సముద్రం బునం బారవేయుదమని యెండ్లారు లాలోచించుకొని యాచేయి వాఁడు నిద్రించుచున్న మంచము మెల్లన నెత్తుకొని యతిరయంబున సముద్రంబునం బారవేయుటకై నకుచుచుండిరి.

ఇంతలో విక్రమసింహుడు మేల్కొని కన్నులు దెరిచిచూడ నా కాశమును నక్షత్రంబులు గనంబడినవి. వెరచి యతండదరిపడి లేచి మంచముమీఁద గూర్చుండి యావామనులాడుకొను వాక్యములు గొన్ని విని వారుదన్ను నముద్రంబునం బడవేయఁ గొనిపోవుచున్న వారని నిశ్చయించి తప్పించుకొను నుపాయం బరయుచుండ నొక వృక్షము క్రిందుగా నరుగునప్పు డాతండు తెప్పన శాఖనందుకొని యాచెట్టుపై కెగఁబ్రాకెను.

వారది యెఱుంగక క్రిమంబునంబోయి యామంచమును నముద్రంబునం బారవైచి తమదాయాదుడు హతుడయ్యెగదా యని సంతోషముతో నింటికరిగిరి. రాణియు నచ్చటి స్త్రీలందఱు మరునాడు విక్రమసింహునింగానక వెక్కుతెరంగుల శోకించుచుఁ దుదకుఁ దమపురుషుల కపటమునలననే హతుడయ్యెనని యెఱింగి యట్టివారిని నుగ్రశిక్షకుఁ బాత్రులఁజేసిరి. కాలక్రిమంబున యావన వంతుడైన విక్రమసింహుని పుత్రుడే యాదీవికి రాజయ్యెను. ఇదియునుంగాక బ్రహ్మసంతతిబోలె నాదీవియంతయు విక్రమసింహుని సంతతియే క్రమంబున వ్యాపించెను.

అర్ధరాత్రంబున విక్రమసింహుడట్లు చెట్టుపై కెగఁబ్రాకిన తోడనే ముచ్చు తన్ను జంబూద్వీపమునుండి క్రొంచద్వీపమునకుఁ గొని తెచ్చిన పక్షియే యందు బరుండియున్నది. ఆసంగతి యతండఁ జూడక పూర్వమువలె దానిరెక్కలనందున డాగియున్నంత నప్పు తంగంబు దైవగతి రివ్వన నెగసి మరల జంబూద్వీపాభిముఖముగా నతిజనంబునం బోవదొడంగినం జూచి యతండోహో! యిది మునుపటి పక్షిలాగున్నది. నన్ను మరల జంబూద్వీపమునకుఁ గొని పోవుచున్నదా యేమి? నాయందు దైవమున కనుగ్రహమువచ్చి యుండఁబోలు. కష్టములు కోరక సంప్రాప్తించునట్లు కాలక్రిమంబున సౌఖ్యంబులు నొన గూడునని పెద్దలు చెప్పదురు. ఆమాటలు శ్రేణిఁ దార్కాణమైనవి.

దైవము నన్ను రక్షించుఁగావుతమని యనేక ప్రకారంబుల భగవంతుని భ్యానించుచుండ మార్తాండుండుదయగిరిశిఖర మలంకరించి నంత నాశకుంతంబు పూర్వము విక్రమసింహుఁడు సింహభీతిచే నెక్కిన చెట్టుమీదనే వ్రాలెను. దైవానుకూలదినములలో నొరులు తనకుఁ జేయు నపకారములు నుపకారములే యగును. విక్రమసింహుని మరణవిధికి నడిపించిన వామనుల దురాలోచన మతని స్వదేశము జేర్చినది.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁడు మెల్లన కొమ్మలఁబట్టుకొని పుడమికిడిగి యది మున్ను దాను బహుశ్రుతునితో వియోగముకొందిన ప్రదేశముగాఁ దెలిసికొని దైవగతి ననేగతులఁ గొనియాడుచు బహుశ్రుతుని గుఱించి పరిపరిగతులం దలంచుచు నతనిజాడఁ దెలియఁగోరి కొంచెము సాగినంత నతం డెదురుగా వచ్చుచుండెను.

అల్లంతదవ్వున వానింజూచి విక్రమసింహుఁ డంతరంగమున నోహో ! యితండు బహుశ్రుతుఁడేనా ? కాఁడు. అంతటిభాగ్యము నాకింతటిలో లభించునా? వాని విడిచి సంవత్సరమైనది. ఇంతదనుక నిండే యుండునా! అని వేతెఱంగుల దలపోయుచుండెను. విక్రమసింహునిం జూచినతోడనే యతనికిఁ దోచిన యూహలన్నియు బహుశ్రుతుని హృదయమందును జనియించినవి.

ఇరువురు దారించినతోడనే యోహో బహుశ్రుతా ! కనంబడితివా ! యనియు ఏమి నాప్రాణమిత్తుఁడు విక్రమసింహుడే యనియు నొందొరులఁ బలకరించుకొనుచు గాఢాలింగనములు నేని కొని పెద్దతడవు కంతంబుల నెలుఁగురాక యట్లు నిలువంబడి యెట్ల కేలకుఁ దెరపి తెచ్చుకొని యొక చెట్టునీడంజేరి యన్యోన్యముఖావలోకనంబులం దనివినొందక యానంద మందుచున్న సమయంబున బహుశ్రుతుం డిట్లనియె. అన్నా ! విక్రమసింహా ! ఎందుబోయితివి? ఏమేమివంతలం జూచితివి? ఇన్నిదినంబులును సుఖంబుండితివికదా! నేడియుదయ మిచ్చటి కెట్లువచ్చితివి. యెఱింగింపుమనుటయు విక్రమ

నింహుడు తాను సింహభీతిచే జెట్టెక్కినది మొదలు బహుశ్రుతి నిం జూచువరకు జరిగిన కథయంతయుఁ జెప్పెను.

బహుశ్రుతుఁడు వయస్యా ! నీవెండ్రుకకున దాహార్తుండవై పడియుండ జలంబులుచేర నే నరిగితినికదా? అట్లరిగినంత పాత్రము ననే వింతయగు నొకకొలను గనంబడినది. దానివిలాసంబు మానన సరోవరంబునకైన లేదని నుడువవచ్చును. దాని కచ్చేరువందుచు నలుదెసలం బరికించుచుండ నొకదండ శిలాఫలకంబున “ఇది పురుష ద్వేషిణీ విహారసరోవరంబు. దీనిచెంతకుఁ బురుషులు రాఁగూడదు. వచ్చిన వారికి మరణదండన విధింపఁబడు” నని వ్రాయఁబడియున్నది.

దానింజదివి భీతియు సంభ్రమంబును జనింపనట్టి యుత్సాహంబు నీకెఱింగింపఁగోరి యతిజవంబున జలంబుల నొకవర్ణపుటంబు నంబట్టి యిచ్చటికి వచ్చితిని. ఇందు నిన్నుఁగానక పెద్దయెలుఁగున విక్రమసింహ ! యని పెక్కుసారు లడవి ప్రతిధ్వనులీయ నఱచితిని. యెప్పటికిని బ్రతివచనంబు వినంబడినదికాదు.

అప్పుడు గుండెపగుల ధైర్యమాపుకొనుచు నీయడుగులజాడ నరయుచుండ నందు సింహపాదచిహ్నంబులు గనంబడినవి. ఆసింగము నిన్ను మింగెనని నిశ్చయించి నేలంజతికిలఁబడి పెక్కువిధంబుల శోకించితిని. మిత్రమా ! అప్పటిరీతిఁ దలంచుకొనిన నిప్పునును గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి చూడుము. అరణ్యరోదనంబుగా నేనెల్లంతశోకించినను నామొర వినువారు నోదార్పువారు లేకపోయిరి. నాకు నేనయుపశమించుకొని యెంటిమై నింటి కరుగ నిచ్చలేక చచ్చుటయే మేలని నిశ్చయించి యప్పంచాననమే నన్ను గూడఁ బట్టుకొని చంపునని నిశ్చయించి దానిజాడ నరయుచుఁ గొంతతడ నయ్యడవిలోఁ గుమ్మరితిని.

అప్పు డొకచోట నొక కంటక లతాగ్రమ్మునం దగులుకొని వేల్పాడుచున్న పత్రికయొకటి గనంబడినది. అది యేమియోయని

దానినందుకొని విప్పిచూడ నందు “మిత్రుడు బహుశ్రుతికి నమ స్కారములు. నేను సింహభయంబునం జెల్లెక్కె యందొక్క పక్షి రెక్కలలోఁ జిక్కుపడిన నదిన న్నెక్కడికో యెత్తుకొని బోవుచున్నది. దైవమీరీతి మనకు వియోగము సంఘటించెను. నన్ను మనంబున నెప్పుడును స్మరించుకొనుచుండుము. నీనుక్కువ మఱపురాదు. మిత్రుడు విక్రమసింహుడు” అని వ్రాయఁబడియున్నది. దానిఁ జదివినంత నీవు బ్రదికియుంటవిగదా యని కొంత ధైర్యము తెచ్చు కొని మనుష్యునైత్తుకొని బోవునంత బలముగలపక్షి యెద్దియోయని యూహించుచు భవదీయ దస్యనాశంజేసి మరణనిశ్చయంబువిడిచి ప్రాంతంబులఁగల పల్లెలకరిగి యాపక్షి విశేషంబడిగిన నందొక వృద్ధ కిరాతుం డిట్లనియె.

అయ్యా! ఆపక్షి యెద్దియో దానిపేరు మాకుఁ దెలియదు. అది సంవత్సరమున కొకసారి యీయడవికివచ్చి రెండుమూఁడు దినంబులిందుగల సాలవృక్షముపయి వసించి యేగుచుండును. అది బహుకాలమునుండి యట్లే మానవత్వదినసంబు లతిక్రమింపక యేక రీతి వచ్చుచున్నయది. అది కూర్మమైనదికాదు మనుష్యులఁజాల కనగా మోచుకొనిపోవునంత బలముగలిగియున్నదని దాని వృత్తాంత మెరింగించినంతఁ గొంత సంతసించి యదిమరల వచ్చుదివసంబడిగి తెలిసికొని క్రమ్మర నీవాపక్షితో వత్తునేమోయనునానచే నింత దనుక భగవంతుని నారాధించుచుఁ గండమూలంబుల నాఁకలి యడంచుకొని జడదారివ్రాలె నీయడవి సంచరించుచుంటిని. ఈదినం బుదయమున నదివచ్చునని వినియుంటినిగాన దానిం బరీక్షించి నీవు రానిచో నొడలు విడవఁదలచియే యాసాలవృక్షముకడ కరుగుచున్నవాడ.

ఈదినం బెంత సుదినమో నిన్నుఁ బొడకంటి. ఇదియ మదీయ వృత్తాంతమనుటయు వాని విశ్వాసమునకుఁ దెలివికిని మిగుల మెచ్చు కొనుచు విక్రమసింహుఁ డన్నా! అదిసరియేకాని నీమాటలలో

నమృతము సోకినట్లు నావీనుల కనుకూలములగు వాక్యములు కొన్ని వినంబడినవి. పురుష ద్వేషిణి విహారసరోవరంబుగంటినంటివి. ఆచాల్లంటియున్న పట్టణమీఠాంతమున నుండఁబోలు. ఆప్రయాలు మిన్నను నాకుఁగూర్చి మున్నుపట్టిన ప్రతిజ్ఞ నెరవేర్చుకొనవా? యనిన నతండు చాలు చాలు. ఈయాపదలతో నింటికరుగరాదా? యాపైదలి నామము నిననంత భయమగుచున్నది. దానిం బెండ్లి యాడుట సులభసాధ్యముకాదు. వెక్కిడుమలఁ బడవలసివచ్చును. ఈపాటి కింటికరిగి మనకై చింతించుచున్న తలిదంకుల చింత యుడిగించి సుఖంబున రాజ్యము సేయుదమనిన విని విక్రమసింహుఁడు మోమున విన్నదనఁబడోవఁ నిస్సరని యిట్లనియె.

అయ్యో! నాకాతొయ్యలింగూడక ప్రాణంబులు నిలుచునా? విదేశములోఁ గూడ నాస్వాంతమాకాంతమీఁదనే యున్నది. ఆచిన్నది యున్న తావెఱింగియు విరాగవచనంబులు బలుకుచుంటివేమి? వెనుక జెప్పిన మాట మరచితివా? ఆవాల్లంటింగూడక నేనింటికరాను. నాకు రాజ్యమును గీజ్యమునుగూడ నక్కరలేదని యనేకవిధంబుల విరాళింగుందుచున్న యారాజనందను నోదార్చి బహుశ్రేతుం డిట్లనియె.

విక్రమసింహా! మిగుల నిడుములు గుడిచితిమిగాన విరాగబుద్ధి నిట్లంటిని. నీవు జింతింపకుము. తృటితో నీకు నాకుటిలాలకం గూర్తు నమ్మించుఁబోడి విహరించు జలాకరము వీక్షింతువుగాన పోదమురమ్మని యతని వెంటఁబెట్టుకొని యాసరసిదరి కరిగెను. దానింజూచినతోడనే విక్రమసింహునకుఁ బురుష ద్వేషిణిం జూచి నట్లయొడలు పులకరింప స్వాంతమున మిగుల సంతనము గలిగినది.

పురుష ద్వేషిణికథ.

ఇంతలో బురుష ద్వేషిణి జలకేళిదేల వచ్చుచున్నదనియు బురుషులు దూరముగాఁ బోవలయుననియుఁ జాటించు ధ్వనియొకటి వినఁబడినది. అదరిపడి వారు తత్తటాకతీరంబున దట్టముగా నల్లుకొని యున్న యొక చెట్టెక్కి దానికొమ్మలసందున డాగి యావిలాసవతి జాడ జూచుచుండిరి.

పిమ్మట స్త్రీలచే వహింపఁబడిన బంగారుపల్లకినెక్కి నేత్రపాణులై వెక్కిరిండు పల్లవపాణులు చుట్టును గొలిచిరాఁ జెలికత్తియలం గూడి యచ్చేడియ వేడుకతో నక్కొలనుదరికరిగి యందాందోళికము దిగి నఖులతో నత్తటాకంబున జలకేళిం దేలుచున్న సమయంబున నయ్యంబుజానన సోయగం బీక్షించి యామెవయస్య లాండోరుల్లు సంభాషించుకొనిరి—

కలభాషిణి—మంజువాణీ! చూడుచూడు. జలంబుల వెల్లకితలంబడి యీదుచున్న పురుష ద్వేషిణి కుచంబులకును, నెత్తితామర మొగ్గలకును సంతరంబెఱుగ రాకున్నదిగదా?

మంజువాణి—ఔను. చూచుకంబుల నలుపు చిటుతుమ్మెదలు వ్రాలినట్లున్నది.

భ్రమర వేణి—బోఁటీ! నీయుపమ సమంజసమే. నీటిపై వెల్లకితలంబడి తేలియున్న యాహోయాలు విన్న మోమెట్లున్నదో చెప్పుము.

కలభాషిణి—ఓసీ! ఆమాత్రము తెలిసికొన లేననుకొంటివా! తటాకజలంబునఁ బ్రతిఫలించిన చంద్రబింబమువలె నున్నది.

భ్రమర—మేలుమేలు. నాయూహతో నీయూహ యేకేభ వించినది. కనుల నలమికొనిన కాటుక కళంకమువలె నున్నదినుమీ!

మంజుభాషిణి.—ఈసారి గుబ్బు లెట్లున్న పూ చెప్పము.

కలభా—మొగం బనుచుందుని నాశ్రయింప నగుచు చకోర మిధునంబువలె నుండ లేదా ?

మంజు—భళిచే కలభాషిణి! మిక్కిలిచక్కనిపోలిక దెచ్చితివి

కల—మొగము గూడ నా కొకరీతి నగుపడుచున్నది.

చూడుము.

మం—ఎట్లు.

కల—నాచుపైఁ దేలుచున్న కెందమ్మివలె శిరోజంబులపై నొప్పుచుండ లేదా.

మంజు—నీవు మిగుల చతురవే, లెస్సగాఁబోల్చితివి మఱియు నరసి కలమించిన కారణం బెఱింగితివా?

కలభా—ఎఱింగితిని. ఇద్ద్రపాదయు, మకరజంఘికయుఁ నా వర్తనాభియుఁ దరంగవళియుఁ, గోకస్తనియు, మృణాళభుజయు, నిందీవరనేత్రయు, శైవాలకేశయునగు నీకు శేషయపాణి యాయూ యవయంబులఁ దన్న నిరసించుచున్నదని కాదా.

మం—చెలులారా! సర్వావయవ సుందరయగు నీసుందరి యరణ్యకౌముదియుంబోలె తన జవ్వనమంతయు వృథాసేయుచుఁ బరుషులయెడ ద్వేషించు కారణమెద్దియో యరసితిరా?

సఖులు—మాకునుం దెలియదు. పెక్కుదినములనుండి తెలిసి కొనవలయునను తాత్పర్యము గలిగియున్నది.

మం—అడిగి తెలిసికొందమా ?

భ్రమ—అమ్మయ్యా! ఆమెయొద్ద పురుషులమాట తలపెట్ట నెవ్వరితరంబు.

మం—మన మడిగినను గోపము సేయునా?

కల—యిట్టిగా నడిగినచో మనకుఁ జెప్పకమాన దను కొందును.

భ్రమ—అందులకు సమధురాలు మనమంజువాణియే.

మంజు—నేనేయడిగెదను రండి. భయమాయేమి యని యం దఱు నామెయొద్దకరిగి సఖ! నీళ్ళు చల్లుట మానుము. కొంచెమునీతో మూట్లాడవలసిన పనియున్నది.

పురుష ద్వేషిణి—సఖులారా! ఇంతలో నాయాటనుమాన్పఁ దగిన పనియేమివచ్చినది?

మంజు—మఱియేమియును లేదు. సమదుఃఖసుఖులమగు మా తోఁజెప్పఁదగిన రహస్యముండునా.

పురు—మీకు నుడువరాని యేకాంతము నాకేమియునులేదే

మంజు—అట్లైన వినుము. నీవు లోకపరిపాటిస్త్రీలవలెగాక విరుద్ధంబగు వ్రతము బూని సుఖోచితంబగు కాలంబంతయు నూరక గడపుచుండుట కెంతయు మాస్వాంతములు చింతిల్లుచున్నవి. కారణంబెద్దియేని కలిగిన నుడివి మాచింతఁ బాపవేడెదము.

పురుష ద్వేషిణి—ఓహో! ఇదియూ మీప్రశ్నయు (అని తల వాల్చి యూరకొనును.)

మం—చెలీ! ఏమి తలవాల్చుకొని యూరకుంటివి. నేనిట్లడి గితిసని కోపమా?

పురు—దాని కేమి, పోనిమ్ము, వాలాడికొందుము రండు.

మంజు—మన యాటలును, పాటలును, నీటులునుజూచి సంతసించువారెవ్వరు?

పురు—మనకు మనమే సంతసంతము. ఒరులనంతోషముతో మన కేమిపని.

మంజువాణి—అయ్యో! స్త్రీవిలాసము పురుషుని, బురుష విలాసము స్త్రీని సంతోషపెట్టునుగాని తనవిలాసము తన కెన్నఁడు నానందము గలుగఁజేయదు.

పురు—ఇన్! అట్టిశబ్దము నాకుఁ గర్ణకఠోరముగా నున్నది. ఏమిటి కుచ్చరించితివి?

మంజు — అదియేకాదా, నిన్ను మేమడుగుచుంటిమి. వారి యెడ నీకింత క్రూర్యమేలకలిగినో తెలుపుము.

పురుష — వారి మొగము జూడకపోవుటయేగాక వారితలంపు గూడ నామది కనహ్యముగ నుండును.

మంజు — అయ్యో! వెట్టిదానివలె బలుకుచుంటివి? మనతండ్రిలు నన్నలు దమ్ములు బంధువులు మాత్రము మగవారుగారా? వారు హితులును పై వారలహితులునా?

పురు — (చెవులుమూసికొని) నాకందఱును సమానులే! నాకు జ్ఞానమువచ్చినతరువాత నాతండ్రి మొగముకూడఁ జూడలేదు.

మంజు — అట్టికారణము చెప్పినంగాని విడువము.

పురు — నాతలిదండ్రి లడిగినను జెప్పినదానఁగాను. ఆమాటలు నాకసహ్యము.

మంజు — చెప్పకతీరదు. మేము తల్లిదండ్రులకన్న నెక్కువ వారముకామా?

అప్పుడు పురుష ద్వేషిణి బలవంతముమీద నిట్లు దనవృత్తాంతము జెప్పఁదొడగెను.

రత్నాంగికథ

నాకు జాతిస్మృతి గలిగియున్నది. నేను పూర్వజన్మము నందొకరత్నవర్తకుని కూతురను. నాపేరు రత్నాంగి, లేకలేక కలిగితిని. మాతండ్రినన్ను గారాబముగాఁ జెనుచుచుఁ బ్రాయమువచ్చినంత కాలివర్మయను వైశ్యకుమారునకిచ్చి పెండ్లిజేసెను. నేనును బెండ్లియైన గొలదిదినములకే, కాపురమునకు వెళ్ళితిని. నామగండు మంచి కుటుంబములోనివాఁడేకాని సహవాసదోషంబుననో పూర్వకర్మంబుననో జూదరియై తిరుగుచుఁ గ్రిమంబునఁ దాతతండ్రిలు

సంపాదించిన సామృంతయుఁ గర్బుపెట్టఁ దొడంగెను. నేనును బెక్కు సాకులట్టి పనికూడదని బోధించితిని. నాబోధ వానియొడ నుపచరించి నదికాదు. ఇంటిలో ధనమంతయు వ్యయమైన వెనుక నొకనాఁడు జూదంబునఁ దాకట్టుపడియున్నవానిని యొడఁగి నగలిచ్చి విడిపించితిని.

అప్పటికైన సిగ్గులేక నామెత్తనము గనిపెట్టి నాకు మాతండ్రి యిచ్చిన సామృంతయు నడిగిపుచ్చుకొని జూదంబున నోడిపోయెను. మఱికొన్ని దినంబులు ఋణముచేసి జూదంబాడెను. తుదకు దినఁగూడను గట్ట వస్త్రమునులేక మొగమువాచితిమి. అప్పులవారు నామగనిం బెట్లు నిర్బంధమునుజూచి సహింపక యొక్కనాఁడు నేనతని వెంటఁ బెట్టుకొని పుట్టినింటికిరిగితిని. నాతండ్రి మా హీనస్థితి దెలియనివాడగుట మమ్ముమిగుల గౌరవించెను. అట్టి గౌరవముతోఁ గొన్నిదినంబులందుండి యొక్కనాఁడు మగని నిమిత్తము బాంకి యతనితో నిట్లంటి.

నాయనా! మీయల్లుఁడు మిగుల భాగ్యవంతుఁడనువిషయము నీవెఱింగినదియేకదా! ఆయన యిప్పుడు సముద్రవర్తకముచేయ నారంభించెను. కొన్ని దినములక్రిందట నోడమీఁద రెండులక్షలు వెలగల సరకులు విచేశమున కెగుమతిచేసెను. ఆయోడ యింకను రాలేదు. ఇక్కడఁ గొన్నిసరకులు గొనవలసియున్నది. కొంతసామ్మ బదులిచ్చినచో వడ్డీతో వెంటనే తీర్పించెదను. ఈపాటి యుపకారములునికీ జేయనోపుదువేయని యడిగిన నామాటలకు సంతసించి యతండు తల్లీ! మీరుమాత్రము నాసొత్తుదిన వర్షాలుగారా? నాకు మరల నియ్యనక్కర లేదు. అవసరమున్న సామ్మ తీసికొనిపొండని యుత్తరముజెప్పెను.

ఆమాట నామగనిలో రహస్యముగాఁజెప్పి మరల జూదమాడకుండునట్లును, నదివరకున్న ఋణములనుదీర్చి మిగిలిన సామ్మన యథోచితవ్యాపారములు చేయునట్లును నతనిచే ముమ్మారు పమాణికము చేయించి నాతండ్రియొద్దఁ గొంతసామ్మ తీసికొని యతని

కియ్యక నాయొద్దనేయుంచుకొని వానితో మరల సత్తవారియూరి కరుగుచుంటిని. ఆదుర్మార్గుడేమిచేసెనో చూచితిరా?

నేనావిత్తము స్వేచ్ఛావిహారమున కీయనని యూహించి మార్గంబున నొక యగాధమందు నూయిగనంబడిన దానివంతనాకుఁ జూపించువానివలె నభినయించుచు నేను దానిలోనికిఁ దొంగి చూచుచుండ నారెండుపాదంబులు నెత్తి నన్ను దానిలోఁబడద్రొబ్బి యాధనంబంతయుఁ దీసికొని యింటికరిగెను. దుష్టులకుఁ జేయరాని కృత్యములుండనా? కూపంబునంబడినతోడనే దైవకృపచే నీటి మట్టమున గోడలో మొలచిన మట్టిమొక్క యొక్కటి నాచేతికి దొరకినది. దానియాధారమున నీటిలో మునుఁగక తేలియుంటిని. ఇంతలో బాటసారులెవ్వరో యాత్రోవంబోవుచు నీటికై వచ్చి యాబావియందుఁ దేలి కొట్టుకొనుచున్న నన్నుఁజూచి “మనిషి మనిషి” యని యటచుచు సతివేగంబునఁ బగంబులును గెడలుఁ జూతగానిచ్చి మెల్లననన్నుఁ బైకిఁదీసిరి. సముద్రంబు వెడలివచ్చు లక్ష్మీయుంబోలె నొప్పుచున్న నన్నుఁజూచి యాపుణ్యాత్ములు విస్మయ మందుచు నావృత్తాంతమడిగి తెలిసికొని మాతండ్రి ప్రసిద్ధి యంతకు మున్న వినియున్న వారగుట మిగుల నాదరముతోఁ గొనిపోయి నన్ను మాతండ్రి కప్పగించిరి.

నాతండ్రి నాయవస్థకు మిగులఁ బరితపించుచు అమ్మా! నీమగంఢేమయ్యె. నూతిలో నేటికిఁబడితివి? నేను మీకిచ్చిన ధనము సురక్షితముగా నున్నదా! యని యడిగిన నేనొక్కంతచింతించి నిజము చెప్పిన గాపురము చెమనని యూహించి యిట్లంటి. నాయనా! నేనును మీయల్లుడును ధనంబుగొని యిచ్చటించుండి మాయూరి కరుగుచుండ నడుమ నడవిలోఁ గొండలుదొంగలువచ్చి మా ధనంబంతయు దోచుకొనుటయేగాక మీయల్లునిఁ బారఁగొట్టి నన్ను నూతిలోఁ బడద్రొబ్బిపోయిరి. నేనును దైవప్రేరేతులగు మార్గస్థుల కరుణను నిన్నుఁ జేరితిని.

నాపతియు నూరుజేరి యుండవచ్చును. ఆయననాకై తోట్రు
పడుచుండును వేగ నచ్చటి కరుగవలయునని ప్రయాణంబునకుఁ
దొందరపడుదానివలె నభినయించుచుఁదండ్రినిర్బంధమునఁ గొన్ని
దినంబులుండి యొకనాఁడు నామగనింజూడఁ బోయెదనని మాతం
డ్రితోఁ జెప్పితిని. అతండందులకు సంతసించి మరలఁ గొంతధనం
బిచ్చి నన్నత్తవారింటి కనిపెను.

నాపల్లకిబోయెల నాదము వినినతోడనే నామగఁ జెద్దియో
యనుకొని వాకిటకువచ్చెను. నేనును బల్లకిదిగి యెరురనున్నపతికి
నమస్కరించి లోనికిరిగితిని. నన్నజూచినంత యతఁడువిభ్రాంతుఁడై
యేమియుననలేక నిలుచున్నంతఁ దత్కాలోచితవాక్యంబులచేసతని
దిగులువాపి పూర్వమువలె ననురాగముతోఁ గాపురము జేయుచుం
టిని. నన్నవమానపరచి తెచ్చినధనమంతకుమున్నే జూదంబున
నోడిపోయెను. ఎప్పటిదారిద్ర్యముతో నొప్పుచున్న వానిదైన్యము
నకు మనంబునఁ బెక్కుగతులం జింతించుచు, నెప్పటికైనను బుద్ధి
వచ్చునేమోయని యప్పుడప్పుడు కొంచెము ధనసహాయము
చేయుచుంటిని.

పాములకుఁ బాలుపోసినను విషమేయగు ననునట్లునా జేయు
ధనసహాయమువలన నతనికి విపరీతబుద్ధిపుట్టినది. నేనుపుట్టింటనుండి
మిగుల ధనము తెచ్చితినినియుఁ దనకుఁజూదమాడుటకు నియ్యనని
యుఁ దలచి యొక్కనాఁడు నేను నిద్రించుచుండ దయావిహీనుఁడై
కటికివాఁడు పశువుంబలె నాగొంతుదరిగి చంపెను. నేను బలవన్మర
ణము నొందియుఁ బాతివ్రత్య విశేషమహిమంజేసి యిట్టి యుత్కల్పప్ర
జన్మమెత్తి జాతిజ్ఞానముగలిగి యుంటిని.

ఎట్టి యుపకారము జేసినను మనంబున నిడికొనక యెన్నో
గతులఁ దన్నాశ్రయించుచుండ నాయెడనొక్కించుకేని యక్కటిక
ముంచక నన్నుంబరిమార్చెను. వానికూర్త్యము వింటివిగద! నీ!
వానినొక్కని నలనేల? యాజాతియందట్టి క్రూర్యము గలిగియు

న్నది. ఇచ్చకపుమాటలచే మత్తకాశినుల చిత్తవీర్తింబులు హరించి మోసపుచ్చుచుందురు. నాకు దొల్లింటి తెలివిగలిగియున్నది. వాడుచేసిన మోసంబునకు మనంబున నీసుజనింప నాజాతియే చెడుజాతి యని నిరసించి యిట్టి యుత్కృష్టవశ్రంబు బట్టెని. మీరు నాకు బ్రాణతుల్యులుగాన నింతవట్టు శమించి యెఱింగించితిని. ఇక నెన్నడు వారిప్రస్తావము నాచెంత దేరాదు. తెచ్చినచో క్షమింపక శిక్షింప నియమింతునని కన్నులెఱ్ఱజేసి యుగ్రంబుగాఁ బలికినది. అక్కలికి పలుకుల కులికి వారేమియు ననక యామె యానతి కొడఁబడిరి. పిమ్మటనాకొమ్మయు జెలులతో మరలఁగొంత సేపు జలకేళిందేలి యప్పుఁబోఁడులు సేవింప నెప్పటియట్ల నిజని వాసంబున కరిగినది.

పిమ్మట విక్రమసింహుఁ డమ్మించుబోఁజూచినది మొదలు పంచేదియ వ్యాపారంబులు నయనేంద్రియ మంద ప్రసరింప నన్య మెఱుంగక తదీయరూపవిభ్రమవిలాసంబులు వర్ణించుచు నాచిన్నది యరిగినప్పుడు సైతము వానిమనంబుఁగన్నుల వెంబడి నాయండజ యాన వెన్నంటి యరిగెను. అయ్యతివ స్రీతిమఁ జూచినప్పుడే మోహపరవశుండైన వాడు నిజమైనయాకృతిఁచూచినప్పుడు వివ శుఁడగుటయక్కజము కాదు.

బహుశ్రుతుండును నాపాటలగంధుల మాటలాలించుచు నాటలంజూచుచుఁ దదీయవిలాసంబంతయుం గాంచియు నప్రమత్తుఁడై యామానినులరిగిన పిమ్మట మెల్లన చెట్టుదిగి విక్రమసింహుని దిగు మని పలికిన నతఁడొడలెఱుంగక చెట్టుకొమ్మనందున చిక్కుపడి దిగకుండుటకు వెరగందుచు బహుశ్రుతుండు మరలజెట్టిక్కి యెట్ట కేలకు వానిబ్రబోధితునిజేసి బలాత్కారంబుగఁ జెట్టుదింపించెను.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁడు తెలివి తెచ్చుకొని విరహతాపము తో అన్నా! పురుష ద్వేషిణి యెందేగినది ఇప్పుడునన్నాసుందరిం జేర్చుము. యోహా! యామోహనాంగిసోయగం బీక్షించితివా? అది

యంతయు నాకోక కలగానున్నదినుమీ! నిజముగా కలయేకాదుగద. క్కాదు. అదిగో! ఆముద్దులగుమ్మ జలకేళిందేలిన కొలను కనబడుచున్నది. ఆచిన్నందానింగూడక నాప్రాణంబులు నిలువవు వేగ నట్టి ప్రయత్నముచేయ నీపాదంబులకిదే మొక్కుచున్నవాడనని యడుగులంబడిన బహుశ్రుతుడు వానిలేవనెత్తి నవ్వుచు ఆహా! మేటిధైర్యశాలివే. మాటిమాటికి నింత తొందరపడినచో గార్యములు సమకూరునా? ఆచేడియ లొండొరులాడుకొనిన మాటలాలించి తివా? యని యడిగిన నతండన్నా! అప్పుడు నాచిత్తం బమ్మత్త కాళిసీ విలాసవర్ణనాయ త్తందై యున్నదిగాన వారిచూటలలో నాకోక్కటియు వినబడినదికాదు. ఎమేమి సంభాషించుకొనిగో తెలియజేయుమని నేడిన బహుశ్రుతుండు నాపూవుబోలు లాడు కొనిన మాటలన్నియుఁ జెప్పి మిత్రమా! నీవు చింతింపకుము. నీకార్యము సులభమార్గమున సాధించెదరమ్ము. ఆపురుష ద్వేషిణి యున్న పురంబునకుఁ బోదమని యతని తాపంబు గొంతయుడిగించి వానితో సాయంకాలమున కాపట్టణంబుజేరెను.

వారిరువురు నందొక పూటకూటి పెద్దమ్మయింటబసఁజేసి దానికెల్లరు నిచ్చుదానికన్న నెక్కుడు లొక్కంబిచ్చి భుజించిన వెనుక అమ్మా! ఈయూరివంత లేమని యడిగిన నామె వారికిట్లనియె. అయ్యలారా! వింతలకేమిగాని యొకటివిచుండు. సానుమంతంబను పేరంబరగుచున్న యీయూరు భానుమంతుండను రాజు పాలించుచున్నవాడు. అతనికిఁ బురుష ద్వేషిణి యని సార్థకనామముగల కూతురుగలదు. ఆచిన్నది పురుషులంచూడను. నిత్యమును బొద్దుట జలకేళిందేలనూరిబయలునున్న విహారనరోవరంబున కరుగుచుండును. అప్పుడువీధిలోఁ బురుషులునిలిచినచో రాజభటులు శిక్షింతురు. ఎన్నడును బొద్దుట వీధిలోని కరుగనుడి యని చెప్పిన వివి మరల వారమ్మా! యమ్మానికి బెడ్డియైనదియూ యని యడిగిరి. దానికా పెద్దమ్మ నవ్వుచు నోహో! గొడ్డాలా! నీకెందఱు బిడ్డలని యడిగి

నట్లు అమగువ మగవారిమొగమే చూడదని చెప్పుచుండఁ జెండ్లియైనదాయని యడిగితిరి. వేయేల? అనాల తండ్రినిగూడ చూడదనియె. మరల వారు అవ్వా! అవ్వనిత యట్టి యుగప్రళయబూనుటకు హేతువెద్దియో తెలియునా యని యడిగిన నాకారణము నాకుమాత్రమేగాక దాని తలిదండ్రులకు గూడ తెలియదని యుత్తరము జెప్పెను.

వారట్లు కొన్నిదినంబు లామెయింటనుండి తమవెంట గొని వచ్చిన వజ్రపురవ్వలు పెక్కురొక్కమునకు మార్చి యాపట్టణమునకుఁ జేరియేయున్న విశాలంబగు పొలమొకటి వెలకుఁదీసికొని గృహనిర్మాణ దక్షులగు పెక్కుండ్ర శిల్పపువనివాండ్ర రప్పించి శీఘ్రకాలంబుననే బహుసౌధవీధీమనోహరంబగు నొకపురంబును నవ్వురాంతరంబున నొకకోటయుఁ బురబాహ్యోద్యానవనంబున కేళీసరోవరంబును నిర్మించిరి. మఱియు నాయూరిలో భవంతులన్నియుఁ గాపురముండ జనులకు నుచితముగా నిచ్చి ధనసహాయము చేయుచుండిరి. అవ్వరంబంతయు స్వల్పకాలములో బహుజనాకీర్ణమై యొప్పినది.

విక్రమసింహునకు వనితాద్వేషి యను పేరుపెట్టి యతని రాజుగఁజేసి బహుశుక్రుండు మంత్రియై శుభముహూర్తమునఁ గోటలోఁ బ్రవేశించి కొంత సైన్యమును గూర్చుకొని పెక్కుండ్రకు నుద్యోగంబులిచ్చి వారిరువురు రాజచిహ్నముతో నాగ్రామంబు పాలింపదొడంగిరి.

విక్రమసింహుడు సింహాసనమెక్కిననాఁడే యాపురంబువనితాద్వేషిమహారాజు పాలించుచున్నవాఁడనియు నాయన ప్రతిదినంబు నుదయమునఁ కేళీసరోవరంబున కరుగుచుండుననియు నవ్వుడు శ్రీలెవ్వరు బయటకు రాఁగూడదనియు వచ్చినవారు శిక్షింపఁబడుదురనియుఁ బ్రకటన పత్రికలవ్రాసించి యాయూరి యిండ్లగోడల కంటింపజేయుటయేగాక పురుషద్వేషిని యున్నపురములోఁగూడ వ్యాపింపఁజేసిరి.

నిత్యమును పూర్వదివసంబున వనితాద్వేషిమహారాజుగారును బెక్కుసైన్యము చుట్టును గొలిచిరా స్త్రీలు దూరముగాఁ బోవలయు నో యనుచాటింపు ముందువెలయ నించుమించుగాఁ బురుష ద్వేషిణి బయలుదేలువేళకే బయలుదేలుచుఁ గేళీసరోవరంబున కరిగి కొంత సేపందు బలకీడలనాడి మధ్యాహ్నమున కింటికి వచ్చుచుండును.

పురుషద్వేషిణియుఁ దనవిహారదీర్ఘి కకు వనితాద్వేషిమహారాజు గారు కొత్తగాఁగట్టిన యూరుమీఁదుగానే యరుగవలయును గాన నప్పడట్టి చాటింపువిని వెరఁగుపడుచు నెదురుపడకుండ మార్పుతో వను బోవుచుండును. అట్టి చాటింపులు రెండునువిని వనితాద్వేషి వచ్చునప్పుడు స్త్రీలును బురుష ద్వేషిణి వచ్చునప్పుడు పురుషులును జాటున కరుగుచుండ నట్టిబాధలు పడలేక నొక్కనాఁడా యూరి ప్రజలు రాజనొద్ద కరిగి యిట్లు చెప్పకొనిరి.

మహారాజా! ఇదివరకే తమకూతురు స్నానార్థమరుగుచుండ వీధులయందెట్టి యగత్యపువని చేయుచున్నను మగవారు వానినివిడిచి తటాలున లోనికిరుగవలసివచ్చుచున్నది. పులిమీఁదపుటయనునట్లు మగవారికేగాక యిప్పుడు స్త్రీలకుఁగూడ నట్టి యుపద్రవము వచ్చి నది. వనితాద్వేషియనుపేరు పెట్టుకొని యెవ్వరో యాయూరిబైట నొకగ్రామము కట్టుకొని యచ్చటస్త్రీలను బైటకు రానీయక బాధించుచున్నారు. మన పురుష ద్వేషిణి పురుషులన్న నెంతయులుగనో యాతండు స్త్రీలమూఁదలపెట్టినంత నంతకు నిబ్బడిగా నలుగుచుండునట. వారిరువురవలన నీయూరి స్త్రీపురుషులు కాపురము సేయ నోపరు. బాధ లుడిగింతువేని యుందుము లేనిచో నెక్కడికేని లేచి పోయెదమని మొర పెట్టుకొనిన పౌరులతో నాన్మవతి యిట్లనియె. ఔను. ఇదివరకే యారాజకుమారుని వివరీతచర్యలు వినియుంటిని.

మీ బాధలుడిగించెదఁ జింతింపకుండని వారినోదార్చి యంపి యప్పుడ యొక్క పరిచారకుని, సగౌరవముగా నొకయుత్తరము వ్రాసియిచ్చి వనితాద్వేషిమహారాజునొద్ద కంపెను. వాఁడచీటింగొనిపోయి బహు శ్రుతునితోఁ గూడకొని కొలువున్న విక్రమసింహుని కిచ్చెను. బహు శ్రుతుఁడు దానిం బుచ్చుకొని చదివి వేరొక్కచీటి యిట్లువ్రాసెను.

అయ్యా! తమరు వ్రాసినయుత్తరమందినది. అందలిసంగతులు బోధపడినవి. మావనితాద్వేషిమహారాజుగారి నొకసారి యచ్చటికి దయచేయుమని కోరినందుల కెంతయు సంతసించి యాయన యట్టి ప్రయాణమున కాజ్ఞయిచ్చియున్నారు. మారాజుగారి వృత్తాంతమంతయు నిదివఱకే మీకువినియుండవచ్చును. ఆయన వచ్చునప్పుడు వీధులలో స్త్రీలుండకుండునట్లును, మీ సభలోనికి నాడువారిని రా నీయనట్లును, నాజ్ఞ చేసితిమని జాబువాయించిన తక్షణము బయలు దేరి వచ్చుచున్నారు. అనివ్రాసి యారాజభటుని చేతికే యిచ్చి యంపి యట్టి యొడంబడికతో నుత్తరమురాగానే, బహుశ్రుతుఁడుఁ గొన్ని రహస్యములు విక్రమసింహునకు బోధించి పెక్కండ్రు వీర భటులు వేత్రహస్తలై యిరువంకల సలంకరింప నతని బంగారుపల్లకి నెక్కించి తానుదోడ నడుచుచు స్త్రీలు దూరముగాఁ బోవలయునో యనుచాటింపుతోఁ జారులాశ్చర్యపడి చూచుచుండ నతండు రాజ సభ కరిగెను.

ఆవింతజూచుటకై యంతకుమున్ను యారాజు పౌరులకును సామంతులకును, మఱియుఁ బెక్కండ్ర పెద్దమనుష్యులకును వార్త పంపియున్నవాఁడు. వారిందఱువచ్చి సభ సలంకరించిరి. పురుషద్వేషిణియుఁ జెలికత్తైవలన నావృత్తాంతమాలించి యతం డట్టివ్రతము పట్టుట కేమికారణము చెప్పనో వినవలయునని యాసభాభవనపు గోడ ప్రక్కకువచ్చి సఖులతోఁ గూర్చుండియుండెను. ఆ రాజును విక్రమసింహున కెదురేగి మంత్రితోఁ దోడితెచ్చి సాదరముగానుచిత

పీతంబులఁ గూరుచుండఁబెట్టెను. అందఱును గూర్పున్నతర్వాత గోంచెము నేపానభ చిత్రిత మైనదివ్రాలె నిశ్శబ్దమైయుండెను. అప్పుడు రాజశాసనంబున లేచి యతనిమంత్రి విక్రమసింహుఁడు విన బహు శ్రుతునితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! ఆదిని సృష్టికర్త తనశరీరములో నెడమభాగము స్త్రీని గాను కుడిభాగము పురుషునిగాను జేసెను. అమ్మిధునంబువలననే ప్రజావృద్ధియైనట్లు మనపురాణములు చెప్పుచున్నవిగదా? ఇదియునుం గాక త్రిమూర్తులను భార్యలను శరీరమునందేధరించుకొనియున్నారు దానింబట్టి చూడ వ్రోతిపురుషునకు భార్యయుండవలసిన విధి గనంబడుచున్నది. తెలివిమాలిన యబలలెవ్వరేని బట్టినం బట్టుదురుగాని మారాజుగారు ప్రజాసృష్టి ప్రధానహేతుభూతంబగు స్త్రీజాతీయందుఁ బగఱుని ప్రతంబుఁ బట్టుటకుఁ గారణము తెలియకున్నది. అట్టిహేతువు వినుతాత్పర్యముతో మారాజుగారు మిమ్మిందులకు రప్పించిరి. ఆవివరం బెఱింగించి మామనంబులంగల సందియం బుడిగింపుఁడని యడుగునంత నితాంతకోపంబునఁ గన్ను లెఱ్ఱఁజేయుచుఁ జెవులుమూసికొనియున్న విక్రమసింహుని శాంతిపరచుచు బహుశ్రుతుండు మరల వాని కిట్లనియె. ఆర్యా! ఈరాజు స్త్రీప్రసంగము సహింప నోపఁడు. అట్టిమాటలఁ దలపెట్టినచో నెట్టిహితులనైన నహితులుగాఁ జూచుచుండును. జ్ఞానమువచ్చినది మొదలెట్టివ్రతము పట్టియున్న వాఁడు. దాని కారణమడిగి నేనును పెక్కుసారులవమానింపఁబడితిని. ఇప్పు డిందఱు గోరియడుగుచుండఁ జెప్పకునికి మంచిపరిపాటిగాదు. అడిగిచూచెదనని యతనిదిక్కు మొగంబై యడుగుటకును భయపడు వానివలె నభినయించుచు నల్లన నిట్లనియె.

దేవా! ఎట్టిరహస్యమైనను పదుగురు పెద్దమనుష్యులుగూడి యడిగినప్పుడు దాచక చెప్పవలయునని బృహస్పతిసీతిలో నున్నది. మఱియు వీరు మిమ్మిట్టి యుగవ్రతముపట్టుటకుఁ గారణమడుగుచుండిరికాని వ్రతము మానుకొనుమని చెప్పటలేదు. తమ యంతరంగ

మున కట్టిపసంగము సంతోషభంగమైనను నహించి తత్కారణం బెఱుంగగోరుచున్న యీసభాసదుల మదులకామోదము గలుగఁ జేయుఁడని యడుగుటయు, గోడమాటునుండి యామాటలవినచున్న పురుష ద్వేషిణి యారాజకుమారుని యభిప్రాయము తెలిసికొనవలయు నని నభిలాషగలిగియున్నది. గానఁ జేసన్నలచే సఖులరొద చేయవల దని వారించుచు నతండుమి చెప్పనో యని చెవియొగ్గి వినుచుండెను.

అప్పుడు విక్రమసింహుఁ డెట్టకేలకు మోముపైకెత్తి విధిలేక చెప్పవఁడుంబలె నెల్లరువిన నిట్లనియె. సభ్యులారా ! నేను పూనిన వ్రతంబు సకలలోకవిరుద్ధంబైనను నాచెప్పఁబోవు వృత్తాంతము విని నచో మీకు యుక్తమేయని తోచకమానదు. నాకు జాతినృత్తి గలిగియున్నది. వినుండు. నేను పూర్వజన్మమందొక వర్తకుని కుమారుండ నాపేరు కాంతివర్మ. నాకు యుక్తవయస్సు వచ్చినప్పుడు మాతండ్రి పెక్కురు వరదక్షిణలతోఁ గన్యనిత్తుమని వచ్చినను సంగీకరింపక రూపమునకు నాశపడి యొకరత్నవర్తకుని కూతురు రత్నాంగి యనుదానిం బెండ్లిజేసెను.

అది పెండ్లియైన కొలదికాలమునకే కాపురమునకు వచ్చినది. “భార్యారూపవతీశత్రుః” అనునట్లు దాని చక్కఁదనమే నాదుఃఖమునకు మూలమైనది. దాని దుర్గుణములగురించి యెన్నియో నీతులు చెప్పి మందలించితిని గాని నాబోధ యేమియు దానిమది కెక్కినది కాదు. నాతలిదండ్రిలు నాభార్య కాపురమునకు వచ్చినవెంటనే చనిపోయి గాన నింటిపెత్తనమంతయు దాని యధీనమేయైనది. అది సామ్రాజ్యము దుర్వ్యయముచేయుచు స్వల్పకాలములోనే నన్ను ఋణస్థునిగాఁ జేసెను. ఒకనాఁడది నేను వలదని యెన్నివిధములఁజెప్పినను వినక తనపుట్టింటికి లేచిపోవఁ బ్రయత్నించిన నపకీర్తి యయి ముచే నేనును వెనుకొని యరిగితిని.

నేనుగూడ వచ్చుట యిష్టములేక మార్గమధ్య మందొక
 నూలిలో దొంగిచూచుచుండ నన్ను బలాత్కారముగా నందుఁ
 దోగి పుట్టింటి కరిగినది. దైవవశమున నందొకమట్టి మొక్క నా
 చేతికి దొరకినఁ బట్టుకొని నీటిపై తేలుచున్న నన్నుఁజూచి యా
 దారినరుగుచున్న పుణ్యాత్ములు కొందఱు బైకిఁదీసిరి. క్రొర్యమును
 నది స్త్రీజాతికి సామాన్యమేగదాయని యూహించి యప్పడుగూడఁ
 గోపమువహింపక యత్రవారింటి కరిగితిని.

అందు నన్నుఁజూచినతోడనే విభ్రాంతయై తెలతెలపోవుచు
 నిలుచున్న యాతరుణి నెరుగనివాఁడువలె బలుకరించి శుంచిమాట
 లచే దాని దిగులువాపితిని. దాని చెడుగుణంబు లెన్నేని నహించి
 కొన్నిదినంబు లందుంటినిగాని నాయునికి యిష్టములేక యొకనాఁడు
 నేను నిద్రించుచుండ నన్ను గటికివాఁడు పశువువలె గొంతుదరిగి
 చంపినది. అట్లు బలవన్మరణము గొందియు నీతిమార్గముగా నంచ
 రించితిని గాన రాజునై పుట్టి పూర్వజన్మజ్ఞానము గలిగియుంటిని.
 ఎన్నిచెడుకృత్యములు చేసినను మనంబున నిడుకొనక పెక్కుగతులఁ
 దన్ననునరించి తిరుగుచున్న నన్నెంతచేసెనో వింటిరిగద. నీ!
 దానినొక్కదాని నననేల. యాజాతీయంద యట్టి క్రొర్యము గలిగి
 యున్నది. “మధుతిప్తతి వాచి యోషి తాం హృది హాలాహలమేవ
 కేవలం” అను వచనం బెఱింగినవారు స్త్రీలను నమ్ముదురా? తొలి
 జన్మమం దిన్నిపాట్లు పడితినిగాన నీజన్మమునందుఁ బెండ్లియాడనిచో
 నేకప్తము నుండదని యూహించి యిట్టి వ్రతమును పూనియుంటినని
 చెప్పుచున్న సమయంబునఁ నామాటలన్నియు గోడచాటుననుండి
 యాలించుచున్న పురుషద్వేషిణి తటాణున లేచి యొకగుమ్మము
 వెంబడి సభాంతరమున కరిగి సభ్యులెల్లరు విస్మయమంది చూచు
 చుండ వికృమసింహునితో నోహోహో! నీతిమంతుఁడా! యేమి

మాటలు చెప్పుచుంటివి. చాలు చాలు. నీపూర్వోత్తర మెరుగని వీరియొద్ద జక్కగా బొంకుచుంటివే! ఇప్పుడు నీవుచెప్పిన ఘోర కృత్యము చేసినవాడవు నీవా? నేనా? నీవుచేసి యెదురనామీద పెట్టుచుంటివా? ఈసాటి కూరకుండుమని యహంకారముఖముగాఁ బలికిన నక్కలికి పలుకుల కులుకువాడుంబలె గన్ను లెఱచేయుచు నోర త్తాంగీ! మరల నాకిచ్చటఁ దటస్థించితివా? నన్నిట్లు గద్దరించినచో వీరు నిన్ను మద్దరాలనుకొందుగనుకొంటివా ఏమి! అట్టి కూరకృత్యము నీవుచేయక నేనే చేసితివా? ఎట్టికూరులైనను మగవారట్టి సాహసములకుఁ దెగింతురా? ఇదియునుంగాక స్త్రీలకుఁ బురుషులకంటె సాహసమెక్కుడని చెప్పగ్రంథములే సాక్ష్యములని పలికిన నతని నాక్షేపించుచు నాపద్మాక్షి బొంకులు పలుకువారికి సాక్ష్యముల కేమికొరంత. మేలుమేలు సాక్ష్యము లిప్పించి యానిందఁ బొపుకొనదలచితీరిగాని యెట్లును నది మిమ్ముబాయదు. చేసితినిని యొప్పుకొని పైన మాట్లాడుడనుటయు నతండు భలిభలి మంచి జాణవోదు. నీదు మాటలకు మోసపోవుదు ననుకొంటివా? ఈగడుసు తనం బుడుగుము. నేరంబున కొడంబడుమనియె.

ఇట్లయ్యిద్దరును పెద్దతడవు శ్వాసంబువలె మొఱగుచు హస్తం బులుసాచి నీవే నీవే యని పోరాడుచుండు సమయంబున సభ్యులును నారాజును విస్మయముతోఁ జూచుచుండిరి. అప్పుడు బహుశ్రేతుఁడు నవ్వుచు వారిదుపురతగవులు వారించి యోహా! దృఢవ్రతులారా! మీవ్రతములు జక్కగానున్నవి. ఇట్లూరక పోరాడనేల. ఈసభ్యులకు వివాదకారణం బెఱింగింపుడు. యక్షాపక్షంబు లుడిగి వీరే నేర మొకరియందు స్థాపింతురనుటయు నప్పు డాపురుష ద్వేషిణి సభ్యుల దిక్కు మొగంబై ఆర్యులారా! యీతండు పూర్వజన్మంబున నామగండు. ఇప్పుడు మీతో నితండు చెప్పినకథలో తానుజేసిన నేరము లన్నియు నామీద పెట్టి యబద్ధము చెప్పుచున్నాఁడు. ఆరత్నాంగిని నేనే. నేను నిద్రించుచుండ నన్ను బలాత్కారముగాఁ జంపెను.

అకోపముచేతనే నేనును పురుషులయెడ క్రౌర్యముబూని యిట్టివ్రతము బట్టితి. నే జెప్పినదంతయు యథార్థమనిన విక్రమసింహుడును ఆర్యులారా! నాకీరాజపుత్రిక పూర్వజన్మచందు భార్య. అప్పుడు నన్ను బలాత్కారముగాఁ జింపిన రత్నాంగియిడే దీనిమూలముగానే నేనిట్టివ్రతము పట్టితిని. ఇది తానుజేసిన నేరము నామీఁద పట్టుచున్నది. దీనిమాటల నమ్మవలదని పలికెను.

ఆ యిద్దరిమాటలనువిని సభ్యులేమియుఁ జెప్పలేక యొకరి మొగం బొకరు చూచుకొనుచున్న సమయంబున బహుశ్రీతుండు లేచి సభ్యులారా! వీరితగువునుగుఱించి నాకొక్కటి తోచుచున్నది. నేజెప్పినట్లు వినెదమని వీరొడంబడెదరేని జెప్పెదనచటయు నందుల కాచిన్నది యొప్పుకొనినపిమ్మట విక్రమసింహుడు నెట్టకేలకు కొప్పుకొనెను.

పిమ్మట బహుశ్రీతుండు అయ్యా! వీరువురు పూర్వజన్మము నందు దంపతులైనట్లును నొకరితో నొకరికిఁబడక బలవన్మరణము నొందినట్లును వీరుచెప్పిన మాటలచేతనే తెల్లమగుచున్నదిగాదా! వీరిలో నిజముగా నవరాధ మెవ్వరుచేసిరో తెలిసికొనుటకు మనవ శంబుగాదు. వీరీజన్మమునందు మరల దంపతులై పూర్వవైరమును స్మరించుకొనక యెండ్లొరులయం దత్యంతాను రాగంబున మెలంగి నచో దానికి నిష్క్రమియగునని నాకుఁదోచుచున్నది ఇప్పటికి వీరొడంబడఁదగునని పలికినవిని పురుషద్వేషిణి యేమియుం బలుకక తల వాల్చుకొని విక్రమసింహునిం జూచినదిమొదలు వానియందు బద్ధానురాగమై యున్నదిగాన బహుశ్రీతుఁడు చెప్పిన తగవుకెంతయు స్వాంతంబున సంతసించుచు విక్రమసింహు డందుల కొడంబడునో యొడంబడఁదో యను సందియంబు మనంబున బాధింపదానొడంబడినయట్లు నూచించుచుఁ దండ్రీమొగంబుపై దృష్టిప్రసారంబులు బరగించినది.

ఆరాజు తదీయాభిప్రాయంబుగ్రహించి తానంతకుమున్నె నోన్చినది నములు పెండ్లి జేసికొమ్మని బ్రతిమాలినను వినక యవ్వకొప్పకొని నందులకు మిగుల సంతోషించి బహుశ్రుతునితో అయ్యా! మాచిన్నది మీరు చెప్పిన యట్లాప్పకొన్నది. మీరాజకుమారునిఁ గూడ నొప్పింపుఁడనునంతలో నాకాంతకు సిగ్గెక్కడనుండి వచ్చెనో మేనుగరుపొడువ దిగ్గునలేచి యంతఃపురమున కరిగినది.

బహుశ్రుతుండును రాజుగారితో అయ్యా! మారాజు పెండ్లి యాడుటకు సులభముగా నొప్పకొనఁడు ఇంటియొద్ద నెమ్మదిగా బోధించి యొప్పించెద. ఇందులకు నేను పూటయని పలికినవిని రాజును సభ్యులును వారి వివాహమును గుఱించి మిగుల సంతసించిరి. అంతటితో సభ చాలించి యెవరిబసకు వారరిగిరి. ఆపట్టణము లోని స్త్రీపురుషులు వారి వివాహవృత్తాంతము విని తమబాధ తగ్గనని తమయిండ్లలోఁ బెండ్లియైనంత సంతోషము వహించిరి.

ఆరాజును శుభాచారమున వికసించునకుఁ బురుష ద్వేషిణినిచ్చి యధికోత్సవముతో వివాహము గావించెను. వికసించునకుఁ బురుష ద్వేషిణితోఁ గొంత కాలమందుఁ గ్రీడా సౌఖ్యము లనుభవించి యొక్కనాఁడు బహుశ్రుతునిచే బోధితుండై భార్యగూడి చతురంగబలయుక్తముగా న్యదేశంబునకరిగినిజదర్శనము త్రుచితులైయున్న తలదండ్రుల చింతనూనిపి పట్టాభిషిక్తుండై, పిదప కాలము రాజ్యసౌఖంబుల ననుభవించెను. గోపా! ఈచిత్రవట వృత్తాంతమిదియే. ఈరూప నూపురుష ద్వేషిణిది. అని యెఱింగించి యయ్యతి వల్లభుండు శిష్యుఁడుచిత్రమని వెంటగా నెనిమిదవమజలీ చేరెను.

శ్రీ రస్తు.

ఎనిమిదవ మజిలీ.

కృష్ణ దేవరాయల కథ.

ఎనిమిదవ మజిలీయందుఁ గోపకుమారుండు భోజనసామాగ్రి దెచ్చుటకై యంగడికిఁ బోవుచు నొకయింటనున్న విగ్రహముచు జూచి యాశ్చర్యపడి యప్పుడే కృష్ణురసమృణిసిద్ధునొద్దకరిగి స్వామీ యొకయింటిలో ననల్పశీల్ప రచనాసమన్వితంబగు నొక విగ్రహ మునుఁ బొడగంటిని. అది శిలాదారు మృత్తికాదులచే రచియింపఁ బడినట్లు కనంబడదు. యథార్థపు పురుషునివలె నున్నది. పాణిము లేదు. దేవతావిగ్రహముకాదు. ఉత్సవములు చేయుచుందురు. దాని కథ యెవ్వరినడిగినను జెప్పలేదు. సర్వజ్ఞులైన మీవలన నావృత్తాంతము వినవేడుకపడివచ్చితి నెఱిగింతురేయని యడిగిన నాసిద్ధుండు నవ్వుచు నిట్లనియె.

వత్సా ! నీకుఁ గథలయందంత వ్యసనమేమి? యంగడికిఁ బోయినవాఁడ పూరకరానేల సామాగ్రిదెచ్చినపిమ్మట నడిగినఁ జెప్పనా? ఈవృత్తాంతము మిగుల చిత్రమైనది భోజనంబైనపిమ్మట సావధానముగాఁ జెప్పవలయును. వడిగాఁబోయి సామాగ్రిదెమ్ము. పిమ్మటఁ జెప్పదనని బ్రతిమాలుకొని యెట్టకే వానిచేనట్లు చేయించి భోజనానంతరమున మనోహరప్రదేశమునఁ గూర్చుండి యమ్మణిచే నాకథయంతయుం దెలిసికొని యిట్లు చెప్పందొడంగెను.

తొల్లి యాంధ్రదేశాధీశ్వరుండగు నరసింహదేవరాయలు. ధర్మంబున రాజ్యంబు నేయుచుండ హఠాత్తుగా నతని ప్రధాని మరణము నొందెను. తగిన మంత్రిలేనిచో రాజ్యమునేయుట దుష్టతమని నరసింహరాజు తెలివిగలవానికి నాయుద్యోగమిచ్చెదనని

దేశ దేశంబుల చాటింపించెను. అట్టివార్తవిని బుద్ధిమంతులని పేరు పొందినవారు పెక్కండు వచ్చి యాయుద్యోగము తమకిమ్మని వేడుకొనిరి.

రాజు వారిబుద్ధికుశలతకు మెచ్చుకొనక మంత్రిత్వపదవికిఁ దగిన వారుకారని వారిప్రార్థనాపత్రికలఁ దిప్పివేసెను. లోకంబున నేర్పరులని పేర్పొందినవారుగూడ రాయలచే నిరసింపబడుటచే వారికి మునుపున్న కీర్తికిఁగూడ గళంకము రాఁదొడంగినది. అట్టి భయముననే యెట్టివాఁడును ఆపనికి బ్రయత్నముచేయుట మాని వేసెను. రాయలు మంత్రిలేని భార మెక్కుడైనను సహించెనుగాని యల్పబుద్ధికినూత్రమాయుద్యోగమియ్య నియ్యకొనఁడయ్యెను.

ఒక్కనాఁడతండు పెద్దయుంబొద్దు చింతించి కొందరి పరిచార కులంజీరి యొక కాకితముమీద నాలుగంగుళముల గీత సిరాతో గీసి యోరీ! మీరీ కాకితము ప్రతిగ్రామమునకు గొనిపోయి కనఁబడిన వానికెల్ల చూపించుచు నీగీటు చెరపక యే చిన్నదిగాఁ జేయగలరా యని యడుగుఁడు. అట్లుచేసిన వాని నందలమెక్కించి నాయొద్దకుఁ దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించి పంపెను.

వారాప్రతమును దీసికొని యనేక పట్టణంబులకరిగి పెక్కండు బుద్ధిమంతులకుఁ జూపించి యాగీటు చిన్నదిగాఁ జేయుఁడని యడిగిన నెవ్వరు నప్పని జేయలేకపోవుటయేకాక యదియెట్లును నొనఁగూడని పనియని పరిహాసము చేయఁదొడంగిరి.

అయ్యా! మీ రాజెంత పిచ్చివాఁడో కదా! యేమియు లేని దానికై యూరకింత ప్రయత్నముచేయుచున్న వాఁడని కొందఱును, ఆహా! సిరాగీటు చెరపక యెట్లు చిన్నదగునని కొందఱును, మేలు మేలు. దీనిని చెరపక హాస్యముగాఁ జేయుటకు మాయొద్ద మంత్రశక్తిలేదని కొందఱు నవ్వసాగిరి.

లోకంబునఁ దమకుఁ దెలియని పనులు అసంగతములే యని మందమతులనుకొనుచుందురుగదా! ఎవ్వరేమనినను గోపముజెందక

రాజభటులు తమయేలిక యాజ్ఞచొప్పున గనంబడినవారికెల్ల నాకాశీ తము చూపింప దొడంగిరి.

ఒక్కనాడొక్క యగ్రహారమున కరిగి యందలి వారల కుఁజూపించుచు నొకబడిలో బాలురకుఁ జదువు జెప్పుచున్న యుపాధ్యాయుని యొద్దకరిగి యతనికా కాగితమునుజూపించి అయ్యా తమ రీ గీటును జెరువక చిన్నదిగాఁ జేయఁగలరా? యని యడిగిన నతం డిట్లనియె. చాలు చాలు. మీకుఁ బిచ్చిపట్టినదాయేమి. అసం దర్భపు మాటలాడుచుంటిరి. అట్లు చేయుటకు నాయొద్ద గారడీలేదు పోహండు. మీకతంబున బాలురు చదువుటమానివేసిరి. అనుటయు వారు నిరాశులై మరలిచనుచుండ, నాబడిలోఁచదువుకొనుచున్న తిమ్మర్నను పదియారేడుల ప్రాయముగల బ్రాహ్మణకుమారుఁ డామాటలాలించి గురువుతో, అయ్యా వారు మిమ్మొద్దియో యడిగి యూరక ఖన్నముఖులై యరుగుచున్నవారే మనవుఁడు అతండు ఓహో! అసంబద్ధ ప్రలాపంబులకుఁ దగిన యుత్తరంబెవ్వడియ్యఁ గలండు. సిరాగీటు చెరువక చిన్నది చేయవలయునట. అది బుద్ధి చాతుర్యంబునఁ దీరుప శక్యమైనదికాదు. మనయొద్ద గారడీలులేవు అది మాకు శక్యముగాదని చెప్పిన నూరకచనుచున్న వారనిన, గురువుగారితో, తిమ్మర్న అయ్యా! ఆపని నేను జేసెదను. వారింబిలుపింపుఁడు అను నంతలో వారును ప్రాంతమం దేయుండి యామాటలు విని తటాలున మరలివచ్చి యాచిన్నవానికా కాగితమును చూపించిరి.

అది చూచినవ్వుచు, తిమర్న, మేలు, మేలు, యీపాటి పనికే యింతదూరము వచ్చితిరి. ప్రపంచకంబింత నిపుణతాశూన్యమే యని పరిహసించుచు నాకాశీతమును బుచ్చుకొని సిరాతో ఆగీటుప్రక్కను వేరొక్క పెద్దగీటుగీచి, యిప్పుడు మీరు తెచ్చిన గీటు చెరువకయే చిన్నదికాలేదా? యనిన వారు సంతసించుచు నోహో! నేడు మాపుణ్యమున బుద్ధినైపుణ్యముగల నిన్నుబొడ గంటిమి. రాజశాసనమును చిత్తగింపుము. మీరిప్పుడు మానంధాస

మునకు రావలయును. పల్లకీ తెప్పించుము. పయనము కండని వినయపూర్వకముగాఁ జూర్చించుటయు వారిమాటలును తిమ్మర్పు చేసిన పనియునుజూచి యతని యుపాధ్యాయుఁడు మిగుల వెరంగు పడుచు శిష్యునితో నిట్లనియె.

వత్సా! నీవుచేసినపని యుక్తిగానున్నది. నిన్నింతవానిగా నేనెరుంగను. ఈమాత్ర ముపాయము మాకెవ్వరికిం దోచినదికాదు. రాజు వట్టిప్రయత్నముచేయుచున్నాఁడనుకొంటినిగాని యింత తెలివి గలవాఁడని యూహింపవలెతిని యిప్పుడు రాజు నీకు గొప్పబహుమానము జేయఁగలడనితోచుచున్నది. ఇంకొక్కటివినుము. నీవు నాకు శిష్యుఁడవుగదా? శిష్యునివిద్యాగౌరవము గురువుదే యని చెప్పుదురు. నీవుజేసినపని నేనేజేసితినిని రాజుగారితోఁజెప్పెదను. మంచి పారితోషికము దొరకగలదు. రాజభటులకెదియేని లంచమిచ్చి యట్ల నిపించెదను. నీవు సమ్మతించుము. మొసట దొరికినబహుమానము గురుదక్షిణగా నిచ్చుట న్యాయమని యడిగినవిని తిమ్మర్పు, ఆర్యా! దీనికైనన్నింత బ్రతిమాలవలయునా? ఇదియంతయు మీయనుగ్రహ మేకదా! నిజముగా నీపనిచేసినవారు మీరేకాని నేనా? అని యొడంబడినపిమ్మటఁ తనకు రాజుగారిచ్చుదానిలో సగము మీకిచ్చెదనని రాజభటుల నొప్పించి శుభముహూర్తమున నాందోళిక మెక్కి తగినవేషముతోఁ జూట్టును రాజకింకరులు గొలిచిరాఁ గతిపయ ప్రయాణంబుల నరసింహదేవ రాయలవారి నికటంబున కరిగెను.

ఆ భూభర్త నూవర్తమానమునువిని చిరకాలమునకుఁ దగిన మంత్రీదొరకెఁగదాయని మిగుల సంతోషించుచు నెదురేగి పల్లకీలో గూర్చుండిన యతని వేషముచూచి “ఆకారనదృశ్యప్రజ్ఞః” అనునట్లు రూపమునుబట్టియే యతనిబుద్ధిమాంద్యమును దెలిసికొని, పరీక్షించి చూచెడంగాక యని, తగుసత్కారములతో నతనిసభాంతరమునకు గొనిపోయి యుచితపీఠంబునం గూర్చుండఁజెట్టి యిట్లనియె.

అయ్యా! యీగీటు నిట్లుచేసినవారు మీరేనా? యని యడిగిన నా బ్రాహ్మణుఁ డెన్నడును రాజసభల కరిగినవాఁడుకాఁడు సభాకంప ముతో నెట్టకేలకు గద్గదకంఠమున, నేనే, నేనేయని యుత్తరము చెప్పెను. ఆస్వరంబుననే యతండట్టి నేర్పరికాఁడని తెలిసికొని రాజు మరల విప్రునితో అయ్యా! మీబుద్ధిచాతుర్యముఁ బరీక్షింప నింకొ కఁపని చెప్పెదను. అదిమీరు చేసినచో నినియు మీరేచేసినట్లు నమ్మి దనని యాభవనాంతరమందొక పీఠంబున మంత్రి ముద్రకలనుంచి చుట్టును పరువులుపరిపించి యవి త్రొక్కకయేపోయి యాముద్రకలఁ దెచ్చుకొనుఁడని చెప్పిన నప్పని కేమియు నుపాయము తోచక బ్రాహ్మణుండాకాశముదెనకు మోమెత్తి యిట్లు చింతించెను.

అయ్యా! యీరాజు నాకెద్దియో బహుమానము జేయునను కుంటినిగాని మరల పరీక్ష జేయునని యూహింపనైతి. ఊరక వట్టిడాం బికముఁ బెట్టుకొనువారి కవమానము రాకుండునా? ఇప్పుడేమిచేయు నును. తిమ్మర్సునుగూడ వెంటఁబెట్టుకొనియైన రానైతిని. దైవమీ యాపద నాకు దాటించినచో నిక నెన్నఁడును యిట్టిడంబములకుఁబూ నుకొనను. ఇప్పుడు యథార్థముచెప్పకతీరదు. నిజముచెప్పి రాజుపాదం బులం బడియెద నింతకన్న వేరొక్కయుపాయములేదని యూహించి యావైదికుఁడు గడగడవడఁకుచు భూవల్లభునితో మెల్లన నిట్లనియె.

దేవా! నేను బ్రాహ్మణుఁడను. కుటుంబముగలవాఁడను. నన్ను శిక్షింపక మన్నింతురేని యథార్థముఁ జెప్పెద. నాకు భయంబున మాట తిన్నగ రాకన్నది. దేవర వారి చల్లనిమాటవిని పిమ్మటఁజెప్పె దనని పలికిన నృపతి వాని పిరికితనమునకు నవ్వుచు బ్రాహ్మణుండా వెరవకుము. నీకేమియు భయములేదు. యథార్థముచెప్పము నిన్ను మన్నించితినిని పలికినపిమ్మట నావైదికుఁడు తెరపితెచ్చుకొని అయ్యా యీగీటు నేనుచేయలేదు. నాయొద్ద చదువుకొనుచున్న తిమ్మర్సును పేరుగల చిన్నవాఁడు దీనిమర్మము గ్రహించెను. వాఁడు మంచి బుద్ధి

మఁతుఁడు ఇప్పుడు వానిని బిరిపించినచో, మీరువన్నిన యుక్తులన్నిటినిఁ జేయఁగలవాఁడని పలికిన సంతసించి రాజు ఆక్షణము భటుల గొందఱుంబంపి వేరొక్క చతురంతయానమున సబహుమానముగా నాతిమ్మర్నను రప్పించెను.

రాజు తిమ్మర్న ముఖవిలాసము జూచినంతటనె యతండనన్య సామాన్యబుద్ధిచాతుర్య దుర్బుధులకుని తెలిసికొని మిగుల సంకోషముతో గాఢాలింగనము జేసికొని యతనికి కైదండ యిచ్చి సభాంతరమునకుఁ దీసికొనిపోయి బాలుఁడా ! యూగీటు చిన్నగాఁ జేసినవారెవ్వరనియడిగిన గురువేమి చెప్పెనో తనకుఁ దెలియమి నతండు శ్లేషగా ఆయ్యా! అది మధుర్గుప్తసాదంబున నట్టెనదని యుత్తరము చెప్పెను.

ఆమాటలాలించి రేఁడు వానిమతి చమత్కృతివేర పరీక్షింప నవసరములేదని యెఱిఁగియు నెల్లరకుఁ దెల్లముకావలయునని నీకు నేను మంత్రితృమిచ్చితిని. ముద్రక లవిగో పీఠంబుపై నున్నవి, ప్రక్కలనున్న పగులుఁ ద్రొక్కక యేపోయి వానిఁ గైకొనుమని యాజ్ఞాపించిన దిమ్మర్న వల్లెయని మెల్లన నాపరుపులు చుట్టుకొనిపోయి యా ముద్రీకలం దీసికొని మరల నాచుట్టలవిప్పి రాజుగారిముందర నిలిచి ఇవిగో తెచ్చుకొంటిని పగులు త్రొక్కలేదు. చూడఁడని పలికిన నాయుక్తికెల్లరు సంతసించిరి. రాజు తిమ్మర్నను మిగుల గౌరవపరచి యాదినముననే మంత్రితృపదవికిఁ బట్టాభిషేకముజేసెను.

నాటినుండియుఁ దిమ్మర్న వారి యాస్థానమునకు మంత్రీయై సకలరాజ్యకార్యములు యథాప్రయోగములుగా నడుపుచుండెను. అతని బుద్ధివిశేషముచేత నేకదా! నరసింహదేవరాయలకుఁ గృష్ణదేవరాయలుజనించెను. ఆకథనీవీంతకుఘోరము విన్నదేకదా? తిమ్మర్న మంత్రీయైన కొంతకాలమునకు స్పృహరాజు పరలోకగతుండయ్యెను. పిమ్మట గృష్ణదేవరాయలు రాజయ్యెను. అప్పదిగ్గజములనుబిరుదులు

వడసినకపీందులును బుద్ధివిశారదుండగు మంత్రి తిమ్మర్సును శాంతనొప్పుచుండనతనినై భవమాఖండలున కైన లేదని చెప్పటయేమి యాశ్చర్యము. అతండు కవిత్వప్రియుండై భోజుండువ్రాలె వితరణంబు నకుఁ బండితబృందంబుల కానందంబు గలిగించుచుండ నతనికీర్తి దిగంత విశ్రాంతమై యొప్పుచుండెను. కృష్ణదేవరాయల చరిత్ర మంతయుఁ జెప్పటకు బెక్కుదినంబులు పట్టునుగాన బ్రస్తుతోప యుక్తమగు కథను మాత్రము చెప్పెద నాకర్ణింపుము.

తిమ్మర్సుతోఁగూడ మిగుల విఖ్యాతిగా రాజ్యంబేలుచున్న రాయలకు దాసీపుత్రుడను కళంక మొకటికూడ దేశంబున వ్యాపించి యున్నది. దానంజేసి యతనికిఁదగిన రాజులెవ్వరు కన్నె నిత్తునని వచ్చినవారుకారు. అతండు బెద్దకాలము వినాహము లేకయే యుండెను. ఇట్లుండునంత నొకనాఁడు కళానిధియను బ్రాహ్మణుఁ డొకఁడు రాజదర్శనార్థమైవచ్చి యతనిచే నత్కారములంది తన విద్యాప్రాధిమయంతయుఁ జూపించిన నంతసించి యతనితో రాయలు అయ్యా! మీ పాండిత్యము మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది. మీరు పెక్కుదేశంబులు తిరిగియుందును యెందేని పాండిత్యముగల స్త్రీలను చూచితిరా యని యడిగిన నతండ్రికిఁత స్మరణ మభినయించి మహారాజా! సేతుహిమాచలాంతరమందున్న భూమియంతయుఁ దిరిగి తిని. అందు విద్యావతులైన యువతులు నెందరేనిఁగంటివారిం బేర్కొన నేలవినుడు.

కుంతలదేశంబునకు రాజధానియైన గోపాలపురంబున గోపా లుండను రాజు రాజ్యంబేలుచుండెను. ఆ రాజునకుఁ జిరకాలమునకు గళానిలయ యుపుత్రిక జనించినది. దానిపేరు సార్థకమైనదిగాని సంజ్ఞామాత్రమునకై యుంచినదికాదు. కళలకును విద్యలకును నివాసభూమియగు నామగువ యిప్పుడు పదియారేడుల ప్రియము గలిగియున్నది ఆచిన్నది యెట్టిరాజకుమారుఁడు వచ్చియడిగినను

దనకుఁ దగినవాఁడుకాఁడని వివాహమాడకున్నది. అనేకవిదేశవస్తు విస్తారరుచిరంబగు సౌధాంతరమున వసించి పండితులైన బ్రాహ్మణులకు మాత్రము దర్శనంబిచ్చుచు నేవిద్యయు దెంతపండిత్యమున్నవారినైనను పరీక్షించి యోడించి జయపత్రికలఁ గైకొనుచుండును పండిత్యములేని మానవపశువులఁ జూడనని యామె శపథము జేసియున్నది విద్యలమాట యటుండనిమ్ము ఆయతివ సోయగ మనిమిష కామినులకైనను లేదని రూఢిగాఁ జెప్పఁగలను.

సర్వాంగ సుందరముగు సత్తలోదరి యొక్కతెయ భూలోకంబులో స్త్రీలలోఁగాక పురుషులలోనైతము విద్యామహిమచే బాగడ దగియున్నది. ఆయొప్పలకుప్పను దేవర వారికి కూర్చినచో జతురాన నుండు చతురాననుండని నమ్మెదను.

భూమండలమున బండిత రాయలని బిరుదుపొందిన నేను గూడ నేవిద్యయందును నాచిన్నదానితో సమముగా మాటాడ నేరక జయపత్రికనిచ్చి యచ్చటినుండియే యిచ్చటికివచ్చితిని ఇంత కన్ననా యెఱిగినది లేదని చెప్పిన పండితునిమాట లాలించి కృష్ణ దేవ రాయలు శ్రీవణరూపమైన దృగవస్థతోఁగూడ మనస్సంగమను రెండవమన్మథావస్థ పాల్పడెను.

పిమ్మట నాపండితుని యథోచితసత్కారములచేఁ బూజించి యంపి మరికొన్ని దినములకుఁ దనదర్శనంబునకు కొందఱు పండితులు వచ్చుటయు వారి నర్పించిన పిమ్మట బ్రస్తావముగాఁ గళానిలయ వృత్తాంతము మీకేమైనఁ దెలియునాయని యడిగెను. వాకును ఆ చిన్నదానిగుఱించి మున్ను చెప్పిన బ్రాహ్మణునికన్న నెక్కుడుగా స్తోత్రములు చేయఁదొడఁగిరి. నాటినుండియు రాయలు తనయొద్దకు వచ్చేకు పండితులనెల్ల నడిగి తెలిసికొనుచు నామెయందు బద్ధాను రాగుండై యెల్లమన్మథావస్థలకుఁ బాల్పడి క్రమంబున క్షీణింపం దొడంగెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాడు తిమ్మర్పురాజుగారి యపథ్యంత యుఁ బరిశీలించి శంకాన్విత స్వాంతుండై యక్కారణంబేమని యడిగిన నతండు మంజ్రితోఁ దన యవస్థా వృత్తాంతమంతయు జెప్పట యేకాక యాకుముద వదనం దనకుఁ బెండ్లిజేయనిచోఁ గొద్ది దిన ములలోనే మేనంబ్రాణములు బాయుదునని జెప్పెను. ఆమాట లాలించి తిమ్మర్పునవ్వుచు రాజా! నీకోరిక యసాధ్యముగా నున్నదే. ఆగోపాలుఁడు, మనకంటె నధికారముచేతను సంపదచేతను నధికుఁడు అతని కూతు నీకెట్లిచ్చును. ఇదియునుంగాక నీకు దాసీపుత్రుఁడను కళంకము జగద్విదితమై యున్నది. సంపత్కులంబులం దులగాని వాఁడధికునితో సంబంధముజేయఁ దలంచుట పొట్టివాఁడు పెద్దిచెట్ల ఫలములకై చేయి చాచినట్లుగు. కోరరానివస్తువులంగోరి యూరక వెతలఁబడ నేటికి? సాటిబోటిం బెండ్లియాడి వేడుకలం దీర్చుకొను మని విరక్తిమాటలం బలికిన విని మరుమాటలాడక యిస్సరని నిట్టూర్పిచ్చుచుఁ గొండాక వడికి మోమింతయెత్తి యతని మొగం బుపై వేడిచూడుకలు బరిపించుచు నిట్లనియె.

వయస్యా! ఇదియా నీవు చెప్పనది, చాలు, లోకాతీత మతిచమత్కృతిగల హితుండు గలిగియుండు నాకేమికోరంత. నా కార్య మెట్లో సఫలముచేయుదు వని సంతసించుచుంటినిగాని తుదకు నీవిట్టి పిరికిమాటలు చెప్పుదువని యెన్నఁడును దలంపనైతిని. కానిమ్ము దైవంబేమి సేయదలఁచెనో చూచెదంగాక. నేను సామాన్యస్త్రీని బెండ్లియాడనుఁ నీకు సామర్థ్యమున్నఁ గళానిలయం బెండ్లిచేయుము. లేనిచో నూరకుండుము. నేను సన్యాసిని దేశాలనంబు గావించెద. రాజ్యంబు నీవేచేసికొనుమని వైరాగ్యముగాఁ బలుకుటయు తిమ్మర్పు, రాజా! నీవింతటి యల్పకార్యమునకే యలంతి మాటల నాడవలయునా? యొక పడంతుకకు నెక్కుడు ప్రయత్న మేమటికని యట్లంటి నిజముగా నట్టికామితము నీకుఁగలిగినచో నెట్లోకార్యము సమకూ

రౌద్రుడంగాని పోనిస్సానా? వినుము. బుద్ధిమంతుడైనను కొంచెము పనికి యెక్కుడుచేయును నాసామర్థ్యమంతయుఁ గనపరచి యత్తురు నీకుఁగూర్చ యత్నించెదను. దైవ ప్రతికూలమున నొకవేళ కార్యము సఫలము కానినాఁడు మాత్రమిట్టి యుగప్రతిష్ఠ పట్టఁగూడదు సీవాంశయంతయు దీర నానారీమణిని నీకుం జూపించెద. ఇంత పట్టు శపథము చేయఁగలను. దీనికి నీయభిప్రాయమేయని యడిగిన నతండు నుందహాస ముముఖారవింద మలంకరింప నతనిని గాఁగలించుకొని మిత్రమా! నీవునిక్కముగాఁ దలంచినపని కాకపోవునా? ఎట్లైనను సరే, యొక్కసారి యక్కలికిని గన్నుల కరవుదీరఁ జూచినంజాలు అట్టిప్రయత్నము చేయుమని తొందరపెట్టిన తిమ్మర్పు మరల నిట్లనియె.

రాజా! నీవుచూడగోరిన చేడియ యన్నిటను మిగుల పోషియని వినియుంటిమి. దానింజూడ బాడబవేషంబునంగాని పొసంగదు. నీవు నట్టివేషము వేయనలసియుండును. ఇట్టిరాజవేషముతీసి బ్రాహ్మణవేషము వేయుమనిచెప్పటకు నాకు సందియముగానున్నది. అని పలికి నవ్వుచు రాయలు తిమ్మర్పుతో నిట్లనియె. మిత్రుడా! నీవు దీనికి సంతోషమందుచుంటివేమి. నాయెడ రాజభావము వదలి మిత్రభావముగా మెలఁగుమని యిదివరకే చెప్పియుంటిని. ఈమాట మరచితివా యేమి. ఇదియునుంగాక బ్రాహ్మణులు సర్వోత్కృష్టులుగదా! అట్టి వేషము వేయుట కేమి నీచము. ఆపద్మాక్షి నీక్షింప బ్రాహ్మణవేషంబేగాదు జైరాగి వేషంబైనను వేయుమనినచో సిద్ధముగా నుంటినని పలికినఁ దిమ్మర్పు మిగుల సంతసించి కార్య నిర్వాహ కత్వమునకు నొడఁబడెను.

అంతట వారొక్క శుభముహూర్తమునఁ దీర్థయాత్రాకై తపంబునఁ బురంబువెడలి యొక్కచోఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁబ్రభువేషములఁ

దీసివైచి శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణవేషంబు వైచుకొని బ్రాహ్మణత్వం బాకృత్తికొని నట్లాప్పుచు వేదంబులు వర్ణించుచు ధవళయపజ్ఞో వీతంబుల వేళులకుజుట్టి పనసల రువ్విడుచుఁ జూచువారలకు నేత్ర పర్వమాపాదించుచుఁ గతివయ ప్రయాణంబు లరిగి యొకనాఁడు సాయంకాలమునకుఁ గాంపిల్యంబను పురంబుజేరి యందు బ్రాహ్మణులలో నన్నదాత లేవరని యడిగి యాపట్టణపు రాజుగారి పురోహితుండుగాఁ దెలిసికొని వారింటికరిగిరి సోమశర్మయను నాబ్రాహ్మణుఁడు అప్పుడింట లేకున్నను నతనిగృహిణి వాడుక చొప్పున వారి నుచితసత్కారములచే నాదరించి వారి విశ్రమింపజేసి యతివేగంబునఁ బాకంబు గావించెను. సన్ద్రణవంతులగు నతులు దొరకుట పతులభాగ్యముగదా ! ఇంతలో నాసోమశర్మయు నింటికివచ్చి యెద్దియో విచారముతో నతిథులఁ బరామర్శింపక యొకగదిలోఁ బండుకొని చింతించుచుండెను.

వంటయైనపిమ్మట నతనిభార్య యతిథులతోఁగూడ బతిని భోజమునకు లేమ్మని పలికిన నతండు ప్రాణమిత్తుండగు మంత్రి రేపురిదీయఁ బడుచుండ నాకీరేయి నన్నమెట్లు నోటికిఁబోవును? నీవును నతిథులు భుజింపుఁడు. నాకన్నమక్కరలేదని యుత్తరము చెప్పెను. ఆమాటలు విని యామె మంత్రికెద్దియు నాలోచన తోచలేదా? తోచనినాఁడు మూఁడు దినంబులు మితియిచ్చి యుండెనే ఇంతలా నెవ్వరినేనియడిగి తెలిసికొనలేకపోయెనా? యూరక చావ వలసి వచ్చెనా? పాపమయ్యయ్యో! యని వగవఁ దొడంగినఁ బురోహితుండు భార్యతో, నారీమణీ! మంత్రికిఁ తోచునంత తెలివి గలిగియున్నచో మొదటనేతోచును. అతనిబుద్ధి మన మెఱుంగనదియా మూఁడుదినంబులుగాదు సంవత్సరము మితియిచ్చినను యతనికిఁ దెలియదు. మరియు నతనికి బోధింప నంతమతి చమత్కృతిగల తిమ్మర్పులిందెవ్వరున్నారు. పాపమతఁడూరక చావవలసి వచ్చినది. బుద్ధి

నైపుణ్యము లేనివాడైనను మంత్రినుగుణంబులచే గొనియాడఁ దగినవాడునుమీ? కూర్మిలుగు ప్రభువుల యొద్దనుత్తములు పనికిరారు. నాకు మిత్రనాశన శోకంబుగాక వేరొక్కచింత వుట్టుచున్నది. ఈవేళ మంత్రినురిదీయుచున్నాడు. రేపు నన్నెద్దియో యడిగి చెప్పలేకపోయినచో మంత్రివలె నన్ను నురిదీయ నాజ్ఞచేయును. అననుకూలప్రశ్నములకు నుత్తరం బెవ్వఁడు చెప్పగలఁడు? అవివేకియగు రాజును సేవించుటకంటె ముష్టి యెత్తుకొనుటయే యుత్తమమని చెప్పదురు. ఎట్లయినను నీరాజు కొలువు మానుకొనుటయే మేలని విచారముతోఁ బలుకుటయు నాబ్రాహ్మణుని మాటలన్నియు విని తిమ్మర్పురాయలతో నాలోచించియావిప్రదరికరియతనికిట్లనియె.

అయ్యా, మేముయజమానుఁడు భుజింపనిచో భుజించువారము కాము. మీరెద్దియో యాపన్మూలమున విచారించుచుంటిరి. ఆయాపద యెట్టిదో యెరిగింపుఁడు మఱియు నట్టియాలోచన చెప్పుటకుఁ దిమ్మర్పులులేరని యంటిరి. తిమ్మర్పును మీరెరుఁగుదురా! యని యడిగిన వారికా బ్రాహ్మణుం డిట్లనియె. ఆర్యులారా! నేను తిమ్మర్పు నెప్పడను చూచియుండలేదు. కృష్ణదేవరాయల మంత్రియనియు మూఁడుబోకముల నతనికి సమానుఁడగు బుద్ధిమంతుఁడు లేడనియు నతనిచర్యలు కథగాఁ జెప్పకొనుట విని యిట్లంటిని. మొన్న మారాజు మంత్రికిఁ మూఁడుప్రశ్నములిచ్చి వానికి నాలుగవనాఁడుత్తరము జెప్పలేకపోయితివేని నురితీయింతునని కఠినముగా నాజ్ఞ చేసియున్నాఁడు. ఆమితి యీరాత్రితో సరిపడినది. వానికి నుత్తరము లతనికిఁ తోచకపోవుటయేగాక, యెవ్వరినడిగినను దగినయాలోచనము చెప్పలేకపోయిరి. ఈలాటివానికిఁ దిమ్మర్పు సమాధనము చెప్పగలడని యందఱు ననుకొనిరి. కాని యంతదూర మరిగి తెలిసికొన వచ్చుటకు గడువు చాలినదికాదు. రేపె మంత్రి నురితీయుదురు.

నాకు మంత్రి మిగుల మిత్రుడగుటఁ దోచకున్నది. మీరు భుజింపుఁడు. నాకు నన్నము నోటికిపోదని పలికిన యజమానుని మాట విని రాయలతని కిట్లనియె,

అయ్యా! యాబ్రాహ్మణుఁడు తిమ్మర్సునకుఁ బ్రాణమిత్తుఁడు తీర్థయాత్రకై వెడలెనుగాని యెప్పుడు నతనియొద్దనే యుండువాఁడు. బుద్ధిచే నతనితో సమానుడే. ఆమూఁడు ప్రశ్నములు నెట్టివ్రాచెప్పుఁడు. తప్పక నితఁడు సమాధానము చెప్పును. మీపుణ్యము బాగున్నది. మీరు చింతింపకుఁడు. మీమంత్రిప్రాణముల నితఁడు కాపాడగలఁడు. అని ధైర్యముగాఁ బలుకుటయు నతనిమాట లాలించి యత్యంత సంతోషముతో సోమశర్మ వారికి వందనములు జేయుచు నయ్యా వినుండు మారాజు పెద్దపభ జేసి మంత్రికిచ్చిన ప్రశ్నములు:—

౧. సంతతము భగవంతుడేమి చేయుచుండును?

౨. నక్షత్రముల సంఖ్యయెంత?

౩. భూమికి నడిభాగ మెద్ది?

అని మూఁడుప్రశ్నములిచ్చి నాల్గవనాఁడు తగినసమాధానము చెప్పనిచో నురితీతునని యాజ్ఞాపించి మంత్రి నింటి కనిపెను. వానిలో నొక్కదానికైన మంత్రికి సుత్తరము తోచినదికాదు. ఇప్పుడే నేనతని యొద్దనుండి వచ్చితిని. అతండు భార్యాపుత్రులు చుట్టునుం బరివేష్టించి శోకింపుచుండ మరణకృత నిశ్చయుండై చింతించుచున్నాఁడు.

వీనికి మీకెద్దియేని దోచినచో సెలవిచ్చి మంత్రిప్రాణములు గాపాడుఁడు. మీపుణ్యమెవ్వరికిరాదని వేమకొనినఁ దిమ్మర్సు రాయలతో దీనికి మీకేమైనం దోచినదా? అని యడిగిన నతం డీప్రశ్నములకు నిజంబైనయుత్తర మెవ్వండును నియ్యజాలఁడుగాని కవలముచేసి రాజు నొప్పింపవచ్చునని పలికిన విని తిమ్మర్సు, బౌను. ఆలాగుననే చేయవలెను గాని నిజమాగాఁ జెప్ప నెవ్వరి తరమని యెంద్రులు మూట్లాడుకొనినవెనుక తిమ్మర్సు సోమశర్మతో అయ్యా! ఈకార్యము

నేను జక్కపెట్టెదను. మీరు భుజింపుడు. భోజనంబైన వెనుక మంత్రి నొకసారి మాయొద్దకుఁ దీసికొని రండని పలికిన సంతసించి యాబ్రాహ్మణుడు వారితో నానందముగా భుజించిన వెనుక వేగంబున మంత్రి యింటికరిగి యతనితో నిట్లనియె.

అయ్యా! నేడు మాయొంటికి దిమ్మర్చునకు మిత్తులైన బ్రాహ్మణు లిరువురువచ్చిరి. వారితో మీప్రశ్నములవృత్తాంతము చెప్పితిని. వానికి సమాధానముచెప్పెదమని ప్రతిష్ఠిపట్టి మిమ్ముదోడ్కొని రమ్మనిన నేనువచ్చితిని. పోదమురండని పలికిన సమృతోపమానంబులగు నతనిమాటలువిని మృత్యు దిగ్గునలేచి సోమశర్మా! ఆపుణ్యాత్ములెక్కడనున్నారు. త్వరగాఁబోవుదము రమ్మని యతనివెంట వారింటి కరిగి యందు నాకపట బ్రాహ్మణులంగని సాష్టాంగముగా వారి పాదంబులంబడి పుణ్యాత్ములారా! మీరునాయాపద బాపుటకై వచ్చిన భగవంతులని తోచుచున్నయది, రాజుతో రేపు నే నేమిచెప్పవలయునో బోధించి నాకుఁ బ్రాణదానంబునేయుడు. మీయుపకార మెన్నటికిని మరువ నని పెక్కుగతుల సుతియింపం దొడంగిన నతని లేవనెత్తి తిమ్మర్చు అనఘా! నీప్రాణంబులు గాపాడెదము. నీవిక చింతింపకుము. రాజు నిన్నడిగిన ప్రశ్నములకు తత్తరములు మాటలచే నీవు చెప్పనవికావు. నేను క్రియలచే జూపించెద. రేపుదయమున నీవు రాజనగరి కరిగి తన ప్రశ్నములకు సమాధానము చెప్పమని యడిగినప్పుడు రాజుతో నిట్లనుము.

అయ్యా! తమ ప్రశ్నములు తిలోకజన మేధాభేద్యములు గదా! వాని జెప్పటకు లౌకిక వ్యాపారపారాయణుడనగు నాకెట్లు సాధ్యమగును. దురనబోధ్యములగువానిం బోధింప నొకవిప్రుని నియమించితిని. సెల్వవైచో నతనిం బిలిపించెద నని యడిగి యతండ్రిడంబడినప్పుడు నాకు వార్తనంపుమని చెప్పిన విని మంత్రియు వారి

ముఖవిలాసములంబట్టి యట్టి పనిసేయ సమర్థులే యని నమ్మి సంతోషముతో వారిచే ననుజ్ఞాతుండై యింటికరిగెను.

మఱునాఁడు రాజు సకలసామంత బంధుపౌర వార సమేతుండై కొలువుతీర్చి మంత్రిరాక కెదురు చూచుచుండ నింతలో మంత్రియు సంతోషముతో రాజసభచేరి యథా యోగ్యపీఠంబునం గూర్చుండి యుండ రాజతనిజూచి యమాత్యోత్తమా! నాప్రశ్నములకు నదు త్తరంబూహించితివేని సత్వరంబుగ నుత్తరము. లేకున్న నురి స్తంభముకడకుఁ బొమ్మని పలికిన నతండిట్లనియె.

దేవా ! మీప్రశ్నములు అమానుషంబులగుటచే నవి సామాన్యముగాఁ జెప్పవలవడునవి కావు. వాని ననుకూలముగా నిరూపించి చెప్పటకొక పండితుని నిర్దేశించితిని. నెలనై నచోఁ బిలిపించెదననిన రాజు యింక నాలస్యము చేసెద నేటికి త్వరగా బిలిపింపుమనిన మంత్రి యప్పడొక భటునిచే దిమ్మర్చునకు వార్తనంపెను. తిమ్మర్చు సామాన్యవస్త్రములు ధరించి చూచువారెల్ల నోహో ! యితండా ! రాజప్రశ్నములకు త్తరము చెప్పవాఁడని పరిహాసము చేయుచుండ రాజసభ కరిగెను. సభ్యులెల్ల నతనిజూచి యుల్లసమాడిరి. పిమ్మట నతం డొక పీఠంబున గూర్చునియుండ నతనికి రాజుట్లనియె.

విప్రా ! నీవు నాప్రశ్నములకు లెస్సగా నుత్తరములియఁ గలవా? అని యడిగిన నతండవియెట్టివ్రా తెలుపుఁడనియె రాజు వాని మూఁటిని చదివి వినిపించి సమాధానము చెప్పమనిన నతం డయ్యా ! మీశంకలు సామాన్యములుగావు. మూఁడుప్రశ్నములకు నొకదినము త్తర మీయ శక్యముగాదు, మూఁడునాళ్లు గడువిచ్చి నచో దినమున కొకదానికు త్తరమిత్తును. నేఁడు దేనికి త్తరమీయ వలయునో నుడువుఁడనిన రాజు దా కి సమ్మతించి మొదటిదినంబున మొదటి ప్రశ్నము, సంతతము భగవంతుండేమి చేయుచుండును ? అను దానికి నుత్తరం బిమ్మనియె.

అప్పుడు తిమ్మర్పు నిలువంబడి, రాజేంద్రానికలలోక నిర్మాణరక్షుడును, సచ్చిదానంద స్వరూపుండును, అవాఙ్మాననగోచరుండునగు భగవంతుని దినచర్యలు చెప్పట సామాన్యము గాదని యెల్లరు నెఱుంగునదియే. భగవదంశచే జనించిన మీయలంకారములు నాకిచ్చి, నాబట్టలు మీరుగట్టుకొని, మీసింహాసనముపై నన్ను గూర్చుండంబెట్టి నాయెదుట మీరునిలిచినచో నప్పుడు భగవచ్ఛర్యలు చెప్పటకు సహిత నాకుంగలుగును. అనుటయు నతండుదులకు నియ్యకొని తనయాధరణములన్నియు నూడ్చి యతనికిచ్చి యతడు గట్టిన పాతబట్టల దానుగట్టుకొని యతనిఁ దన సింహాసనమునఁ గూర్చుండెట్టి తానతనియెదుటఁ చేతులు జోడించుకొని యిప్పుడు భగవంతుండేమిచేయుచున్నాడో చెప్పుమని యడిగిన నతండీట్లనియె.

రాజా ! నేనింతకు మున్నెట్లుంటినో యిప్పుడెట్లుంటినో చూడుము. నీవెట్లుంటివ్రా చూచుకొనుము. మునుపు సామాన్య విప్రుడనైన నేనిప్పుడు కిరీటకేయూరకటకాద్యలంకారములుదివ్యంబరములు దాల్చి రత్నసింహాసనమునం గూర్చుండి ప్రజాపాలన దక్షుండగు మహారాజునైతిని. పూర్వము మహారాజవగు నీవిప్పుడు సామాన్యబ్రాహ్మణుడవైతివి. భగవంతుడనుచిన మీరీతిని గొప్పవానిని, కొలఁదివానిగాను కొలఁదివానిని గొప్పవానిగాను జేయుచుండును. ఈక్షణంబున భగవంతుడు నన్ను నిన్ను, నిన్ను నన్నును జేసెను. దీనికి శాస్త్రదృష్టాంతము.

శ్లో. అంభోధిః స్థలతాం స్థలం జలధితాం ధూళీలవ శైలతాం
మేరు రక్తతక్రణతాం తృణంకులిశతాం వజ్రింతృణప్రాయతాం
వహ్ని శ్శీతలతాం హిమం దహనతా మాయాతియ స్త్యేచ్ఛయా
లిలాదుర్లలితాద్భుత వ్యసనినే కేవాల తస్మైనమః॥

అనగా, సముద్రమును దిబ్బగాను, దిబ్బను సముద్రముగాను, అణువుమేరువుగాను, మేరువునణువుగాను, తృణమువజ్రముగాను, వజ్రాయుధమును తృణముగాను, అగ్నిని మంచుగాను, మంచు నగ్నిగాను,

నిత్యమును జేయుచున్న భగవంతునకు ననేకనమస్కారంబులు అని చదివి యిదియే భగవంతుని దినచర్యయని యూరకున్న యతని సమాధానమునకు యుక్తికిని నెల్లరు సంతోషించిరి. రాజు తిమ్మర్పు మాటలకు సమాధానము జెంది సవినయముగా దన యాభరణాది కముగైకొని యాదినంబునకు మంత్రితోఁ గూడ తిమ్మర్పును బస కనిపెను.

మరునాఁడు రాజు పూర్వమువలె సభజేసి యాబ్రాహ్మ ణుని రాకకెదురు చూచుచున్న సమయంబున తిమ్మర్పు యొడనిండు సన్న యిసుక పోసికొని మంత్రితోఁగూడ రాజసభ కరిగెను.

రాజు వారి నుచిత మర్యాదలఁ గూర్చుండఁబెట్టి తిమ్మర్పుతో నార్యా! ఈదినమున రెండవ ప్రశ్నము (నక్షత్రముల సంఖ్యయెంత) అనుదానికి నుత్తరంబీయుండనిన సతండ్లెల్లరు చూచుచుండఁ దన యొడిలోనున్న యిసుకను రాజుముందరఁ బాఠిగాబోసి రాజా! నేను చుక్కల లెక్కఁబెట్టునో నొక్కొక్క చుక్కకు నొక్కొక్క యిసుము చొప్పున వడిలోవైచితి. ఇన్ని నక్షత్రములైనవి చూచు కొమ్ము. అనిచెప్పి యూయిసుక నతని ముందరఁ బోసెను. ఆయుత్తర మునకు సభవారందఱు నొకరిమొగం బొకరు చూచుకొనుచు నోహో! ఈబ్రాహ్మణుండసాధ్యుఁడు. రాజప్రశ్నములకుఁ దగినట్లు త్తరము చెప్పుచున్నాడు. కుక్కకాటునకు చెప్పదెబ్బ యనునట్లు వీనికిఁ బె చెప్పవలయును లేనిచో నక్షత్రము లెవ్వఁడు లెక్కఁబెట్ట గలఁడు. అని గుజగుజలాడఁ దొడంగిరి. అన్యపతి యేమియుఁ జెప్ప నేరక సరియేయని యొప్పకొని యాదినంబునకు వారివారిబసలకనిపెను

మూడవనాఁడు తిమ్మర్పు మంత్రితో నొకచోట నొక స్తం భము పాతించుమని ప్రచ్ఛన్నముగాఁజెప్పి మునుపటికన్న గొంచెము ప్రొద్దెక్కించి రాజసభ కరిగెను. రాజగారతని రాక కెదురు చూచుచు వచ్చినతోడనే బ్రాహ్మణుఁడా! నేడింత యాలస్యము

చేసితివి. నీకు వేళ తెలియదాయేమి? త్వరగా మూడవప్రశ్నము (భూమికి నడిభాగమెద్ది) అనుదాని కు త్తరంబు చెప్పమనుటయుఁ దిమ్మియు అయ్యో! భూమి యనంతముగదా! దానింజూపుటకు మంత్రశక్తి కావలసియున్నది. ఆ దేవత నారాధన జేయుచుండుటచే నాలస్యమైనది. క్షమింపవేడెదను. భూమి నడిభాగము చూడ నానగలిగినచో దేవరవారు బాదచూరులై నాతో రావలయును. ఇతరులెవ్వరును రాఁగూడదనిన రాజుగా రందుల కొడంబడి యప్పుడే యతనితో భూనాభిస్మంభమును చూడ . వాహనాదికము లేకయే నడువ జొచ్చెను.

తిమ్మిర్ను ఆరాజుగారిని కారెండలో నడిపించుచు నిసుక త్రోవలంబడి యడవిలోఁ ద్రిప్పచుండ గొండ్డిక సేపునకుఁ గ్రిందఁ బాదంబులు మీఁద శిరంబు నెండ వేడిమి నంటుకొని చూడ నారేడు నడువ నాయాన మెక్కుడగుటచే నొగర్చుచుఁ బాటుఁడా నిలునిలు మింకెంతదూర మరుగవలసి యున్నది నాకు శ్రమగా నున్నది. నడువ లేనన రమ్మరమ్మ దాపునకే వచ్చితిమి ఈమాత్రమునకే యాగలేరా? అని నడుచుచుండెను.

మరికొంత దూరమిగి యానరపతి యేమయ్యా! నాయా యానము చూడక యూరక పరుగిడుచుంటివి. నాకాశ్చంకుకొను చున్నవి. నేనిక నడువనోపఁ గొంచెము సేపు విశ్రమింపవలయు నని యడుగుచుండ నతఁ డోహో! విశ్రమింపకు విశ్రమింపకుము. విశ్రమించినచో నామంత్రశక్తి కంతరాయము గలుగును. మనమింటికి జేరలేము. ఓపికబట్టి రమ్మ దాపుచేరితిమి. భూనాభి యూరకయే కనుపించునా? యని మరల నడువ జొచ్చెను.

ఆమాటలకు వెఱచి రాజు యెంతకాళ్ళు కాలినను నొప్పిపట్టి ననుగూర్చుండక, యోషికతో నడువలేక మరికొంతదూరము నడిచెను. పిమ్మట దాహమై నోరెండజొచ్చి మాటరాక అయ్యో బ్రాహ్మ

ఋణా! నన్నూరక చంపెదవాయేమి? నాకు భూమధ్యభాగము జూపింపనక్కరలేదు. నాకింత దాహము దెచ్చియిచ్చి నన్నింటికీ జేర్పుము నీకు జాలపుణ్యముండును. ఇంటికరిగిన వెనుక నీకు బారి తోషిక విత్తునని బ్రతిమాలఁదొడంగెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు రాజుంజూచి యింతయశక్తుఁడ విట్టికోరిక కోరనేటికి? ఇల్లుచేరుట సామాన్యముగాలేదు. మంత్రశక్తిచే వేగము వచ్చితిమిగాని తిరుగ నరుగుటకుఁ బదిదినములుబట్టును. మంత్రశక్తిని బాసి యరిగినచో మృగములు భక్షించును. రమ్మ పాత్రములోనే యున్నది. అని యెట్లో మరికొంతదూరము నడిపించెనుగాని యతి సుకుమారవంతుఁడగు రాజువడదాకి యూర్చుపడి యేమైననునరేయని యొక చెట్టునీడం జలికిలంబడి బ్రాహ్మఋణా నాకు భూమధ్యభాగ మక్కరలేదు. చూచినదానికన్న వేయిరెట్లు సంతసించితిని. నాకు దాహముదెచ్చి బ్రతికింపుము కొంచెముసేపులోఁ బ్రాణము పోవు నట్లు తోచుచున్నది. చచ్చిన వెనుక నీప్రశ్నములతోఁ బనియేమి. నీమేలెన్నటికిని మరువనని యతనిపాదంబులంబట్టుకొని పార్థించెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు రాజా! నీప్రాణములవంటివేగదా యితరుల ప్రాణములు అసాధ్యప్రశ్నలువైచి యుత్తరముచెప్పలేనిచో మంత్రని జంపఁ బ్రయత్నించుట నీకుచూత్రిము దగునా? నీవిష్పడెంతపరితపించుచుంటివ్రా మంత్రయు నాదిననమున సంత తపించెనే. ప్రజల న్యాయాన్యాయములఁ బరిశీలించు ప్రభువే యన్యాయముచేయ యత్నించినచో బ్రజలేవ్వరితోఁ జెప్పొందురు. ఇటమీఁద నిట్టి ప్రశ్నములవైచి ప్రజలబాధింపనని ప్రమాణముచేసినచో నామంత్ర శక్తిచే నీయాపదఁ దృటిలోఁ బాయజేయునునని విని రాజు బ్రాహ్మ ఋణా! నాకు బుద్ధివచ్చినది. యెన్నడును నిటుమీఁద నిట్టిప్రశ్నముల నెవ్వరి నడుగను నీమంత్రదేవతసాక్షి యని ప్రమాణికముచేసిన

తిమ్మర్న ఆప్రాంతమందే పాతించిన స్తంభముచేతకుఁ దీసికొని పోయి యిదిగో భూమధ్యభాగము చూడుమని యా స్తంభము చూపించిన రాజు సంతసించి చూచితినిగాని నాకు నాకలియుఁ దప్పియు నగుచున్నది. ఎట్లుతీర్చెదమో నాప్రాణము నీయధీనమైనదని వేడిన నతండు రాజా! చింతింపకుము. నామంత్రశక్తిచే నాహారాదికము నిచ్చుటనే పుట్టించెదనని యంతకుమున్ను పచ్చన్నముగా నాహార పదార్థములు మంచినీళ్ళును దెప్పించి యందొక చోట దాపించియున్న వాడగుట నొకపొదరింటనుండి యవి తీసికొనివచ్చి భుజింపుమని రాజుమోల నుండును.

రాజు వానింజూచి యతని మంత్రశక్తికి నద్భుతమందుచు నాపదార్థములచే నాకలి యడంచుకొని బ్రాహ్మణోత్తమా! నీఋణంబెన్నటికిని దీర్చుకొనలేను. నారాజ్యంబంతయునిచ్చినను సరిపడదు నన్నింటికిఁజేర్పము సాయంకాలమగుచున్నది రాత్రి యీయడవిలో మృగముల బాధ మెండుగానుండునని తోచుచున్నది. నీమంత్రశక్తిఁ జూపింపుమనిన సతంపు రమ్ము పోదము. నామంత్రసామర్థ్యమున జీకటిపడకపూర్వమే యిల్లుఁజేర్చెద నని పూర్వము మెలికలుగాఁదీసికొనివచ్చిన మార్గమునగాక నిదానముగానున్న దారిని నడచినంత ప్రాంతమందే పట్టణమున్నది సాయంకాలములోపుననే యూరుజేరిరి. రాజు తన్నుఁ జచ్చి బ్రతికినవానిగాఁ దలంచి మరునాటిసభలో నా బ్రాహ్మణుఁడు తనప్రశ్నములకుఁ జెప్పినయుత్తరములకై సంతసించుటయేకాక నడవిలోఁ దనకుఁజేసిన మేలునుగురించి పెద్దయుందడపుస్తోత్రములు జేసెను.

పిమ్మట మంత్రీయు సభ్యులును అతఁడుపన్నిన యుక్తులకు వేతెరంగుల సంతసించి మంత్రీయాపదఁ దొలగించుటకు వచ్చినభగవంతుఁడుగాఁ దలంచి జయజయస్వనులతోఁ బెక్కుస్తోత్రములుచేసిరి. రాజును మంత్రీయు, తిమ్మర్నను బుష్పములచేఁ బూజించి అయ్యా!

తమకిష్టమైన కోరిక యెదియేని యుండిన సెలవిండు దానంజేసి మా కృతజ్ఞత జూపించుకొనియెదమని యడిగిన తిమ్మర్పు వారితో నయ్యా! మీరు సంతసించుటకంటె నాకుఁ గావలసినది యేమియులేదు. మీయిరువురకుమంచివాఁడనైతి. ఇదియేపదివేలు. పోయివచ్చెదము సెలవిండు తీర్థయాత్రకరుగుచున్న వారమని వారితో సభలు మానముగా ననిపించుకొని యప్పురంబువెడలి క్రమంబుగఁ గోపాల పురంబుజేరిరి. అందొక శ్రోత్రియ బ్రాహ్మణునియింట బసఁజేసిరి. ఆవిఁపుండును భక్తిపూర్వకముగా వారికాతిధ్యంబిచ్చి భోజనంబైన వెనుక వినయంబున నాగమనకారణంబడిగిన నతనికి తిమ్మర్పుట్లనియె.

ఆర్యా! మేము విద్వాంసులము మాకుఁ బెక్కు విద్యలలోఁ బాండిత్యముగలిగియున్నది. ఇప్పుడుకాశికరుగుచుంటిమి. ఈపట్టణపు రాజునొద్ద నెవ్వరేని బండితులున్నచో వాదించి రాజుగారిచేఁ బారితోషికంబంది యరుగవచ్చితిమి. అనిపలికినవిని యాకుటంబి, పక్కున నవ్వి, యీరాజునొద్ద బహుమతిఁ దీసికొనివెళ్ళు విద్వాంసుఁడు గలఁ డా! పాశము మీరెఱుఁగకవచ్చితిరి? ఈరాజుకూతురు చరిత్రమీరు వినలేదుకాఁబోలు. ఆచిన్నది నకలవిద్యలలో నసమానపాండిత్యము గలిగియున్నది. రూపంబునఁ ద్రిలోకకోకస్తనులుఁ దాని కీమకారు. విద్యారూపంబులఁ బరిశీలించియే దానికినుభయార్థ ప్రతిపాదకంబగు కళానిలయయని పేరుపెట్టిరి. ఇదివఱకెంతలేసి పండితులు వచ్చినను వారిని సులభంబున నోడించి జయపత్రికలనందుచున్నది. తనకుసాటి యగు విద్వాంసుఁడు లేడని పలుకుటయేగాక దేశదేశంబులకువార్తా పత్రికల బంపుచున్నది. మరియు నదియెట్టి రాజకుమారుఁడు వచ్చి పెండ్లియాడుమనియడిగినను దనకెనగాడని నిరసించుచున్నది. మీ రాతలోదరితోఁ దులగావాదము జేయుదురని నమ్మఁజాలను. ఊరక మీగౌరవమేల చెడఁగొట్టికొనియెదరు. మఱియొక రాజు నాశ్రయించ

రాదా? గౌరవింపక యిచ్చుబహుమానము గొనుటకంటె నీచముండునా? నామాటవిని రాజనగరి కరుగకుండని యుపదేశించిన నవ్వుచు నాపాటునకు వారిట్లనిరి.

అర్యా! ఆకాంతవలన మాకు లేశమును భయములేదు. దీని తాతలవంటివారిదగ్గర జయవత్రికలను బుచ్చుకొంటిమి. మాకొక యాఁడుదిలెక్కా? అనిన నతండయ్యా! ఆకన్యను సామాన్యముగాఁ దలంచుచున్నారే, ప్రతిపండితుఁడును మొదటనీలాగుననే బింకముగా బలుకుచుఁ దుదకు నాసుదతితో వాదించి యోడి జయవత్రికనిచ్చి ఖన్నముఘండై యరుగుచుండును. నేను జెప్పవలసినమాటఁజెప్పితిని. పిమ్మట మీయిష్టమనుటయు రాయలు ఆశ్రయమున కిట్లనియె.

అయ్యా! ఆతొయ్యలి మిక్కిలిచక్కఁదనముగలదనియు నెవ్వరింబెండ్లియాడ లేదనియుంజెప్పితిరిగదా? పెండ్లియాడనిచో నాచక్కదనమునకు సాద్గుణ్యమేమి? దాని యభిప్రాయము పెండ్లియే యాడననియా? తగినవరుఁడుదొరక లేదనియా? దెలుపుఁడనిననతం డయ్యా! అఖలవిద్యా పారంగతురాలగు నయ్యంగన పెండ్లియాడక పోవుటకు జోగురాలాయేమి? తనకుఁదగినవరుఁడు దొరక లేదనియే మానివేసినది. అధముఁడగు వరునివరించుటకంటె వాల్గంటికి హైన్యమున్నదా మీరింత సాభిప్రాయముగా దానిగురించి యడుగుచుంటిరేమి? అయ్య బల విద్వాంసులైన బ్రాహ్మణులకుఁగాని దర్శనంబియ్యదు వారైనను నన్యథాబుద్ధిశృంగార విలోకనములఁజూచిరేని గ్రహించియుగ్రదండసలకుఁ బాతులుగాజేయును. ఆమెతో మాట్లాడనప్పుడు మిగుల నేర్పుగా మాట్లాడవలయు. మాటలచేతనే లోనియభిప్రాయము గ్రహింపఁగలదు. అనిచెప్పిన నంతసించి రాజు ఆచేడియంజూడ మిగుల వేడుకపడిన దిమ్మర్పు రాయలతో అయ్యా! యింత తొందరపడియెదవేల? ఇప్పుడు బ్రాహ్మణుఁడు చెప్పినమాటలువింటివి

గద. కడు తెలివిగా నుండవలయు సుమీ? అది మిగుల జాణ, మాటల చేతనే గ్రహించును మనగుట్టుబయలైనచో మోసమురాగలదు దానితో నేను మాట్లాడునప్పుడు నీయభీష్టముదీరులాగునఁ జూచుకొనుము ఇంతియ నీకులాభమని కొన్నివిషయములు బోధించి మరువాఁడుదయంబున, బ్రాతఃకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని రాజునగరి కరిగి ద్వారపాలకునిచే దమరాక రాజున కెఱింగించిన గోపాలుఁడును వారి నుచిత సత్కారంబుల నాదరించి సుఖానీనులైన వారితో వినయంబున నిట్లనియె.

అయ్యా, మీదేశమేది? ఇప్పుడెప్పటికిఁ బోవుచు నిచ్చటికి వచ్చితిరి? స్వాగతంబేకద, మీరాక నాకెంతయు సంతోషము గలుగజేసినది, నేను కృతార్థుండనైతినిని పలికిన నారాజు ప్రార్థనా వాక్యంబులకు దగినట్లుత్తరము చెప్పి తిమ్మర్పు రాజా! ఇప్పుడు మేము కాశీ కరుగుచున్నాము. మాగఁంబున మీయశంబాలించి దర్శనముచేసి పోవుదమని వచ్చితిమి. మేము విద్వాంసులము మీపుత్రిక పాండిత్యము గలదనియు బెక్కండ్రొ బండితుల నోడించెననియు విని యామెంజూచి నేత్రానందము గావించుకొని యామెతో గొంతముచ్చటించి శ్రోత్రానందము గావించుకొనుటయే మాయభీష్టము. ఇంతకన్న వేరుకోరిక లేదని పలికినవినిఁ యారాజు మేలుమేలు ఇంతకన్న పండువేది. నాకూతురుఁ పండితులనిన మిగుల సంతసించును. ఆలాగుననే చూడవచ్చును. మీకే విద్యలోఁ బాండిత్యము గలదో చెప్పుఁడు, ఇప్పుడే చీటివ్రాసి యాబోటి కనిపెదననిన వారు, దమకు సకల విద్యలలోఁ బాండిత్యము కలిగియున్నదని చెప్పిరి. గోపాలవల్లభుండును వారిస్థితియంతయు వ్రాసి యాచీటిని గూతున కనిపెను. దానిం జదువుకొని యమ్మదవతి మిగుల ముదమంది తక్షణమే ప్రవేశపెట్టుమని మరల చీటివ్రాసి తండ్రికనిపినది.

రాజాజ్ఞాప్రకారము సేవకులువారిని గ్రమంబునన నేక కక్ష్యాంతరములు దాటించి కళానిలయ నిలయంబునకుఁ దీసికొనిపోయిరి.

ఆమె చెలికత్తె లాగదియందొకచో రత్నకంబళిపరచిరి. వారు దాని యం దుపవిష్టులైరి. ఆగదియందు నలుమూలలను తదీయరామణీయక ము విభ్రాంతస్వాంతులై చూచుచుండినో యనునట్లు భూమియందు బ్రసిద్ధులైన రాజులచిత్రపటంబులు దర్పణంబులఁగట్టి యమర్చబడి యున్నవి. దేవతావిగ్రహముల లెక్కగొన నెవ్వరిశక్యము? తిక్కాక ములలో రూపంబునఁ బ్రసిద్ధులైన స్త్రీలపటంబులును వేనవేలు గట్టఁ బడియున్నవి. రాజును, తిమ్మర్పును, అందొకచో నొకపటంబున వ్రాయబడిన తమ రూపంబులంజూచి యిండుకేనియు భేదములేకున్నరీతి కెంతయు నద్భుతమందిరి.

మఱియు నందున్న స్త్రీలపటంబులకెల్ల నన్నెయిడుచున్న కళా నిలయపటంబును జూచి తదీయవిలాసంబు విలాసంబున గ్రహించి మోహపరవశుండై నేలవ్రాలఁజొచ్చు నతనివెతయెఱింగి తిమ్మర్పు, అట్ట నిలఁబెట్టి వయస్యా! ఇదియేమి! ప్రతిమఁజూచినంతనే యింత వికారమందుచుంటివి. నిజముగా నాగజయూనంజూచినచో మనగుట్టు బయలుపెట్టెదవని తోచుచున్నది. అట్లుచేసినఁ బ్రాణహానియగును సుమీ! యెంతతమియున్నను మనంబుననే యడంచుకొని యూరక వెట్టిచూపు చూడక యెద్దియో మిషచే దదీయరూప వైభవంబు తయుఁజూచి, నేత్రపర్వంబుగావించుకొనుము. ఇది బాగుగా జ్ఞాపక ముంచుకొనుము. ఇఁక నీకుఁజెప్పటకు వీలుండదు. కళానిలయ వచ్చు వేళయైనదని బోధించునమయంబునఁ గళావతిచెలికత్తెయొక లెక్కనున్నగుమ్మమునకుభిత్తికాతుల్యముగాఁ గన్నడియున్న తెరఁదప్పించు కొనివచ్చినఁజూచి రాయలు, కళానిలయయేయనుకొనెనుగాని, తిమ్మర్పుచేసిన కనుసన్నచేకాని యట్లుఁహించుకొనెను. అదియు వారి తెలివిని బరీక్షించుటకై కళానిలయచేఁ బంపఁబడినది కాని దాని యాటలు తిమ్మర్పునొద్దఁ బనికెవచ్చునా? అది యాకారంబున నెక్కుడుగానున్నను దాని హస్తపాదంబుల కాశిన్యమునుఁ బరీక్షించియే

తిమ్మర్సు దాని గురుతుపట్టెను. అదియు నిటునటు నొక్కింతసేపు తిరిగి వారుతన్నుదాదిగాఁ దెలిసికొనిరని గ్రహించివారి బుద్ధికౌశల్యమునకు మెచ్చుకొనుచు నందొక త్రాడులాగిన, జల్తారుతోను, బట్టుతోనుఁగట్టఁబడిన యొక విచిత్రపు జాలరు వారి ముందువేలఁబడినది.

పిమ్మట నాకొమ్మయు లోనికరిగియత్తరుణితో అమ్మా ! వారు విద్యల నెట్టివారో నాకుఁ దెలియదు లౌకికమం దసమానప్రజ్ఞుల గలవారుగానున్నారు. వారు విద్యలలో నిన్ను జయింతురేమో యని భయమగుచున్నది. ఇదివరకు వచ్చిన పండితులెల్ల నన్నుఁ జూచిన నీవేయనుకొని మర్యాదగా లేవబోయి మాట్లాడుచుండిరి. వీరు నన్ను గౌరవింపక పల్కరింపమానివేసిరి. వీరితోఁ గడు తెలివిగా మాట్లాడవలయుఁ జూమియని బోధించిన సంతసించుచు నాకళావతి విద్యజనుల మోలమాట్లాడఁదగిన యుంకారము వైచుకొని, యాచెలికత్తై కైదండంగొని హంసగమనంబునం జనుడెంచి మెఱపువలె దళుక్కురని మెరయుచు నాగదిలోఁ బ్రవేశించుటయు, అది కళావతియని రాయల కెఱింగించుచు లేవఁబోవునట్లభినయించుచుండ నయ్యండజయాన హస్తసంజ్ఞచే వారించి నమస్కరించుచు నిట్లనియె.

కళానిలయ—(సంస్కృతముతో) శ్లో. యాయం భో భజధ మహీసురా నతింమే.

తిమ్మర్సు—కళ్యాణం భవతు కళాన్వితే భవత్యై.

కళా—దాతవ్యా నివసితమత్ర సాధ్వనుజ్ఞా

తిమ్మ—స్థాతవ్యం సుఖమబలై బలేనవక్తుం.

అని యిట్లు సంస్కృతముతో శ్లోక పూర్వకముగా నిచ్చిన ప్రశ్నలకు శ్లోక పూర్వకముగానే యుత్తరంబిచ్చినంత వెరగుపడుచు మరల నాంధ్రముతో—

కళా—క. వంశనమిదె గొరుఁడుధరా, బృందారకులార

తిమ్మ—సుందరీ ! కల్యాణం, బందుము

కళా—మీచెంత వసిం పడగు గతి నాజ్ఞయిండు

తిమ్మ—వసియింపుమిట.

అని యిట్లు తనమాటలకు సమముగా నుత్తరము జెప్పినందులకు వెరగుపడుచు దదానతిచేనాచేడియరత్న కంబళముపైఁ గూర్చుండెను.

అప్పుడు కృష్ణదేవరాయలు తద్రావలావణ్యరసంబక్షులం గోలుచున్న వాఁడోయన నవ్వనితామణిం జూచుచు నితరేంద్రియ వ్యాపారముల మగచి తదాయచిత్తచిత్తుండై సంభ్రమంబున మేనెల్లంబుల కలునిండ మోహపరవశానంద మనుభవింపుచుండెను. అసమయంబున నానారీమణికిని దిమ్మర్చునకును నీరీతి సంవాదము జరిగినది.

కళానిలయ—అయ్యా తమదేశంబెద్ది ?

తిమ్మర్చు—అవంతి.

క—భవదీయాభిధేయవర్ణంబు లెవ్వి ?

తి—తిమ్మయ్యశాస్త్రి యని పేరువాసి చూపి, యీతని పేరు కృష్ణయ్యశాస్త్రి.

క—ఆయనయు మీరును సతీర్థులా? సహాధ్యాయులా ?

తి—సహాధ్యాయులమే.

క—మీరేమేమి విద్యలం జదివితిరి?

తి—మాకు సర్వశాస్త్రములయందుఁ బాండిత్యము గలిగి యున్నది.

క—మీవిద్యాభ్యాసం బెచ్చట ?

తి—కాశీలో.

క—మీమతమో ?

తి—అచరణము ద్వైతము. అద్వైతము నియమము. విశిష్టాద్వైతసహవాసముఁ గలిగియున్నది గాన మాకు మూఁడు మతములు సమ్మతములే.

క—విద్య లెన్నిగా మీరు పాఠముచేసితిరి.

తి—పదునాలుగుగాను పదు నెనిమిదిగాను, అరువదినాలుగు గాను సంఖ్యాభేదముగాఁ జెప్పచుందురుగాని క్రియాసామరస్యముచే నెట్లు చెప్పినను నొక్కటియే.

క—అన్నిటియందు మీకుఁ బరిశ్రమగలదా ?

తి—కలదని చెప్పట యిది రెండవసారి.

క—మీకు మంత్రశాస్త్రమున స్వతంత్రముగలిగియున్నదా!

తి—నీవ్రశ్నలు విపరీతముగా నున్నవే.

క— ఎందువలన?

తి—నీ కేయేవిద్యలలోఁ బాండిత్యముగలిగియున్నదో చెప్పుము

క— నేనును గొంచెము కొంచెముగా, నన్నివిద్యలందఱవి చూచితిని.

తి—అదియే నాకు మీమాటలంబట్టి సందియముగానున్నది.

క—సందియమేల, దేనిలోనైనను నడుగుఁడు.

తి—నర్వవిద్యలన నేమి ?

క—అన్నియునని

తి—మంత్రశాస్త్రమెందులోనిది.

క—అధర్వణవేదములో సంతర్భూతము.

తి—నీవు దోషప్రకరణము చూచితివా

క—చూచితిని.

తి—పునరుక్తదోషమన నెద్ది!

క—చెప్పినది మరల హేతువు లేకయే చెప్పట.

తి—ఇప్పుడు నీమాటలకు పునరుక్తదోషము పట్టినదాలేదా?

అలా చెప్పుము.

క — ఎట్లు

తి — సర్వవిద్యలు వచ్చునని చెందుసారులు చెప్పితిని. పిమ్మట నన్ను నీకు మంత్రశాస్త్రమునందు బరిచయముగలిగినదా యని యడిగితివి. అన్నివిద్యలయందు నాకుఁ బరిశ్రమము గలిగిన దనగా నిట్లేల యడగెదవు? మంత్రశాస్త్రముమాత్రము వానిలోనిదికాదా! సర్వవిద్యలు వచ్చినవారికి మంత్రశాస్త్రమందుఁ బరిచయము గలిగి యుండదా! అనవసరమయిన ప్రశ్నముచేయుట శబ్దదోషముకాదా యని చెప్పెను.

క — ఔరా! ఇదియూ నాకుఁ బట్టినతప్ప.

తి — ఇదిచాలదా! ఇంతకన్న నధికమేది ?

క — మాటలకేమి, బలాబలములు విద్యలలోఁ చూపించ వలయును.

తి — మాటలే సందర్భముగా రానివారికి విద్యలు బాగుగఁ జెలియునని నమ్మకముండునా.

క — వృథాపుమాటలతోఁ గాలక్షేపము చేయనేల! నన్ను మీరడిగెదరా! మిమ్ము నే నడుగుదునా ?

తి — ఎట్లయిననునరే.

క — మొదట నేవిద్యలలోఁ బ్రశంసచేయుదము.

తి — మొదట నేవిద్యపుట్టినదో దానిలోనే.

క — మొదటపుట్టినది వేదముగదా. దానిలోఁ బ్రశంసంతము నేను ప్రశ్ననేయనా ?

తి — మాటిమాటికి నడుగవలయునా

త — (అరుణముచదివి) దీనికి సూర్యవరముగాక పరబ్రహ్మ వరముగా సర్థము చెప్పడు

తి — శివశివా! యని చెవులు మూసికొనియెను.

క — ఏమి చెవులు మూసికొనుచున్నారు? నాచదువు మీకు కర్ణకఠోరముగా నున్నదా.

అనుటయు తిమ్మర్పు కళానిలయ కిట్లనియె. కాంతా ! దాని యర్థముమాట పైనచూచుకొందముకాని ముందు నీకు వేదముచదువ నధికార మేగ్రంథములోఁ జెప్పబడినదో చెప్పుము స్త్రీముఖమునుండి వేదోచ్ఛారణము వినినవాని చెవులలో యమదూతలు సూదుల జొనుపుదురని శాస్త్రములు చెప్పుచుండలేదా. అనిన విని నవ్వుడతి యుల్లము ఝల్లుమన నేమియుంబలుక లేక తెల్లబోయి యొక్కింతతల వాల్చి యంతరంగమున నోహో! ఇతంఁడెవ్వఁడో గూఢవేషుఁడనలె నున్నాఁడు. ఇంతకమున్ను వచ్చినపండితులలో నొక్కండైన నన్నీ పశ్చిచేయలేదు. వారు ధనకాంక్షచే నట్లు బలుక లేకపోయిరి. ఇతనికి ధనమం దాశ లేనట్లు తోచుచున్నది. కపటంబున నన్ను వంచించుటకై వచ్చినవానివలెనున్నాడు. పరీక్షించెదంగాక యని గోడపక్కల వేలంగట్టియున్న చిత్రపటంబులన్నియుఁ బరిశీలించి చూచి; వీరా! తెలిసినది. ఇతండు తిమ్మర్పు. నన్నుఁ దడేకదృష్టిగాఁ జూచుచున్నవాఁడు కృష్ణదేవ రాయులు. రాయలకు నాయందనురాగము గలిగియున్నట్లు ఇంతకుమున్నే వినియుంటిమి. అతండు నన్నుఁజూచుటకై యిట్టివేషమువైచుకొని తిమ్మర్పుతోఁగూడ వచ్చెను. ఈతండు తిమ్మర్పుకానిచో నన్నిట్లువంచనచేసి మాట్లాడగలఁడా? అయ్యయో! ఈరాజు నామానభంగముజేసెనే. ఈదాసీపుత్రుఁడు నన్నుఁ జూడ నర్హుఁడా? ఛీ. ఈసీచుని జంపించినను నాకు చోషములేదు. వీనిపని పట్టించెదనని, తిమ్మర్పుతో నూట్లాడుచునే వీరు కేవలము బ్రాహ్మణులుకారు ఒకఁడు కృష్ణదేవ రాయలును, రెండవవాఁడు అతనిమృతి తిమ్మర్పును నన్నుఁజూచు తాత్పర్యముతో వారిట్టివేషములు వైచి కొని వచ్చిరి. నామానభంగముచేసిరి. వీరి నురిదీను నాజ్ఞయిండ్లని

యొకచీటివ్రాసి తండ్రికనిపినఁ దానిం జదువుకొని యతం డయ్యో సాప మూరక యింటికివచ్చిన బ్రాహ్మణులంజంపుమని వ్రాయుచుంటివేమి. రాయలును, మంత్రియు నిట్టి వేషముతో నిచ్చటి కేల వత్తురు? నీవు తలంచినది యసత్యము. వారు వీరగుటకుఁ దగిననిదర్శనము జూపించిన వెనుకగాని యట్టియాజ్ఞ యిచ్చునని, మరల జీఁటి వ్రాసి కూతునకంపెను.

దానిం జదువుకొని కళానిలయ అయ్యో! మాతండ్రి యేమి యుం దెలియనివాఁడు, యెక్కుడు నిదర్శనమిచ్చినగాని యట్టిపని చేయఁడు. ఆలస్యమైనచో గ్రహించి వీరు లేచిపోదురు. కానిమ్ము. నే నొకమార్గంబున వీరి నానవాలుపట్టజేసెదనని యూహించి యతైరగంతయుఁ జీటిలోవ్రాసి తండ్రికనిపెను. ఆరాజు చీటిలో నున్నప్రకారము జరుపఁ బరిచారకుల నియమించెను.

ఆచిన్నదాని తొట్టుపాటంతయుంజూచి తిమ్మర్పు తమ్మాకోమ్మగ్రహించి యెద్దియో మోసముచేయుఁ బ్రయత్నించుచున్నట్లు తెలిసికొని యచ్చేడియతో, నూనినీ! మాకనుష్ఠానమునకు కీళయొక క్రమించుచున్నది. పోయివత్తము, సెలవిమ్ము. మరల శేపుబొద్దుట నభజేయుదముగాక యని యడిగిన, నాతొయ్యలి యయ్యా! తొందరపడకుఁడు కొంచమైన ప్రసంగముజరుగలేదు. మీమాటకు సమాధానముచెప్పఁ నప్పువడియుంటిని, తగినయుత్తరంబిచ్చెదఁ గూర్పుండఁడని పలికిన నతడంగనా మరలవత్తుము. బాగుగా నాలోచించి యుండుము. పిమ్మటఁజెప్పెదవుగాని యనిపలుకుచుఁ దటాఱున లేచి యొడతెలుంగక మోహపరవశుండైన రాయలను హస్తంబుబట్టి లేవ నెత్తి యతనితోగూడ నతిరయంబున నడుచుచు, ముందుసింహద్వారమునఁ జేతు లడ్డముగాఁబెట్టి నిలువఁబడియున్న యొక చాకలివానిఁ జూచి తిమ్మర్పు రాజుతో నిల్లనియె.

రాజా! ద్వారమున కడ్డముగా నిలిచియున్న చాకలిహానింజూచితివా, ఆచిన్నది మనస్థితిని గ్రహించి పరీక్షించుటకై యటు నిలి

పినది. మనమిప్పుడు వానిని జేతులు తీయుమని పలికినంతలో మన
అను రాజభటు లాటంకము సేయుదురు. వానిచేతులకిందనుండి దూరి
యు బోరాడు. దీనికి నేనొక యుపాయముపన్ని వాని చేతులు
దీయించెదఁ నంతలో నీవు దాటిపోవలయును లేనిచో మోసము
వచ్చునుజమి యనిపలికి సింహద్వారముదగ్గరఁ బోయి, తిమ్మర్పు
రెండుజేతులు ఫాలంబునఁ జేర్చి, యోహో, చాకలిమడేలుగారా, దం
డాలు, దండాలు దండాండ్లోయని, పెద్దయెలుంగునం బలికెను, వాఁ
డెంతదిట్టముగా బోధింపబడినవాడైనను బ్రాహ్మణుఁడు నమస్కరించి
నంత నూరకుండలేక మరల రెండుజేతులు జోడించి, అయ్యయ్యో!
మీరు గొప్పవారు. నాకుదండము పెట్టనచ్చునా, మీకేదండాలని
పలుకుచుఁ జేతులె తినఁ గృష్ణదేవరాయలు దాటిపోయెను. రాజ
శాసనము, జ్ఞాపకమువచ్చివాఁడు అయ్యో! మోసమయ్యెనే, నన్నుఁ
జేతులుతీయవలదని చెప్పినమాట మరచి దండముపెట్టుటకై జేతులు
తీసితిని. ఆసమయంబున నాతఁడు దాటిపోయెను. రెండవవానిని
మూల్రము దాటనీయనని రెండు జేతులడ్డముగాఁ బట్టెను.

అప్పుడు తిమ్మర్పు బ్రాహ్మణుడే కావున వానిని జేతులుతీయ
మనకయే బాహులుసండునుండి దూరిపోయెను కోట దాటినతోడనే
రాయలు మంత్రియు నంతకుబూర్వమే సిద్ధపరచియుంచిన యంచె
గుట్టములెక్కి ప్రచ్ఛన్నముగా నిలువేరిరి. బుద్ధిమంతుల కసాధ్యమైన
సన్నుతుండునా! వారఁగిన వెనుక జరిగినకథయంతయు నాచాకలి, రాజ
సన్నుతుండుచిన్నదాని కెఱింగించినవిని కళానిలయయతిశోకముతో
వాఁడెంత మోసముచేసిరో చూచితివా? నిజముగా బ్రాహ్మణులుగా
రని నేనెంతచెప్పినను వివకుంటివి తిమ్మర్పు మాయజేసి చాకలివాని
చేఁ జేతులు తీయించి రాజును దాటించెను. అను బ్రాహ్మణుఁడు.

అభిమానమువహింపక దూరిపోయెను. దొరికినవారిని వృథాగావదలి
తివిగదా? దాసీపుత్తుడు, నామానభంగముజేసెను. వాని జంపించి
నంగాని నేను భుజింపను. వారిని వెదకవట్టి తెప్పించి నామోల జం
పించినం జంపింపుడు, లేనిచో ప్రాణంబులు విడుతునని, యెక్కుడు
వట్టుగాఁ బలికిన కూతు నోదార్చి రాజు మిగులఁగోపముతోఁ నాక్ష
ణము యమకింకరులవంటిభటులఁ బెక్కండ్రజేరి, ఆకపటబ్రాహ్మ
ణుల యాకారములు వ్రాసియిచ్చి, వారుగనబడినచోట రెక్కలు
విరుగఁగట్టి నాయొద్దక దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించి నలుదిక్కులకుఁ
బంపెను. రాజభటులలోఁ గొందరు వారి నెందును గనుగొనలేక
విసిగి మరలివచ్చుచుండఁ ద్రోవలోఁ గాళికగుఱుచున్న యిద్దరుబ్రా
హ్మణులు కాలవశమున వారి కన్నలంబగిరి.

వారినే, వారనుకొని రాజసేవకులూ పాటులకు సంకెళ్లులువైచి
రాజసముఖమునకుఁ దీసికొనివచ్చి గాజద్రోహులం బట్టితెచ్చితిమని
విన్నవించిన రాజు వారినందఱఁ గూతుఁనొద్ద కనిపెను. బుద్ధిశాలిని
యగు నమ్మగువ వారింజూచి నవ్వుచు మందులారా! వీరుఅంతఃపుర
ద్రోహులుకారు! వీరు నిజముగా బ్రాహ్మణులే, నిష్కారణము వీరి
నేల బట్టితిరి. తిమ్మర్సుతోఁగూడికొనియున్న రాయలు మీకు దొర
కునా! పో పొండని వారినదల్చి నిరవరాధులమని మొరపెట్టుచున్న
యాపాటుల కపారసువర్ణంబిచ్చి సంతోషము గలుగఁజేసెను.

పిమ్మట మఱికొందరు రాజభటులువచ్చి అమ్మా! వారు, మీ
రనుకొనినట్లు రాయలును మంత్రియేసుండీ! అంచెగుట్టములెక్కి పరు
గిడుచుండ మేమడ్డము వెల్గితిమి గాని వారు విచ్చుకత్తులతో మమ్ముఁ
బరాభవించిరి. మరికి వెరచి పారిపోయివచ్చితిమి, వారు సాధా
రణముగా, మాకు వశమగుదురా! యెద్దియో, యెక్కుడుప్రయత్న
మున వారింబరిమార్చి యత్నించుమని పలికి తమ నివాసంబులకరిగిరి.
పిమ్మట నక్కంత యత్యంతసంతాపముతో అన్నన్నా! నేనొకసీత

జాతులకన్నులంబడితినికదా? ఒక యథముని కన్నులంబడి వేరొకని నెట్లు పెండ్లియాడుదును? వృధాగా నాయకావనము సౌందర్యము సంపదయు నీటిపాలయ్యెనే? అయ్యయ్యా, ఆదురాత్మున కేమి లాభము వచ్చినది అంతమాత్రముననే నేను వానిం బెండ్లియాడుదు ననుకొనెనా. తిమ్మర్పుయొక్క బుద్ధినైపుణ్య మంతయు నాయెడ వినియోగపరచెనే కానిమ్ము, ఆదురాత్మునెట్లైనను సాధించి పిమ్మటఁ బ్రాణంబులు విడుతునని నిశ్చయించి తండ్రికిఁ గొన్ని రహస్యములు బోధించి యతనిచేఁ గృష్ణదేవరాయల కిట్లు శుభలేఖ వ్రాయించినది.

“రాజాధి రాజ రాజపరమేశ్వరాది బిరుదాంకిత కృష్ణదేవ రాయ మహారాజుగారి సన్నిధికి గోపాలవల్లభుఁడు వ్రాయు శుభలేఖార్థములు ఆధునికనృపాలురలో సధికవిఖ్యాతిగల మీకు సకలవిద్యా పరిపూర్ణయగు కళానిలయ యనుసార్థకనామముగల మనీయతనూజ నిచ్చి వివాహము జేయనిశ్చయించినారముగాన నిందువ్రాసిన శుభముహూర్తమునకు సకల పరివార సహితముగాఁ తరలి రాఁగోరు చున్నాను” అని వ్రాసినయాచీటి, బ్రాహ్మణుల చేతికిచ్చి యంపిన వారతిరయంబునఁ గృష్ణదేవరాయలవగరికిఁజని యావాచిక మారాజునకెఱింగించిరి. సంతసముతో నతండప్పుడ వచ్చి నిలిచియున్న తిమ్మర్పున కాచీటి చూపి యిట్లనియె.

మిత్రమా! నీయుద్యమ మూరకపోవుతా! ఇదిగోచూడుము. నేనుగోరిన చిన్నది నన్నేగోరినది నాకుఁబెండ్లికాగలదు. వేగమ వివాహ సన్నాహము గావించుమని పలికిన విని నవ్వుచు తిమ్మర్పు రాయలకిట్లనియె ఔనాను నీపెండ్లి జేయుటకే వారీశుభలేఖ నీకంపిరి. పాపము నీవాకపటమెరుంగక అందలి యంశములన్నియు నిక్కవమని నమ్మి సంతసించుచుంటివి. వారియుద్యోగము వినుము, మనము అంతఃపురభంగము జేసితిమని తెలిసికొని కోపముతో

నారాచచిన్నది నిన్ను వివాహము మిషచే నచ్చటికిఁబిలిపించి చంప నిశ్చయించినది. అపూఁబోడి మిగులజాణ సామాన్యరాలుకాదు. కానిమ్ము దీనికే సమాధానము చెప్పలేనిచో నాబుద్ధిమాత్మత యేటిది? దీనికిఁ దిరుగ సమాధానము పంపవలసియున్నదని యప్పుడే యిట్లు వాగ్దాసెను.

“గోపాలభూపాలుఁడంపిన శుభలేకార్థములు చదువుకొని యెంతయు సంతసించి కృష్ణదేవరాయలు వాగ్దాసనిది యేమనగా మీకన్యకను స్వీకరించుటకు సమ్మతించడమైనది. మీశుభలేఖ ప్రకారము తరలివచ్చుటకు మాలో నాచారములేదు. మాకు మారుగా గులాచారప్రకారము కత్తినంపుచుంటిమి గనుక నైవా హికక్రియలన్నియు దానికే జరిగించవలయును” అని వాగ్దాస యొక కత్తితో నా లేఖనుమున్నువచ్చిన బ్రాహ్మణచేతికిచ్చి యంపివేసిరి.

అట్టిదానిం జనువుకొని యాచిన్నది బలిరే! ఇప్పటికి దాటి పోయిరి. కానిమ్ము ముందైనను దొరకరా! యెప్పటికైనం బగ సాధించెదంగాక యని మరికొన్ని దిములు గడిచిన పిమ్మట తండ్రి పేరుపెట్టి మరల నొకచీటి వాగ్దాసెనది.

“మీయాజ్ఞానుసారముగాఁ గత్తికి బెండ్లిజేసితిమి ఇది వసంత కాలముగాన, మీరువచ్చి పై కార్యములు జరిగించుకొనవలయును” అట్టిచీటిం జనువుకొని రాయలు కొంతసంతసించి యంతలో తిమ్మర్సు మాట జ్ఞాపకము తెచ్చికొని యదికపటమని తెలిసికొని తిమ్మర్సును బిలిపించి యతనిచేఁ బ్రత్యుత్తర మిట్లువాగ్దాసెనది. ప్రస్తుతము మాకు రాజకార్యముల తొందరగలిగియున్నది. వచ్చుటకు వీలు లేదు. తీరికజేసికొని ముందు జాబుపంపెదమని వాగ్దాసెన దానిం జూచి యాచిన్నది, కొంచెము చింతించి కానిమ్ము యెప్పటికైన రాకపోవునా? నాఁడుదొరకకపోవునా? యని యోచికపట్టి మరికొన్ని దినముల గడపినది. ఇట్లు రెండునంపత్సరములు త్రవ్వకత్తెత్తరముల తోడనే కాలము జరిగినదికాని యామెకోపము తగ్గినదికాదు.

మఱియొకప్పుడప్పడఁగి మరల తండ్రిపేరుతో మేమెన్ని యుత్తరములు వ్రాసినను మీరువచ్చుమాట వ్రాయరు. వివాహమై రెండు సంవత్సరములైనది. మమ్మును మిమ్మునుగూడ జనులు నిందించుచున్నారు. మీకు నచ్చటకు దీరికలేనిచో నచ్చటికి మాచిన్నదానినే యంపుచున్నాను. శుభముహూర్తమునఁ గార్యమును జరిగించుకొనుఁడు. ఈడువచ్చిన పడఁగి యుత్తరవారింటియొద్ద నుండఁదగినదికదా? దీనికి మీయభిప్రాయము వ్రాయుఁడు. అని యుత్తరమువ్రాసి యంపిన దానింజూచి తిమ్మర్పు అమ్మానిని దీర్ఘకోధమునకు నాశ్చర్యపడుచు, మీరు వ్రాసిన విషయములకు సమ్మతించితిమి. ఇచ్చటనే యన్ని కార్యములు జరిపించుకొనియెదము. శీఘ్రముగా నయ్యబల నిందుఁబంపుడని ప్రత్యుత్తరము వ్రాసి యంపెను.

దానిం జదువుకొని యవ్వనిత, తండ్రికావృత్తాంతమెఱిగించి యతఁడెన్నివిధములచే, బోధించినను వినక, కొంతసైన్యమును, దాసదాసీజనంబును వెంటబెట్టుకొని నిక్కముగా నుత్తరవారింటికిరుగు మెఱుంగుఁబోఁడియుంబోలె బయలుదేరి కతివయప్రమాణంబుల కృష్ణ దేవరాయల నగరంబున కరిగెను. ఇంతలో దిమ్మర్పు బాల్యస్నేహితుండును విచిత్రవస్తునిర్మాణదక్షుండునగు చిత్రకారునిం బిలిపించి యతనితో రాయలవంటి విగ్రహ మొకటి రచింపుమని యారీతి యంతయు బోధించివ, నాచిత్రకారుండధిక ప్రయత్నముతో నట్టి విగ్రహ మొకటిచేసి యొకగదిలో మంచముమీఁదఁ బరుండబెట్టెను. దానిఁజూచినవారు. యథార్థముగాఁ గృష్ణ దేవరాయలే నిద్దర పోవుచున్నవాడని యనుకొనకమానరు. మరియు నాగదిలో నొకమూల నేలసారంగముండునట్లేర్పరిచెను. అందున్నవారెవ్వరికిని గనంబడరు అందులోనివారికి పైవారు గనంబడుచుందురు. ఆకృత్యము తిమ్మర్పును రాయలును ముచ్చియునుగాక యితరులెవ్వరును నెఱుంగరు. అగది యద్భుతమైన యలంకారములచే నిండింపఁబడినది.

అట్లు తమగ్రామమునకు వచ్చిన కళానిలయకుఁ దగు విడదలు నియమించి సకలోపచారములు జరుగునట్లేర్పరిచెను. కళానిలయ వచ్చిన తరువాత ముహూర్తము నెపంబున రెండుమాసములు జాగు జేసిరి. మరియు నొకనాఁడు గర్భాధానమునకు ముహూర్తము నిశ్చయించినట్లు ఆచిన్నదానికిఁ దెలియఁజేయుచు మాకు, వధూవరులు శీటపై గూర్చుండి యాశీర్వాదములు పుచ్చుకొనుట యాచారము తేదనియు నూరక గదిలోనికిఁ జోవుటయే సంప్రదాయమనియు నాఁడు సాయంకాలమునకే నియమింపఁబడిన గదిలోనికి రావలయుననియుం దెలియఁజేసిరి.

అట్టిహర్తవిని యక్కలికియుఁ దానేర్పరచుకొనిన కపట కృత్యమున కావిధం బనుకూలముగానే యున్నదని మిగుల సంతసించెను. అంతట సాయంకాలమున రాజభటులు పల్లకీ గొనిపోయి కళానిలయనిలయంబునకరిగి ముహూర్తసమయమునకు నయ్యండజయానను గళ్యాణగేహప్రాంతమునకు దీసికొనివచ్చిరి.

అందు నమ్మకమైన దాదులు కొంచెముగానుండిరి, వారా కళానిలయకు మంగళకృత్యములు నివ్వరించి దేవీ ! నీవతియింతకు మున్ను గదిలోని కరిగి నీరాకను వేచియున్నాడు, నీవును ద్వారగా నరిగి యతని యభీష్టము నెరవేర్చుమని పలికి యుచితసల్లాపములతో నావల్లపపాణినిలోనికిఁ ద్రోసిరి.

అగ్గజయాన సిగ్గునంబలె కొంతదనుక శృంగారచేష్టల నభినయించుచు నెట్టకేలకు బలాత్కారముగా లోపలకుఁ జోయి తలుపు మూలను నిలువంబడెను. ఆరాజును తిమ్మర్పును అంతకుఁ బూర్వమే యాగదిలోనున్న నేలసారంగములోఁ బ్రవేశించి యాచిన్నది చేయు కృత్యములం జూచుచుండిరి. దివ్యాలంకారమండితంబగు నాగదిలో గాజదీపములచే బట్టఫగలుగా నుండెను.

అకాంతయుఁ గొంతదనుకఁ దలుపుదెన నిలువంబడి యెంతకుఁ దన్నుఁగాంతుఁడు బిలువనికి నంకోచమందుచు నతనికి నిద్దరపట్టినది గానూహించి సంతోషించుచు నామంచముదాపునకరిగి యందున్న విగ్రహము మొగమునైఁ జూట్కులు నెరయజేసి కన్నులుమూసి యుండుట తిలకించి గాఢముగా నిద్రించుచున్న వాడనియేయాహించి యిప్పటికి దనకొరిక భగవంతుడుఁ దీర్చినవాఁడుగదా! యని సంతసించుచు నలుదెసలు బరికించి తనరవికలో మడతలుబెట్టి యిమిడ్చిన కత్తియొకటిదీసి చేతితో నాపుచేసి పిమ్మట నాకత్తి ఝళి పించుచు హుమ్మని యావిగ్రహముపై జిందెముపెట్టుగా నొకప్రేటు వేసినది.

అప్పుడా విగ్రహము కడుపులో బోసియుంచిన వనంతము, చిమ్మనగ్రోవిని జిమ్మనట్లువచ్చి యచ్చెలుచ కనులంబడిన నక్కత్తిం బారవైచి చేతులతోఁగన్నులు నులుముకొనుచుండెను. ఇంతలో తిమ్మర్సును రాయలును గోతిలోనుండి పైకివచ్చిరి. ముందుతిమ్మర్సు నేలఁబడియున్న కత్తినందుకొనెను. రాయలు కళానిలయచేతులు బట్టుకొని మిత్తుఁడా! అకటారి నిటుతెమ్ము యిదోహురాలిం బరిమార్చిదనని యుగ్రముగాబలికి యతని చేతనున్న కత్తినందుకొని యోసి ఘాతుకురాలా! చూడు మిదిగో నన్నుఁ బరిమార్చవలయునని తెచ్చినకత్తి నీపాణంబులే గ్రోలుచున్నది. నీయిష్టదైవంబును బ్రార్థించుకొమ్మని పలికి కత్తిపైకెత్తినతోడనే యాచేడియ యొడలు గడగడవడఁక దేవా! నేనిప్పుడు నీయాధీననైతిని, యెందుఁబోగలను. నాచేయు విన్నపంబాలించి పిమ్మట వధింపుము. ఇప్పుడు నీయెడ నేనుజేసిన క్రూర్యముంబట్టి యుడుగక వధించిన బాపంబు లేదు. కాని స్త్రీపురుష తారతమ్యంబునంచేసి కొంత పరిశీలించవగు. ఒక్కొక్క కారణంబునంబుటైన కోపంబు ఒక్కొక్కవనితోడ వతీరును. అయెత్తినకత్తి వాల్చినంగాని నాకు వాక్కు రాకున్నది.

కంఠగత ప్రాణునైన నామొరవినుట నీకేపాటిలోపంబని ప్రాణభయ
యారయై యేడ్చుచునున్న యూచిన్నదాని యేడుపువిని సహజ
కృపాశుండగు నారాజు డెందంబున భూడమిన కనికరంబు పైకిఁ
దోపనీయక చాలుచాలు నీనీతివాక్యముల కేమిలే? లోకములో
స్త్రీలే దుర్మార్గమతులు. వారిలోఁ నీపంటివారు మరియును దురితా
త్మలట్టివారియెడఁ గనికరముచేయుట లోకంబున కపకారము సేతగా
భావించురు. ఒక వేళనిప్పుడు చెప్పు నీతివాక్యములు వినినిచ్చు విడిచి
నచో నీబుద్ధి చక్కబడనా? పాములకుఁ బాలుపోయుట విషవృద్ధికే
గదా? నిన్ను విడువను అయినను నీవుచెప్పనది యెద్దియో చెప్పుము
అంతదనుక వేరీటువేయను. కత్తివాల్చుక యిట్లేయుంచెదనని పలికిన
నక్కలికి యులుకుచు దయారస మతనిహది మొలకలెత్తు పలుకుల
నిట్లనియె.

అర్యపుత్రా! శరణాగతరక్షకత్వమే ప్రధానముగా నెంచు
నీయట్టి పుణ్యాత్ములు పెరవారి గుణగుణ తారతమ్యము గణిం
తురా; స్త్రీలు వధ్యలుకారని మీరెఱుంగనిదా? ఇప్పుడు నే నేమి
యన్నను అసత్యముగానే తోచును. కోపము సేయక స్వపక్ష పర
పక్షములు విడిచి యొండు వినుడు. ఏదోషము నెఱుంగక పండిత
గొప్పితో నంతిపురమిలోనున్న నన్నుఁ గపటముగావచ్చి చూచి
నావ్రతభంగముచేసిన మొదటితప్పు నాయదియో మీయదియో
మాధ్యస్థులైవిచారింపుడు ఎంతయూడువారైనను శూరతగల రాచ
వంగడంబునం బుట్టినవారికి బిమ్మటఁ దత్ప్రీతీకారము సేయదలంచుట
యెక్కుడు తప్పుగాదని బుద్ధిమంతులకుఁ దోచకమానదు. అయినను
నధికవిద్యాగుణరూప సంపన్నుడగు భూపాలుఁడువచ్చి వరింపవ
లదని తోయుటయుఁదప్పనిన నేనయొప్పుకొనియెదను. ఇదియె
నాకోపంబునకు బల్లియైనది. మీయెడ నున్నెంత కార్యముగలిగి
యుండెనో యిప్పుడంతప్రీతి జనించుచున్నది. నావిద్యారూపంబులు

వృధా సేయకుండు. మీయెడ నెన్నడును నెట్టిద్రోహమును దలపెట్టను. యధార్థముగా మిమ్ముఁబెండియాడి మీకు ద్రోహముజేసి కాపురమునకు నీళ్ళుబోసికొన నేనంతబేలనా! యొకవేళ నింతకు మున్నెట్లుచేసితివని యనెదరేమో! మిమ్ముఁ బరిమార్చనలెనని యట్లంటినిగాని మనస్ఫూర్తిగా వరింపలేదు. నామాటనమ్ముండు. దైవసాక్షిగామిమ్మే పతిగాఁజేసికొనియనుకూలవర్తనముల మెలఁగుచు హృదయానందమాపాదించెదమున్న నాయెడఁ బొడమిన మోహంబివ్వదు తలంచుకొనుండు. యెదిరి మనంబెట్లున్నదో గ్రహించు సామర్థ్యముగల తిమ్మర్పునకు నామాటలంగల సత్యాసత్యంబులు దేటపడవా? బాగుగా నిదానింపుడని యత్యాతురముగాఁ బౌర్ణిం చుచున్న యవ్యథాఁటిమాటలు నిక్కములేయనినమ్మి తిమ్మర్పు రాజునకుబోధించి యామెంబంపుట మానిపించి యామెకు మఱియుం గొన్ని బుద్ధులుగరపిభార్యాభర్తలగుటకు వారిరువుర నొడంబర పించెను.

పిమ్మటఁ దిమ్మర్పును కళానిలయ తండ్రియగు గోపాలవల్లభు నకుఁ వార్తనంకి యొక శుభముహూర్తమున సధికవైభవ మొప్పఁ గళానిలయకును గృష్ణదేవరాయలకును వివాహమహోత్సవము జరిగించి యతని యభీష్టము తీర్చెను. అధికబుద్ధిమంతుఁడగు తిమ్మర్పును మంత్రిగాఁగల రాయలు కోరిన కోరిక దీర్చుకొనుట యేమి యాశ్చర్యము.

తర్వాతఁ జత్రకారుండు తానధిక ప్రయత్నముతో నంద ముగాఁ జేసిన విగ్రహంబట్లు విచ్చిన్నంబగుటకు జంకించి రాయలు నొద్దకరిగి, దేవా! నేనీప్రతిమ నప్రతిమ సామర్థ్యంబునంజేసితి దాని వృధాపారవైచిన నామనంబునకుఁ గట్టముగానుండును. దానియుదరము మరల బాగుజేసితి నది నీయాకారమేగాన సప్తసంతానముల వలె భూమియందుఁ జరకాలముండునట్లేర్పాటు చేయుఁడని వేడు

కొనిన నతనిమాటలు విశ్వసించి రాయలును తిమ్మర్పును మిగుల సంతోషముతో భూరిశిలానిర్మితంబగు నాలయంబునం బర్యంకమునం బండుకొనియున్నట్లు ఆవిగ్రహమును స్థాపించి దానికి నిత్యోత్సవములు జరుగుటకుఁ బెక్కు అగ్రహారములిచ్చి పరిచారకుల నియమించి నిత్యకళ్యాణములు వెలయఁ జేయించెను.

నాటంగోలె నేటి తుదదాక దానికా యుత్సవములు జరుగుచున్నవి. అదియట్లుజరిగి చీర కాలమగుటచే నిప్పుడు దాని దేవతా విగ్రహమని భావింపుచుండిరి, గోపాలా! నీవు చూచిన విగ్రహ వృత్తాంతమిది. ఈరహస్య మెవ్వరును నెఱుంగరు. మద్దురు ప్రసాద లబ్ధంబగు రత్నప్రభావంబునంజేసి నాకుఁ దేట్లున్నది చిత్రకారకుని రచనాచమత్కృతిచే నది యిప్పటికిని జెక్కుచెదరక క్రొత్త దానివలెనున్నది. దానంజేసియే దానికన్నులు మూయబడియున్నవి. కథయైనది. లే లేమ్మ బొద్దెక్కినది. మరల నడువవలెనని చెప్పిన విని యాగొల్లవాఁడుల్లంబున నెంతేని సంతసించుచు నతనికి నమస్కరించెను. తరువాత వానితోఁగూడ నాస్థాములవారు క్రమంబునఁ బ్రణవాక్షరజపమ్ము జేయుచు దొమ్మిదవమజలీ జేరిరి.

తొమ్మిదవమజలీ.

సింహదమనునికథ.

అందు గోపాలుండాకులకై పోలమున కరిగి యొకచో మేదో మాంసచర్మశూన్యంబై మిక్కిలి పెద్దదియగు పుట్టెనొకదానింజూచి దాని వృత్తాంతము జెప్పమని యడిగిన మణిసిద్ధండా రత్నప్రభావంబునఁ దెలిసికొని యక్కథనిట్లు చెప్పదొండంగెను.

కళింగదేశాలంకారంబగు విజయపురంబున శత్రుంజయుండను రాజుగలఁడు. అతండు పెద్దకాలంబు రాజ్యంబుజేసియు సంతానము

గలుగమిఁ బరితపించుచు సంతానకాంక్షంజేసి క్రమంబున రూప
యూవన కళావిశాలలైన చేడియల నేడ్వరం బెడ్లియాడెను. వారి
యందును సంతతిఁబాడమిసదికాదు. అప్పుడు చింతించి యమ్మహీ
కాంతుం డొకనాఁడు విజ్ఞానసిద్ధుండనుయోగి నాశ్రయించిన నతం
డును దదీయభక్తివిశ్వాసములకు మెచ్చి దివ్యప్రభావుండగు తనూ
భవుం డొకడుదృఢించునని మామిడివండ్లొకండిచ్చి యది నీకిష్టురా
లగుభార్య కిమ్మని చెప్పియంపిన నారాజు సంతోషముతో నింటికి
వచ్చి యేడ్వరుభార్యలయందును సమానప్రీతికలవాడగుట నొక
దాని విడిచి యొకదాని కియ్యనేరక యందరకు సమముగాఁ బంచి
యిచ్చిన నాఫలంబు దీని యా సుందరులందఱు గర్భవతులైరి.

అంత రాజొక్కనాఁడు పెక్కండు మృగయులు సేవింప
వేటకై యడవికఱిగి యందందు వెదకి వెదకి పెక్కుమృగంబులం
బంపి యొక్కవరాహంబు తనవేటుఁబడియు మడియక పారిపోయిన
వెంట నొంటిగానరిగి తరిమిన నదియుఁ బెద్దదూరం బతనింగొనిపోయి
యం దదృశ్యంబగుటయు నతండు వెఱఁగొందుచు దత్ప్రదేశ మం
తకుమున్న తానెఱుంగనిదగుట వేగంబున సేనాముఖంబుజేరవలయు
నని తలఁచి యతిరయంబున నరుగుచుండ నొకదండఁ గన్నులవండు
వుగ నుద్యానవనం బొండుగనఁబడినది. మున్నెన్నఁడును కనివిని
యెఱుంగని యవ్వని సొబగునకు వెఱఁగొందుచు నతం డివ్వన మెవ్వ
రిదియో! దీని రామణీయక మరయ నమరనిర్మితంబని తోచుచున్న
ది. ఇందమానుషంబులగు వింతలుండక మానవు. చూచిపోయెదం
గాక. అని యల్లనల్లన నయ్యుపవనాంతరమున విహరింపుచుఁదదీయ
విశేషమరయుచు నడుచుచుండ నొకపొదరింటిదండ నవ్వనంబునకు
మండనాయమానం బగు వనదేవతయో నాగనొప్పారు నొక
యొప్పలకుప్ప గనంబడినది.

అప్పుడమితేఁ డాశ్చర్యమందుచు, నిలువంబడి యాహో
యాలు సోయగంబంతయు నయనంబుల గోలుచున్నవాడో యన
నిరీక్షించుచుఁ బాపురే ! ఇట్టిపాటలగంధిని వసుంధర నెందునుజూడ
లేదు. ఇల్లోట వేల్పులదని నేటికిఁ జేటమైనది. ఇది దేవతాకాంత
లలోఁ బ్రసిద్ధిపడసిన యూర్వాశి కావచ్చును. యూర్వాశియైనచో
నేత్రంబులు మూతపడునా ? కాదు. భూలోకములోని వనితామ
ణియే. దీని వృత్తాంతమడిగి తెలిసికొనియెదంగాక యని యమ్ముద్దు
గుమ్మ డగ్గరకరిగి యోజవ్వనీ! నీవెవ్వతవు? ఇవ్వనంబున నొంటిగా
నుండ నేమిటికి? నీయభిధేయమెద్ది? నిన్నుఁ గన్నదల్లిదండు? లేవ్వరు?
నిన్నుఁ బతిగాఁ బడసిన ధన్యునిపేరెద్దియో యెఱింగించి శ్రోత్రా
నందము గావింపుము. అని యడిగిన సతనిమాటలు విని సహించని
దానివలెఁ గన్నులు మూసికొని యవ్వెలది తలవాల్చి మాటాడ
కున్న నారాజు వెండియు నిట్లనియె.

వధూటీ! నూటాడవేమి? నన్నుఁజూచి సిగ్గుపడుచుంటివా ?
సన్నన్యునిగా భావింపక నీవృత్తాంత మెఱింగింపుమని తరిమి తరిమి
యడిగిన నక్కపటపు టక్కులాడి యొక్కింతతలయెత్తి నాతోనీకేమి
పనియున్నది? నీవచ్చినతోవం బోవగాదా ? యేకాంతముగానున్న
కాంతలఁ బురుషులు పలుకరింపవచ్చునా ! చాలుచాలు మగవారి
చెయువులు నేనెఱుంగనివికావు. మొదట మృదువైన పలుకులచే
మదవతుల మతులుఁగరిగించి పిమ్మటఁ జిక్కులుపెట్టెదరు. నన్నూ
రక పలుకరింపకు నీతోవంబట్టిపొమ్మని నిరసించి పలికిన నక్కలికి
మాటలచే ననురాగ మంకురింప సతఁడు మెల్లన నిట్లనియె.

వాల్గంటీ! అట్లంటివేమి? మగవారిగుణంబు లేమి పరిశీలించి
తివి? నన్నుఁ బురుషసామాన్యునిగా దలంపకుము, నీకథ తెలుపుము
పిమ్మట నాయభిప్రాయ మెఱింగించెద ననుటయు నప్పాటలగంధి

అహా! రాజుల మాటలు మరియు నమ్మదగినవే. అడవియం దేశాం తముగానున్న శకుంతలను మోసముచేసి క్రీడించి పిమ్మట నిశుములు పెట్టిన దుష్కర్మతునికథ నీ వెఱుంగవు కాబోలు. మొదట నతండును నింతకన్న నెక్కుడు మాటలాడలేదా? మరుమాటాడక నీదారిని నీవు పొమ్మని పలికిన నమ్మగువ పలుకులు రాజహృదయమునకు లంకలై తగులుకొనిన విరిచిన తమకముతోఁ గ్రమ్మర నిట్లనియె. నారీమణి! సారెకు నన్నిట్లు వట్టిమాటల నలయించనేల. నీపలుకుల చేతనే నీవుఁ బెండ్లికానియట్లు తోచుచున్నది. బాలా! విను నన్ను నీవు స్వీకరించినచో సర్వకృతములయందు నీచెప్పినట్లు నడుచువాడ పక్కల, నారాజ్యంబే నీయధీనంబు జేయుదు. నీతెరం గరింగింపు మనిన, నల్లన నవ్వుచు నక్కురంగనయన యిట్లనియె.

రాజా! అట్లైన నాకథవినుము నేను అవంతీశ్వరుని కూతురను. నాపేరు సూర్యప్రభ. నాకుజవ్వనము పొడసూపినంత మాత్రాడి వివాహము సేయ ప్రయత్నించెనుగాని మగవారి ద్రోహకృత్యము లెఱింగిన నాకు వివాహమునందే యిష్టముగలుగమి వలదని మాత్రం డ్రోతోఁ జెప్పితిని. అతండును నాకుఁ బెక్కు తెరంగుల బోధించెను. నాయనుమతి లేని యప్పడేమి చేయగలఁడు? అట్లు నేను కన్యాత్వ వ్రతంబు బూనియున్న యప్పడొకనాఁడు సిద్ధవతుండచు యోగివచ్చెను. అమ్మహానుభావునకు శుశ్రూషచేయ నాతండ్రి నన్ను నియమించెను. నేనును ఆయనయందు భయభక్తి విశ్వాసములు గలిగి శుశ్రూషఁ జేసితిని. దానికతండు మెచ్చి వెళ్ళబోవునపుడు నన్ను చిలిచి నీకెద్దియేని యిచ్చమైనవరం బడుగుమనిన నేనేమియుఁ గోరక మనోహరోద్ధానవనమునం దేశాంతముగా విహరింపవేడితిని.

అత్రదోధనుండు సంకల్పచూత్రంబునం బ్రభవించిన యాయు చ్ఛానవనంబు నాయధీనంబుజేసి యెక్కడికేని జనియె. నేనును మా

తండ్రియనుమతి వడసి నాటినుండియు నిందుఁ గ్రీషించుచుంటిని. ఇంతకుమున్ను నిన్నుగాక యిందువచ్చిన వారినిగానను. నిన్ను జూచిననాటఁగోలె నాడెందమునఁ గామకీర్తనాభిరతిజనించినది. కాని పూర్వులచర్యలఁ దలంచుకొనినంత స్వాంతమువిరాగమందుచున్నది. యధార్థముగా నీవు నేచెప్పినట్లు చేసెదవేని నీవెంటవచ్చెదను. నిదానముగా విచారించి మరలఁజెప్పము. ఇంతకుమున్ను నీకుఁగలిగియున్న భార్యలవలన నీకుఁ జిక్కులు రాఁగలవని యమ్మగువపలికిన వచనంబులు విని యింతయేని సంకోచింపక యతం డిట్లనియె.

అబలా! నీవువచ్చినంజాలును, పదివేలమంది నీకు నాటియగుదురా! నీవు చెప్పినట్లు చేయుటయేమి యాశ్చర్యము? నాతోరమ్ము. నామాటల సత్యాసత్యములు నీకే విశదములగునని పలుకుచుండ నావగలాడి సంతసించుదానివలె నభినయించుచుఁ గొంచెములేచి, యతనికింతంబు బిగియ యమపాశంబులఁబోని హస్తంబులఁ దగిలించి గాఢాలింగనముజేసికొనుటయు నుల్లంబు గరంగి యక్కురంగనయ నను స్వీకరించి కొంతతడవు తులలేనివేడుకతోఁ గైదండయొనంగి మెల్లమెల్లన నడపించుచుఁ గ్రమంబున సేనాముఖంబును కలసికొని యామెతోడం గూడ రథంబెక్కి చతురంగబలంబులు గొలువఁబురంబున కరిగెను.

అది యొక బ్రహ్మరాక్షసి. ఆరాజును మోసముజేయఁదలఁచి యట్టి రూపముపూనియున్నది. పాపసూభూషాలుం డాకపట మెఱుంగక నిజముగా రాజనందనయేయనుకొని కాళరాత్రివలె దానిఁబురంబునకుఁ దీసికొనివచ్చి యందొక సుందరమందిరము దానికి నివసింపనిచ్చి తగినయువచారములుచేయ బెక్కండ్ర) దానదానీజనంబుల నియమించెను. మరియు నిత్యము దానికి భుజింప నన్నభియ్యము మంచికూరలు శర్కరఘృతఫలాదికమగు నాహారపదార్థములఁబంపుచుండునుగానియవి యారక్కసికేమిలెక్క, దాన నాకలిదీరక రాత్రి

లందారాకాసి రహస్యముగా నిల్లువెడలి రాజుగారి యేనులలో నొకదానిని భక్షించి తెల్లవారునంత మంలవచ్చి యంతఃపురములో నెప్పటియట్ల నివసింపుచుండును. అరీతిఁ బ్రీతిదినంబును నర్థరాత్రిం బునం బయలుదేరి యేనుగులను గుఱ్ఱములను లొట్టియలను భక్షింపుచుండ గారణము తెలియక కావలివారలొకనాఁడు రాజునొద్ద కరిగి యిట్లనిరి.

దేవా! పదిదినంబులనుండి యొకబ్రహ్మరాక్షసి మనయూరి మీఁదబడి తోటలోని యేనుగులను గుఱ్ఱములను లొట్టియలను దినుచున్నది. నిత్యము అర్ధరాత్రంబున వచ్చుచుండును. ఆచర్యును రహస్యముగానుండి నిన్నఁగనిపెట్టితిమి. రక్తమును ఘాంసమునుమాత్రము బీల్చి యెముకలు మిగుల్పును. దేవరచారు దానికెద్దియేని ప్రతిక్రియ జేయనిచోఁ గొలఁదికాలములోనే మన యేనుగులు గుఱ్ఱములు లొట్టియలు నాశనమగును. అని యెఱింగించిన నదరిపడి యతం డేమేమి? బ్రహ్మరాక్షసి వచ్చినదా? దానిఁబొగగొట్టుట దుర్ఘటమే యని పలుకుచు వారివెంటఁబోయి యాయాస్థానములోనున్న జంతు శల్యంబులఁ బరీక్షించి వగచుచుఁ దక్షణమే రాత్రులందు గన్తు దిరుగుటకై పెక్కండ్రీశూరుల నియమించెను. వారి కాపుదల యేమియు నారక్కసి ఘోరకృత్యమున కాటంకము చేయనోప దయ్యెను. ఇట్లంతప్రయత్నముచేయుచున్నను రాత్రులఁ జరుగుచున్న జీవహింస తగ్గినదికాదు. అంగులకుఁ జింతించుచు నొకనాఁడురాత్రి తనయింట వాల్గంటిగానున్న యారాత్రించరితో నిట్లనియె.

ముదితా! పదిదినములనుండి రాత్రులందు మాయూరి కొక బ్రహ్మరాక్షసివచ్చి యేనుగు మొదలగుజంతువులం దినుచున్నది. ఎన్నికాపులుంచినను లెక్కనేయుటలేకు ఉపాయమేమియుఁ దోచ కున్నది తుదకుఁ బ్రజలచుగూడఁ దన మొదలుచ్చి నేమోయని భయమగుచున్నది. నీవును బుద్ధిమంతురాలవు నీకేమైన నుపాయము

తోచినఁ జెప్పమని యడిగిన నదినవ్వుచు మీ కేమియుఁ దెలియదు. కాఁబోలు వేరే యెక్కడనుండియో బ్రహ్మరాక్షసి వచ్చుచుండుటలేదు. బ్రహ్మరాక్షసులు మనయింట నేయున్నవి మీకు గోపముల రానిచో నిక్కము వక్కాణించెదననుటయు రాజు తొందరపడుచుఁ అక్కటా! అట్టిదుర్మార్గులు నాయింట నేయుండిరా! వారిం బేర్కొనుము. ఎవ్వరైన నుగ్రదండనలకుఁ బాత్రులచేసెదనని యడిగిన నది నాథా! మాటలతోఁ బ్రయోజనమేమి? రేపు సూర్యోదయమునకు రమ్మ నీకుఁబట్టియిచ్చెదనని చెప్పిన నొప్పుకొని యతండు నిజనివాసమునకుం బోయెను.

అరక్కసి రాత్రిపూర్వమువలె బయలుదేరి తోటలోనున్న పట్టపుటేనుఁగను పట్టిచంపి మాంసఖండములందినక రాజభార్యలవంటశాలలోఁబెట్టి యెప్పటియట్లు యంతఃపురమునకుం బోయెను. అంత మధునాఁడు రాజుదానియొద్దకుఁబోయి వాల్గంటి! మనయింటనున్నరక్కసులెవ్వరో చూపింపుమనియడిగిన నదినవ్వుచు దేవా! మఱియెవ్వరును కాదు దేవర వారిభార్యలే! వారే రాత్రులు బయలుదేరి యిట్లుచేయుచున్నవారు దృష్టాంతము కావలసినచో వారివంటశాలలఁ బరీక్షించుకొనుఁడు రాత్రిచచ్చిన మృగముల మాంసఖండము లుండకమానవనిపలికిన రాజు తెల్లబోయి యేమేమీ! నాభార్యలే యట్టివనిచేయువారు, చూచినంగాని నమ్మనని యప్పుడే వారియిండ్ల కరిగెను.

వారివారి వంటశాలల భటులచేఁ బరీక్షించి యందు రాత్రిచచ్చిన భద్రగజముయొక్క మాంసఖండము లుండుటఁజూచి మితిలేనికోపముతో మరల సారక్కసియింటి కరిగి తరుణి! నీవు చెప్పినదియధార్థమే నేను దెలిసికొనలేక పెక్కుచింతలఁబోయితిని. ఈరహస్యము నీవెల్లుగ్రహించితివి? కటకటా! భార్యలని యెక్కుడుప్రేముడిగాఁ జూచినందుల కెంతఘోరకృత్యములు చేయుచుండిరో చూచితివా! సామాన్యపురాజస్త్రి లనుకొంటినిగాని రక్కసులని యెటుంగనైతిని. వారి కేమిశిక్షవిధింపవలయునో నీవే చెప్పమని యడిగిన నదినంతసించుచు నిల్చియె.

నాథా! స్త్రీలచర్యలు స్త్రీలకేగాని యెఱుకపడవు వారికృత్యములు నాకుఁ దెలియక మీకుఁ దెలియునా? ఈరహస్యము నాకుఁ మొదటినుండియుఁ దెలిసియేయున్నదిగాని నాకునేనై చెప్పిన యుక్తముగాదని యూరకుంటిని. నన్నడిగితిరిగాన యిప్పుడు చెప్పితిని. వానికి దగినశిక్ష చెప్పెద వినుండు. వారు గర్భములుధరించి యున్న వారుగావున జంపుట యుక్తముగాదు. మహారణ్యములోఁ గనుగుడ్డులు పెరికి విడిచివేయవలయును. ఇట్టికృత్యములుచేసినవారి కిదియే దండనయని చెప్పెను.

అతండు సమ్మతించి యప్పుడే భటులంబిలిపించి గర్భవతులని కొంచెమేని సందియమందక దయారహితుడై భార్యల నడవిలో విడిచి కన్నులు బెరకిరండని యాజ్ఞాపించిన రాజకింకరులును తదాజ్ఞానుసారముగా నామగువలతో నేమియుంజెప్పక యెద్దియోమిషచే మహారణ్యమునకుఁ గొనిపోయి యందు వారి కన్నులంబెరకి పెద్ద యెలుంగున నేడ్చుచున్న వారిని విడిచి యానవాలుగా నాకన్నులం దెచ్చి యారక్కసికిచ్చిరి. పిమ్మట రాజభార్యలు అందుమితి లేనిశోకంబున గుందుచుండ నందులోఁ బెద్దదానికిఁ బ్రసవవేదన యావిర్భవించినది. వెంటనే పుత్రుండుదయించెను. అబ్బాయిని జనించిన కొంచెముసేపులోనే తల్లుల యంధత్వంబు గనిపెట్టి దావుననున్న మృగములాశిశువుం జంపి భక్షించినవి.

అసుందరులందరు తమముందు శిశువుంగానక యుల్లంబులు పగుల బలుదెరంగుల నేడువఁజొచ్చిరి. వారియరణ్యోదనం బాలించి యోచార్చువారెవ్వరు? ఆమరునాఁడే రెండవదిగూడ మగశిశువుం గనెనుకాని యప్పసికూననుగూడ మునుపటి మృగములే తినినవి. క్రిమింబున దినము వరుసవ న నాల్గరు రాజభార్యలు పిల్లలంగని మృగములవాలుచేసిరి. కటకటా! పుత్రశోకంబున నెడలునవ్వుడఁతుల కంకనాదంబులు నయ్యడవియంతయుఁ బ్రతిధ్వనులిచ్చినవి. ఏడవ

దానికేగూడఁ బ్రసవవేదన యంకురించినచోడనే వారిలో బుద్ధి మంతురాలగు మూడవది తక్కినవారి కిట్లుచెయె.

అక్కలారా! మనమిక్కడ నూరక యేడ్చుచున్న నోదార్చువారెవ్వరు? మనపురాకృతదుష్కృతఫలం బిట్లుఫలించినది. మన యూర్వరకుఁబాడమిన బాలుర నడవిపాలు సేసితిమిగదా! ఇప్పుడు యేడవదానికేగూడ నొప్పులు పుట్టుచున్నవి. దాని పిల్లనుగూడ నేదియో యీడ్చుకొనిపోవును. కావున నాకొక్క యుపాయము తోచుచున్నది. వినుఁడు మన యొక్కచిన్నవాని నేని బ్రతికించుకొనక పోయితిమేని మనలను రక్షించువారెవ్వరు? ఇప్పుడు మనమూర్వరము దీనిచుట్టు జేతులు లంకలువైచుకొని కాచియుండము. ప్రసవమైన తోడనే యాబిడ్డ నెత్తుకొనినచో మృగబాధయుండదు.

పిమ్మట వానిని గ్రమంబుగాఁ బెంచవచ్చును. దైవానుగ్రహమున వాఁడు పెద్దవాఁడైనచో మనకు నన్నమైనఁ దెచ్చిపెట్టును. కావున నట్లుచేయ సిద్ధముగనుండుఁడని చెప్పెను. ఆమాటకాబోలుఁ లెల్లరు సంతసించిరి. ఇతలో నాకాంతకుఁ బ్రసవవేదన యెక్కువయైనది. అప్పుడప్పడఁజులందరు దానిచుట్టును నిలిచి చేతులు లంకవైచుకొని కాచుచుండ నక్కలికి చక్కని మగశిశువుం గనినది. తోడనే యాచేడియలలోనొకతె యా బాలునిఁదడివి తీసుకొని మృగములజారి తప్పించెను. కడు జాగరూకతతో నాసుందరులందరు నా పిల్లవానిం గావించుచు నొకరువిడిచి యొకరు యెత్తుకొని పాలిచ్చుచు గతమైడైనఁ గ్రిందదింపక రొమ్ములంబెట్టుకొని పెంచుచుండిరి.

అధికరూప విశాలుండగు నాబాలుండు నేడ్చురు తల్లులపాలుం ద్రావి క్షణక్షణపౌర్వమానుండగుచు నై దేంద్లకే పదియేండ్లప్రాయముగలవానివలెనుండెను. దిక్కులేనివారికి దైవమేవిక్కునురీతి నాగ్రుడ్డివారి కాహారాదికవిషయమై యాయడవిలోనున్న తపసులు ఫలాది

కము నహాయము చేయుచుఁ దమయాశ్రమములో నుంచుకొని కాపాడుచుండిరి. అయిదాఱు సంవత్సరముల ప్రియమప్పుడే యా బాలుండడవిలోనికిరిగి ఫలములు మొదలగునవి తల్లులకుఁ దెచ్చి యిచ్చుచుండును.

సహజ పరాక్రమశాలియగు నబ్బాయిం డొకనాఁడు అడవిలో దిరుగుచుండఁ భయంకరమగు నొకసింహము గనంబడెను. తోడనే యాయరృకుండు నిర్భయముగా నాయుధములేక యద్దానివయింబడి సాధారణ సాధనముతోడనే దానిం గడతేర్చెను. అవిశేషమందిలి తపసులుచూచి యతని బలపరాక్రమములకు మెచ్చుకొని సింహ దమనుండని యతనిఁ బిలువఁజొచ్చిరి. వానికిఁబదియేడులు వచ్చిన తోడనే కొండవాండ్రయొద్ద విల్లును అమ్ములను సంపాదించి సులభముగనే శరభశార్దూలాది మృగంబులంజంపుచు బహువిధమాంసంబులఁ దెచ్చి భయభక్తివినయ విశ్వాసంబులు తేటపడఁ దల్లుల కిచ్చుచు వారు సంతోషించి యాశీర్వాదింప నంగీకరించుచు వారి దుఃఖ మొకరీతిమరుపు పుట్టించెను. మఱియు నయ్యడవిలోఁ బ్రసిద్ధులై యున్న కిరాతుల రప్పించి వారిచేఁ బనులుచేయించుచు వారి శిల్లనాయకుండై రాత్రులయందుఁ దల్లులచే లోక వ్యవహారంబు లన్నియుఁ దెలిసికొనుచు నరణ్యరాజ్యము నేయుచుండెను. ఇట్లుండ సింహదమనుఁడొక్కనాఁడు తల్లులతో నిట్లనియె.

అమ్మలారా! మీరీయరణ్యంబున ననాధలై యుంటిరేమి? మీరు గుడ్డివారగుటకుఁ గారణం బేమైనగలదా! మీరు చెప్పుచున్న లోకవ్యవహార సిద్ధంబులగు కథలనువినుచుండఁ బురుషులకు స్త్రీలును స్త్రీలకుఁ బురుషులు నుండవలసిన యగత్యము గానంబడుచున్నది. మిమ్ము నెవ్వరేని పురుషులు బెండ్లియాడిరా, లేదా? మీ వృత్తాంతము చెప్పఁదగినదేని జెప్పఁడని వేడిన నతని మాటలకు సంతసించి యాచేడియలిట్లనిరి.

పుత్రా! మావృత్తాంత మేమని వక్కాణింతుము. పదంతయు నెఱుగకున్న నీకుఁగూడ విచారము గూర్చినవార మగుదుము. నీవు పుట్టినది మొదలు సంతసించుచుంటిమి. అంతకుమున్ను మేము దుఃఖించిన ఘోషంబు కొండగుహలనుండి యిప్పటికిని వెడలుచున్నది. మమ్మింతకుఁ బూర్వమిట్లడుగువారెవ్వరును లేకపోయిరి. నేటికి మాపూర్వపుణ్యంబున నీవు బయలుదేరి మాతూత్రము తెరంగరయుచుంటివి. అని యతని గారవించుచు దాముశక్తుక్రిజయ మహారాజును బెండియాడినచి మొదలు సింహదనునుండు బొడమువరకు నడుమ బరిగిన వృత్తాంతమంతయుంజెప్పి యయ్యా యింతకును నామానవతియే మూలమని కన్నీరు విడువజొచ్చిరి.

అప్పు డబ్బాలునకు వచ్చిన శోకమును రోషమును యింతింత యని చెప్పటకు నలవికాదు. తన్నుదాన యవశమించుకొని కటకటా! మాతండి! యెంతకూ! రాత్ముఁడు! మిమ్ము నెట్టియిడుములఁ జెట్టెను పితృవధ మహాపాతకంబని నందియమందు చుంటినిగాని యిప్పుడే యతని లోకాంతరగతునిఁజేయకపోవుదునా! ఇంతకు మన పురాకృతకర్మమిట్లున్నది. యొకరిందిట్టనేల కానిండు? ఇంతటిశోభియాపదలు తొలఁగినఁజాలు మనమీయడవిలో నుండ నేమిటికి? ఎద్దియేని పట్టణమునకుఁ బోయిసుఖంపరాదేయని యప్పుడే కిరాతులఁ జెక్కుండ్రొప్పించి వారిచే గట్టఁబడిన బొంగునవారీలలోఁ దల్లుల నెక్కించి యాబోయెలచేతనే మోయించుకొనిపోయి క్రిమంబున ననేకపురంబుల గడచి చివరకుఁ దండిగారి పట్టణమే చేరినను.

అపురంబేలురాజు తనతండియని యెఱింగియుఁ దనకు తాను పోయి తనకథ జెప్పనేలయని రాజనొద్దకరుగక సామాన్య గృహస్థునింటికరిగి యుదియే బాడిగకుఁదీసికొని యందుఁదల్లులునుతాను సుచితవ్యాపారములచే గొన్ని దినములు గాలక్షేపము చేసెను.

అట్లుండఁ నొక్కనాఁడియ్యూగియంగడికి యొక్కగుట్టనును పద్దకత్తియును నమ్మకమునకు వచ్చెను. అశ్వముఖంబునఁగట్టబడియున్న పట్టంబున నిట్లు వాయబడియున్నది.

“ఈగుట్టము గత్తితోగూడ పదివేలరూపాయలు. అకత్తిని చేత సులభముగా నెత్తినవారుగాని యీవారువము నెక్కలేరు ఇది భూమిమీఁదవలె నాకాశముమీఁదను వేగముగా నడువగలదు. అన మర్దులు దీనింగొనినచో బరాభవమును బొందుదురు.” అట్టి శాసనముతో నున్న యాయశ్వవర్తమానమును విని రాజుగారు దానిఁ గొనఁదలంచి దాని యొద్దకువచ్చి తన సమస్థానములోనున్న యోధులందఱితో నాకత్తిని నెత్తిపనిరూపించెను. అట్టిపని యొక్కఁడును చేయలేకపోయిరి.

అంతకు పూర్వమే తానాకత్తిని కదుపలేకపోయెను. అరాజు సిగ్గుపడి వచ్చినదారింబట్టి యూరకయింటికిరిగెను. ఆతురగవృత్తాంతమంతయు విని సింహాదమనుండు అంగడికిరిగి దానిం గొనఁదలచినవారు తొలుతనాకత్తిని చూడవలయుంగానఁ జాలకనగా నావాలుకేలనమర్చి యాత్రెడిపై కెగిరి యచ్చటివారెల్లఁ జూచుచుండక్షణమాత్రములో బహుదూరము పోయివచ్చి నిలిచెను. అప్పుడచట నున్న వారాతని బలపరాక్రమములు శ్లాఘించుచు రాజునకుం దెలియుజేసిరి.

ఆనృపతి యద్భుతము జెందుచు, అట్టివీరుండెప్పుడు. వాడు నాకోలువున నుండినచో గోరిన వేతనమిత్తుచుకద. పోయి చూచోదంగాక యని కడువేగముగా నరిసియొద్దకరిగెను. సింహాదమనుని రూపంబు జూచినంత రాజుమిగుల వెరగుపకుచు నౌరా! యీకుమారుడు సుకుమారుండు. ఇతని పరాక్రమమేగాక సౌందర్యముగూడ నశశస్యసామాన్యమైయున్నది. ఇట్టివాడు నాయొద్ది వేతనంబునకు నిలుచునా? వీడు నిజముగా దలచినచో నారాజ్యమేకాదు భూలోకంబంతయుఁ దనవశము జేసికొని పాలింపగలడు. అయినఁ

బ్రాహ్మిని చూచెదంగాకయని యతనితో వినయముగా అయ్యా! యీగుఱ్ఱమును నవారుచేసినవారు తమరేనా? మీదేశమేమి? మిమ్ముగన్న తల్లిదండ్రులెవ్వరు? వారెట్టిపుణ్యము చేసిరోగదా? యెవ్వరేని మీకుఁదగిన వేతనమిచ్చినచో నుండురా? అని యడిగిన సింహదమనుం డారాజు తనతండ్రియని యెఱింగియు నింకను తన్నెఱింగింపరాదని యతనితోఁ గులదేశనామంబులు మఱుగుపెట్టి చెప్పి యీగుఱ్ఱమును నాకుఁ గొనియిచ్చి నెలకు నూఱుమాడలు జీతమిచ్చినచో మీయొద్ద నుండెదనని యుత్తరము చెప్పెను.

అప్పుడా రాజు మిగుల సంతసించుచు నతఁడు కోరినట్టాప్పుకొని యావెలకా ఘోటకమునుఁగత్తితోఁ గూడగొనియిచ్చి తననభకుఁదీసి గొనిపోయెను అది మొదలు సింహదమనునకు రాజనభకు రాకపోకలు గలిగియుండెను. అవిచ్ఛక్తి జేతంబూని యాగుఱ్ఱమెక్కి వీధివెంబడి నరుగు నప్పుడు సింహదమనుని జూడ నెంతవానికైన భయము పుట్టక మానదు.

గోపాలా! భూపాలుని వంచనజేసి రాజభార్యల నడవికి దోర్చియించి రాత్రుల ఘోరకృత్యములు చేయుచున్న యారక్కసి కొన్ని దినములు మాత్రము రాజునకు నమ్మకము బుట్టుటకై జీవహింస నేయుట మాని తరువాత మరల రాత్రులయందు బయలుదేరి పూర్వమువలెనే గజాశ్వహింస నేయదొడంగినది. రాజు పెక్కుగతుల చింతించి యెన్నియో ప్రతీకారము లాచరించెను. ఏమియుఁబనికి వచ్చినవికావు.

సింహదమనుఁడు తనకొలుపునఁ జేరినవెంటనే యారాజొక్కనాఁడతనితో నాహింసవిషయమై ముచ్చటించి దానిబాధతోలంగింపుమని బ్రార్థించెను. అప్పుడు సింహదమనుఁడుమందహాసముచేసిచంద్రహాసము జలీపించుచు రాజా! వెరవకుము. యీరాత్రియేనారాత్రించరి

బాధయుడిగించెద. సుఖముగా నిద్రబ్రాహ్మణి ధైర్యముఁ బలికి యెరిని యనుజ్ఞవడసి యింటికరిగి పెందలకడ భుజించి జెప్పిలాగును గాశికొకయు బిగించి చంద్రహాసము చేతనమర్చి, యాగుట్టమెక్కి రాత్రుల వీధులయందు గస్తుదిరుగఁ జొచ్చెను.

ఆరాక్షసియుఁ బూర్వమువలెనే యర్ధరాత్రింబున గృహంబు వెడలి యాయేనుఁగులుండు తోటకరిగెను అందుభయంకర వేషము తోగుట్టమెక్కి కత్తిజలిపించుచుఁ దరుగుచున్న సింహదమనునిఁ జూచి యతని బలవరాక్రమము లంతకుమున్నే వినియున్నది కావున భయపడి చేర లేక యూరకమరలి నిజనివాసమున కరిగినది. మరునాఁడుదయంబున రాజు రాత్రి జంతుహంస జరగమికి నాశ్చర్యపడుచుఁ సింహదమనుని వేతెరంగులఁ గొనినూడి కొన్నిదినములు రాత్రుల నారీతినే గస్తు దిరుగుటకు మిక్కిలి వేడుకొనెను

అతండ ప్పార్థివుని పార్థన మంగీకరించిరాత్రి ప్రతిదినమును గాచుచుండెను ఆరక్కసియు ననుదినము ఇల్లువెడలి యాయేనుఁగుల భక్షింపఁ బ్రయత్నించెనుగాని యతని రక్షణలో నున్నవానిని జేర లేక చింతతో నూరఁ నింటి కరుగుచుండును.

అట్లు కొన్నిదినములైన వెనుక యారక్కసి యాహారములేక సుక్కి యొక్క నాడిల్లు తలంచెను. అయ్యో నాప్రాణమున కీవీరుఁ డెక్కడనుండి వచ్చెనోకదా ! నాకు వీనింజేర భయమగుచున్నది. వీడు రాత్రుల నొక్కనాడుగాని యేమరక తోటలో నేనుగుల గాపాడుచున్నాడు. ఎన్నిదినంబు లిట్లు తిండిలేక బ్రతుక గలను. వీడు ఈ యూరువిడిచి పోవునుపాయం బెద్దియేని బన్నినవో నాకు నాహారము దొరుకును. లేనిచో బ్రతుకు లేదని నిశ్చయించి యొక యుపాయమూహించి నాటి రాత్రిఁ దలగట్టుకొని పరుండి యేడ్చుచుండెను.

అదియంతయుఁజూచి దానిదాదులు పరుగునబోయి రాజు గారిలో నావృత్తాంతము జెప్పిరి. యితివేగముగా దానియంతః

పురమునకరిగి యందు డెందముపగుల నేడ్చుచున్న యాచిన్నదానిరి జూచి రాజు దీనస్వరముతో మోహనాంగీ ! నీవిత శోకింపనేటికి ? నీకెవరేని యవమానము నేసిరేమో నుడువుము ? వారికిప్పుడు తగిన దండన విధింతుననుటయు నది యతనికిట్లనియె.

నాథా ! నాదాఃఖికారణము మీతో నేమని చెప్పుదును. నాకు భ్రమర వేణియను చెల్లెలుగలను. దాని నాపంచ్రపాణములలో నొక దానిగాఁ దెలిసికొమ్ము. ఆచెక్కెరబొమ్మ యిప్పుడు రోగపీడి తయై బాధపడుచున్నట్లు స్వప్నమువచ్చినది నాకలయెన్నడును వట్టిది కాదు. నాకేమియు దోచకున్నది. పోయిచూతమన్నను సమీప మున లేదు. ద్వీపాంతరమందున్నది. అచ్చటికిఁబోయి దానిజ్ఞేమ మరసి వచ్చువారిచ్చట నెవ్వరుగలరు ? ఏమిచేయుదును ? ఇందు లకే చింతించు చుంటిననిన నతఁడిట్లనియె.

తరుణీ ! కలగన్నందులకే చింతింపవలయునా ? స్వప్నమెన్నఁ జేని యదార్థమగునా ? అయినను, మనయొద్దనున్న వీరుని సంపదచో నెంతదూరమైనను దేవతాతురగముమీఁద బోయి శీఘ్రముగఁగారఁ గలఁడు. మీచెల్లెలు జ్ఞేమమరయ నతని సంపదను. నీవు చింతింప కుము అని యోదార్చినవిని, యదినంతసించుచు నాథా ! యతని నేగముగాఁ బంపవలయును. నానితో నేనుగొన్ని చూటలు చెప్ప వలసియున్నవి. నాయొద్దకునువు మనిన నతండందులకు సమ్మతించి యప్పుడే సింహదమనునకు వార్తనంపి యాప్రయాణ మెఱింగించెను.

ఆబల్లికుం డందుల కీయ్యకొని నయ్యన నయ్యతివయున్న యంతఃపురమున కరిగి అదిబ్రహ్మరాక్షసియని యెఱుంగక నాపత్ని మాతయే యనుకొని యామెతో అమ్మా, నేను సింహదమకుండ నీవుసొమ్మన్నచోటునకుఁ బోవనిర్థముగ నుంటి. ఆతానెద్దియో యెఱింగింపుమనిన సంతసించి యాన క్షంచరి యిట్లనియె.

మహావీరా ! నీవరాక్రమ మిదివరకే వినియుంటిని నీవెగాక మరియొకఁడచ్చటి కరుగనోవఁడు. వినుము, ఇచ్చటనుండి దక్షిణ దిక్కుగాఁబోయిన మళయాళ దేశము మీఁద లవణసముద్రము గనంబడు. అసముద్రంబు నూఱుయోజనములు దాటినంతనొకలంక బాడ సూపును. అందుఁగనబడిన రాజమార్గంబునంబడి బోవఁబోవ నూఱు యోజనంబులపైన చూఁడుపర్వతంబులు జూడనగును. వానిలో నడిమిదాని శిఖర మెక్కిన విశాలంబగు పాషాణమొకటి పొడకట్టు. ఆరాతిమీఁద నగ్ని ప్రేల్చి నాయుచ్చినపొడి యగ్నిలో వైచినంత వారాయి పగిలి దారియిచ్చును. ఆదారింబోయిన మాచెల్లెలు నిన సింఁచు మందిరము గనంబడును. దానింజూచి యాయుత్తరంబిచ్చి దానియొద్దనుండి మరల నుత్తరము తీసికొనిగమ్ము, పొమ్మని సెల విచ్చిన నావీరుఁడా యువతియిచ్చిన చూర్ణంబును నుత్తరమునునగదు కొని నమస్కరించి యటనుండి వెడలి తనయింటికి వచ్చెను.

తల్లులకు నమస్కరించి నేనిప్పుడు రాజువంపున ద్వీపాంతరమున కరుగుచుంటిని. నేనువచ్చువరకు భద్రముగ నుండుఁడు. మీకు పచారములు చేయఁదగినపరిచారికుల నియమించితిని. నాకుఁ బోవ సెలవియ్యఁడని వేడిన వారు సమ్మతింపక కొంతసేపు చిక్కులబెట్టిరి. కాని యెట్టకేల నీతిని యనునయవాక్యంబులచే నొప్పుకొనిరి. అంత నాసింహాదమనుండు, జట్టివేషముబూని చంద్రహాసము చేతఁబట్టు కొని యాదేవతా తురంగమెక్కి జయపరమేశ్వరా యని పుభ మూహూర్తంబున నిల్లువెడలి దక్షిణాభిముఖుఁడై యాకాశమార్గంబున నరుగుచుండ సాయంకాలమున కొక పుగ్గము గనంబడినది.

—

మ ణి మం జ రి క థ .

అన్నగరము మీఁదగు నరుగునప్పుడు నన్నగరాధిశ్వరుని కూతుఁడు మణిమంజరి యనునది సఖులతో సాధోపరిభాగమున జల్లగాలి నేవింపుచుఁగొలుపుండి యాకాశమార్గంబున నరుగుచున్న యారాజకుమారునింగని తదీయరూపవిభ్రమ విలాసంబులు మనంబున కల్లానంబు గలుగఁజేయఁ దనయొద్దకురమ్మని చేయి వీచినది. సింహదమయఁడా సంజ్ఞనుగ్రహించి యామేడకు దాపుగా నరుగుచుంట నల్లన నందు దిగెను.

అప్పుడదివిడి యాచేషియ చెలికలైతఁగూడ తటాలున లేచి సుందరుడా? నీవుకంటుండవా? జయంతుండవా? వసంతుండవా? వీరిలో నొక్కరుండవు కానివో నిట్టిసోయగముండునా? ఆకాశగమనమున నీవు మనుష్యుండవు కానియెల్ల తెలియబడుచున్నది. నీవు తాంత మెఱింగించి నన్నుగృతార్థురాలిం గావింపుమని యడిగిన నతండు దాని కిట్లనియె.

అబలా! నాపేరు సింహదమనుండు, నేను నీవన్నవారిలో నొక్కరుండను గాను. నేకొక రాజకుమారుడ, తండ్రవంపున ద్వీపాంతరమున కరుగుచుంటిని నాకు మిగుల దాహమగుచున్నది తియ్యని చానకంబు ద్రావనిత్తువేని త్రావిపోయెద ననుటయు నచ్చతుర నప్పుడు నిట్లనియె.

రావు తా! ఇచ్చట సులభముగాఁ బానకము దొరకదు. అదియన్నతావు చెప్పెదవిను. శ్రీకూర్మముమీఁదగానరిగిన మకరాకరంబుజూడనగును. దానిందాటినఁగడల్ల నంబుబూడకట్టును. దానిం దాటిన కాంచీస్థానము, దానిపైననొకహదమున్నది, దానివల్లమునుండిదాపుననున్న వైడిమెట్లవెంబడిపై కెక్కినచో రెండుబంగారుకొండలు

గనంబడు, వానిమీదఁ గొంచెమునేపు విక్రమించి పైకిఁజనకంఠి చూడునివీడు జూడనగును. దానిఁదాటినఁ జంద్రోకం బాలోకోత్సవము జేయును. అందువెదకినచో నమృతంపుబావియున్నది. నీకు నమఃకాత గలిగియున్నచో నాబావిలో నమృతంబుద్రావి డప్పి దీర్చుకొనుము. అని పలికిన విని యయ్యులిన చతురంబులగు వచనంబులకు మెచ్చుకొనుచు నాసుందరుండు మందహాసము సేసి యిట్లనియె.

చేడియా ! నీవు చెప్పినబావి పెక్కు. చిక్కులు పశినంగాని లభింపదు. అచ్చటికి మేము స్వతంత్రముగాఁ బోవచ్చునా ? అందుల కంకిలి లేదంటివేనిఁ బోయి జాగ్రత్తవెదను అని పలుకుటయు నజ్ఞాణ యించుక సిగ్గుతో మఱియు నతనికిట్లనియె

రాజహంసమా ! అదిమానసంబంటిన వారికిఁగాని యంట రాదు నీవట్టివాడవైనచో ద్రావుచునియె. ఇట్లాండొరులు సంభాషించుకొనుచుండ వారియభిప్రాయములు దెలిసికొని చెంతనున్న చెలికత్తెయలు ఎద్దియో మిషపన్ని మాటున కరిగిరి.

అప్పు డప్పురుషపుంగవుండు ప్రాంతమందున్న హంస తూలికాతల్పంబుజేరి ముదితా ! ఇదిగో యమృతంబు గోలుచుంటిని యెంతద్రావినను డప్పి దీరకున్నది. దీనిరుచి యేమనిచెప్పుదునని పలుకుచు నధరరసం బానియాని కేళీరతుండైనంత నక్కాంత గంతంబున నద్భుతకూజితంబు వెలయ నతనిచేతులు బెనంగి పట్టుకొనినది. వారట్లు తబ్బిబ్బగుచుఁ బెక్కుతెరంగుల మన్మథకీడలఁ దేలుచు ననేకవిశేషములఁ దమపాటవంబు తేటపడ నానందించిరి.

అయ్యవనరంబున సింహదమనుండు సొమ్మసిల్లి నిద్రాయత్తుం డయ్యె. మణిమంజరియు నతనికి నిద్రాభంగము గలుగునని కదలక పాదంబు లొత్తుచుండెను. అప్పుడు ఆయలబడిలో నతని (యంగీతేబు) నుండి యొక యుత్తరము జారిపడినది. అది యేమియోయని యామణి

మంజరి యందిపుచ్చుకొని పై విలాసముచూచి యాలిపి పై కాచభాష లోనుండుటంజూచి యాభాష తానుజదివినదగుట నావత్రిక విప్పి చూచిన నిట్లున్నది.

అనేక జీవహింసా నిరతాత్మ్యరాలగు మాచెల్లెలు లంబోదరిని మీయక్క కంకాళి యనేకాశీర్వచనములు. నేనిక్కడ శత్రుం జయుండను రాజునువంచనజేసి, యతనిభార్యల నడవికిఁ ద్రోసి కన్నులంబెఱికి వారి గుడ్డల నీయొద్దకిదివరకే పంపితినిగదా ఇంత వఱకును జరిగినకథ నీవెఱిగినదే మరియు నే నేయూటంకమునులేక రాత్రుల నిప్పమువచ్చినట్లు లేనుఁగులు మొదలగు జంతువులఁజంపి తినుచుంటిని. గుడ్డిరాజు అసంగతియేమియు గుఱుతెనుగక యా హింసనుగుఱించి నన్నే యుపాయమడుగుచుండ నేను వానిని మోసము చేయుచుంటిని.

నాలుగునెలలక్రిందట నీవీరుఁ డీయూరుచేరి యారాజునొద్ద నుద్యోగమునకుఁ గుదిరెను. వీడు రాత్రుల నదృశ్యమైన గుఱ్ఱముపై నెక్కి గస్తుదిరుగుచు నాజంతువులఁ గాపాడుచున్నాడు. వీని బరిభవించుటకు నాకు సామర్థ్యములేదు. వీడు సాధారణుఁడుగాదు సురాసురులైన వీని జయింపజాలరు, వీనికి మనభాషరాదు. ఈ యుత్తరమిచ్చి నీయొద్ద కనిపితిని. వీనిం బరిమార్చి నాకుఁ దెలియఁ జేయుము. నీయుత్తరమున కెదుగుచూచుచున్నదాన.

కంకాళివ్రాసె.

అనియున్న యుత్తరము జదువుకొని మణిమంజరి గుండెమీఁదఁ జేయిపైచుకొని అయ్యో! యాయుత్తరములో నేమివ్రాసినదియు తెలుఁగక యీసుందరుఁడు రాక్షసియొద్ద కరుగుచున్నవాఁడు. పాప మీతని కీభాష రానియట్లు స్పష్టమైనది. వీడు నాయొద్దకు రానిచో నిష్కారణము చచ్చునుగదా! దైవమే వీని కీయుపకారము చేసెను. కానిత్యుని యాయుత్తరముదాచి పుటియు నిట్లువ్రాసెదనని యాలోచించి నాచెల్లెలను దీవించి కంకాళివ్రాయునది యేమంటే. ఇదివఱకు

నేను నీయొద్దకంటిన కంటిగుడ్డులము త్తరము మూలముగ నన్ని సంగతులు బోధపడినవికదా !

ఇప్పుడు నాకత్యంత ప్రాణమిత్యైదును పుత్రతృప్తుల్యుడగు రాజపుత్రుని నీయొద్దకనిపితిని. వీనికి మనముంటున్న వింతలన్నియుఁ జూపించి మనగుట్టంతయు నెరుగఁజెప్పము. వీఁడు నిత్యమునాకుఁ జాలసహాయము చేయుచున్నాడు. వీని సంతసించునట్లుల విందులు చేసి యంపవలయును. వీని నీక్షేమమరయుటకే నీయొద్దకనిపితిని. విశేషములు లేవు కంకాలివ్రాలు అని యాజాణ దానిలిపి పోలికగానే వ్రాసినది.

అట్లువ్రాసి యాయుత్తరము మునుపటి సంచిలోనే యమర్చి తెలియనట్లు అంటించి మరల సతని జేబులో వైచినది.

మునుపటి యుత్తరము తనయొద్దనే దాచి యుంచెను. ఇంతలో సతనికి మెలకువవచ్చినది. “మును సులిమికొనుచు లేచి యతండామెతో తరుణీ! నేనుబండుకొని చాలసేపై నది. లేపకపోతి నేమి? పోవలసిన యగత్యమున్నదని నీతోఁజెప్పలేదా, బాగు లాగని పలికిన యాకలికి నవ్వుచునిట్లనియె. నాథా! యీవేళనే యరుగ వలయునా! లేపు పోవచ్చును మీకార్యము తొందరయెట్టిదో నేను గూడ వినియెడఁ గొంచెము దెలుపుఁడనవుడు సింహదమనుం డిట్లనియె.

పేరీయనీ! నాకథయంతయుం జెప్పటకుఁ బెద్దతడవు వట్టును. క్రమ్మర వచ్చినతరువాత సంతయుంజెప్పెద. నేను ద్వీపాంతరమున కరుగుచుంటిని. నాకు నేడుగురు తల్లులున్నారు. వారు నవతిత్తి మూలముగా నడవిలోఁ గన్నులుపోయి నిడుమలుబడుచున్నారు. మాతండ్రివంపున నేనరుగుచుంటిని. నాకిచ్చట నిలువరాదని సంక్షేపముగా దనకథ చెప్పి యప్పడఁకికి నానవాలుగా సుంగర మొకటి యిచ్చి యెట్టుకేలకు నామెచే ననిపించుకొని మరల నాగుట్టుమెక్కి దక్షిణాభిముఖుండై యరిగెను. అట్లుచని చని, క్రమంబున నాకంకాలి

చెప్పిన యానవాలుచొప్పున లవణసముద్రంబుదాటి శీఘ్రకాలము లోనే యావర్వత శిఖరముచేరెను. అందున్న తాయి గురుతుపట్టి దానిపై నిలువఁబడి యగ్నివేల్చి చూర్ణము పొగవైచినతోడనే యారాయి పగిలి దారియిచ్చినది. ఆద్వారముగుండ లోనికరిగిన విచిత్రభవన మొకటి కన్నులఁబడినది. అందనేక చిత్రవస్తువులలంకరింపఁ బడియున్నవి మరియు ననేకమహారాజుల తలపుట్టెల మాలయొకటి గోడవక్రము వేలఁగట్టబడి యున్నది. కంకాళి యారీతినే పెక్కండ్రారాజుల మోనముజేసి నలుబదినంపత్తరములు కాగానే యతనిం జంపి యాపుట్టె నామాలికలోఁ జేర్చుచుండును.

ఆతఁడు ఇంటిలోఁ బ్రవేశించినతోడనే మనుష్యవాసనగొట్టుటచేఁ బసికట్టి యారక్కసిమేల్కని బ్రహ్మాండకరండంబు వగుల నార్చుచు నతని మ్రింగరా నవ్వీరుండు జషియక కత్తిర్పులిపించుచు ముందుగ చేతనున్న యుత్తరమందిచ్చినంత బుచ్చుకొని యారక్కసి యదివిప్పి చదువుకొని తటాలున నతనిం గొంగలిచుకొని యిట్లుయె.

వట్టి! నీవెవ్వరవ్రా తెలియక నిన్నుజంపఁ గమకించితిని. నిన్ను మాయక్క పెంచుకొని యెన్నిదినములైనది. నీవు మాయక్కకుఁ జాల యుపకారములు జేసినట్లు వ్రాసినది నీవాయుత్తరము నాకందియ్యనిచోఁ జంపుదునునుమీ, క్షమింపవేడెదను. ఈమాట నాయక్కకుఁ దెలియ పఱచకుము. నాయందుఁ గోపము జేయును. నీవు తనకు బెంపుడు పుత్రికఁడవనియు; మిగుల నహాయము చేయుచున్నావనియును, చాలమర్యాద చేయుమనియు, వ్రాసినది. ఇటురమ్మ, యిందున్న వింతలన్నియుం జూపించెదఁజూడుము. మన యింటిలోనున్న వింత లేలోకముననులేవు అనేక మహారాజులంజంపి తెచ్చిన పుట్టెలమాలిక. ఇదేచూడుము ఇప్పుడు మీయమ్మ మాయలోఁబడిన శత్రుంజయుని తలయు నిందులోనే చేరును అచ్చట మాయక్క సుఖముగానున్నదియా! ఆమధ్య నెవ్వఁడో సింహదమ

శుండను పీరుని యవరోధము కొంచెము తనకుఁ గలిగినని వ్రాసినది. వానినంగతి యేమైనదో యెఱుంగుదువా; మీయమ్మగుట్టు తెలిసి కొనలేక రాజు భార్యయే యని నమ్మియుండెనుగద. అని యనేక ప్రకారముల గుట్టువదలి మాట్లాడుచున్న దానిమాటల చేతనే యభార్థమంతయు సింహదమనునకుఁ బోధపడినది.

అతండు దానిమాటల కనుకూలముగా సుత్తరము చెప్పచు నంతరంగంబున నిట్లు వితర్కించెను. అన్నన్నా! నాతండ్రి యెంత మూఁగుడో కంకాలియను పేరుగల రాక్షసిని సుందరియనుకొని యంతఃపురంబునఁ జెట్టుకొనియె. అదియేకాబోలును మాయజేసి నాతల్లులగుక్రిష్ణ పీకించి యడవికిఁ ద్రొయించినది రాత్రుల బయలు దేరి యేనుఁగులఁ దినుచున్నదియు నదియే. ఈమాట నాకప్పుడే తెలిసినచో నాకత్తి బలిఁగా జేయకపోవుమనా, నాబాధ కాగలే కయే యుత్తరమిచ్చి దీనియొద్దకంపినది. ఉత్తరములో నన్ను జంప మనే వ్రాసియుండునుగాని, మణిమంజరిచూచి యాయువకారముచేసి నది. బొనాను, జ్ఞాపకమువచ్చినది, నిద్దురపరాకునఁ బరామర్శింప లేకపోతిని గాని యవ్వబెద్దియో యుత్తరము జదివినట్లు వ్రాసినట్లు కొంచము కొంచము జ్ఞాపకము వచ్చుచున్నది.

అహా! అచిన్నది చేసినమేలునకుఁ బరిమాణమున్నదా? దీని గుట్టంతయుఁ దెలిసికొని దీనిం బరిమార్చి వేగబోయి మణిమంజరిని గాఢాలింగనము జేసికొని దానిఋణంబు తీర్చుకొనియెడ నని పెక్కు తెరంగుల దలపోయుచు దానివెంటఁ దిరుగుచు నాయుంటున్న వింతలన్నియుఁ జూచుచు నిట్లనియె.

అమ్మా! నిన్ను మాయమ్మ చాలచాల నడుగమని చెప్పినది. దానికేమియు లోపములేదు, రాజు దానికి బోలెడియే యుండెను సింహదమనుంకను వాడు ఆనకుచు రెండుదినములు గస్తుదిగను గాని వాడు వానిదేశమునకుఁ బోయెను. ఇప్పుడు వానిబాధ యేమి

యును లేదు. నానొ సీపాతాళగృహము తెరగు దరుచు చెప్పుచుండ నేను వేడుకపడినంత యిచ్చటికొపినది. మనయిల్లు చూచినది మొదలునాకు మిగుల సంతసముగా నున్నది. మరియు నాకుఁ దినుటకు మనుష్య భోజనపదార్థము లేమైనంగలవా! యని యడిగిన నదినంత సింఠుచు నొక మనుష్యుల భోజనపదార్థము లననేల దేవతల భోజన పదార్థములు కూడనున్నవి. చూడుమని అనేక శాకములు, పచ్చడులు, పిండివంటలు మొనలగు రుచిగల పదార్థములు వండిపెట్టిన తృప్తిగా భుజించెను.

భుజించిన వెనుక దాని గుట్టంతయుఁ దెలిసికొనఁ దలంచి, అమ్మా! మనయింటిలోనున్న వింతలన్నియు నాకుఁజూపవా? లేనిచో మాయమృత సన్నేమి చూచినచ్చితివని యడిగిన నేనేమి చెప్పుదును? వేగ తెమ్మని తొందరపెట్టిన నది యతని మీఁదిమేడలోనికి దీసికొని పోయి వత్స! చూడు మివిగో రత్నరాసులు, ఇది కాంచనము, ఇవి నాణెములు, ఇవి నవధాన్యములు, ఇది చిత్రశాల, ఇందులో నున్నవంతలు దిలోకములలో శేవు. రమ్మ చూడుమని యాశాల యందొక మూలనున్న పెట్టెలోనుండి తళుక్కున మెరయు కన్ను గుడ్డులెత్తి యతనికిఁ జూపించుచు నివి యేమియో చెప్పకొనమని యడిగిన నతండవి యానవాలు పట్టలేక నీవే చెప్పమని పలికెను.

అప్పుడది, అయ్యో! యివియే చెప్పకొనలేక పోయితివేమి. ఇవి రాజ భార్యల కంటిగుడ్డులుకావా! యిచ్చట నొకపొడిచల్లి దాచియుంచుటచే నింకను పచ్చిగాయున్నవని చెప్పిన నతండు వెఱుగుపడుచు పిన్నమ్మా, యొక వేళ నీగుడ్డులు ఆరాజభార్య నేత్రముల కమర్చినచోఁ జక్కఁబడునా; యని యడిగిన నది నవ్వుచు నాయనా యట్టియవసర మేటికివచ్చును ఒక వేళ వచ్చినచోఁ దులసి యాకు పసరుతోఁగన్నులనంటించినచో యథాప్రకారముగా నుండునని చెప్పెను. ఆమాటలచే గొంతసంతసించుచు నాగుడ్డులున్న

పెట్టెగురుతుపట్టుకొని మరియున్న వింతలం జూచుచుండ రెండు పంజరములు గనంబడినవి. వాటిలోనున్న చిలుకను గోరింకను జూచి అమ్మా! ఇవి యెందుల కిట్లున్నవని యడిగెను.

నాయనా! వీని పూర్వోత్తరము వినుము చిలుకలో మీ యమ్మప్రాణములును, ఈగోరింకలో నాప్రాణంబులు నున్నవి? వీనికి భంగము వచ్చినప్పుడేగాని మఱియొకప్పుడు మాకు భయములేదు. ఈరహస్యము నీవు మాకాత్తుడవుగావునఁ జెప్పితిని. మరియెవ్వరికినిఁ దెలియదు. అని చెప్పుచు వేరొక్కగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయినది. అందునొక శయ్యయందు పదియారేడులప్రాయముగల చిన్నది యొక తెయున్నది. దాని యాకారవిలాసంబులకు నాశ్చర్యమందుచు నతండు పిన్నమ్మా! ఇందొకబంగారుబొమ్మయున్నది దీని నెందులకై యుంచితివి. ఇది నిజముగా జిన్నదిలాగేయున్నదినుమీ! యని యడిగిన విని యది నవ్వుచు కుర్రా! యది బొమ్మయనుకొంటివా; కాదు; నిజమైన చిన్నదియే ఇదిమిగుల చక్కదనముగలది కావుననట్లు కానంబడుచున్నది.

పూర్వ మొకప్పుడు మీయమ్మ దేశసంచారముచేయుచు నొక సంస్థానముమీఁదఁబడి దానిసంతయు జనశూన్యముగాఁ జేయుచు నందుఁ దనకన్నులకు మిగుల ముద్దుగాఁగనంబడిన యారేండ్లప్రాయ ముగల యీచిన్నదానిం జంపక తన చిత్రశాలలో నుంచుకొన వచ్చునుగాదా యని యూహించి తెచ్చి యిందుఁ బెట్టినది ఈచిన్నది యిప్పుడు ప్రాయము గలిగియున్నది; దీనిసంరక్షణమంతయు నేరేకమగునుచుంటిని, దీనికి లోకవ్యవహారములును విద్యయు నేనే కొంత నేర్పితిని; ఇది మిగుల తెలివిగలది అని దానికథ చెప్పినది అతండు దాని నిజమైన వెలఁదిగా నెఱింగి సాధిప్రాయముగాఁ జూచి మూర్ఛమునింగి యెట్టకేలకు లేచి అయ్యారే యిట్టిమోహనాంగి నెందును గనివిని యెఱుంగ దీని మేనికాంతికిఁ గుండనపు తప్పుగూడ చాలదని

చెప్పనచ్చును దీనియవయములన్నియు మొలచినట్లేమున్నవి అని పెక్కు తెరంగుల వర్ణించుచు పిన్నమ్మా దీనిమాట మాయమ్మ యొక సారినాతోఁ జెప్పినది, జ్ఞాపకమువచ్చినది. నాకుఁ బెండ్లిచేయుమని యడిగితిని. అప్పుడామె అబ్బాయీ నీకొఱకు చక్కని కన్యను బెంచుచుంటిని. దానిపెండ్లియాడవచ్చునని సమాధానము చెప్పినది. నేఁడు నాకన్నులు ధన్యత్వ మొందఁజూచితి నని పలికిన నది వత్సా! ఆలాగునా! అట్లయిన యుక్తముగానే యుండును నీకివ్వుమున్న చెప్పము. ఇప్పుడే మీయిద్దరకుఁ బెండ్లిచేయుదుననిన, సింహదమ నుండు సంతసించుచు పిన్నమ్మా! యిందులకు మాయమ్మ యొప్పు కొనినదిగదా; నీవును సెలవిచ్చినచో నట్లే పెండ్లియాడెదనని పలికెను.

అప్పుడది యాచిన్న దానితో పట్టి! యీశమారుని మాయక్క పెంచుకొనినది. వీనికి నిన్నుఁ బెండ్లిజేయ నిశ్చయపడినది. నీయదృష్టము మంచిది యిట్టివిజన ప్రదేశమందున్నను దగిన మగనిఁబడసితివి ఇందు మీయిరువురు యధేష్టసుఖంబులనుభవించుఁడని పలికి యా రాక్షసిభోజనముచేయుటకై మొదటఁజూచిన ముంటి గొనికొనిపోయినది.

పిమ్మట నమ్మగువయు, వానిఁజూచినది మొదలు సజాతీయ వస్తుదర్శన సంతోషముజెంది యతనిం గామిగచినది. సింహదమనుని హృదయంబునను రాగ సూచకములగు విలోకములను త్రాళ్ళచే నాకర్షించెను అప్పుడు సింహదమనుఁడు పైకొనిన తమకముతో దాని శయ్య జే గాఢాలింగనముఁ జేసికొని నాతీ! నీపేరేమి? యీ పాతాళగేహంబున నొంటిగా వసించి నీజవ్వనమంతయు నీటగలుపు చుంటి వేమనియడిగిన నప్పుడతి వానికిట్లనియె.

ఆర్యా! నాతల్లిదండ్రు లెవ్వరోనేనెఱుంగను నన్ను బాల్య మందే యిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చినదట నాకు మోహినియనుపేరుపెట్టి నదియు నిదియే. నేనింతకుమున్నునిన్నుఁగాక మరియెవ్వరిని హగనా

రిని జూచియుండలేదు. లోకవ్యవహారములన్నియు వినుటయేకాని యీజన్మమం దొక్కటియుఁ జూడలేదు. కూపకూర్మమువలె నీగుహఁ గేహంబున వసించియుంటి. నాపూర్వజన్మమం దెచ్చటనో కొంచెము సుకృతము చేసియుంటిని. లేనిచో మీయట్టిమనోహరుఁడు మనోహరుఁడుగా దొరకునా యని వలుకుచు నతనికి సంతోషము గలుగఁ జేసినది.

సింహాడమనుండును నచ్చెలి కనుకూలమగు కేళీవిలాసంబులు వెలయింపుచు నింపుపుట్టించెను. ఇట్లయ్యిరువురు దమకంబుదీరఁ గొంతతడవు గ్రీడించి యలసి సాలసియున్న సమయంబున నజ్ఞాపిని వాని కిట్లనియె.

అర్యపుత్రా! నీవు రాజకుమారుండవు. కంకాలిరాక్షసశ్రీ. అట్టిదానికి నీవుపుత్రుఁడవగుట యట్లా తెలియకున్నది. నీ వృత్తాంతము విన వేడుక యగుచున్నది. చెప్పమనియడిగిన నతండు తస్వీ! నావృత్తాంతమంతయు నీకుఁ బిమ్మటఁ జెప్పెదంగాని యొకటివినము. ఇది రాక్షసి. రాక్షసులకు మనుష్యులు అహరవస్తువులుగదా. అట్టి వారికి మనయెడ మక్కువ స్థిరముగానుండదు. యెప్పుడో యాకలి యైనతరి నిది మనలను భక్షించును కావున ముందు దీనిం బరినూర్చిన మేలగును. దీనియాయు విందులోనున్న గోరింకపిట్టలో నున్నది. దానింబంపిన నిది చచ్చునట. అట్లునేయుట నీకిష్టమేనా యని యాడి గిజ వదియును బెంచిన మోహమునఁ గొంచెము సంశయించుచు మగనిబోధచే నెట్టకేలకు సమ్మతించినది.

తర్వాత నారాజకుమారుండు దానిజాడఁ జూచి మెల్లన నా పంజరమున్నచోటి కరిగి యాపంజరములోఁ జేయిపెట్టి యాపిట్టపైకిఁదీసి యొక్కపెట్టున దానిగొంతునుపట్టి నులిమిచంపెను. అపిట్ట చచ్చినతోడనే వంతుకాలయం దారాక్షసియు గిజగిజతన్నుకొనుచుఁ బ్రాణములు వదలెను. అప్పుడు రాజకుమారుఁడు మిగుల వేడుకఁజెం

దుచు నానుందరితోఁ దనవృత్తాంతమంతయుఁ దెలియఁజెప్పి బోఁటి! ఇంకొక నికాటినియున్నది. అది మాతండ్రిని మోసముచేయుచున్నది. దానిపనిఁగూడఁ బట్టవలయును. అది నన్నే చంపఁదలఁచి యిచ్చటికిఁ బంపెనుగాని మణిమంజరియును చిన్నదానివల్లన నాకా యాపదదాటి నది. దానితో వేగము గలిసికొనవలయును. మరియు నా తల్లులు నాకై వేచియుందురని పలికి యక్కలికితో నాగృహవిశేషంబు లన్నియుఁ బరిశీలించి యందుఁ గొన్నిదినంబులు యధేచ్ఛకామంబు లందుచుండెను.

సింహదమనుండు మోహినితో నాపాతాళగృహంబునఁ బూర్వ వృత్తాంతము మరచి కొన్ని యేఁడులు రాత్రియుఁబగలను వివక్షత లేక కేళిసాఖ్యము లనుభవించెను. అక్కలమంతయు నతనికొక సంవత్సరములాగైనను తోచలేదు. తల్లులను దండిని మణిమంజరినిఁ దన దేశంబును మరచి యిష్టసుఖంబు లనుభవించుచుండ నొక్కనాడతఁ డెద్దియో కార్యంబునకుఁ దల్లుల కంటిగ్రుడ్డులున్న పెట్టె తెరచెను. వానింజూచినంత పూర్వవృత్తాంతమంతయు నతనికి జ్ఞాపకమువచ్చి నది. అప్పుడతఁడు మిగులఁ దన్ను నిందించుకొనుచు భార్యతో రమ్మణీ! నావంటిమూఁసం డెందును లేదు. తల్లులును దండియు నచ్చట శత్రుబాధితులై చిక్కులుపడుచుండ నిచ్చటసుఖం బనుభవించుచుంటి. ఆరక్కసి మాతండి నెన్నిచిక్కులు పెట్టుచున్నదియో! వేగఁ బోవలయునని చెప్పి యప్పుడ చిలుకపంజరమును, కనుగ్రుడ్డులున్న పెట్టెనుమాత్రము గైకొని మోహినితోఁగూడ గుహాముఖం బునకువచ్చి యచ్చట పూర్వము దానెట్లువిడిచెనో యట్లేయున్న యాయద్భుతతురంగముపై భార్య నెక్కించి పంజరము పెట్టెయుఁ గూడ దానిమూపుమీఁద నమర్చి మునుపటిపాడి నిప్పులో వైచెను. అప్పుడచ్చటి రాయిపగిలి దారియిచ్చినది.

పిమ్మట సింహదమనుండు తానుగూడ గుట్టమెక్కి జయవర మేశ్వరా! యనునంతలో నాగుట్టమాదారింబడి వెడలి యతివేగ

ముగా మున్నువచ్చినట్లు నడుచుచు దృటికాలములో లవణనము ద్రింబు దాటి యవ్వలియొడ్డు చేరెను. మోహిని భూలోక మెన్నఁ దును జూడలేదుకావున నంగుఁ జూచినదియెల్ల నాబిడకు వింతగానే దోచుచున్నది.

ఆమె వింతలుచూచుటకై గుఱ్ఱమును వేగముగానడువనీయక మెల్లగా నడిపించుచుఁ జిన్నచిన్నమజిలీలు చేయుచుండెను. ఇట్లు నడుచుచు నొకనాఁడు సాయంకాలమున నొకయడవిలో బనఁజేసిరి. రాత్రి యొకచెట్టుక్రిందఁ బరుండి సింహదమనుండు భార్యతో నిష్టా లాపములాడుకొనుచుండఁ బ్రాంతమున నొకసింహధ్వని వినంబడినది. దానికి దద్దరిల్లి యవ్వులవాధరి వరునిఁ గొంగలించుకొనినను భయము తీరక మేనెల్ల వణకఁజొచ్చెను. అప్పుడు సింహదమనుండు భార్యకు ధైర్యముజెప్పుచు నామెను చెట్టుమోల నిలఁబెట్టి కత్తి చేతఁబూని గుఱ్ఱమెక్కి సింహధ్వనివినఁబడినదిక్కు పరిశీలింపుచుండ నాదండ నుండి యొకసింహము మొగంబుదెచ్చికొని తోకయాడించుచు నా 'చెట్టుమోల కేతెంచి నంతలో సింహదమనుండు వెరువక యితి సాహసముతో గుఱ్ఱమును దానిమీఁదికి ద్రోలెను. అప్పుడా సింగము బెదరి వెన్నిచ్చి పరవఁజొచ్చెను. ఇడువక సింహదమనుండు దాని వెంటఁబడి తరుముచుండెను. ఈరీతి నతిరయముగా సింహమును, సింహమువెనుక సింహదమనుండుచు పరుగిడుచుండ నడుమ ననేకవృక్ష లతాగుల్మదులు నుగ్గయిపోయినవి

అట్లేకవిధముగాఁ దెల్లవారువరకుఁ బరుగెత్తెను. ఎంతదూరము వచ్చెనో చెప్పటకువీలులేదు. తెల్లవారినంత నాసింహము సింహదమనునికిఁ గనంబడినదికాదు. దానికతండు వెరఁగుపడుచు నయ్యయో! యీసింగమెందేగెనోకదా? నావచ్చినపయనంబుతయు వృధయైనదే. దీనింజంపక మగుడనని ప్రతిజ్ఞజేసితిని, యూరక మరలి పోయినచో మోహిని పరిహాసముచేయునేమో? ఇదియునుంగాక నా

వాల్గంటి నొంటిగా నట్టడవిలో విడిచివచ్చితిని. అది నాకై యెంత పరితపించుచుండునోగదా! యేమిమోసమువచ్చునో! యేమృగము నను భక్షించునేమో! యెంత తెలివిలేకున్నవాడనైతిని. అప్పుటి తొందరచే దానిమాట నిదానించనైతి నేయని పరిపరిగతులఁ జింతించుచుఁ గడువేగముగా నాబిడయున్నతావు జేరఁదలఁచి రెండు మూఁడు కోశములు నడిపించిన సంతలో పాత్రమున నొకపట్టణము గనంబడినది.

అప్పుడు సూర్యోదయసమయమైనది. దారిస్పష్టముగాఁ గనంబడుచున్నది. తానున్నదారి యాపట్టణమునడుమనుండియే పోయెను. దానింబడి వేగముగాఁబోవుచుండ నాయూరిబయట పెద్ద కాలువ యడ్డమువచ్చినది. యతనిగుట్టమున కాకాలువ యొకలెక్కా! సులభముగా దానిందాటిన అతనిగుట్టము గమనవిశేషమునకు వెరఁగందుచు నచ్చటఁగావున్న రాజభటులు వేగమేవచ్చి యాగుట్టమున కడ్డము నిలిచి యతనితో గుట్టముదిగుమని పలికిరి. అంతమాత్రమున కతండు జడియక నాకుగుట్టము దిగవలసిన యగత్యమేమో చెప్పఁడని యడిగిన వారతని కిట్లనిరి.

అయ్యో! మారాజశాసనమును జిత్తగింపుఁడు. ఈకాలువ దిగక యెవఁడు దాటునో వాని నాయొగ్గకుఁ దీసికొనిరండని నియమించెను. అట్లు నియమించుట యేటికో మాకుఁ దెలియదు. మీరు దీనిం దిగక గుట్టముతోడనే దాటిరి. రాజదర్శనమునకుఁ బోదమని రాజాజ్ఞను జూపించిన సతండేమియుననలేక యెవ్వరికైనను గాజశాసన మనతికృష్ణణీయముగదా యని తలంచి వారితోఁగూడ రాజుగారి దివాణమునకరిగెను.

ఆవార్త వినినతోడనే యారాజు సింహదమనుని శ్రేదురు వచ్చి యుచితమర్యాదలతోఁ దీసికొనిపోయి యర్థసింహాసనమునఁ గూర్చుండఁబెట్టుకొని యెల్లబంధువులను బౌరులను మంత్రులను రప్పించి వారెల్లరు విస సతని కులదేశనామంబులడిగి తెలిసికొని మిగుల సంతసించుచు నిట్లనియె.

అర్యా! నాపేరు ప్రతాపదుర్గిడు. నాకు బుర్రసంతానము లేదు. చిరకాలమునకు గాంచనమాలయను పుత్రిక జనించినది. అది రూపంబునను గుణంబులను కళావిశేషంబులను మిగుల బాగాడందగియున్నది. వెదకివెదకి దానికి దగినమగనిఁ గూర్చలేక విసిగి సాధారణునికీయ నిష్పవడక యిట్టిశపథముచేసితి. ఎవ్వఁడు మాయూరిబయటనున్న కాలువనుదిగకదాటునో వానికి గాంచన మాలను రాజ్యముతోఁగూడ నిత్తునని మనంబున నియమించుకొంటిని. నాఁడుమొదలు నేటిదాక దీనిం దాటినవాఁడెవండులేడు. తుదకిట్టిశపథంబేటికిఁ బట్టినని పశ్చాత్తాపమందుచుంటిని నేఁడు నాభాగ్యవశంబున నీవు నాప్రతిజ్ఞాభంగముగాకుండఁ గాలువందాటితివి. నీకు నావట్టిని రాజ్యంబుతో నిచ్చివేసెదను గైకొనుచుటయు నతండు సంతసించి యంగీకరించెను. సిరిరా మోకాల్వాడ్డు వాఁడుగలడా? పిమ్మట నారాజు శుభముహూర్తంబున నధికవిభవముతోఁ గాంచనమాలను సింహదమనునకిచ్చి పెండ్లిచేసి వెంటనే రాజ్యమునకుఁ గూడ నధీశ్వరునిగాఁ జేసెను.

సింహదమనుఁడా దేశమునకధీశ్వరుండై న్యాయంబునఁ బ్రజలఁ బాలింపుచుఁ గాంచనమాలతోఁగూడ యధేష్టకామసుఖంబు లనుభవించుచు నతనికిఁ బూర్వస్మృతియేమియులేక మోహినింగాని మణిమంజరింగాని తల్లిదండ్రులగాని యొకనాఁడైన స్మరింపఁడయ్యె. ధనమదులకు వెనుకటి చింతయుండదను నార్యోక్తితప్పనా ?

మో హి ని క థ.

గోపా! యాకథ యట్లుండనిమ్ము! అచటఁ జెట్టుకిందఁ దనమగండట్లు సింహమును తరుముకొని పోయినవెనుక మోహిని తెల్లవాడువరకు మరల నతండువచ్చునేమోయనునానచే నొంటిపాని

ముతో నిలచి నలుదెసలు పరికించి చూచుచుండెను. తెల్లవారినను నతని జాడయేమియు లేదు. అప్పుడప్పుడఁగి గుండెపగుల నిటునటు తిరుగుచు నతఁడుపోయిన తోవంబట్టి కొంతదూరముపోయియు నతఁడాక వేళ నాచెట్టుకిందకువచ్చి తన్ను వెనకుచుండు నేమో యని మరల నాచెట్టుమొదలుచేరి యతనిం గానక పద్ద యెలుంగున నోసింపాదమనా? యోమనోహరా! యని యరచియు నెందును బ్రతిస్వనిఁగానక గుండెలు బాదుకొనుచు దైవమును దూరుచు దన్నుచాన నిందించుచును నరచేతఁ జ్రాణంబులు పెట్టుకొని యమ్మహారణ్యములోఁ గొంతతడవు దిరుగఁజొచ్చినది.

అప్పుడాకమూలముండి యాయెలుంగు విని కొండరుదొంగలు వచ్చి యమ్మోహినింబట్టుకొని యొడలినున్న వస్తువులన్నియుఁదోచి కొనియు విడువక కట్టివైచి తమ రారాధించు నొకయమ్మవారికి బలి యియ్యఁదలచి చయ్యన నచ్చటికిఁ దీసికొనిపోయిరి. అప్పుడామె గుండెరాయచేసికొని యట్టిమగఁడేపోయినప్పుడు మరణంబెక్కుఁడాయని తెలించి నిర్భయముగా వారిమెంట కటికిచీకటిలో నమ్మవారి యాలయమున కరిగెను. ఆదొంగలాయంగననట్లు అమ్మవారిగుడికిఁ దీసికొనిపోయి ముందు కానుకలిచ్చి యావెలఁదిని బలియియ్యఁబోవు నమయమున వారిలో నొకఁడు తక్కినవారి కిట్లనియె.

ఓరీ! తమ్ములారా! ఈనారీమణి మిగుల నందకతైలాగున నగపడుచున్నది. దీని నిష్కారణమేల చంపెదరు. నావంతు వచ్చిన సామ్మ మీకువదలివేసెదను. దీని నాకుభార్యగానీయుండనియడిగెను. ఆమాటవిని మరియొకండు అన్నా! నీవేనా? కాముకుఁడవు. నాకుమా త్రము మంచియందముగలదానియందు వలపు గలుగదనుకొంటివా? హాయిగా దీనిం గౌగిటఁజేర్చువానికి దేవేంద్రుడైననుసాటివచ్చునా! నీవు నీవంతుధనం బిత్తువుగాని దీనినాకుభార్యగాఁ జేసితిరేని

నాపాలుకువచ్చిన ధనమున కిబ్బడిగానిత్తుననిపలికెను. ఆయిరువురి మాటలనువిని వేరొక్కఁడు ఓహోహో ! మీరేనా భాగ్యవంతులు! మీపాటి వలపును సామ్యునుగలవారు వీరిలో నెవ్వరుగలరు. అమ్మ వారికి బలియియ్య పేరుపెట్టిరిగాన నూరుకొంటినిగాని యాయూహ నాకు మొదటనే పుట్టినది. దీనినే నాకుభార్యగాఁ జేసినచో మీరు వంతునకువచ్చినధనము నిత్తుమని పలికిరిగాని నేను మీయందరకు నెలకు నూరుమాడలవడువున యావజ్జీవము వేతనము నిత్తుననిపలికెను.

ఈరీతి నందరకును గ్రమంబుగఁగామవృత్తులు మనంబులనంకు రించినవి. అమ్మించుఁబోణి తమకేకావలయునని యెల్లరును గోరి కల హము పెంచుకొని కత్తులందీసికోపముతోఁ బెద్దతడవుబోరి తుదకు నొకరిచేతనొకరు చంపబడిరి. ఆహా! పూర్వము విష్ణుండు జగన్మోహి నియై రాక్షసులనెల్లఁబరిమార్చినట్లు ఆమోహినియు దొంగలభగ పెట్టెను. ముచ్చలందరు నట్లుచచ్చినవెనుక యచ్చేడియ విధిచేష్టుకు నాశ్చర్యపడుచునయ్యయ్యో ! దైవము నన్నింక నెన్నిబాధలు పెట్టుటకోగదా చావనియ్యలేదని శిరఃకంపము చేయుచు నాగుడిలో నమ్మవారిని ధ్యానింపుచుండ నింతలో నామెహృదయాంధకార ముతోఁగూడ దిక్కులు చీకటివాసి తెల్లవారెను. అప్పుడు ప్రాంత మందుఁ బ్రజల కోలాహలధ్వనినినంబడిన నది యొకపట్టణప్రాంత మనియు నూరిలోనికిఁ బోవచ్చుననియుఁ గొంతకైర్వముగానుండెను. ఇంతలో నాయమ్మవారిపూజారి గుడికివచ్చి యందు రతీదేవియుం బోలెఁ బ్రకాశించుచున్న యాచిన్నదానింజూచి యక్భుతపడుచు అమ్మా ! నీవెవ్వరిదాన వీగుడిలోనికేమిటికి వచ్చితివని యడిగిన నప్పడఁది యిట్లనియె.

అయ్యా! నాకెవ్వరును దిక్కులేరు. నాభర్త యాయురణ్య ములో నన్నువిడచి మృగమును హింసింపవారిగి తిరుగా రాలేదు. మృగముచేత హింసింపఁబడనేమో తెలియదు. నన్ను దొంగలు

పట్టకొని యాధరణములన్నియుఁ దీసికొనిపోయి తుదకు నామూలముగ నే యొకరినొకరు కొట్టుకొని మృత్యుజెందిరి. అదిగోవారి కళేబరములందున్నవి. చూడుము. నీమొగముచూడ మంచివాఁడవువలె నుంటివి. మీయింటఁ గొన్నిదినములుండఁ గాపాడెదవే యని యడిగిన నతండు తల్లీ! నీకేమియు భయములేదు. మీయింటఁ బెట్టుకొని పుత్రికవలె జూచుకొనియెద. రఘు. నీభర్తను బొందఁగలవని యోదాగ్నుచు నప్పుడ తన యింటికిఁ దీసికొనిపోయెను. అతనిభార్య మిగులగయ్యాళి. ఆయిల్లానింజూచి కోపముతో నీపడుచు నెచ్చటి నుంచి తెచ్చితివి? యిది యెవ్వతెయని యడిగిన దానికతండ్రిట్లనియె. ఓనీ! యిదియొక రాజకుమార్తె. పాపము కారణాంతరమున బంధువులతో విడిపోయినదట, అమ్మవారిగుడిలో చేరినది. కొన్నిదినములు మనయింటనుండును. దీనిమర్యాదగాఁ జూడుమనుటయు నక్కులట పండ్లుపటపటగొఱుకుచు నీయాశయము నే నెఱుంగుదును. ఇది చక్కనిదిగదాయని జేర్చి నే నేమైన నందునని యిట్లనుచుంటివి. నాకన్నయిదియందముగలదియా? అదియునుఁగాక చెడిపోయినట్లు కనుపించుచున్నది. ఇంతకు పూర్వమెందర నుంచుకొనివిడిచినదో యిట్టిది మనయింటనుండినచో మనకుఁగూడ నల్లరివచ్చును. చాలు చాలు మరయొక యింటికిఁ దీసికొనిపోమ్ము. ఊరిలో విటపుష్పకులు పెక్కండ్రుగలరని పలికిన నామాటలాలించి యమ్మోహిని దెవులు మూసికొని శివశివా! ఏమయ్యా! యీమె యిట్లనుచున్నది? నీవు నన్నట్టి యద్దేశముతో దెచ్చితివా యని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

తల్లీ! నీయిల్లుంబున నల్లెన్నడును తలంపకుము. నీవు నాకుఁ గూతురవు. ఈనిర్భాగ్యురాలి కేమి తెలియును. అది యెవ్వడును మర్యాద తెలియక యల్లకూయుచుండును. దానిసంబంధము నీకేమియులేదు. నీయిల్లుమువచ్చినట్లు సంచరింపుమని పతికి పెండ్లామును తిట్టి యమ్మోహినిని సగౌరవముగాఁ దన యింటపెట్టుకొని కాపాడు

చుండెను. మోహిని యర్చకునియింట నున్నప్పుడు తనకుఁ దగిన కృత్యంబులు చేయుచు సంతతము తన భర్తనుగురించి చింతించుచు, నితరభ్యాసములేక కాలక్షేపము చేయుచుండెను.

ఆపూజారిభార్యకు నొక కంసాలితోను కోమటితోను సాంగత్యము గలిగియున్నది. నిత్యము రాత్రులయందు వారిరువురు నొకరు విడిచి యొకరు వచ్చుచుందురు. ఈరీతిఁ బెక్కుదినములనుండి జరుగుచున్నను నాపూజారి గుర్తెఱుఁగడు. ఒక్కనాఁడురాత్రి మోహిని యెద్దియోపనికి వాకిటికివచ్చెను. అప్పుడు కంసాలి గోడవ్రక్కను పొంచియుండెను. అది చూచి మోహిని భయపడి దొంగ దొంగ యని యరచెను. ఆ ధ్వని విని పూజారి దీపము తీసికొనివచ్చెను. వానికిఁ దప్పించుకొనిపోవ వేరదారి లేమింటేసి యాపూజారిముందర నుండియే పారిపోయెను. ఆపూజారి దీపము వెలుఁగున వాని నాన వాలువట్టి వాడు దొంగతనము చేయువాఁడు కాఁడనియు జారత్వమునకే వచ్చెననియు ననుమానముపడి నాటినుండియు భార్య నితర మివలచే దండింపఁదొడంగెను. ఆయదలింపా కులట గ్రహించి మోహిని మూలముగాఁ దనగుట్టు బయలయ్యెనని యామెం జంపఁ ప్రయత్నించుచుండెను. ఆపూజారి భార్య యొకనాఁ డెట్లో విషచూర్ణము సంపాదించి కొంత మిఠాయిచేసికొని, యుండలలో నా విషచూర్ణమును కలిపెను. మంచియుండలను విషము గలిపినయుండలను గురుతుగా నొక పెట్టెమీఁదఁ బెట్టెను.

ఆరాత్రి పూర్వమువలె కంసాలివచ్చి దాని మంచముక్రింద డాగియుండెను. నాటిరాత్రి ప్రొద్దుపోవువరకు పూజారి నిద్దర పోలేదు. ఆజారిణి తన విటుని యునికి బయలుపడునని దీప మార్చినది. అపుడు అర్చకుఁడు నిద్రబట్టక భార్యతో దీప మారిపోయినది. లేచి వెలిగింపుము నాకు నీ వింనాక చేసిన మిఠాయి కొంచెము పెట్టుము అని యడిగెను. ఆమాటలు విని యద విటునటు దిరిగి దీపము వెలుగించుసాధన మొక్కడ నున్నదో తెలియలేదనిచెప్పుచు

మందనముమీదనున్న మిఠాయి యుండలఁ గొన్ని తెచ్చి మగని కిచ్చినది.

అందులో రెండు మిఠాయియుండలను మంచముక్రింద దాగి యున్న యువపతికి నందిచ్చినది. అది పెట్టిమీఁదనుండి మిఠాయి తీసి కొనివచ్చునపుడు చీకటిలో నానవాలుపట్టలేక విషముగలిగినయుండ యొకటి వానితో దీసికొనివచ్చెను. ఆయుండయే యెఱుంగక యువ పతి కిచ్చుటచే నది తినిన కొంచెముసేపుననే వాడుమృతినొందెను. తానొకటితలఁచ దైవ మొకటి తలంచునను సామెత తప్పనా? ఆ లంజ మగనికి నిద్రపట్టినవెనుక మంచముక్రింద జేయిపెట్టి యతని పైకి రమ్మని నఁజ్జుచేసెను. అతండు దానికి మరల నుత్తరము చెప్పలేదు. అప్పుడు వానికి నిద్రపట్టినదనుకొని గట్టిగా లేపినదికాదు. తెల్లవారుజామున నర్చకుఁడు యథాప్రకారము గుడియొద్దకుఁ జొయెను. తర్వాత నారంభులాడి దీపము వెలిగించి యాకంసాలిని లేపెనుగాని యేమియుఁ బ్రయోజనము లేకపోయెను. వాడు చచ్చె నని గ్రహించి చీకటిలో విషముంచిన మిఠాయియుండ యతని కిడితిఁగాఁజోలునని పశ్చాత్తాపతప్తచిత్తయై గుండెలు బాదుకొనుచు వాడు చచ్చినశోక మొకటియేగాక యదయంబున రాజభటులు జూచిఁ దన్ను శిక్షింతురను వెరపు మనంబునఁ బొధింపుచుండఁ బెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచుండెను. ఇంతలో దెల్లవారునప్పుడు వచ్చు వైశ్యకుమారుఁడు గోడ దుమికి లోపలకు వచ్చెను. వానిం జూచి యా రహస్యము వానితోజెప్పి యెట్లయిన నీముప్పు దాటింపు మని వేడుకొనెను. ఆశోమతి యట్టిమాట వినినతొడనే గడగడ వడకుఁచు అయ్యో బాబు! నాకు గుండెలు కొట్టుకొనుచున్నవి. ఏమియుం దోచకున్నది. రాజభటులు జూచినచో నిన్నును నన్నును గూడఁ దీసికొనిపోయి చెరసాలఁ బెట్టుదురు. నీపాదములకు మ్రొక్కదను. నన్నేలాగునైనను మాయిల్లు చేర్చుము. సాక్ష్యమైన గావల

సినచో నిచ్చెదను. ఇందునిలువ నాకు భయమగుచున్నదని విరికితనముగాఁ బలికిన నది వాని కిట్లనియె.

ఓయీ ! నీవు వెరవకుము. దీని గురించి నీకేమియు మాట రానియ్యను. మాయింటనున్న మోహినిమీదఁ సీనేరమంతయుఁ ద్రోసివేసి దానిని శిక్షింపఁజేసెదను. ఈశవమును మనము మోచుకొనిపోయి దానియింటఁ బెట్టుదము రమ్మని పలికి యతండు కాలివైపు తొను తలయంపినిబట్టి యాశవమును మోచుకొనిపోయి మోహిని పరుండియున్న గదిలో మంచముక్రింద మెల్లగావైచి యామె లేవకుండునట్లు తలుపులువైచి యరిగిరి. ఆకోమటి యింటి కరిగియు నుదయంబునఁ దనమీఁద నేమిపడునోయని వెరపుతో నుండెను. అంతట నాచెడిపె యుదయంబున లేచి పాచిచేయుచు మోహిని ! లెమ్ము లెమ్ము తెల్లవారినమాటయే యెరుఁగకుంటివి. ఇంతయలపునకు రాత్రి యేమిచేసితివని లేపిన నులకిపడి యక్కలికి లేచినది లేచినతోడనే మెత్తిగా నామె కాలికి శవము తగిలినది దానికి బెదరి యమ్మదవతి అయ్యో ! యిచ్చట నెవ్వరో యుండిరని యరచెను.

అప్పుడా పూజారి భార్య తలుపు తెరచి జూచి మోహిని ! కంసాలి యిచ్చటఁ బరుండి యున్నాడేమి ? యని యడిగెను. అమ్మోహిని దానితో అమ్మా ! యీతం డిచ్చట కెల్లు వచ్చెనో నేనెరుఁగనని చెప్పెను. అప్పుడా టక్కులాడి ముక్కుమీఁద వేలువైచుకొని భలిభలి ! యెంతదానవె ఇదియో నీగుణము తెలిసినది వీనిఁ బెట్టుకొని యుంటివా ? తెల్లవారినది లేపివాని నింటి కనువుచు. అనిపలుకుచు బిమ్మట వాఁడు చచ్చి యుండెనని యప్పుడే దెలిసినట్లభినయించుచు గుండెమీఁదఁ జేయివైచుకొని అమ్మయ్యో ! యేమి జరిగినదో జూచితివా ? వీడిప్పుడు చచ్చియున్నాడు ఏమియు నెరుంగనిదాని వలె నట్లు తెల్లబోయెదవేటికి ? యథార్థము చెప్పుము నీకతంబున

మాకుగూడ మాట రాగలదు. నీ కులగోత్రములు తెలిసికొనక నింట బెట్టికొనినందులకు నామగని కీపాటికాస్తీ కావలసినదేయని యనేక ప్రకారములుగా నాపతివ్రతను నిందించుచు వీధిబడి యో పెద్దమనుష్యులారా ! యో రాజభటులారా ! యిటురండు మాయంటనున్న తోత్తు సరహత్య చేసినదని యరచిన విని రాజభటులాయెల్లు చొరబడి కంసాలిశవమును, రెండవ శవమువలె గదలక ధ్యానించుచున్న మోహినినిం జూచిరి.

అప్పుడా రాజభటులు పూజారి భార్యం జూచి యాచిన్నది యెవ్వతె ? మీయింటి కెట్లు వచ్చినదో చెప్పుమని యడిగిరి. అది పేరెలుంగనవారితో నిట్లని చెప్పదొడంగెను. అయ్యా ! కొన్ని నెలలక్రిందట నామగఁడు ఈ లంజను దెచ్చి యింటఁ బెట్టెను. దీని వైఖరి యంతయుం జూచి యప్పుడే వలదని చెప్పితిని. నామాట బాటిసేయకుండుటచేతనే యీరొప్పు తగిలినది. ఇదివచ్చినది మొదలు దీని యందమును వలచికాబోలు విటపురుషులు మాయంటిచుట్టు తిరుగుచుండిరి. ఈకంసాలియుఁ దరుచు వచ్చుచుండెడువాఁడు. నా కేలయని యుపేక్షగా నూరకుంటిని. నిన్నరాత్రి యేమి హేతువు చేతనో వీనిం జంపినది. ఆరహస్యము నాకుఁ దెలియక పూర్వము వలె దెల్లవారుజామున లేవమి నందియమందుచుఁ దలుపు చెంతకుఁ బోయి లేపితిని. అప్పుడును లేచినదికాదు. పిమ్మటఁ దలుపు దెరచి చూడ నిందీ శవము గనంబడినది. నేను భయపడి యిత దెవ్వఁడు యిట్లేల చచ్చియున్నాడని యెంత యడిగినను బెల్లముగొట్టినరాయి వలె మాట్లాడినదికాదు. అప్పుడు యీనేరము మాయంట జరిగినది కావున వెరపుజెంది వీధిబడి మిమ్మును బిలిచితిని ఇదియే నే నెఱిగిన కథ యని యా బొంకరి వారితోఁ జెప్పినది.

పిమ్మట వారు మోహినింజూచి దీనికి నీవేమిచెప్పవనియడిగిరి. అప్పుడా సాధ్వి మనంబున వదిలేసిన కల్పవకు వెరగుజెందుచు

దైవము తనకు మరలఁ దెచ్చిన చిక్కలగురించి చింతించుచు నెల్ల యినను జావఁదెంచియున్నది గావున వారికేమియు నుత్తరమియ్యక నేరముచేసినట్లే యొప్పుకొనుదానివాలెఁ దలవంచి యూరకుండెను. అప్పుడా రాజభటులు ఆమెను నేరముచేసినదానిగా నిశ్చయించి సంకెళ్ళువైచి బందీగృహంబునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. వైద్యు లాశవ మును గోసి పరీక్షించి విషప్రయోగము మూలముగాఁజచ్చినట్లు తెలియఁజేసిరి. అప్పుడు రక్షకపురుషులు పూజారిభార్యను సాక్ష్యము చెప్పటకు నిశ్చయించి యానేరము న్యాయాధిపతియొద్దఁ బెట్టిరి. ఆన్యాయాధిపతి యంత బుద్ధిమంతుఁడు కాదు ఆసాక్ష్యమంతయు విచారించి ఆమె మాట్లాడకపోవుటయే నేరముచేయుటకు నిదర్శన మని నిశ్చయించి యాచిన్నదానికి నురిశిక్షకు నుత్తరమిచ్చుని యప్పుడు రాజుగానున్న యజ్ఞదత్తునికి వ్రాసికొనెను.

గోపా! పూర్వము సింహదమనుండు ద్వీపాంతరమునకరుగుచు మేడమీఁద గొలుపున్న మణిమంజరియను రాజపుత్రికతో నొక రాత్రి గ్రీడించి యేగినవార్త నీవు వినియేయుంటివి. ఆమణిమంజరి గర్భము ధరించినది. ఆరహస్యమామెతండి? దాసీ ముఖంబుగాఁ దెలిసికొని గూఁతురును గోపమునేయక పండితులఁబిలిపించి యా వృత్తాంతము వాఁకిజెప్పి మణిమంజరి దోషురాలా? యని యడిగెను.

అప్పుడు పండితులు విమర్శించి శకుంతల మొదలగు రాజ స్త్రీలఁ గొందరఁదృష్టాంతముఁజూపి గాంధర్వవివాహంబున స్వతంత్రముగాఁ బతిని స్వీకరించుట రాజపుత్రికలకు ధర్మమేయగుట నిర్దోషురాలేయని చెప్పిరి. పిమ్మట రాజు సంతసించుచు నుత్సవములు పెక్కు చేయించెను. ఆమణిమంజరికి శుభలగ్నంబునఁ బుత్రుండు జనించెను వానికి యజ్ఞదత్తుడనుపేరుపెట్టిరి. ఆకుమారుండు ఆకారంబునను గుణంబులను బరాక్రమంబునను బుద్ధికోశల్యంబునను, సింహదమనుని నోలియుండెను. పదియారేఁకులు వచ్చినతోడనే యారాజు దాహి

త్తుండైన యజ్ఞదత్తునికిఁ బట్టాభిషేకముజేసి తపోవనంబునకరిగెను. యజ్ఞదత్తుండును తల్లివలన దనతండ్రివృత్తాంతమంతయు విని యా లోవమునకై వెక్కుకొరంగులఁ జింతింపుచుండెను.

అందు రాజ్యమునేయుచున్న యాయజ్ఞదత్తుండు న్యాయాధిపతి వ్రాసిన జాబునుజూచి తాను సింహాసనమెక్కి కొలఁదికాలమె యయ్యెను. మొదట నేయొక యాడుదానికి నురిదీయనాజ్ఞయిచ్చుటకు శంకించి యానేరమును గుఱించి జరిగిన గ్రంథమంతయుఁ దన యొద్దకుఁ బంపుమనియుఁ దానేవిచారించి శిక్ష విధింతుననియు న్యాయాధిపతికి వ్రాసి యాగ్రంథమంతయుఁ దనచేతకుఁ దెప్పించు కొనెను. విచారణ దినసంబున యజ్ఞదత్తుండు విద్వాంసులును, మంత్రులును, సామంతులును, పౌరులును, బెక్కండు సభనలంకరింపఁ బెద్దకొలుపుదీర్చి యచ్చటికి మోహినిం బిలిపించి పూజారిభార్యవలన మరల సాక్ష్యమును బుచ్చుకొని యాసాక్ష్యము మూలముదానే మోహినినేరము చేయనట్లుదృఢపరచెను. సాధారణముగా జారికి నుపపతియందున్న మక్కువ యెవ్వరియందును నుండదనియు, నట్టి ప్రేమాస్పదుని విషముపెట్టి యేటికి జంపుననియును, మానమవలం బించియుండుటయే నేరముస్థాపించుటకు నాధారమగుచున్నదని వ్రాసిన న్యాయాధిపతి యభిప్రాయము తప్పని స్థిరపరచి నూత్న బుద్ధియైన యజ్ఞదత్తుండు మోహిని నిరపరాధిని యని నిశ్చయించి యామెతో నిట్లనియె.

అమ్మా! నీవిట్లు మానమవలంబించి యుండుటచే నీమీఁదను నేరము స్థాపింపఁబడుచున్నది. నీమొగంబుజూడ నపరాధము జేసినట్లు గనంబడదు. నీవెద్దియో యాపదజెంద ప్రాణత్యాగమునకై తెలించి మాట్లాడకుంటివి నీవిరాగ మల్పమతులు తెలిసికొనలేక నీవీనేరము చేసినదానవేయని నిందింపుచున్నాను, లోకాపవాదముబాపకారణమే

యని పెద్దలు జెప్పదురు. ఊరక నీవట్టి యపవాదము బొందనేటికి? యథార్థము చెప్పి యీనింద బాపికొనుమని పలికిన నామోహిని యతని చల్లనిమాటలచేఁ దన హృదయసంతాపము కొంత తొలంగ నొక్కింత తలయెత్తి యతని కిట్లనియె.

దేవా! అష్టదిక్పతుల యంశములవలనఁగదా రాజు జనించును. అట్టి దేవతాంశసంభూతులగు మీరు యెఱుంగనిదిగలదా? నేనీ నేరము చేయలేదని చెప్పిన లాభమేమి? నన్ను నాపత్నముద్రంబున ముంపఁదలంచిన దైవసంకల్పమును నేను మార్పఁగలనా? వ్రయాసపడి యపరాధము తప్పించుకొని బ్రతికినను సార్థక మేమున్నది? కావున నా వృత్తాంతముతో మీకేమియు నిమిత్తము లేదు. నాకు వేగమ యురికి యాజ్ఞ యిప్పింపుఁ డని వేడుకొనెను.

అమాటలచే యజ్ఞదత్తునికి నామెయందు మరియు నక్కటి కము బాడమినది. తదీయ వేత్పత్వమున కచ్చెరువందుచు మరల నిట్లనియె. అమ్మా! యథార్థము చెప్పినచో నీకేమి లోపమున్నది. అన్యాయముగ నిన్ను నురిదీయ నాజ్ఞాపించుటకు నేనంత దుర్మాప్తుఁడ ననుకొంటివా? నన్నుఁ బుత్రునిగాఁ దలంచి నీవృత్తాంత మెఱింగింపుమని వినయపూర్వకముగాఁ బ్రార్థించిన నతని మాటలఁ ద్రోసి వేయలేక మెల్లన నిట్లనియె.

అయ్యా! మీరిట్లు సారెకు నన్నడుగుచుండ జెప్పకునికి మూర్ఖులగా నుండును. వినుండు. నాపేరు మోహిని, నన్ను బాల్యంబుననే యొక బ్రహ్మరాక్షసి యెత్తుకొనిపోయి ద్వీపాంతరమందున్న సాతాళగృహములోఁ బెట్టి పోషింపుచుండెను. అచ్చటికిఁ గొంత కాలముక్రిందట సింహదమనుండను రాజగుచూరుఁ డొక కార్యము మీఁద వచ్చెను. అతండును మణిమంజరియను రాజపుత్రిక మార్చిన యుత్తరము మూలముగా నాగక్కసి గుట్టంతయు గ్రహించి దాని జంపి యందున్న నన్ను గాంధర్వవివాహంబున స్వీకరించి కొంత కాల

మాగుహాయందు గ్రీడావిశేషము లనుభవింపుచుండెను. అంత నొక్కనాఁడు తల్లుల కన్నుగుడ్డులచూలముగాఁ బూర్వస్మృతిగలిగి యప్పుడే కదలి యద్భుతవేగముగలిగిన తన గుర్రముమీఁద నన్నెక్కించుకొని యాగుహవెడలి నముద్రంబు దాటి యీవలి యొడ్డు చేరెను.

నాకు నరణ్యములోఁగల వింకలన్నిటిని జూపుచు నొకనాఁడు గాత్రి యొక చెట్టుకింద బస జేసి మాట్లాడుకొనుచుండ నొక సింహము మమ్ముఁ జంపవచ్చినది. అప్పు డతండు గుర్ర మెక్కి కత్తి దీసికొని దానిపై బడెను. అదియఁ బారిపోయిన దానివెంట నతండు తరుముకొనిపోయెను. ఆసింహమును సింహదమనుండును నెచ్చటికిఁ బోయెనో కాని యా రాత్రియు మరునాఁడుగూడ రాలేదు. నేను జిఁతించుచు నడవిలో దిగుగుచుండఁ గొందరుదొంగలువచ్చి నన్నుఁ బట్టికొని వస్తువులు దోచికొనియు విడువక అమ్మవారికి బలినియ్య గుడియొద్దకుఁ దీసికొనివచ్చిరి గాని పాపము నామూలముగ నే వాం డెల్లరు మృతికొందరి పిమ్మటఁ దెల్లవారునమయంబున నీయూరి వాఁడు యాగుడి యర్చకఁడు వచ్చి నన్నాదరించి తనయింటికిఁ దీసి కొనిపోయెను.

వారియింట నేను కాలము గడపుకొనుచుండ నొకనాఁ డుద యమున నేను లేచునంత నామంచముకింద నీశవము పడియున్నది. కారణము నాకు దెలియదు. దీని గుర్తించి పూజారిభార్య నా మీఁద నెంతయో కల్పనజేసినది. ఎట్లయినఁ జచ్చుటయే మేలని యన్నటికి నొడంబడి యూరకుంటిని ఇదియే నాకథ మీకుఁ దోచి నట్లచేయుఁడని యూరకున్నంత యజ్ఞదత్తు డంతకు మున్నె తన తల్లి వలన సింహదమనునికథ వినియుండుట నతండ్రి తన తండ్రియనియు మోహిని తల్లి యనియు నెఱింగి గుండె ర్పులుమన నెల్లరు చూచి వెరిగందుచుండఁ దటాలున నాసింహాసనముననుండి లేచి యా మోహిని పాదంబులంబడి యిట్లనియె.

తల్లీ! నేను నీవుత్రుండను, నీవతి సింహదమనుండు మాతండి) యే, నీవుచెప్పినమణిమంజరియందు జనించి మాతామహాజ్ఞితమగు నీ రాజ్యంబు బాలింపుచుంటిని. అన్నన్నా! నీ వెట్టియిడుమలుబడుచుంటివి. కానిమ్ము. నీవీక జింటింపకుము. మాతండి) బ్రతికి యున్నాడు గదా! యెచ్చటనున్న వెదకిరప్పించెదను. నీవు ఖార్వజన్మకర్మమూలముగా నిట్టిబాధలు పడుచుంటివి. కర్మపరిపక్వమైనట్లు తోచుచున్నది. ఈమిషగా నాయొద్ద జేరితివి. లేనిచో నెట్లు తెలియునగు నంతఃపురమునకుఁబోదము రమ్ము మణిమంజరి నీకు శోశోపశమనము చేసెడుగాక యని పలికి ఆమె నిందబాపుటకై యాపూజారి భార్య వలననే నిజము వెల్లడిసేయఁదలచి యొక యినుపగునపము నెర్రగాఁ గాల్పించి యథార్థముచెప్పనిచో నర్చకునిభార్యను కాల్చమని యాజ్ఞాపించెను. అయ్యాజ్ఞానుసారముగా, రాజకింకరులు గాల్చినలోహపు గజము నంటించఁబోవునమయంబున భయపడి ఆచెడిపె గడగడవడకుచు అయ్యయ్యా! నాకంటింపకుండు అంటింపకుండు నిజముచెప్పెదనని మొర్రపెట్టుచు దాను మితాయిలో విషముంచి యానవాలు తెలియక యుపవతికిఁ బెట్టుటయు నతండు చచ్చినవెనుక తాను కోమటియు మోసికొనిపోయి మోహినిగదిలో నుంచుటయు నాబిడ మీఁదనే నేరముంచుటయు లోనగువృత్తాంతమంతయుఁ జరిగినట్లు చెప్పెను. అపుడు సభ్యులెల్లరు తెల్లపోయి దాని నిందించు వాక్యములతోనే మోహిని యోర్పునుగురించియు యజ్ఞదత్తుని బుద్ధిసూక్ష్మతను గురించియు మిగుల స్తుతించిరి.

అంత ననంతకోపముతో యజ్ఞదత్తుండు అర్చకుని పెండ్లామునకు నురిదీయ నాజ్ఞాపించుటయు, మోహినిసమ్మతింపక యర్చకుండు ఆపత్కాలములోఁ దనకుఁజేసిన యుపకారమునకు మారుగా దానిఁ గాపాడవలయునని యజ్ఞదత్తుని బ్రతిమాలుకొనియెను. తల్లిమాట ద్రోసిపేయక యజ్ఞదత్తుండు దాని క్షమించి సామాన్యశిక్షతో విడిచిపెట్టెను.

పిమ్మట యజ్ఞదత్తుడు సగౌరవముగా మోహినిని మణిమంజరియున్న యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి యామె వృత్తాంతమంతయు దల్లికిఁ జెప్పెను. మణిమంజరియు మోహిని సంతోషము జెందఁ బెక్కు తెరంగుల గారివింపుచు దుఃఖోపశమనములైన మాటలచే నోదార్చెను. మోహినియు మణిమంజరికి ననుస్కరించి యామె చేసిన యుపకారమునుగురించి సంతసించుచు సింహదమనుడు తనతోఁజెప్పిన మాటలన్నియుఁజెప్పుచు నాబిడను అక్కగానే భావించి క్రమంబునఁ దానుబడిన యిడుమల గొంచెము మరువఁజొచ్చెను.

మణిమంజరియు మోహినియు నిరంతరము సింహదమనుని గుఱించియే చెప్పుకొనుచుఁ దనాధీనచిత్తలై విరాగమతులతోఁ గాలక్షేపము చేయుచుండిరి.

యజ్ఞదత్తుడును తల్లుల సంతాపము జూడతేక తండ్రినరయునుసాయములు పెక్కుచింతించి యొక్కనాడు తనతల్లులరూపములు చిత్రఫలకంబుల వ్రాయించి పరిచారకుల చేతికిచ్చి యాఫలకరూపంబుల సాభిప్రాయముగాఁ జూచినవారి నాయొద్దకుఁ దీసికొని రండని యాజ్ఞాపించి యంపెను. రాజభటులు రాజశాసనప్రకారమాచిత్రఫలకంబులం గొని యనేక దేశములు దిరుగఁజొచ్చిరి.

అచ్చట సింహదమనుడు కాంచనమాలతో యధేష్టునుఖంబులనుభవించుచురాజ్యతంత్రీరతుండై పూర్వస్మృతిలేక తిరుగుచు నొకనాడు విహారార్థ ముద్యానవనంబునకుఁ గుచు నంగడిలో నొకచోట బదుగురు గుంపుగూడియుండుటఁజూచి యది యేదియోకనుంగొనిరండని కింకరులనంపిన వారు తెలిసికొనివచ్చి యిట్లుచెప్పిరి. అయ్యా! అడవినుండి చెంచులొక చిలుకను బెట్టెనో నమ్మఁదెచ్చిరి. పెట్టెలోఁ దగుక్కురని నేమిమో మెఱయుచున్నవి. వానినెవ్వరు నిరూపింపలేకుండిరి. ఆపెట్టెయుఁ బంజరము నడవిలో వారికొక చెట్టుక్రిందఁ

దొరకినవంట, అవిచిత్రమును జూచుటకై యనేకులు గుంపులుగూడిరి. సెలవైనచో దేవరవారియొద్దకుఁ దీసికొనివత్తుమనిపలికిరి. ఆమాటలువిని యతఁడు ధ్యానించుచు నావస్తువులతో వారినిటకుఁ దీసికొనిరండని యాజ్ఞాపించెను.

పిమ్మట నాచెంచులూవస్తువులుతెచ్చి రాజుముందర బెట్టిరి. తానిం జూచినతోడనే సింహదమును పకిఁ గలిగిన దుఃఖమింతింతని చెప్పుటకు నలవికాదు. గుఱ్ఱముపై నుండి నేలఁబడి మూర్ఛిల్లి కొంతసేపటికిఁ బరిచారకులు చేసిన యపచారములచేఁ దెప్పర్చి అయ్యయ్యా! యెంతమరుపు జెందితిని. మోహిని యడవిలో నేమైనదోగదా! ఏమేమి? ఇదిస్వప్నమా? లేక నిజముగా రాజ్యమేచేయుచుంటివా? నాకు రాజ్యమెట్లువచ్చినది? మోహినియు నేనును సాతాళ భవనములోనేకదా యుంటిమి. లేదు. లేదు అటబయలు వెడలి యడవిలోఁ జెట్టుక్రిందనున్నప్పుడు సింహముమూలముగ విడిపోతినా? జ్ఞాపకమువచ్చినది. ఈ చిలుక నేను తెచ్చినదేకదా? ఈ గుఱ్ఱ మూతలులవి కావా? అన్నన్నా! ఎన్నాళ్లైనది. రాజ్యమదమునన్నింతమరుపుజెందించునే యని యనేక ప్రకారముల వెర్రివాడుంబోలె బలవరించుచు నాచెంచులఁజీరియోరి? మీకిది యెచ్చటదొరికినవ్రా చెప్పఁడని యడిగెను.

వాఁడు ఫాలంబులఁజేతులుచేర్చి మ్రొక్కుచుసామీ! మేము వీనిని దొంగతనము చేసి తీసికొనిరా లేదు. అడవిలోఁ దిరుగుచుండ నొక చెట్టుక్రింద దొరకినవి. ఇవిమాకుదొరికి చాలాదినములైనవిగాని యిన్నాళ్లవరకుఁ గామాలకురా లేదు గానఁదీసికొనిరా లేదు మాగుడిసెలలోనే దాచియుంచితమి. పెట్టెలోనివేమియో నువ్వకుఁ దెలియకున్నవి. ఏలినవారికిఁ గావలసినచోఁ దీసికొనుడని చెప్పిరి ఆమాటలు విని యతఁడు గన్నులనీరు గార్చుచు నోరి! ఆచెట్టుక్రింద నొక చిన్నదాని జూడలేదా యని యడిగెను. వాఁడు! అయ్యో! ఆచెట్టుదగ్గర మా

శివ్వరును గనంబడలేదు. ఈపెట్టెయుఁ బంజరమునూత్రమే యున్నవి. మనుష్యుల యడుగుల జాడలున్నవని చెప్పిరి.

అంత నాసింహదమనుం డపారమగు శోకముతోనాపంజరము ను బెట్టెయుదీసికొని యప్పుడనభాంతరమున కరిగి ముఖ్యామాత్యుని రప్పించి ఆర్యా! నాకు గార్యావసరములు గొన్నియున్నవి. దేశాంతరమున కేగుచుంటిని. నేను దిరుగవచ్చుదనుక నీవీ రాజ్యంబు పాలించుచుండుమని చెప్పి తనముద్రికలిచ్చివేసెను. తర్వాత నతఁడుఅంతఃపురమునకరిగి కాంచనమాలతో నేదియో మిషచెప్పి యెట్టకేలకు నాబిడ నొడఁబరచి యాచిలుక పంజరమును పెట్టెనుమాత్రము గైకొని యొకఁడే యేకాంతముగాఁ బురమువెడలి యడవిమార్గంబు నంబడి మున్నుతాను మోహినిని విడిచిన తావునరయుచు దిరిగెను. ఎందును నామెజాడ యగుపడినదికాదు—

అతంఁడెనలేని విచారముతో నొడలెల్ల భస్మము బూసికొని బైరాగ్నియై యారెండువస్తువులను విడువక యనేకపురములు నదులు దీర్థంబులు దిరుగుచుండెను. అట్లుతిరుగుచు నొకనాడు ఒకగ్రామంబున వీధివెంబడి వేణుదండంబులకుఁ గట్టినపటములఁ ద్రిప్పుచున్న రాజభటులఁ గొందరంగాంచి సింహదమనుఁడాపటములలో నేమియున్నదని యడిగినవారు అయ్యా? చూడుఁడు అని యాపటముల వంచి చూపించిరి. సింహదమనుఁడు అందున్నవిగ్రహములలో మణిమంజరిని గురుతు పట్టలేదు. మోహినిని గురుతుపట్టెను.

సింహదమనుండట్లు మోహినిపటమును జూచి కొంతసేపుతానుగూడచిత్తరుబొమ్మవలెగదలక యట్టెనిదానించిచూచి మోహినీ! నీవు మనుష్యరూపము విడచి దివ్యరూపముధరించితివా? నన్నుమరచితివే. మాట్లాడవేమి, నన్నుగృతఘ్నునిగాఁదలంచితివా? నీపాదంబులంబడియెదను. నాయపరాధముసైపుము రాజ్యమదాంధుఁడనైనిన్ను

మరచితిని. తప్పమన్నింపుమని వలుకుచుఁ జిత్తురువుననున్న యామో హినినిఁ గొగలించుకొనఁబోవుచుఁ జెక్కుల ముద్దుపెట్టుకొనుచు విరహతాపంబంతకంతకు నతిశయించుచుండ నాపటమును విడువక నలిబిలి చేయఁదొడంగెను.

అప్పుడు రాజకింకరులు అతనివిరాళియంతయుఁజూచి పెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు నన్యాయీ! నీకేమైనఁ బిచ్చివట్టినదా? యూరక మాపటమును నలుపుచుంటివేమి? చూరాజునొద్దకు రమ్ము పోదమని నిర్బంధించిరి.

అప్పుడతఁడు కొంచెము మోహముమరలించుకొని అయ్యో! నేనేమి తప్పచేసితిని. మీరాజునన్నూరకశిక్షించువా! యొక కారణంబునఁ దొందరపడి యీపటమునునలిపితిని. ఈమాత్రముతప్పసైచుఁడు నన్ను మీరాజునొద్దకుఁ గొనిపోకుండని బ్రతిమాలఁదొడంగెను.

కింకరు లామాటఁబాటింపక ఇదిగో రాజశాసనము పరిశీలింపుము. ఈపటమును నలియఁజేసినందులకు నిన్నుఁగొనిపోవుట కాదు. సాభిప్రాయముగాఁ జూచుటయే నేరమనివలికి యతంఁడెన్ని చెప్పినను వినక బలాత్కారముగా నతని యజ్ఞదత్తుని వీటికిఁ దీసికొనిపోయిరి. సీంహదమనుండు వారినెదిరింప నవర్థత గలిగియు నప్పటి స్థితినిబట్టి యిట్టట్టనక వారివెంటనరిగెను. యజ్ఞదత్తుఁడు సభ జేసియున్నసమయంబున రాజభటులూ బైరాగినితీసికొనిపోయి రాజు ముందర బెట్టి, అయ్యో! మేముతమయాజ్ఞనుసారముగానే పటములతో ననేక దేశములు తిరిగితిమి. ఎందునుయెవ్వరును శంకింపలేదు. యీబై రాగిదీనిని జూచినది మొదలు మోహినీ! మోహినీ! యని పరితపించుచు నీపటమును గొగలించుకొనిపెద్దతడవు విడువక గడవిడజేసెను. దానంజేసి యీతనిగి దీసికొనివచ్చితిమనిచెప్పిరి. యజ్ఞదత్తుఁడు తండ్రినెఱుంగమి నానవాలుపట్టలేదు. నన్యాయిగానున్నను నాజానుబాహుత్వాది రూపశౌష్ఠవమునుబట్టి సందియమందుచు నతనితో నిల్లనియె,

అయ్యా! తమ దేశమేది? ఈపటమునుజూచి యేమిటికి శోకించితిరి? యథార్థముచెప్పడు మీ కేమియు భయము లేదని సగౌరవముగా నడిగిన వినియతండ్రిట్లనియె. అయ్యా! బైరాగిగానున్న నాకుభయమనునది యొకటిగలదా! నేనొకకారణమున నాపటమునుజూచి శోకించితి. నాశోకమున మీ కేమిసంబంధము వచ్చినది. నావృత్తాంతము మీతో నేమనిచెప్పడును? సిగ్గు సిగ్గు నాయిడుమలన్నియు జెప్పకొనుటకు పదిదినములుబట్టును నన్నుబోసిండు పోయెదననుటయు యజ్ఞదత్తుడు ఆతనిమాటలచేత నే తనతండ్రియని భాగుగానిశ్చయించి యిట్లనియె. అయ్యా! మీవంటిమహాత్ముల యిడుమల గరుంగొని తీర్పుట రాజునకుముఖ్యమైన పయ్యెయ్యన్నది నాతో జెప్పిన నేమి లోపమున్నది. నన్ను మీపుత్రినిగాఁ దలంచి మీరీపటమునుజూచి శోకించిన కారణం బెఱిగింపుడని వేడుకొనెను.

అప్పుడా బైరాగి యజ్ఞదత్తునితో అయ్యా! వినుండు నాప్రాణ ప్రియురాలగు మోహినియను దానిని నిష్కారణముగ నడవిలోవిడిచి పోయితిని నేనుదుర్మార్గుడను. ఆ నేరమునకై నన్నుశిక్షింపుడనిన నతండయ్యా! తమరు మోహినినడవిలో నేటికివిడిచితిరి. ఆమెయెచ్చటికిఁబోయినది. మీయుదంతంబు విన ముచ్చటయగుచున్నది. యెరింగింపుడనిన నతండు దాచక తనవృత్తాంతమూముల చూడముగా వక్కాణించెను. కన్నులనీరుగార్చుచు నామోహినియొక్క రూపమీ పటములోనున్నది. దానిజూచినట్లెయున్నది. అందులకు శోకించితిని. ఇదియే నావృత్తాంతమని పలుకుచున్న సమయంబున యజ్ఞదత్తుడు సింహాసనముడిగ్గ నురికి యత్యంతసంతోషముతో నతని పాదంబుల బడి, తండ్రీ! నేనునీపుత్రుండ నాపేరు యజ్ఞదత్తుడు మణిమంజరియందు జనించితిని. మోహినియుఁగొలదిదినములైనది ఇచ్చటికే వచ్చినది అని తనవృత్తాంతమంతయు జెప్పిన సింహదమనుడు ఆ! యేమో!

ఇదంతయు స్వప్నముకాదుగద! కాదు. నిజమేయని సంశోషంబను నముద్రింబున మునుంగుచుఁ బుత్రుని గొంగలించుకొని కన్నుల నానందబాష్పములుగారఁ బెద్దయుం బ్రొద్దు నొడలెఱుంగ కుండెను.

పిమ్మట సింహదమనుఁడు అ య్యత్తురముతోఁ బుత్రునివెంట నంతఃపురమునకరిగి సంతతయు తన్నేభ్యానించుచున్న మణిమంజరిని మోహినినింజూచి పెద్దతడవు గాథాలింగనములుచేసికొని, యొక్కంత సేపు ఒకరినొకరుపలుకరింప మాటలురాక కంఠములు డగ్గుత్తికజెంద జిత్తురువుప్రతిఘటనలై నిలబడిరి. అప్పుడు వారికిఁగలిగిన సంశోషమింతింతయని చెప్పటకు నలవికాదు. అట్టి సంశోషముతోఁ గొంతసేపు ఒకరినొకరు తమపడిన యిదుమలఁ జెప్పకొనుచు నిష్టాలాపములచేఁ గాలక్షేపము చేసిరి.

పిమ్మట మణిమంజరి తానుదాచిన యుత్తరముదెచ్చి సింహదమనునికిఁ జదివి వినిపించి దానికి నూరుగా చాగిన యుత్తరము వృత్తాంతముజెప్పినది. అప్పుడు సింహదమనుఁడు మణిమంజరినిఁ బెక్కు గతులఁగొనియాడి తనయున్నత దశకంతకు నీవేకారణమనిప్రస్తుతిజేసెను. తర్వాత సింహదమనుఁడు తనతల్లులను తండ్రిని దలంచుకొనివారి చిక్కులఁ బాపుటకై మిక్కిలితొందరపడి పయనంబగుటయు మణిమంజరియు మోహినియుఁ యజ్ఞదత్తుఁడుగూడ ప్రయాణమున కుత్సహించిరి చతురంగబలములతోఁగూడుకొని శుభముహూర్తంబున సింహదమనుఁడు నెడలి మార్గంబున నెడనెడఁబడుటకీరంబునున్మిఁపించి విడియుచుఁ గొన్నిపయనంబులకు విజయపురంబు జేరెను.

అందు బాహోద్యానవనంబున బసజేసి రహస్యముగాఁ దల్లులకు వార్తనంపి వారిరప్పించి మున్ను విన్నవనముతోఁదాఁదెచ్చినగుడ్లు వారినేత్రములకంటించెను. అప్పుడా రాజభార్యలు తేజోవంతములైన నేత్రములతోఁ బ్రకాశించిరి. చతురంగబలములతోఁనూరి బైట

ప్ర్యాహముపన్నియున్న సింహదమనుని యాధ్యత్యమంతయు విని శత్రుజయుడు భయపడి యూరు విడిచి పారిపోవడలచి తన్ను మాయ చేయుచున్న రక్కసియున్న యింటికరిగి దానితో జెప్పెను.

అప్పుడది బెదరక రాజేంద్రా! వెరవకుము నేనుగలుగనీకేమి కొంత నాకుయుద్ధముచేయు పాటపముగలిగియున్నది నిజముగా వారు మనమీదకు యుద్ధమునకేవచ్చినచో నన్నుబంపుము అసంగతి రాయబారము మూలముగాఁ దెలిసికొనుమని పలికిన నతండు వెరగు పడుచు నప్పుడే యొకబుద్ధిమంతుని వారివార్త తెలిసికొనుటకై యంపెను. వాడును రాజశాసనంబున సింహదమనుండున్న శిబిరమున కరిగి సగౌరవముగాఁ దమయేలిక సందేశమును విన్నవించెను.

సింహదమనుడు నవ్వుచు చూతా! మీరాజుతోఁ గొన్నిరహస్యములుమాట్లాడవలసియున్నవి. ఇచ్చటికిఁదీసికొనిరమ్మనిచెప్పెను. వాడును వేగంబునంబోయి సింహదమనుని యాజ్ఞను శత్రుజయునితోఁ జెప్పిన నతండిట్లనియె. ఓరీ! నేనిప్పుడు శత్రుమధ్యమునకు నొంటిగాఁబోవచ్చునా? వారునన్నుబట్టి బద్ధునిచేసినచో నేమిసేయనగు వారిబలాబలము తెల్లున్నవి శాంతముగా నుండిరా? యుగ్రముగా నుండిరా? తెలుపుమని యడిగినఁ వాడిట్లనియె.

దేవా! వారిని మనమెట్లును గెలువ లేము. వారిముఖవిలాసము లనుజూడ శాంతముగానుండిరి. వారియెడఁ గ్రోర్యముఁజూపట్టదు. మిమ్ము రప్పించి నమ్మించి మోసముచేయ వారికంత యననరమేమి? యుద్ధముచేసి జయింపలేరా? వారియుద్దేశము మీతో సంధిమాటలు మాట్లాడుకొనుటకే యని తోచుచున్నది. వారిమాటలన్నియు బ్రసాదాభిముఖములుగానే యున్నవి. నిజముగా వారుతలంచుకొనిన మీకుఁ బారిపోవుటకు శక్యమగునా? కావునమీరుగొన్ని కానుకలు దీసికొనిపోయి వారిని బ్రసన్నులఁ జేసికొనుటయే యుత్తమమని పలికిన

పానిమాటలు పాటించి శత్రుంజయుడు తగుపరిచారకులతోఁ బెక్కు కానుకలు తీసికొని సింహదమనునియొద్ద కరిగెను.

సింహదమనుండు తండ్రికెదురేగి మంచిమర్యాదలతోఁ దోడి తెచ్చి యుచితపీఠంబునం గూరుచుండంబెట్టి తానును యజ్ఞదత్తుడు లోనుగాఁగల సామంతులతనిచుట్టును పీఠంబులఁగూఁఘ్నుండి లోకపరి పాటిగాఁ గుశలప్రశ్నలఁ జేసికొనదొడంగిరి. అట్లుకొంతసేపు మాట లచేఁ గాలము గడపినవెనుక సింహదమనుండు శత్రుంజయునితో నార్యా! నీకు సంతానముగలదా యని యడిగెను.

దాని కతఁడు తలవాల్చుకొని అయ్యా! నాచరిత్ర మేమని చెప్పుదును. నేను సంతానము బడయఁ నెక్కుడు ప్రయత్నముజేసి యొకవనితమాట విని గర్భవతులైయున్న యేడ్గురుభార్యల నడవి పాలునేసికొంటిని. ఆదుర్మార్గురాలి మూలముగానే నాకీముప్ప వచ్చి నది. దానిని దెచ్చినదిమొదలు నాగ్రామంబున నతిష్ఠములే సంభ వింపుచున్నవి. అదియు గొడ్రాలేయైయున్నది. దానంజేసి నాకు సంతానము లేదని సంతాపముతోఁ జెప్పెను.

సింహదమనుండు మొదటఁ దండ్రిని బెద్దతడవు చిక్కులు బెట్టదలంచుకొనెను. గాని యతనిఁజూచినతోడనే దుఃఖమునహింప నేరక వెంటనే యతని సంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోయి తల్లుల నేడ్వరను జూపి వీరెవ్వరో యెఱుంగుదువా యని యడిగెను.

శత్రుంజయుడు చిరకాలమైనను వారిని గురుతుపట్టెను. కన్నులు కలిగియుండుట శంకించుకొనుచు నతనితో నేనెఱుంగనని యనుమానముగాఁ జెప్పెను. అప్పుడు సింహదమనుడు తండ్రికి నమ స్కరించి తన్నెరింగించి తనకుఁ జ్ఞానమువచ్చినదిమొదలతనింజూచిన దాక నడుమజరిగిన కథయంతయుఁ జెప్పెను. అప్పుడు శత్రుంజయుఁ డదియొక కలగాఁ భావించి కొంతవరకు నమ్మలేదు. భార్యలును

గొడుగును కోడండు పొత్తుడు మొదలగువారు తనకు జేయు మన్ననలం జూచి నిజమేయని నమ్మెను.

శత్రుంజయుడు దైవఘటనము గుఱించి యాశ్చర్యపడుచుఁ దా నెఱుంగఁకుండ నిజ్జేపంబు గృహంబునం గనంబడిన సంతసించు నిరుపేదయుంబోలే నానందపారావార కల్లొలమూలికలం దేలియూడుచు భార్యలం గారవించి పుత్రుని మన్నించి పౌత్రుని ముద్దుగొని కోడండ్ర) నాదరించి వారివారికిఁ దగినట్లు మన్ననలం గావించెను.

పిమ్మటఁ దండ్రి యనుమతిచే సింహదమనుండు చిలుకయున్న పంజరమును దెచ్చి చిలుకను పైకిఁదీసి ముందుకాల్లు విరుగఁదీసి వెనుక రెక్కలు ముక్కలుచేసి తర్వాత కంఠము నులిమి దూరముగా వినరి పార్శ్వమెచెను.

గోపా! యేమిచెప్పదును! అంతలోనే శత్రుంజయుని యింటను మాయవనిత వేషముతోనున్న రక్కసి నిజరూపము ధరించి బ్రహ్మాండకరండము పగులనార్చుచు నెగసి సింహదమనుని దాపునకు రాఁబోయెను. మొదటనే కాళ్లువిరచెనుగాన నొకచోట కాళ్లును నొకచోటఁ జేతులును విరిగి పడిపోవ నతఁడు విరిచినయట్లాకచోట శిరము శరీరముతో వేరుజెందినంత నక్కంకాళి మృతినొందెను. దాని పాదములక్రిందను జేతులక్రిందను మొండెముక్రిందను తలక్రిందనుబడి యనేకజేవులు మృతినొందినవి. దానిదేహ మెంతయుండునో విచారింపుము. ఆయుత్పాతముచుజూచి పౌరులందరు వెరగందుచుఁ జిట్టచివర దానికథయంతయు విని సింహదమనుని మిగులవినుతించిరి.

యజ్ఞదత్తుడు మొదలగువీరులు పెక్కెండువచ్చి దానియం గంబులన్నియు పెద్దకఠారులచే ముక్కలక్రింద నరికి దహనము చేయించిరి. తలమూత్రము నరుకుటకు లొంగినదికాదు. దానిబెక్కండు గొప్పసాధనముచే నూరిబైటనున్న యడవిలోనికి బెద్దకాలము నకు దొర్లించిరి. శత్రుంజయుడు సకలపరివారసహితముగాఁ గోట

తోనికీ దీసికొనిపోయి శుభముహూర్తమునఁ బుత్రునికుఁ బట్టాభి
షేకముచేసి తాను తపోవనమునకరిగెను. యజ్ఞదత్తుఁడు కొన్నిదినము
లుండి మరల మాతామహుని రాజ్యమునేయ నరిగెను. సింహదమ
నుండు కాంచనమాలనుగూడఁ రప్పించి మువ్వరభార్యలతో యథే
ప్రకామంబుల ననుభవించుచుఁ బెద్దకాలము రాజ్యముసేసెను.

గోపా! నీవుచూచిన పుట్టి యారిక్కనిది. చిరకాలమైనది.
కావున మేదో మంసములు హరించినవి. దానిగొప్ప యిప్పుడేమి
యున్నది. దాని మేవోమాంసములున్నప్పుడు చూచితీరవలయును,
మార్గస్థులు దానింజూచి పర్వతమేయని పెక్కుదినములవరకు భ్రాంతి
పడుచుండిరి. ఇదియే దానివృత్తాంతము. నిస్సంశయముగాఁదెలిసినది
కదా? యని యడిగిన వాఁడు నామీ! మీకటాక్షమున సంతయుఁ
దేటగాఁ దెలిసినది. కథ నాకు మిగుల సంతసము గలుగఁజేసినది.
ఇట్లు చెప్ప మీకుగాక యన్యులకు శక్యమా? యని యయ్యతీశ్వ
రునిఁ బెక్కుగతులఁ గొనియాడెను.

అంతలో ప్రయాణసమయమైన నాగొల్లవాఁడును యతీశ్వ
రుఁడును నప్పరంబు వెడలి మార్గంబునంబడి నడుచుచు గ్రమంబున
పదియవ మజిలీ చేరిరి —

ప ద య వ మ జి లీ.

సో మ శ ర్త క థ.

పదియవమజిలీ, యొక రాజధానిగానున్నది. వారిరువురు నతి
విశాలంబగు నాపట్టణపువీధింబడి బోవుచుండ నొకచోట నడివీధిలో
నినుపకంబమున నొకబ్రాహ్మణుడు నిలబడియున్నట్లు కనబడినది.
జానింజూచి యాగోపాలుఁడు మఱిసిద్ధునిఁ బైకినడువనీయక యడ్డము

వచ్చి సామీ! దీని మీరు చూచితిరా! మిక్కిలి పొడవుగానున్న యాయుక్కుకంబముపై నిలబడిన బ్రాహ్మణుడెవ్వడు? కదలక యివట్టణపువంతలఁ జూచుచున్నాడాయేమి? ఈతనివృత్తాంతమెఱింగింపుః శనిన నమ్మణిసిద్ధుఁడును పైకిఁదలయెత్తి నిరూపించి చూచి యోరీ! దీనిపైనున్న వాఁడు నిజమయిన బ్రాహ్మణుఁడు గాదునుమీ? అదియొక పోతని ప్రమామ. దానికథ భోజనంబైనవెనుకఁ జెప్పెదనులే యనివలికి నడువఁబోయిన వాఁడు మణిసిద్ధుని పాదంబులంబడి అయ్యా! గమనాయాసము వాయువఱకు మీచరణంబు లొత్తెదను. ఇచ్చటఁగూర్చుండి నాకు దీనివృత్తాంతము జెప్పఁడు. విన మిగుల వేడుక గానున్నది. అని నిర్బంధించిన నయ్యతివతి వాని యాసక్తికి మెచ్చుకొని యచ్చటనే యొక చోటఁగూర్చుండి తనయొద్దనున్న మణి ప్రభావమున దాని వృత్తాంతమంతయుఁ దెలిసికొని వానికిట్లని చెప్పఁదొడంగెను.

కొండపల్లి యనునగ్రహారంబున సోమశర్మయను బ్రాహ్మణుఁడుగలఁడు. అతఁడు మిగులదరిదుఁడు. ఎన్నివ్యాపారములుచేసి నను నొక కాసైనను లభించినదికాదు. అతఁడొకనాఁడు భార్యతో నిట్లనియె బోఁటీ! మన యిరుగుపొరుగుననున్న భాగ్యవంతులఁజూడ జూడ నాకెంతయు విచారముగానున్నది. వారు భార్యలతోఁగూడి హంసతూలికాతల్పంబుల గాజుదీపపు కాంతులు ధవళకుడ్యకాంతులతో మేలమాడఁ గ్రీడింపుచుండురు.

నీవు చూడ నెప్పుడును మాసినగుడ్డలే కట్టుకొనుచుఁ దల దువ్వకొనక యసవ్యముగానుండువు. మనయిల్లుజూడ పేడతో దుక్కుతో నిండియుండును. ప్రొద్దుగుంకినంత కొంచెముసేపైన దీపముంచవు. చీకటిలోఁ గన్నులుగానక నల్లులుగుట్టుచుండ నులక మంచములఁ బరుందుము మనకును వారికిని మిగుల దారతమ్యము గలదు. వారు భాగవంతునికి బంధువులును మనము విరోధులమా? మనకుమాత్రమిట్టియైశ్వర్యము లుండరాదా? ఇట్టి దరిద్రపుబ్రదుకు

బ్రతుకుటకంటె జచ్చుటయేమేలు. ఇంతకును కారణురాలవు నీవువను నిన, బురుషునికి భార్యమూలముగా నైశ్వర్యము వట్టును. దరిద్రము గూడదానిమూలమున నేవచ్చును. దీనికి దృష్టాంతరముగా నొకకథ చెప్పదవినుము.

పూర్వము విక్రమార్కుండును భట్టియు దేశసంచారముచేయు చుండ నొకయడవిలో నిసుకమీఁద సాముద్రికశాస్త్ర లక్ష్మితములైన రేఖలతో నొప్పుచున్న పాదచిహ్నములు గనంబడినవి. వానింజూచి విక్రమార్కుండు భట్టితో నీపాదచిహ్నములంచూచితివా! వీనిచూడ సీమార్గంబున మనకన్న నధికుడగు మహాగాజు నడచినట్లుతోచు చున్నది. వేగనడుపుము మనకుదాపుననే యుండవచ్చును అతండె వ్వఁడో చూతమనిపలికిన భట్టియిట్లనియె.

రాజా! యీయడుగుల పక్కను పడతియడుగులుగూడఁగనం బడుచున్నవి. చూచితివా? వీనిచిహ్నములుచూడ నైశ్వర్యము గల వారి పాదచిహ్నములవలె గనంబడవు. శ్రమవడి నడిచినట్లుతోచు చు న్నది. అయిననుపోయిచూతము వదుడని పలికి యిద్దరును వేగముగా నడిచిరి. ఆయడుగులజాడంబట్టి పోవఁబోవ నొకవల్లెటూరు గనంబడి నది. ఆయూరిలో నొకయరుగుమీఁద నాయడుగులుగలవారు పండు కొనియుండిరి. వారొక బ్రాహ్మణదంపతులు మిగులదర్పిదులు. వారిం జూచి విక్రమార్కుండును భట్టియు మిక్కిలి వెరగుపడుచు నాబ్రాహ్మణునిలేపి అయ్యా! తమకాపురమేయూరు? ఇచ్చటికేమిటికి వచ్చితిరి? మీస్థితిగతులెట్టివని యడిగిరి.

ఆబ్రాహ్మణుండులేచి వారితోనిట్లనియె. అయ్యా! మాది రాయవరము. నేనుబ్రాహ్మణుండను. ఈచిన్నదినాభార్య. బాల్యంబు ననేదీనినాఁకు బెండ్లిజేసిరి. నాకుజ్ఞానమువచ్చినది మొదల దరిద్రమే బాధింపుచున్నది. ఎన్నియుపాయములచేతనైనను నింటియొద్ద జీవనోపాధి కుదిరినదికాదుఎందైన నుదరపోషణమగునేమోయని భార్యతో

నిల్లువిడిచి యిట్లువచ్చితిని. మీరుమిగుల మంచివారుగఁ గనిపించుచున్నారు. మాకుమిగుల నాకలిగానున్నది. ఈపూటకింతభోజన నడుపాయముచేయుదురా? యనియడిగెను. అప్పుడు భట్టియు విక్రమాద్భుండును సతనిదరిద్రమునకును భార్యయేగదా! హేతువని యూహించియీమె యవలక్షణము లన్నియుఁ బరీక్షించి యందలి యథార్థము తెలియఁగోరి యతనికిట్లనిరి.

బ్రాహ్మణుడా! యెంతదరిద్రమువచ్చినను నాఁడుదాని నిల్లుగదుపుదురా? పాపము ఈచిన్నదినితో మార్గక్లేశమునుభవింపుచుఁ దిరుగుచుండెనే! కటకటా? ఆమెమొగమెట్లు వాడిపోయినదోచూచుడు. ఇప్పుడైనను మేముచెప్పునట్లు చేయుము. ఆమెభోజనము నిమిత్తము కొంతసామిత్తుము. దానితో నీబిడనింటికిఁబంపుము. నీవుచూతోరమ్ము. నీక నెద్దియేని వ్యాపారమున ధనముదొరుకు నుపాయముతూపింతుమనుటయు సతంఁడందులకు సంతసించుచు వారికిట్లనియె. అయ్యలారా! మీరుపుణ్యాత్ములు ఇంటియొద్ద నెట్లును గడవమి దీనివెంటఁ జెట్టికొని తిప్పుచుంటిని. ఇంటియొద్ద దిక్కెవ్వరునులేరు. దీనికెద్దియేని యాధారముచూపించినచో నింటికనిపెదను. నేనుమీతోవచ్చి మీరుచెప్పినపనిని జేయుదు. అట్లునుగ్రహింపుఁడని వేసుకొనుటయు వారు అందులకు మీభార్యకిష్టమున్నదియో లేదో యడుగుమనిన సతంఁడామాటజెప్పిన నాబిడసంతోషముతోనే యొప్పుకొనెను. నిక మార్కుండు భట్టియు నాబ్రాహ్మణునిభార్యకుఁ గోరినంత ధనమిచ్చి యిచ్చవచ్చిన చోటునకుఁ బొమ్మనిచెప్పి యతనిఁ తన వెంటఁదీసికొని యుజ్జయినీ పురమునకరిగిరి.

అందు వారాబ్రాహ్మణునికి వేరొక్క చక్కనికన్యకం బెండ్లిచేసి యాచిన్నదికాపురమునకు వచ్చినతోడనే మున్ను తానుంచిన నగలన్నియు మరలబుచ్చుకొని కట్టుగుడ్డలతో నాదంపతులనెక్కడిగిరి

బాండని విడిచివేసిరి. ఆదంపతులు ఉజ్జయినీపురమువిడిచి మధ్యాహ్నమున కొకయగ్రహారముజేరిరి. విక్రమార్కుండు భట్టియు నతని యదృష్టమును బరీక్షింపఁ బ్రచ్ఛన్నముగా వారివెంట నరుగుచుండిరి.

అట్లామిథున మాయగ్రహారమున నెవ్వరి యింటికిఁబోక యొక గృహస్థుని వీధియగుమీఁద నిలువంబడెను. వారుచేరిన యొక నిమిషమునకే నాలుగుదినములనుండి ప్రసవముకానేరక నొప్పులు పడుచున్న యాగృహస్థునిభార్య సులభముగా నీళ్ళాడెను. అదిచూచి యాయజమానుఁడు మిగుల సంతసించుచు నాదంపతులు వచ్చుటచేతనే తనకాశుభముగలిగినదని నిశ్చయించి వారికి మిగుల మర్యాదజేసి పిండివంటలతో భోజనము పెట్టి చినాంబరములుగట్టి నిచ్చుటయేగాక వారిరాక శుభప్రదమని యూరింతయుఁ జాటించెను.

ఆవార్తవిని. యాయూరనే వేరొకగృహస్థుని భార్యయు నట్టిచిక్కనే పొందియుండ నాయజమానుఁడు నాదంపతులను పల్లకి మీఁద నూరేగింపుచుఁ దనయింటికి దీసికొనిపోయెను. వారి పాద మెట్టిదోకాని వారిల్లుచేరిన వెంటనే ఆయిల్లాలును సుపుతునింగని నది. అప్పుడాయజమానుఁడు పట్టరాని వేడుకతో నాదంపతులను భార్యతీవరమేశ్వరులని భావింప చిత్రసూపాంబరములతో నలంకరించి పూజింపుచుఁ గొన్నిదినములు తనయింట నుంచుకొనెను.

కృమంబున వారిఖ్యాతి జగద్విత్తమైనది. ఎవరికే చిక్కులు తటస్థించినను వారిందీసికొనిపోయిన తక్షణమేచివారణమగుచుండెను. వారి నొక్కపూటకన్న నెక్కడను నిలువనీయక పల్లకిలంబు యుత్సవములు చేయుచుదీసికొనిపోవుచుండును. వారికిచ్చు ధనము నకు నగలకును బట్టలకును మితిచెప్పటకు వీలులేదు. వారిస్థితి నిత్య కళ్యాణము పచ్చతోరణముగానున్నది. వారి దర్శనమునకై యనేక గ్రామములనుండి జనులువచ్చి వేచియుండును. ఈరీతి గొన్నిదినములు దేవతావైభవములు జరిగినంత నొక్కనాడు పల్లకియెక్కి

మూరేగుచు నొక యూరనుండి యొక పట్టణమునకుఁ బోవుచుండ నొక యేనుఁగువచ్చి యావిపుని మెడయందుఁ బూవులదండవైచి బంగారుకలశముతో నుదక మభిషేకము చేసినది.

పుత్రకూన్యూడగు రాజు చనిపోయినప్పుడు ఏనుఁగ చే వరింపఁ బడినవానినే రాజుగా జేసికొనుట యాదేశ సాంప్రదాయముగా నచ్చటి ప్రజలెల్ల నాబ్రాహ్మణునినే రాజుగా భావించి శుభముహూర్తమున బట్టాభిషేకముజేసిరి. అదియంతయుఁ బ్రచ్చన్నముగానుండి చూచుచున్న భట్టివిక్రమార్కులు ఘనుఘనిభాగ్యము స్త్రీమూలముగ నే కలుగునని నిశ్చయించిరి. అతడు తమకన్న గొప్పరాజు కావున వినయముతో నతనియొద్దకుఁబోయి చేసిన విధాన మంతయుఁ దెలియఁ జేయుటయు నాబ్రాహ్మణుఁడు మిగుల సంతసించుచు గృతజ్ఞతసూచింపుచు వారిఁ బెక్కు గతులఁ బూజించెను.

భట్టివిక్రమార్కులును తమరుచేసిన కృత్యము ఫలించెనని సంతసించి తమదేశమున కరిగిరి. కావున నాతీ! నీకోఁ గొన్ని దినములు విడిపోయి నేను దేశాంతరమరిగి ధనము సంపాదించుకొని వచ్చెదను. నాకు దారిభత్యమేమైన నిమ్మని సోమశర్మ భాగ్య నడిగెను.

అప్పుడామె యేమియు లేక తెల్లఁబోయి చూచుచునామాట మెల్లన జెప్పినది సోమశర్మభార్య నాక్షేపించుచు నీమెడనున్న మంగళసూత్రమిమ్మి యతీసెలు వండియమ్ము. నేను ధనము సంపాదించుకొని వచ్చి నీమేసంతయు బంగారముజేసెదనని చెప్పెను. అపతి వ్రత మగినిమాట దాటక యప్పుడే తనమెడనున్న మంగళసూత్ర మిమ్మి బెల్లము పిండియు నూనెయుఁదెచ్చి యాలకులు, జాజికాయ, జాపత్ర మొదలగు వస్తువులు కొన్ని తెచ్చుటమరచి వానిదెచ్చుటకు గ్రహ్మరంగడి కరిగి యావస్తువు లిమ్మని యడిగెను. అప్పుడు కొంచెము చీకటిసమయముగాన నాకోమటి సందడిలో నందు జాజికాయకుఁ బదులుగా వననాభిదుంప నిచ్చెను.

అయిల్లాలు తెలియక దానింగొనిపోయి నూరి పిండితోఁగలిపి పెద్దవిగా నిరువదినాలుగఁజేసెలను వండినది. వానిలో నొకటియైనను దానుదినక మూటఁగట్టి తెల్లవారుజామున నరుగునప్పుడు మగని కం దించెను. అతం డామూటను దీసికొని యూరువెడలి యడవిమార్గం బునంబడి జాముప్రొద్దుకొవరకు నడిచెను. అం దొకచెరువు గనం బడినంత నందు స్నానముచేసి యాయతీసెలం దినఁదలంచి యా మూట చ్చెట్టుకొమ్మకుఁదగిల్చి గుంటలో స్నానముచేయుచుండెను. ఇంతలో నిరువదినలుగురు దొంగలు విచ్చుకత్తులతో ఘోరాలిచ్చుచు గాడిదెలమిఁదఁ బెక్కుధనమును తీసికొనివచ్చి యాచెట్టువుగట్టిన నున్న మఱిచెట్టుకింద ధనమంతయు రాశిగాఁబోసి మిగులనాకలిగా నుండుటచే నీరైనంద్రాగి యాకలి నడగించుకొనఁదలంచి గుంట లోనికిఁ బోయిరి.

సోమశర్మ యంతకుమున్నే వారిఁజూచి దొంగలని నిశ్చయించియు ధైర్యమువిడువక వారి సంఖ్యదెలిసికొని ముక్కుబట్టుకొని కన్నులుమూసికొని జపముచేయుచుండెను. అదొంగలతనింజూచి య రచుచుఁ గత్తులందెచ్చి నరకబోయిరి. అందులకతండు కొంచెమైనను జడియక యోబాబులారా ! యూరక నన్నలచంపెదరు ? నేను జ్యోతిష్కుడను మీరిచ్చటికి వత్తురనియు నాకలిగలిగియుందురని యుఁ దెలిసికొని లెక్కపెట్టి మీరుఁ దిన సరివడిన యరిసెలం దెచ్చి తిని. మీరాక కెదురుచూచుచుంటిని. అదిగో అతీసెలమూట నా చ్చెట్టుకొమ్మందగిలించితి జూచుకొనుఁడని పలికిన సందోకఁడు ఆమూ టను విప్పిచూచిన నందిరువదినాలుగే అతీసెలున్నవి. వానింజూచి యతని దైవజ్ఞత్వమున కాదొంగలు ఆశ్చర్యపడుచు నతనిజంపక బహుమానముఁ జేయఁదలంచి యతని దమగురువుగానుండుమని చెప్పిరి. పిమ్మట నాదొంగలందరు నాచెట్టువులో స్నానముచేసి కత్తులన్నియుఁ బోగుగాఁ బెట్టి యాబ్రాహ్మణుఁడు తెచ్చిన యతీ సెల నిరువదినలుగురు వంతువ్రాకారము దిని నీరుత్రాగి యా

బ్రాహ్మణునే కాపుంచి యాచెట్టుక్కిందఁ పండుకొని నిద్రపోయిరి. అంత నాయటిసెలలోనున్న విషము తలకెక్కి యాదొంగలందఱు నిద్రలోనే ప్రాణములువిడిచిరి. వారిచావుసోమశర్మ కొంతనేపటికిఁ దెలిసికొని మితిలేని సంతోషముతో మనంబున నిల్లుపోసెను.

అహా ! వీరిందఱు నేను బెట్టిన యటిసెలమూలము గానే మృతిఁబొందరి. ఈయటిసెలలో రాత్రి నాభార్య ప్రమాదమున నాభి కూడ గలిపినది కాబోలు. దైవము నాకీతీరున ద్రవ్యము గూర్చెను? లోకంబంతయు నైనముచేతిలోనున్నది. పురుషకారం బేమియుఁబనికిరారు. ఒకప్పుడెంత ప్రయత్నముచేసినను గాసెనలభింపదు. వేరొకప్పుడూరకయే పెక్కు ద్రవ్యలాభము కలుగును. నాకు దైవాయత్తముగా నిప్పుడు గొప్పద్రవ్యము దొరికినది. దీని నెట్లుమోసికొని పోవుదును? పోనీ, మోసినంత దీసికొని పోదమనిన నిందున్నదానికై చింతగానుండును. ఎవ్వరినైనను సహాయముతీసికొనివత్తమన్న భాగమును గోరుదురు. ఏమిచేయుటకును దోచకున్నది. ఇదియునుంగాక యీ యాధనమంతయుం జూడ నొకమహారాజుగారిదిగానున్నది. ఇందుఁ బెక్కురత్నమండనములు గలిగియున్నవి. వారికిఁదెలిసినచో నాపనిపట్టకమానరు అని పెక్కు తెరంగులఁ జింతించుచు నొకకత్తిచే నాదొంగల యంగంబులన్నియు ముక్కలుగా నరికి రాశిగాఁజేసి యాధనరాశిచుట్టును దిరుగుచు నేమిచేయుటకుఁ దోచక చింతించుచుండెను.

ఇంతలోఁగొందఱు రాజభటు లాదొంగలవెదకుచునాచెట్టువు నొద్దకువచ్చిరి. వారిఁజూచి సోమశర్మ కొంచెముభయముజెంది యంతలోఁ దనకు భగవంతుఁడిచ్చిన బుద్ధిబలముచేత దైర్యము తెచ్చుకొని కత్తిచేతఁబూనిపహరాయిచ్చువానివలె నాధనరాశిచుట్టును దిరుగుచుండెను. రాజకింకరులు రాజుగారిధనమును చెట్టుక్కిందఁజూచి యానవాలుపట్టి సంతోషముజెందుచు సోమశర్మకు సమీపముగాఁ

బోయి నీవెవ్వడవు? ఈధనంబేటికి దెచ్చితివనియడిగిన సోమశర్మయు మరల మీరెవ్వరు? మీరిచ్చటి కేల వచ్చితిరి? అని యడిగెను.

అమాటలువిని రాజభటులు సోమశర్మతో మేము భూరి శ్రమచేసి రాజుకింకరులము ఈధనము మా రాజుగారిది. మొన్నఁ గోటలో దొంగలుపడి దోచుకొనివచ్చిరి. వారిం బట్టుకొనుటకై వచ్చితిమి దొంగలేమైరి. నీవీధనము నేటికిఁ గాచుచుంటివి? నిజము చెప్పమని యడిగిన నతం డిట్లనియె.

నేను సోమశర్మయను బ్రాహ్మణుండను నాకు దైవబలము గలిగియున్నది. భూతభవిష్యద్వర్తమానములయందు జరుగు చర్యల జెప్పఁగలను భూరిశ్రమనికోట దొంగలు దోచికొనెదరని తెలిసియే నిచ్చటికి వచ్చితిని. నేను వచ్చునఱకు నీధనము దొంగలు పంచుకొనుచున్నారు. వారితో యుద్ధము చేసి కత్తులచే వాండ్రమేనులు తుత్తునుములు గావించి చంపితిని అవిగో వారి శరీరఖండములు చూడుఁడు మీ రందరు నశ్శిష్ఠగా నుండఁబట్టిగదా, దొంగలు గోటలో బడిరి? నేను రక్షింపనిచో నీచాటికి దొంగ లీధనమును బంచుకొని పోవుదురు. దీని మిమ్మును దీసికొని పోనియ్యను. పోపొండు ఈనంగతి మీరాజుగారితోఁ జెప్పి యిచ్చటికిఁ దీసికొనిరండు అని గద్దరించి పలికిన మాతలు భీతిజెంది యతని తిరస్కరింపనేరక యతి వేగముగాఁ బోయి యాచర్య యంతయు భూరిశ్రమ కెఱింగించిరి.

అతండు మిగుల సంతసించుచుఁ బెక్కుసైన్యముతో నవ్వుడే యయ్యరణ్యములోనికిరిగి యాధనరాశిమ్మును పహరాయించుచున్న సోమశర్మనుజూచి నమస్కరించి యిట్లనియె. అయ్యో, తమ రెవ్వరు? యిచ్చటి కెట్లు వచ్చితిరి? యిరువదివలుగురుదొంగల నెట్లు బంపితిరి? నాయందు మీకీయనుగ్రహ మెట్లు గలిగినది? చెప్పడని యడిగిన నతండు దైర్యముతో నిట్లనియె.

దేవా! నామహిమ నేనే చెప్పుకొననేటికి? క్రిమిచే దెలియదా? అదిగో నరకబడిన దొంగలయవయవములజూడుడు. ఇవిగో వారికత్తులు యిరువదినలుగురను వధించితిని మీకు వర్తమానము చేయుదమని యూహించునంతలో మీభటు లిచ్చటికే వచ్చిరి. ఇంతవనిగినూలినపరిచారకులఁ గూర్చుకొంటివేటికి? క్షణముదాటినచో నింత ద్రవ్యము వృధాగాఁ బోవుగదా? యిప్పు డొకనల్లపూస యేని పోయినదేమో చూచుకొమ్మని పలికిన నాభూరిశ్రీపుఁడు సంశోషము జెంది యాబ్రాహ్మణునిఁ గొంగలించుకొని మిత్తుఁడా! నీకతంబున నాపరువు నిలిచినది నీవు చేసిన మేలెన్నటికిని మరువను నీవు నాయొద్దనుండుము నీకెద్దియేని వర మిచ్చెదఁ గోరికొమ్మని పలికిన నా సోమశర్మయు రాజా! నీయొద్దనున్న సేన ఆరులక్షలని తెలిసినది ఇంతమందియుండి నను నీకోటదోపుడు మానినదికాదు. వాండ్రకు వృధాగా జీతములియ్యనేటికి? వారిలో రెండులక్షల జనమును దగ్గించి వారిజీతములు నాకిమ్ము. ఇదే నాకోరికయని చెప్పిన నతం డప్పుడే యట్టిసైన్యమును తగ్గించి యావేతనము సోమశర్మకు నిచ్చునట్లాజ్ఞ జేసెను.

పిమ్మట నారాజు నాథనమంతయు బండ్లమీద నెక్కించుకొని సోమశర్మతోఁ గోటలోని కరిగెను. సోమశర్మయుఁ బురికరిగిన వెనుక రాజుగారిచే నియ్యబడిన సౌధంబున బసజేసి యచ్చటికి భార్యను రప్పించి తాను మొదట జెప్పినప్రకారము ఆమె మేనంతయు బంగారుమయము గావించెను.

రాజుగారి దివాణములోనున్న యుద్యోగస్థుల కందరికి సోమశర్మయం దసూయగలిగియున్నను నేమియుఁ జేయలేకపోయిరి. రాజుచే దగ్గించబడిన రెండులక్షలసైన్యము అతనికి శత్రువుగానున్న వేరొక్కరాజు నాశ్రయించినది ఇట్లుండ నంత నొక్కనాఁడు ఆ గ్రామమునకు రాత్రియం దొకసింహమువచ్చుచు మనుష్యులను

పక్షులనుమృగములను భక్షింపఁదొడంగెను. దానికిభయపడి గ్రామస్థులెల్లరువచ్చి రాజుతో మొరబెట్టుకొనిరి.

అప్పుడు రాజుమంత్రితో నాసింహమును వధించు యోధుల నియమింపుమని చెప్పెను. మంత్రీయు సోమశర్మయందుఁగల క్రౌర్యమును దీర్చుకొన సమయము వచ్చినదిగదా; యనియూహించి యతనితోనిట్లనియె. మనయొద్ద నేనతక్కువగా నున్నది. బలము గలిగిన యోధులను తగ్గించితిరి. సాధారణులుండినను నేమి ప్రయోజనము. ఇంతకు మన వైదికబ్రాహ్మణుడే సమర్థుఁడు బలశాలి ఆతనినే నియోగింపుఁడని చెప్పిన నామాటలు విని రాజు అప్పుడేసోమశర్మను బిలిపించి పంచాననమును వధింపుమని యాజ్ఞాపించెను.

సోమశర్మయు సతనియాజ్ఞ శిరంబునంబూని వీరాలాపములు పలుకుచు గొంచమైనను జంకులేక తన్నుదైవమే రక్షించుననుభైర్యముతో నింటికరిగి పందలకడ భోజనముచేసి పూర్వము దొంగలకత్తులు తనయింటనే దాచియుంచెను గావున నాకత్తులిరువదినాలుగును కట్టకట్టి యూరిబైటికిఁ దీసికొనిపోయి క్రమంబున నవియన్నియు నాప్రాంతమందున్న యొక్క పెద్ద తాళవృక్షముపైకి జేర్చెను. అతఁడు ఆత్రాటిచెట్టు చిట్టచివరఁ గూర్చుండి సింహము రాకకెదురుచూచుచున్నంతరాత్రి నాహర్యక్ష మక్షీణజవంబుతో వచ్చి బొబ్బలిడుచు నోరు తెరచుచుఁ దోకయాడించుచుఁ గనఁబడిన జీవమునెల్ల భక్షింపుచు గంతులువైచుచుండ జెట్టుమీఁదనుండి సోమశర్మ ధాసి ముండా యిటురమ్మని పెద్దకేకలువైచెను.

అద్దని జాడఁబట్టినవచ్చి యాకేసరి తాటిచెట్టు నిట్టట్టు కదలరాయుచు నోరుదెరుచుకొని యహంకారముతోఁ బైకెగఁగ జొచ్చెను. అప్పుడు సోమశర్మ యది నోరుదెరచి యెగిరినప్పుడెల్ల నొక్కకత్తిదాని నోటిలోనికి బారవిడుచుచుండెను. అదియుఁ గోపముతో నాతఁకు విడిచిన కత్తులన్నియుఁ గ్రమంబున మ్రుంగివైచెను. దానంటేసి కడుపు

లోనున్న ప్రేగులన్నియు దెగి సెలవుల రక్తంబుగార యూపిరివిడువ
దెరపిలేక కొంచెముసేపులోనే తన్నుకొనుచు నేలంబడి చచ్చెను.
దానిచావు చాలసేపునిదానించి చూచి బాగుగ నమ్మకము దోచిన
వెనుక సోమశర్మ చెట్టుదిగి యొకకత్తిచేత దాని యవయవము
లన్నియు ముక్కలుక్రింద నరికి రాసిగాజేసి దాని రక్తమంతయు
మొగమునకు శరీరమునకుఁ బూసికొని భయంక గాకారముతో
నా రాశిచుట్టును గత్తిబూని దిరుగుచుండెను.

ఇంతలో దెల్లవారుటచే జనులందరువచ్చి చచ్చిన సింగము
సంగములుజూచి సోమశర్మ పరాక్రమమునుఁ వేతెఱంగుల వినుతిం
చుచుఁ గొందఱుపోయి రాజుగారితోఁ జెప్పగా నాతేఁడునకలసామం
త మంత్రిపౌరవార సహితముగా సోమశర్మయున్న తావునకు వచ్చి
చచ్చియున్న సింహమునుజూచి మిగుల నాశ్చర్యమందుచు సంభ్రమ
ముజెంది యతనిం గొంగలించుకొని యత్యాదరముతో నిట్లనియె.

అర్యా! నీభుజపరాక్రమ మమానుషమైయున్నది. అనహాయ
శూరుండవనిన నిన్నే యనవలయును. నీవుచేసినపని నాకెంతయు
సంతసము గూర్చుచున్నది. నీయభీష్టమెద్దియో తెలుపుము. ఇప్పుడే
యిచ్చెదనని పలికిన సంతసించి సోమశర్మ యిట్లనియె. రాజా నీకు
నష్టమైనకోరికలు నేనేమియును గోరను. ఇప్పుడు మనసమస్థానములో
నూరక జీతములుతినుచుఁ బనిబాటలులేక తెగబలిసి నాలుగులక్షల
సైన్యమున్నది వానిలో రెండులక్షలపౌజును తగ్గించి యాజీతములు
నాకే యియ్యవలయును. ఇదియే నాకోరిక అని యడిగిన నారాజు
మంత్రియెన్నివిధముల వలదనిచెప్పినను వినక యప్పుడే యాసేనను
తగ్గించి యాజీతములు సోమశర్మకు నిచ్చునట్లు నియమించెను.

సోమశర్మయు, నాసింహపుచర్యమును కత్తులను నొక పెట్టిలోఁ
బెట్టి రహస్యముగాఁ దనయింటఁ దానియుంచెను. సోమశర్మపైమును
వటికంటె రాజుగారికెక్కువ ప్రీతిగలిగియుండెను. సర్వకార్యములతని

మీఁదుగనే నడుపుచుండెను. మంత్రీమొదలగు నుద్యోగస్థులకు నతనియందు మతియు నీర్వ్యబలియుచుండెను.

భూరిశ్రవునిచే దగ్గింపఁబడిన రెండులక్షల సేనయు నీరాజునం దనూయజెంది యతనికి శత్రుఁడైన రాజునాశ్రయించెను. దానంజేసి యారాజుతనకు మునుపున్న యారులక్షల సైన్యము నిప్పుకు రెండు సారులు చేరి నాలుగులక్షల సైన్యముగలిసి పదిలక్షల సేనగలవాఁడై యుండెను. అప్పుడు భూరిశ్రవునొద్దనుండి వచ్చిన నాలుగులక్షల సేనలోనున్న సేనానాయకు లారాజుంజేరి యిట్లనిరి.

అయ్యా! యిప్పుడు భూరిశ్రవుఁడు మిగుల బలహీనుఁడై యున్నవాఁడు ఒకవైదిక బ్రాహ్మణుని యాలోచనమువిని సేననంతయుఁ దగ్గించినాడు. ఇప్పుడు తమయొద్దపదిలక్షల సేనయున్నది. అతనికి రెండులక్షల సైన్యముమాత్రమేయున్నది. మనమిప్పుడతనితో యుద్ధము జేసి సులభముగా జయింపవచ్చును. అని యతనిగుట్లంతయుం జెప్పి యతనిమీఁద యుద్ధమునకుఁ బోవుటకై యారాజును ప్రోత్సహ పరచిరి.

ఆరాజు వారియుపదేశము యుక్తముగా నున్నదని తలంచి మంత్రులతో విమర్శించి యప్పుడే యుద్ధయాత్రకు నాజ్ఞచేసెను. నకల సైన్యములకు నుత్సాహము కలుగునట్లు రణభేరి మోగించిరి. తర్వాత గుర్రములు, నేనుఁగులు, రథములు, కాబ్బలము, సారథులు మొదలగు చతురంగబలములు వారివారియాయుధములనలంకారములతో సిద్ధమై కోటముంగిటవచ్చి నిలిచినవి. సేనానాయకుఁడును సైన్యముల చిత్రముగా నడిపింపఁదొడంగెను. ఆహారపదార్థములు మందుగుండుసామానులను బండ్లమీఁదను లొట్టెలమీఁద నెక్కించి నడిపింపసాగిరి. అంత శుభముహూర్తమున నాగాజు భద్రగజముపై నెక్కి యుద్ధయాత్రకు వెడలెను.

అట్లు మంగళధ్వనులు జయ జయ ధ్వనులు భేరీమృదంగాది ధ్వనులు భానభోంతరాళంబునిండ భండనమునకు వెడలినయారాజు నక నేకాపశకునములైనవిగాని బలాధిక్యముగల యశని కవి లెక్కకు వచ్చినవికావు. నడిమనడుమ మజిలీలు చేసికొనుచు బదిదినములకు భూరిశ్రవుని పుర బాహ్యవృద్దేశముజేరి యందు బలముల విడియించి చక్రవ్యూహమును పన్నిరి. నడుమ ప్రభువులుండు శిబిరములునువాని చుట్టును కాల్బలము వారిపైన రథికులు వారిచుట్టును గుఱ్ఱములు వారిపైన నేనుగులను విధియుక్తముగా నిలబెట్టిరి. అట్టి వ్యూహంత రమందుండి యారాజు భూరిశ్రవునికి యుద్ధాహ్వానపత్రికల వ్రాయించి చారులచే నంపెను.

అంతకుమున్నే రణభేరీధ్వనులవిని సంశయాకులమతియైయున్న యాభూపతి యట్టిప్రతికంజూచికొని నిశ్చేష్టితుడై కొండాక వడికిఁ దెప్పిరిలి యందులకొకదినము మితిగోరి మరల నుత్తరమునువంపెను. పిమ్మట భూరిశ్రవుఁడు ముగ్ధుని బిలిచి యాయుత్తరము జూపి కర్తవ్యమెద్దియో చింతింపుమని పలికెను.

మంగల మంత్రిక ధ.

అప్పుడయ్యమాత్యుఁడు పండ్లు పటపట గొరుకుచు రాజుతో నిల్లనియె రాజు! యుక్తాయుక్తములుదెలియక నుద్యోగము లిచ్చు రాజు ఆపదల బొందకుండునా? పూర్వము నీవంటిరాజే యొకఁడు తనకుబాగుగా క్షౌరముజేసిన మంగలివాని మెచ్చుకొని, యేమి కావలయుననియడిగిన వాఁడు తనకుఁదగినదానినిగోరక మంత్రిత్వమిమ్మని వేడుకొనెను. అతం డంతమాత్రమునకు సత్యలోపము గలుగున

తలంచి బుద్ధిమంతుడగు పూర్వపుమంత్రిని తగ్గించి వానిని బ్రథానిగా జేసికొనియెను.

ఆవార్త శత్రురాజునకుఁ దెలిసినది. పెక్కుదినములనుండి యతనిఁ గెలువదలఁచియు మంత్రి బుద్ధిబలముచేతచే చేరలేక పోయిరి, అప్పుడదియే సమయముగ దాయని యూహించి పెక్కండు ఏకముగాఁ గూడివచ్చి యారాజుగోట ముట్టడివైచిరి.

అప్పుడారాజు మంగలమంత్రిని బిలిచి శత్రురాజులు మన గోట ముట్టడించిరి. ఇప్పు డేమిచేయవలయునో చెప్పుమనిన వాడిట్లనియె.

అయ్యా! జాబు! నాతల్లికి నేనొక్కండనే యుంటిని మీరును అట్టివారేకదా? బ్రతికియుండిన బలుసుకూర్చెనం దినవచ్చును. ఈశత్రురాజులనెవ్వడు గెలువఁగలఁడు. నాయొద్ద మాతాత సందించినవి రెండుపాదులున్నవి. ఒకటి మీకిచ్చెదను రెండవది నేను దాల్చెదను. అట్టి వేషములతోఁ బారిపోయినచో మనలను శత్రురాజులు చంపక విడిచివెట్టెదరు. పిమ్మట నేయూరికై నను బోయి దినమున కిద్దరికి డ్రౌరము చేసినచో పొట్టగడువకపోదు. దీనికై యింతవిచారింపవలయునా? యని యుపాయముచెప్పెను. ఆమాటలు విని యారాజు ఛీ! నిర్భాగ్యుడా! నీకు మంత్రిత్వమిచ్చినందులకు నాకుమంచిబుద్ధిజెప్పితివి. నీసాంగత్యము చాలుపొమ్మనివానిఁదిట్టుచుఁ బూర్వపుమంత్రి యాగ్రామమందేయున్నవాఁడు గావున నతని యొద్దకుబోయి తనకాపద దాటింపుమని పాదంబులంబడి ప్రార్థించెను.

కృతజ్ఞుడైన యామంత్రి యాపత్కాలమందువచ్చిన రాజును దిరస్కరింపక భయపడవద్దని పలుకుచు సంతకుపూర్వమే తాను రాజునకు వ్యతిరేకుఁడని తెలిసికొని గోటబట్టుకొనుటకై సహాయము చేయుమని గోరిన శత్రురాజుల కిట్లు జాబువ్రాసెను.

ఇప్పుడు మీయిష్టప్రకారము గోటబట్టియిచ్చెదను. గోట స్వాధీనమైనపిమ్మట దీనికి మీలో రాజెవ్వఁడుకాబోవనో తెలియఁ

జేయుడని వ్రాసెను. అట్టిచీటిం జనువుకొని యారాజులందరును తమకేకావలయుననికోరి కలహమును పెంచుకొని దారుణమైన యుద్ధముచేసి తుదకొకరిజేత నొకరు హతులైరి.

ఆలాగుననే సీవును నైదికునికిభోజనముగాని బట్టగాని అగ్ర హారములుగాని యియ్యక సేననుదగ్గించి సేనాధిపత్యమిచ్చితివి. నేను జెప్పినను వినకపోతిరి. ఇప్పుడనుభవింపుడు. రెండు లక్షల పాజుతో మనమేమి యుద్ధము జేయఁగలము. వారికి బదిలక్షల సేనయున్నది. దీనికంతకును గారకుడైన సోమశర్మనే యుపాయమడుగుము నాకుఁ జెలియదు అతఁడు యుద్ధములో మృతిజెందినవెనుక నేను యుద్ధము చేయుదును అని మొగమాటములేక యుత్తరమిచ్చిన మంత్రి నేమియు ననలేక భూరిశ్రవుడు సోమశర్మనుబిలిచి యావృత్తాంత మంతయు నెరిగించెను. వానిమొండిఁదైర్యమెట్టిదోచూడుము. అప్పుడు కూడ నించుకేని భయమందక దైవబలము తనకు బాగుగానున్నదను నమ్మకముతో రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా ! నావంజిబంటు మీకుగలిగియుండ మీరుచింతింప వలయునా? మీరు వినోదముగా నింటఁగ్రీడింపుచుండుడు. నేనొక దినమున నాశత్రువులమదంబడగించి వచ్చెదననిన నద్భుతమంది సోమశర్మా ? నీకు గావలసిన సహాయమును దీసికొనిపొమ్మనిచెప్పెను. అమాటలు విని యతండయ్యా! నాకు దొంగలఁజంపునప్పుడును, సింహమును బరిమార్చినప్పుడును, ఏవారుసహాయముచేసిరో యిప్పుడు మాత్రము వారు సహాయము చేయరా ? నాకుసహాయము చేయు వాడు గూడనేయుండును. యీసైన్యముతో నిమిత్తము లేదని జెప్పి యారాజున కుత్సాహము గలుగ జేసెను.

అంత సోమశర్మ యారాత్రియే యాచక్రవ్యూహంబునకుఁ బ్రాంతమందొక గోయి త్రవ్వించి సింహచర్మము కత్తులుమాత్రము తీసికొని రహస్యముగా నాగోతిలోఁబ్రవేశించెను. అంతనర్ధరాత్రంబున

చతురంగబలంబులు నిద్రాణములై మేనులు తెలియక సోలియున్న యవనరంబున నాసోమశర్మ గోతినుండి పైకివచ్చి పొడు, పొడు, పొడు, మని పెద్దకేకలువైచుచు నాసింహము చర్మము నేనుఁగులమీఁదకు నెగరవైచెను. ఆచర్మముపచ్చి వదలలేదుగాన దానివాసనగొట్టినంత నేనుఁగులన్నియు బెడరి గొలుసులు త్రెంచుకొని సేనమీఁదబడి కలియతోక్కినవి.

అప్పుడు చతురంగబలమువారును మేల్కొని యేమియుఁదెలియక శత్రుసేనవచ్చి తమమీఁదబడినదనుకొని వీరాలాపములు పలుకుచు కొట్టుమనియు, బొడుపుమనియు, నరుకుమనియు, బట్టుమనియు జీకటిలోఁ దెలియక యొకరినొకరు చంపుకొనఁ దొడగిరి. ఈరీతినల్ల కల్లోలమై యాసేనయంతయు బోరాడియొకజాములోఁ బేరుమాసెను. ఆహా! సోమశర్మ దైవబలమెంతబలవంతమైనదో చూడుము. పిమ్మట సోమశర్మయొమ్మండములనడుమనుండి శిబిరమునకరిగి నిశ్చేష్టితుండై చూచుచున్న యాశత్రురాజుపైఁబడి కఠిచే శిరమునరికెను. మరియు నతఁడు తెల్లవారువరకునచ్చట చచ్చి యున్న శవముల యవయవములన్నియు నరికి నరికి రాసులక్రింద పైచు. మేనంతయు రక్తముబూసికొని యుద్ధభూమిలో రుద్రునివలె శవములనడుమ దిరుగజొచ్చెను. అంతనుదయమున భూరిశ్రవుఁడవిజయంబు బ్రజల వలన విని యత్యంతసంతోషముతో నచ్చటికకుదెంచి భైరవునివలెఁగ్రుమ్మరుచున్న సోమశర్మంగని కౌఁగలించుకొని యిట్లనియె. మహాత్మా! నీవు మనుష్యమాత్రుఁడవుకావు. ఒకమానవునికింత పనిచేయు శక్యమా? నాయాపదలబాపుటకై వచ్చిన భగవంతుండవనినమ్మెదను. నీవు చేసినమేలునకెద్దియును ప్రతికృతిసేయలేను ఇదిగో! నమస్కరించుచుంటినిని పాదంబులంబడిన సోమశర్మ సగౌరవముగా నతనిలేవనెత్తి యోహోరాజా! సీహస్త్రపాయుండనగు నన్నింతస్తుతిచేయవలయునా? ఇదియంతయు నీకటాక్షమే. ఈరాజు బలమనెంత? చూడు లోకంబులు వచ్చినను గోడు చెడనేయఁగలనని దర్పముగాఁ బలికెను.

అంతనారాజు సోమశర్మను బల్లకిపై నెక్కించి మేళములతోఁ దాళములతో నూరేగింపుచు నింటికిఁదీసికొనిపోయి విందులుచేయించి యెద్దియేని యభిష్టమున్నఁ గోరుమని యడిగెను. అప్పుడు సోమశర్మ యేమియుగోరక మంత్రితోఁగూడ మిగిలియున్న రెండులక్షల సైన్యమునుగూడ నుద్యోగములనుండి తప్పించి యాజితములును దనకే యిప్పింపుమని వేడుకొనెను.

ఆరాజు సోమశర్మకొరినప్రకారము అప్పుడే యాజ్ఞచేసియంతటితోఁ దృప్తిబొందక యతనిరూపము లోహముతో బోతపోయించి యీనడివీధిలోఁ జిరకాలముండునట్లు నినువకంబంబుపై నమర్చెను.

గోపాలా! ఆకనుపించు విగ్రహము ఆ సోమశర్మయొక్క యాకారము అది శిల్పవైచిత్ర్యమునుబట్టి నిజముగా బ్రాహ్మణుడు నిలువఁబడినట్లు గనంబడుచున్నది. కాని వేరుకాదు.

ఈపట్టణ మాభూరిశ్రీవునిదే. చెద్దకాలమైనది కాననానంతతి వారందరు నశించిరిగాని యీలోహస్తంభముమాత్రము రూపుచెడక యుట్లెయున్నది. దానికేగాదా మనచెద్దలు తనవేరు భూమిలో స్థిరముగానుండుటకై సప్తసంతానముల నిలుపుదురు. ఇదియే దీనివృత్తాంతము. ఇకలెమ్ము వేళయతిక్రమించినది. బసలోనికిబోయి వంటఁజేసికొని భుజితము అనిచెప్పి వానితోఁగూడ సత్రములోనికి బోయి వంటఁజేసికొని భుజించి కొంతసేపు విశ్రమించి మరల బయినముచేసి క్రమంబున బదునొకండవ మజిలీచేరి.

పదునొకండవ మజిలీ.

బుద్ధిసాగర కామపాలురకథ.

పదునొకండవ మజిలీయందడవిలో నొకచోట దలవెండు కలు గలిగియున్న శిలావిగ్రహమునుజూచి యాగొల్లవాఁడు వింతపడి

పోయి మణిసిద్ధుని తద్విగ్రహవృత్తాంతము చెప్పుచునియికిగిన నయ్యు
తిపతి మణివిశేషముచే దాని తెరగంతయు గ్రహించి వెరగంచుచు
నాకథ యిట్లునిదెప్పఁ దొడంగెను.

కాంచీపురంబున విష్ణుచిత్తుడను రాజుగలఁడు. అతండు దీర్ఘ
దర్శియను మంత్రితో న్యాయంబుగఁ బ్రజలఁ బాలించుచు భూలో
కములోఁ దనకుదగిన కన్యక లేదని పలుకుచు నెట్టిసుందరులం దీసి
కొనివచ్చినను యొప్పుకొనక పెద్దకాలము వివాహము లేకయే
యుండెను.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు దీర్ఘదర్శి రాజుతోనిట్లనియె బేవా
దేవర వారిట్లు వివాహమాడకున్ని రాష్ట్రబాతయు జింతించుచు
యువరాజు నభిలషించుచున్నది. చక్కదనంబులెక్కడికి! ఎట్లు సరి
పెట్టుకొన్న నట్లేనరిపడును. నేనుమీకు బుద్ధులుగఱపువాఁడనుకాను
మీరే నిదానించి యొకశుకవాణిం బెడ్లియాడి కులముద్ధరింపుఁడు
అనిపలికిన విని యారాజు మంత్రీకిట్లనియె.

దీర్ఘదర్శి! నీవు బుద్ధిమంతుడవుకదా! నీకు నేనెక్కుడుగాఁ
జెప్పనక్కర లేదు. మనము లోకంబున స్త్రీలం జూచుచుంటిమి.
చక్కనిదానియందు శీలముండదు. శీలమున్న బీతియుండదు. పీతి
యున్న చక్కదనముండదు. అన్ని లక్షణంబులుంగలిగి తనయందు
బ్రేమగల కలకంఠి దొరకుట దుర్ఘటము.

నాకు బెడ్లిజేయదలఁచితివేని నిప్పుడు నేనుచెప్పిన లక్షణము
లన్నియుం గలిగిన చిన్నదానినిదెచ్చి పెండ్లిజేయుము. లేనిచో నిల్లే
యుండదనని పలికిన విని యామంత్రీవల్లెయని యప్పుడే యట్టికన్య
కల సరయుటకై యారాజురూపము పటంబులవ్రాయించి దూతల
కిచ్చి నాలుగుదేశంబుల కనిపెను.

పాండ్యదేశ మహారాజు సుశీలయను తనకూతురు రూపము
పటంబులవ్రాయించి దానికేదగిన పురుషునివెదకి, తీసికొని రంధని
దూతలకాజ్ఞాపించెను. తద్బృతులు రాజశాసన ప్రకారమా పటం

బులంగొని యనేక దేశంబులందిరిగి వీరును వారును నొకనాఁడొక నత్రంబునం గలిసికొని యొండొరులు పలకరించుకొని యాచిత్రపుల కంబులఁదులగాఁ నిలబెట్టి యిట్టట్టుపరిశీల్పించి మేనులుపులకింపఁ దల కంపించుచు నోహో! ఇదిపఱకింత దేశముదిరిగితిమి గాని యెందును ఇట్టిపొందుగుదిరిన ఫలకంబులం జూడ లేదు. ఈరాజునకు నీరాజపుత్రి సరిపడినది. దాంపత్య నుచుకూలముగా నుండునని తలంచుచు నొకరి పటంబు లొకరుగైకొని తమ తమ యేలికలకడ కరిగిరి.

విష్ణుచిత్తుఁడచిత్రపు నందున్న మత్త కాశీని రూపంబు పరి కించి చూచి తలయూచుచుఁ బ్రతిగ్జాతమును వేరువేర వ్రేలించుచు మంత్రితో నిట్లనియె. ఆర్యా! నాకీవ ర్యేందు ముఖయందు డెండము దగులుకొనినది దీనిపేరు సుశీలయట ఆపేరుసార్థకమై నిజముగా నిట్టి రూపము గలిగియున్నచో నాచిన్నదానిని నాకుఁ బెండ్లిజేయుమని మిగులవిరాళితోఁ బలికెను. ఆమాటవిని మంత్రిమిగుల సంతసించి యారాచపట్టి యట్టిదేయని యతనితోఁ బలుకుచు నప్పుడే పాండ్య దేశరాజునకు సుశీలను మారాజు వివాహమాడ నొడంబడిన వాఁడని శుభలేఖ వ్రాసెను.

పాండ్యదేశపురాజు విష్ణుచిత్తుని చిత్రపటము చూచినది మొదలు సుశీల కతఁడే తగినవరుడని నిశ్చయించెను. అతని మంత్రి వ్రాసిన శుభలేఖచూచి సంతోషముతో నందుల కియ్యకొనినట్లు తెలియపరచుచు శుభముహూర్తముగూడ నిశ్చయించి యప్పటికి దరలిరావలయునని శుభలేఖలు వ్రాసెను. అట్టిశుభలేఖ జదువుకొని విష్ణుచిత్తుఁడు తన కులాచారప్రకారము సకలవైభవములతోడ నా శుభముహూర్తమునకు దనకత్తినిచ్చి మంత్రినంపెను. అచ్చటసుశీల తనకువివాహప్రయత్నము జఱుగుచుండ నంతకుమున్ను తానుజదువు కొన్న గురువుగారికి దక్షిణ నియ్యఁదలచి సాయంకాలమునఁ జక్కగా సలకరించుకొని పసిడి పల్లెరమునింప బంగారునాణెము లుంచుకొని యాయుషాధ్యాయని యింటికరిగి యాయన పాదంబు లకు నమస్కరించి యిట్లనియె.

ఆర్యా! నేను మీయొద్ద విద్యాభ్యాసముచేసితిని మీయాశీర్వాచన ప్రభావమున నాకీరాత్రి వివాహము జరుగఁజూపుచున్నది. వివాహమైన వెనుక నేను మీయింటికి రాఁగూడదు. తమరీ దక్షిణను స్వీకరించి నాకు వివాహమాడ ననుజ్ఞయిండ్ని వేడుకొనెను అప్పుడయ్యాచార్యుఁడు తదీయరూపవిలాస విభ్రమంబులంజూచి కామ శరపీడితుండై యొడలెఱుంగక వివేకము మొద్దుపొవ నాముద్దులగుమ్మ కిట్లనియె. తరుణీ నాకీధనమేమియు నసంగములేదు. సీధనము నీవేటిసికొనిపోమ్ము. నీయనుగ్రహముండినం జాలును అని పలికిన నక్కలికి యతండు గోపముతో నట్లునుచున్నవాడని నిశ్చయించి అయ్యా! మీకీధనమక్కర లేనిచో మఱియేమికావలయును? నేనోపు దేని నిచ్చెదను సెలవియ్యుండని పలికిననావైదికుఁడు వెల్లనవ్వునవ్వి యిట్లనియె.

తెఱవా! యూరక నోరు తెరచి యడుగుటయే కానితుదకియ్య నందువేమో? నిక్కముగా నిచ్చెదనని వాగ్దానముజేసినచో నడిగెద ననుటయు నాముగ్ధ యామూర్ఖునితలంపు తెలిసికొనలేక అయ్యో అయ్యవారూ? మీరుకోరుటయు నేనియ్యననుటయుం గలుగునా? నేనంతలోభిదానను గాను. మీకామితమేనియో తెలియజేయుఁడు. నాకు మీకామిత మీడేర్పుటకంటె నెక్కుడుగలదా? అని పలికిన నతం డయ్యతివకిట్లనియె.

కామినీ! నీవంటివారాడితప్పరుగదా! వినుము నీరూపము త్రిలోకజనమోహకరము. నిన్నుజూచినప్పుడెల్ల నాయుల్లము రతివల్ల భుండు విరితూపుల నేపుమాపుచున్నవాఁడు. ఇంతదనుక నీవు నమారూఢయానవుకావు గావునఁ గోరకుంటి ఇప్పుడు నామనంబు నీనంగ మంబభిలషించుచున్నది. ఇదియఁగాగోరిక దీనిదీర్చెదవేని గురుభక్తి గలదానవని నిన్ను మెచ్చుకొనియెరనని పలికిన ములికిపడి యక్కలికి శివశివా! యని చెవులు మూసికొని అయ్యో! నీవు నాకుఁ దండివి కావా? ఇట్టిగోరిక నన్నుఁ గోరవచ్చునా? నీకునన్నిట్లన నోరెట్లాడినది

నేరెద్దియో కోరెద వనుకొంటిని యిట్టి నీచపుబుద్ధిగలవాడవని తెలిసికొనవలెనని. చాలు చాలు వై దికుడా! నీగుణము తెలిసినది. ఇప్పుడైన నీసామ్య పుచ్చుకొనుము లేనిచో బారవేసికొనుమని యా పశ్చేరము నేలసారవైచి గిరుక్కున మరలి మొగంబున విన్నదనము వోప నతఃపురమున కరిగినది.

పిమ్మట నాబ్రాహ్మణుడు శ్లోబోయి యేమియుఁ బలుక లేక ఔరా! నేను గురువునని కొంచమేనియునంతయుంపక యీవగ లాడి యెట్లుతిరస్కరించిపోయినది? కానిమ్ము నాబుద్ధి నైపుణ్య మంతయు వినియోగపరచి దీనికిని మగనికిని సంబంధము లేకుండఁ జేసెదనని యీసు వహించియుండెను. అంతశుభముహూర్తమున దీర్ఘ దర్శిచేఁ దీసికొని రాఁబడిన విష్ణుచిత్తుని కత్తికిని సుశీలకును గొప్ప వైభవముతో బెండ్లిజేసిరి. తండ్రివివాహ పరిసమాపక దివసంబున సుశీలను మితిలేని సారెతో నత్తవారింటి కంపెను.

ఈలోపలనే సుశీలకుఁ జదువుచెప్పినగురువు కాంచీపురమున కరిగి పండితవేషముతో విష్ణుచిత్తుని దర్శనముజేసెను. విష్ణుచిత్తుండు ఆపండితుని మిగులగౌరవించి కులదేశనామంబులు తెలిసికొని తన యత్తవారియూరేయగుటచేమఱియు సంతసించుచునతనితోనిట్లనియె.

అయ్యా! మీరాజుకూతురు సుశీల వృత్తాంతము మీకే మైనఁ దెలియునా? ఆచిన్నదాని రూపంబును గుణంబులు శీలంబును నెట్టివ్రా చెప్పఁడని యడిగిన నాబ్రాహ్మణుడు సంతసించుచు నిట్లనియె.

అయ్యా! నేనారాజుగారి సంస్థానములో ముఖ్యపండితుండను. ఇదియునుంగాక యాసుశీలకుఁ జదువుచెప్పినవాడను నేనే ఆమె శీలం బును గుణంబులు రూపంబును నాకుఁ దెలిసినట్లు తలదండ్రులకైనఁ దెలియవు. మీరడుగుచున్నప్పుడు నిజము చెప్పవలయును. దానిశీల మున కేమిగాని రూపముపై కిఁజూడ నేడుకగానే గనుపించును. దాని

కప్పుడప్పుడు మూర్ఛరోగము గనంబడు చుండును. ఈరహస్యము నాకుఁగాక మఱియొకరికిఁ దెలియదు. ఈగుట్టంతయుఁ గప్పిపుచ్చి రంగులు బాగుగావైచి పటమువ్రాసి పంపిరి. మీరాపటమునుజూచి తిరా? యేమి? ఆపటముజూచినవారికి నిజముగా నాచిన్నది యట్లే యున్నదని భ్రాంతిగలుగక మానదు. మీవంటివారి కాచిన్నది తగదని యెరుగనట్లుగాఁ జెప్పెను.

ఆమాటలువిని యావిష్ణుచిత్తుఁడు మనసు చివుక్కుచున నేమి! మీదానికట్టిరోగము గలిగియున్నదా? శీలమునంగతికూడ ననుమానముగానే చెప్పిరి. అయ్యయ్యో? యెరుగక మోసపోయితి నేఅన్నన్నా పాండ్యదేశపురాజు నన్నెంత మోసముచేసెను. ఇన్నిదినములు బెండ్లి చేసికొనక చివరకు రోగభూయిష్ఠురాలినిఁ బెండ్లియాడితి నే కానిమ్ము. ఆరాజునన్నిట్లు మోసముచేసినందులకుఁ దగినపాపియశ్చిత్తము చేసెదను. అతనికూతుఁడు మొగమెన్నఁడును జూడను. అట్లుచూచితి నేని మాతృదోహము చేసినంత పాపమునకుఁ బాత్రుఁడ నయ్యెదనని దారుణముగా శపథము చేసెను. ఆప్రతిజ్ఞను విని యాపాఱుఁడు తన ప్రయత్నము కొనసాగినదికదా యని సంతసించుచు నతనివలన ననుజ్ఞవడసి తనదేశమునకుఁబోయెను. తమకేమియు లాభము లేకున్నను నసూయయే ప్రధానముగాఁగల యా బ్రాహ్మణుఁడు సుశీలకెట్టి యపకారము చేసెనో చూడుము. ఖిలస్వభావ మిట్టిదియే కదా? పిమ్మట నాసుశీలయు గొప్పసారెతో నత్తచారిల్లుచేరినది.

ఆమె వచ్చినవార్త విని యాభూభర్త కారవింపక దీర్ఘక్రోధుఁడై పరిచారికలవలన నామెకొక మేడ నివసింపఁ జూపించెను. ఆసాధ్యయు నందుఁబ్రవేశించి తనమగనింజూడ నత్యాతురము గల దియై ఆదిత్యునిరాక కెదురుచూచు పద్మినియుంబోలె వేచియుండెను. అట్లుండ నయ్యండజయూనకు దినవార పక్షమాసముత్సవయనంబులు గడచినవి కాని మనోహరుని దర్శనము లభించినదికాదు. అందులకు

జింతించి గడియ యుగముగా గడుపుచున్న యాచిన్నది విన్నబోయి యొక్కనాడు దీర్ఘదర్శికి వార్తనంపి యతనితో నిట్లనియె.

ఆర్యా! నాకువివాహమై సంవత్సరమైనది. ఇంతదనుక సామనోహరుని మొగమెట్టినో నేనెఱుంగను. ఆయనకు నాయందెద్దియేని గోపముండఁబోలు. కారణమేమియు నాకుఁ దెలియదు. జేహ మాత్రభిన్నులగు మీయిరువురిలో నొకరిరహస్య మొకరికిఁ దెలియక మానదు. నాకు నీయందు జనువు గలిగియున్నది గావున నిట్లు డుగుచుంటిని. యధార్థ మెద్దియేని గలిగియున్న వక్కాణింపుమని పలికిన నాకలికి పలుకుల కులికిపడి యాప్రధాని యామెతో నిట్లనియె.

తల్లీ! నీవల్లభుఁడు నీయందనురక్తుడై యున్నవాడేయనియనుకొంటిని. ఇట్లుచేయుచున్న వార్త నాకేమియుం దెలియదు. పరమ సాధ్యవగు నీయందేమి తప్పన్నది. అతనియభిప్రాయమెద్దియో కనుంగొని వక్కాణించెదనని యామెతోఁజెప్పి యొక్కనాడతఁడెద్దియో ప్రస్తావముమీఁద నామెమాట రాజుతో ముచ్చటించెను. అప్పుడతండు ఆజ్యాహుతివలనఁ బ్రజ్వరిల్లు నగ్నియుంబోలె మండిపడి మంట్రీ! యిట్టి యనవసరప్రశ్నయు లేన్నఁడును నాయొక్క దీసికొని రాకుమాయని మందలించి పలికెను.

అప్పుడా ప్రక్కడ భయపడి మరల నోరెత్తక మెత్తనిమాటలచే నతనిచిత్తమును ప్రసన్నముగఁ జేసికొని యంతటితో నాప్రస్తావము ముగించెను. తర్వాత మంత్రి సుశీలచేతకరిగి సాధ్వీ నీవతి నీయందేదయో యీర్ష్యబొందియున్నట్లు కనంబడుచున్నది. నీప్రస్తావమే విననొల్లఁదాయెను. కారణము ముందర గనుంగొనియెద నీవు చింతింపకుము. కాలక్రమంబున నతనిమతి మఱలించి నీయందనురాగము పుట్టునట్లు చేసెదనని యవ్వనిత నోదార్చి సమయము గనిపెట్టుచుండెను.

సుశీలకుఁ జదువుచెప్పిన గురువు అంతటితోఁ దృష్టిబాధక మరల నొకనాఁడు విష్ణుచిత్తునొద్దకువచ్చి యతనితో నిష్ఠగోష్ఠిం గాల్ జేపముఁ జేయుచుఁ బ్రశంసగాఁ బొంచాలదేశంబున విక్రమ సేనుండను రాజకూతుఁడు దేవయానయనునది మిక్కిలి చక్కనిదని చెప్పుచు దానిగుఱించి పెక్కుగతుల నుతియించెను. విష్ణుచిత్తుఁ డతని మాటలచే మోసపడి యప్పడతిని దనకుఁ బెండ్లిచేయుమని వేడుకొనియెను. అందుల కతండు సమ్మతించి యాదేశమునకఱిగి విక్రమసేనునికడ విష్ణుచిత్తుని యాన్నత్యమంతయుఁ బొగడి యతని కూతునతని కిచ్చునట్లాడంబరపించెను.

పిమ్మట నతఁడు విష్ణుచిత్తునొద్దకువచ్చి అయ్యా! దేవయా నను విక్రమసేనుఁడు మీకియ్యనిశ్చయించెను మీకిదివరకుఁ బెండ్లియే కాలేదని చెప్పితిని. లేనిచో మీకతండు కూతునియ్యఁడు. కావున నిప్పుడున్న భార్యనడవిలో విడిపింప నియోగింపుఁడని బోధించినవిని యారాజు సమ్మతించి యట్లుచేయ నప్పడే మంత్రికాజ్ఞయిచ్చెను.

దీర్ఘదర్శి సుశీల నడవిలోనుంచుట తనకిష్టములేకున్నను రాజ శాసనము నతిక్రమింప నశక్యమైనదగుట నందొక విశాలమగు మేడ కట్టించి పెక్కుండు పరిచారకులతో సుశీల నాసాధంబునఁ బ్రవేశ పెట్టి జేమమరయుచుండెను. అందులకు సుశీల మిగుల జింతించుచుఁ జచ్చుటకుఁ యత్నించుటయు వాంఛియోదార్చి యాయుద్యమము మరలించెను.

అంత శుభముహూర్తమున విష్ణుచిత్తుఁడు దేవయానం పెండ్లి యాడి యాచేడియరూపము తనకంత యపురూపముగాఁ దోచుచు యథోచితాను రాగంబుతో నాబిడంగూడి యుండెను.

ఇట్లుండనంత నొక్కనాఁడు విష్ణుచిత్తుఁడు తనకు వేటయందలి లావణించుటయుఁ దనకోరిక మంత్రితోఁజెప్పెను. మంత్రియు సమ్మతించి యప్పడేతగిన సంభారములన్నియు సిద్ధపరచి సుశీల

యున్న యడవిలోఁ జాలమృగములున్నవని రాజుతోజెప్పి యాయడవికిఁ దీసికొనిపోయెను. రాజు పెక్కండు మృగములతో నయ్యడవి కరిగి యథేష్ఠముగా నందు మృగముల నేటాడుచుండ దైవయత్నమున జాముప్రొద్దుండ నద్భుతమైన గాలివానవట్టినది. అప్పుడు సేనలన్నియుఁ బికాపికలై పారిపోయినవి. రాజును మంత్రియు నొక చెట్టుక్రింద నిలువంబడిరి. యాచెట్టు కొమ్మలనియు 'విరుగుచుండుటంబట్టి యందునిలువ వెరచి యావానలో బట్టబయలనే తిరుగఁజొచ్చిరి. అప్పుడు వారికిఁ బ్రాణములందాశవదలినది. ఇంతలో గొంతెము గాలివాన యణగినందున తడిగుడ్డలబిందుకొని గజగజవణకుచు నయ్యడవిలో నిలువ యేగుడిసెయేనిం గలదేమోయని యిటునటు దిరుగఁజొచ్చిరి.

అప్పుడు దీర్ఘదర్శి తానుదలచికొనిన కార్యము దీర్చుట కిదియే సమయమని నిశ్చయించి దైవానుకూలమును గుఱించి సంతసించుచు రాజుతో నిట్లనియె.

దేవా! యీప్రాంతమందొక సౌధముండుట నాకు జ్ఞాపకము వచ్చినది. అందొక రాచకుమార్తె నివసించియున్నది. ఆమె మార్గస్తులకు సదుపాయము చేయునని వినియుంటిని. అచ్చటికి బోవుదమే యనుటయు రాజు అంతకన్న మేలున్నదా? యీరాత్రి యన్నమును బొడిగుడ్డలు నిచ్చువారెవ్వరై ననున్న వారినేదైవముగాఁ జూతుముగదా! యని పలికి యతనితోఁగూడ నామేడవెడకికొనుచు నడిచెను. ఆస్థలము మంత్రి యెఱిగియున్నదే కావున గొంతసేపు తిప్పి తుదకు సాయంకాలమున కచ్చటికిఁ దీసికొని పోయెను.

సుశీలకు మంత్రి యంతకుపూర్వమే వార్త సంపియించెను. ఆరాత్రి సుశీల యామేడంతయుఁ జక్కగా నలంకరించి దీపములు పెక్కువెలిగించి యుంచెను. ఆమేడఁజూచి రాజు మిగులవెరగండుచు మంత్రి! యింతవింత సౌధమెవ్వరిది? ఇందున్న చిన్నది యెవ్వతె?

యెవ్వనికూఁతురు యెవ్వనిభార్య? మగనితోనే యిందున్నదా? యని యడిగిన సతనిమంత్రి యిట్లనియె.

దేవా! యీచిన్నది మళయాళ దేశపు చక్కవర్తి కూఁతుర నియు విహారార్థమై యిచ్చటికివచ్చి యిందుమంచిగాలి తగులునని మేడగట్టుకొనెననియు వినియుంటిని. ఈమెయగఁడిందుండెనో లేదో నాకు దెలియదు. మార్గస్థులకు మిగుల సదుపాయములు చేయునట. ఇందు గొన్నిదినములుండి మరలస్వదేశమున కరుగగలదనికూడ విని యుంటిని. ఆకథయంతయు మనకేటికి? ఈరాత్రి భోజనమిచ్చి పొడి పుట్టములిచ్చినం జాలదా? యనిపలుకుచు ద్వారముచెంతకు పోయి ద్వారపాలకులతో మగ్గితి యిట్లనియె.

ప్రతీహరులారా! మేము మార్గస్థులము. వానతాకుడుచే మిక్కిలి యలసితిమి. మీయేలికసాని యీరాత్రి యిచ్చట మాకు సన్నవస్త్రములిచ్చి యాదిరించునేమో యడిగిరండు. అనిచెప్పిన వారు సత్వరముగాఁబోయి యావర్తమానము సుశీలతోఁ జెప్పిరి. ఆమాటవిని సుశీల మిగులసంతసించుచు వారిని సత్కరించి తీసికొని రాఁబెక్కండ్ర దూతికల నియమించెను. పరిచారకులు తదానతి బోయి అర్ఘ్యపాద్యాదివిధులం దీర్చి తోడ్కొనివచ్చి యొక్కవిచిత్ర భవనాంతరమందుఁ బ్రవేశపెట్టిరి. సుశీల మరికొందరచేతఁ బీతాంబరములు వారికిఁ గట్టఁబంపించెను ఆపుట్టంబులఁ గట్టుకొని రాజు తదీయ వైభవంబునకు నాదరణంబునకుఁ బెక్కుతెరంగుల సంత సించుచుఁ దనయానందమంతయు మంత్రితోఁ జెప్పుచుండెను.

శ్లో॥ యదై ప్రాపనతం ధుఃఖం సుఖం తద్ధిరసాంతరం

నిర్వాణాయతరుచ్ఛాయా తప్తస్యహివిశేషతః॥

ధుఃఖము పూర్వముగాగల సౌఖ్యమే హోయిచేయును. ఎండ తేడపింపబడిన వానికేగదా చెట్టునీడ విశేష సుఖతరముగా

నుండును. ఆలాగుననే యడవిలో గాలివానచే మిగుల నలనటజేందిన యారాజునకు సుశీలచేసిన యుపచారము మిగుల నానందకరముగా నుండెను.

అంత కొంతసేపున కాకాంత యత్యంతరుచి గలుగునట్లు పాకముజేసి పై డిపీటలనమర్చి వారివిలిపించినది. వారును మిగుల నాకలిగొనియున్న వారిగుట నాబంగారు పీటలపైఁ గూర్చుండిరి. పిమ్మట నాసుందరి జల్లారు పట్టుచీరం గట్టి మేల్కొట్టు జరీపువ్వుల మువ్వంచు కంచుకిందొడిగి వెలలేని పెక్కుతోడపులధరించి పదకట కంబులు ఘల్లుఘల్లుమన మ్రోయ గొక్కాటు మెఱుంగు తీగె లాగునఁ దళుక్కుమని మెఱయుచు, జక్కనకఁవజోతె బైటలోఁగిక్కిరిసియున్న చన్నదోయి నలదినకస్తూరితావులు ఘుమ్మని దెసలావరింప నల్లనల్లన జనుడెంచి యోగచూపుల నాభూపాలుంజూచుచు బంగరు పాత్రలో బంచభక్ష్య పరమాన్నములు వడ్డించినది.

అంత నాభూకాంతుఁడును మంత్రియు నాపదార్థముల రుచి మెచ్చుకొనుచు దృష్టిగా భుజించిరి. భుజించునప్పుడా రాజు అమ్మానిని మేసితావి నాసాపర్వంబు గావించుటయు రెండుమూడు సారులు తలపై కెత్తిచూచెను.

అప్పుడయ్యతివ తనపై నెరపుచున్న వన్నెచూపుల చిన్నెలు కొన్ని పరిశీలించి తదీయరూపవిభ్రమవిలాసము లుల్లాసము గలుగఁ జేయఁ గందర్పఁడు తనడెందము నాసుందరి విభ్రమభ్రమిత్రభూయు గంబ కార్ముకంబుగాఁ జేసి తదీయకటాక్ష వీక్షణమార్గణంబులఁ బరితాపంబు నొందింపఁబెంపుచెడి యాపాలఁతి వలపుచూపుల నట్టిచూపులంజూచి మరల్పించుచు నంతకంతకు కంతుసంతాపము వింతచేష్టలఁ బుట్టింప నతండు స్మరాపస్మారంబున నుత్తలమందుచుండెను.

అట్టి వికారచేష్టలతోడనే భుజించిన విష్ణుచిత్తుని చిత్తవృత్తి యంతయు గ్రహించి మంత్రి సంతసించుచు నతని నొక భవనాంతర

మునకుఁదీసికొనిపోయి యందమర్పబడియున్న హంసతూలికా తల్పంబునం గూర్చుండబెట్టెను. అప్పుడుసుశీల పరిచారికలు దెచ్చిన విడియపు చుట్టలు తనకందించుచున్న దీర్ఘదర్శికి రాజిట్లనియె. ఆర్యా? మనము భుజించునప్పుడు సీకుశోధకాని చర్యల కొన్నిప్రవర్తిల్లినవి. ప్రాణతుల్యుడవగు నీకెఱింగింపకదీరదు? తలంచుకొనినంత నా స్వాంతమున వింతయగు సంతసము జనించుచున్నది. అమ్మగువ చిటునగవు మొగమునకు నగయై మెఱయ దట్టమగు చూపులున్నాపై బరగించి నాచిత్తముత్తల మందించినది.

మిత్రమా! నీపూరక తలవాల్చికొని భుజించితివిగాని, యేమియు నెఱుంగవు. మోహినీ దేవతయుంబోలె చున్న యాచిన్నదాని చిన్నైలేమని వక్కాణింతు. నేచు మరలఁ జూపునప్పుడు తనచూపు వేరొకలాగున మార్పుచుఁ దలవాల్చుకొని భుజించుతఱి తన వాలుచూపు తక్కులన్నాపై నెరయఁజేసినది. పెక్కేల. అక్కలికి నాయందు మక్కువకలిగినది. ఇది యనిక్కునంబు వేరొక్కటికాదు. నేనక్కడకు మరలనరుగవలయు కొక్కమిష చెప్పుము. అయ్యో! ఇంక కొంతసేపచ్చట నిలువనీయక యిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చితివేటికి? వచ్చుట నేనెఱుంగను సుమీ! నేనీవిరాళిసైవనోప నాలోపల పురుషులెవ్వరులేరు. మరల నచటికరిగద నేమిచేసినను మంచిదే. దీనికి నీవేమి సెప్పెదవనుటయుఁ దనప్రయత్నము కొనసాగుచున్నదని సంతసించుచు మంత్రి రాజునకిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారి సాందర్యంబుజూచినంత యొకమనుష్యకాంత కామించుటయేమి యాశ్చర్యము? దేవతావనితలైనను విరాళింగుంచుచుందురని చెప్పఁగలను. ఆమె సుశీలయైనను నీరూపుఁజూచియే మోహించినది. ఇప్పుడు పరిచారికలుదరు తమతమ స్థానంబులకుఁబోయిరి. ఆమెయొంటిగానే యుండును. దాహము నెవంబునఁ గ్రమ్మర నచ్చటికరిగి యత్తరుణి చిత్తవృత్తిగనిపెట్టి పైనఁ గాలోచి

తముగా నడిపింపుడు. నేను వెనుకఁ గాచియుండెదనని పలికిన సంత
సించి యారాజు మెల్లన లేచి యంతకువూర్వమే పరిచారికలందరు తమ
తమ నెలవుల నడఁగి యుండిరిగాన నిశ్చబ్దముగానున్న యాలోగిటలో
నాలుగుమూలలు తొంగి తొంగి చూచుచు మరలభోజనశాలకరిగెను.

అంతకుమున్నే యాకాంతయు మంత్రిచే బోధింపఁబడి
యున్నది. నిదురింపక నావంటశాలయందే తిరుగుచుండెను. ఇంతలో
నారాజు లోనికింజని యవ్వనితంజూచి గద్గదస్వరముతో మించుఁ
బోఁడి కొంచెము దాహమిచ్చెదవాయని యడిగెను.

అప్పుడప్పడతి యడుగులు తడఁబడ నొయ్యారముగా నిలఁ
బడి లేనవ్వుతో మీకుతియ్యని దాహము కావలయునా? పుల్లని
దాహముకావలయునా! యనియడిగెను. ఆమాటకతండు సంతసిం
చుచు తియ్యనిదాహమే యిష్టమనిన నమ్మగువయు దియ్యనిదియ్యనా!
యనిపలుకుచు శర్కరామిళితములైన దుగ్ధంబులుదాహమిచ్చి యంత
కన్న రుచికినాయొద్దనున్నది యధరమేకాని యధికములేదు చవి
చూడుఁడని పలికెను.

అప్పుడాచతురుండా ప్రౌఢవచనంబులకు నెరగందుచునోహో
యీబోఁటిమాటలుమిగుల పాటవముగానున్నవి. అధరమనగాదక్కు
వయనియు నధరోష్ఠమనియుగూడ నర్థముగదా! అధరోష్ఠము చవి
చూడుమనికూడ సూచించుచున్నది. కానిమ్ము. ఎట్లయినను మంచి
దియె. యిచ్చటనన్యలెవ్వరును లేరుగదా! వట్టిమాటలతోఁగాలక్ష్యప
ము సేయనేల! తగినట్లేచెప్పెదననితలంచుచు నారీమణీ! నాకాయ
ధరమే కావలయును. మరొండువలదు. అనిపలుకుచుతలుక్కుననక్కు
టిలాలక యధరంబౌనబోయెను. అమ్మించుఁబోఁడియు నించుక విద
ళించుకొనుచు నోహో! ఇదియేమిసాహసము దాహమునకైవచ్చి
వెలిపనులు చేయఁబూనితిరేటికి! నేనువారాంగన ననుకొంటిరా.
చాలుచాలుపోపొండు అనిపలుకుచు దదీయహస్తవిన్యాసంబులు ద్రో
సివేయక యనుకూలనూచకముగా మెలంగిన సతండ్రి యెఱింగి
యాబోఁటి మాటలు పాటిసేయక అతివా? మొదట

నధరము చవిచూడుమని చెప్పి పిమ్మటఁ దోసివేయఁదప్పనే? అంత యెఱుంగని వాఁడననుకొంటివా! శ్లేషలు నాకునువచ్చును. అని పలుకుచు జట్టకంబులు గావించెను.

అప్పుడాసుకీల యతనిచేయి తనచేతం బట్టుకొని చాలుఁ జాలు! మగవారి వలపులును జలములవ్రాతయు సమానములైనవి. మొదటనిట్లుచేసి యవసరముతీరిన వెనుక మరలఁ బుకరింపరు. ఎల్లప్పుడు నిట్లున్న సమ్మతింపవచ్చును. “వ్రాతము చెడిననుసుఖముదక్కవలయు” ననుసామెత వినియుందురుగదా. అనిన నశండానాను నన్నట్టివానిఁగా దలఁపకుము. నీయిష్టము వచ్చినట్లు మెలంగెదనని చేతిలోఁ జేయివై చెను. పిమ్మట నాకొమ్మ సమ్మతించు నట్లభినయించుచు నతని సంతకుమున్నే యలంకరించియున్న మేడఁమీఁదకు దీసికొనిపోయి హంసతూలికా తల్పమునఁ జేర్చినది.

మరియు నందు నయ్యిందువదన కొంతసేపు కంఠనాదంబు దంఠ్రినాదంబుతో నై కృమునొంద వీణధరించి సంగీతంబు పాడుచు నతనిమతిఁ గరుగఁజేసినది. ఆభూపాలుండును కాలయాపన సైవక యాపడఁతిచేతనున్నవి పంచియూడఁబెరికి మోహముతో గందర్ప క్రీడారతుండై యవ్వేదండ గమనను సంతోషపారావార వీచికల నుయ్యెల లూగించెను.

ఈరీతిఁ గ్రీడించుచుండ వారికారాత్రి యొకగడియలాగైనను వెళ్లలేదు. వారివలపు లేమనిచెప్పదును. విష్ణుచిత్తున కమత్త కాళిని పరకీయయని యూహించుటచే నంతవలపు గలిగినది. స్వీయ యని తెలిసినచో నట్లుండదునుమీ? అదియంతయుఁ బ్రచ్ఛన్నముగాఁ జూచుచున్న మంత్రీమిగుల సంతసించెను. తెల్లవారినంత రాజు మంత్రీయొద్దకువచ్చి రాత్రిబరిగిన చర్యయంతయుఁజెప్పి యప్పడంతి చక్కఁదనమును గుఱించియు మక్కువనుగుఱించియుఁ తెక్కు తెరం

గుల స్తుతిఁజేయదొడంగెను. అంతనావిష్ణుచిత్తుఁడు మంత్రీయనుమతిఁ గొన్నిదినములందుండి యాచేడియతో రాత్రింబవళ్ళేకరితిఁ గామకీర్తి డలం దేలుచుండెను. ఒక్కనాడతని రెండవభార్య పతిజాడ తెలియక యతనివెదకుటకై పరిచారకుల సంపెను. వారు నెట్టకేలకు రాజున్న తావుదెలిసికొని యతనితో దేవిగారి విజ్ఞాపనము దెలియఁజేసిరి.

రాజు సుశీలతో నావార్తఁజెప్పి తనకుఁ బురంబునకరుగ నశ్శుజ్ఞయిమ్మని వేడుకొనెను. సుశీలయు నతనిమరల శీఘ్రముగా వచ్చునట్లాడఁబడఁజేసి యానవాలుగా నతని యుంగరము గైకొని యతని పయనంబున కనుమఱించినది.

విష్ణుచిత్తుఁడు నెట్టకేల కారాచక్షత్రిని విడచి పురంబునకరిగి యందు నిజదర్శనాయత్రి చిత్తయైయున్న దేవయానకు సంతోషము గలుగజేసెను.

అచ్చట సుశీలయు గర్భవతియై పదియవమాసంబున సధిక రూపసంపన్నుఁడును పరాక్రమశాలియును నత్యంతబుద్ధిమంతుండున్న నగు పుత్రునింగనియె. ఆవర్తమానము గూఢచారులవలన విని దీర్ఘ దర్శి రహస్యముగా నాబాలునకు జాతకర్మాది నిధుల నిర్వర్తించి కామపాలుండని పేరుపెట్టెను. ఆబాలుండును శుక్లవక్షఃక్షుపాకరుండు జోలె దినదిన ప్రవర్ధమానుండై యధిక తేజస్వమంచితుండై యొప్పు చుండె. వానికై దేఁడులు వచ్చినంత మంత్రీయు సంతియ ప్రాయ ముననున్నబుద్ధిసాగరుడనుసార్థక నామంబునుగల తనకుమారునిఁగామ పాలునితో జోడుజేసి యొక గురువునొద్దఁ జదువజేసె.

సుశీల రూపప్రియ తేజోమనీషా విశేషంబుల నొండొరుల కించుకయేని వాసిలేని యాబాలురిగువురు సకలలోక మనోహరులై పదియారేఁడులు ప్రాయములోపుననే సకలవిద్యలు నభ్యసించి విలు విద్యయందును నసమానపాండిత్యము గలవారైరి. వారి విద్యా

భ్యాసము చేయునప్పుడు గొన్నిదినములు మంత్రియింటను కొన్నిదినములు సుశీలయింటను నివసించి కీడ్డగాగడిపిరి. ఇంచుకయేని శ్రమముగాఁ దలంపలేదు.

అకుమారు లిరువురు నాకారమాత్ర భిన్నులై మనఃప్రాణంబుల నొక్కటియే యనునంత మైత్రిగలిగి వర్తించుచుండిరి.

విద్యలన్నియుఁ బరిపూరియైనంత నొక్కనాఁడు పారిరువురు నొండొరు లాలోచించుకొని యెవ్వరికినిఁ దెలియకుండునట్లు లడవి మార్గంబునంబడి దేశాటనంబుసేయు తలంపుతో నరిగిరి. దేశాటనంబు పండితధర్మమేకదా! మంత్రియింటనుండిరిని సుశీలయు, సుశీలయింటనుండిరిని మంత్రియుఁ దలంచుటచేఁ గొన్నిదినముల వఱకు వారి ప్రయాణవార్త యిరువురకునుఁ దెలిసినదికాదు.

ఒకనాఁడుమంత్రి సుశీలయింటికివచ్చి కుమారులెచ్చట నున్నారనియడిగిన నప్పడతియుఁ దడఁబడుచు నయ్యో! కొమరులచ్చట లేరా? యనియడిగెను. అప్పుడతండు గుండెర్పుల్లుమన నక్కటా అచ్చటనుండి వచ్చి పెక్కుదినములైనదే యిచ్చటనున్నారనుకొంటిని. వారు మనలను మోసముజేసియెచ్చటికోపోయిరి. అయ్యయ్యో! విదేశములో వీండ్రెట్లు మెలంగఁగలరు. అతిసుకుమార వంతులే! అన్నన్నా! జాడైనఁ దెలిసినదికాదు. ఏమిచేయుదము అని యనేక ప్రకారములఁ జింతింపఁ దొడంగెను.

అమాటలు వినినతోడనే యాచేడియ కత్తిచే నరకబడిన కదలియుంబోలె నేలంబడి మూర్ఛిల్లి యెట్టకేలకుఁ దెప్పరిలి పెక్కుతెరఁగులఁ జింతింపం దొడంగినది.

అప్పుడు మంత్రిధైర్యము తెచ్చుకొని యామెతో నమ్మా! నీవుచింతింపకుము. వారు పండితులై దేశాటనము సేయఁదలంచిరి. చక్రవర్తికన్నఁ బండిత్యము గలవారికి విదేశములో గౌరవముగా నుండును. వారును శీఘ్రకాలములో రాగలరు. నీవు ధైర్యముగా

నుండుమనియామెనోదార్చి తనయింటికిఁబోయి వారిజాడ తెలిసికొని వచ్చుటకు రహస్యముగాఁ బెక్కరిడ దూతలబంపెను.

సుశీలయుఁ బుత్రవియోగ శోకఁబడున గుండుచుండ నొక్క నాఁడు విష్ణుచిత్తుఁడత్తలోదరుని స్మరించుకొని స్మరసంతాపము జెంది యొక్కండే గుట్టమెక్కి యయ్యడవిలోనున్న సుశీలమేడకువచ్చి పరితారకులవలనఁ దనరాక నామెకుఁదెలియఁ జేసెను. అప్పుడాసుశీల మొగమున విన్నదనముదోపనీయక యతనిరాకయుఁ దనకొకరీతి ప్రీతిగలుగఁజేయ నెదురేగి యతని పాదంబులు గడిగి తడియొత్తి చిత్తముగరుగ మెత్తనినూటల స్వాగతమడుగుచు లోనికి దీసికొని యొకతల్పమునఁ గూర్చుండబెట్టెను.

రాజు ఆమించుఁబోఁగిని మన్నించుచుఁ గుళలవత్స జేసెను. సుశీలయు నతనిచిత్తము జాలివైడమునట్లు దేవా! దేవరవారికి నేటికి నాకుశలప్రశ్న గావలసివచ్చినది. పోనిండు ఇదియు నాయదృష్టమే. వదియోరేడులై నది. మీరిచ్చటినుండియరిగి యొకయుత్తరమైన బంపకపోతిరికదా? ఇంతకు నాదినములమహిమ యట్లుండ మిమ్ము ననవలసిన పనియేమున్నదని నిష్ఠురముగాఁ బలికినవిని యారాజు నామెవచనంబుల కెద్దియో మిఁమఁబన్ని తగినట్టిత్తరములు చెప్పెను.

చిర కాలసంవర్ధన సంగ్రభమంబున నతండ్రులోదరితోఁగూడి యుష్మగోష్ఠిమాటలాడుచు వేడుకతోనుండెను. ఆమెచిత్తము పూర్వమువలె ననురాగయత్తమై యుండలేదు. దానికతం దంతరంగమున శంకించుకొనియు నప్పడేమియుఁ బ్రశ్నచేయలేదు. తర్వాత నానా తిచే నమర్చబడిన పదార్థములు భుజించి యమ్మించుఁ బోఁగితోఁ బంచశర కీరీడలఁజేలెను.

అట్లు కొన్నిదినములున్న వెనుక నరండాచిన్నదాని సంభోగ సంభాషణ కీరీడావిశేషంబులు బూర్వముకన్న నెక్కుడు పైవరీత్యముగా నుండుటఁజింతించి యొక్కనాడామెతో నిట్లనియె.

నాతీ! నీతీరుచూడఁ బూర్వమునకు మిగుల వైషమ్యముగా నున్నది నాయందు మక్కువతగ్గరా? లేక యెద్దియేని కారణమున్నదియో? యెప్పుడును విచారముఖముతో నుండువేమి? ఇది యునుఁగాక నీకును నాకును నిన్నిదినములనుండి స్నేహమున్నను నీయుదంతమే నాకుఁ దెలిసినదికాదు. నీమగంఢవ్వఁడు? తలిదండ్రులెవ్వరు? ఒంటిగా నీయడవిలోనుండుటకుఁ గారణమేమియో తెలియఁ జేయుమని యడిగిన నచ్చేడియ సంతసించుచు నతని కిట్లనియె.

నాథా! ఈవిషయ మన్యోన్యము దెలియఁదగినదే. ముందు మీవృత్తాంతము చెప్పఁడు. మీకు భార్యలెందరు? సంతానమున్నదా? భార్యలయందిష్టముగా నుండుదురా? అని యడిగిన నతండిట్లనియె.

తస్మి! నాకు భార్యలిద్దరుగలరు. పెద్దదానిఁ దలఁపనవసరము లేదు. రెండవదానిపేరు దేవయాన. దానికి నాయందు మక్కువ యెక్కువగ నే యున్నదిగాని యంతచక్కనిదికాదు. నాకింకను సంతానముగలుగ లేదు. ఎందఱైనను నీకు సాటివత్తురాయని పలికిన నక్కలికి మరల నిట్లనియె.

దేవా! మీ పెద్దభార్యవిషయము దలఁప నవసరము లేదంటిరి. ఆమె యేమితప్పజేసినది? కారణమేమో తెలుపుఁడని యడిగెను. అప్పుడతండు కొంతసేపు ఇతరప్రసంగములతో నానంగతి గప్పఁ దలంచెను గాని యమ్మానిని మరియేమియు వినిపించుకొనక యా ప్రశ్నమే పలుచూరుచేయఁ దొడంగెను. దానంజేసి తుదకతనికిఁ జెప్పక తీరినదికాదు.

బోఁటీ! యాపాటలగంధిపేరు సుశీల. దానితండ్రి కవటముగాఁ బటము వ్రాయించి నాయొద్దకంపెను. నేను బటములో నున్న ప్రకారమాసుశీల యందముగా నున్నదనుకొని దాని బెండ్లి గూడితిని. అది మాయంటికి రాకమున్ను దానికిఁ బదువుఁజెప్పిన

గురువు నాయొద్దకు వచ్చి దానికి మూర్ఖరోగమున్నదనియుఁ బటములో వ్రాసినదంతయుఁ గవటమనియు జెప్పెను. అప్పుడు నాకుఁ గోపమురాకుండునా? దానికి బదులు నేను దాని మొగము జూడనని ప్రతిజ్ఞజేసి యట్లనడచు కొంటిని. పిమ్మట రెండవభార్యను బెండ్లియాడుటంజేసి మొదటిదానిని నడవిలోనికిఁ బంపవలసివచ్చినది. అది యిప్పుడెక్కడున్నదో తెలియదు. ఇదియే నావృత్తాంతము. ఇక నీవృత్తాంతము చెప్పుమనుటయు నాసుశీల గురువుచేసిన కవటమునకు ముక్కుమీఁద వేల్పువైచుకొని తలకంపించుచు నోహో ఇదియూ తెలిసినది అన్నన్నా బ్రాహ్మణుఁడెంత దుర్మార్గుడని పలుదెరంగులఁ జింతించుచుండెను.

అంత నతండు తరుణీ! యూరకుంటివేమి? నీకథ చెప్పుమనుటయు సుశీల మరల నిట్లనియె. దేవా! నాకు మీరు చెప్పినమాటలో గొంచము సందియముండుటచే విచారించుచుంటిని. మీభార్యను గురువు రోగిష్టురాలని చెప్పినంతనే నిజానిజములు పరిశీలింపక విడువవచ్చునా? అతని కెద్దియేని యాముద్దియయందుఁ గోపముండి యట్లు చెప్పినేమో? మీరు జేసినపని యేమియు నాకు సరిపడినది కాదనుటయు నతండు అబలా! అప్పుడు నాకంత యూహ తోచినదికాదు. ఇప్పుడేమిసేయుదును ఔను? కొన్ని కపటకృత్యములవలన నట్లు జరుగును. నిజముగా నట్టి దోషములేక యాసుశీల పటములో వ్రాసినట్లే యున్నచో నీతోసమానముగా నుండును పాపమూరకయే విడిచితినేమో యని పలికిన మరల సుశీల యిట్లనియె.

దేవా! మగవారిచర్య లెప్పుడు నిట్లేయుండును. వారెంత పరిశీలింపక చేసినను స్వతంత్రులుగావున సాగుచుండును. నాకథ యట్లుండనిమ్ము. నీవెద్దభార్య సుశీల నాకుఁ జెలికత్తియే. దాని పూర్వోత్తరమంతయు నేనెఱుంగుదును. దానివంటి చక్కనిదియు గుణవంతురాలు నీభూలోకములోలేదు. దాని గురువట్లు చెప్పటకుఁ

గారణము వినుడు సుశీల వివాహాదినంబున నలంకరించుకొని గురుదక్షిణనిచ్చుటకై గురువుగారింటికిఁబోయెను. అప్పుడా బ్రాహ్మణుడు అదియిచ్చు గురుదక్షిణ నందుకొనక దానిరూపమునకు వలచితవతోఁ గ్రీడింపుమని యడిగెను. ఆసాధ్య యందులకు సమ్మతింపక యావల్లెరమచటఁ బోరవైచి యహంకారముఖముతో నింటికిఁ బోయినది.

ఆయిద్ద లోపల నుంచుకొని యాదుర్మార్గుడు మీతోనట్లు చెప్పెనుగాని యధార్థముగాదు. పోనీ యొకటి విచారింపుడు. అతండురకవచ్చి యడుగకముందే దాని చెడుగుణంబులు మీతోఁ జెప్పటకు నవసరమేమియున్నది. బుద్ధిమంతులకు దీనిఁబట్టిచూచిన నందలి యధార్థము తేటపడదా? పాపమా సుశీల గురువుచేసిన యవమానము నాతోఁ జెప్పి చింతించినది. దానిగుణ మెవ్వరికైన వచ్చునా యని పలికిన నతండు తెల్లబోయి యుల్లంబు దల్లడ్లల్ల నయ్యో! తోయ్యో! ఆగురువు నన్ను మోసముచేసెనే తెలిసికొన లేకపోతిని కటాకటా! యూరక నాసుగాత్రి నాత్రము నొందించితిని యని యనేకప్రకారములఁ జింతించుచుండెను.

అతని పశ్చాత్తాపంబు పరిశీలించి యయ్యించుఁబోణి దేవా కానిండు మించినదానికి జింతింపనేటికి? ఇప్పుడప్పుఁబోణి నాస్వాధీనములోనే యున్నది. సెలవైనచోఁ బిలిపించెద ననుటయు నతండు సంతసించుచు నయ్యంతి కిట్లనియె. తరుణీ! యయ్యంతియింతవరకు నిరుష్టురాలై యుండినచో వేగఁబిలిపింపుము దానిపాదంబులంబడి తిరస్కారదోషంబు బాపుకొనియెదను. లేలెమ్మని తొందర పెట్టిన సమ్మత్ర కాశినియతనిచి త్రవృత్తి యంతయు బరిశీలించి పశ్చాత్తాప తప్తమయ్యెనుగదా యని సంతసించుచు నిట్లనియె.

ప్రాణనాథా! ఆసుశీల నెచ్చటనుండియో తీసికొని రానక్కర లేదు. ఇక్కడనేయున్నది. పెక్కేల నేనే యాసుశీలను పూర్వజన్మ

మందెద్దియో పాతకముజేసి యింతకాలము నీవంటివతికి ననిష్ఠురాల నైతిని. మనదీర్ఘదర్శి తనపేరు సార్థకమునొంద నింతకాలమువరకు నాకుద్దైర్యము గరపుచుఁ తుదకు మిమ్ము నాచెంతకుఁ దీసికొని వచ్చెను. ఇంతకును దై వానుకూలము వచ్చినది మీరు చనినపిమ్మట మీ తేజంబున నాకొకకుమారుండుదయించెను. వానిరూపము, పరా క్రమము, గుణములు దేవతలకైనను లేవు. వాడు మంత్రీ కొడుకుతోఁ గూడఁ గొన్నిదినముల క్రిందట నెచ్చటికో పోయెను. దానంజేసి చింతించుచుంటినని తన కథయంతయు దాచక చెప్పి కన్నులనీరు విడువజొచ్చినది.

అప్పుడతండామెను గాఁగలించుకొని యోహో! ఆసుశీలవు నీవేనా! తెలిసికొనలేకపోతి నే. సాధ్వీ! చింతింపకుము. దైవప్రతి కూలముననే నాకట్టి బుద్ధివృద్ధివచ్చినది. నీవిట్టి కష్టము లనుభవించుట దైవయుక్తిసుమీ? అన్నన్నా! ఇంతచక్కనిదానిని బ్రాహ్మణుఁ డెంతమాయచేసి మొగముజూడకుండ జేసెను? ఒకసారిచూచిన విడుతునా? అయ్యారే! కాలమంతయు వృథాపోగొట్టుకొంటి నే? నీప్రాయమంతయు నడవిపాలై నదేయని యడలుచుఁ గుమారనందర్శనమునకుఁ జింతించుచు నప్పుడే యప్పుడెతి నచ్చటనుండి తన పటణమునకుఁ దీసికొనిపోయి మంత్రీకి వర్తమానముబంపి యతఁడుచేసిన యుపకారము గుఱించి పెక్కుగతుల స్తుతించి యాసుశీల నొక చక్కని యంతఃపురములోఁ బ్రవేశపెట్టి కుమారాన్వేషణార్థంబు దేశదేశంబులకు దూతలంబంపెను.

భేరుండపక్షికథ.

— ❦ ❦ ❦ —

గోపా! అచ్చట బుద్ధిసాగరుండును గామపాలుండును నిల్లు వదలి యడవిమార్గంబునం బడి నడిచినడిచి యొకనాటిరాత్రికిమధ్యాహ్నమును రాజధాని జేరిరి. అందు విత్తముగైకొని యన్నమినుచున్న

యొక పెద్దమ్మ యింటికిఁబోయి పెందలకడ భోజనముజేసి పెద్దమ్మా! మేమివీధి వేదికపై బండుకొనియెదము. ఆ సరణ మెద్దియేని యిత్తువా? యని యడిగిరి. అప్పుడామె గుండెమీఁదఁ జేయినైచు కొని అమ్మా, బాలులారా! మీరెఱుంగరుకాఁబోలు. ఈయూరనడి వీధిలో బరుండరాదు. పరుండిరేని రాత్రి భేరుండ మనుష్యవచ్చి చంపును. లోపలనే చోటుచూపించెద రండనుటయు వాకు నవ్వుచు నోహో! పెద్దమ్మా మమ్మాభేరుండమేమియుఁ జేయలేదు. మా యొద్దకు దానియాయువుమూడియే వచ్చును మేము వీధిలోనేపరుం డెదమని యామెవలదని యెంత చెప్పినను వినక వీధితిన్నెపైఁ బండు కొనిరి.

ఆమె చెప్పినమాటలచే వారికి నిద్దుర పట్టినదికాదు. అర్ధ రాత్రమైనతోడనే పక్షవిక్షేపవాతంబుల బ్రాంతవృక్షంబులు పెళ పెళమని కొమ్మలువిరిగి క్షీణదశనొంద నాభేరుండతివేగంబునవచ్చి యిచ్చవచ్చినట్లయ్యారంతయుఁ గ్రమ్మరి దొరకిన జీవకోటిం బంచత్వంబు నొందించుచుఁ గ్రమంబున వీధితిన్నెపయిం బరుండి యున్న యాకుమారులనిర్వరంజూచి యత్యాగ్రహముతో జంప మీఁదకురికినది.

అప్పుడు బుద్ధిసాగరుండు తటాలునలేచి కటారిఁ బెరికి దాని రెక్కలు రెండును నరికి పిమ్మటఁ దల తెగనై చెను. ఆర్పులు చెరింగ నది నేలంబడి గిలగిలఁ గొట్టుకొనుచుఁ గొంతసేపటికిఁ బ్రాణము వదలినది. పిమ్మట వారు తెల్లవారుజామున కేకవైచి లేపి పెద్దమ్మా! మేము పోవుచున్నామని చెప్పి యాయూరువిడిచి పైకిఁబోయిరి.

అంత నాయూరిలో నొకచాకలి గొడ్డలి భుజముమీఁదవైచి కొని యడవికిఁబోవుచు వీధిలోఁజచ్చిబడియున్న యావక్షింజూచి దానిగుఱించి రాజుచేసియున్న ప్రతిజ్ఞవినియున్న వాడగుట మిగుల సంతసించుచు నలుదెనలు పరికించి యెవ్వరును రాకుండుటంజూచి యప్పుడా గొడ్డలిచే దాని యవయవములన్నియు ముక్కలుకొండ

సరికి పోగుగా బెట్టెను అంతలోఁ దెల్లవారుటయు జనులందఱు వచ్చి చూచి యదిచచ్చినందులకు మిగుల నంతసించుచు జాకలి వానిని మిగుల శ్లాఘించిరి. చాకలివాఁడు పక్షిని జంపెనను వార్త గ్రామమంతయు వ్యాపించుటయేగాక రాజుగారికిఁ గూడఁ దెలిసినది.

అప్పుడు సింహకేతుఁడను పేరుగల యారాజు ఆపక్షియొద్దకు వచ్చి చచ్చిపడియున్న దానియవయవములన్నియుంజూచి వెరగం దుచు జాకలివానితో నీదియేయూరు? ఎవ్వఁడవు? ఇన్నిదినముల నుండి చంపలేనిపక్షిని నీదివనంబున నెట్లుచంపితివని యడిగెను. అప్పుడువాఁడు ధైర్యముతెచ్చుకొని దేవరా ! నాది యీగ్రామమే కాపురము నేను జాకలివాఁడను ఈదినమునఁ దెల్లవారకమున్న లేచి పొలమునకుఁబోవుచుండ నాకాపక్షి యెదురుపడి చంపుటకు మీఁదకివచ్చినది. అప్పుడీగొడ్డలితోఁ బ్రాణమునకుఁదెగించి యొక దెబ్బగొట్టితిని. ఆదెబ్బ దానితలమీఁదఁదగిలి నేలంబడినది పిమ్మట రెండవదెబ్బ మరలఁ దలమీఁదనే కొట్టితిని. దానితోఁదలచితికి లేవ లేక నేలంబడినది పెక్కుదెబ్బలు గొట్టినతోడనే యదిచచ్చెను. ఇదియే నేనుజేసిన పనియని చెప్పెను. ఆరాజు చింతాకాంతుఁడై అయ్యో! నేనీపక్షిని సామాన్యుఁడు చంపలేడుగదా యని తలఁచి యట్టివానికి నాకూఁతునిచ్చి వివాహముచేసెదనని ప్రతిజ్ఞ చేసి యుంటిని. తుదకంతబలవంతమైనపక్షి యీరజకునిచేతులో జచ్చెను. అయ్యో! నాచక్కని కూఁతును జూచిచూచి యీచాకలికెట్లు పెండ్లి చేయుదును? కటకటా యిటువంటి పత్రిజ్ఞయేమిటికిఁ జేసితిని? ప్రతిజ్ఞాభంగము గావించినచో సరిరాజులందరు పరిహాసముచేయుదురు పోనీ? యీపక్షిని వీఁడుచంపలేదేమోయనుకున్నను చంపిన బలశాలియెవ్వఁడు బయలుపడకున్నాడు. యిప్పుడేమిచేయుదును ? యీయాపదదొలగించు వాఁడెవ్వఁడై నలేడేయని యనేకవిధముల సంతాపించుచులోపల నిష్ఠములేకున్నను వివాహప్రయత్నము చేయుమని యాజ్ఞాపించి దానికిఁ బ్రతికూలమైన చర్యల నాలోచించుచుండెను.

రాజుగారికుమార్తెనుఁ బక్షిని జంపినందులకు గాను చాకలి వాని కిత్తురను ప్రతీతి గ్రామమంతయు వ్యాపించినది.

ఆవార్త కుమారునిచేఁబూటికూటి పెద్దమ్మ విని యేమేమి! రాజ్రీఁబక్షిని చాకలిచంచెరా? యెచ్చరుచెప్పిరి. ఛీ! ఛీ! యిన్నిదిన ములనుండి యాచాకలి యెచ్చటికిఁబోయెను ఆపక్షిని జంపిన వారిని నేనుచెప్పెదను. వినుండు. నిన్నరాత్రి మాయొటికి నిద్దరు రాజపుత్రులు వచ్చిరి. వారువీధిలోఁ బరుండఁబోవు నప్పుడు నేను పక్షి సంగతి చెప్పితిని. దానికివారు భయపడక నిర్లక్ష్యముచేసి వీధిలోఁ బరుండిరి. వారేయీపక్షిని జంపియుండురు. వారుతెల్లవారుజామున నాకుఁజెప్పి పోయిరి. నిద్రచేనేను బరిశీలింపకపోయితిని. వీధిలోఁబరుండి బ్రతుకు వారు మరియొకరు గలరా? తప్పక వారేచంపిరని చెప్పఁగలను అని పలికిన తల్లిమాటలువిని కుమారుఁడత్యంత సంతోషముతో రాజు గారియొద్దకుఁ బరుగెత్తుకొనిపోయి తనతల్లి జెప్పినవర్తమానమంతయుం జెప్పెను.

అప్పుడారాజు మిగులనానందమంది యాబ్రాహ్మణ కుమారు నకు బహుమతినిచ్చి యారాజకుమారుల వెదకితీసికొని వచ్చుటకు నలుదెసలకుఁ జెక్కండ్ర దూతలనంపెను.

వారిలోఁగొందఱు రాజపుత్రులనొక సత్సంబునం గాంచి యానవాలుపట్టి వారితోనిట్లనిరి. అయ్యా! తమరీమధ్యను మధ్యార్జున పట్టణమునకువచ్చి రాత్రియందుఁ దిరుగుచున్న భేరుండపక్షిని జంపితిరా? యని యడిగెను. ఆమాటలువిని బుద్ధిసాగరుండు ఓను మేమే యాపక్షినిజంపితిమి. చంపుట నేరమా? యనిపలికెను.

అప్పుడదూతలు వారికి దండములుపెట్టి అయ్యో! నేరము కాదు. దానింజంపిన వారికిదనకూఁతు నిత్తునని మారాజు ప్రతిజ్ఞ చేసియున్నవాఁడు. మీరుదానింజంపి యిటువచ్చినవెనుక యొక చాకలి యాపక్షిని నేనేచంపితినిచెప్పి యారాజపుత్రులకుఁ దనకుజెండ్లి

చేయుమని యడుగుచున్నవాడు. దానికతండేమియుఁ జెప్పలేక జంతుించుచుండ దైవయోగమునఁ బెద్దమ్మమూలముగా మీరు చంపి నట్లు తెలిసినది. కావున మిమ్ము వెదకికొనుచువచ్చి యిచ్చటమిమ్ముఁ బొడగంటిమి. మారాజపుత్రిక మంచి యదృష్టవంతురాలు. ఆమె యందము దేవతాస్త్రీలకైనను లేదని చెప్పఁగలము. గుణముల కరుం ధతియేసాటి. ఆరాజపుత్రికను మీలో నెవ్వరు పక్షినిజంపిరో వారి కిత్తురు. వడిగాఁబోదమురండనిన సంతసించి యాకుమారులిరువురును నాదూతలవెంట మధ్యార్జునము కరిగిరి.

ఆసింహకేతుఁడు వారిరాకవిని మిగులసంతసించుచు నెదురేగి యర్ఘ్యపాద్యాది విధులతోఁ దోడ్తెచ్చి స్వాగతంబడిగి యద్భుతమైన వారియాకార గౌరవమునకు వెరగందుచు సవినయముగా నయ్యా! మీయిరువురిలోఁ బక్షి నెవ్వరు జంపిరనియడిగెను.

అప్పుడు కామపాలుఁడు తనమంత్రి బుద్ధిసాగరుఁడే యాపక్షిం జంపెనని యావృత్తాంతమంతయుంజెప్పెను. అప్పుడు సింహకేతుఁడు చాకలివానిరప్పించి వారియెదుటంబెట్టి యడిగిన గడగడ వడంతు చున్న వానినురితీయుఁడని యాజ్ఞ చేసెను. కామపాలుండును బుద్ధిసా గరుండును వాడుచేసిన కృత్యమునకు నవ్వుచు దయాహృదయులు గాన వాని నాదండనమునండి తప్పించి పంపివేసిరి.

పిమ్మట సింహకేతుఁడు బుద్ధిసాగరుని యాకారము సోయగము తనకూతురు సుగుణావతి కనుకూలముగా నున్నదని సంతసించుచు శుభముహూర్తమున మిగులవైభవముతో బుద్ధిసాగరునికిదనకూతు నిచ్చి వివాహముచేసెను. బుద్ధిసాగరుండాతరుణితోఁ గొన్నిదినంబు లందు గామోపభోగంబు లనుభవించెను. కామపాలుఁడును మిత్రు నితోఁగూడ సందేయుండెను. ఇట్లుండి బుద్ధిసాగరుండును కామపా లుండును దేశాటనమందింకను దృష్టివహింపక సుగుణావతితోఁజెప్పి

యెట్టకేలకామె నొడంబరచి యొకనాడురాతిని నాయూరు విడిచి యొకమార్గంబునంబడి నడువసాగిరి. ఆదారివట్లు పోవంబోవ నెందును బురంబు గనంబడినదికాదు. చీకటివడువరకు నడిచిరిగాని యందుఁ బయికిబోవదారి తెలియక యెందైన నివాసయోగ్యమైన ప్రదేశ ముండునేమోయని నలుదెసలఁ గలయజూడ దొడంగిరి.

శరభసాత్వము కథ.

అందొక దెన వికాలశాఖాచ్ఛాదితంబైన మట్టివృక్ష మొకటి జూడనయ్యెను. దానికింద భూమియంతయు జక్కగా బాగుచేయుఁ బడియున్నది. వారాశ్చర్యపడుచు నాయడవినడుచు మనుష్య సంచారములేదు, ఈచెట్టుక్రింది ప్రదేశముజూడ రాయిగాని తృణముగాని లేక చక్కగా బాగుచేయఁబడియున్నది. దీనికింద రాత్రులెవ్వరేని వచ్చి ప్రచ్ఛన్నముగా నివసెదరా? ఏమియని యనేకప్రకారముల జింతించుచు నందు గ్రిందుండరాదని నిశ్చయముచేసుకొని కొంచెము వెల్తురుండగ నే యాచెట్టెక్కి దట్టముగానల్లకొనియున్న యొకకొమ్మ మీఁద గూర్చుండిరి.

ఇంతలో సాయంకాలమగుటయు మొదటనాచెట్టుక్రింది నమ్మకమైన కోతులును ఎలుగులును గొన్నివచ్చి యానేలంతయు మిగుల జక్కగా బాగుచేసినవి. అంతజంబుకంటాకటివచ్చి యాయున్న మృగములతో ముచ్చటించఁదొడంగెను వదంబడి వ్యాఘ్రంబు వచ్చినది దానివెనుక. తోడేళ్ళగుంపు దానివెనుక వరాహములును వానివెనుక మహిషములు వచ్చినవి. ఈరీతి జాతికొక్కటిచొప్పున నన్యోన్య విరోధముగల జంతువులు సైతము నిర్భయముగావచ్చి యాచెట్టుక్రింద

నుచితస్థలములఁగూర్చుండి వచ్చినవానిని, గుళలప్రశ్నలు చేయుచు రాఁబోవు వానికెనురేగు చుండును.

ఆరాత్రి జాముపొద్దుపోవు సప్పటికి మృగములతో నాచెట్టు క్రిందిభూమియంతయు నిండినది. నడుమ రెండుమృగములకు మాత్రము చోటుంచినవి. అంత నద్భుతమైన యాకారముతో శరభసాశ్వమును మృగమువచ్చినది. అప్పుడచ్చటనున్న మృగములన్నియు లేచి దానికి దండములు పెట్టినట్లు ముట్టిగాళ్లువేరుఁ దొడంగినవి. అది వానినన్నిటిని నాదరించుచు నడుమ దిగవిడిచిన ప్రదేశమున నామృగములన్నిటికి సభిముఖముగా గూర్చుండెను.

అంతఁ గొంతసేపు పరిశీలించి శరభసాశ్వము తక్కిన మృగములనెల్ల స్వాగతమడిగి యిట్లనియె.

మృగములారా! అన్నిమృగములు వచ్చినవిగదా నామంత్రియైన భేరుండమనుపక్షి యేమిటికిరాకపోయెను. అదివచ్చు కాలము దాటిపోయినది. దానికెద్దియో చిక్కుతటస్థించినట్లు తోచుచున్నది. లేనిచో నది యన్నిటికంటెను ముందేవచ్చును. దానివార్త మీలో నొకదానికేనిం దెలియునా? అనియడిగెను. అప్పుడు మృగములన్నియుఁ దెల్లబోయి చూడఁదొడంగినవి. అప్పుడు నక్కలిట్లనియె.

దేవా! మీమంత్రియైన భేరుండము రాశ్రులయందు మధ్యార్జునమను పురంబునకరిగి కనంబడిన జీవకోటిని భక్షింపఁదొడంగినది. ఈరీతి నెనిమిదిమాసములు జరిగినదిగాని మాసముక్రిందట నాయూరి రువురు రాజపుత్రులువచ్చి వీధిలోబడుండిరి. అప్పుడదివారిని సామాన్యులనుకొని మహాభీకరముతోఁజంపఁబోయినది. అందులో నొకఁడు శూరకత్తిచే దానింజంపెను. ఈవార్తమాకు చుట్టములైన జంబుకములు చెప్పినవి. ఇందులోఁ గొంచుమైన నసత్యములేదని దేవరవారితో మనవిచేసికొనుచున్నామని పలికి నక్కలూరకుండెను.

అప్పుడు శరభసాశ్వము ముట్టి నేలరాయుచు నే మేమీ! భేరుండమునుజంపిరా? అయ్యయ్యో అంత బలవంతమైనపక్షియుం జంపబడినదియా? అన్నన్నా? మచుష్కులు అసాధ్యులుగదా! అటువంటి సచివుఁడు నాకుదొరకురా! ఔను అది మధ్యాహ్నము నకును నేను శ్రీరంగపురంబునకు రాత్రిలఁబోయి జీవహింస జేయుచుంటిమి. ఇది మేమిరువురము ఏర్పరచుకొనినపద్ధతియే. దాని జంపునంత బలముగలవాఁడు లేడనుకొంటింజూడి? అని పెక్కుగతుల దానిగుఱించి చింతింపఁ దొడంగినది. అప్పుడు మృగములన్నియుఁ గన్నులనీరు విడువదొడంగినవి. ఈరీతిగొంతతడవు భేరుండపక్షిని గుఱించి చింతించి యేదియోయాలోచించుచున్న శరభసాశ్వమునకు జంబుకంబులిట్లనియె.

దేవా! మీరిప్పుడు చెప్పినమాటలలో మాకొకభయము గలుగుచున్నది. మనమందరము సంవత్సరమున కొకసారిగదా యీచెట్టుక్రింద జేరుదుము. అప్పుడీకిఁగాని మరల మనజ్ఞేమనమా చారములు తెలియవు. నిరుడీసభకువచ్చిన భేరుండము ఈయేఁడు రాకమడిసినది. ఈయేఁడు వచ్చినమృగములలో మీఁదటి కెన్ని పరలోకమున కేగునో తెలియదు. సామాన్యమృగముల పాటినేయ నేటికి? దేవరవారుగూడ రాత్రిలయగు భేరుండమువలె శ్రీరంగ పురమునకరుగుచు జీవకోటిని మఱియించుచుంటినని నెలవిచ్చిరి. ఈహింస మనుష్యకోటికెల్ల నసహ్యమైనదేకదా! మొన్న భేరుండ మును జంపిన శూరులు దేవరవారికిఁగూడ నేదియేనికేడు సంభవింపఁ జేయుదురేమో యని వెఱచుచుంటిమి. దేవరకెద్దియేని ముప్పు వచ్చినచో మాబ్రతు కేమికావలయును? ఏలిక లేక యెవ్వరికైన నిలువవచ్చునా? యిప్పుడిచ్చటనున్న జుతువు లశ్యోన్యవిరోధములు గలిగియున్నను మీ శాసనంబునం జేసి యేమియు నోరుమెదపక శాంతములై యున్నవి. మృగజాతిలోఁ గట్టుండినచో మచుష్కులనఁగా

నెంత? అదిలేమింతేసియేగదా వారు గొన్నిటిచే భృత్యులవలె పనులు చేయించుకొనుచు లొంగనివాని మామోపాయములచే జంపుచున్నారు. కానిమ్ము దానిమాటకేమి? ఇప్పుడు మీరు శ్రీరంగ పురమునకరుగుట మానివేయుఁడు లేనిచో ఘాతెద్దియేని ధైర్యము జెప్పఁడని పలికినవిని మృగములన్నియుఁ దలలూపి సంతసించినవి.

శరభసాశ్వము వానిమాటలువిని చిఱునవ్వు నవ్వి యిప్పి జంబుకములారా! నాబలపరాక్రమములు భేరుండము బలపరాక్రమములవంటివిగావు దానికిని నాకును జాల తారతమ్యము గలదు. మీరు నాప్రాణతుల్యులు గావునఁ జెప్పిద వినుండు. భేరుండము ఆయువు భేరుండము కూడనేయున్నది. కావున దానింజంపిరి. నాది అట్లులేదు ఈమఱిచెట్టు తొట్టలోనొక యెలుకయున్నది. నాయూయువు దానిలోనున్నది దానిం జంపినప్పుడుగాని నేను చావను. ఈయడవిలోనికి మనుష్యులురావేలేరు. ఒకవేళవచ్చిరో యాచెట్టు తొట్టలోనున్న యెలుకయునికి యెట్లు తెలుసుకొనగలరు?

తెలిసికొనినను నీచెట్టంతయు నరికినను నది కనబడదు. ఆ తొట్టలో నాహారపదార్థము జారవిడిచినచో దానివాసనంబట్టి పైకి వచ్చును అదివేరొకలాగున దొరకదు. ఈరహస్యము వారికేమి తెలుయును? మీరందరు నాకుఁ బ్రాణసమానమైన భృత్యులు గనుక చెప్పితిని. మీరు నిర్భయముగా నుండుఁడు. నాకేమియు భయములేదని చెప్పిన యామృగములన్నియు మనంబులంగల యా నందమంతయుఁ జేప్పలచేఁ దెలియఁజేసినవి.

ఈరీతి నిట్టిగొప్పి మాటలాడుకొనుచు నామృగములన్నియుఁ దెల్లవారుజాముననే లేచి దేనిజాడ నదిపోయినది. తెల్లవారునప్పటి కచ్చట నొక్కటియులేదు. మృగపక్షిభాషావేదులైన యాకుమారు లిరువురు నాచెట్టుకొమ్మలసందునుండి మృగముల సంభాషణమంతయు

విని యడలుచు మారోద్దయమైనంతఁజూచి యప్పుడు తమ్ముఁ బునఁ
జ్జీవితములుగాఁ దలంచుకొనిరి.

ఎంతబలవంతులకైనను వింత కూరమృగములనడుమ రాత్రి
జిక్కువడి నప్పుడుదైర్యమాగునా? పిమ్ముట వారిరువురు మృగముల
జాడ నాచెట్లుచిట్టచివరకెక్కి చూచి యెందునుం గనంబడమి సంత
సించుచు ముందు శరభసాశ్వముచెప్పిన కోటరము వెదకి కనుంగొని
యందులో దమరాహరిమునకై తెచ్చుకొనిన మితాయియుండ నొక
టి జారవిడిచిరి. ఆయుండదొర్లి యాయెలుకయున్న చోటికిఁ బోయి
నది. దానిందిని యామూషికము దానినవంబట్టి యాతొర్రపైకివచ్చి
నది. అందుఁగాచియున్న యాకుమారులూ యెలుకంబట్టుకొని చెట్టు
దిగి దానిందాశ్శతోఁబిగియగట్టి శ్రీరంగపురంబునంగల జరుల యా
పద బావుటకై క్రమంబున జాడగనుంగొనుచు రెండుదినముల
కా పురము జేరిరి.

అందొక శోత్రియ బ్రాహ్మణునియింటఁ బసజేసి రాత్రి
భోజనముచేసిన వెనుక యావిపునితో నయ్యా! ఈయూరి వింతలే
మని యడిగిరి. అప్పుడాతండు కుమారులారా! యూపురంబున మఱి
యేమియు విశేషములులేవు. నిత్యము రాత్రుల శరభ సాశ్వమును
మృగమువచ్చి కనంబడిన జీవమును భక్షించుచున్నది. దాని కీరాజు
ఎందరినో మహాశూరులఁ గావుంచెను కాని యేమియు లాభము లేక
పోయినది.

అప్పుడీరాజు జనక్షయమునకు వెరచి యామృగమును జంపిన
వానికిఁ దనకూఁతు బద్మావతియును దాని నిత్తునని ప్రకటించెను. ఆ
వార్తవిని యాచిన్నదానిసౌందర్యమునకు వలచి పెక్కుండు రాజు
కుమారులువచ్చి రాత్రివీధిలోఁబండుకొని శరభసాశ్వముచేతఁ బక్షిం
పబడిరి. ఇప్పుడెవ్వరును దానింజంపెదనని వచ్చుటలేదు. దానిమూల
ముగా మిగులనందకత్తైయగు పద్మావతి జవ్వనముగూడ వృధాజెడి

పోవుచున్నది. రాత్రిలోనికేబోవక పెక్కుచిక్కులుపడుచున్న మేము జన్మభూమియైన యాయూరువిడవలేకుంటిమి. ఈయూరి విశేషము మతీయేమియులేదు మీరువీధిలోనికేబోకుడు లోననే పండుకొనుడని చెప్పినవిని యాకుమారులు మోమునఁ జిరునగవుమెఱయ నాగృహస్థునితో నిట్లనిరి. అయ్యా! మీరుభయపడకుడు, మేమూ మృగమును జంపుదుము. అది రాత్రి యెంతప్రాప్తమోయినతరువాత వచ్చును? ఏవీధికి ముందువచ్చును? ఎందెందు సంచరించునో చెప్పుడనియడిగిన నతండమ్మయ్యా! ఆమృగవృత్తాంతము మీరెరుంగరు. మీకంటె బలాధికులు దానిచేత భక్షింపఁబడిరి.మీప్రాయమును రూపమును మనోహరములై యున్నవి. ఇట్టి పిచ్చియూహలువిడిచి యింటిలో బండుకొనుఁడు మీతలిదండ్రులను భార్యలను బిడ్డలను నూరక దుఃఖనముద్రమున మునుఁగఁజేయకుడని పలికిన వారు నవ్వుచు అయ్యా? మేమూరక యామృగముచేతఁ జచ్చుటకంత వెర్రివారమనుకొంటిరా. పద్మావతీయందు మాకానలేదు. ఈయూరిజనుల యాపద దప్పించుటయే మాయభిప్రాయమనిచెప్పి యాబ్రాహ్మణుం డడ్డముపడి యెన్నివిధములఁ జెప్పినను లక్ష్యమునేయక గూరాత్రి వీధులందు గస్తుదిరుగఁజొచ్చిరి.

అంతట నాశరభ సాశ్వము కల్పాంతజీమూత గర్జానదృశముగా నార్పుచుబేర్చినక్రోధంబున నాయూరుమీఁదబడి కనంబడినదాని శిల్ల భక్షించుచు నొకవీధిలోఁగరవాలస్థులై ధైర్యముగా గ్రుమ్మరుచున్న యావీరులం జూచి నోరుదెరచికొని మీఁదకువచ్చెను.

అప్పుడు కామపాలుఁడు కుడిచేతిలోనున్న యెలుక గొంతువుగట్టిగా నొక్కి చంపివేసెను. అప్పుడా సాశ్వము కంఠము వెంబడి యూపిరిరాక నేలంబడి తన్నుకొని తన్నుకొని చచ్చినది.

పిమ్మటఁ గరవాలమున దానిమెడనరికి పారవైచి యాకుమారులిరువురు బసయున్న విప్రునింటికివచ్చి యాయనతో అయ్యా!

మేము శరభసాశ్వమును జంపితిమి. చూచితిరా యనిచెప్పిరి. ఆమాటలకతండు వెరగందుచుఁ గొంతసేపునమ్మలేదు. చచ్చి పడియున్న దానింజూచినంత మితములేని యానందముతో వారిఁ గొగలించుకొని కుమారులారా! మీప్రాయముఊడ మిగులచిన్నదిగానున్నది. మీప్రజ్ఞ మిగులపెద్దది. మాయూరికి గొప్పయువకారము చేసితిరని వారిఁబెద్దయుం బ్రాద్దుస్తుతిచేసి యప్పుడే రాజుగారికోటలోనికిఁబోయి యావర్తమానము తెలియఁజేసెను.

శ్రీరంగరాజు ఆవృత్తాంతము వినినంత ననంత భూమండలాధిపత్యము సంప్రాప్తించిన సంతసించు నిరుపేదయుంబోలె జెలంగుచు నతిరయంబున లేచి ఆమహాత్ములెచ్చటనున్నారో చెప్పుమని యతని నడిగెను.

ఆరాజుగేస్తువలన వారికథవిని యతనివెంట నరిగి యాకుమారులంగాంచి వారియాకార గౌరవమునకచ్చెరువంది తప్పక వీరశ్వినీ దేవత లేయగుదురు. లేనిచో నింత సొగసును గవగా నుండుటయు నుండునాయని శంకించుకొనుచు వారిం గొగలించుకొని యాభూషణుండు గన్నుల నానంద బాష్పములు గ్రమ్మనిట్లనియె.

ఆర్యులారా! మీరుచేసిన కార్యము మనుష్యులకు శక్యమైనది గాదు. ఎంత లేసి బలవంతులువచ్చినను నుదయంబున మాకు మరలఁ గనంబడుటలేదు. మీరు దేవతాంశవలన జనించినవారని తోచుచున్నది. మీనామంబుల వర్ణంబులందెలిపి కర్ణానందంబు నేయుండు మఱియు మీయిరువురిలో శరభసాశ్వమును బరిమార్చిన బలశాలి యెవ్వఁడు? వానిం బేర్కొనినచో వానినే నేనల్లనిగాఁ జేసికొనియెదనని పలుకుటయు నన్నరవతికి బుద్ధిసాగరుం డిట్లనియె.

రాజు! మేముక్షత్రియులము. నాపేరు బుద్ధిసాగరుండు. ఇతని పేరు కామపాలుండు వీనికి నేనుసచివుడ. దేశాలనంబునకై వచ్చి

నారము. దీనింబరిమార్చిన ధైర్యశాలి యీతండేయని నిరూపించినర
త నాభూకాంతుండతని గొంగలించుకొని వత్సా! నావ్రోత్తిజ్జనరవేర్పి
తివి. గ్రామక్షోభంబుడిపితివి. నీకేమిచ్చినను ఋణముతీరదు. నాకూ
తురు పద్మావతిమిగుల రూపవతి దాని నీకుఁ బరిణయంబు గావించెద
సమ్మతమేనా? యనియడిగిన నతండు బుద్ధిసాగరుని మొగము
జూచెను. అప్పుడా బుద్ధిశాలి రాజుతోనిట్లనియె.

నేనా! మీకూతురు మిగుల చక్కనిదేగదా? అట్టిదానిం
బెండ్లిజేయుదువని చెప్పిన నప్పుడొప్పుకొనకుండుట లెస్సగాదు.
నామిత్రుడందుల కంగీకరించెను. అని పలికిన సంతసించి యాశ్రీరంగ
రాజు దైవజ్ఞునిపై మైన శుభముహూర్తమున నాకామపాలునికీబద్ధా
వతినిచ్చి కడువేడుకతో వివాహంబు గావించెను.

కామపాలుండు బుద్ధిసాగరుని యచువతిఁ గొన్నిదినంబులందు
బద్మావతింగూడి కామసౌఖ్యంబు లనుభవించుచుండెను. అంత నొ
క్కనాడయ్యెనుపురు క్రమ్మరనాల్చించుకొని విదేశదర్శనోత్సా
హంబునఁ దృప్తిపహింపక పద్మావతికిమాత్రము జెప్పి యేకాంత
ముగా నాయూరువిడిచి యన్యదేశమున కరిగిరి.

చిత్రసేన కథ.

ఇట్లు కుమ్రురుచు వారొక్కనాడు చంద్రగుప్తమును రాజ
ధానింజేరి యందొక విప్రగృహంబునబసచేసి యందుఁగొన్నిదినంబు
లుండిరి. ఒకనాడు సాయంకాలమునవారు పురపీఠేషంబు లరయు
తలంపుతో సొంపుగానలంకరించుకొని యావట్లఘృవీధుల నరుగుచు

నచ్చటచ్చట గల వింతలఁ బరిశీలించుచుఁ గ్రమ్మరబసలోనికి రావలంచి కోటప్రాంతముగా నడుగుచుండిరి.

అప్పుడు కామపాలుని మేనిమీఁద శుభవాచికసూచికముగా నొక తలవెండుక వడినది. దానిజూచి యతండు జేతులతో గొలిచి నంత బారకన్న నెక్కుడుగానున్నది. నైల్యాద్విగుణాబులు వర్ణించుచు నోహో! యింతవంత తలవెండుక యేసుందరినోగదా యని యూహించుచుఁ దల పైకెత్తి చూచెను అప్పుడా గోడ పైనున్న యుప్పరిగెమీద సఖులతోఁ గొలుపుదీర్చి జలకమాడి తల యార్చుకొనుచున్న యాపట్టణము రాజకూతుగు చిత్రసేన యను నది యెద్దియోపనిమీఁద క్రిందుగాఁ దొంగిమోచినది. అప్పుడా యిరువురదృష్టులును పురోహితులవలె నాయిరువురమనంబులకు బ్రహ్మగ్రంథిపై చినవి. వారిసోయగంబు లొండ్లరులకు వింత సంతసము గలుగఁజేసినవి. అంతటితో దమదృష్టుల మరల్చుకొనిరి.

అప్పుడు కామపాలుండు బుద్ధిసాగరునితో మిత్రుడా! ఇట నిలువుము. నేనొకవింత జూపించెదను. ఆహా, యిప్పుడే యుప్పరిగ నుండి యొక వాల్గంటి తొంగిచూచినది. దాని మొగము మొదట నేను జంద్రబింబమే యనుకొంటిని సుమీ! అంతలో నాచిన్నది నన్నుజూచి చిఱునగవుతో శిరఃకంపము జేసిన్లు కనంబడినది.

అన్నా! దానిమందహాసము నాడెందంబునకు మరులుకొలుపు చున్నది. ఔరా! అంత చక్కనిమొగము మనమింతకుముందెక్కడను జూచియుండలేదు. అయ్యంగన వంగి చూచునప్పుడు చంద్ర బింబమును మబ్బుగ్రమ్మినట్లు నెమలిపించువలెనున్న కేశపాశము మోము తమ్మిగ్రమ్మినది. ఆవింత చెలువు నామదిం దగిలియున్నది. ఇప్పుడు నాకుఁ బైకినడువఁ బాదంబులాడకున్నవి. దాని మోము క్రమ్మరఁజూచినదాక నిచ్చటనే యుండెదనని పలుకుచు విరాళిం దూలుచున్న కామపాలునితో బుద్ధిసాగరుం డిట్లయె.

అన్నా! నేనాచిన్నదానిం జూడలేదు. యీవెంట్రీకం బట్టి యూహంప మిగులరూపవంతు రాలగుట కేమియు సందియములేదు. మఱియుఁ దొంగిచూచినప్పుడు నిన్నుఁజూచి చిటునవ్వు వెలయుంచిన దని చెప్పితివి. ఆలక్షణము బరిశీలింప నాచిన్నది నిన్ను వలచినట్లు తోచుచున్నది. నీపూరక తొందరపడకుము. నీవువ్రాలె నాచిన్నదియు విరహమందుచునే యుండును నీకు దృష్టాంతము చూపించెదఁ జూడుము. మనము గొంత నేపిచ్చటనే యుండము. అక్కలికి నిక్కముగాఁ నిన్నువరించినచో గ్రమ్మరఁ దొంగిచూడక మానదు. ఇదియేతార్కాణమని పలికెను. కొంత తడవు వారక్కడనే నిలువఁ బడి యెద్దియో నిమిత్తము గల్పించుకొని నడుమనడుమ తలలు పైకెత్తిచూచుచుఁ గాలయాపన జేసిరి.

చిత్రసేనయు రాజకుమారుని మోముజూచినంత స్వాంతమున వింతసంతసము వ్రేడఁ గొంతసంతాపంబుజెంది యందున్న సుందరులందఱు తనకుఁ బ్రాణసఖులగుట వారితో నిట్లనియె. చెలులారా! మన కోటప్రక్కగా నిరువురు కుమారు లఱుగుచున్నారు. చూచి తిరా! వారిలోనొక సుందరుఁడు నాడెందమునకు విందు గావించెను. వాని మొగము తొగలరాయనిగేరుచున్నది. నేను దైవప్రేరణముచేఁ గ్రిందుగఁదొంగి చూచినప్పుడే వాడును మీఁదకు జూచెను. మాయీరువుర చూపులు మనంబులకు ముసివెట్టినవి. వానికి నాయం దనురాగము గలిగినట్లు తన్మృఖిలీలాసమే చెప్పినది. అడుగుదాటక యిప్పటికి నచ్చటనేయుండును. చూతునుగాక యనిన నాసఖులందఱు సంతసించుచు నాసుందరితోఁగూడ నేలకు దొంగిచూచిరి. అసమయములో బుద్ధిసాగరుండును గామపాలుండును తలలు పైకెత్తి చూచిరి. అప్పుడు కామపాలునికిఁ జిత్రసేనకు సంతరంగములంగల సంశయములు వదలిపోయినవి.

అయ్యండజయాన యట్లేయుండి కామపాలునంగుళితోఁజూపిం
చుచుఁ జెలికత్తెలతో నిట్లనియె.

చెలులారా! నాలో మొదటఁనన్నజూచిన చెల్వుఁడాతఁడే
నుండి! ఆయిద్దరును రూపంబున నమానులై యున్నను నామనంబు
వానియందేలగ్నమైనది. ఆహా! ఆమోహనాంగుఁడు నన్ను స్వీకరించి
నచో బచ్చవిల్లుని కాలిబంటుగాఁ జేసికొననే? వానిసోయగంబంతయు
బరిశీలింపుఁడు. సుందరులారా? ఇట్టివేళ సిగ్గుపడియూరకున్నపిమ్మటఁ
గమ్మవిల్లుని రాయడికెవ్వతె తాళఁగలదు? వాని యభిప్రాయము
దెలిసినదిగద! తెలియకున్నను భయమేమి? ఇప్పుడే యొక యుత్త
రము వ్రాసి మీఁదబారవైచెద. ఒకకాగితమిటు తెండని పలికినతక్ష
ణమే సఖులచే నందింపఁబడినది దానియందు గొన్నిమాటలు తొంద
రగా వ్రాసి పూవులదండలోఁగట్టి యాబంతి సంతోషముతోఁ దన్నే
పలుమారుచూచుచున్న కామపాలుని యుదరమునకుఁ తగులునట్లు
వినరివైచినది.

అంతకుమున్ను బుద్ధిసాగరునితో నాచిన్నదాని రూపువర్ణిం
చుచు న్మరసంతాపమందుచున్న కామపాలుఁడచీటిని బంతిలోనుండి
తీసి యిట్లుచదివెను. ఆర్యా! నామనంబు నీయందు లగ్నమైనది. నీ
రూపంబును ప్రాయంబును నాచిత్తవిత్తంబులు హరించినవి. ఆయవ
రాధమునకు నీపాదములకు సంగిలి వేయవలెను. నిన్నుఁజూచినది
మొదలంతకంతకు గంతఁడు లతాంతకుంతముల నాస్వాంతమును
సంతాపపెట్టుచున్నవాఁడు. కాలవ్యవధి లేదుతప్పుస్థిరింపవలెను. మా
తండ్రిమిగులకఠివాత్ముఁడు. పోతుంటేగ నేనిఁ బరీక్ష సేయక యంతఃపు
రము జొరనీయఁడు.

నీవు బలవంతుడవైతేని నన్ను రాక్షస వివాహంబున గొని
పోమ్ము లేనిచో గోడమీదుగా గొలుసు వేల్చవైచుకొని నేనే

నీయన్న తావునకు వచ్చుచున్నదాన, ఎట్లుచేయవలయునో సత్యరంబుత్తరంబీయ గోరుచున్నదాన. వ్యవధిలేదుకావున నింతటితో ముగించితిని. తప్పులున్నక్షమింపుడు. అనియున్నయుత్తరమును బుద్ధిసాగరుడువిసఁ గామపాలుఁడు పలుమారుచదువుకొని మిత్తుఁజా దీనియనురాగంబంతయు నీయుత్తరమే వెల్లడిచేయుచున్నది. కాలవ్యవధిలేమింజేసి యింతకన్న వ్రాయలేదట. దానికింకను నెన్నియూహలున్నవ్రా? తప్పులుక్షమించవలయునట దీనిలోనేమితప్పులున్నవి. మాయిరువురనడుమఁ దప్పులుగూడగలవా! మంత్రీ! నాకీ పుత్రికయందు బీత్రిగానున్నదేమి? దానిపేరువింటివా! చిత్రసేనయట. దాసురాలు చిత్రసేనయని వ్రాలుచేసినది చూడుము. మాయిరువురకు ననురాగమొండొరులపై సమముగా నేయున్నది. వెంటనేయుత్తర మంపనిచో స్త్రీహత్యగూడవచ్చునని వ్రాసినది కావున నదివ్రాసిన రెండుతెరఁగుల నేదియచిత్రమోయాలోచించి తరుగా జాబ్బువాయ వలయును. ఊరక జాగుచేసెదవేల? అనితొందరపెట్టుటయు బుద్ధిసాగరుడు చక్కగానిదానించి కామపాలునితో నిట్లనియె.

కామపాలా! ఆచిన్నదివ్రాసిన రెండుతెరఁగులు కరణీయములుకావు. ఏమనిన, ఈరాజుకన్న మనము బలవంతులమైనను యుద్ధమున జయాపజయము లేవ్వరుజూచినవికావు? దానంజేసి రాక్షస వివాహమున మోసమున్నది. ఇక రెండవరీతి, నీనాతిగొలుసు మీఁద గోటదిగివచ్చునప్పుడు చేయిజారినచో ప్రమాదము వచ్చును. ఇది యనుంగక యప్పుడెవ్వరేనింజూచిన మొదటి కేహనియగును. మనకంత యపసరమేలవచ్చినది. నీవుకొంచెఁగుతాళుము. నాబుద్ధిబలముచేత నానాతితో నాయంతఃపురమునందే నిర్భయముగాఁ గ్రీడింప నంఘటించునని యతనికిఁకైర్వముగఁజిప్రత్యుత్తిరమిట్లువ్రాయించెను.

మదంత్రీ! నీహృదయసంతాపమువినినంత నాకంతయుఁ జింతగానున్నది. మదనుండు నిర్దయుడై నిన్నేములుకుల నేయుచుండెనో

నన్ను గూడనాశరంబుల నేబాధించుచున్నాడు. నాడెందమునీయందము లాగికోనితిరుగ నీయకున్నది. మఱియుఁజూపు గొలుసులనాపాదంబు లకు సంకిలివైచియు నప్పనిసేయనట్లు వ్రాసెదవేల? మనసంతాపము లగలినీ కోనిననాఁడు తెలియఁగలవు. ఇప్పుడు నీవు వ్రాసిన రెండు తెరంగులు నాయంతరంగమున కనకూలింపలేదు. నీవుజలింపక యిం చుక కాలము సైరింపుము, నీయంతఃపురమునకే వచ్చెద. అప్పుడు నిర్భయముగాఁ గ్రీడింపవచ్చును. తక్కిన విషయము లెఱింగింతునని వ్రాసి యాయుత్తరము కృష్ణరఁబూవుబంతిలోఁగ్రుక్కి యామేశ మీఁద కెగరవైచెను. చిత్రసేనయు దానినందుకొని కన్నులనద్దకొను చు నందలివిషయము చదువుకొని వ్రాసిన సాధక బాధకముల గురించి సంతసించుచు నతనిరాక కెదురుచూచుచు దినమొక యేడు లాగున గడుపుచుండెను.

అంత బుద్ధిసాగరుఁడు చంద్రగుప్తమహారాజు నధికార విశేషము లన్నియుఁదెలిసికొని యతఁడు సూర్యప్రతాపుఁడను రాజునకు గవ్వముగట్టుటవిని కఠివయప్రయాణంబులఁ గామపాలునితోఁ గూడ సూర్యప్రతాపుని పట్టణమునకరిగెను. అందాకుమారులిరువురు గొన్ని దినంబులుండి తమవిద్యాపాటవంబున సూర్యప్రతాపుని మంత్రిని మెప్పించి యొకనాఁడతనిచే నేమికావలయునో కోరుకొనుఁడని యని పించుకొనిరి. అప్పుడాయమాత్యుని సూర్యప్రతాపుని మూలబలము బిరుదములు శిబిరములు గొన్నిదినములు మాతో నుండునట్లాజ్ఞాపింపుఁడని వేడుకొనిరి.

ఆసచివుఁ డప్పుడా నేనాధిపతుల రప్పించి వారివెంట నరుగ నాజ్ఞాపించెను. అంత నొకనాఁడు బుద్ధిసాగరుఁడు సూర్యప్రతాపుని వేషమును కామపాలుఁడతనిభార్యవేషముఁ వైచికొని యాసేనతోఁ గూడ నడుమనడుమ విడదలు చేసికొనుచు నొకనాటి సాయంకాల మునకు జంద్రగుప్తనగరము జేరిరి.

అంతకుమున్నే సూర్యప్రతాపుఁడు తమక్రింది దేశముల శ్శేష సమాచారములు చూచుటకై వచ్చుచున్న వాఁడనియు నాయా

రాజులు సిద్ధముగా నుండవలయుననియు యాజ్ఞాపత్రికలఁ బంపిరి. చంద్రగుప్తుఁడు నా రాజు రాకకెదురుచూచుచు వచ్చినవార్త వినిన తోడనే యెదురేగి తనకీర్తిటముఁ లతనిపాదపీఠంబుల వెలుగఁజేయు మ్రొక్కిన నక్కపట సూర్యప్రతాపుఁడును నతని మన్నించి లేవ నత్తి గారవించి క్షేమముఁ దెలిసికొనెను.

పిమ్మట చంద్రగుప్తుఁడు అపూర్వమైన యతని మర్యాదకు మిగులసంతసించుచు దగినవిడిదెల నియమించి యందు బ్రవేశపెట్టి యెన్నియేని యుపచారములు చేయుచుండెను. ఇట్లు రెండుమూఁడు దినములుండి కపటసూర్యప్రతాపుఁ డొకనాఁడు చంద్రగుప్తునితో రాజా! నీవు మాకేమైన గప్పమీయవలసి యుంటివా? యని యడిగెను. అప్పుడా చంద్రగుప్తుఁడు నమస్కరించి దేవా! నేనేమియు నీయనక్కర లేదు. కావలసిన దేవరవారికి లెక్కలు చూపింతు ననుటయు సంతసించువానివలె నభినయించుచుఁ జంద్రగుప్తా! నీవెప్పుడును గొదవపెట్టవు. ఈపైరాజులు సరిగా గప్పములు చెల్లించుట లేదు. నేనచ్చటికిఁ బోవలసియున్నది. అది యరణ్యప్రాంతమగుటచే స్త్రీలు వచ్చుటకుఁగట్టముగానుండును. ఇచ్చట నేయుండిన బాగుండు నేమో యని తలవైకెత్తి యర్ధస్థరముతోఁబలికి శిరఃకంపము చేయుచు పోనీ యేమిటికని యంతలో నక్కరలేనట్లు నూచించుటయు నతని యభిప్రాయమెఱిగి చంద్రగుప్తుఁడు చేతులుజోడించి వినయముగాఁ గపటసూర్యప్రతాపున కిట్లనియె.

దేవా! దేవరవారి కేనుభృత్యుండ. ఇప్పుడు నాతో నెద్దియో చెప్పఁదలంచి సంశయించి యూరకుంటిరి. అట్టి సందియమందనక్కర లేదు. దేవరవని యేదియైననుఁ బూనుకొనిచేసెద సెలవిండు. ఆకార్యముజేసి దేవరకిదివఱకు నాపైఁగల యక్కటికము వృద్ధిజేసికొనఁదలంచి నాఁడనని ప్రార్థించుటయుఁ జంద్రగుప్తుని వచనంబులకు మిక్కిలిసంతసించువానివలె నభినయించుచుఁ జిఱునగవుతో నతని కిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! నీవట్టివాడవేయనియిదివఱకే నేనెఱుంగుదును. మా కార్యము మఱేమియులేదు. మేము ఇచ్చటికి దేవితోఁ గూడ వచ్చితిమి ఇటమీఁద నామెను దీసికొనిపోవ నిష్ఠములేదు. మేము దిరిగివచ్చునంతదనుక మీయింట నుంచుదమని తలంచుచుంటిని. ఆనెలతుకయుఁ బ్రాయముననున్నది. మీయింట నీకుగల వారెవ్వరేనింగలరా యనియడిగిన నతండు సంతసించుచుఁ గపటసూర్యప్రతాపునితో నిట్లనియె.

దేవా! ఇంతమాత్రమునకే యింత సంశయింప వలయునా? నాకుఁ జిత్రసేనయను కూతురుగలదు. అదివదియారేండ్ల ప్రాయముగలది. దానియంతఃపురము మిగుల రక్షకముగానుండును. అచ్చటనే దేవిగారుగూడ నివసింపవచ్చును. ఆమెను నేను మాతృభావముగాఁ జూచెదను. ఏకొరంతయు రాసీయను. మీరుపోయిరండు పూవులం బెట్టినట్లు మీ భార్యను మీకప్పగించెదను. ఇప్పుడూరక చెప్పనేల? అప్పుడామెనేయడిగి తెలిసికొనుడని పలికిన సంతసించుచు నప్పుడే మంచిముహూర్తమని యాకపటసూర్యప్రతాపుఁడు స్త్రీవేషముతో నున్న కామపాలుని యారాజు వెంటఁ బల్లకీనెక్కించి కడు జాగ్రత్త సుమీ యని పలుమారు చెప్పచుఁ జిత్రసేనయున్న యంతఃపురమునకుఁ బంపించెను.

అహా! పోతుంటేగ నేని బరీక్షనేయక లోనికిఁజొరసీయని చంద్రగుప్తుఁడు స్వయముగానే కామపాలునిఁ జిత్రసేన యంతఃపురమున కనిచెను. ఎట్టిబుద్ధిమంతునికైనను స్త్రీలనుఁ గాపాడుట గష్టము. అంతకుఁబూర్వమే యావార్తవినియున్న చిత్రసేన యతనిరాక కెదురుచూచుచు వచ్చినంత నెదురేగి తన యనురాగంబంతయు వెల్లడిగా గఁ బల్లకీలోనుండి లేవనెత్తి గాఁగలించుకొని నగారవముగాఁ దోడ్కొనిపోయి యుచితాసనముమీఁద గూర్చుండబెట్టెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుడును సూర్యవ్రతాపుని యనుమతిప్రకారము ఆరాణి మిగులసిగ్గుగలది యాయంతఃపురములోఁ దఱచు స్త్రీలుగూడ నివసించఁగూడదనియుఁ జిత్రసేనయొక్కయు రాణియొక్కయు నాజ్ఞ లేక లోనికెవ్వరును బోఁగూడదనియు నంతఃపుర చారిణుల కందఱకుఁ దెలియఁజేసెను. దానంతేసి చిత్రసేన కాపుష్ప న వారు తప్ప మఱియేస్త్రీయు నాయంతఃపురమునకుఁ బోవుటలేదు.

అప్పుడు వారికంత స్వేచ్ఛగానుండునో చింతింపుము. ఇతర జనరహితమగునయ్యంతఃపురములో వారిరువురు గద్దియలంగూర్చుండి ప్రియాలాపంబు లాడుకొనునప్పుడు చిత్రసేన యతని స్త్రీరూపము జూచి నవ్వుచు నోహో! ప్రియుడా! స్వాభిఖ్యాతిరస్కారంబు సైపక కాముండు నిన్ను స్త్రీనిగాఁ జేసెఁగాబోలు? మేలు మేలు! మీబుద్ధి చాతుర్యము మిగులఁగొనియాడఁదగియున్నది. క్రూరశిక్షాదక్షుఁడైన మాతండ్రిని మీరొక్కఁడే నంజించితిరి. భలిభలి! యని కొనియాడుచున్న యాచిన్నదానికా కామపాలుండు ప్రేయసీ! కాముండునన్నాడుదానిగాఁజేయుట యేమిలెక్క. సకల జగత్ప్రభువైన శంకరునంత వానినగము మగువగాఁ జేసెను. అదియంతయు మీమహిమయే గదా మీవిలాసములకుఁ జిక్కనివాఁడుండునాయని పలుకుచు నాచిలుకలకొలికింగూడి యాకామపాలుఁడు మనంబునంగల గోరికలు దీరరతికీడ్చలం దేలెను.

ఈరీతిఁ గామపాలుండా ప్రయాలుమిన్నంగూడి రాత్రియుఁ బగలను భేదములేక నేకరీతి మూడుమానములు గ్రీడించెను. బుద్ధిసాగరుండు జంద్రగుప్తునిచేత ననిపించుకొని యవ్వలఁ గొంత దూరము బోయి యాసేనలను దిరుగఁ దానుబిలిచినప్పుడు వచ్చునట్లాడంబడఁజేసి యథాస్థానమున కనిపెను. పిమ్మట సతఁడు చంద్రగుప్తముజేరి యందు బల్లివేషము వేసికొని వింతవింతయగు పఱుపులు గుట్టుబట్టి వచ్చినాడనియు దూదియిచ్చినచో సులభమగు వెలకే యింతకు

మున్నెవ్వరు చూడని పరువులు గుట్టననియుఁ గోటప్రక్కను నివసించియున్న వాఁడనియు నాపట్టణమంతయు జాటింపించెను.

ఆచాటింపువిని యాయూరిలోని ప్రజలందఱు పాతపగువులే కాక కొత్తవరువులుగూడఁ జించుకొని యాదూదియంతయుఁ దీసికొని వచ్చి యాకోటగోడప్రక్కను రాశిగాఁ వేయఁదొడంగిరి. బుద్ధిసాగరుండు నాదాపున నివసించి పరువులుగుట్టటకై మంచి ముహూర్తము వలయువానివలెఁ గాలయాపనజేయుచుండెను. ఆకోట ప్రక్కను పర్వతమువలె దూదిరాసి పోగై నది.

ఇట్లుండునంత నొక్కనాఁడు చంద్రగుప్తునికుమారుఁడు సత్యవంతుఁడనువాఁడు దాసీముఖముగాఁ దనచెల్లెలు స్త్రీరూపముతో నున్న పురుషునితో నంతఃపురములోఁ గ్రీడించుచున్నదని విని పరీక్షార్థమై యర్థరాత్రుంబున నొక్కఁడే యచ్చటికిఁబోయి తలుపులు బిగించి యుండుట నాకవాటముల యర్దములు పగులఁగొట్టి యాదారిని లోపలకుఁబోయెను. ఆసమయంబున నాతనికి హాసతూలికాత్పలంబునఁ జిత్రసేనతొడయందుఁ దలజేర్చిపండుకొని యాచేషియ పాడుచున్న వీణాగానంబునకు సొక్కుచు నడుమనడుమ గుడిచేయి నానాతి వాలెర నివురుచు నించుక మోమెత్తి చెక్కిలి ముద్దు గొనుచుండెడు వారి చిన్నెలన్నియుఁ గనంబడినవి.

అప్పుడు పట్టరానికోపముతో నాభూపాలకసూనుండు కేల వాలుబూని యుగ్రముగా నతనింజంప మీఁదకుటికెను. ఆనడి నంతకుఁ బూర్వమే గ్రహించి కామపాలుండు తటాలున లేచి యతనిం గెలువగల బలముగలిగియున్నను నిలువక వేరొకయర్దము పగులఁగొట్టి యాయంతఃపురము దాటి కోటప్రక్క బుద్ధిసాగరుండు ప్రోగుజేసియున్న దూదిమీదికి దుమికెను.

ఎంత బలవంతులైనను జారత్వకృత్యమున మెలంగుచున్నప్పుడు సామాన్యులకుఁగూడ భయపడుచుందురు. సత్యవంతుండు

వానిపోకజూచి వెంటఁదగిలి పోకుము పోకుము యని కేకలువై చూచు నాతండ్రిగిన రీతిగానేపోయి యతనితోఁడఁ గూగోటగోడ దుమికెను. దుమికిన వెంటనే 'యాదూదిలోఁబడి లేవలేకున్న సత్యవంతునిఁ దిరుగఁబడి పట్టుకొని కాపాలుఁడతని చేతనున్న కత్తినేబూని చిత్ర వధ జేసెను. అంత కామపాలుఁడందున్న బుద్ధిసాగరుని లేపి జరిగిన కథయంతయు నతనితోఁజెప్పిన సంతసించుచు నప్పడే యాదూది రాశిలో నగ్నియంటించి యతఁడు కామపాలునితోఁగూడ మరల సూర్యప్రతాపునిపట్టణమునకుఁబోయెను. ఉదయంబున భస్మమై యన్న దూదిరాశింజూచి పోరులందరు బల్లీనింగానక చింతించుచుఁ బ్రమాదముననగ్నిపడి భస్మమై దూదిచెడిపోయినంత మాటవచ్చు నను భయముచే బల్లిపారిపోయెనని యూహించి యెరుగనివాని కిచ్చి నందుల కీశాస్తి మనకుఁ గావలసినదేయని నిందించుకొనుచు జారులు చింతించిరి.

మఱునాఁడుదయంబునఁ జిత్రసేన దనయన్న సత్యవంతుఁడు కామపాలునిం దఱుము కొనిపోయి మృతినొందుట వెనుకనే యటిగి చూచి చింతించి యంతలో మరలించుకొని యారహస్య మెవ్వరిఁ దెలియనీయక తండ్రికిఁబ్ల కమ్మవ్రాసినది.

తండ్రి! నిన్నరాత్రి మాయన్న సత్యవంతుఁడెద్దియోపనికి నాయంతఃపురమునకువచ్చి యందు నివసించియున్న సూర్యప్రతాపు భార్యంజూచి మోహించెను. అతని యభిలాష నేను తెలిసి కొని యితరులు రాఁగూడని యాయంతఃపురమున కేటికి వచ్చితి వన్నా యని యడుగుచుండగనే యంతలో నతఁడు నిలువలేక నానాళీకవదనపైఁ బడఁపోయెను. అప్పుడాసాధ్యి వెరచి యట నుండి పరుగునబోయి కోటదుమికి పారిపోయినది. శత్యవంతుఁడు గూడనేపోయెను. ఇరువురుపోయిన పోకయేగాక యింతదనుక రాలేదు. ఇప్పటికప్పుడఁతి నమ్మతిజెందియుండఁబోలు. ఎందుబోయిరో తెలియదు. ఈరహస్యము మీకుఁ తెలియఁ జేసెతిని తండ్రి తెలింగించినది.

అట్టివార్త విని చంద్రగుప్తుడు నటకబడిన యరటి కంబము వలె నేలంబడి కొంతసేపటికి దెప్పిరిల్లి అక్కటా! నాకుమారుండెంత ఖలుండయ్యెను. అంతఃపురమున కేటికిఁబోవలెను? ఆదిన్నది సామాన్యపురాణి యనుకొనెనా? అయ్యయ్యా! నేనిప్పుడేమి చేయుదును? సూర్యప్రతాపుడు వచ్చి నాభార్యను దీసికొనిరమ్మని యడిగిన నేమి చెప్పుదును? ఈమాట యతనికిని దెలిసినచో నారాజ్యము దక్కనిచ్చునా? ప్రాణములతో నుండనిచ్చునా? మొదట నాయొద్దనుంచుటకే సంశయించెను. దుర్మార్గులగు కొడుకులు గలుగుట పూర్వజన్మ పాతక మూలముననేగదా! అన్నన్నా! తలఁచుకొనిన గుండెలు పగులు చున్నవి. తప్పక నాకుమరణమే తటస్థించును. ఏమియున్నది. ఏమి చేసినను మేలేయని పలు తెరంగుల నంతరంగమునం దలఁచుచు జాపునకు దెగించి యధిక దైన్యముతో నుండెను.

చిత్రసేన యదియంతయుఁజూచుచుఁ గపటముగా బుడి బుడి దుఃఖములు పెట్టుచు గుట్టుదెలియ నీయక తనకోరిక తీరఁగలదను నంతోషముతో. గామపాలునిరాక కెదురుచూచుచుండెను. ఇట్లుండునంత నొకనాఁడు ప్రాతఃకాలమున భేరిధ్వనులు వినంబడినవి. ఆనిన దముతోఁగూడఁ జంద్రగుప్తునిగుండెలు పగిలిపోయినవి. ఇంతలో చారులువచ్చి చంద్రగుప్త మహారాజా! సూర్యప్రతాపమహారాజు మీ యూరిబయటఁ దోటలో విడిసియున్నవాడు. మిమ్ముదీసికొని రమ్మనిరి. వేగముగారండనుటయు నామాటకతఁడు గడగడవణంకుచున్నట్లు కేలకాదూతలవెంబడి మొగమున చిన్నదనము దోప సూర్యప్రతాపుని యొద్దకుఁబోయెను.

అప్పుడాకపట సూర్యప్రతాపుడు కామపాలునికి మంత్రివేషమువైచి యిష్టగోష్ఠివిశేషముల మాటలాడుకొనుచుండఁగా వచ్చిన చంద్రగుప్తునిజూచి గౌరవించి యతండుచితాననమునఁ గూర్చుండి యున్నవెంటనే యతనితో నత్యాతురముగా నిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! మేము దేశాటనము జేసివచ్చితిమి. ఇంత గాలము నా ప్రేయసిం గాపాడినందులకుఁ జాలనంతసించితిమి. అచేడియం జూడ మిగులదొందరగానున్నది. వడిగాఁబోయి తీసికొని రమ్మనుటయు, నతండామాటవిని గడగడ వణకుచు మేనల్లం జెమ్మటలు గ్రమ్మ నేమియుంబలుకక పెదవులు దడఁబడఁ జేతులు నలిపికొనుచు చిత్తము చిత్తము అని యెద్దియో చెప్పఁబోయి భయపడి యూరకుండెను అంత సూర్యప్రతాపుఁడు మండిపడి యేమియూరక నిలుచుంటివి? నామాటనీకు వినంబడలేదా? నాకు భార్యను జూచుటకు మిగులదొందరగా నున్నదనినను దెలియదా? వేగముపోయి తీసికొని రాయని మరల బిగ్గరగా బలికెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుఁడు చావునకుఁ దెగించి యలంతియెలుఁగున దేవా! యొకమనవియున్నది చిత్తగింపుఁ డనుటయు సూర్యప్రతాపుఁడు పెద్దకేక పెట్టి యోహా నీకు మంచిచెడ్డలు తెలియవా? నేనింతయాతురముగాఁ జెప్పుచుండ మధ్యను మనవులను చెప్పెదవేమిటికి? నీమనవులు పిమ్మటఁజిత్తగింతును. వేగము పొమ్మనుటయు నతండ్రేమియుఁ బలుకలేక గద్గదస్వరముతో అయ్యా! మీభార్యను జాగ్రత్తగానంతఃపురములోనుంచి కాపాడుచుండగా సత్యవంతుఁడను ఖాడు నాకొడుకామెను వరించి యెచ్చటికోఁ దీసికొని పోయెను. ఈమాట దేవర వారితో మనవిచేసికొనఁ జాలకున్నాను. దేవర వారికింత చింతగలుగ చేసినందులకుఁ దగిన దండనకుఁ బ్రాతుడనైయుంటి. ఇంతకన్న నేనేమియుఁ జేయునది లేదనిపలికి కన్నులనీరు నించుచునాతని పాదంబులంబడియెను. అప్పుడతండు ప్రళయకాలభైరవుండు మౌలెనుగ్రుఁడై సంవర్త వలాహక గర్జారవ భైరవంబుగా నోరీ మూర్ఖా ! యెంతదోహివి. నీయింటనుంచినందులకుఁ జక్కగా జేసితివి. ఇప్పుడే నిన్ను యమలోకంబున కనిపెదనని కతాఁరింబెరికి యతనిం జంపనుంకించెను.

అప్పుడు మంత్రిగానున్న కామపాలుడు అతనిచేయి పట్టుకొని దేవా! శాంతింపుము. శాంతింపుము. ఊరక! సీన్మపాలునిం జంపిన లాభమేమియున్నది. అతండు మనకు వ్యతిరేకముగా నడుచుటలేదు. ప్రమాదమెవ్వరికై నం గలుగునుగదా! కొంచెము నిదానింపుడని పలుకుచుఁ గ్రమ్మర సింహాసనముపైఁ గూర్చుండబెట్టెను.

అప్పుడహంకారముఖముతోఁ జంద్రగుప్తుని చూచుచు నూర్యప్రతాపుడు చంద్రగుప్తా! నాభార్యను నీకుచూరుని యధీనముజేసి తెలియనట్లు చెప్పినచో నూరకుందుననుకొంటివా? ప్రాణతుల్యులు భార్యనువిడిచి యెట్లు బ్రతుకఁగలను? అది నీయింటనే యున్నది. ఎచ్చటనోహాచి ఇంటలేదని చెప్పచుంటివి. వేగబోయి తీసుకొని రమ్మనుటయు జంద్రగుప్తుండు అయ్యో! నే నావాల్గంటి నింటం దాచి యిచ్చట మీచే నవమానమును బొందనేటికి? మీరువచ్చి నానగరమంతయుఁ బరిశోధింపుడుఁ దై వసత్యముగా నట్టి కపటము చేయలేదు. మీరంగీకరించినచో మీరాణికన్న మిగుల చక్కనిది యగు తొలిప్రాములో నున్న నాకూతరు చిత్రసేనయనుదానిని మీకు వివాహము చేయుదును దానికై యనేక రాజకుమారులు వేచియున్నారు. తగినపతి దొరకమి నింతదనుక దానికిఁ బెండ్లిచేయలేదు. ఈరూపమున నానేరము బాపుకొనఁదలంచితి. నన్ను క్షమించి యట్లునుగ్రహింపుడు. నాకూతరు సౌందర్యాది గుణంబుల తెరంగు లోకులనడిగి తెలిసికొనుడని యనేకప్రకారంబులఁ బాదంబులంబడి వేడుకొనుచున్న చంద్రగుప్తునిపైఁ గొంత కనికరించువానివలె నభినయించుచు మంచిది లేమ్మ నేటికి బ్రతికితివి. నిజముగా నీకూతురు చక్కనిదేయైనచో మేము పెండ్లియాడెదము. ఆచిన్న దాని చూతుముగాక యిక్కడికిఁ రప్పింపుమని పలికెను.

అప్పుడు చంద్రగుప్తుడు తానుజచ్చి బ్రతికినట్లు సంతసించుచు దనకూతు బంగారుపల్లకినెక్కించి తీసికొనిరండని యంతఃపురవాసుల

కాజ్ఞాపించెను. అంత నంతఃపురపరిచారిణులు తమయేలీక యాజ్ఞ ప్రకారమూచిత్రసేనను దీసికొనివచ్చి యొకశిబిరములో నిలిపిరి. ఆవార్త జంద్రగుప్తుడు సూర్యప్రతాపుని తెలిసిందినంత నతండు తదీయరూపాతిశయంబు బరీక్షించి రమ్మని మంత్రిగానున్న కామ పాలుని నియమించెను. ఆకామపాలుఁ డతినంతోషముతోఁబోయి యందితరులుండఁగూడదని యాజ్ఞాపించి యూచిత్రసేనంగాంచి పుల కాంకితశరీరుండై ముద్దుబెట్టుకొనుచు బోఁటి! నేటికిగదా మనము గలిసికొంటిమి. ఇది యంతయు నామంత్రి బుద్ధిసాగరుని బుద్ధి నైపుణ్యమేసుమీ! నిన్ను మీతండ్రి మాకిచ్చివేసెను. నీవు మాయధీనవైతివని యత్యంత ప్రీతిపూర్వకముగాఁ బలుకుచున్న యతని కా చిన్నది యిట్లనియె.

నాథా! నే నిప్పుడు మీయధీనను గాలేదు. పూర్వమేయైతిని మాతండ్రి యిప్పుడు మీయధీనముచేసెను. నాపూర్వపుణ్యము మంచిది. మీయట్టిపతి యూరక లభించునా! నిష్కారణముగా నాసోదరుం బరిమార్చితిరిగదా యాకోపములేకమైన మీయెడ నాకులేదేమి? ఆహా కామప్రభావంబు అని యద్భుతమందుచున్న చిత్రసేనకు మరలఁ గామపాలుం డిట్లనియె. బోఁటి నేను నీసోదరునిఁ బగచేఁ బరిమార్చితివా? లేనిచో మనగుట్టుబట్టబయలగును. ఈకోపము మనంబున నుంచుకొనకుము. మఱియు నిప్పుడు నీవు మాతో వత్తువా? యింక గొన్నిదినము లిందుండెదవా? యని యడిగిన నమ్మగువ యిట్లనియె. నాథా! దీనికి నన్నేమియు నడుగవక్కర లేదు. మీసెలవెట్లో యట్లే నడుచుకొందునని పలికెను. అట్లా ముద్దియతోఁ కొంతసేపు ముచ్చటించి కామపాలుఁడు మరల సూర్యప్రతాపు నొద్దకువచ్చెను. అప్పుడు సూర్యప్రతాపుడు కామపాలుడు తనతో నేమియుమాట్లాడకమునుపే యెదుట నిలువంబడియున్న చంద్రగుప్తు నితో నిట్లనియె.

చంద్రగుప్తా! నేను భార్యవియోగ శోకవ్యగ్రతచే నొకతప్పు పనికి నియమించితిని. నీకూఁతురు చక్కదనము పరీక్షించుటకై

నామంత్రిం బంపితిని. ఇతండెంత నాకాపుండైనను బరపురుషుడు గదా! పరపురుషుని కన్నులం బడినదానిం బెండ్లియాడుట నాకిష్టములేదు. మఱియు నొకటివినుము నాకీ కామపాలుండు కేవలము మంత్రియే కాడు ప్రాణసఖుండు రూపంబున నాకన్న నధికుండు అతండు స్వయముగాఁబోయి నీకూతుంజూచుకొని వచ్చెంగావున నతనికే పెండ్లిచేయుము. నేను నాకిచ్చినదానికన్న నెక్కుడుగా సంతోషింతు ననుటయుఁ జంద్రగుప్తుఁడు ఎట్లయినను సూర్యవ్రతాపుఁడు సంతోషించినం జాలునని తలంచుచు నతనికిట్లనియె.

దేవా! నేను మీసెలవుప్రకారము నడుచుకొనువాఁడ మీయిష్టమెట్లట్లే చిత్రసేనను గామపాలునికిచ్చి వివాహము చేయుదునని యొడంబడెను, పిమ్మట సూర్యవ్రతాపుఁడు చంద్రగుప్తునితో రాజా! నేను పెద్దకాలమిచ్చటనుండను. శీఘ్రముగా వివాహముగావింపుము వివాహమైన వెనుక వధూవరులంజూచి సంతసించి పోయెదననుటయు నాచంద్రగుప్తుఁడు మహాప్రసాదమని పలికి దైజ్ఞులచే మంచి ముహూర్తము పెట్టించి యందుఁ జిత్రసేనకును గామపాలునకు నధిక మహోత్సవముగా బెండ్లి గావింపజేసెను.

అహా! బుద్ధిసాగరుని యభిఖ్యసార్థకమైనదిగాదే. అంతఁ బడి దినములందండి సూర్యవ్రతాపుఁడు చంద్రగుప్తునితో వయస్యా! మీయల్లుని మాపురికిఁ దీసికొనిపోయి తిరుగానంపెద నానతియ్యుఁడనుటయు నతండందులకియ్యకొని చయ్యన వచ్చునట్లల్లునిచే ననిపించుకొని యారాజుతో సగౌరవముగా ననిపెను.

అసేనలతోఁ గొంతదూరము పోయి వారిద్దరు నాలోచించుకొని సేనలకుఁ బోవుటకుఁ సెలవిచ్చి వేషములు యధాప్రకారముగా మార్చికొని యప్పటియట్ల దేశాటనము చేయఁదొడంగిరి.

వీరట్లు కొంతకాలము దేశాటనముజేసి యొకనాడు శ్రీరంగ పురసమీపమునకుఁ బోయి యొకతోటలో విశ్రాంతియున్న నమయంబునఁ జల్లగాలి వీచుచుండెను. కామపాటునికి నిద్రపట్టినది. బుద్ధి సాగరుఁడు నిద్రరాక యెద్దియో ధ్యానించుచుండెను. ఆసమయంబున వారున్న చెట్టుమీఁద రెండుపక్షులు వాలినవి. అందఁడు పక్షి మగ పక్షి కిట్లనియె.

నాథా! వింతలేమైనం గలిగినచో వక్కాణింపుము. ఉబుసు బోకున్నది. అనియడిగిన దానికి మగపక్షి యిట్లనియె.

కాంతా! వింతలేమియులేవు ఇప్పుడు మనమున్నచెట్టు క్రింద బండుకొనియున్న కుమారులిరువురలో రాజకుమారుఁ డత్తవారింటి కరిగినతోడనే పాపము! కోటబురుజు విరిగి మీఁదబడి చచ్చును. ఇదియే విశేషమని చెప్పెను. అప్పుడఁడుపక్షి రేఁడా! అదితప్పినచో నేమిజరుగునని యడిగెను.

దైవికముగా నాగండము గడిచినేని యతండు రాత్రిభ్రమించు సమయంబునఁ దొలిముద్దలోఁ జాపముల్లుగొంతుక కడ్డవడి చచ్చునని మరల మగపక్షి చెప్పెను. ఆమాటవిని యఁడుపక్షి పాణేశా! యొక వేళ నదియుఁదప్పినచో నేమిజరుగునని యడిగెను. అదితప్పిన పిమ్మట నతండంతఃపురంబునఁ భార్యతోఁ దాంబూలము వైచుకొనుచుండఁ దొలియాకలోఁ బురుగుదిని చచ్చునని చెప్పెను. అఁడుపక్షి దైననం కల్పమువలన నదియుదాటినచో నేమగునని పఠినడిగెను. బోఁటి! అదియునుఁదప్పినచో నారాత్రియే యతండు భార్యచేతిలో మృతు డగునని మగపక్షి చెప్పెను. అదియుదాటినచో నేమియగునని యడిగిన భార్యకు మగపక్షి, తన్నీ! అదిదాటదు తప్పక యతఁడు భార్య చేతిలోనే చచ్చును. చచ్చును, చచ్చును, అని ముమ్మారువలికి, తరుణీ! మనమాటలు వినినవాఁడు ఈరహస్యమువానితోఁ జెప్పినచో

తాయయగును సుమీ యని పలుకుచు నావక్త్రీ యాఁడుపక్షితోఁ గూడ నెగిరి యొక్కడకేనిం బోయినది.

పక్షిభాష గుర్తెరింగిన బుద్ధిసాగరుండా సంవాదమంతయు నాలించి పిడుగుపడినవానివలె నిశ్చేష్టితుండై అయ్యో! యిదియేమి పాపము నాకిట్టి ఘోర వార్త వినంబడినదేమి? ఇదివరకు మాదినము లనుకూలముగా వెల్సినవి. మేము ముట్టినదెల్ల బంగారమే యగు చున్నది. ఇప్పుడు చెడుదినములు వచ్చినవికాఁబోలు అక్కటా! ఈయాపద నాకురాక నామిత్రునకు వచ్చినదేమి? మిత్రనియోగ శోకము నేను భరింపఁగలనా? పక్షిమాట దప్పదు. మాకుఁ దిరుగా సంతోషముతో నిండ్లకుఁజేరుయోగములేదు గాఁబోలు! కానిమ్ము. దైవసంకల్ప మెవ్వఁడు మరలింపఁగలడు? ఏమిజరుగునో చూచెదం గాక యని ఖిన్నవదనుడై విచారించుచుండ నింతలోఁ గామపాలుఁడు మేలుకొని వయస్యా! నేను బరుండి చాలసేపై నది. నన్ను లేపక పోయితివేమి? నాకొక దుస్వప్నమైనది. మనయింటియొద్ద నెవ్వరి కైనఁ గీడురాలేదుగదా? నీవెదియో విచారించుచుంటి వేమని పలు కుచుఁ దనకువచ్చిన కలయంతయు నతనితోఁజెప్పి దీనికి ఫలమేమని యడిగిన నతండు మనంబున విచారించుచు నతనితో నిట్లనియె.

కామపాలా! పగలువచ్చిన కలకు ఫలమేమియు లేదని పెద్దలు చెప్పుదురు. దీనికై నాలోచింపవలసిన పనిలేదు. సాయం కాలమగుచున్నది పోదములెమ్ము శ్రీరంగపురము ప్రాంతమునందే యున్నది. మఱియు నేనాలోచించునది యేమియులేదు దూగ మార్గగమన భేదంబునందేసి నామొగము నీకట్లు కనంబడుచున్నది. ఇంతకన్న వేరులేదని లోపలఁజింతించు చున్నను నతనికి ధైర్యము గఱపుచు నాతోటవిడిచి సాయంకాలమునకా కామపాలునితోఁ గూడ శ్రీరంగపురము జేరెను. బుద్ధిసాగరుండు కామపాలునితోఁ

బ్రస్తుతము శ్రీరంగపురము పోవలదని యెన్నియోవిధముల బోధించెనుగాని కారణము జెప్పమి నామాట పాటినేయక పద్యావతి యందలి మోహంబునంజేసి యతండు పోవలయునని గట్టిపట్టు పట్టెను. దానంజేసి వారి కచ్చటికిఁబోక తీరనది కాదు బుద్ధిసాగరుఁడు కామపాలునితోఁ గనిపెట్టి కోటప్రాంతముగా నడచుచు బురుజుదగ్గరకుఁ బోవునంత నొక్కతోపు ముందరకుఁ ద్రోసెను. అప్పుడే యాబురుజు పెళపెళ విరిగినది గాని బుద్ధిసాగరుని తోపుచేఁ గామపాలునికిఁ జింతాకంఠదప్పినది. అచ్చట నున్నవారది చూచి కామపాలుని బునర్జీవితునిగాఁ దలంచిరి.

పిమ్మట శ్రీరంగరాజు అల్లుని రాకవిని సంశోషముతో నెదురేగి యుచిత సత్కారములతోఁ దోడ్పానిపోయి యప్పుడే యావార్త పద్యావతికిఁ దెలియజేసెను. ఆరాత్రి మంచిపిండివంటకములు ఫలోపహారములు మొదలగువానితో వారికి విందుజేసిరి. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు మొగమునందు దైన్యము దోపనీయక యతనిదాపుననే భోజనంబునకుఁ గూర్చుండి కామపాలుండు మొదట ముద్దజేసి కొని తినఁబోవునమయంబున నతని చేయిబట్టుకొని అన్నా! నాకీ ముద్దబెట్టుము. దీనిం దిన వేడుకయగుచున్నది. నీకును నాకును నెంగిలిలేదు. అని వినయముగాఁ బ్రార్థించిన నతండు నవ్వుచు మిత్రిఁడా! దీనికై నన్నింటి బ్రతిమాలవలయునా? యిదిగో బుచ్చుకొమ్మని యిచ్చుటయు దాని నతండు దినక పిమ్మట బ్రచ్చన్నముగా దాచెను.

అట్లు ఇట్టగోష్ఠి మాటలాడుకొనుచు భుజించినవెనుక బుద్ధిసాగరుఁడు కామపాలునితో రహస్యముగా నిట్లనియె. అన్నా! నీవును నేనును నిల్లువిడిచినది మొదలు విడువకుండ నొక్కశయ్యఁ బండుకొనుచుంటిమి. నాకు నేడు గాలి సోకినదేమోగాని శరీరములో భారముగా నుండటయేగాక మనమున నెద్దియో భయము గలుగుచున్నది. రాత్రి నీవు నీభార్యతోఁ బరుండవలసినదేగదా? నేనొక్కరుండ నెక్కడ బండుకొందును. అనుటయు నతండు తొందర

పడి అయ్యో మిత్రుడా! నాకు నీకంటే పద్మావతి యెక్కువదియా? నీవు వెరవకుము. నేను తోటలోఁ బగుండి లేచినది మొదలు నీ మొగము బరీక్షించుచునే యుంటిని. విపరీతముగానే యున్నది. దారిలో గాలిశోకి యుండవచ్చును. విభూతి బెట్టించి యీరాత్రి నీయొద్దనే పండుకొనియెదనని పలికెను.

అప్పుడా బుద్ధిసాగరుడన్నా! అట్లనకుము చిరకాలమున కిచ్చటికివచ్చి భార్యంజూడక వేరుశయ్యం బండుకొనిన బంధువులు సమ్మతించురా? పోనీ! యొకటిచేయుము. నీవు నాకతంబున భార్య యొద్దఁ బవ్వళింపమానవలదు. నీగదిదగ్గరనే నాకుఁగూడ మంచము వేయించుము. నాకు ధైర్యముగానుండును అనిన అతండు నెచ్చెలీ దీనికి సంశయమేల! నాగదిలోనే పగుండవచ్చును. నీకును నాకును భేదమున్నదా! యని పలికెను.

బుద్ధిసాగరుం డతనితో నన్నా! మనయిరువురకు నెంత మైత్రి యున్నను నొక్కగదిలోఁ బవ్వళింపరాదు. నీకిచ్చమైనచో నీభార్య పద్మావతి సమ్మతించునా! ఇతరులు వినినఁ బరిహాసాస్పదముగా నుండును. నీగదికిదాపుగ నాకుమంచము వేయించుటయే లెస్స యని పలికి యతని నొప్పించెను.

కామపాలుండు అంతఃపురచారిణులకామాట దెలియజేసి, తన గదిని చేరియున్న గదిలోనే యతనికిఁ గూడ మంచము వేయించెను.

అంత నంతఃపురకాంతలచే బిలువంబడి కామపాలుండు బుద్ధి సాగరునితోఁ గూడ సధికాలంకార శోభితంబగు షడ్భాతమున కరిగినఁ పద్మావతి యెదురువచ్చి మగని చెట్టబట్టకొనియున్న బుద్ధి సాగరుంజూచి కొంచెము తోలఁగెను. కామపాలుండట్టి సందియము ముందుగానే పోగొట్టెను. ఆముద్దియముఁ దద్దయుంబ్రీతిఁ బతి పాదంబులం గడిగి నెత్తిపైఁజలుకొని కైదండయిచ్చి చిరకాలదర్శ

నానురాగంబుమోముఁ దేటబడ నల్లనగదిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి హంసతూలికాతల్పమునఁ గూర్చుండఁబెట్టినది.

ఎరమరికి లేక బుద్ధిసాగరుండును వానితోఁ గూడఁబోయి యాశఁశ్చూతలంబు దాపునం గూర్చుండెను. అట్లువారిరువురు తల్పంబుజేరి నంత పద్మావతియు దాపున శయ్యంజేరియున్న గడ్డియం గూర్చుండి వారికి విడియమిచ్చెను. అత్తరి బుద్ధిసాగరుండు కనిపెట్టి చూచుచు నెద్దియో నెపంబున మొదటి యాకండిపుచ్చుకొని దాచి యుంచెను. పిమ్మట నాకొమ్మయుఁ బతియనుమతి బుద్ధిసాగరుని రంజింప వీణెంబూని మనోహర రాగంబులతో సంగీతంబు బాడినది గాని యదియేమియు నతనికి వేడుక గలుగజేసినదికాదు. అట్లు కొంతసేపు వినోదముగాఁ బ్రొద్దుగడిపినంత బుద్ధిసాగరుండు మిత్తు) నికి మరణసమయము సమీపించుచున్నదని మనంబున బెక్కు తెరంగుల నడలుచు నెట్టకేలకతని విడిచి దాపుననున్న గదిలోనికిఁ బోయెను. మంచముమీఁదఁ గూర్చుండి మనంబున శోకంబాపలేక గన్నులనీరు గాల్వలుగాఁ బ్రవహింపఁ దనమిత్తునితో జరమ సంభాషణంబదియే యని పెద్దయలుంగున గామపాలా! అనిపిలిచెను.

అప్పుడు కామపాలుండతని గద్గదస్వరం బాలించి యోహా యీతఁడీదినమున వెరచి యున్నవాఁడు. ఒంటిగాఁ బరుండుటకు వెరచుచున్నవాఁడని నిశ్చయించి తమ్ముఁడా యిటురా యని చీరెను.

అప్పుడు మరల నొక్కసారి యతనిచూచు తాత్పర్యముతో బుద్ధిసాగరుండగదిలోకరిగి కామపాలునిం గొగలించుకొని మోము వేరొకలాగునఁ ద్రిప్పి వెక్కి వెక్కి యేడువఁదొడంగెను.

కామపాలుండు వానికి భూతము సోకియే యట్లు భయపడు చున్నవాఁడనుకొని బుద్ధిసాగరా! యింత పిరికివాఁడవైతివేమి? బుద్ధిచాతుర్యమంతయు నెచ్చటికిఁబోయినది? మనలభూతము లేమి

నేయగలవు? ధైర్యమవలంబింపుము. అంత భయముగా నుండిననిచ్చటనే పరుండుము. అని వీవు చరచుచు బిగ్గరగా గౌగిలించుకొనెను. బుద్ధిసాగరుండెంత యాపుకొనినను తనమిత్రునికి మృతి సమీపించినదనియు నిదియే తుది గౌగిలింతయునియు దుఃఖమాగినదికాదు. కొంతసేపట్లు మిత్రునివిడువ లేక బలాత్కారమున గౌగిలివదలి ధైర్యము దెచ్చుకొని మరలఁబోయి గదిలోఁబండుకొనియెను. అంత దైవనంకల్యమువలనఁ గామపాలునికి రత్తిక్రీడాసౌఖ్యము లనుభవింపక పూర్వమే దారిపడిచియున్న నలసటచే వెంటనే గాఢముగా నిద్రపట్టినది.

బుద్ధిసాగరుడు నిద్రఁబోక పక్షివాక్యము స్మరించు కొనుచు గామపాలుండు భార్యచేతిలో నెట్లు చచ్చునోయని యొకగ వాక్యము వెంబడి లోనికిఁదొంగిచూచుచుండెను. అప్పుడు పద్మావతి మెల్లగ లేచి తనమగఁడు గర్భిపట్టి నిద్రఁబోవుట పరిశీలించి నలుదెసలు కలయఁజూచి బుద్ధిసాగరుడు తన్నుఁ జూచుచున్న విఠియమెఱుంగక నాగదిలోనొక మూలనున్న తలుపు తెరచి యాదారిని నేలసారంగములోని కరిగినది.

అప్పుడు బుద్ధిసాగరుడు మెల్లనలేచి యాగదిలోనికిఁ బోయి దానికిఁ దెలియకుండ వెంబడించి యాసారంగముదారినే పోవుచుండెను. అట్లు పోవఁబోవ నాదారియొక మేనరియింటియొద్దకు వెళ్లినది. పద్మావతియు వానియింటికరిగి యరుగుపై గుర్చిపెట్టి నిద్రించుచున్న నామేడరిని లేపెను. దానివెంటనేవచ్చి యదియంతయుఁ చూచుచు బుద్ధిసాగరుండా యింట నొకమూలదాగియుండెను. ఆసీచుడు కోపముతోలేచి ఛీ నిర్భాగ్యురాలా! యింత యాలస్యము చేసితివేల? యింతసేపు తిండితినక మేలుకొనియుండఁగల ననుకొంటివా? యని చెప్పమీఁద నొకదెబ్బకొట్టెను. అప్పుడు పద్మావతి దవడ రాచుకొనుచు బిగ్గియుఁదా! కోపమునేయకుము. నేనెన్నఁడని యింత యాల

స్వముచేసితిరా? కారణమున్నదివినుము. నామగఁడైన కామపాలుఁడు బుద్ధిసాగరునితోఁకూడ వచ్చినాఁడు. ఏకశయ్యనిరుపురము బండు కొంటిమి ఎంతయిష్టములేకున్నను మగఁడుగదా! నిద్రపట్టువరకైన నుండవలయునా? మనపుణ్యమువలన నతఁడు రత్నీకృడకు దొరకొనక మునుపే బడలికచే నిద్రించెను. లేనిచో నాకీరాత్రియే వచ్చుటకు వీలులేకపోవును వానిస్తేహితుఁడు బుద్ధిసాగరునికి గాలిసోకినది. అత నిమూలముగాఁ గొంతయాలస్యమైనది. లేనిచోఁ జెందలకడరానా? యివిగో భక్త్యములు భుజింపుము నేఁడు అల్లుడు వచ్చెనని వింతగా చేసిరి. నాబుద్ధియంతయు నీమీఁద నేయుండుటచే నింతవరకు జవ్వియైన జూడలేదు. అని పసిడి పల్లెరము వానిముందరనుంచినది.

అప్పుడా మేదరవాఁడా భక్త్యములను మెక్కుచుఁ దరుణీ! ఆలాగునా! తెలియక నిన్నునిష్కారణముగా గొట్టితినిగదా! యీత పుష్పైరింపుమని పలుకుచుండెను. అంతనాకాంత ప్రియుడా! నాకు నీదెబ్బయేమియు నొప్పిపెట్టలేదుగాని యొకటివినుము. ఒకవేళ నా మగఁడు నన్నుఁ దనయూరికిఁ దీసికొనిపోవునేమో యని భయమగు చున్నది. దీనికి నేనేమిచేయవలయునో తోచకున్నది. నీవేమనియెద వనియడిగిన వాఁడిట్లనియె.

మేలుమేలు మగనితో నరిగిన నేనేమి చేయుదును? దీనికెద్ది యేని ప్రతిరోధముచెప్పము. ఇంతయేల ఇప్పుడతండు నీయంతఃపురములోనే నిద్రించుచున్నవాడుకదా! యీకత్తితీసికొనిపోయి వానిని వధింపుము మన కేయాటంకమునుండదు. అనిచెప్పిన విని యవ్వనిత సంతసించుచు ఖేనుసుమీ! యీపని యెంతయు నుచితముగా నున్నది. బుద్ధిసాగరుఁడుగూడ సంతఃపురమున బకుండుట మనకొక యుపకారమైనది. నేను తరువాతఁ జెప్పెదనులే! యీకత్తిహూరినజేగదా! యిటుతెమ్ము వేగఁబోయెదనని యీకత్తి నందిపుచ్చుకొని రివ్వన మరలి సొరంగములోఁ బ్రవేశించినది.

అదియంతయుఁ జూచుచున్న బుద్ధిసాగరుఁడు దానిచివరమాట విని తానేముందరబోయి కామపాలుని లేపదలచెనుగాని దైవ సంకల్పమున నాసారంగములో దానియడుగుముందు వానియడుగు వెనుక యగుటచే వడివడిపోయి యేమియుఁదెలియక గాఢ నిద్రావశంవదుఁడై యున్న కామపాలుని మెడమీఁద నాకత్తివైచి చంపెను. స్త్రీసాహసము ఎంతఘోరమైనదో.

శ్లో॥ సుఖదుఃఖ జయపరాజయ జీవిత మరణానియే విజానంతి ।

ముహ్యంతి తేపిసూనం తత్త్వవిదశ్చాపి చేష్టితైస్త్రీణాం॥

శ్లో॥ స్మరోపమమపిపాప్య వాంఛంతి పురుషాంతరం ।

నార్యస్సర్వాస్వభావేన నోహంతే హితదాశయాః॥

సుఖదుఃఖ జయపరాజయ జననమరణముల మహిమ దెలిసికొనిన మహానుభావులు సైతము స్త్రీచేష్టలచే మోహమును బొందుదురు. మఱియు మన్మథుండు మగడైనను పురుషాంతరునిఁ గోరుచుండురు. వారిచిత్తవృత్తి దెలిసికొన నెవ్వ నితరంబు.

అట్లు తాను వెల్లవఱకే యతనిఁ గడతేర్చినది. కాననేమియు జేయలేక హా, మిత్తుఁడా! నన్నొంటివిడిచి పోయితివేయని ఘోరముగా నేడువదొడంగెను. పద్మావతి యప్పుడు అతడు గదిలోనుండి యే వచ్చెననుకొనెను. తనవెంటవచ్చి తనగుట్టంతయుఁ జూచిపోయెనని యింతయేనియెరుంగదు. గోవా! పిమ్మట నాచిన్నదిచేసిన కృత్యము వింటివా? మేనంతయుఁ జీరికొని నగలన్నియు పిరజిమ్ముచు అయ్యో! చెలులారా! రండురండు. యీబుద్ధిసాగరుండు నామగనింబంపి నన్ను బలాత్కారముగాఁ బట్టుచున్నాఁడు. వేగము రండోయని యరచినది.

ఆకేకవిని పాగ్రింతగేహములోనున్న సఖులు సఖి! వెరవకుము వెరవకుము. మేమువచ్చుచున్నామని మరల గేకలుపెట్టి యతి వేగ

ముగానచ్చటికివచ్చి చచ్చిపడియున్న కామపాలునిపైబడి యొడ లెఱుంగక దుఃఖావేశముతో నేడ్చుచున్న బుద్ధిసాగరుని నాగడిలోనే నేడ్చుచు వికారముగానున్న పద్మావతింజూచి యిదియేమి పాపమితం డిట్లు చచ్చెనేమి? యనియడిగిరి. అప్పుడు పద్మావతి వారితో అక్కలారా! నేనేమిచెప్పదును? ఈదుర్మార్గం డతఃపురములోఁ దనకుఁ గూడ మంచమువేయుమనిన నేను మైత్రిచే విడువలేక యట్లనుచున్నాడనుకంటినిగాని యింతజేయునని యెఱుంగనైతిని.

నాభర్తకు గొంచెము నిద్రపట్టగానేవచ్చి యతనిం గడతేర్చినన్నుఁ దనతో సంభోగింపుమని బలాత్కారము చేయుచున్నాడు. ఇప్పుడు మీరువచ్చినంత నేమియునెఱుంగని వానివలె నతనిపైఁబడి యేడ్చుచున్న వాఁడిదియే జరిగిన కథయని గోలుగోలున నేడువదొడంగెను. అప్పుడు కొందరుబోయి శ్రీరంగరాజుతో నావర్తమానము జెప్పిరి. అతండు గుండెలుబాదుకొనుచు సకలబంధు పరివృత్తుఁడై యంతిపురమునకు వచ్చి కూతుం గొగిలించుకొని యొక పెట్టున నేకస్వరముగా నేడువదొడంగిరి.

అప్పుడు రాజు పద్మావతిచెప్పిన మాటలన్నియు నిజమేయని నమ్మి పట్టరానికోపముతో నొడలెరుంగక మిక్కిలిపైఁ బడియున్న బుద్ధిసాగరుని లేవనెత్తించి యేమిరా? మిత్రనోహి! నిన్నుఁబ్రాణమిత్తుడని నమ్మి వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చినందులకు వీనికి మంచియుపకారము చేసితివి. ఈదొంగయేడుపుల కేమిలే? నీమొగము చూచినంత మహాపాతకములు సంపాదించు నిన్నేమిచేసినను తప్పలేదు. మాకొంపముంచితివి. అని యనేక నిందావాక్యము లాడెను. బుద్ధిసాగరుఁడు శోకముచేఁ జెలివిదప్పియున్న కతంబున నతని మాటలేమియు వినిపించుకొనలేదు.

పిమ్మట శ్రీరంగరాజు కొంతసేపట్లు చింతించి యూరక కామ

హేలునిపై బడి యేడ్చుచున్న పద్మావతి నూరార్చి వేచ్చిన క్రోధమున బుద్ధిసాగరునిం దీసికొనిపోయి యుటిదీయుడని కింకరుల కాజ్ఞాపించెను. యమకింకరులం దిరన్మరించు రాజభటులు మఱునాడు బ్రాహ్మణ నహంకారముతో నతని రెక్కలకుఁ ద్రాళ్ళు బిగించి వీధులవెంబడి ద్రిప్పుచు వీడే మిత్రవ్రోహుడు ఛీ యని చూచినవారెల్ల నుమియఁగ్రమంబున నతని వధ్యభూమికిఁ గొని పోయిరి. బుద్ధిసాగరుండా విషయమేమియు నెరుంగక పిశాచము పట్టినవానివలె వారితో నడిచెను. అంత వధ్యభూమియందు నుటిదీయఁబోవునమయంబున రాజభటులు బుద్ధిసాగరుని వాడుక ప్రకారము ఓరీ! కూర్రాత్మా! నిన్నిప్పుడు మేముటిదీయఁబోవుచున్నారము. బ్రతుకుదప్ప నెద్దియేని కామితమున్నఁ గోరుకొమ్ము. ఇత్తుమని గట్టిగా బలుకుటయు నప్పటికిఁ గొంచెము స్పృహవచ్చి బుద్ధిసాగరుడు వారితో నిట్లనియె.

అయ్యోనేనేమి యపరాధము చేసితిని! నన్నేమిటి కురిదీయచున్నారు? మఱియు నేనిచ్చటికెట్లువచ్చితిని? నాప్రాణమిత్తుండే? యని యడిగిన వారు ఓహో! నీదొంగవేషమునకేమిలే? నీవు ప్రాణమిత్తుని జంపినందులకు గాను శ్రీరంగరాజు నీకు మరణదండన విధించెను. ఇది వధ్యభూమి. నీవు నీవార్తయే యెఱుఁగకున్నావు. ఈనారి తెలిసినదా? నీకు మఱిగామితమేదేని గలిగిన వక్కాణింపుము. దానిందీర్చి కీఘ్రముగా నుఱితియుదుము. అనుటయు నామాటవిని బుద్ధిసాగరుండు ముక్కుమీఁద వ్రేలువేసికొని రాజకింకరులారా! నాప్రాణమిత్తుని నేనేచంపితినిని మీరాజు నాకు మరణదండన విధించెనా? మేలుమేలు బాగుబాగు. చక్కగా నిదానించెనే! కానిమ్ము నాకు నీనమమమందు మరణమేయచితముగానున్నది అట్లయిన వేగనురిదీయుడు నాచెలికానితోఁ గలిసికొనియెదనని తొందరపెట్టెను.

అప్పుడు వాండ్రోలోఁ గొందరు బుద్ధిమంతులు వానిచూటల ధోరణిచే నేరముచేసినట్లు నమ్మక అయ్యో! నీపూరకచావనేల?

నిజముగా నీ నేరము జేయనిచో నామాట రాజుగారికి నిదర్శనము చూపుము. నిన్ను విడిచిపెట్టెదరనుటయు బుద్ధిసాగరుడొక్కింత చింతించి చావనిశ్చయించియు నూరకనిందమోసి మృతినొందనేటికి? నిక్కము బయలుపరచిన పిమ్మట సమసేదంగాకయని తలంచి యాకింకరులతో నిట్లనియె

భటులారా! అట్లయిన నన్ను మీరాజునొద్దకుఁ దీసికొని పొండు పిమ్మట నతనితో నిజము జెప్పెదనని కోరెను ఆకోరిక ప్రకారమతని మరల శ్రీరంగరాజునొద్దకుఁ దీసికొనిపోయి వాని యభిప్రాయమెఱింగించిరి.

రాజు-అహంకారముఖముతో బుద్ధిసాగరునిజూచి పాపాత్మా! నీవు నాతోఁ జెప్పవలసినమాట యేదియో వేగముగా వినుపింపుము నీమొగము చూడరాదని పలికెను.

అంత బుద్ధిసాగరుఁడు దీనస్వరముతో రాజా! నాప్రాణ మిత్తుఁడు గామపాలుండు మృతిజెందియుండ నాకీయురిశిక్ష యుచితముగానే యున్నది. ఊరకట్టి నిందమోచి చావరాదని యూహించి యందలి నిజము మీకు వినుపించుటకై వచ్చితిని. మొదట నేను శోకావేశముతో నుండుటచే మీచర్యలేమియు గ్రహింపలేక పోయితిని. ఇప్పుడు నావెంట సంతఃపురమునకురండు. అందలి యదార్థమంతయుఁ బ్రత్యక్షపరతుననుటయు నారాజు దెల్లబోయి వల్లెయనియప్పడే యతనివెంట గూతునంతిపురికరిగెను. బుద్ధిసాగరుఁడు రాజును బద్మావతిగదిలోనికి తీసికొనిపోయి యందు మూలగా నున్న కవాటము తెరచి యానేలసారంగముజూపించి దానివెంబడి తనతోరమ్మని చేయివీచుచుఁ గ్రమంబున నతని నామేదరి యింటికి దీసికొనిపోయి యందు తనపేరుతోనున్న బంగారు బల్భైరములు వెండిగిన్నెలు నగలుమొదలగు వస్తువులన్నియుం జూపించి కామపాలుని నరికినకత్తిని రక్తమిళితమై యచ్చటనే పడియున్న దానింగై

కొని పరిశీలించి యాచిహ్నముల రాజనకుఁ జూపించుచు రాత్రి జరిగిన కథయంతయు నతనితోఁ జెప్పెను.

అప్పుడారాజు చిత్త మెట్లుండునో వర్ణింపనశక్యముగదా? శోకమును రోషమును లజ్జయు పశ్చాత్తాపము నొక్కసారి యతనిచిత్తమునం జనించి యుత్తలపెట్టదొడంగిన నేమియుండేయదోచక బుద్ధిసాగరునిపాదంబులంబడి, మహాత్మా! నిన్నురకనిందించి శిక్షజేయబూనిన నాపాతకమునకు నిర్వృత్తియెద్ది? నీవుకటాక్షింపనినాఁడు నాకు మరణమేకాని వేరులేదు. ఈదుర్మార్గురాలి నిప్పుడే యుప్పుపాతర వేయించెద. నీవుమాత్రము నాయందు ప్రసన్నుడవుగమ్మని యనేక విధంబుల వేడికొనియెను.

బుద్ధిసాగరుండు శ్రీరంగరాజును బాదంబులనుండి లేవ నెత్తిరాజు! నీవిషయమైనాకుఁ గొంచెమేనియుఁగోపములేదుఁ ఇదంతయు మాదినముల మహిమయేకాని వేరుకాదు. ఒకరిననిన లాభమేమియున్నది? బ్రహ్మకై నను నెల్లకాలమొక్కరీతిగా వెళ్లదుగదా? నీవేమియుఁ జింతింపవలసిన పనిలేదు. పద్మావతిని దండించినఁ గామపాలుండు బ్రతుకునా? కావున నెవ్వరినేమియుఁ జేయకుము. నాకు నామిత్రుని క శేబర మొక పెట్టెలో నమర్చి యిప్పింపుము. అదె దీసికొని నేను తీర్థయాత్రలకుఁ బోయెదనని పలికిన నారాజు అతని యిష్ట ప్రకారము కామపాలుని శరీరము చెడకుండఁ దైలమురాసి సరిపడిన పెట్టె చేయించి యందులో నామొండెములనుంచి యది బుద్ధిసాగరుని కిచ్చెను. దానిని నెత్తిమీఁద బెట్టుకొని మోచికొనిపోవుచుఁ దన భార్యచర్యతెల్లున్నపూ చూచెదఁగాక యని తలంచి యటనుండి కొన్నిదినముల కత్తవారింటి కరిగెను.

పిమ్మట శ్రీరంగరాజు బంధువులెందరెన్ని చెప్పినను వినక నామేదరినానితోడ బద్మావతిం జంపించి యుప్పుపాతరవైచి యా

యవకీర్తి భీతిచేతనే కృశించి కొలఁదికాలములోనే పరలోక మలంక రించెను.

బుద్ధిసాగరుం డత్తవారింటికిఁ బోయినతోడనే మామగారు మిగుల సంతసించుచుఁ దగినసత్కారముచేసి యతనిరాక కొమార్తె కు దెలియజేసెను.

చిరకాలమునుండి మగనిరాక కెదురుచూచుచున్న యాచి న్నది మితిలేనికుతుకముజెంది యారాత్రిఁజక్కగా నలంకరించుకొని తదీయదర్శనం బభిలషించుచుండెను. ఇంతలో బుద్ధిసాగరుఁడు రాత్రి భోజనముచేసి కొంతసేపు మామగారితో ముచ్చటించి పిమ్మట తన పెట్టెతోఁగూడ నంతఃపురమున కరిగెను. అసుగుణవతి తనపతికెదురేగి పాదంబులం గడిగి శిరమునఁ జల్లుకొని తడియొత్తి సవినయంబుగాఁ గైదండబూని శయ్యాతలము జేర్చినది.

బుద్ధిసాగరుఁడు పద్మావతి చర్యలుచూచినది మొదలు స్త్రీ లందరు దుర్మతులేయనియు నమృతర్హులు గారనియు నిశ్చయించి యున్నకత్తంబునఁ దనసతిచేయు నుపచారములన్నియుఁ గపటములే యనిదలంచి పాటింపఁడయ్యెను.

పిమ్మట నాకొమ్మయుఁబటికి విడియముతో సుగంధ ద్రవ్యము లిచ్చి వీణాగానంబునఁ గొంతసేపు రంజింపఁజేసి తనతొడలపై నతని పాదంబులఁజేర్చి యొత్తుచు మెత్తనిమాటలచే నతనిచిత్తము గరుగ నిట్లనియె.

ప్రాణేశా! మీరునన్నువిడిచిపోయి పెక్కుదినములైనది గదా! యిన్నిదినములదనక రాకండుట న్యాయమే? ఇఁక పదిదినములు జాగుచేసినచో నాకు మరణమే దిక్కగునుఁడీ! నతులకుఁ బరిసేవ కన్న మిన్నయగు వ్రతమున్నదియో? యని యత్యంత వినయ భక్తి విశ్వాసములతోఁ బలుకుచున్న యాచిన్నదాని మాటలన్నియును బూటకములేయని బుద్ధిసాగరుఁడు విశ్వసింపక యూకట్టుచు దాని

చర్యలుగూడఁ బరీక్షింపఁ దలచి యంతలో నిద్రబోవువాని వలె నభినయించుచు బిగ్గరగాఁ గురుప్రబట్టదొడంగెను.

అప్పుడాఁపడతి మెల్లన వల్లభుని చరణంబులు శయ్యాతలము జేర్చి చప్పుడుగాకుండ మంచముదిగి పసిండిపశ్చేరములో ఫలములు మొదలగు సుపహారములువైచుకొని యాయిల్లువెడలి వీధిబడి నడువసాగెను. బుద్ధిసాగరుఁడు నిద్రపోలేదు. ఆపూఁగోడి ప్రయాణనన్నా హమంతయుఁజూచి దానితోడ వెన్నంటియరుగుచు అన్నన్నానాతో నిన్నిసీతులుబలికి యీకలికికూడ నెక్కడికో పోవుచున్నది. ఆహా! స్త్రీస్వభావము.

శ్లో॥ గామ్రాసవత్పరానివ గృహ్నంత్యేతా నవం నవం ।
శంబరస్యచయా మాయా యా మాయా నముచేరసి
బలైః కుంభీనసస్యైవ సర్వాస్తా । యోషిణోవిదుః ।
స్త్రీణామగమ్యాలోకేస్మి న్నాస్తి కశ్చిన్మహీతలై ॥

గోవులు కొత్త కొత్త గడ్డిమేయ గమకించినట్లు స్త్రీలు కొత్త వానినిమిత్తము ప్రయత్నింతురు. స్త్రీలకు బాందరానివాఁడు పుడమిలోఁ లేడు. ఎట్టిసీచునితోనైనను గూడికొందురు. శంబరుఁడు నముచి కుంభీనసుఁడు లోనుగాఁగల తెత్యచక్రవర్తులెరింగిన మాయలన్నియు స్వభావముచేతనే స్త్రీలయందు సంక్రిమించి యుండును.

అని మున్నుచదువుకొన్న స్త్రీచేష్టల గుఱించియున్న శ్లోకంబుల బెక్కుచదువుకొనుచు నది పోయినదారినే పోవుచుండెను. అచి న్నది క్రమంబున నూరిబయటనున్న చండికాదేవి యాలయంబున కరిగి తలుపులు తెరచి లోన దీపమువెలిగించి తాడెచ్చిన యువహార్య ఘ్నులు నివేదనజేసి చేతులుజోడించి యిట్లు ప్రార్థించెను.

శ్లో! నీవు సమస్తచరాచర ప్రపంచముల కధికారిణివి నీకతంబున జగంబులు నిలిచియున్నవి. నీమహిమ యవాఙ్మానన గోచరంబు నాకోరికప్రకారము నామనోహరుని రప్పించి యభీష్టము తీర్చి

తివి. ఇంక నీమొక్కు చెల్లించుకొనుము. ఇదిగో నాతలనీకు బలి యిచ్చుచుంటిని. ముందుజన్మమందుఁగూడ నాకితండే పలియగునట్లు నుగ్రహింపుము. నాబుద్ధి నెల్లప్పుడు పాతివ్రత్యంబుననుండ నియోగింపుము. అని వేడుకొనుచు నాదుర్గపాదంబులఁ దనతలఁ గొట్టుకొని మేనువిడువఁ బ్రయత్నించినది.

ఆయమృతవారా నాతి పాతివ్రత్యమున కచ్చెరువందుచుఁ బ్రత్యక్షమై యోహో సాధ్వీ! సాహసము మానుము నీసత్యమునకు మెచ్చుకొంటి నీకెదియేని కామ్యముండినఁ గోరుమని పలికిన విని యక్కలికి మైబులకింప నదేవికి మొక్కి పెక్కుతెరంగుల స్తవము జేయుచు నమ్మా నేను నాపతి యనుమతిలేక యేదియుఁ గోరను. ఆయన మాయంట నిద్రపోవుచున్నారు. సెలవైనచోనింటికరిగి యడిగివచ్చెదననుటయు వాశక్తియందుల కియ్యకొని చయ్యన రమ్మని పంపెను. అప్పుడాపడఁతిమబ్బు నుండివెడలు మెఱపుతీగయుం బోలె నాయాలయమునుండి మరలి యింటికివచ్చినది.

బుద్ధిసాగరుండు గుడివాకిటఁ బ్రచ్ఛన్నముగానిలిచి యామాటలన్నియు వినియున్న కతంబునం దనసతిగుణమునకు మిక్కిలి యానందముజేంది యాసుందరికన్న ముందే చని యెప్పటియట్లు శయ్యయందుఁబండుకొని నిద్రపోవుచున్న వానివలె గుర్రు వెట్టుచుండెను.

అంత నానెలంతయు సంతఃపురముజేరి యందు గాఢనిద్రావశంపదుడై యున్న పతిని లేపుటకై సంశయింపుచు నమ్మవారు తనకై వేచియున్నదికాన నామెకుఁ గోపమువచ్చునేమోయని వెరపుతో నతనిఁమీద మెల్లగాఁజేయిచినది. అతడు దద్దిరిల్లి లేచి కూర్చుండి యావలించి కన్నులు నులుముకొనుచు నించుఁబోఁక నన్ను లేపితి వెందులకని యెఱుఁగనివానివలె నడిగెను.

అప్పుడా చిన్నది యతనికి మొక్కి జరిగినకథయంతయుఁజెప్పి కోరఁదగిన గామ్యము సెలవియ్యఁడని మగనివేడుకొనెను. బుద్ధిసాగ

రుడా ముద్దయను దద్దయుఁ బ్రీతిగాఁగలించుకొని వనితా మనకు నమ్మవారింగోరుటకు సకలైశ్వర్యములు గలిగియున్నవి కావున వానింగోరక నీవు చేయివేసినంత చచ్చినవాఁడు బ్రతుకునట్లు వరమడుగుము. దాన మిగుల సుపయోగముగా మండుననుటయు నానెలఁత వలెయని క్రమ్మర సత్వరముఁగాఁబోయి తనకైవేచియున్న కాళిని మగఁడుజెప్పిన వరమిమ్మని యడిగినది.

ఆయమ్మవారు నవ్వుచు జవ్వనీ! నీవుకోరినవరము నాకసాధ్యమైనది. జీవులు పూర్వజన్మకర్మాను గుణ్యముగా మృతినొందుచుదురు. అట్టిదానిని మార్పుటకు నాతరంబుగాదు. అయినచు నీయందు గల తాత్పర్యంబునంజేసి యిచ్చుటకు బుద్ధిపుట్టుచున్నది. నాకుఁగల శక్తియంతయు వినియోగపరచి నీవుముట్టినంత నొక్కడు మాత్రము బ్రతుకునట్లు వరమిచ్చితిని. ఆపిమ్మట నావరముచెల్లదు ఇంతకన్న నాకుశక్తి లేదు పోహమ్మనిపలికి యమ్మవారు అంతర్ధానమైనది. పిమ్మట నాకొమ్మయు నమ్మోదమంది యతిరయంబునఁ బరియొద్దకువచ్చి యావర్తమానము తెలియఁజేసినది.

అతండును సంతసించుచుఁ గాంతతోముచ్చటలాడి చేడియా! నేనీమధ్యను కాశీపురంబునకరిగితిని. అందుండి నీకై కొన్నివింతవస్తువులు తీసికొని వచ్చితని. ఆపెట్టెలో నున్నవి తీసుకొనుమని చెప్పి తాళముచెవి నిచ్చెను.

ఆబోఁటియు సతిప్రీతితో నాబీగముతీసి పేటికలో చేయిపెట్టి తడిమెను. ఆసుందరి చేయితగిలినతోడనే కామపాలుడునిద్రమేల్కొనినవానివలె నాపెట్టెనుండిలేచెను. అదిచూచి యాచిన్నది జడిసి బాగుబాగు. ప్రాణనాథా! యిందులో నెవ్వరినోయించినగలనినాతోఁ జెప్పితిరా? నేనుజడిసితినినుడి? దీనిలోనివారెవ్వరని యడుగుచుండగనే యందుండిలేచి కామపాలుఁడు బుద్ధిసాగరునియొద్దకువచ్చి యాసుగుణావతియే తనభార్య పద్మావతియనియు నది తనయత్త వారై

యనుకొని యక్కలికి నతనివక్రముండుటకు మిక్కిలిశంకించు కొనుచు నతనికిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవిత పాపకృత్యమున గొడిగట్టితివేల? నేను నిడ్రబోవుచుండగా నావక్రజేరి నాభార్యతో మాటాడవచ్చునా? అట్టి యభీష్టమున్నచో నాతోఁజెప్పరాదా! నేనేయొప్పింతు నేయని కొన్ని నిందావాక్యములాడెను. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుడు నవ్వుచు నతనితో నతఁడువరుండి నిడ్రపోయినది మొదలు పెట్టెలోనుండి లేచువరకు నడుమజరిగిన చర్యలన్నియుఁ దెలియఁజేసి యాచిహ్నముల నెల్ల చూపించుచు మితుని గాఢాలింగనము జేసికొని కన్నుల నానంద బాష్పములు గార్చెను.

ఆవృత్తాంతమంతయువిని కామపాలుఁడొక్కింతసేపు నిశ్చేష్టితుండై యూరకుండి శిరఃకంఠముజేయుచుఁ బుద్ధిసాగరుడు తన్నుగురించిచేసిన కృత్యముల వేఁతెరంగుల స్థుతిజేయుచునిట్లనియె. తమ్ముడా మనమువచ్చి పెద్దకాలమైనది. మనతలిదండ్రులు శోకవార్ధిమునిఁ గియుందురు. నాకుపారింజాడ మిగుల దొందరగాచున్నది. మనదేశము పోవలయుననుటయు నతండునమ్మతించి అన్నామనము ఒంటిగా బోవుటకంటె భార్యలతోఁ బోయి మనతలిదండ్రులకు వందనముజేసినచో వారుమిగుల నానందింతురు. కావునఁ చిత్రనేనసిచ్చటికిఁ బిలిపించెదను. ఆమెవచ్చిన తక్షణమే పోవుదమనుటయుఁ గామపాలుం డయ్యోతమ్ముడా! నాకుస్త్రీజాతీయందసహ్యము పుట్టినది. నేనికస్త్రీలను జూడను, నాకుభార్యయక్కర లేదని విరక్తిమాటలుచెప్పెను.

బుద్ధిసాగరుడామాటలు విని యతనితోఁగామపాలా! నేనును నీవలెనే మొదటస్త్రీజాతీయంతయు దుర్మార్గమైనదే నమ్మఁదగినది కాదని యూహించితినిగాని నాభార్య సుగుణావతిగుణసంపత్తిఁజూచినదిమొదలు అట్టిసంకల్పము మరలినది. స్త్రీలలోఁగూడ యోగ్యులుం

యోగ్యులుందురని దృఢముగాఁ జెప్పఁగలను. దుర్మార్గురాలైన పద్మావతి తానుజేసిన పాపమునఁ దానే చెడిపోయినది. చిత్రసేన మిగుల సాధ్యుని చెప్పఁగలను. ఇప్పుడప్పుడఁగి రప్పింతునని చెప్పి యెట్టుకేల కఠిన నొడంబరచి యప్పుడే నమృతముగల పరిచారకుల నత్తరుణిఁ దీసికొనివచ్చుటకుఁ బంపెను.

రాజకింకరులు తదాజ్ఞానుసారముగాఁ బోయి చంద్రగుప్తు నకుఁ గామపాలుని యుత్తరమును జూపించి యెక్కుడు విభవముతో నామెందోడ్కొనివచ్చిరి. కామపాలుఁడు చిత్రసేనం గలిసికొని తమవడిన యిడుమలన్నియుఁ జెప్పకొనుచుఁ గొన్నిదినంబు లందుం డెను. ఒకనాఁడు శుభముహూర్తమున బుద్ధిసాగరుఁడు గామపాలుఁడు భార్యలతోఁ దమ దేశమునకై ప్రయాణముచేసి నడుమనడుమ శిబిర ములు వైచికొని విశ్రమించుచుఁ బోవఁజొచ్చిరి. ఒక్కనాఁడు మధ్యాహ్నమున నొకతోటలోఁ బసచేసిరి. అప్పుడు బుద్ధిసాగరుఁడు జేహ బాధకై కొంచెము దూరముగాఁబోయి యొక చెట్టుకిందఁ గూర్చుండెను. అట్టిసమయంబునఁ బూర్వము వచ్చినవక్షులు రెండును ఆచెట్టుమీఁద వ్రాలి యిట్టములగు పలుకులు చెప్పకొనఁదొడంగినవి.

అప్పు డాఁడుపక్షి మగపక్షితో రేడా! యీతోటలోఁదిగిన వారెవ్వరని యడిగెను. మగపక్షి తన్వీ! వీరొక దేశపు రాజకుమారులు. ఈరాత్రి వీరిలో గామపాలుండను వానిభార్య చిత్రసేన యను చిన్నది కీదాలసయై నిద్రించు సమయంబున రవిక విడి యున్న యామె స్తనాంతరమందొక సర్పము విషము గ్రక్కిపోవును. అయ్యబల యొత్తిగిలినంత పాలిండ్లంగల నఖిక్షతరక్తమ్మునఁగలిసి యావిషము తలకెక్కి యక్కలికి ప్లాంబులం బాయునని చెప్పి యవ్వతంగంబంగనతోఁ గూడ నెగిరి యెంచేనింబోయెను.

బుద్ధిసాగరుం డాపక్షి వాక్యంబులువిని మరల చింతవహించి దానిం దప్పించు నుపాయము వెదకుచు నొరుల కెఱింగించినవారు

రాయి యగుదురను మాటవినుటచే నవ్విధ మెవ్వరికిం జెప్పక యా రాత్రి యెట్లో వారిప్రాంతముననే పండుకొని నిద్రింపక యాపాము రాక కెదురుజూచుచుండెను.

అంత నర్ధరాత్రినమయంబున విచిత్రపటకుటీరములో రతి కీర్తిడావసులై చిత్రసేనా కామపాలుని గాఢనిద్ర జెందియుండ నొక కండలి భూవివరంబునుండి పైకివచ్చి బుసకొట్టుచు నట్టపై యాచిత్ర సేనా స్తనాంతరమందు విషము గ్రక్కివచ్చిన దారెంబట్టిపోయినది. అహ! పక్షివాక్య మెంతనత్యమైనదో చూడుము? అప్పుడు బుద్ధిసాగ రుడు మెల్లనబోయి యాపల్లవపాణి దొర్లకుండ దననాలుకకు గుడ్డచుట్టకొని తదీయ స్తనాంతరమందున్న విషమునద్దుచుండెను.

అప్పుడు చిత్రసేన దైవయత్నమున మేల్కొని తన చన్నులు నడుమ నాలుకచే నద్దుచుండుట దెలిసికొని యదరిపడితేచి యెవ్వడో నన్నుఁ బట్టుచున్నవాడని యరచెను ఆరొదచేఁ గామపాలుండు మేల్కొని యేమియేమి యని యడిగెను. పిమ్మట నాకొమ్మ బుద్ధి సాగరుని నానవాలుపట్టి బుద్ధిసాగరుడుఁ దన్నుగామితి పట్టుచుండె ననియు నింతలోఁ దనకు మెలకువచ్చినదనియుఁ జెప్పి యతనినిందింపఁ దొడగెను.

కామపాలుండు బుద్ధిసాగరుని యందుగల మైత్రిచే నేమియు ననలేదు. కోపదృష్టితో నతనింజూచి శిరఃకంపముచేసి యతనితో మాట్లాడుట మానివేసెను. “మిత్రదండమభాషణం” అనునట్లు స్నేహితునితో మాట్లాడక పోవుటయే శిక్ష కావున నట్టికోపమునఁ దనతో మాట్లాడకున్నను బుద్ధిసాగరుడు గోపగింపక నతనితోడనే విడువకపోవుచుండెను. అట్లు బుద్ధిసాగరుడు తన్ను విడువకవచ్చు చుండఁ జిత్రసేనయొక్క బోధచేఁ గామపాలుం డొక్కనాడటుపై నఁ దనతో రాఁగూడదని భృత్యముఖంబుగాఁ దెలియజేసెను. కటకటా రాజులు దుర్మదాంధులుగదా? అందులకు జింతించి బుద్ధిసాగరుం డయ్యో! నాకీ యాపదయేటికివచ్చినది? నిజముచెప్పిన నేను శిల

యగుదును. చెప్పనిచో నామిత్రునికి నాయందుఁ గోపము విడువక
బెరుగుచున్నది. ఏమిచేయుదును? యిట్టిచింతతో మిత్రునికి శత్రువు
నై యుండుటకంటె రాయిగా నుండుటయే మేలని తోచుచున్నది.

కామపాలునికి నాయందుఁ గినుకయుండుట తప్పగదు. తన
భార్యను గామించిన వానియందెవ్వరికి స్వీర్యముండదు? దైవాగత
మైన యానూశ్చ మెఱింగికొన నతనికి శక్యమా? ఇంతకు నాపురా
కృతం బిట్లున్నది యథార్థము జెప్పినచో నిష్కడు నేనుబొందు దుఃఖ
మతనికిఁ రాగలదు. నాకు శిలయయ్యెను యోగమున్నది. విధిగతి
మహానుభావులైన రాజులే దాటలేకబోయిరి. ఇక మాబోటివా
రన నెంత.

శ్లో. రామేవప్రజనం బలేర్ని యమనంపాఙ్గోస్సుతానాం వనం
వృష్టీనానిధనం నలస్యవృషతే రాజ్యాత్పరి భ్రంశనం
కారాగారనిషేనణంచ మరణం సంచిత్యలంకేశ్యతే
సర్వకాలవశేన నశ్యతి సర్వకోవా పరిత్రాయతే.

అని యనేకప్రకారముల నాలోచించుకొనుచు మెల్లన నతని
యొద్దకుఁబోయెను. కామపాలుండును వానిమోముచూడనొల్లక పెడ
మొగముపెట్టి యతనితో మాట్లాడ లేదు. అట్టియశమానమునకుఁ జం
తించుచు బలాత్కారముగా నతనిచేయి పట్టుకొని మిత్రుడా! నీకు
నాయందెట్టియసూయ యుండఁదగినదేకాని నాచెప్పఁబోవు మాటలు
విని పిమ్మట నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేయుము. పూర్వస్నేహమునైనను
స్మరించి నావచనంబులు సాంగముగా నవధరింపుము. నావచనాం
తమే మదీయ జీవితాంతముతోఁగూడ నీన్నేహాంత మగుచున్నదని
వలికినఁ గామపాలుం డీరతోడనే యందలియర్థంబు గ్రహింపలేక
యది యెద్దియోచెప్పుమనునట్లు శిరఃకంపముతో సూచించెను.

పిమ్మట బుద్ధిసాగరుడు గన్నులనీరుఁగించుచు గామపాలునితో
శ్రీరంగపురప్రాంతమం దారామములో శయనించియుండఁ బక్షులు

చెట్టుమీద వ్రాలి సంభాషించుకొనిన తెరంగును కోటబురుజువిరిగిన రీతియు భోజనసమయంబున దొలిముద్దయందు జేపముల్లు వచ్చుటయు దాంబూలములో బురుగులుండుటయు నవి తాను గ్రహించిన విధంబును భార్యచేతిలో మృతినొందుటయు మరల నావత్సులే తాను దేహబాధకై గూర్చిండియుండగాఁ జెట్టుమీదవ్రాలి సంభాషించుకొనినమాటలు నందులకై నాలుకకు గుడ్డకట్టుకొని యావిష్కంబద్ధినవిధముఁజెప్పి మిత్రుడా! యీరహస్యము పక్షి శాపభీతిచేఁ జెప్పకుంటిని. ఇదియేసుమీ కారణము. నాయందనుగ్రహముంచుమీ యనుచుండ సంతకుమున్నె పాదములు మొదలుకొని వ్యాపించుచున్న పాపాణత్వము వక్రభాగము నాకగ్రసించుటచేఁ బిమ్మట మాట్లాడుటకు వీలులేకపోయినది.

అట్లు జరిగిన కథయంతయు జెప్పి పక్షిశాపంబున రాయయై యున్న బుద్ధిసాగరుని యాకారమునుఁజూచి కామపాలుఁడు గుండెలు బాదుకొనుచు అయ్యో! ప్రాణమిత్తుఁడా! నిన్నురక నిందించితినే! కటకటా! నావంటిపాపాత్ముఁడెందయినంగలడా? అన్నన్నా? యువకారముచేసిన నిన్నురక రాయగాఁజేసిన నాపాతకంబునకంతముండునా? యమకింకరులు నన్నేనరకమునఁ బడవైచి వేధింతురో? అయ్యో తెలిసికొనలేకపోతినే? యీవచనాంతమే జీవితాంతమంటివి. ఛీ! ఛీ! నాయీర్ష్య సన్నంతశ్రద్ధగావిననిచ్చినదిగాదు. స్త్రీమూలముననేగదా నాకీయాపదవచ్చినది. కపటన్యభావముగల యొక స్త్రీనిమిత్రము ప్రాణమువంటి మిత్రునిజంపుకొనిన నావంటిమూర్ఖు డెందేనిగలడా? నిజముగా నతనికట్టియుద్దేశ్యమున్నను నాచిన్నదానిని సమర్పింపకుండ వచ్చునా! దానినాకతండేగదా పెక్కిఁడుములుపడి సంఘటించెను అక్కటా! నాకై యతఁడుపడినపాట్లు తలంచుకొనినంత శరీరము వివశమగుచున్నది. సీ! ఇటువంటి మిత్రునిజంపి బ్రతికియుండుటకంటె నీచ

మున్నదా యని తలచుచు బుద్ధిసాగరా! యని పెద్దయెలుంగున నేడ్చుచు నతనిపాదంబుల తనతలవైచి బద్దలుగొట్టుకొనఁ జోయెను.

అప్పుడతని సాహసమునకు వెరచి చిత్రశీశవచ్చి చేతులుఁ బట్టుకొని యనేకవిధముల నోదార్చినది ఆమాటలేమియు బాటింపక జోటి! దూరముగానుండుము. మిత్రభూతకుండగు నన్ను ముట్టకు మని పలుకుచుఁ దనతల నూరక యతనిపాదంబుల వైచి రక్తంబు గారఁ గొట్టుకొనదొడంగెను.

ఆవృత్తాంతమంతయును విని సుగుణావత్తి గోలు గోలున నేడ్చుచు గుండెలు బాదుకొనుచు నచ్చటికివచ్చి శిలారూపముగా నున్న బుద్ధిసాగరునిగాంచి హా ప్రాణనాథా! యని పెద్దకేళ్లుపెట్టి యావిగ్రహమును గౌఁగిలించుకొని బిట్టుగా నేడువఁదొడంగినది. ఆసు గుణావతింజూచి కామపాలుఁడు అయ్యో సాధ్వీ! నీమగని నిష్కారణము జంపితిని పాతివ్రత్యధర్మములచేత నన్ను బ్రతికించితివి. నీవు నీవతిని బ్రతికింపలేవా? నాకై కాదా? నిన్నమ్మవారి నట్టివరమువేడు కొమ్మనెను అతని జీవితాంతమువఱకు నానిమిత్తమే శ్రమపడెను. కటకటా! నేను క్షణములో మేనువిడిచి లోకాంతరమున నతనితోఁ గలిసికొందును, అతనితో నీవేమైనం జెప్పగల వార్తలుండిన వక్కాణింపుమని యనేకప్రకారముల శోకించుచుండెను.

మగఁడు పరదేశమందుండి రాకున్న దుఃఖించుచు శక్తికి నతఁ డువచ్చినతోడనే తనప్రాణంబుల బలియియ్య మొక్కి యట్లుచేయ బూనిన సాధ్వీ నిజముగా మగఁడు రాయిగానున్న సమయములో నెంతచింతించునో యూహింపఁదగినదే? ఆసుగుణావతి శోకముతో నాతాయీం గౌఁగలించుకొనుచుఁ గామపాలునికన్న ముందే ప్రాణములు విడువఁదలంచెను.

ఆసమయంబునఁ గామపాలుండయ్యో? తనకుమిత్రభూత్యయే

గాక స్త్రీహత్యగూడ సంప్రాప్తించునని వెరచుచు నాతరుణిం బట్టుకొని శోకోపశమనంబు జేయుచు నిట్లనియె.

సాధ్వీ! మనమిద్దరమిత్రనికై యూరకచచ్చిన నేమిలాభమున్నది? అతనిబుద్ధిబలముచే నన్నుబ్రతికించుకొనెను. మనము గూడ నీయడవిలోఁ దపముచేసి యతని శిలాత్వము బాపుదము. నీచిత్తశుద్ధివలన నతండు తప్పక బ్రతుకగలఁడు. నీవిందు నిష్టబూనియుండుము. నేనునుయోగంబవలంబించి యుండెదననిచెప్పిన నప్పుడతిమునతండు చెప్పినయుపాయమునకు సంతసించుచు నప్పుడె శృంగార వేషంబు దీసిపారపైచి యోగినివేషమువైచుకొని యాపాత్రమందే తపము జేయుచుండెను. కామపాలుండును ఆసేనతోఁ గూడ జిత్రసేనను బుట్టినింటికనిపి యోగియై యాముడవియందే సంచరించు చుండెను.

గోపాలా! నీవుచూచినరాతివిగ్రహ మాబుద్ధిసాగరుని యాకృతి సుమీ. వెంట్రుకలు శరీర భిన్నములైనవి కావున శిలకాలేదు. దానంజేసి రాతివిగ్రహమునకు జుట్టున్నది. ఇదియే దీనివృత్తాంతము అనిచెప్పిన మిగులసంతసించుచు నాగొల్లవాఁడు అయ్యో! పాపముపకారముచేయఁబూనిన బుద్ధిసాగరుఁడిట్లు తాయయయ్యేనే! కటకటా! యీతండీలాగున నెంతకాల ముండఁదగినది? వీనికెప్పటికేని శాపవిమోచనమగునా? త్రికాలవేదులైన మీరెఱుంగరాని యర్థంబుండదని యడిగిన పాని దయాహృదయంబునకు సంతసించుచు నమ్మఱి సిద్ధుండిట్లనియె.

గోపా! నీకుసంతసమేని వానికినిజరూపము వచ్చునట్లు నేను చేయఁగలను. చూతువుగానిరమ్మని యతనితోఁగూడ నాశిలా విగ్రహముకడకుఁబోయి దానిపై మంత్రాక్షతలు జల్లినంత బుద్ధిసాగరుఁడు పాపాణత్వమువిడిచి నిజరూపముధరియించి యమ్మఱిసిద్ధునిచే దనకు శాపవిమోచనమైనట్లు తెలిసికొని యతని పాదంబులం బడి

యనేకప్రకారముల వినుతించెను. అమృణిసింధుడు బుద్ధిసాగరుని లేవనెత్తి గారవించి తనశిష్యునికిఁ దెలియుటకై యతనిచే నతని వృత్తాంతమంతయు మరలఁ జెప్పించెను.

అప్పుడు గోపాలుఁడు దమగురువుగారి యద్భుతశక్తికి మెచ్చుకొనుచు నాయడవిలో యతివేషముతో దిరుగుచున్న కామపాలుని సుగుణావతిని వెదకి యచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చెను. వారిగురువు నిజరూపము ధరించియున్న బుద్ధిసాగరునింజూచి యానంద పారావారంబున జేలుచు నతనింగౌఁగలించి బెద్దయుంబొద్దు మాటలురాక కంఠంబును డిగ్గొత్తికలు జెండఁ గన్నుల నానంద బాష్పములు గ్రమ్మ దుగ్ధముల నిరోధింప నేమియుంబలుకక యల్లెముండిరి.

అంతకొంతసేపునకు నామువ్వురు మణిసింధుని గోపాలునిఁ బెక్కుగతుల స్తుతిజేసి వారియనుమతివడసి తమ దేశంబునకుఁ బోయి తల్లిదండ్రుల కానందము గలుగఁజేసిరి.

ప ది రె ం డ వ మ జి లీ.

చే ప న వ్వి న క థ.

మణిసింధుండును గోపాలునితోఁ బదిరెండవమజిలీచేరియందొక తోటలో నినుపచిక్కముల వేలఁగట్టబడి స్త్రీల యాకారముతో నున్న కొండఱఁ బురుషులంగాంచి వారివృత్తాంత మెఱింగింపుమని యడిగిన నగ్గొల్లనికి నయ్యతిపుంగవుండు దన మణిమహిమచే నంత యుఁ దెలిసికొని యక్కఱనిట్లు సెప్పదొడంగెను.

గోపా! యీపురము కళింగ దేశమునకు రాజభానియైన భరాపురమని పిలువంబడుచున్నది. దీని సింహద్వజుడను రాజు ప్రభుత్వ

యనుమంత్రితోగూడి పాలించుచుండెను. ఒకనాడు గొందఱు వల్లెవాండ్లు తమకుదొరకిన యద్భుతమైన చేప నొకదాని జీవముతో నుండగానే పారితోషికమందు నానతో నారాజునొద్దకు దీసికొని పోయిరి.

ఆసింహద్వజుడు వింతవస్తువులనిన మిగులసంతసించుచు. దానింజూచి వెఱగుపడుచు గ్రామములోనున్న పెద్దమనుష్యులకు, మిత్రులకు సామంతులకు వార్తనంపి యావంత చేపను జూపించెను. దానింజూచినవారెల్ల దమజీవితకాలములో నిటువంటి పెద్దచేపను జూడలేదని చెప్పదొడంగిరి. అట్లుదానిని గొంతసేపుంచి యారాజు అంతఃపురంబునకు బంపి తనభార్యలకుఁగూడ నావేడుక జూపింపనిశ్చయించి యావల్లెవాండ్లతో నోరీ! యిది యాఁడుదా? మగదా! యని యడిగెను.

ఆరాజునకు మిగులచక్కనివారును యశావనము గలవారును భార్యలు పెక్కుండుగలరు. అతఁడు స్త్రీలచర్యలు కడువిచిత్రములని యెంచి వారిశుద్ధాంతమునకుఁ బోతుంటేగ నేనియుఁ బోకుండఁ గావు పెట్టించెను. ఆచేప మగదియైనచో లోనికిఁ బంపఁగూడదనియే యట్లు డిగెను.

ఆవల్లెవాండ్లు రాజుతో నయ్యా! చేపలలో స్త్రీపుం వివక్ష గనుపెట్టట కష్టము. ఇది యాఁడుదో మగదో మాకుఁ దెలియదని జెప్పిరి. ఆమాటలు విని యారాజు దాని సంతఃపురమునకుఁ బంపవచ్చునా? పంపకూడదా? యని యాలోచించుచుండ సగముప్రాణముతోనున్న యాచేప పక్కుననవ్వి గిలగిలఁగొట్టుకొని గొంతసేపటికి బ్రాణములు విడిచినది.

ఆచేప నవ్వుటచూచి సభవారెల్లరు వెరగుపడిరి. అప్పుడా రాజు సందేహమందుచు మంత్రింజూచి యార్యా! ఈచేపయేమిటి

వచ్చెనో చెప్పగలవా? యని యడిగెను. ఆమాట విని ప్రభుకీర్తి, రాజా! సాధారణముగా మనుష్యులు నవ్విన కారణమే తెలిసికొనుట దుర్లభము మఱియు విజాతియైన చేపనవ్విన కారణ మెవ్వఁడు చెప్పగలడు. తఱచు బాలభావముగల రాజు లీలాటి ప్రశ్నములే వైచి ప్రధానుల జిన్నపుత్తు రిది తగనివని యని యాక్షేపించెను.

ఆమాట విని కోపించి యారాజు మంత్రీ! చేప యూరక నవ్వదు. కారణమేదియో యుండకపోదు. ఆకారణముచెప్పటకై నీకు నారుమానములు మితి యిచ్చితిని. అప్పటికిఁ జెప్పకపోయితివేని నిన్నుఁజిదియింతు నని కఠినముగాఁ బలికి - సభ చాలించి యప్పుడే యతం డంతఃపురమునకుఁ బోయెను.

అప్పు డచ్చటివారెల్ల రాజశాసనము కడు కూర్ముగానున్న దని నిందించిరి. మంత్రీయు నేమియుంబలుకక చిన్నబోయి రాజు గారి నొవ్వనాడుటచేతనే యిట్టియాజ్ఞ యిచ్చెనని వశ్చాత్రావమం దుచు విచారముతో నింటికిఁబోయి చింతానదనంబునం బడుకొని పెక్కు తెరంగుల ధ్యానించుచుండెను.

కొంతసేపునకు భోజనమునకు లెమ్మని పరిచారకులు వచ్చి పిలిచిరి. అతఁడు వారికి నుత్తరమే చెప్పలేదు. దాన శంకించు కొనుచు వాండు అతనిభార్యతో నామాటచెప్పిరి. అప్పుడప్పడఁగి పతియొద్దకువచ్చి భోజనమునకు లెమ్మని పిలిచినది. ఆమెమాటలు బాటింపక చింతింపుచుండెను. పిమ్మట నానుండ్రికూఁతురు లవంగి యనునది మాతృబోధచే వచ్చి తండ్రిని లేపెను. దానితో నతఁడు నేను భోజనముచేయను. మీరు భుజివుఁడు అని మాత్రమే చెప్పెను గాని యెంతయడిగినను కారణము చెప్పఁడయ్యెను.

అప్పు డాలవంగి ప్రద్యుమ్నుఁడను తన యన్న యొద్దకుఁ బోయి అన్నా! మనతండ్రి యెద్దియో విచారముతోనుండి భోజ

నమునకు లేవకున్నాడు. ఎవ్వరుపోయి లేపినను గారణము చెప్పక యూరక లేవననుచున్నాడు. నీవుకూడ వచ్చి పిలువుము. నీతో నేమైన మాట్లాడునేమో యనుటయు నాప్రద్యమునుఁడు వేగముఁ దండ్రియొద్దకువచ్చి యతనిప్రక్కలోఁగూర్చుండి నాయనా! భోజనము నకుఁ లేవననుచున్నారట కారణమేమి? యేదియైన మావలనఁ దీర వలసిన కార్యమున్న జెప్పఁడు. ప్రాణంబు లిచ్చియైనఁ జేయుదుము. ఊరకిట్లు పట్టుపట్టవచ్చునా? చిన్నవారము మేము కోపగించినప్పుడు మీరు దీర్చవలసినదికాని మిమ్ముఁ దేర్చమేమెంతవారము లెండని ప్రార్థించిన విని మంత్రీ పుత్రుంకొనినలోఁ జేప్పుకొని ప్రద్యుమ్నా! మీరందరు పిల్లవాండ్రగుటచే మీతోఁ జెప్పలేదు కోపగించికాదు. ఏమని చెప్పుదును? నాకాయుర్దాయ మింక నారుమానములున్నది. ఈయవివేక పురాణ తానడిగిన ప్రశ్నము చెప్పటకు నారుమానముల మితియిచ్చి చెప్పలేకపోయినచో నన్నురిబియుటయే కాక మన యాస్తియంతయు లాగికొని మిమ్మునందరను లేవఁగొట్టనట! ఇట్టి దారుణ మెందైనగలదా?

అన్నన్నా! చేపనప్పుటయేమి, ఆరహస్యము చెప్పకపోయిన నన్నుఁజీదీయుటయేమి? చేపనవ్విన కారణమెవ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు. ఈలవంగికిఁ బెండ్లియైనఁ జేయలేక పోయితిని. నీవు గడు పిన్నవాడవు నాయనంతరము మీరేమైపోయెదరో యని విచారించుచుంటిని. ఇట్టివిచారముతో నుండ నోటికన్నము రుచించునా? యని పలికి పుత్రుంకొని గొంగలించికొని యేడువసాగెను. లవంగియు ప్రభుకీర్తి భార్యయు నామాట విని విచారింపఁదొడంగిరి.

అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁడు తండ్రి నూరడింపుచు మీరిప్పు డూరకచింతింపకుఁడు. ఇంకనారుమానములుమితియున్నదిగదా! దైవ మింతలో మనకేదియైన నుపాయము తోపింపఁదా? దైవయత్నము లేక యేకార్యము జరుగదు! నేను దేశాటనముచేసి యాకారణము

తెలిసికొనివచ్చెద. లోకమున బుద్ధిమంతులుండకపోరు కావున నాకు సెలవియ్యఁడు మీరు భోజనమునకు లెండని పలికినఁ బుత్రునిదైర్యమునకు సంతసించి ప్రభుకీర్తి లేచి భుజించెను. అప్పుడే ప్రయాణమునకు సవరించుకొనుచున్న యన్నగారిని జూచి లవంగి యిట్లనియె. అన్నా! నీవెన్నఁడును ఇల్లువిడిచి యిరుములఁ బడిన వాడవు కావు. ఒంటిగా దేశాటనము చేయలేవు. నేనుగూడ నీతో వచ్చెదను తీసికొనిపోమ్మని చెప్పిన నతం డెట్టకేల కియ్యకొనెను. వారిరువుర ప్రయాణమును విని మంత్రీ విచారముతో నిట్లనియె.

అయ్యో! నాపసికూనలారా! రాజు నన్నారూమానముల పైన నుటితీయించును. మిమ్ముజూడనిచో నిప్పుడె నాప్రాణములు పోగలవు. ఈయారూమానములైనఁ గన్నులకుఁ గనఁబడకుండ నూరముగఁ బోయెదరా? దైవ మెట్లుచేయదలఁచిన నట్లుచేయకమానఁడు మీరు పోవల దింటనే యుండుఁడని పలికినఁ దండ్రి నెట్లా సమాధాన పరచి మంచి లగ్నమున వారిరువురు పరదేశమునకుఁ బోయిరి.

వారి కశ్వగమనమున మిగుల నేర్పుగలిగియున్నది. మంచివేగముగల గుఱ్ఱములెక్కి సాయంకాలమునకే విశేషప్రయాణముచేసిరి. నడుమనడుమఁ జిన్నగ్రామములలో నివసించుచు నాలుగుదినములకు నమరావతి యనుపట్టణము చేరిరి. అందు సత్రములో బసచేసి యాయూరివింతలన్నియుఁ జూచుచు దమకు బుద్ధిమంతులని తోచినవారి నెల్లఁ జేపనవ్విన కారణమడుగుచుఁ బదిదినములందుండిరి. వారిమాట వినినవారెల్ల పరిహాసముచేయుచు నీపాటిపనికై యింతప్రయత్నము చేయవలెనా? యని నవ్వసాగిరి.

మఱియొకనాఁడు సాయంకాలమున నూరంతయుఁ దిరిగివచ్చి ప్రద్యుమ్నుఁడు లవంగి కిట్లనియె. అహ్మాణీ! మన మీయారు వచ్చి పదిదినములైనది. మనమాట యెవ్వరినడిగినను నవ్వుచుండిరిగాని తగు

నుత్తరము చెప్పరైరి. అంత బుద్ధిమంతులీయూర లేనట్లుతోచు చున్నది. మఱియు కోటగోడమీఁదనొక శాసనమునుజూచితిని. ఈవట్ట తిప్పు రాజుకూతురు ప్రభావతియనునది సకలవిద్యలయందుఁ బ్రాథమిక రాలనియుఁ జతురంగములో నామె నోడించినవారికే పెండ్లిచేయుదు మనియు వ్రాయఁబడియున్నది. ఓడిపోయినచో నుడిదీయుదురట ! దానితో జతురంగమాడి యనేకు లురీదీయబడిరి. మనయిరువురకుఁ జతురంగమందు మిగుల పాటవముగలదుగదా? నేను రేపువ్రాయి దాని నోడించవత్తునే? యనుటయు నతని కాలవంగి యిట్లనియె.

అన్నా! మన మొక కాగ్యమునకై వచ్చి వేరొక కార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపనేటికి? మనపనియైన వెచుక నెన్ని కార్యములేనియుఁజేయ వచ్చును. ఇదియునుంగాక యొక వేళ నోడిపోయినచో నేమిచేయనగు? జయాపజయము లేవ్వరుచెప్పఁగలరు? పోవలదుమగుమని పలికిన నతండు నవ్వుచు నన్నుఁ జతురంగములో నోడించువా రీమూఁడు లోకములలోగలరా? నాచాతుర్యము నీ వెఱుంగనిదా? ఎఱింగియు నట్లనినచో నేనేమిచెప్పదునని పలుకుచు నెట్టకేల కాపాలఁతి నియ్య కొనఁజేసెను.

అంత మరునాఁడతండు చక్కగా నలంకరించుకొని కోటయొద్ద కరిగి యచ్చటనున్న యుద్యోగస్థులతో నేచుప్రభావతితోఁ జదురంగ మాడెదననియు నచ్చటికిఁబోవ నుత్తరమియవలయుననియుఁ జెప్ప కొనెను.

ఆమాట లాయుద్యోగస్థులు విని అయ్యో కుమారా ! నీ రూపముజూడఁ గడువంతగానున్నది. నీకుబ్రతుకునందాస లేదాయేమి? యూరక యేలచావఁబ్రయత్నించెదవు? అవిగో పుట్టెలనుచూచుము. నీవంటివారేవచ్చి ప్రభావతితోఁ జదురంగమాడి యోడిపోయి యుడి దీయఁబడిరి. పోపొమ్మనిపలికిన నతండు నవ్వుచు అయ్యో నాబ్రతుకు జోలి మీకేల! నేను ప్రభావతితోఁ జదురంగమాడవచ్చితిని. యీ వార్త రాజుతోఁ జెప్పడు. అంతియ మీరుచేయునది లేనిచో నా

శాసనమేటికిందు వాసితిరి? అని ధైర్యముగాఁబలికిన వారు, బాబూ! మాకేమి? నీకై చెప్పితిమిగాని వేరుకాదు నీయిష్టము అనివలికి యా వార్త రాజునకుఁ దెలియఁజేసిరి. జయభద్రుడును ఆవార్త కూతు నకుఁ దెలియఁజేసెను.

ప్రభావతియుఁ బెక్కుదినములనుండి యెవ్వరు దనతోఁ జద రంగమాడకుండుటచే నప్పడు మిగుల సంతసించుచుఁ బ్రవేశపెట్ట వచ్చునని క్రిందియధికారుల కాజ్ఞాపత్రికలంబుపినది. వానిం జూచు కొని యాయుద్యోగస్థులు ప్రద్యుమ్నుని నొకదాచివెంట సంతకపుర మునకు బంపిరి. అతనిం జూచినవారెల్ల కాలముమూడినవానిగాఁ దలంచుచుఁ జింతింపఁదొడంగిరి.

ఆ దాచి ప్రద్యుమ్నునిఁ జతురంగ కేళీగృహంబునకుఁ దీసికొని పోయి యొకపీఠంబున గూర్చుండఁబెట్టెను. అతం డాయెంటియలం కారమున కచ్చెరువందుచుఁ బ్రభావతిరాక కెదురుచూచుచుండెను.

ఇంతలో నొకబంగారుబల్లపై నమర్చిన గళబల్లనుఁ బల్లవపా ణులు కొండరుదెచ్చి ముందుపెట్టిరి. అంత నాకాంత యశేషపురుష మోహనవేషంబుతోఁ జెలిక త్తియలచేతు లూతగాఁబూని యచ్చోటి కరుదెంచి యతనిచూపులకు మిరుమిట్లుగొలుపుచుఁ దళుక్కురనిమోర యుచు నాబల్ల కవ్వలనున్న పైడిగద్దియం గూర్చుండి యూడిగంపు చేడియ లిరుగడనిలిచి వింజామరలువీవ నాప్రద్యుమ్నునితోఁ జతు రంగ మాడఁదొడంగినది.

అమృదవతి మొదట సతని నేమియుఁ బల్కరింపక తనవాలు దళుక్కుచూపులొకసారి యతనిమొగముపైఁ బరగించినది. దానంజేసి యతని హృదయము చెదరిపోయినది. వెట్టివానివలె నొడలెఱుంగక యెక్కురంగనయన సోయగంబుపలక్కించుచు నాటయందించు కేసియు శాసనమంచలేదు. మరియు నత్తరుణి కక్షమూలకాంతి కంచుళిని

జించుకొని బయల్పడఁ జేయెత్తి బలమునద్దనవపు శతనిదృష్టియంత యుఁ నా పాంతమందే నంచరించుచుండినది. గెలుపు సంతనంబున వేగిరించి యమ్మించుఁబోఁజి బలమునవరించునెడ రత్నపుటుంగర మాల రంగునకు మెఱుఁగిడునంగుళులు దన కరంబునకుం దగిలెనేని మేనెల్లం బులకలుబొడమ నతండంతటితోఁ దనమేను సార్థకమైనట్లు సంతసించును. ఈతీరున నాప్రద్యమ్ముఁ డాప్రభావతీరూపవిలాస విభ్రమము లను వలలోఁబడి కొట్టుకొనుటంజేసి వరుసరెండాట లోడి పోయెను.

అప్పుడతఁడు తనమోసము తెలిసికొని యారా! దీనితో మగ వాఁడు చతురంగమాడి గెలువలేడు. ఇది యాటయందు మిగులపాట వము లేనిదైనను పురుషులకుఁ దనరూప మెరవైచి వశముచేసికొను చున్నది. అన్నన్నా! నిష్కారణము రెండాట లోడిపోయితి నే? ఇదిగో మూడవయాట తెలివితో నాడి సులభముగాఁ గట్టివేయుదునని యాడి యాయాట నశ్రమముగాఁ దానిం గట్టివైచెను.

అయినను రెండాటలు వరుసఁ బ్రద్యమ్ముండే యోడెను గావున సంపూర్ణముగా నోడినట్లే తలంచి యయ్యువతి యతని రాజ భటుల యధీనముచేసినది.

ప్రద్యమ్ముఁడు తన్ను రాజభటులు దీసికొనిపోవ, నయ్యో! నేను బూర్తిగా నోడిపోలేదు. శాసనమున వ్రాసినట్లుగాక వేరొక లాగునఁ జేయవచ్చునా? న న్నెట్లురిదీయుదురు? యీసారి మరల నాడినచో నన్నియాటలు నేనే కట్టివేయఁగలను. ఈమాట రాజుతోఁ జెప్పఁడని యాకింకరులను వేడుకొనుటచే వార లావర్తమానము రాజగారికిఁ దెలియఁజేసిరి.

ధర్మాత్ముఁడైన జయభద్రుఁ డావార్త విచారింపదగినదే యని యూహించి యానందియము దీరువఱకు బ్రద్యమ్ము నుజ్జీయవల దని యాజ్ఞచేసెను. ఆవార్త యూరంతయు వ్యాపించుటచే జారు లందరు గుంపులుగాఁగూడి చెప్పికొనసాగిరి.

లవంగి యన్నవర్తమానము వినిమిగులవిచారించుచు నయ్యో నేనన్నట్లయినదే! దానియందమేమో యతనిమోసపుచ్చినది. కాని నిజముగాఁ జతురంగములో నతని నోడించువారులేరు. అగ్నిచెంత బెట్టిన వెన్నవలె సంతభైర్యశాలియైనను మగవానిమనసుఁ గాంతల చెంతఁ గరుగకమానదు. కానిమ్ము ఉరిదీయుట మూఁడు దినముల వఱకు నాపిరిగదా! నేనురేపుపోయి దానినోడించి యతనిచెర విడిపించెదనని తలంచి మఱునాఁడుదయంబున నొరులకుఁ దెలియకుండఁ బురుషవేషమునైచిగొని యాకోటయొద్దకుఁబోయి యాయుద్యోగస్థులతో నయ్యా! నేను రాజపుత్రికతోఁ జతురంగమాడ వచ్చితిని. లోనికిఁ దెలియఁజేయుఁడని పలికినది.

ఆమాట వినినవారు అయ్యోమూర్ఖుఁడా!నిన్ననువచ్చినవాఁడు నీకేమికావలయును. పోలిక మీయిరువురది యొక్కటిగానేయున్నదే! అతని కైన ప్రియశ్చిత్తము నీవువినలేదు కాఁబోలు! అయ్యయ్యో! ఒకరికైనమరణమునుఁజూచియు మరల రెండవ వారామెతోఁ జతురంగమాడవత్తురేమి? మాకుఁజూడ గప్టముగానున్నది. ఆమెతో మనుష్యమాత్ముఁడు చతురంగమాడి యోడింపలేడు. వట్టిభ్రాంతియేల పొందెదవు? వచ్చినదారింబట్టి పొమ్మనిపలికిన వారిమాటలు పాటిసేయక నేను ప్రభావతితోఁ జదరంగమాడకమరలనని గట్టిగాఁ బలికినది.

అప్పు డాయుద్యోగస్థులు కాలముమూడినప్పుడు మేముచెప్పు మాటలు రుచించునా? యనిపలికి యావర్తమానము ప్రభావతికిఁ దెలియజేసి యామెసెలవుగొని యక్కపటపురుషు నంతఃపురమునకుఁ బంపిరి. అందుఁ బ్రద్యుమ్నునికిం బలె నుపచారములు చేయించి గద్దియంగూర్చుండఁబెట్టిన కొంతసేపటికి ప్రభావతి చెలికత్తెలతోఁ గూడవచ్చి యక్కలికితోఁ జదరంగమాడఁ దొడంగినది.

అప్పుడు ప్రభావతి పెక్కుచిట్టకములు చూపి తటమబింపఁ

దలంచినదిగాని యదియును ముదితయే యగుటచే దాని విలాసము లేమియు నామెమనంబునకు వికారము గలుగఁజేసినవికావు.

లవంగియు మనంబున దానియందమున కాశ్చర్యమందుచు నోహో! దీనిసోయగమునకుఁ బురుషులు వలపుజెందుట యేమియద్భుతము? నన్నుఁగూడ మరులుగొల్పుచున్నది. దీనియాట యంత విన్నాణముగాలేదు. రూపముచేతనే రాజకుమారుల నోడించు చున్నయది అని యూహించుచు సులభముగాఁ బ్రభావతీని లవంగి మాడాటలు గట్టివైచి గలిచితినిని పెద్దకేక పెట్టినది.

అప్పుడచ్చటనున్న మచ్చెకంటు లెల్ల నచ్చెరువు జెందుచు నారా యీతండు మిగులచతురుండు. ఇంతబుద్ధిమంతు నిదివరకు మేము చూడలేదు. అని స్తుతులుచేయుచు నావార్త రాజుగారికిఁ తెలియజేసిరి.

ఆరాజు మిగులసంతసించుచు నతనికే తనకూఁతునియ్య నిశ్చయించి దైవజ్ఞులరప్పించి యప్పుడే శుభముహూర్తము నిశ్చయింపజేసెను. ప్రభావతీయు నాలవంగి మెడయందు పూవులదండ వైచి యతనినే వరించినట్లు తెలియజేసినది.

అమరునాఁడే జయభద్రుఁడు ప్రద్యుమ్నుని విషయమై సభచేసెను? ఆసభకు లవంగిగూడవచ్చి కూర్చుండెను. అంతట నారాజు పభ్యులతో బ్రద్యుమ్నుఁడు చేసినపనియంతయు జెప్పి యితని నురిదియుటచే దానువ్రాసిన శాసనమునకేమైన విరుద్ధ మగునా యని యడిగెను.

ఆధర్మసందేహ మెవ్వరును జెప్పలేక రాజుతో నిట్లనిరి అయ్యా! వీని నురిదియుట సంతఃపుర స్త్రీదర్శన దోషంబునం గదా? అట్టియువతి యారాజపుత్రుని యధీనమైనది కావున నితని యిష్టముచొప్పున జేయుటలెస్సయని మాకుఁదోచినదనినభ్యు లేక వాక్యముగా బలికిరి.

అందులకు జయభద్రుఁడు సంతసించి యాధర్మ సందేహము జెప్పటకుఁ బురుష వేషముగానున్న లవంగినే నిర్ణయించెను.

అప్పుడా లవంగి లేచి వారుపూర్వము వ్రాసిన శాసనమంతయుఁ జదివి సభ్యులారా! యీ శాసన పత్రిక నంతయును వినియుంటిరిగాదా! అప్రద్యముఁడు మూడాటలు నోడిపోయినచో నుటిదీ మురితి దీనిలో వ్రాయఁబడియున్నది వైషమ్యమువచ్చినప్పుడేమి చేయవలసినదిదీనిలో వ్రాయలేదు. ఇది వ్రాయువాని తెలివిలోపముగాని మఱియొకటి కాదు దానికి మనమిప్పు డేమిచేయుదుము కావున దీనిఁబట్టిచూడ నతనినుటి దీయు నవకాసము గొంచము గాన్పించదు. ఈతండు గట్టిగా నడిగి నచో మన దేతప్పుగానున్నది. అతనిచేత మరల నాడించియుప్పుడు జయాపజయములు నిశ్చయింపఁదగినది. అతండుడిగినను అట్లు చేయక పోవుట మన దేతప్పు కావున నతని విడిచివేయుదగిన దేయని తీరుపు చెప్పెను.

ఆయుపన్యాసమువిని సభ్యులెల్లరు తదీయపాండిత్య విశేషము నకును వక్తృత్వమునకును సంతసించుచు నందుల కామోదించిరి. అప్పుడు జయభద్రుఁడు లవంగి చెప్పిన తీర్పుప్రకారము ప్రద్యముని విడిచివేయ నాజ్ఞయిచ్చెను.

ప్రద్యముని చెరవిడిచినవెనుక లవంగి యేకాంతముగా నతనిం గలిసికొని యాప్రభావతిని నీవే పెండ్లిచేసికొమ్మని చెప్పెను. లవంగి పురుషవేషమువైచినప్పుడు ప్రద్యముఁడు వలెనే యున్నది. కావున బ్రద్యముఁడే పెండ్లికుమారుడై యాలోపల సంచరింప దొడంగెను. ఆభేదమెవ్వరును గ్రహింపలేక పోయిరి. లవంగియు రహస్యముగా నాయూర సత్రములోనే యుండెను.

అంతనారాజు శుభముహూర్తమునఁ బ్రద్యమునికిఁ బ్రభావతినిచ్చి పెండ్లిచేసెను. నిత్యము చూచుచున్నవారికి సైతము పురుషవేషమువైచిన లవంగికిని ప్రద్యమునికిని భేదము గనిపెట్ట శక్యము గాదనినచో నొక్కసారిచూచిన ప్రభావతిమాత్రమేరు యానవాలు పట్టఁగలదు.

ప్రద్యుమ్నుడు ప్రభావతితో (ప్రద్యుమ్నుడు ప్రభావతితో వలేనే) కొన్నిదినములందుండి యధేష్టకామంబు లనుభవించెను. అప్పుడప్పుడతడు రాత్రిలయందు సత్రమునకుఁబోయి చెల్లెలి క్షేమ సమాచారములు గనుంగొనుచుండును.

ఇట్లు కామతంత్రుడై తండ్రిమాట మరచిపోయి యున్న ప్రద్యుమ్నుని నొకనాఁడు లవంగి మందలించి యిట్లనియె. అన్నా! నీవు భార్యలోలుండవై తండ్రిమాట మరచిపోయితివి. మనమువచ్చి నెలయైనది. ఇకనయిదుమాసములే మితియున్నది. వచ్చినకార్య మేమియుం గాలేదు. ఇంతదనుక నీవు కొత్త పెండ్లికొడుకువని యోర్చి యూరకుంటిని. ఎన్నిదినంబులున్నను నీకిచ్చటనుండి రా బుద్ధిపొడ మను. నీవు భార్యతో నిందుసుఖంబుండుము. నేనుపోయి కార్యము సాధించుకొని వత్తునని పలికిన నులికిపడి ప్రద్యుమ్నుడు అమ్మాణీ! నన్ను భార్యలోలునిగాఁ దలంచుచుంటివే? నాకుఁదండ్రీకంటె భార్య యెక్కువా? ఈదినమున నేనును ప్రయాణమున కాలోచించు చుంటిని పోదమురమ్ము అనిపలికి యతఁడు ప్రభావతితో నెద్దియో మిష చెప్పి యాదివసమున సర్థరాత్రంబున లవంగితోఁగూడ నొకయడవి మార్గంబునంబడి పోయెను. పితృభక్తియుక్తులు స్వప్రయోజనముల గణింతురా! ఆయిరువురు గుఱుములు లేక కాలినడక నేపోయి తెల్ల వారుదనుక నడిచి నడిచి యాయాసముజెందుచు నుదయకాలంబున నొకతటాకము గనంబడుటయుఁ దల్లటంబున గూర్చుండి గమనా యాసము వాపికొనిరి. పిమ్మట నడువ లేక సరస్సులో స్నానముచేసి యందే తాముతెచ్చుకొనిన యాహారపదార్థములు భుజించి యాకలి యడంచుకొనిరి.

అదిమిగుల నడవిగానుండుటచే రాత్రికెద్దియేని గ్రామము జేర వలసియున్నది. కావున నాయాసముగా నున్నను మరల నడువసాగిరి. అట్లు సాయంకాలమువఱకు నడచినను చిన్నపల్లెయైనఁ గనబడినది

కాదు. భయపడి పెందలకడ నొకచెట్టుక్రింద బసజేసి ప్రద్యుమ్నుడు ఆయుధపాణిమై తెల్లవారువఱకు నిద్దురజెందక మృగబాధ రాకుండఁ గాపాడుచుండెను. ఆమఱునాఁడు సాయంకాలమువఱకు నడిచిరి. గ్రామమేదియుఁ గానంబడలేదు. అప్పుడు భయపడి ప్రద్యుమ్నుడు చెల్లెలితో అమ్మాణీ! మనము దారికాని దారిని వచ్చి యడవిలోఁబడితిమి. ఎంతనడిచినను పురమేదియుఁ గనంబడకున్నది. మనము తెచ్చిన యాహారవస్తువులు కొంచెముగానున్నవి. నీకునడువ మిగుల శ్రమముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. నేను రావలదని చెప్పినను వినకపోతివి. ఇప్పుడేమి చేయుదుము. అని విచారించుచు మరల నాదినము మధ్యాహ్నమువఱకు నడిచిరి.

అందొక గొప్ప మఱ్ఱిచెట్టు గనంబడినది. దానినీడ దట్టముగా నుండుటచే మార్గారానము వాయు నాఁచెట్టునీడజేరి యందు విశ్రమించిరి. మార్గారానముచే నొడలెఱుంగక గాఢముగానిద్రపోవుచున్న లవంగిని జూచి ప్రద్యుమ్ను డాత్మగతంబున నిట్లని తలంచెను.

అయ్యో! యీచిన్నది మిగుల సుకుమారము గలది. అంతః పురములలో సంచరింపఁదగినది. తండ్రి యిడుములు దలంచి నాతోఁ గూడ వచ్చినది. ఆహా! దీనిపితృవాత్సల్యము మిగులఁ గొనియాడఁదగియున్నది! కటకటా! చిగురుటాకులకన్నను మెత్తనగు దీని యడుగులెట్లుపొక్కులెక్కినవ్రా? యిక్కుసుమకోమలి నింటియొద్ద మంతక తోడకత్తునన్నంత మాత్రముననే తీసికొనిరావలయునా! నేనే కత్తినిత్తుండ అయ్యో! యీప్రాంతమందెచ్చటను నీరు దొరకనట్లున్నది. ఇదిలేచి దాహమని యడిగిన నేమిసేయుదును? ఈలోపలనే జలముండుతావరసిన మేలుగదా? యని నిశ్చయించి మెల్లన నామఱ్ఱిచెట్టెక్కిను. అమా! మిగుల గొప్పదగుటచే చివరకొమ్మలెక్కి నలుదెనలు పరికించుచుండెను. ఇంతలో నా

వృక్షము కోటరమునుండి యద్భుతమైన కృష్ణసర్పమొకటి పైకొమ్మ మీఁదనుకూ బ్రోకదొడంగినది. దానిజూచి ప్రద్యుమ్నుడు వెరవక వరలోనున్న సూరకత్తి పెరికి యొక్క వేటున నాసర్పముతల నరికి వైచెను. ఆకృష్ణసర్పము తలదెగి పాణిములఁబాసి మృతినొందినది.

ఆమానుచివర భైరవపక్షులు రెండు గూడుకట్టుకొని కాపురము చేయుచు సంవత్సరమునకు రెండుసారులు గుడ్డులుబెట్టుచుండును. పెట్టినగుడ్లనెల్ల నీకృష్ణసర్పము పసిగట్టినచ్చి భక్షించుచుండును. ఈరీతిబెత్తకాలము జరిగినంత నేటికి దానికిఁ గాలము మూడి ప్రద్యుమ్నునిచేతిలో మృతినొందినది. ఆవధజూచి యాయాఁడుపక్షి యిట్లనియె. నాథా! మనకులమభివృద్ధి నొందకుండ జేయుచున్న యాద్భుతసర్పమును నేడెవ్వడో పుణ్యాత్ముడు చెట్టెక్కి చంపివేసెను. మనకిటుమీఁద బిల్లులు నిలుతురు అతఁడు మనకు గొప్పయుపకారము గావించెను. హానికి బ్రతిక్రియయెద్దియేని జేయుమని బోధించిన నామగపక్షి సంతసించుచు భార్యకిట్లనియె.

బోటీ! మనము పక్షులమైయుండియు మనకన్న సధికులగు మనుష్యుల కేమియుపకారము చేయఁగలము? ఆమునను నీవుచెప్పితివి గాన కృతజ్ఞతయైనం జూపవలయునని పలికి మెల్లన నతనియొద్దకుఁ బోయి మ్రొక్కి మనుష్యభాష నిట్లనియె.

ఆర్యా! నీవు మాకుఁ జేసినమేలు చిరకాలమువఱకు చెప్పుచు నది గున్నది కలమునిలిపితివి. మీవంటిసాధులకుఁ బరోపకార పారీణతి సహజమెవను మాకృతజ్ఞత యిట్లు ప్రేరేపించుచున్నది. మనుష్యసూచు శూన్యంబగు నీకాంతారమునకు నీవు రాఁగతంబేమి? నీయుదంతం బెరిగింపుమని యడిగిన నాపక్షి పలిసీతికి మెచ్చుకొని ప్రద్యుమ్నుడు తననృతాంతమంతయు నెఱింగించి యాచేప నవ్వి న కారణము తెలిసికొనుటకే వచ్చితి నని చెప్పెను.

అప్పుడాపక్షి ఆర్యా! అత్యంతపుణ్యములైన హనుమృలకుఁ దెలియరాని యంశములు మాబోంట్లకు దెలియుగా? యొక విశేషము చెప్పెదనుమినుము. ఈకృష్ణచర్మశిశువును జిత్రియైన మణి యొకటిగలను. దానింగైకొని యాట వార్తంబువందనినఁ బాతాళ లోకంబు గనంబడును. అందొకసుందరి నీకు చక్కయగును ఎట్టిచదు యంబునను నీమణిమాత్రము విడిచియుండఁజూచు మణివియోగంబున నాకాంతావియోగముగూడఁ కాఁగలదు ఆ పాతాళలోకవాసులు చేపనవ్వినకారణము జెప్పగలరని యూహించెద. నల్లుచేయుమని బోధించిన సంతసించి యతండందున్న సర్పశిరస్సు వెదకి తచ్చిరో మణిని సంగ్రహించి మతియు నాభైరవపక్షిని తాను దలంచుకొని నప్పుడు వచ్చునట్లాడంబడఁజేసి తదుపదిష్టమార్గంబున రసాతలము నకుఁ బోయెను.

అంత నాచెట్టుకింద నిద్రబోవుచున్న లవంగి కొంతసేపునకు మేల్కొని కన్నులునులిమికొనుచు నలుదెసలంబరికించి ప్రద్యుమ్నం గానక తొట్టుపాటుతో అన్నా! అన్నా! ప్రద్యుమ్నా యని యరవఁ జొచ్చెను. ఎందును వానికంతధ్వని వినంబడక యత్యాతురముతో అయ్యో యిదియేమి పాపము! నేను నిద్రలేచినంతలో నాసోదరుం డెందుపోయెను? ఎక్కడికై నను బోయినచో నాకుఁ జెప్పకుండునా? ఏదియేని కూర్మగ బాధజెందియుండలేదుగద? అట్టియాపద తటస్థించినప్పుడు చప్పుడుగాకుండునా? పరాక్రమశాలియగు నతని మృగములేమిజేయఁగలవు? అతఁడు ప్రమాదమున నిచ్చటనుండి యెచ్చటి కైనఁ బోవలయుగాని స్వబుద్ధిచే నన్నొంటిగా నడవిలో విడిచిపోవు వాఁడుకాదు. యేమి చేయుదును? నాకుదిక్కెవ్వరు? ఔరా! దైవమెట్టి యాపద దెచ్చిపెట్టెనే? నాకీయడవిలో మరణము విధించెనుగాఁబోలు. ఎంతో దిక్కుగలిగియు దిక్కులేనిదాననైతిని. అని యనేకప్రకారములఁ బలవరించుచు నయ్యడవియంతయుఁ బ్రతిఘటించుచుఁ బ్రద్యుమ్నాయని యరచుచు సాయంకాలమువఱకు కృమ్యరఁబోచ్చెను.

అంత నా నెలంత శోకాంధకారంబునకుఁ దోడుగాఁ జీకటి గూడ వ్యాపింపఁదొడంగినది. అప్పుడు వనదేవతయుంబోలె నిర్మనుష్యంబగు నయ్యడవిలోఁ దిరుగుచున్న యాచిన్నదాని హృదయ మెట్లుండునో విచారింపుము. ఆచీకటికిఁదోడుగా మబ్బుపట్టి వర్షము గురియఁదొడంగినది. ఆయులుములకు మెఱుపులకుఁ దాళలేక యా నాళీకవదన హృదయంబున ధైర్యమాపలేక మరణకృతనిశ్చయమై యామఱిమ్రాను మొదలున గొంచె మిమ్ముగానుండుటఁజూచి వర్షమునకుఁ దలదాచుకొనియెను.

ఝాంధకారముగానున్న యారాత్రి శర్వరీనిమీలనములుఁ బోలె నొప్పుచున్న మెఱుపువెల్తురున నత్తరుణికిఁ గురంగటతురగముపై నెక్కియున్న యొకపురుషుఁడు గనంబడెను. అప్పుడప్పడఁటి యింతింతనరాని సంతసముతో అన్నా! ప్రద్యుమ్నా! యిటురా! ఇదిగో నేనిచ్చట నుంటిని. ఇంతదనుక నెందుబోయితివి? నీకై నేను పెక్కుతెరంగులఁ జింతించుచుంటినిసుమీ? యని పెద్దకేకలుపెట్టెను.

ఆమాటలు విని గుఱ్ఱముపైనున్న యాపురుషుఁడు భయపడి యేదియో పిశాచము ఆవృక్షము నాశ్రయించియున్నది. మనుష్య వాక్యములఁ బిల్చుచున్నది. ఇందుండినఁ బ్రమాదము రాకమానదు. అని యూహించి పారిపోవఁదలంచుచున్నంతలో మరలఁ దళుక్కురని మెఱసినది. ఆవెల్తురున నాపురుషుఁడు లవంగునిం జూచెను. ఆచిన్నదానిమేనికాంతి మెఱుపుతో దులగానుండుటచే వెరగండుచు నతఁడారా! పిశాచమనుకొంటిని కాదు. కాదు. ఒకయువతివలెఁ గనంబడుచున్నది. యానెలఁతుక యొక్కరితయ యిక్కడనుండుట కేమి హేతువ్రా! అని ధ్యానించుచు గుఱ్ఱముదిగి దానిచెంతకుఁ బోయెను.

ఇంతలో మఱియు మెఱసినది. అప్పుడొందొరులు బాగుగాఁ జూచుకొనిరి. లవంగి యతని నిజముగాఁ దనయన్న ప్రద్యుమ్నుఁడే

యనుకొని అన్నా! యిటురా! నేనిందుంటిని. నీకీతురగమెక్కడిది? అని పలుకగా నాచిలుకలకొలికి పలుకులకు వెరగందుచు నారాజు కుమారుడా లవంగికి మఱితదగ్గరగాఁబోయెను.

అప్పుడా యిమ్ములోనుండి బయటికివచ్చి యాచీకటిలో నాల వంగి యాపురుషునిం గొంగలించుకొని యన్నా! నేను పలుమారు పల్కరించినను ననుమానముజెందుచు మాటాడకుంటివేమి! ఎచ్చటికిఁ బోయితివి? నీయఱిగిన తెరగెల్ల, జెప్పమని యడిగిన నతండు తెల్లబోవుచు లవంగి కిట్లనియె. తస్వీ! నేను మీయన్నయగు ప్రద్యుమ్నఁడనుగాను. మత్స్యజాతాధీశ్వరుని కుమారుఁడ. నాపేరు జయ నేనుఁడందురు. మాతృద్రుతి నన్నవలదని యెంత చెప్పినను వినక నేటి యుదయమున నేనలతో వేటకై యాయడవికి వచ్చిన కొంతసేపటికి మాశిబిరములన్నియు నెగిరిపోవునట్లు గాలి వినరదొడంగినది. పిమ్మట నత్యద్భుతముగా వర్షము గురియమొదలుపెట్టినది. అందు, బిడుగులు పడి యనేకులు మృతినొందిరి. కొందఱు పారిపోయిరి. నేనును నా గాలినానకు భయపడి తురగమెక్కి యొక్కరుండనింటికిఁబోవలెనని బయలుదేరితినిగాని యింతలోఁ జీకటిపడుటచే దారితప్పినది. ఈమార్గమున వచ్చితి. నిందు నీవు గనంబడితివి.

ఈమహారణ్యములో నీవేటికి వసించితివి? నీవుబిలిచిన ప్రద్యుమ్నఁడెవ్వడు? నీపేరేమి? నీవృత్తాంతమంతయుఁ జెప్పమని యడిగిన విని యాలవంగి తెల్లబోయి అయ్యో! నిన్ను మాయన్నయని కాంగలించుకొంటినే నీవు మఱియొకండవైతివి. అయినను ఆపత్సముద్రంబున నన్నుముంచిన భగవంతుడు నీవను తెప్పనందించెనుకాఁబోలు! కానిమ్ము ఒక్కరితనుండుటచే గుండెలు తాళకున్నవి. నాయుదంతము నీకెఱింగించెద వినుమని యన్నయుఁ దాను నిల్లువెడలినది మొదలు చెట్టుకిందఁబరుండి నిద్రపోవువఱకు జరిగినకథయంతయుం జెప్పి

పుణ్యాత్మా! నాయన్న యెందుఁబోయెనో యెఱుంగను. దిక్కుమాలి యున్న నన్ను రక్షింపుమని వేడుకొనినది.

ఇంతలో మఱియుఁ పట్టబగలనునట్లు మెఱసినది. ఆ వెల్లురున నయ్యరువును చక్కఁగాఁజూచుకొని యెండ్లారులు ఘండర్యవిశేషము లకచ్చెరువందుచు నొకరినొకరు వరించిరి. అప్పుడు మేనం బులకలు బాడమ భయమునెపంబునఁ దన్నుఁగొఁగిలించుకొనిన యమ్మించుఁ బోడి యంగస్పర్శసంబున నాజయసేచునికి మేనం బులకలు బాడమి నవి. దానం జేసియే యెండ్లారుల యభిప్రాయములు వారికిఁ దేటపడినవి.

కొంతసేపట్లన్యాయదేశంబున శృంగారచేష్టలఁ గప్పిపుచ్చిరిగాని చిట్టచివర కాగుట్టుపట్టలేక యారాచపట్టి మంత్రిపట్టి కిట్లనియె. బోటీ! మన మీలాటి విజనప్రదేశమందుండియు లజ్జ పెంపునంజేసి గదా? యిట్లు వలపులవెల్లడిజేయ నందియమందుచుంటిమి. ఇంకను దాచనేల? నాడెందము నీయందములాగికొనినది. మదనుఁడు నన్ను వేపుచున్నాఁడు క్షణకాలమైన సైపలేకున్నాను. నీమనోరథమెద్దియో యెఱింగికాని యిష్టముదీర్చుకొన రాదనియుంటిని. వేగ నెఱింగింపు మని యడిగిన విని యప్పడఁటి సిగ్గువిడిచి యతని బిగ్గరకొఁగలించు కొనుచు నేను నీయధీననైతి మరల దీనికి నన్నడుగవలయునా? మద నుఁడు నిన్నొక్కనినేకాదు. నీకన్న నెక్కుడుగా నన్ను వేపుచున్నా డని పలికిన సంతసించుచు నాజయసేనుఁడు పట్టరాని మోహముతో నమ్మగువ బిగియకొఁగలించుకొని ముద్దుగొనుచు మిగుల సంతోష ముతోనుండెను. వారిరువురకు నారాత్రియంతయు నొకక్షణముగాఁ దోచలేదు.

అంత నుదయంబున నమ్మదవతితోఁగూడ నాజయసేనుఁడు ఆతురగ మెక్కి తనగ్రామమార్గముగా నడువజొచ్చెను. దైవగతిచే దారిదప్పి యుగ్మఱము మరియొక దారిని నడిచినది. ఆదారినిఁ బోవఁ బోన నెప్పటికిఁ దన దేశప్రజాద యేమియుఁగనంబడినది కాదు. అప్పుడు వెరగందుచు నాజయసేనుఁడు దారితప్పినదని తెలిసికొని యేమియుం

జేయలేక దైవముమీఁద భారమువైచి యాదారింబడి మూఁడుదినములు పోయెను. అంత నాలుగవదినముదయమున వారికొక యుద్ధానవనము గనంబడినది. దానింజూచినతోడనే జయసేనుని నది యొకనగరప్రాంతమని యెంతోసంతోషము జనించినది. దానిలోఁ బ్రవేశించినంత నందెవ్వరు జనులు గనంబడలేదు. వారాయుద్ధానవనములోఁ బ్రవేశించినంత నందెవ్వరు జనులుగనంబడలేదు. వారాయుద్ధానవనములోఁ బ్రవేశించి యందలి వింతలం జూచుచుండ నొకదండనస్త్రాకశోభాకరంబగు నొకపద్మాకరంబు గనంబడినది! వారు తురగముదిగి యందు మార్గాయాసము నాయఁ గొండ్లొకసేపు జలకేళిందేలి మరల దురగమెక్కి గమ్యప్రదేశ మరయుచుండ నల్లంత దవ్వులో నొకమేడ కన్నులకు వేడుకగలుగఁజేసినది.

మిగుల సంతసముతో నాసౌభముదాపునకుఁబోయి గుఱ్ఱముడిగి యందెవ్వరింగానక వారు వెరగుజెందుచు లోనికి బోయిరి. లోపల జనులెవ్వరులేరు అనేక విచిత్రవస్తువులచే నలంకరింపఁ బడి యున్నది. అందాహార పదార్థము లనేకములు గలవు. అదంపతులూ మేడ నలుమూలలు తిరిగి యెవ్వరును లేరని తెలిసికొని మిగులనాకలి గొని యున్నవారగుట నందున్న మధుర పదార్థములచే నాకలి యడంచుకొనిరి. ఇంకలో సాయంకాలమగుటయు నదియేమి చిత్రమోకాని యందు పెక్కుదీపము లెవ్వరును వెలిగింపకయే వెలుగుచుండెను. వెరగుజెందుచు నవి మణిదీపములని తెలిసికొనిరి.

అందుపరిభాగమున నొకగదిలో నద్భుతమైన యలంకారముతో హంసతూలికాతల్ప మొకటి యమర్చఁబడియున్నది. దానింజూచి యాదంపతులు అదియంతయు భగవంతుఁడు దమనిమిత్తమమరించియుంచెనని సంతసించుచు నాతల్పంబుజేరి మన్మథ కల్పప్రతాపంబున ననేక బంధగతుల నారాత్రి రతికేళిందేలిరి.

అహా! యొకప్పుడు కీడుగూడ మేలునకే కారణమగును. ఆరీతి వారు మూడురాత్రులు యధేష్ఠకామంబు లనుభవించిరి. అంత నాల్గవనాడుదయంబున నాలవంగికన్నులు దెరచిచూచినంత ప్రాంత భాగమంతయు మహారణ్యముగా నున్నది. ఆమేడయు నాతల్పమును జయసేనుడుగూడ గనంబడలేదు. అందుల కాశ్చర్యమందుచుమరల గన్నులుమూసికొని యదికలగాదలంచి యొక్కింతసేపు నిదానించి తిరుగఁ గన్నులుదెరచిచూచి యది కలగాదనియు నిజముగానే యట్లయ్యెననియుఁ దెలిసికొనినది.

అప్పుడప్పుడఁగి మనంబునంబొడమిన చింతాతరంగము లేమని చెప్పుదును? మదిలో నిట్లని తలంచినది. అయ్యో! దైవము నన్నిట్లు పైకెత్తి నేలవైచికొట్టెనే! యిదియేమిమాయ? జయసేనుఁ డెక్కడికిఁ బోయెను? విదాఘతప్రుండగువానికి వర్షాగమనంబున సంతోషంబు జనించుచుండఁ బిడుగుమీదఁబడినట్లు సోదరవియోగంబునఁ జింతించు చున్న నాకీజయసేనుని యాధారముగాఁజూపించి మరల నతనింగూడ మాయజేసెనే? ఒకవేళ నిదియంతయుఁ గలకాదుగదా! నేను భ్రమసి నిజమనుకొంటిని. నిజముగా జయసేనుఁ డనువాడు నన్నుఁ జేవట్టలేదు. వానితో నేనుమేడలోగ్రీడింపనులేదు. స్వప్నమహాత్మ్యమే నన్నిట్లుభ్రమపెట్టుచున్నది. అనియూహించి యంతలోఁ గలగాదు నిజమే నేనునిద్రయెచ్చటఁబోయితిని? ఇవిగో నాయంగంబుల వాని నఖిదంతచిహ్నములు గనంబడుచున్నవి. దైవప్రతికూలముచేతనేనాకు మరల నీయాపద తటస్థించినది. నాకుఁదల్లిదండ్రులును సోదరుఁడును గనంబడని యప్పుడుసైతమీ జయసేన వియోగంబునంగల దుఃఖము గలుగలేదు. ఈవియోగతాప మెట్లుభరింతునని యనేకప్రకారములఁ బలవరించుచు నీ! లోకంబున సర్వకార్యములు దుఃఖముతోఁ గూడి కొనినవేకాని స్థిరసౌఖ్య ప్రదములుకావు.

శ్లో॥ భోగ రోగభయం కులైశ్చ్యుతిభయం విత్రైన్మహాలాభ్యయం
మాన దైన్యభయం బలైరిపుభయం రూపజరామూ భయం
కాస్త్రై వాదభయంగుణే ఖలభయంకాయైకృతాంతాదభయం
సర్వంవస్తుభయాన్వితంభువిన్మణాం వై రాగ్యమేవాభయం॥

అనునట్లు వై రాగ్యమువంటిది మఱియొకటిలేదు. తండ్రి) మరణము దప్పింప నిల్లువెడలితిని. దారిలో ప్రోదరుని గోలుపోయి తిని. జయనేనుని బెండ్లియాడి వానితో వియోగమును బొందితిని. దీనిలో సుఖమెంత దుఃఖమెంత తలపోయ దుఃఖమే యధికముగా నున్నది! దైవమేమిచేయునో యట్లుపోవుదాననని తలంచుటకంటె మంచిమార్గములేదు తండ్రి)చావు దప్పింపనాతరమా? యెవ్వరేమైనను సరియే నేనేమిచేయఁగలను. ఇంక యోగంబవలంబించి ముక్తి మార్గ మందెదనని తలంచి యాయశివిలో నిర్భయముగాఁ దిఱుగుచు ఫలములను బర్ణములను భక్షింపుచుండెదను. యోగినియైకమంబున నయ్యరణ్యములో సంచరించుచుండ నయ్యండజమాన కొకనాడొక చోట గొప్పకోట యొకటి గనంబడినది.

అది యేదియోపురమనుకొని యవ్వనిత దానిమట్టును దిరుగ నొకదైన గోపురమును ద్వారమునుఁ జూడనయ్యెను. దానింబట్టి యామంతిప్రట్టి దేవాలయముగా నిశ్చయించి తలుపులు మూసి యుండుటచే జింతుంచుచు నాతలుపులోనున్న చిన్నతలుపొకటి చేతితోఁ ద్రొసిచూచెను. దానికి బీగమువైచునప్పుడు గడియలు తగులుకొనమి నాతోపుతో నాతలుపు వచ్చినది. మిగుల సంత సించుచు నమ్మించుఁబోణి యాద్వారము దారిని లోనికిబోయినంత నదియొకయమ్మవారి గుడివలెఁ గనంబడినది. తన మనోభీష్టము నఫలముజేయ భగవంతుఁడు తన్నచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చెనని సంతోషించుచు నప్పడఁది యగ్గుడిచుట్టును దిరిగి లోనితలుపులన్నియుఁ దెరివఁబడియుండుట నాదేవతకు నమస్కరించి పెక్కుగతుల స్తుతిఁ జేసినది.

ఆయమ్మ వాడేమీరు సంయోగినిదేవి యనియు, నచ్చట దేవీ సవరాత్రీములకు గొప్పయుత్సవము జరుగుననియు దానింజూచుటకై యనేకజనులు వత్తురనియు నది మిగుల రహస్యప్రదేశమనియు నాచిన్నది యొక శాసనము మూలముగాఁ దెలిసికొని మిగుల నానందించినది.

ఆపూజారి దలుపు తాళమువైచునప్పుడు లవంగి యదృష్టమున గడియ దగిలికొనినది కాదు. లేనిచో నితరదినములలో నాయాలయములోనికిఁ బోవ బ్రహ్మకై నను శక్యముగాదు. అందు విలువగల రత్నభూషణము లెన్నియేనింగలవు. మరియు నాహార పదార్థములు చాలనున్నవి. ఆచిన్నది వానినేమియుం బరిశీలింపక యాహారవస్తువులు దీసికొని తినుచు నాయావరణలోనున్న తటాక ప్రాంతమందున్న మంటపములోఁ గూర్చుండి యోగియై నిత్యము దపముజేయుచుండెను.

రాత్రిలయందు నిద్రాదివ్యవహారము లామంటపములోనే జేయుచుండెను. ఇట్లున్న యంత నొక్కనాఁడర్థరాత్రుంబున నద్దేవిని సేవించుటకై దేవలోకమునుండి రంభాదినిలింపకాంతలు వచ్చి యమ్మవారిని సేవించి యరుగుచు మంటపములో నిద్రించుచున్న లవంగిం జూచి తమలో నిట్లు సంభాషించుకొనిరి.

రంభ—ఊర్వశీ! యిందొక సుందరి యోగినీవేషముతో నున్నది. చూచితివా!

ఊ—చూచితి నారా! దీనిరూపము చాల వింతగానున్నది.

మేనక—అట్లారా! సంయోగినీదేవి యాయాకృతిబూని యిందు విహరించుచుండ లేదుగదా.

ఊ—యోగినీవేషముగూడ దీని కలంకారముగా నేయున్నదిసుమీ!

రంభ—ఔను. స్వభావసుందరులకు వికృతిపైతము సోయగ మే యగుననుమాట వినియుండ లేదా?

మేనక—ఈచిన్నది పతినివిడిచి యొక్కరితయ యిందుండుటకుఁ గారణ మేమియో తెలిసికొనఁగలరా!

ఊ—(దివ్యదృష్టివరసి) ఓహో! దీనియందంతమంతయు తెలిసికొంటి జెప్పెద వినుడు.

మేనక—సఖ! యెట్టిదో చెప్పుము. వినమిగులఁ గుతూహలముగా నున్నది.

ఊ—దీనిపేరు లవంగి ప్రభుకీర్తియను మంత్రీకూతుర. ప్రమ్మ మ్ముడను పేరుగల దీనియన్నయు నిదియుఁ దండ్రి యాపదఁ దప్పించుటకై యూరువెడలినచ్చి మార్గంబునఁ బ్రభావతి యను చిన్నదానిని జడరంగములో నోడించి యన్నకుఁజెండ్లి జేసి మరియుఁజేశములు దిరుగుచు నన్నతోడను మగనితోడను విడిపోయి విరాగముజెంది యిందుఁదపముచేయుచున్నది.

మేనక—అక్కా! దీనితండ్రికివీరిచేదీర్పఁదగినయాపదయేమివచ్చినది.

ఊ—సింహధ్వజుడను రాజు తనయొద్దకుఁ బల్లెవాండు దెచ్చినచేప సంతఃపురమునకుఁ బంపుటకై యాడుదియా మగదియా యని యడిగెను.

మేనక—అట్లుడుగుటకు నతని యభిప్రాయమేమి?

ఊ—అది మగదియైనచో సంతఃపురస్త్రీలకుఁ జూపింపఁ గూడదని.

మేనక—అంత గట్టివాఁడా? తరువాత.

ఊ—ఆభేదము చేపలలోఁ గనిపెట్టుట గష్టమని బెత్తలు జెప్పిరి. ఆరాజు మాటలువిని యాచేప పక్కన నవ్వినది.

మేనక—తరువాత.

ఊ—ఆచేప నవ్విన కారణము చెప్పటకు వాని కారుమాసములు మితినిచ్చి యప్పటికిఁ జెప్పనిచో నుతిదీయింతునని యారాజు మంత్రీ కాజ్ఞాపించెను.

మేనక—అన్నన్నా! రాజులెంత కఠినాత్ములొకదా? చేప నవ్వి న
కారణమెవ్వఁడు చెప్పఁగలఁడు. అక్కా! ఆకారణము విస
నాకును వేడుకయగుచున్నది. నీకుఁ దెలిసినం జెప్పము.

ఉ—నాకు బుద్ధిసూక్ష్మతచేఁ గ్రహింపఁ దగియుండలేదు. దివ్య
దృష్టిచేఁ జూడఁదేటవడినది, చెప్పెద వినుము.

మేనక—సావధానముగా వినియెదము జెప్పము.

ఉ—అసింహధ్వజుఁడు తనభార్యలను దాను గడుజాగ్రతగా సంతః
పురములనుంచి కాపాడుచున్నాననియు, మగచేపను సైతము
వారికిఁజూపింపఁగూడదని యిట్లడిగెను. అట్టియాహగ్రహించి
యాచేప యీభూపతి యెంతమూఢుఁడో తనయంతఃపురము
బోనున్న దాదులొకఁడువారో మగవారో యెరుఁగఁడు. నాప
రీక్ష యీతనికిఁ గావలసివచ్చెనే యని యాచేప నవ్వినది.

మేనక—అతని యంతఃపురమున నట్టివారుండిరా యేమి?

ఉ—స్త్రీవేషముతో మగవారు సంచరించుచు నతని భార్యలతోఁ
గ్రీడింపుచుండిరి లే.

మేనక—ఊర్వశీ! సాధు సాధు దివ్యజ్ఞాన సంపన్నవగు నీకుఁగాక
యీరహస్యము వక్కాణింప నొరులకు శక్యమగునా?
అయ్యో! అట్టివనికై వచ్చి యీచిన్నది యిట్లు విరాగముతో
నున్నదా? పాపము! దీనిపతియెవ్వఁడు. అతంఁడెందున్నాఁడు?

ఉ—దీనిపతి జయసేనుఁడనువాఁడు. ఈచేడియ వటవృక్షము క్రింద
నుండ దారితప్పివచ్చి గాంధర్వంబున స్వీకరించెను. ఆయిరు
వురు మత్స్యదేశమునకుఁ బోవుచు దారితప్పి యక్షిణీ వనము
సకుఁబోయిరి. ఆయక్షిణీవృత్తాంతము తెలియక యాదంప
తులు మూఁడుదినములు దానిమేడలోఁగ్రీడింపుచుండిరి. అంత
నాల్గవదినమున నాయక్షిణీవచ్చి తనశయ్యయందుఁబండుకొని

యున్న యాదంపతులంజూచి చంపక యిరువురను చెరియొక యడవిలోనికి దోసివేసినది.

మే—పాపము మరల నీతరుణికిఁ బతితో సంయోగము గలుగునా?

ఊ—ఈసంయోగి నీ దేవి కృపావిశేషమున నీయువతి పతితోడను.

సోదరునితోడను శీఘ్రకాలములోనే కలిసికొనఁగలదు.

మే—అట్లైన నీసంయోగిని దేవి నామము సార్థక మేకదా?

ఊ—దానికేమి సందేహము? ఈమె భక్తపరతంత్రగదా?

రం—అక్కలారా! మనమువచ్చి తడవైనది పోయివత్తమా?

(అని యందరు నిష్క్రమించుచున్నారు.)

ఆ దేవకన్యకలు తన్నుఁగుఱించి సంభాషించుకొనఁ బ్రారంభించి నప్పుడే యాలవంగి మెలఁకువవచ్చుటచే వారిమాటలన్నియు విని యానందములోఁ దనయిడుమలన్నియు నడఁగుతెరంగు స్పృష్టమయ్యెనని యానంద పారావారవీచికలు దేలుచు నాలవంగి యిట్లు తలంచెను.

అహా! జనులెంతకన్యకలనను దైవానుకూలములేక సుఖములు బడయుఁగలరా? సుఖదుఃఖములు దైవాయత్తములు. సుఖము దుఃఖమునకును, దుఃఖము సుఖమునకును నొక్కొక్కప్పుడు కారణ మగుచుండును. నాకింతకుఁ బూర్వముగలిగిన దుఃఖములముననే గదా యిట్టివిరాగముతో నీ దేవాలయమునకు వచ్చితిని. ఇందు మాతండియిడుమువాయురీతి దేవకన్యకా సంభాషణశ్రవణంబునందెల్లమైనది. ఇదియంతయు దైవముగూర్చినదేకాని వేరుకాదు. మాకు మరల మంచికాలము రానున్నది. పతితో సోదరునితో శీఘ్రకాలము లోనే గూడుకొనునని యూర్వశి చెప్పినది. ఆమెమాటలు దప్పునా యని యుత్సంకంఠతోషముతో నారాత్రి నిద్రపోక వేగించినది.

అంత నాకాంత నాల్గవజామున నత్తటాకములో స్నానము చేసి యానుంటవములో జపమునకుఁ గూర్చుండఁబోవు నమయంబున

గోపురపాత్రముం దెద్దియో మనుష్యులనద్ద విసంబడినది వెరగుపడి యాలవంగి యాగోపురపు దాపునకుఁబోయి చిన్నగుమ్మము దాపు నుండి యాయుడవిప్రక్కకుఁ దొంగిచూచెను. అందొకసుందరి మొర పెట్టుచుండఁ జెరదెచ్చినదొంగలను పారదోలుచున్న బాలయోగి నొకనింగనెను. ఆలవంగి చూచుచుండ నాబాలయోగి తన యోగ దండములో నమర్చబడియున్న కత్తిచే నాదొంగలనందరి నరికివైచి యాచిన్నదాని చెరవిడిపించెను. పిమ్మటనాకొమ్మతోఁగూడ నాబాల యోగి యాగుడిలోనికి వచ్చురీతి దోచినంత లవంగిమరలఁ బోయి మంటపములోఁగూర్చుండి జపముచేయుచుండెను. ఇంతలో నాయో గియు నాతరుణియు నాచిన్న ద్వారమునుండి యాగుడిలోఁ బ్రవేశించిరి. అప్పుడు కొంచెము చీకటిగానేయున్నది తెల్లవార లేదు.

అంత నయ్యోగి యయ్యలనాగతో సంయోగినీడేవి దేవాల యంబునకుఁ బ్రదక్షిణముచేయుచుండ నొకదండఁ దటాకముదాపున నున్న మంటపములో రెండవచండికాదేవితలఁ దపంబుచేయుచున్న యాలవంగి గనంబడుటచే నాశ్చర్యపడుచు నాచిన్నదానితోఁ గూడ నాచేడియకు మొక్కి యందుగూర్చుండెను. లవంగియు నతనికి మరలమొక్కి కన్నులందెరచి జపమాలికను దొడలపై నిడియతని నెద్దియో యడుగఁదలచునంతలో నెచ్చటనుండియోయొక పురుషుడు ఆకసమునుండియూడివచ్చి నల్లు వచ్చి యాతటాకములోఁ బడియెను.

ఆచప్పుడువిని వారుమువ్వురు వెరఁగుపడుచు నయ్యో! పై నుండివచ్చి దీనిలో నెవ్వఁడో పడియునింగెను ఇది మిగులవింతగా నున్నది. సాపమూరక వాఁడుమృతి నొందును. వీనిం బ్రతికించిన మిగులపుణ్యముగదా యనిపలుకుచు నాబాలయోగి యప్పుడే యత్త టాకములో నురికి మునిగి యతనిని వెదకిబట్టుకొని పైకి లాగికొని వచ్చి యొడ్డునంజేర్చెను. ఆహా! వానిసాహసము మిగుల కొనియాడఁ దగియున్నది.

అప్పు డాపురుషుడు కన్నులు మూసికొని యొగడ్పుచు గొం
దొక సేపునకు మేను దెలిసికొని తన్నాయోగియే బ్రతికించెనని
యెఱిగి యతనితో నిట్లనియె.

అయ్యా! నీవు నాపాలిటి దైవమని నమ్మెదను. నన్నుజచ్చిన
వానిఁ బ్రతికించితివి. అయినను నాకీసమయములో మరణమే మేలని
తోచుచున్నది. నావంటి పాపాత్ముఁ డెందైనఁగలఁడా? యని యెవ్వ
రినో తలంచుకొని విచారింపఁదొడంగెను.

అప్పు డాబాలయోగి యతనితో నయ్యా! మీరిట్టి విరక్తి
మాట లాడుచుంటిరేమి? యెద్దియేని యాపదజెందితిరా? యీతటాక
ములో నాకసమునుండి యెట్లుపడితిరి? ఇది మారుఁగడువంతగానున్నది.
మీవృత్తాంతము గోప్యము కానిదియేని జెప్పఁడని యడిగిన నాపురు
షుడు లవంగి విన నతనితోఁ దనకథ నిట్లు చెప్పఁదొడంగెను.

అయ్యా! నేను ప్రభుకీర్తియచు మంత్రికుమారుంఁడను. నాపేరు
ప్రద్యుమ్నుఁడు. లవంగియను పేరుగల నాచెల్లెలును నేనును దండ్రి
యాపద దాటించుటకై దేశమువదలి యనేక దేశములుదిరిగితిమిగాని
యెందును మాకార్యము దీరినదికాదు. అంత నొకనాఁ డచ్చేడి
యయు నేను నొకవటవృక్షముకింద నెండుకుదాళలేక శయనించి
తిమి. దానికి నిద్రవట్టినది. నాకు నిద్రవట్టలేదు. అప్పుడు లవంగి లేచి
దాహమడుగునని తలంచి యాచెట్టెక్కి జలముఁజాడ జూచుచుంటిని.
ఇంతలో నాతరుకోటరమునుండి యొకకృష్ణసర్పముపై గూటిలోనున్న
భైరవపక్షి పిల్లలనుఁదినఁ బైకిఁ బ్రాకుచుండెను. అది చూచి నేను
కత్తితోఁ నాపామును జంపితిని. దానికిసంతసించు నాపక్షి నాయొద్ద
కువచ్చి కృతజ్ఞత జూపించుచు నాయాగమనకారణంబడిగి సర్పశిరో
మణిం గైకొని యాకోటరద్వారంబునఁ బాతాళలోకమునకుఁబొమ్మని
యుపాయముచెప్పినది. దానిమాటప్రకారము శిరోమణిం గైకొని

రత్నభావముచే సులభముగాఁ బాతాళలోకమునకుఁబోయితిని. అన్న న్నా! నాకప్పుడు కొంచెమైనను మాలవంగిమాట జ్ఞాపకముండినచో నట్లుపోవుదునా? అయ్యారే! యాపాతాళలోకమైన భవమేనునివక్కాణింతును. స్వర్గముగూడ దానికి సాటిగాదని చెప్పఁగలను. పాతాళలోకము చీకటిగానుండునని చెప్పకొనుమాట లబద్ధము. అందున్న రత్నరాసులకాంతి యుగ్రముగాక యనేకసూర్యులకాంతివలె వెలుంగుచుండును. దానంతేసి యందు రాత్రియుఁ బగలను భేదములేదు.

అందు నేను యధేచ్ఛంగుమ్మరుచుండ నొకదండ నుద్యానవనములో వయస్యలతోడఁ గ్రీడింపుచున్న యొక చేడియంగంటి. నావొల్లంటివంటి సోయగముగల యలనాగ నాకంబుననైనను లేదని చెప్పవచ్చును. దానింజూచినంత నాకు భైరవపక్షిమాట జ్ఞాపకము వచ్చినది. నాగశిరోమణిని హస్తంబునంబూనిదానిచెంతకుఁబోయితిని.

అక్కఱంతామణియు మణిహస్తండునగునన్నుఁజూచియత్యంత సంతోషమునవచ్చి యొక పుష్పమాలిక నామెడలోవైచి యిట్టబుని నన్నడుగకయే గాఢాలింగనముఁ జేసికొనినది. అంతసోయగముగల కలకంఠివచ్చి మచ్చికతోఁ గొంగలించుకొనినప్పు డెట్టిసంతోషము గలుగునో చింతింపుము. నేనును మేనుగరుపార నపారమోదముతో సుఖపారవశ్యంబున నొకనిమిషము మైమరచియుంటిని.

అంత నన్నెలంతయు నన్నాయుద్యానవనంబున డంబుమీరి యున్న క్రీడామందిరమునకుఁ దీసికొనిపోయి చేడియలచే నమరింపఁ బడిన కాంచనపీఠంబునఁ గూర్చుండబెట్టి మార్గాయానంబునాయ వింజామరచేఁ దానే వీవఁదొడంగినది. ఆహా! అప్పటి యాయానందము దలంచుకొనినంత నిప్పుడు మేనుగరపుజెందుచున్నది. అంత నే నాకాంతజేయు నుపచారములకు వింతపడి యప్పడఁగితిని నీవృత్తాంత మేమని యడిగితిని.

అప్పుడచ్చేడియ మొగమునకుఁ జిలునగవునగయై మెలయ నాతో నిట్లనియె. అర్యా! నాపేరు రత్నాంగి, నేను నాగకాంతను మణిమంతుఁడను పేరుగల మాతృగ్రుడి నన్నుఁగొప్పతపంబుజేసిక నెను. నేనొకనాఁడు చేడియలతో నిత్తోటలోఁ గ్రీడింపుచుండ నాత్రేయం ఁడను మహర్షి యిచ్చటికి వచ్చెను. ఆటతొందరచే నేనాయతిరాక బరామర్శింపనైతిని. దానికతండు గోపించి యీకాంతకు మను ష్యుండు పతియగుననియు నిడుమలు గుడుచుననియు శపించెను.

ఆమాటవిని చెలికత్తియలతో నేనత్తపోధననత్తమునిపాదంబు లంబడి ప్రార్థించితిని. దాన సంతసించి యమ్మునిపతి యువతీ! మనుజు వల్లభత్వము నీకుఁ దప్పదు నాగశిరోమణి హస్తంబున ధరించివచ్చిన వానినిఁ బతిగా వరింపుము. నీవు శౌఖ్యమందెవవని చెప్పుచునే యం తర్హితుఁడయ్యెను. అమ్మునితల్లజుని వచనంబు దలంచుకొనుచు నే నిందు వేచియుండ నేటికి మీరట్లువచ్చితిరి. నేను గృతకృత్యునైతిని. గాంధర్వవివాహంబున నన్ను స్వీకరించి భోగపరుండవై యీయు ద్యానవనంబునఁ గ్రీడింపుమనుటయు నామాటకునంతసించి యమ్ముం చుబోడి నప్పుడ పాణిగ్రహణముచేసికొని నేనాసాధంబులఁ గొన్ని దినంబు లారత్నాంగిఁ గ్రీడాసౌఖ్యంబు లనుభవించితిని.

అట్టిసౌఖ్యంబు మరగిన నాకు నాయనుంగు చెల్లెలుగాని తం డిగిగాని జ్ఞాపకమేరాలేదు. అంత నొక్కనాఁడు నన్నా నెలంత నీయు దంతమేమని యడిగినంత నాకథయంతయు నాకుఁ దెప్పన జ్ఞాపకము వచ్చినది. అన్నిటికంటె నాకు నాయనుంగుసోదరి యేమయ్యెనో యనువిచారము బాధింపఁదొడంగినది. అప్పుడు తటాలున లేచి యేచ్చటికో పరుగిడఁదొడంగితిని. అట్లేమియు మాట్లాడక యూరక యురుగుచున్న నన్నుఁజూచి వెరగుపడుచు నారత్నాంగి వేవేగము వచ్చి నాచేతులు పట్టుకొని యిట్లనియె.

నాథా! నీయుదంతము చెప్పమని యడిగినంత నెద్దియోతలంచుకొని యూరక పరుగిడుచుంటిరేమి? ఎక్కడకుఁ బోయెదరు? మీకథ యేమని యడిగెను. అప్పు డాపడఁతికి నావృత్తాంతమంతయుం చెప్పి మాలవంగి యేమైపోయెనోయను చింతతోఁ నరుగుచుంటినని చెప్పి తిని. దాని కమ్మానిని నవ్వి యాహా! యెన్నఁడో చెట్టుక్రిందఁ దిగవిడిచివచ్చిన చిన్నదాని నిప్పుడుతలంచుకొని దాని రక్షించుటకై పోవుచుంటిరా? మేలు. మేలు. మీయనురాగము స్తుతిపాత్రమైయున్నది. రేపు పోవచ్చును రండని మరల సంతఃపురమునకుఁదీసికొనిపోయినది.

అది మొదలు అచ్చటివంతలు దానివిలాసములు నాకేమియు నుల్లాసమును గలుగఁజేసినవికావు. నేనామఱునాఁడేభూలోకమునకుఁ బయనమైనంత నన్నెలంతయు నాతో దానుగూడ ప్రయాణమయ్యెను. నేను వలదని యెంత చెప్పినను వినినదికాదు. నే నారత్నాంగితోఁగూడ మునుపచ్చిన మార్గంబుననే భూలోకంబునకు వచ్చితిని.

చెట్టుదిగి యందు లవంగింగానక పదచిహ్నములంజూచి యేడ్చుచు నోలవంగీ! లవంగీ! యని యయ్యడవిమూరుపలుక యూరక యరవఁజొచ్చితిని. అప్పటికి లెక్కించుకొన నెలయైనది. ఇంతదనుక నిందుండనా? యేదియో కూరమృగము భక్షించి యుండవచ్చునని నేను నిశ్చయించితిని. దానిబుద్ధినిగుఱించియుఁ నీతినిగుఱించియు రూపమునుగురించియుఁ దలంచుకొని దుఃఖమాగక బిట్టశోకించుచు నెట్టకేలకు నారత్నాంగి యనునయవాక్యములచే దైర్యముదెచ్చుకొని యయ్యడవిలో వెదకుచు నడువఁజొచ్చితిని. ఇట్లు నడుచుచుండ మారములో నొక చెఱువు గనంబడినది. మణియును నగలును పుట్టంబులును గట్లునఁబెట్టి మేమిరువురము మార్గాయాసమువాయ నందు స్నానము చేయుచుంటిమి. అంతలో నొకగద్దవచ్చి గట్టునబెట్టిన నాగశిరోమణిని దన్నుకొనిపోయి దూరముగానున్న యొక చెట్టుమీఁద

వ్రాలినది. అప్పుడు నేను భయపడుచు భైరవపక్షిమాట దలంచు
కొని తటాలునలేచి రత్నాంగికి జెప్పక యదివ్రాలియున్న చెట్టు
క్రిందికిఁ బోయితిని. ఆగద్దయు నన్నుఁజూచి బెదరి మరల నెగిరి
వేరొకమానినై వ్రాలినది. నేనును దానిచెంతకుఁ బోయితిని.
ఈరీతి నాపతంగ మొకచెట్టుమీఁద నైనను నిలువక రాత్రింబగళ్ళు
నడుచుచు నన్నుఁ బెద్దయుం దవ్వుదీసికొనిపోయినది. నాకప్పుడు
మాయాకురంగము వెంటనరిగిన శ్రీరాముఁడు జ్ఞాపకమువచ్చెను. అవి
వెన్నెలరాత్రులగుట రాత్రిగూడ దానినివిడువక వెంటనంటి యరిగి
తిని. అంత నది నాల్గవదినము సాయంకాలమున నయ్యడవిలో
నుద్భావనమునందున్న యొక మేడమీఁద వ్రాలినది. దానింజూచి
నేను జనరహితమగు నాసాధంబులోనికి మెల్లనబోయి యూపక్షిచెంత
జేరితిని. మరల నాగద్ద తద్దయు వేగముగా నెగరబోవునంతలో
దానికాలిపట్టువదలి యామణి యందుజారి పడినది.

అప్పుడు పట్టరాని యానందముతో నామాణిక్యముచు గైకొని
నేనారత్నాంగినిఁ దలంచుకొని యెంతదూరమువచ్చిననో తెలిసికొన
లేక మిగులఁ జింతించితిని. నేను మిగుల నాకలిగొనియుంటిని గాన
నామేడలో నలుమూలలు వెదకితిని. అందాహారపదార్థము లనేక
మాలు గనంబడినవి. వానిచేఁ గొంతయాకలియడంచుకొని పైగది
లోనికిఁబోయితిని అందొక హంసతూలికాతల్పంబునఁ బదియారేడుల
ప్రాయముగల కలకంఠియొక తె నిద్రింపుచున్నది. దానిఁజూచి నేను
వెరగుపడి యోహో! యింతసోయగముగల యెలనాగ యీమేడలో
నేకాంతముగనుండుటకుఁ గారణమేమియోగదా యని తదీయ రూప
వైభవమంతయు వర్ణించుచు పెద్దతడ వక్కడనే నిలువంబడి
చూచుచుంటిని.

ఇంతలో నానెలంత మేల్కొని యెదుర నన్నుఁజూచి పండ్లు
పటపటగొరుకుచు ఛీ యీమనుష్యులకు సిగ్గులేదు ఎంతచేసినను

మరల వచ్చుచుండురని పలికి నేను జూచుచుండ దనమేను పెంచి మహాయాగ్రహముతో నాకాళ్ళురెండునుగైకొని గిరగిరఁద్రిప్పి వినరి వై చినది.

అప్పుడు నామేను తెలిసినదికాదు. ఆవినరునవచ్చి యీతటాకములోఁ బడితిని. నీటిలోఁగాక మఱియొకచోటఁ బడితినేని బ్రాణము లేపోవును. ఇందైనను నీదయూమూలముగాఁ బ్రతికితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము. అట్టిసోదరింబాసితిని రత్నాంగితో వియోగమును బొందితిని. తండ్రినిం బ్రతికించుకొనలేకపోయితిని. ఇట్లు నేను బ్రతికియు నేమిలాభమని పలుకుచుఁ గన్నీరువిడిచెను. అతని చరిత్ర మంతయువిని లవంగయు మేనుగరుపార దేవకన్యకల పలుకులు దలంచుకొని అన్నా! వచ్చితివేయని మనంబున సంతసించుచుఁ దన గుట్టు బయలుబెట్టక యున్నవారివృత్తాంతముగూడ దెలిసికొనఁ దలంచి యూరకుండెను.

అప్పుడు దొంగలచేఁ జెరదేఁబడి బాలయోగిచే విడిపింపబడిన చేడియ యతనికథయంతయువిని యదరిపడి హా! నాథా! వచ్చితివేయని యతనిం గొగలించుకొనియెను. దానికి బాలయోగి వెరగు పడెను. అప్పుడా ప్రద్యుమ్నుడు చీకటిబాసి వెలుఁగువచ్చినది కావున నావెలుతురున నానవాలుపట్టి యోహా! నాప్రాణనాయకి యగు రత్నాంగియే యని యవ్వనితను మరల గొగలించుకొని బోఁటి! నీవిచ్చోటి కెట్లువచ్చితివి? అన్నా దైవఘటనమిట్టిది కాబోలు స్వాగతమేనా? యని యడిగిన నారత్నాంగి మగని కిట్లనియె.

నాథా! వినుఁడు మీరట్లు నన్నాతటాకములోవిడిచి మాఁకి క్యమునకై పక్షివెంట సరిగిన వెనుక మీరాకకై కొంతసేపు నేనా సీరాకరతీరంబున వేచియుంటిని. ఎంతతడవునకు మీరు రాకపోవుటచేఁ బరితపించుచు మీరుబోయిన దారింబట్టి నడుచుచుఁ బ్రద్యుమ్నా! యని యరచుచు మిమ్ము వెదకితిని. ఎందునను మీజాడ దెలిసినదికాదు. అంత రాత్రిపడినది కటికిచీకటిలో గుండె

రాయచేసికొని బ్రతుకుమీఁది యాశవదలి యొకచెట్టుకిందఁ బండు కొంటిని. ఆరాత్రి యేమియు నిద్రపట్టినదికాదు. అంతఁ దెల్లవారి నెనుక మరలఁ నయ్యడవిలో మిమ్ము వెదకుచు నడుచుచుంటిని. ఈరీతి మూడురాత్రులు వెదకినను మీఁజాడ తెలిసినదికాదు.

అంత నాలుగవనాఁడురాత్రి యక్కానలో మీఁకై చింతించుచున్న నారొదవిని కొందరుదొంగలువచ్చి నన్నుఁ బట్టుకొనిరి. అప్పుడు నాకుఁ బ్రాణములమీఁది యాశవదలినది. స్త్రోతరెప్పి మూర్ఛనొందితిని. పిమ్మట నాముచ్చులు నన్నేమిచేసిరో నేనెఱుంగను. జాముకిందట నీపుణ్యముఁడు పారింజంపి నన్య విడిపించెను. ఈతనతో నీగుడిలోనికివచ్చి యాయోగివద్దఁ గూర్చున్నవెంటనే మీరు తటాకములోఁబడితిరి. ఇదియే నావృత్తాంతము. మిమ్మును నన్నును నావత్సముద్రముచుండి దరిజేర్చిన యాపుణ్యత్మునివృత్తాంత మెట్టిదో తెలిసికొనఁదగినదైయున్నదని పలికిన నాప్రద్యుమ్నుఁజా బాలయోగినిమనస్కరించియయ్యా! మీరు మమ్ముద్ధరింపవచ్చిన పరమేశ్వరులని తోచుచున్నది. మీయభిదానవర్ణంబులంజెప్పి మదీయ శ్రీవణానందంబు గావింపుఁడని యడిగిన నవ్వుచు నాబాలనన్యాసి యిట్లనియె.

అయ్యా! మీచరిత్రమువినిన నాకును మీతో బంధుత్వము గలిగినట్లైయున్నది. నేను మత్స్యదేశపు రాజకుమారుండను, నాపేరు జయసేనుఁడందురు. నేనొక్కనాఁడు వేటకుఁబోయి గాలివానచే నేనలనువిడిచి యొక్కరుండ గుఱములోఁ జీకటిలో దారితప్పి యొక మఱిచెట్టుకిందకుఁబోయితిని. అందొకసుందరి మొలుపుల వెల్లురుననున్నఁ జూచి అన్నా! ప్రద్యుమ్నా యిటురా! యని కేకలుపెట్టెను. దానికి నేని అదరిపడి ద్రరికరిగితిని. ఆచిన్నది నేను ప్రద్యుమ్నుఁడనే యనుకొని తటాలునవచ్చి గ్రాఁగలించుకొనినది. అప్పుడు కాంతా! నేను ప్రద్యుమ్నుఁడనుకాను నాపేరు జయసేనుఁడని

నాయుదంతమంతయుఁ జెప్పితిని. పిమ్మట నమ్మదవతియుఁ దన యుదంతమంతయుం జెప్పియన్నకై చింతింపఁదొడఁగినది.

నేనును దానినోదార్చితిని. అదియొక పురుషుని ముట్టుకొని వేరొకని మరల ముట్టుకొనదు గనుక నన్నే గాంధర్వవివాహమాడి నది. అంత మేమిరువురము ప్రద్యుమ్నుని వెదకుచు నయ్యరణ్యములోఁ దిరుగఁజొచ్చితిమి. అటుతిరుగుచుండ నొకనాఁడు నీవిప్పుడు చెప్పిన యుద్యానవనమునందలి మేడలోనికిం బోయితిమి.

జనశూన్యమైన యామేడలో మూఁడురాత్రులు మేమిరువురము యధేష్టకామంబులనుభవించితిమి. అంత నాల్గవదిన ముదయమున నామేడయు నాలవంగియు నేమైపోయెనో కాని నేను దెల్లవారి లేచి చూడ నొకయడవిలోఁ జెట్టుక్రిందనుంటిని. అప్పుడు భార్య వియోగము సైరింపలేక విరాగముతో యోగిని తిరుగుచుండ నొకనాఁడొక యోగిపుంగవుండు నాకుఁ గనంబడియెను.

అతనికి మొక్కిలి అయ్యా! నాభార్య యెందున్నది? యెప్పటికేని నేను దానితోఁ గలిసికొంచునా! యని యడిగితిని. అయ్యతి పుంగవుండు నాయెడఁ గనికరించి సంయోగినీజేవి నారాధించినం గలిసికొందురని చెప్పి ఈయరణ్యము గురుతెరింగించెను. నేనును దిరిగితిరిగి నిన్న రాత్రికి ప్రాంతముజేరితిని. ఇందీసుందరిని దొంగలు షెరదెచ్చుట జూచి జాతిధర్మంబువిడువక యోగదండములో నమర్చి యున్న కత్తిచే జంపి యీలతాంగియు నేనునుఁ నీగుడిలోనికివచ్చి యీయోగినియొద్ద గూర్చుండునంతలో నీవీతటాకములోఁబడితివి. నిన్ను లేవదీసితిని. ఇదియే నావృత్తాంతము.

నీవేయాప్రద్యుమ్నుడవై యాలవంగియే నీచెల్లెననఁచో నీవు నాకు బావవగుదువనుటయు నాప్రద్యుమ్నుడతనిం గొంగలించుకొని బావా! నిక్కముగా నిన్నువరించినది నాయునుంగునోదరియే.

దాని మరల నెట్లుగలిసికొందుము. అయ్యో! దానినినువిడిచి యొక్కరుడ నేనింటికిఁబోగలరా? దైవముకొంచెము మనకనుకూలుఁ దైనట్లు తోచుచున్నది. లవంగికూడ మనతోఁగలిసినచోనియతి కనేకవందనములు పెట్టెదము. ఈదేవి కనేకముగాఁ బలులిప్పింతుమని యాతురముగాఁ బలుకుచున్న యన్నమాటలును పతివచనంబులును వినియోగినిగానున్న యాలవంగి, అన్నా! ప్రద్యుమ్నా! యోహా నాథా! మీరింక నాకై చింతింపకుఁడు నేనే లవంగిని. మనయెడ దైవమునకుఁ బూర్తిగా ననుగ్రహము వచ్చినది. ఈసంయోగినీదేవి యనుగ్రహమే మరల నందరనినోటికిఁజేర్చినది. నావృత్తాంతము వినుండని తనకథయంతయు వారికెఱింగించెను. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁడు పట్టరాని సంతోషముతోఁ జెల్లెలింగొగలించుకొని కన్నుల నీరుగార్చుచుఁ గొండొక నేపు మేనెఱుంగక దైవమును ధ్యానించు చుండెను.

అంతలో మరల విచారమునుదెచ్చుకొని యతండు లవంగి కిట్లనియె. అమ్మాణీ! మనయాపదలన్నియు దైవముదాటించెను. మనతండ్రిమాట మనము మరచియేపోయితిమి. ఆయన బ్రతికి యుండిన మనలఁజూచి సంతోషించునుగదా? ఆతండు లేనినాఁడు మనలనుజూచి సంతసించువారెవ్వరు? ఇందులకై నాకు విచారమగు చున్నది. యేమిచేయవలయునని పలికిన విని యక్కలికి యన్నా! అందులకై నీవుచింతింపకుము. మనతండ్రి బ్రతుకుమార్గము దేవకవ్య లాడుకొనిన మాటలచేఁ దేటపడినది. చేపనవ్వినకారణము నేను జెప్పఁగలను. కాని లెక్కించిచూడ నేటిసాయంకాలమే మనతండ్రిని సురిదీయునమయము. ఈదివసముతో నారుమానములైనది. ఇంతలో నింటికెట్లుపోగలము? మనగ్రామమేదిక్కుననున్నదో మనమెఱుంగము. దీనికేదియేని యాధారమున్నఁ జెప్పమనిన సతం డిట్లనియె. అమ్మాణీ! ఆకారణము యథార్థముగా నీకుఁ దెలిసినచో నేనీసాయంకాలము

లోపుగా మనము మనగ్రామము చేరునట్లు చేయఁగలను చూడుమని యప్పుడాత్మగతంబున బూర్వమువరమిచ్చిన బైరవపక్షులం దలంచు కొనియెను.

అంతమాత్రముననే యాపక్షులువచ్చి ముందువ్రాలినవి వానిం జూచి వ్రద్దుమ్ముఁడు సంతసించుచుఁ దనకథయంతయుం జెప్పి సాయంకాలములోపుగాఁ దమ్ముఁదమపురమునుఁ జేర్చుఁడని వేడు కొనియెను. అప్పుడా పక్షులుచెరియొకయిందరిని దమరెక్కలమీఁద నెక్కించుకొని గరుత్మంతుడువ్రాలె సతిజవంబునఁ బొద్దు గుంకక పూర్వమే మిక్కిలి దవ్వగానున్న భర్తాపురమునకుఁ దీసికొని పోయినవి.

ఆహా! వానిగమనవేగ మెట్టిదో చూడుము. అప్పుడా గ్రామ మంతయు హల్లకల్లోలముగా నున్నది. వీధుల గుంపుగుంపులుగాజనులు గూడికొని మంత్రిమాటలు చెప్పకొనుచుండిరి. అయ్యో! ఈమంత్రి కెట్టియాపదవచ్చినదో చూచితిరా? యుతీకంబమునొద్దకుఁదీసికొని పోయిరి. కొడుకును గూఁతురునుఁగూడ నారుమాసములక్రిందట దేశాంతర మేగిరఁట వారుదగ్గర లేరు. పాపము భార్యయొక్కరితియ యాబండివెనుక నేడ్చుచుఁబోవుచున్నది. వారేమైపోయిరో తెలియదు. రాజెంత దయాశూన్యఁడో కాని యతనికొడుకును కూఁతురు నింటికివచ్చువరకైన నిలువరాదు గాఁబోలు. పాపమా మంత్రి నీకేమికోరిక యున్నదని యడిగిన దనసంతానముఁజూడఁ గోరికొనియెనట. రాజుగారు దానికి సమ్మతంపలేదు. అయ్యో! తుదకు వానికపరక్రియ జేయువారుగూడ లేరుగదా యని యనేక రీతులఁ బ్రజలు జెప్పకొనఁ దొడంగిరి. ఆమాటలన్నియు నాలించుచుఁ బ్రద్దుమ్ముఁడు లవంగియుఁ దిన్నగా నాయురికంబము నొద్దకే యాపక్షుల నడిపించిరి.

అప్పుడు మంత్రి నురికంబమునొద్ద నిలువఁజెట్టిరి. కొందరు పెద్దమనుష్యులు దావుగా నిలువంబడిరి. మంత్రిభార్య యేడ్చుచు మగనియడుగుల మోలఁబడియుండెను. చూచువారందరు కన్నీరు

గార్చుచుండిరి. రాజకింకరులు దండనాధునితో అయ్యా! మంత్రి నుటిదీయుటకనుజ్ఞా? యని యడిగిన సతండు చేయివీచి యాజ్ఞ యిచ్చెను. అందఱు హరినామ స్మరణ చేయుచుండిరి.

పిమ్మట సతనితల నురిత్రాటిలోఁ దగిలించిరి. ఇంతలో నాపక్షుల రెక్కలగాలి చప్పుడువిని యందరు నద్భుతమందుచు నాదిక్కుగాఁజూచిరి. అంతనాపక్షులు రెండును వారిమోల వ్రాలినవి. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుడులేచి చేయెత్తి యోహో! మంత్రిచురి దీయకుఁడు. ఉరిదీయకుఁడని కేకలుపెట్టెను. అధ్వనివిని యురిదీయువారలు భయపడి మంత్రిశిరస్సును ద్రాటిలోనుండి తప్పించిరి. అక్కడి యధికారి ప్రద్యుమ్నునితో నోయీ! మంత్రినురిదీయవలదని నిర్భయముగాఁ బలుకుచుంటివి. నీవెవ్వఁడవు. నీకేమియధికార మున్నది? నీవు చేపనవ్విన కారణము జెప్పఁగలవా యని యడిగినఁ బ్రద్యుమ్నుం డిట్లనియె.

అయ్యా! నేను మంత్రికుమారుండను నాపేరు ప్రద్యుమ్నుఁడు నేనుచేపనవ్విన కారణము నిశ్చయముగాఁ జెప్పఁగలను. మంత్రి నురితీయింపకుఁడు అనిచెప్పెను. ఆమాటలువిని యెల్లరు సంతోషించిరి. అప్పుడు దండనాధుండవార్త రాజనొద్దకుబోయి చెప్పెను. రాజు నురిదీయువారితోఁ బ్రద్యుమ్నుమాట వినువఱకు మంత్రిచురి దీయవలదని యాజ్ఞాపించి వారి నెల్ల రప్పించుకొని ప్రద్యుమ్నా! చేపనవ్విన కారణము చెప్పఁగలవా? నీతండ్రిని విడిపింతుననుటయు నతండయ్యా! యాకారణము తప్పక చెప్పెదను సభచేయింపు డనుటయు సింహాధ్వజుఁడప్పడే పౌరుల నెల్ల దన యాస్థానమునకు వచ్చు నట్లాజ్ఞాపించెను. సామంత నృపాల పౌర పండితయుతుండై యావృత పాలుండు పెద్దకొలుపుదీర్చి కూర్చుండెను.

అచ్చటికి లవంగియు, బ్రద్యుమ్నుఁడు జయనేనుఁడు రత్నాంగియువచ్చి యుచితస్థానముల గూర్చుండిరి. మంత్రినిఁగూడ నచ్చటికి

రప్పించిరి. కొల వువారెల్ల ప్రద్యుమ్నుని యుపన్యాసమును వినగోరు చున్న సమయంబున రాజు ప్రద్యుమ్నునికిఁ జేపనవ్విన కారణమును జెప్పటకు నెలవిచ్చెను. అప్పుడు ప్రద్యుమ్నుఁ డావార్త జెప్పటకుఁ దనప్రక్కనున్న లవంగిని నియోగించెను. అంత నా నెలంతయుఁ బతి యనుమతివడసి లేచి నిలువంబడి సభాసదులకు నమస్కరించి యెల్ల రు విన రాజుతో నిట్లనియె. రాజా! భగవంతుఁడు పశుపక్షి మృగా దికముల కేదియో యొకశక్తి పరిపూర్ణముగానిచ్చి మనుష్యుల కోటికి నకల విధజ్ఞానశక్తియు నొసంగెను. అట్టి మనుష్యు జాతీయందు జని యించియు గూడనికార్యములయందుఁ బ్రవర్తించుచు యుక్తాయుక్త వివేక శూన్యులగు మనుష్యులకంటె నితరజాతీయే నీతిగలదని చెప్ప వచ్చును. పిపీలికా జ్ఞానము విహంగజ్ఞానము పశుజ్ఞానము జలచర జ్ఞానము మనుష్యజ్ఞానమును మించియొప్పును. ఆచేపయూరక నవ్వి నదికాదు అందులకు మంచికారణమేయున్నది. దానిం జెప్పుచుని మీరుమంత్రీకి నాజ్ఞాపించిరి. ఆయనకు మారుగాఁ గొమార్తెనునేను జెప్పుచుంటిని. ఆకారణము వినిన మీకుఁ గోపము రాకమానదు. అందుమూలమున నన్నవరాధినిగా నెంచితిరేని రెండవయువద్రవము సంప్రాప్తించఁ గలదు. రాజాజ్ఞయెట్టిదైన నడ్డుచెప్పువా రుండరు. కావున నదియెట్టిదైనను క్షమింతుమని నాకభయపత్రిక నిత్తురేని వక్కాణించెద లేకున్నఁ జెప్పనేరనని సహేతుకముగాఁబలికిన విని యానరేగ్రుండు తదీయగంభీరోపన్యాసమునకు సిగ్గుపడుచునిట్లనియె.

తరుణీ! చేపనవ్విన కారణము నిదర్శనముగాఁ జెప్పితివేని యెంతయవరాధమైన సైరించెద నందులకు నందియమక్కర లేదు. చెప్పుము చెప్పుమని తొందరజేయుచు నట్టిపత్రిక వ్రాసియిచ్చెను. అప్పుడాచిన్నది, మహారాజా! పురుషులకంటె స్త్రీలకు సాహసము కామము మొదలగుగుణము లారురెట్లధికమని శాస్త్రములు జెప్పు

చున్నవి. వనితలు పరపురుష సంగమాభిలాషినులని కదా? తరుచు నంతఃపురములలోఁ బెట్టికాపాడుచుందురు.

శ్లో. నగృహాణి నవస్త్రాణి సప్రాకార స్థిరస్క్రియాః
నేదృశారాజ సత్కారా వృత్త మాభరణం స్త్రీయాః.

అంతఃపురములును వస్త్రములును ప్రాకారములును తెరలునురాజసత్కారములునుస్త్రీలకాభరణములై కాపాడఁజాలవు. స్త్రీకి సద్వృత్తమే మంచియావరణము. అని వాల్మీకి చెప్పియున్నాఁడు. నీవు నీభార్యల ననేక రక్షకభట రక్షితంబులగు నంతఃపురంబులం బెట్టి పోతుంటిగ నేనియుఁ జూరనీయక కాపాడుచుంటివి. వారు సచ్చీలలై యున్నవారనియే తలంచుచుంటివి.

అల్లనాఁడు పల్లెవాండు) చేపను దీసికొనివచ్చినప్పుడు దాని నంతఃపురమునకుఁ బంపదలంచి యదియాఁడుదియా మగదియా యని యడిగితివి. అదిమగదియేయైనచో మీభార్యలకు మానహాని వాటిల్లు ననియే కదా తలంచితివి. మీప్రశ్నకారణమూ మత్స్యః శ్రేష్ఠంబు గ్రహించి పక్కుననవ్వినది. ఇదియే చేపనవ్విన కారణమని పలికిన విని యారాజు తల కంపించుచునిట్లనియె.

ఇదిమాకుఁ దెలియని విషయముకాదు. నీవుచెప్పిన సమాధానము సరిపడియుండ లేదు. నేనట్లడిగినంతనే కారణములేక యూరక నవ్వరు. నీవుతగిన సమాధానముచెప్పి యొప్పించుము. లేకున్న మీతండ్రి సురితీయింపక మాననని చెప్పినవిని యక్కలికి నవ్వఁచు నిట్లనియె.

మహారాజా! మీరెంతపనిచేయుటకై న సాహసులే! కానిండు మీభార్యల యంతఃపురమును గాచుచున్న యాఁడు వాండ్రినెల్లర నిక్కడికి రప్పించుడు. వారిచే నాకారణము చెప్పింతును. మీరు స్వయముగాఁబోయి యెట్లున్న వారినట్లు తీసికొని రావలయునని కోరిన

నాన్నపతి యుచితపరివారముతో నప్పుడపోయి శుద్ధాంత మందున్న శ్రీలనందరం దీసికొనివచ్చి లవంగిముందు నిలఁబెట్టించెను.

అప్పుడు లవంగియు వాండ్రొబరీక్షించి నన్ననిబట్టలు కట్టించి స్నానముచేసిరండని యాజ్ఞాపించినది. వారప్పని కొడంబడిరి కారు. రాజకాసనము ప్రయోగించుటచే వాండ్లు దాపుననున్న తటాకములో స్నానముచేసివచ్చి సభలోనిలువంబడిరి. వారికి శ్రీచిహ్నము లేమియును లేవు. పురుషచిహ్నములన్నియు స్పష్టముగాఁ గనంబడినవి అప్పుడొచ్చినది సభ్యులదిక్కు మొగంబై ఆర్వలారా! ఏడ్రంజూచితిరి గదా. వీరాడువారో మగవారో తెలిసికొంటిరా? పాపమీ రాజు వీరినందర నాడువారనియే తలఁచి యంతఃపురమునఁ గాపుపెట్టి భార్యలశీలముల గాపాడుచున్నానని సంతోషించు చుండెను. తన యంతఃపురమున నున్నవాండ్లు ఆడువారో మగవారో తెలిసికొన లేని యిమ్మాఘోషు నన్నాడుదియూ మగదియూ! యని యడుగు చున్నాడే? మగదానినైనను నేనేమిచేయుదును. ఇంతకన్న నవివేకి యెందైనంగలఁడా? యని దివ్యజ్ఞానసంపత్తిగల యామీనంబు నవ్వి మేనుబాసినది. రాజా! యిప్పుడైన నేజెప్పినకారణము సరిపడి నదియూ? ఇట్టి దేవరహస్యముచెప్పుమని యడిగి చెప్పనిచో నుతి దీయింపఁబూనిన నీయొద్దఁ గొలుపుచేయుట కంటె మహాపాతకము లేదనిచెప్పి యప్పుడఁటి పీఠముపైఁ గూర్చుండె.

అప్పుడు సభాసదులెల్ల కరతాళములు వాయించిరి. రాజు మొగమునఁ గళతప్పినది. సిగ్గునఁతలవంచుకొని తనకుఁదాననిందించు కొనుచు మంత్రిపాదంబులంబడి మహాత్మా! నిన్నూరక చంపఁబూనిన నాతప్పు మన్నింపుము. నీకూతురునాకు మంచిబుద్ధి జెప్పినది. నాకీ రాజ్యమక్కర లేదు. నీవేపాలింపుచుని మిక్కిలిదీనుండై వేడుకొనుటయు

మంత్రి యతనియందుఁ బ్రసన్నుండై రాజుసంతోషించు నట్లు తిరుగా నుత్తరముజెప్పెను.

అప్పుడు సభలో లవంగిచెప్పిన యవన్యాసమువిని సభాసదు లెల్ల విస్మయసముద్రములో మునిగిపోయిరి. లజ్జాభయక్రోధ సంభ్రమములతో నాభూపతియప్పుడ యాయంతఃపుర ద్రోహులనెల్ల నిను వచిక్కుములలో నెక్కించి బిగియగట్టించి యొకతోటలో వేలఁ గట్టించెను.

పిమ్మట రాద్రావేళముతోఁ గత్తిదీసికొని యంతఃపురమున కరుగుచున్న రాజు సన్నాహముచూచి లవంగి యడ్డపడి భార్యలం జంపవలదని యెన్నియో ప్రతికూల వాక్యములు జెప్పినది. కాని యతని యహంకార మణగినదికాదు. భార్యలనందఱు, బరిభవించి యారాజు రాజ్యము మంత్రికిచ్చి వేసి తాను తపోవనంబునఁ కటిగెను.

మంత్రియు లవంగివలన వారుపోయిన వృత్తాంతమంతయువిని సంతసించుచుఁ గొడుకును గోడండును గూతుకును నల్లండును దన్నుభజింప మహావైభవముతోఁ బెద్దకాలము రాజ్యము గావించుచు ధరితీతలంబున నకల సౌఖ్యము లనుభవించెను.

గోపా! నీవుచూచిన యినువ చిక్కుములలో నున్నవారు అంతఃపురద్రోహులు వారే. తెలసికములగుట వారి కళేబరములు చెడక పెద్దకాలమట్లే యున్నవనిచెప్పి మణిసిద్ధ యతీంద్రుఁడు శిష్యునితోఁగూడబోయిపోయి యొకనాఁడు సాయంకాలమునకు జగన్నాథంబు బ్రవేశించెను.

తోదకవృత్తము.

వాగ్దానితాప్రియ వారిజనాథ
ప్రాగ్దూరముఖ్య సుపర్వగణేడ్యా
దిగ్దశనాంచిత ధీరజనోక్తి
ప్రస్థభవార్చిత చంద్రకపర్దాత ॥

క. మంగళమగుఁ బ్రజలకు నృప
పుంగవు లేలుదురు ధర్మబుద్ధిదనర ధా
త్రిం గోవులకును విప్రుల
కుం గల్గుశుభంబు మనుజుకోటి జెలంగఁ.

క. కరలోచన కరితారే
శ్వర సంఖ్యా కలితశాలి శకదీపిత శా
ర్వరివత్సరమునఁ గాశీ
పురయాత్రావసధ చరిత ముంజేసితిగా.

గద్య.

ఇది శ్రీవిశ్వనాథ నదనుకంపానంపాదిత కవితా విచిత్రతా శ్రే
యముని సుత్రామగోత్రప్రవిత్రమధిరకులకలశజలనిధి రాకా
కుముదమిత్ర లక్ష్మీనారాయణపౌత్ర, కొండయార్యపుత్ర,
సోమిదేవి గర్భశుక్తి ముక్తాఫల విబుధజనాభి
రక్షిత సుబ్బన దీక్షితకవి విరచితంబగు
శ్రీకాశీయాత్రావసధచరిత్రమును
మహా ప్రబంధంబునందు
ప్రథమభాగము
సంపూర్ణము.

శ్రీ విశ్వనాథార్పణమస్తు.

శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ శ్రీ

